Terran Williams

Tanrı **Kadınları** Nasıl Görüyor

Ataerkilliğin Sonu

Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor

Ataerkilliğin Sonu

Terran Williams

The Spiritual Bakery Publications

Cape Town, Güney Afrika

Copyright © Terran Williams, 2022

İngilizceden çeviri, 2026, yazarın izniyle – www.hans-joerg-ronsdorf.de adresinden ücretsiz indirilebilir

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da başka herhangi bir biçimde veya yolla çoğaltılamaz, bir bilgi erişim sisteminde saklanamaz ya da aktarılamaz.

Kutsal Kitap alıntıları, aksi belirtilmedikçe, The Holy Bible, New International Version® NIV® çevirisinden alınmıştır

Copyright © 1973, 1978, 1984, 2011 Biblica, Inc. TM

İzin alınarak kullanılmıştır. Tüm dünyada tüm hakları saklıdır.

Dipnotlardaki tüm internet adreslerinin (çoğunlukla www.bit.ly biçiminde kısaltılmıştır) erişilebilir olduğu Kasım 2021'de doğrulanmıştır.

Amazon karton kapak ISBN: 9798401047878

"Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor" hakkında ne diyorlar

Terran Williams, Tanrı'nın Kutsal Kitap'ta kadınlar hakkında ve kadınlarla erkekler arasındaki ilişki hakkında gerçekte ne söylediğine dürüst ve sağlam bir bakış sunuyor. Bu kitap bazı insanları rahatsız edecek; ama belki de etmeli, çünkü Williams, Tanrı'nın ahlaki pusulasının her zaman kadınla erkeğin birliğini – yaratılışta, kilisede ve Mesih'te – gösterdiğini titizlikle ortaya koyuyor. Bu konuyla boğuşan herkes için mükemmel bir kaynak.

—*Dr. Michael Bird, Ridley College (Melbourne, Avustralya) akademik dekanı ve Yeni Antlaşma öğretim üyesi;* Evangelical Theology *kitabının yazarı*

Terran Williams, kadınlar ve hizmet konusundaki görüşünü yalnızca dile getirip savunmakla yetinmek yerine, bizi teolojik, tefsirsel, topluluk içindeki ve kişisel dönüşümünün öyküsüyle birlikte bir yolculuğa çıkarıyor; bu öykü keskin gözlemler, içgörüler ve uyarılar sunuyor. Anlatımı özellikle yararlı, çünkü kapsamlı araştırmaları nasıl eleştirel bir süzgeçten geçirip bir bütün hâline getirdiğini ve bunu yaparken Kutsal Yazılar'ın yetkisine tavizsiz bir bağlılık gösterdiğini adım adım ortaya koyuyor. Bununla birlikte, sohbet havasındaki ve ilgi çekici yaklaşımı, karmaşık araştırmaları ve yorumları anlaşılır kılıyor.

—*Dr. Cynthia Westfall, McMaster Divinity College (Ontario, Kanada) araştırma profesörü;* Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ *kitabının yazarı*

Amansız ve dürüst bir mantıkla ve her iki görüşü de içeriden tanıyan birinin anlayışıyla Terran Williams, kadın-erkek karşılıklılığı için sürükleyici bir dille yazılmış ve iyi düzenlenmiş bir savunma sunuyor. Onu kendi görüşünü değiştirmeye zorlayan kanıtları okurken yeni içgörüler kazandım.

—*Dr. Craig Keener, Asbury Theological Seminary (Kentucky, ABD) Kutsal Kitap Araştırmaları profesörü;* The NIV Cultural Backgrounds Study Bible*'ın editörü; 2018–2020 yılları arasında The Evangelical Theological Society başkanı*

Kuşağımızın çığır açan bu kitabında Terran Williams, kadınların (ve erkeklerin) çağrıldıkları yükseklikleri yeniden kazanmak için Kutsal Yazılar'ın derinliklerine iniyor.

—*Starla ve Daniel Webster, City Lights Church (Dubai) pastörleri*

Bu, tam zamanında yazılmış ve geniş bir okur kitlesini hak eden bir kitap. Toplum, özellikle cinsiyet, kapsayıcılık, eşitlik ve etnik köken gibi hassas konular söz konusu olduğunda, canlı bir şekilde tartışma ve nezaketle fikir alışverişinde bulunma yeteneğini büyük ölçüde yitirdi. Bu nedenle lütufla ve vakarla yazılmış bir kitap okumak ferahlatıcı. Bölümleri okuyanda yalnızca gerçekten iyi bir insanın değil, Kutsal Kitap metnini doğru biçimde yansıtmaya kararlı, açık düşünen birinin de bunları yazdığı izlenimini bırakıyor. Terran Williams işte böyle biri: çok okumuş, iyi ifade eden, bir kavramı biçimlendirirken dikkatli ve lütufla dolu. Özellikle erkek kardeşlerin bu kitabın mesajını içselleştirmesini ve Tanrı'nın onlar için her zaman amaçladığı, lütufla dolu yaşamı iman topluluğu içinde sürmesini umuyorum.

—Dr. Paul Alexander, Trinity Bible College and Graduate School (Kuzey Dakota, ABD) rektörü; World Alliance for Pentecostal Theological Education başkanı

Bu kitap dürüst, alçakgönüllü, bilimsel ve meydan okuyucu. Okurken şunu düşünmeden edemedim: Lee Strobel *The Case for Christ* kitabını yazarak ateizme ne yapmaya çalıştıysa, Terran Williams da burada tamamlayıcı teolojiye onu yapıyor: kanıtlarla biçimlenmek isteyen herkes için onu giderek daha savunulamaz bir görüş hâline getiriyor. Bu kitap için derinden minnettarım – kiliselerimizin manzarasını harika bir şekilde biçimlendirecek. Onu okuyun, deneyimleyin, yaşayın ve onun aracılığıyla Tanrı'nın Egemenliği'nin gelişini görün.

—Dr. Katia Adams, The Table (Boston, ABD) pastörü; Equal *kitabının yazarı*

Konu hakkındaki bu kapsamlı eser, önde gelen akademisyenlerin görüşlerini dengeli bir biçimde çözümleyip eleştirerek, İsa'nın kendini adamış bir izleyicisinin, Hristiyanlar, kilise ve toplum için bunca bölünmeye ve yüreği yaralayan acıya yol açmış bir konuyu dürüstçe değerlendirme yönündeki özenli çabasını yansıtıyor. Buna kulak vermemiz iyi olur!

—Dr. Quinton Howitt, South African Theological Seminary ve The School of Leadership kurucularından

Pastörel bir duyarlılıkla ve teolojik bir keskinlikle yazılmış bu kitap, bir kuruluşu bir erkek gibi değil, Müjde'de tam bir ortak olarak yönetmem için bana ilham veriyor. Aslen kadınları vaaz vermekten ve önderlikten dışlayan bir mezhepten geliyorum; bu yüzden bu kitap, yeni kilise kuran kişiler olarak eşime ve bana yeni bir başlangıç sunuyor.

—Minah Koela, Beautiful Gates (Cape Town, Güney Afrika) genel müdürü

Bu kitap, kadınların ve erkeklerin Tanrı'nın Egemenliği'nde birlikte hizmet etmek üzere nasıl yaratıldıkları konusundaki anlayışını genişletmek isteyen her imanlının mutlaka okuması gereken bir kitap. Terran Williams, her Hristiyanın (ve kesinlikle her pastörün) yapmasını umduğum şeyi yaptı: Kutsal Yazılar'ın cinsiyet ve kadın önderliği hakkında ne söylediğini, her taraftaki görüşleri anlamak da dahil olmak üzere, *kendisi* inceledi. *Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor*, kendini adamış bir teoloğun gerçeği alçakgönüllülükle arayışının etkileyici bir anlatısı ve aynı zamanda tamamlayıcı ve eşitlikçi teolojilerin ve uygulamaların kapsamlı bir incelemesi.

—Kadi Cole, Kadi Cole and Company (Florida, ABD) genel müdürü; önderlik danışmanı; yönetici koçu; Developing Female Leaders *kitabının yazarı*

Birinin Kutsal Yazılar'ı sevdiğini anlayabilirsiniz. Terran'ı ilk kez 20 yıl önce bir grup genç sörfçüye konuşurken dinledim. Tanrı'nın Egemenliği'nin dünyamıza nasıl patlarcasına girdiğini ve onlara nasıl açık olduğunu büyük bir açıklıkla anlatırken gözleri parlıyor, giderek daha da canlanıyordu. Bu kitabı okurken gördüm ki değişen tek şey, Terran'ın Tanrı'nın sözüne şimdi daha da âşık görünmesi. Her sayfasını çok sevdim ve kendimi "Evet! Evet! Evet!" derken buldum. Gerçeğe, özgürlüğe ve Tanrı'nın kiliseyi olmaya çağırdığı her şeye tutkuyla bağlıysanız, sizin de aynı şekilde karşılık vereceğinizi tahmin ediyorum. Şu anda çitin hangi tarafında oturuyor olursanız olun, bu kitabı herkese tavsiye ediyorum.

—Paul Van Coller, Hope Church (George), Association of Related Churches in Southern Africa ve Zambia Project önderi

Bu kitap, misyon açısından acil bir kitap – zaman zaman kilisenin en büyük kısmını susturduk ve dünyanın değiştiğini görme yönündeki çağrısını tam olarak yaşamaktan alıkoyduk. *Apartheid* dönemi Güney Afrika'sında büyümüş biri olarak, yanlış bir teolojinin onayladığı bir ideolojinin, eşitliğe dudak ucuyla değer veren ama benim gibi beyaz olmayan insanları yine de ezen bir toplumu nasıl ürettiğini ilk elden biliyorum. Aynı şekilde, "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" teolojisinin kırık kadınlar *ve* erkekler ürettiğini de gördüm. Terran'ın kitabı, teolojik ve bilimsel bir savunma ortaya koyuyor; bu savunma, eşimi ve diğer kadınları nasıl görmem ve sevmem gerektiği konusunda daha da derinlere inmeme yardımcı oldu.

—*Julian Adams, The Table (Boston, ABD) pastörü; Frequentsee direktörü;* Terra Nova *kitabının yazarı*

Bu, net bir şekilde çalan bir uyandırma çağrısı. Kutsal Yazılar'a büyük saygı duyuyorsanız, titiz bir zihniniz varsa ve derinlemesine bir çalışma yapmaya istekliyseniz, bu kitap sizde yankı bulacaktır. Terran'ın gerçeği arayışı pek çok kişiye tanıdık gelecektir; ancak bu Kutsal Kitap gerçeklerinin bizi götürdüğü yer, tanımadığımız bir arazi olabilir. Ayak diremek ne kadar cazip olsa da fikrimizi değiştirmek için gereken belki de tam olarak budur.

—*Jess ve Tom Basson, Grace Family Church (Durban, Güney Afrika) pastörleri*

Önceki kitabında olduğu gibi Terran rahat ve anlaşılır bir dille yazıyor; kritik argümanları teknik ayrıntılara boğmadan ele alıyor. Konuyu iyi araştırmış ve tamamlayıcı ve eşitlikçi argümanların tüm yelpazesini inceliyor. Eşi Julie ile birlikte eşit ortaklığa dayalı bir evliliğe ve hizmete doğru yaptıkları yolculuğu anlattığı öykü, savunusunu gerçekliğe dayandırıyor. Tamamlayıcıların konuyu yeniden düşünmelerine yardımcı olan, okuduğum eserler arasında bu, en ikna edici olanlardan biri.

—*Dr. Derek Morphew, uluslararası Vineyard Bible Institute'un kurucusu;* The Kingdom Reformation *kitabının yazarı*

Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor güçlü ve harika bir kitap! Kutsal Yazılar'ın yetkisine saygı gösteriyor ve erkeklerin önderlik etmesi gerektiği inancına karşı hayati bir eleştiri sunuyor. Terran Williams, tamamlayıcı teolojinin insanın gelişip serpilmesinin önüne nasıl engel koyduğunu sorgulamak için çeşitli disiplinlerden – örneğin teoloji, kalkınma ve sosyal bilimlerden – yararlanıyor. Çalışması ne kadar mantıklıysa o kadar da bütüncül. Harika derecede anlaşılır ve karmaşık konuları lütufla ve ustalıkla ele alıyor.

—*Dr. Mimi Haddad, CBE International başkanı ve genel müdürü; World Relief ve World Vision International için teoloji ve cinsiyet danışmanı*

Bence bu, tamamlayıcılık/evanjelik eşitlikçilik tartışması üzerine yazılmış en iyi kitap. Evanjeliklerin geniş ölçüde okuması gereken mükemmel ve birinci sınıf bir kitap. Arkadaşlarınız için kopyalarını satın alın, herkese ödünç verin. Müjde'nin ezilenleri özgür kıldığı gerçeğini öne çıkarıyor. Kutsal Kitap baştan sona erkekler ve kadınlar için iyi haberdir.

—*Dr. Kevin Giles,* What the Bible Actually Teaches on Women *kitabının yazarı*

İthaf

Bu kitabı her şeyden önce ruh eşim, yaşamda, çocuk yetiştirmede ve dünyayı değiştirmede sınanmış yol arkadaşım Julie'ye ithaf ediyorum.

Ayrıca kızımız Ivy'ye: Sen hem dişil hem de gözü pek birisin; genç olmana rağmen şimdiden ilahi bir çağrı bilinciyle donanmışsın. Çağrıldığın yarışı sevinçle ve güvenle koşasın; senden önceki pek çok kadının katlanmak zorunda kaldığı o kendinden şüphe etmelerin hiçbiri olmadan.

Kıtamızın savanlarında aslanlar ve dişi aslanlar, sürünün gücünü göstermek için birlikte kükrer. Vahşi doğada olduğu gibi ailemizde de, kilisemizde de – ve dünyamızda da.

Son olarak bu kitabı, İsa'nın Luka 7:44'te sorduğu, insanın yüreğini yoklayan soruyu yeniden yanıtlamak isteyen herkese adıyorum:

"Bu kadını görüyor musun?"

İÇİNDEKİLER

Önsöz **10**

Prolog: Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor **13**

1 Fikrimi Değiştirmek **17**

Birinci Kısım – KADINLARIN DÜŞÜŞÜ VE YÜKSELİŞİ **25**

2 Aşağı Cins **26**

3 Tamamlayıcılığın Yükselişi (ve Tuzakları) **47**

4 Cennette Kurulan Bir Ortaklık **72**

5 Kurtarılmış Kadın-Erkek İlişkileri **99**

İkinci Kısım – KADINLAR: SINIRLI MI, SINIRSIZ MI? **118**

6 Korintli Kadınlar **119**

7 1 Timoteos 2:11-15 ..... **149**

8 Kadınlar, Boyun Eğin **192**

9 Kendini Uyarlayan Tanrı **229**

Üçüncü Kısım – KADINLARIN HİZMETİ **249**

10 Eski Antlaşma'daki Güçlü Kadınlar **250**

11 İncillerdeki Güçlü Kadınlar **267**

12 İlk Kilisede Güçlü Kadınlar **285**

13 Armağanlar (Romalılar 12) mı, Cinsiyet (1 Timoteos 3) mı? **317**

Dördüncü Kısım – KADINLARIN ÖNÜNÜN AÇILMASI **336**

14 Kutsal Kitap'a Göre Kadınlık ve Erkeklik **337**

15 Eve Kapatılmayan Havva **355**

16 Kiliseler İçin Pratik Sonuçlar **366**

17 Halk Ataerkilliğe Karşı **379**

Son Söz: İsa Kadınları Nasıl Görüyor **401**

Ek 1: Tanrı Erkek mi? **404**

Ek 2: Düşüşten Önce Adem ile Havva (devamı) **413**

Ek 3: Kephalē Ne Anlama Gelir **419**

Ek 4: Kadınlar Öğretebilir mi? **426**

Ek 5: 1 Timoteos 3'ten İki Argüman Daha **431**

Ek 6: Gerçekler Neden Fikrimizi Değiştirmeyebilir **440**

Çok Teşekkürler **452**

Seçme Kaynakça **454**

Terran Williams'ın Diğer Kitapları **457**

Önsöz

Hayatımın büyük bölümünde Mesih'in bir izleyicisi oldum.

Hayatımın tamamında bir kadın oldum.

Bu iki tanımın kesiştiği yer, bırakmanın ve yeniden üstlenmenin bir yolculuğu oldu … ailemin, kendimin, toplumun ve hatta kilisenin kim olduğuma dair beklentilerini bırakmanın. Ve (zaman zaman unutulmuş) eylem gücümü, amacımı, yetkimi ve Tanrı'nın kim olduğu ve buna karşılık benim kim olduğumu söylediğine dair bilincimi yeniden kazanmanın.

Bu kitap ve daha da özelde onu yazan adam, bu yolculukta çok önemli bir rol oynadı. İlk tanıştığımızda henüz 17 yaşındaydım – ben gözleri fal taşı gibi açılmış bir yeni gelendim, o ise sonraki yirmi yıl boyunca ikimizin de evimiz diyeceği kilisenin saçları darmadağınık önderiydi.

Beş çocuk, 4 ev, 18 yıllık evlilik ve 1 tükenmişlik sendromundan sonra, gözlerim hâlâ aynı şekilde fal taşı gibi açık ve şimdi ikimizin de saçları darmadağınık! Yine de bu fiziksel özelliklerin altında, birbirini Tanrı'nın onları gördüğü şekle daha yakın görmeyi öğrenmiş ve eski bakışlarını bir bir unutmuş, savaşta yara almış iki yürek yatıyor.

İlginçtir ki, eşim kadınlarla ilgili teolojisini değiştirmeye yönelik bu yolculuğa ilk çıktığında, onun en sert eleştirmeni bendim. İkimiz de daha önce teoloji okumuştuk ve ben bu konuyla yıllar önce kişisel olarak boğuşmuştum – hatta imanımın o çalkantılı döneminde Tanrı'nın benimle nasıl konuştuğuna ve yorgun yüreğime nazikçe nasıl fısıldadığına tanıklık etmiştim: "Zaten kucağımda otururken neden bir yer için mücadele ediyorsun?"

O anda kendimi gerçekte olduğum gibi görmüştüm.

Haklarını talep etmek zorunda olan, değeri bilinmeyen bir hizmetçi değildim. Yüce Olan'ın sevgili bir kızıydım. Erkek kardeşlerimin yanında yer almak için itişip kakışmama gerek yoktu; ben zaten Tanrı'yla birlikte, O'nun yüreğine yakın, tam da en çok olmayı özlediğim yerde oturuyordum – roller ve kısıtlamalar ne olursa olsun.

Bu karşılaşmadan sonra, sözde Tanrı vergisi olan yardımcı rolümü memnuniyetle kabullenmiştim. Açıkçası, kilisedeki yerimle yıllarca uğraştıktan sonra bu bir rahatlamaydı.

Ve ezildiğimi hissetmek şöyle dursun, hizmet fırsatları art arda geldi. Vaaz verdim, toplantılara önderlik ettim, önemli önderlik kararlarına katıldım, kilise kurmada eşimle ortaklık ettim, binlerce kişiye ulaşan kadın etkinliklerine başkalarıyla birlikte ev sahipliği yaptım.

Ve yine de işte eşim – bunca yıl sonra – bana yanıldığımızı düşündüğünü söylüyordu! Bir şekilde teolojimizle kadınlara ve kilisenin tanıklığına haksızlık ettiğimizi.

Direndim. Uzun bir süre.

Bir kere, *ben* özellikle haksızlığa uğradığımı hissetmiyordum. Hem görüşümü değiştirirsem, bu ironik bir şekilde eşimin hâlâ evimizin başı olduğunu, kocasının inançlarını yalnızca gölgesi gibi izleyen bir karısı olduğunu göstermez miydi? Terran üstüme çok gelmedi; ama zamanla ve daha çok düşündükçe, bizimkinin baştan beri hiçbir zaman tipik bir tamamlayıcı ilişki (ya da kilise) olmadığını yavaş yavaş fark etmeye başladım.

Babam kadar yetenekli ve çalışkan bir annenin olduğu bir evde büyüdüm. Harika bir kız okuluna gittim – orada hayatımızla ve potansiyelimizle her şeyi yapabileceğimizin bize söylenmesine bile gerek yoktu, bunu zaten varsayıyorduk! Ardından yükseköğrenimimde, kariyerimde ve hizmetimde erken başarının tadını çıkardım – birlikte çalıştığım, hizmet ettiğim ve yaşadığım erkeklerden hiçbir zaman aşağı olduğumu hissetmeden.

İronik bir şekilde, tamamlayıcı teolojime sıkı sıkıya tutunma konusundaki ısrarım (kendi kararımı kendim vermem gerektiği inancımdan kaynaklanıyordu) ve Terran'ın buna hiç şaşırmayan tepkisi, ortaklığımızda aslında ilk başta kabul etmek istediğimden çok daha eşitlikçi olduğumuzu kanıtladı.

Yalnızca yanımdaki adam değil, bu kitap da Tanrı'nın bana verdiği en büyük armağanlardan biri oldu. Tanrı onu, bir kadın olarak kendimi nasıl gördüğümü ve böylece Tanrı'yı nasıl gördüğümü de yeniden biçimlendirmek için kullandı.

Önceki tamamlayıcı kilisemizde başkaları tarafından hiçbir zaman dışlandığımı hissetmemiş olsam da, şimdi fark ediyorum ki, başkalarına fazlasıyla öncelik tanıyarak, daha büyük düşler kurmaktan vazgeçerek ve kendi sesimi ve potansiyelimi küçülterek, ince yollarla kendi kendimi dışlamıştım. Belki daha da acı veren şu: Bana masada bir yer hiçbir zaman esirgenmediyse de, benzer armağanlara sahip pek çok kız kardeşime, yalnızca bekâr oldukları ya da önder olmayan erkeklerle evli oldukları için bu yer esirgendi. Teolojimiz bana yaradığı, ama başka pek çoklarını yaraladığı için onunla bu kadar uzun süre mutlu olduğum düşüncesi şimdi beni kederlendiriyor. Yine de şükredecek ve umut edecek çok şey var. Tanrı henüz hiçbirimizle işini bitirmedi!

Zihnimin ve yüreğimin hâlâ yenilenmeye ihtiyacı olan pek çok yanı olsa da, Tanrı'nın on yıllar önceki o fısıltısı bugün de o zamanki kadar doğru. *Gerçekten de* Tanrı'nın kucağında oturuyorum ve hiçbir zaman bir yer kapmak için uğraşmam gerekmiyor. Egemenlikte erkek kardeşlerimle her anlamda eşitim. Yalnızca şimdi teolojim uygulamamla ve yaşadığım deneyimle örtüşüyor.

Sevgili okur, bu kitabın sizin için de benzer bir lütuf olması için dua ediyorum. Hepimizin sevdiği Söz gibi, onun sözleri de zihninizi aydınlatsın ve yalnızca kendinizi değil, Tanrı'yı da daha net görmenizi sağlasın – O'nun gözlerinde sizin yansımanız, coşkun ve özgür kılan bir sevgiyle yanıyor.

—Julie Williams

PROLOG: TANRI KADINLARI NASIL GÖRÜYOR

Kilise tarihinin büyük bölümünde insanlar, kadınlar başka ne olursa olsun, erkeklerden aşağı olduklarına inandılar. Kutsal Kitap'ta adı geçen kadınların erkeklerden çok daha az olması (adı geçen 3.000 kişiden yalnızca 200'ü kadındır), kadınların erkeklerden daha az önemli olduğuna dair yüzyıllardır sorgulanmadan kabul edilen varsayımı kısmen açıklar. Ama dünyasını ziyaret etmek için bir kadının rahmini seçen Tanrı, hiçbir zaman istatistiklerle ya da büyüklükle ilgilenmedi. Kutsal Kitap'ın başrolü bir erkeğin oynadığı bölümlerinde bile, daha küçük rollerine rağmen Tanrı'nın kadın-erkek ortaklığına dair vizyonunu ilk bakışta fark edebileceğimizden çok daha fazla yansıtan kadınlar vardır.

Örneğin İbrahim'i ele alalım. O ilk Yahudi'dir – bir erkek, özgür bir adam, toplumsal ve maddi imkânları olan biri. Tanrı ona, çocuklarının çocuklarının büyük bir etki bırakacağını vaat eder. Yine de o, kendi çağının bir insanıdır: seçilmiş olması, Mısırlı kölesi Hacer'e yaptığı korkunç muameleyi ortadan kaldırmaz. Kısır karısının isteği üzerine, bir çocuk sahibi olmak için Hacer'i kullanır. Hacer hamile kalınca, kıskanç karısının ona kötü davranmasına göz yumar; ta ki Hacer çöle kaçana dek.

Onun öyküsü yürek parçalayıcıdır: Biri onu ve doğmamış çocuğunu kurtarmazsa, ikisi de ölecektir. Ve sahneye Tanrı çıkar. Onu kurtarmak için müdahale eder ve hem onu hem de oğlunu koruyacağı güvencesiyle onu geri gönderir. Bu vaat, daha önce İbrahim'e verdiği vaadi yankılar: "Soyunu öyle çoğaltacağım ki, sayılamayacak kadar çok olacak."[1]

1. Yaratılış 16:10

Bunun önemi üzerinde biraz düşünelim: Erkeklerin egemen olduğu bir dünyada Tanrı, büyük kurtuluş planını Kutsal Kitap'taki ataların ilki olan İbrahim'e açıklamaya başlar. Ama bunu yaparken bir kadının da yanında durur. Hem de herhangi bir kadının değil, toplumsal merdivenin en alt basamağındaki birinin – bir kölenin. Çölde kaybolmuş, yüreği kırık, ruhu umutsuz ve bedeni hırpalanmış Hacer'i Tanrı görür ve onun aracılığıyla, o zamanki toplumsal koşulların neredeyse imkânsız kılması gereken bir gelecek büyüklüğünü çağırıp ortaya çıkarır.

Hacer, Tanrı'nın bu onaylamasına karşılık olarak, Kutsal Yazılar'ın tamamında Yaratıcısı'na "Beni gören Tanrı" adını veren tek kişi olur.[2] Onun atılımı daha iyi bir teolojiden gelir. İlk kez kendini İbrahim'in ya da Sara'nın ya da o günün toplumunun gördüğü gibi değil, Tanrı'nın onu gördüğü gibi görür. O, Kutsal Kitap'ın uzun öyküsünün başlarında ekilmiş bir tohumdur; bu tohum bir gün Mesih'te meyvesini verecektir. Mesih, kendi Egemenliği'nde yalnızca Yahudileri değil Yahudi olmayanları da, yalnızca özgür insanları değil köleleri de, yalnızca zenginleri değil yoksulları da, *ve yalnızca erkekleri değil kadınları da* büyüklüğe yükseltecektir.

Neden (ve Kimin İçin) Yazıyorum

Kadınlar için yazıyorum. Kutsal Yazılar'ı onurlandırmak ve Tanrı ile kilisesi için her şeyinizi vermek istiyor musunuz? O hâlde sınırlayıcı, sağlam olmayan öğretinin kapılarını kırıp açalım; cam tavanları parçalayalım; ve pek çok kadının çok uzun zamandır içinde yaşadığı kendinden şüphe etme kafeslerinin kilidini açalım. Bunu, Tanrı'nın sizi gerçekte nasıl gördüğünü yeniden keşfetmek için Kutsal Yazılar'a bakarak yapalım.

Erkekler için yazıyorum. Farkında olsanız da olmasanız da, kadınlara ilişkin bir teolojiniz zaten var. Bu teoloji, insanlığın yarısını ve Mesih'in gelininin yarısından fazlasını nasıl gördüğünüzü belirler. Bu nedenle kendi insanlığınızdan ve öğrenciliğinizden ayrılamaz. Kadınları Tanrı'nın onları gördüğü şekilde görmek, yalnızca birlikte çalıştığınız, hizmet ettiğiniz ve yaşadığınız kadınlar için bir

2. Yaratılış 16:13

armağan olmakla kalmayacak, kendi özgürlük ve kutsallaşma deneyiminizin de ayrılmaz bir parçası olacaktır. En azından benim deneyimim bu oldu.

Samimi kuşkucular için yazıyorum. Kadınların, özellikle kilise önderliği söz konusu olduğunda, erkeklerle tamamen aynı düzeyde olup olamayacakları ve buna izinlerinin olup olmadığı konusunda gerçek kuşkularınız mı var? Kutsal Yazılar'ı, önyargılarınıza ve size miras kalan inançlara dikkat etmenize yardımcı olacak şekilde alçakgönüllülükle açmayı umuyorum. Bu da, görünüşte sonu gelmeyen bir dizi internet sitesi, kuruluş, kitap ve hatta bir Çalışma Kutsal Kitabı aracılığıyla yayılmış olan Kutsal Yazılar'a ilişkin pek çok yorumun ayrıntılı, madde madde incelenmesini gerektirir.

Kilise önderleri için yazıyorum. Yetişkin hayatımın büyük bölümünde benim olduğum gibi tamamlayıcı bir kilise önderiyseniz, kilisenizde kadınlarla ilgili olarak inandığınız, uyguladığınız ve yasakladığınız şeylerin, dikkatle düşünülmüş, Kutsal Kitap'ın bütününe dayanan bir teolojiye dayandığından emin olmalısınız. Ne de olsa teolojik tutumunuz yalnızca sizi etkilemez – sayısız başkasını da etkiler ve bazı durumlarda bütün bir hayatın gidişatını değiştirir.

Uzun süredir benimsenen pek çok varsayıma meydan okumam gerekse de, kiliseyi bölmek gibi bir arzum yok. Korintlilere yazan Pavlus gibi, bu kitap da "büyük sıkıntı ve yürek acısı içinde, gözyaşı dökerek – sizi kederlendirmek için değil, kiliseye beslediğim derin sevgi yüzünden" doğdu.[3] Umudum, siz onu okurken benim yaşadığım şeyden bir parça yaşamanızdır – yorgun gözlerden pullar düşerken duyulan heyecanı ve hak edilmemiş lütfu.

Kadınları savunmak için ayağa kalkan bir devrimci sayılmam. Doğrusunu söylemek gerekirse, partiye ne yazık ki geç kalmış gibi hissediyorum – kız kardeşlerimin özgürlüğü zaten görünürdeyken, savaşın sonuna doğru katkısını sunan bir davulcu çocuk gibi. Yine de, bu saatte bile sesimi yükseltmek, davulumu çalmak için neredeyse kutsal bir zorunluluk hissettim. Çünkü son yıllarda pek çok kilise büyük adımlar atmışken, ben ataerkil bir teolojiye bağlı, iyi niyetli kiliselerin yol açtığı son derece kaygı verici sonuçlara ve artan (ama dile getirilmeyen) "kayıp sayısına" tanık oldum. Onların ardında Hacerler kalıyor.

3. 2 Korintliler 2:4

Onlar, ruhları kırık, doğmamış potansiyelleri ve düşük yapmış düşleriyle çöle sürülmüş sayısız kadındır. Bir anlamda bu kitap, aynı çöle yaptığım yolculuktur – kurban olarak değil, eski bir fail olarak. Bu, kaba ve küstah bir özgüvenden yola çıkıp kafa karıştırıcı bir karmaşıklıktan geçerek alçakgönüllü bir saygıya varan bir hac yolculuğu oldu; Kutsal Yazılar'da baştan beri var olanı görürken: Tanrı bir kadını gördüğünde ne gördüğünü.

Ağırlıklı olarak geleceğin daha etkili, Mesih'i onurlandıran kilisesine dair umut dolu bir bakışla yazıyor olsam da, önderlik etmeye yardım ettiğim kiliselerin ta kendilerini farkında olmadan nasıl zayıflattığımı kabul ederken, ağır bir yürekle geriye dönüp bakarak da yazıyorum. Bu nedenle bu kitap, dünyalarını istemeden daraltmış olabileceğim bütün o kadınlardan bir özür dileyişim ve payımın bulunduğu haksızlıkları düzeltme girişimimdir.

1

FİKRİMİ DEĞİŞTİRMEK

"Fikrimizi değiştirmek, ilkelerimizden vazgeçtiğimiz anlamına gelmez. Bir şey öğrendiğimiz anlamına gelebilir." Adam Grant

Oxford Dictionary, ataerkilliği "erkeklerin baskın güce sahip olduğu her türlü toplumsal örgütlenme" olarak tanımlar. Bu tanıma göre, eskiden kilisemde ataerkil bir öğretinin başlıca sözcüsü bendim.[4] Öğretimden sorumlu baş pastör olarak yılda birkaç kez yüzlerce yeni üyenin önüne çıkar ve Tanrı'nın isteğiyle, kilisede ve evlilikte erkeklerin daha fazla sorumluluk taşımasının neden Kutsal Kitap'a uygun olduğunu açıklardım. Şöyle açıklardım:

Kutsal Kitap'a göre Tanrı, Adem'le Havva'yı eşit ama farklı rollerde birbirlerini tamamlayacak şekilde yarattı. Dahası Tanrı, bu birbirini tamamlamayı kiliseye de getirmiştir; öyle ki, rollerin çoğu kadınlara açık olsa da, Tanrı yalnızca erkekleri ihtiyar ve pastör olarak atamıştır. Bunu yeniden gözden geçirmemiz için muazzam bir kültürel baskı olsa da, biz yönümüzü kültürden değil, Kutsal Kitap'tan almaya kararlıyız.

Ve böylece insanların çoğu görüşümüzü kabul ederdi. Bazıları kabul etmeyip ayrılmayı seçtiğinde, İsa'ya sadakatin en önemli şey olduğunu düşünerek kendimi teselli ederdim.

Sonra birkaç yıl önce, konu bir kez daha gündeme geldikten ve geçmişteki gerekçelerimizin biraz zayıf olduğunu fark ettikten sonra, çekirdek önderlik ekibimiz öğretiyi yeniden ele almaya, onu ayrıntılı biçimde ifade etmeye ve

4. Önceki görüşümü tanımlamak için ataerkillik sözcüğünü hiç kullanmamış olsam da, İngilizcede öğrettiğim şeye bundan daha yakın gelen başka bir sözcük bulamıyorum.

savunmasını hazırlamaya karar verdi. Konu hakkında açık fikirli bir şekilde konuşsak da, hiçbirimizin Kutsal Yazılar'a ilişkin önceki yorumumuz konusunda yanılıyor olabileceğimize dair gerçek bir şüphesi yoktu. Ne de olsa, Kutsal Kitap'ı okuma biçimimizi – cinsiyet ve önderlik dahil – her türlü konuda savunmuş olan John Piper ve Timothy Keller gibi saygın Hristiyan önderler vardı. Ve bu öğreti yürürlükteyken Tanrı kilisemizi sayıca bereketlemişti.

Teolojik açıdan en donanımlı önderlerden biri olarak, başkalarıyla birlikte konu hakkında bir makale yazmakla görevlendirildim. Görüşümüz için açık ve iyi düşünülmüş bir savunma hazırlamaya hazır olarak konuya büyük bir hevesle ve kendimi bütünüyle vererek daldım. Teoloji eğitimime rağmen, kadınların kilisede önderlik etmesine karşı *ve lehine* olan argümanları ilk kez derinlemesine inceliyordum. Olgulardan hiçbir zaman korkmayan biri olarak, konuyla ilgili bulabildiğim her şeyi okudum.

Bunu yaparken – ve bunun olabileceğini hiç hayal etmemiştim – özgüvenim toz oldu. Neye inandığımı ve bu inancın en tanınmış ve en sesi çok çıkan savunucularının çoğunun görüşlerini nasıl savunduğunu anladıkça, inançlarımın kaya gibi sağlam bir Kutsal Kitap tefsirine dayandığını varsaymakla ne kadar yanıldığımı o kadar çok fark ettim.[5] Bu nasıl olabilirdi? Saygı duyduğum ve kültürün tuzaklarına karşı bağışık olduklarını düşündüğüm yazarların ve akademisyenlerin bu kadar çoğu, nasıl olup da modası geçmiş ama aynı derecede Kutsal Kitap'a aykırı bir kültürün tutsağı olabilmişti? Bu sorunun yanıtını bulma yolculuğum bu kitapta ayrıntılarıyla anlatılıyor.

Fikrimi dikkatsizce değiştirmedim. Özellikle Süleyman'ın Özdeyişleri'ndeki öğüdü uyguladım: "Davada ilk konuşan haklı görünür, karşı taraf gelip onu sorgulayıncaya dek."[6] İki kez, üç kez emin olmak için her taşın altına baktım – her metnin ve her argümanın – onu tekrar tekrar, her yönden inceledim. Geriye dönüp bakınca, bunun en özgürleştirici yolculuklarımdan biri olduğu ortaya çıktı.

5. Bu deneyim yaygındır. Örneğin Andrew Bartlett "Men and Women in Christ" kitabında şöyle der: "Yazmaya başladığımda nereye varacağımdan emin değildim. … Kadınların hizmeti konusunda, her iki tarafta da oldukça güçlü ve hassas biçimde dengelenmiş argümanlar bulabileceğimi, dolayısıyla bu konudaki her sonucun ancak geçici olabileceğini düşünüyordum. Yanılmışım …" (s. 15)
6. Süleyman'ın Özdeyişleri 18:17

Tanımlar ve Belirleyici Anlar

Bu kitapta kullandığım bazı terimleri tanımlamama izin verin. *Ataerkillik* ya da *cinsiyet hiyerarşisi* derken, söz konusu alan hangisi olursa olsun – ev, kilise ya da toplum – en yüksek yetkiye sahip olma görevinin erkeklere verildiği varsayımını kastediyorum. Erkekleri zorbalar, avcılar, sorumluluktan kaçanlar ve güç düşkünleri olarak gösteren laik kültürümüzün imalarının aksine, bu terimleri kullandığımda erkeklerin her zaman baskıcı olduğunu ya da erkekliklerinin kaçınılmaz olarak zehirli olduğunu kastetmiyorum. Cesaret verici olan şu ki, giderek daha fazla ataerkil kilise kadınların sesine kulak vermenin bilgeliğini keşfediyor. Yine de bu kiliseler kadınlara *söz hakkı* verirken, *son sözün* erkeklere ait olduğu hâlâ kabul ediliyor.

Bu kitapta esas olarak ataerkilliğin *tamamlayıcılık* olarak adlandırılan belirli bir biçimine değineceğim. Bu, geçen yüzyılın son çeyreğinde Amerikan kilisesinde icat edilmiş, yeni ve son derece etkili, yeniden düzenlenmiş bir ataerkillik türüdür. Cinsiyetleri eşitlediğini iddia etse de, kadınları kiliselerde vaaz vermekten ve pastörlük önderliğinden dışlar; evlilikte kadının boyun eğmesini savunur; ve daha az ölçüde, toplumdaki kadın önderliğine de şüpheyle bakar. Ayrıca kadınların, kocaya destek olan, ev işlerini yürüten ve çocuk yetiştiren kişiler olarak üstlendikleri ev içi rolü öncelikli olarak yüceltme eğilimindedir.

Tamamlayıcılığın kısa tarihini biraz daha karmaşık hâle getiren şey şudur: Kiliselerin küçük bir yüzdesi daha yakın zamanda onun daha sert sonuçlarını *yumuşatmaya* çalıştı – kadınların vaaz vermesine izin vererek (ama yetkiyle değil). Kadınlar kilisede erkeklere de önderlik edebilir (ama yalnızca alt düzey önderlikte). Toplumda en üst düzey önderler olabilirler (ama kilisede üst düzey önderler olamazlar). Kocalarıyla birlikte karar verebilirler (ama anlaşmazlık olduğunda son sözü koca söyler). Buna *ılımlı tamamlayıcılık* denir.

Yirmi yıl boyunca kendimi ılımlı bir tamamlayıcı olarak tanımlardım. Benzer kilise çevrelerinde bulunan diğer pek çok önder gibi, ben de pek çok yetenekli kadına değer verdim ve onlarla birlikte çalıştım – onların çağrısını ya da katkısını

sınırlıyor, susturuyor ya da bastırıyor gibi görünmeyen sağlıklı bir kilisenin parçası olduğum için minnettardım.

Ama Kutsal Yazılar'ı yeniden incelediğimde şunu kabul etmek zorunda kaldım: Kutsal Yazılar'ı yorumlamanın ilk tamamlayıcı yöntemleri doğruysa, ılımlı tamamlayıcılık umduğumdan çok daha az savunulabilir. Daha kapsayıcı uygulamaları için artık sağlam bir Kutsal Kitap argümanı yok. Şu sonuca vardım: Ya inandığımız şeyi uygulamalıyız – ve kadınların vaaz vermesine, önderlik etmesine ya da erkeklerle birlikte önderlik etmesine bile izin vermemeliyiz – ya da neye ve neden inandığımıza daha yakından bakmalıyız. (Ne de olsa tamamlayıcılık yanlışsa, onun ılımlı bir biçimi bile, ırkçılığın yalnızca ılımlı bir biçiminden daha kabul edilebilir değildir.)

Tam olarak bunu yaptıktan, birincil ve ikincil kaynakların her birine daha yakından eğildikten sonra keşfettiğim şey beni derinden sarstı. Daha yakından incelediğimde, saygın teologların (Wayne Grudem, Tom Schreiner ve Andreas Köstenberger gibi) ve sevilen pastörlerin (John Piper ve Timothy Keller gibi), kadınları büyük etki yaratan pek çok rolden dışlama konusundaki sonuçlarına ulaşmak için ciddi biçimde sağlam olmayan Kutsal Kitap çözümlemeleri ve dengesiz argümanlar ileri sürdüklerini keşfedince hayrete düştüm. Hatta *kadınları üst düzey önderlikten dışlamak için su geçirmez tek bir Kutsal Kitap argümanı bile bulamadım*. Ne kadar çok argüman ileri sürülürse sürülsün, her birinin ciddi kusurları var. Ve onları yalnızca bir araya toplamak, onları daha sağlam kılmaz; tıpkı birçok çürük kartı üst üste dizerek bir iskambil evi kurmanın onları daha sağlam kılmadığı gibi.

Buna karşılık, kadınların neden *dahil edilmeleri gerektiğine* dair sağlam, hatta ikna edici Kutsal Kitap argümanları bulunca da aynı derecede şaşırdım. Konuya Kutsal Kitap'ın bütününden yaklaşma kararlılığım, sonunda *kadın-erkek karşılıklılığı* teolojisinde karar kılmamın nedenidir.[7] Eş anlamlı *eşitlikçilik* terimini takdir ediyorum ve bayraklarını bu direğe çakmış Kutsal Kitap akademisyenlerinin çoğuyla kol kola giriyorum – Kutsal Yazılar'ın, erkeklerin ve

7. Başlangıçta "gender mutualism" (toplumsal cinsiyet karşılıklılığı) terimini seçmiştim, ama sonra Batı kültüründe "gender" sözcüğünün sıfat olarak kullanıldığında artık yalnızca erkek ve kadını ifade etmediğini fark ettim. "Sex mutualism" (biyolojik cinsiyet karşılıklılığı) da söz konusu olamazdı; bu yüzden pek de seksi olmayan "kadın-erkek karşılıklılığı" teriminde karar kıldım.

kadınların eşit olduğu ve eşit hakları ve fırsatları hak ettiği düşüncesini desteklediğini söylemekte haklılar. Ancak üç nedenle bu kitapta bu terimi kullanmamayı tercih ediyorum: Birincisi, tamamlayıcılar da cinsiyet eşitliğine inandıklarını iddia ederler; ikincisi, terim cinsiyete uygulandığında bazen erkeklerle kadınlar arasındaki tüm farklılıkların inkârıyla ilişkilendirilir; ve üçüncüsü, eşitlik tek önemli düşünce değildir – karşılıklı ortaklık ve iş birliğine dayalı birlik de o kadar önemlidir. Bunu göz önünde bulundurarak, işte çalışma tanımım ve bu kitapta daha ayrıntılı açıklayacağım görüş:

Kadın-erkek karşılıklılığı, Kutsal Yazılar'a dayanan ve erkeklerle kadınların farklı ama eşit olduğunu, yaşamın tüm alanlarında yan yana hizmet etmek ve ortaklık kurmak üzere yaratıldıklarını savunan teolojik görüştür. Her bireyin Tanrı vergisi yetkisi, armağanları ve uzmanlığı, cinsiyetinden bağımsız olarak tanınabilir ve tanınmalı, kutlanabilir ve kutlanmalıdır.

Ve son olarak, *teoloji* sözcüğü hakkında bir not. En basit ve en saf hâliyle teolojimiz, her konuda Tanrı'nın görüşüne olabildiğince yaklaşmaya yönelik sürekli bir çabayla biçimlenmelidir. Dolayısıyla *Tanrı Kadınları Nasıl Görüyor*, *kadınlara ilişkin bir teolojidir – Kutsal Kitap'ın, bir bütün olarak ele alınıp doğru biçimde birleştirildiğinde, kadınlar hakkında ne öğrettiğidir.*

Daima Reform Hâlinde

1500'lerin Protestan Reformu, kilisenin öğretilerinin çok gerekli bir gözden geçirmesini başlattı. Ama bu Reform'un kendisi, "her zaman reform hâlindeki kilise" ilkesini savundu (Latince *ecclesia semper reformanda* deyiminden). Örneğin Calvin ve Luther, Kutsal Kitap'a ilişkin herhangi bir önemli konuda son sözü söylediklerini düşünmüyorlardı; tersine, öğretilerimiz ve bunların Kutsal Yazılar'la uyumu üzerine özenle düşünmeye devam etme görevini sonraki kuşaklara devrettiler. Yüzyıllardır var olan bir kilisede tuhaf şeyler edinmenin – geçmiş çağlardan kalma eski, işe yaramaz kalıntılar – kolay olduğunu çok iyi biliyorlardı; kilise bir yücelik derecesinden ötekine özgürce ilerleyecekse, bunların benimsenmesi değil, terk edilmesi gerekir.

Bunun kuşağımızın en önemli reformlarından biri olduğuna inanıyorum. Kilise tarihini okurken, Ruh'un kiliseyi çok çeşitli konulardaki öğretileri ve uygulamaları hakkında nasıl giderek daha büyük bir açıklığa yönlendirmeye devam ettiğine hayran kaldım. İlk reform, yaşamı değiştiren gücünden uzun zamandır yoksun bırakılmış sıradan insanlara *Tanrı'nın Sözü'nü* geri vermeye çalıştıysa, sonraki reformlar da yavaş ama istikrarlı bir şekilde *Tanrı'nın işini*, yaşları, ırkları, sınıfları ya da cinsiyetleri ne olursa olsun, Tanrı'nın *bütün* halkına geri veriyor.

Reformlar çaba gerektirir. Kilise tarihinin büyük bölümünde Hristiyanlar, hepimizin neye inandığını çözme işini seçkin birkaç bilgili kişiye bıraktılar. Hatta Protestan Reformu'ndan ve 1436'da matbaanın ortaya çıkışından önce çoğu kişi teolojiyi ve Kutsal Kitap'ın büyük bölümünü yüce ama anlaşılmaz laflar olarak görürdü – yalnızca Latince okuyup konuşan ve Kutsal Kitap'ın ender bir kopyasına erişimi olan rahiplerin anlayabileceği şeyler. O zamandan beri pek çok şey değişmiş olsa da, birçok imanlı (ve hatta birçok kilise önderi) bu kritik konunun değerlendirmesini hâlâ dışarıya bırakıyor ve zorlu tefsir işini kendileri yerine başkalarının yapmasına güveniyor. Bir pastör arkadaşıma görüş değiştirdiğimi anlattığımda, yakınarak şöyle dedi: "Yoğun bir pastör olarak, teolojim üzerine düşünmeye ne zaman vakit bulmam gerektiğini bilmiyorum." Haklı: Zaman ve çaba gerekiyor! Yine de bu, böyle bir yatırıma değer bir çabadır.

Reformlar onur kırıcı olmak zorunda değildir. Bölücü kamplar ve birbirimiz hakkındaki aşağılayıcı karikatürlerin ötesinde daha iyi bir yol var. Burada yalnızca bu tartışmanın bariz iki "tarafını" değil, cinsiyetlerimizi de kastediyorum – sanki ya bütün erkekler değersizmiş ya da bütün kadınlar *İzebel*'miş gibi, çok sık birbirine karşı kışkırtılan cinsiyetlerimizi. Bu bağlamda, bedeni bina etmek ve birbirini onurlandırmak için ellerinden geleni yapan, tanıdığım pek çok erkek ve kadınla (bu konuşmanın her iki tarafında da) çok gurur duyuyorum. Bir kadın pastör bana şöyle dedi: "Erkekleri küçümsemeden kadınları yücelten İsa'nın yolunda yürüyorum." Aynı ruhla, hayatlarını dürüstçe gerçeğin ve adaletin peşinden gitmeye adamış o önderleri ve teologları da (yine her iki kampta) onurlandırmak istiyorum. Bu özel konuda Tim Keller ve John Piper gibi kişilerle aynı fikirde olmasam da, onları ataerkilliğin iki boyutlu poster çocukları olarak

görmüyorum. Bugün olduğum kişinin büyük bir kısmı onlar tarafından biçimlendirildi ve onlardan pek çok açıdan öğrenmeye devam ediyorum.

Teolojilerini değerlendiren kiliseler, son on yılların "kültür savaşlarına" ve değer değişikliği sağlamak için kişileri utandırma yöntemlerine hayır demelidir. Toplumun seslerini ve kadınların yaşadığı acıyı empatiyle dinlerken, bu konuşmadaki temel itici gücümüz, Kutsal Yazılar'ın teolojisinin doğru bir anlayışı ve kurtarıcı bir biçimde uygulanması olmalıdır.

Reformlar alçakgönüllülük gerektirir. Doğru olanı yapmak, ama onu yarardan çok zarar verecek şekilde yapmak mümkündür. Nereye varırsanız varın, inançlarınıza iyilik, yumuşaklık ve sabır eklemeyi unutmayın.

Tartışmadan hiç hoşlanmam, siz de hoşlanmamalısınız. Artık farklı düşünüyor olsam da, pek çok tamamlayıcı önderi ve kiliselerini, Mesih'teki erkek ve kız kardeşlerim olarak hâlâ en yüksek saygıyla anıyorum – anlayışımızdaki farklılıklar ne olursa olsun, ortak noktalarımız çok daha büyüktür. Hristiyan önderlikteki görev sürem boyunca büyük ölçüde bir tamamlayıcı olmuş biri olarak, hâlâ bu görüşe bağlı olanların ruhsal ya da zihinsel açıdan bir şekilde yetersiz olduklarını ima etmem yersiz olurdu.

İleride daha ayrıntılı açıklayacağım gibi, kilisenin kadın eşitliği gibi görece yeni bir kültürel olguyla ilişkisi, belki de gereği gibi sorgulamak zorunda kaldığımız en büyük vaka incelemesidir: Tarihsel kilise kendi metinlerini okurken kültürel varsayımları nasıl içselleştirdi? Tim Keller bunu ustalıkla ifade eder:

[Bizim] Kutsal Kitap anlayışımız kesinlikle yanlış olabilir – hatta her zaman kısmen yanlıştır – ve bu nedenle her zaman düzeltilmeye açık olmalıdır. … Kültürel at gözlüklerimiz yüzünden [yeni bir kültüre] yalnızca konuşmamalıyız; [onun insanlarını] da dinlemeliyiz. Ne söylediklerini dinlemeli ve sorularını, söylediklerimize itirazlarını, umutlarını ve özlemlerini ciddiye almalıyız. Çoğu zaman yeni bir kültürle bu etkileşim, bize Kutsal Kitap'ta öğretilen pek çok şeyi gösterir – ya tamamen gözden kaçırdığımız ya da önemsiz saydığımız şeyleri, hatta belki Kutsal Kitap'ı kendi kültürel varsayımlarımızın merceğinden yanlış okuduğumuz yolları.[8]

8. Timothy Keller, Center Church, bölüm 8.

Elçi Pavlus'a göre, Efesliler 5'te, İsa "sözle yıkayarak" kilisesini sürekli güzelleştirmekte ve onu giderek daha parlak ve lekesiz kılmaktadır. Bu kitabı onun lütfunun ışığında sunuyorum; şu anda farkında olmadığım her türlü yerde kuşkusuz kusurları olsa da, İsa'nın kilisesini güzelleştirmek için Ruh'un yenileyici işinde yine de küçük bir rol oynaması için dua ediyorum.

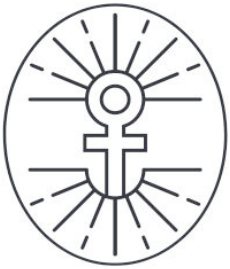

BİRİNCİ KISIM

KADINLARIN DÜŞÜŞÜ VE YÜKSELİŞİ

2

Aşağı Cins

"İnsanın düşüşünün sorumlusu kadındır … parmak uçlarımızla bile olsa, böyle bir pislik çuvalına sarılmayı nasıl isteyebiliriz?" Cluny'li Odo, MS 936[9]

Kilisenin bugün kadınlar hakkında inandığı şeyin, her zaman inandığı şey olduğunu saflıkla varsayarız. Birazdan keşfedeceğiniz gibi, durum hiç de böyle değil! Bu bölümde, "Tanrı kadınları nasıl görüyor?" sorusuna bugün verdiğimiz yanıtın, tarih boyunca Hristiyanların çoğunun vereceği yanıttan neden çok daha üstün olduğunu inceleyelim.

Bu kitap boyunca esas olarak Kutsal Yazılar'ı inceleyecek olsak da, bu bölümde ve bir sonrakinde *içinde bulunduğumuz durumu* incelemek istiyorum. Kilise tarihinde, hem çok önceleri hem de yakın zamanda, ataerkilliği akılsızca "Tanrı'nın iyi tasarımı" olarak benimseyerek nerede yanlış yola saptığımızı bilmek hem büyüleyici hem de korkutucudur.

Tarihte çok yakın zamana kadar, erkeklerin kadınları "kendi iyilikleri için" yönetmesi gerektiği, evrensel olarak kabul edilen ve sorgulanmayan bir ilkeydi. En büyük dinlerin hepsi bunu öğretti ve çoğu hâlâ öğretiyor. Bir dinin yorumu ne kadar tutucuysa, erkekler kadınları yalnızca belirli alanlarla sınırlamaya o kadar eğilimli oldular. Ne yazık ki Hristiyan dünyası, böyle bir baskıyı devirmek için kendi içinde taşıdığı kaynaklara ve uykuda bekleyen potansiyele rağmen, büyük ölçüde erkeğin üstünlüğü düşüncesine bağlı kaldı – kendi Kutsal Yazılar'ını "Hristiyan" ataerkilliği düşüncesini savunacak şekilde yorumlayarak.

9. Patralogia Latina'dan aktaran: Christine Klapish-Zuber (ed), A History of Women, bölüm 1.

Bunun nedeni, kilisenin tarihinin büyük bölümünde kadınların doğuştan aşağı olduğuna inanmış olmasıdır. Kutsal Kitap kadar büyük ve karmaşık bir kitap, kabaca söylemek gerekirse, insanın gerçeklik hakkında önceden vardığı her türlü sonucu destekleyecek şekilde kullanılabilir. Beyaz bir Güney Afrikalı Hristiyan olarak bunu iyi bilirim. Ülkemde, yalnızca birkaç on yıl önce, en bilgili "Kutsal Kitap'a dayalı" teologlarımızdan bazıları, Kutsal Kitap'ın ırkçılıklarını ortaya çıkarmasına izin vermek yerine, kendi ırkçılıklarını Kutsal Kitap'a okudular. Metinleri, anlamlarını çarpıtacak şekilde kullandılar – ırklar hakkında *Apartheid* denen "ayrı ama eşit" bir görüş yarattılar. Amerikalı Hristiyanlar da yirminci yüzyılın başlarındaki ayrımcılık politikalarında benzer bir şeyi destekliediler; hem de eski bir köle sahibi olup yolunun yanlışlığını görmüş olan John Marshall Harlan gibi muhaliflerin açık ve ikna edici argümanlarına rağmen. O zamanlar teolojik çevrelerinde yalnız bir ses olan Harlan şunda ısrar etti: "Vatandaşların ırk temelinde keyfi olarak ayrılması, eşitlikle bağdaşmayan bir kölelik nişanıdır."[10] O dönemin Hristiyanları siyahlarla beyazların eşitliği düşüncesini sözde kabul etmiş olabilirler; ama siyahları belirlenmiş bölgelere ayırarak ve onlara oy hakkı tanımayarak onların eşitliğini baltalıyor ve onları insanlıktan çıkarıyorlardı.

Bugün bir Hristiyan olarak, kilisedeki cinsiyet ayrımcılığı hakkında da benzer bir şey söyleyebilirim; ki bu belki de çok daha yaygın olmuştur. Neredeyse bütün kıtalarda ve bütün yüzyıllarda kilisenin neredeyse tamamı, önderlerinin kadının "farklı ve aşağı" olduğu öğretisini kabul etti. Tamamlayıcı kilisenin bunu son zamanlarda "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" şeklinde yeniden düzenleme girişimleri ne kadar soylu olursa olsun, Harlan'ın düşüncelerini yinelemek ve onları cinsiyete uygulamak isterim: Kilise üyelerinin cinsiyet temelinde ayrılması, eşitlikle bağdaşmayan bir kölelik nişanıdır.

Bu noktayı bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alacak olsam da, tamamlayıcıların kendi görüşlerinin kilisenin tarihsel görüşü olduğu iddiası ciddi bir tarihsel unutkanlığı gösteriyor. Bugün bütün Hristiyanlar ve kiliseler kadınların erkeklerle eşit olduğuna dair kesin ifadeler kullanacak olsalar da, kadın-erkek *eşitliği* düşüncesinin kilisede kabul gören bir öğreti hâline gelmesinin *ancak çok yakın zamanda* gerçekleştiğini neredeyse hiç kimse hatırlamıyor gibi

10. https://bit.ly/3mzfAEq

görünüyor.[11]

Belki de bu, tarihsel kilisenin en yaygın ve en kalıcı günahıdır: 1960'lara kadar kadınların özünde erkeklerden aşağı olduğu inancı büyük ölçüde sorgulanmadı. Ancak o zaman, Kadın Kurtuluş Hareketi'nin başarısının ardından toplum, kadınların gerçekten de erkeklerle eşit zekâya sahip olduğunu ve önemli önderlik sağlamaya erkekler kadar yetenekli olduklarını "keşfetti". *Dünya çapındaki kilise kadınlarla ilgili kendi öğretilerini ancak bu noktada hızla yeniden gözden geçirmeye başladı.* Neredeyse iki bin yıl boyunca kilisenin büyük öğretmenlerinin neredeyse tamamı kadınlar hakkında düşük ve kısıtlayıcı bir görüşe sahipti. Size göstereceğim gibi, bu görüşü çevrelerindeki kültürlerden miras almışlardı ve bu görüşe Kutsal Yazılar'la meydan okumak yerine, kültürlerinin kadın düşmanlığının Kutsal Yazılar'ı okuyuşlarını yönetmesine izin verdiler.

Bu noktanın üzerinde bu kadar durmamın nedeni, "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" öğretisiyle tamamlayıcılığın, kilisenin tarihsel görüşünden tıpkı kadın-erkek karşılıklılığı kadar bir sapma olduğunu vurgulamaktır.[12] *Her iki görüş de yalnızca 60 yıl önce mevcut değildi! Bunlar Kutsal Kitap yorumu tarihinde henüz bebektirler ve dolayısıyla tamamlayıcılığın, kadın-erkek karşılıklılığından daha eski olduğunu iddia etme hakkı yoktur.* Hatta eski görüşüm olan ılımlı tamamlayıcılık, her ikisinden de *çok* daha gençtir – bu görüşler arasında tarihsel dayanağı en az olanıdır.

Kilisenin Standart Öğretisi Olarak Kadının Aşağı Konumu

Hristiyanlığın, varlığının ilk yüzyıllarında kiliselerine çok sayıda kadın çektiği doğrudur. İsa'nın kadınlara yönelik çığır açan tutumu, en erken kiliselerde önderlik rolleri üstlenen kadınlar, Pavlus'un mektuplarına göre erkeklerle kadınların Mesih'teki eşit konumu – bütün bunlar kiliseyi, kadınlara daha önce başka hiçbir yerde ya da uygarlığın önceki hiçbir döneminde tanımadıkları yeni bir statü sunan bir yöne doğru yola çıkardı. Ancak ilk kilisenin kadınlara ilişkin

11. Bunu ilk kez doğru bir şekilde görmeme yardım eden William Witt'e teşekkür borçluyum; "Icons of Christ" (bölüm 3) adlı eserinde, kadının aşağı konumuna ilişkin teolojinin, tarihinin büyük bölümünde kilisenin bir öğretisi olduğunu inceleyen çalışması, bu bölümü yazarken başlangıç noktamı oluşturdu.
12. Andrew Bartlett, "Men and Women in Christ" (s. 6–10) adlı eserinde aynı sonuca varır: "Tamamlayıcılar kendi görüşlerinin 'tarihsel' olduğunu iddia ettiklerinde, bu bir yanılgıdır."

yüksek görüşüne ve onlara gösterdiği muameleye rağmen, elçiler sonrası kilisede her şey yolunda değildi. Kadınları Greko-Romen komşularından (biraz) daha olumlu bir ışıkta görseler de, *kadının aşağı olduğu düşüncesi hızla kök saldı*.

Aşağıda, tarihin bazı "büyük" kilise önderlerinin ve düşünürlerinin, bu yaygın görüşe ışık tutan yazılarından bir seçki sunuyorum.

Kilise Babası Origenes (MS 184–253), Pavlus'un "Kadının kilisede konuşması ayıptır"[13] öğretisini, kadınlar mükemmel ya da kutsal bir şey söylemek isteseler bile, yalnızca sözleri "bir kadının ağzından çıktığı" için onların tamamen susmasını isteyerek uyguladı.[14] Benzer şekilde Kilise Babası Yuhanna Hrisostomos (MS 347–407) kadınların herhangi bir şey öğretmesini reddetti, çünkü "o, Adem'e bir kez öğretti ve ona kötü öğretti. … Bu yüzden kürsüden insin! Günah yüzünden artık erkeğe tabi kılınmıştır."[15] Özellikle erkek pastörleri, bir kadının onları baştan çıkarma yeteneğine karşı uyardı ve bu adamlara "kadının günaha olan eğilimi nedeniyle daha özel bir önlem" almalarını öğütledi; "çünkü yalnızca iffetsiz kadının değil, iffetli kadının gözü de zihni deler ve rahatsız eder."[16]

Latin Hristiyanlığının babası Tertullianus (MS 160-225) daha da sertti: "Kadın, bir lağımın üzerine kurulmuş bir tapınaktır." Doğrudan kadınlara seslendi:

(Her birinizin) bir Havva olduğunuzu bilmiyor musunuz? Tanrı'nın sizin bu cinsinize verdiği hüküm bu çağda da yaşıyor: Suç da zorunlu olarak yaşamalıdır. Sen şeytanın kapısısın. İlahi yasayı ilk terk eden sensin. Şeytanın saldırmaya yeterince cesaret edemediği adamı ikna eden sensin. Tanrı'nın suretini, erkeği, öylesine kolayca yıktın. Senin hak ettiğin ceza yüzünden Tanrı'nın Oğlu bile ölmek zorunda kaldı.[17]

Onun zehirli suçlamalarının ardında, tanıdığı cemaatlerde başkalarına öğretmenlik yapan ve vaftiz eden kadınlar vardı. Bundan hiç hoşnut değildi: "Kadının kilisede konuşmasına izin verilmez; ama öğretmesine, vaftiz etmesine,

13. 1 Korintliler 14:35
14. Aktaran: Patricia Cox Miller (ed), Women in Early Christianity
15. Aktaran: Elizabeth A. Clark, Women in the Early Church
16. Aktaran: Philip Schaff (ed), St. Chrysostom
17. Aktaran: Alexander Roberts (ed), Tertullian, Minicius Felix, Commodian, Origen

sunu sunmasına ya da herhangi bir erkeğe özgü işlevde [veya] kâhinlik görevinde kendine bir pay talep etmesine de izin verilmez."[18] Roma'nın siyasi yöntemlerini kilise yapılarına sokan Tertullianus, kendi zamanındaki kiliseyi organik bir topluluktan siyasi bir yapıya dönüştürdü; bu yapıda yalnızca erkekler her türlü önderliğe tam olarak katkıda bulunabiliyordu. Ayrıca kadınların iffetini de ısrarla öğütledi. Ona göre kadınlar yalnızca kendi cinsel saflıklarından değil, erkeklerinkinden de sorumluydu. Kadınların çekici görünmekten kaçınması üzerine uzun incelemeler yazdı – kirli bedenlerini yıkamamalı, onları baştan aşağı koyu renkli, biçimsiz giysilerle örtmeli ve bir erkeği ayartmamak için kamusal alandan uzak durmalıydılar. Mesih tarafından kurtarılabilseler de, yine de özellikle günaha bağlıydılar ve en iyisi onları ayrı tutmak ve tabi kılmaktı.

Aynı şekilde Kilise Babası Augustinus (MS 354–430), kadının erkekten bağımsız olarak hiçbir doğal onuru olmadığına inanıyordu: "Yalnızca kendisine ait bir işlev olan yardımcı olarak, o Tanrı'nın suretinde değildir. Oysa [erkek] tek başına, kadınla bir olmak üzere birleştiği zamanki kadar tam ve eksiksiz olarak Tanrı'nın suretidir."[19] Yüzyıllar ilerledikçe, kadınlara ilişkin bu düşük görüş iyileşmedi. Augustinus'tan sonra kilisenin bir sonraki büyük düşünürü olarak ün kazanmış olmasına rağmen Thomas Aquinas (MS 1225–1274), tanıdığı kadınlarda buna benzer bir zekâ göremedi. Kilisenin cinsiyet teolojisine, Aristoteles'in kadınların kusurlu insanlar olduğu, normal koşullarda başka bir erkek meydana getirecek olan erkek spermine gelen bir kazanın ürünü oldukları yolundaki saçma düşüncesini yeniden canlandırarak katkıda bulundu. Bunun sonucu şudur: "Kadınlar doğaları gereği erkeklere tabidir, çünkü erkeklerde akıl baskındır."[20]

Aquinas, kadının erkekle aynı insan doğasını paylaştığını (bu, düşüncede hoş karşılanacak bir yenilikti) ve erkeğin "yardımcısı" olduğunu kabul etti; ama hemen ardından, cinsel üreme dışında "başka bir erkeğin her zaman daha yardımcı olduğunu" söyleyerek bunu sınırladı. Erkek, kadından aldığı az miktardaki yardımın karşılığını ona önderlik ederek öder: "Üstün olan, kendi iyilikleri ve yararları için tebaasından yararlanır. … Çünkü bazıları kendilerinden

18. Aktaran: Karen Jo Torjesen, When Women Were Priests
19. Augustine, De Genesis ad litteram, vol. 9.
20. Aquinas, Summa Theologica, 1.92.1. www.bit.ly/3CD8B2V

daha bilge olanlar tarafından yönetilmeseydi, insan ailesinde iyi düzen eksik olurdu."[21]

Aquinas'ın Tanrı hakkında ne kadar büyük bir zihni olmuş olursa olsun, ne yazık ki bu zihin, öğretmeni Dominiken teolog Büyük Albert tarafından kadınlar hakkında korkunç düşüncelerle doldurulmuştu. Albert şöyle yazmıştı:

Kadın, kusurlu doğmuş bir erkektir ve onunkine kıyasla hatalı ve eksik bir doğaya sahiptir. Bu yüzden kendinden emin değildir. Elde edemediğini yalan ve şeytani aldatmacalarla elde etmeye çalışır. Dolayısıyla insan, her kadına karşı sanki zehirli bir yılanmış ve boynuzlu şeytanmış gibi tetikte olmalıdır … Kötü ve sapkın işlerde erkekten daha zeki, yani daha kurnaz olabilir. Akıl erkeği her türlü iyiliğe yönelttiği gibi, onun duyguları da onu her türlü kötülüğe sürükler.[22]

Protestan Reformcu Martin Luther (MS 1483–1546), her zaman olduğu gibi tartışmacı biri olarak, kadınları insanileştirme konusunda bazı olumlu adımlar attı. Ama yine de eski düşünceler yapışıp kaldı: "Tanrı'nın sözü ve işleri gayet açıktır: Kadınlar ya eş ya da fahişe olmak için yaratılmıştır." "Hiçbir giysi bir kadına bilge olma arzusundan daha kötü yakışmaz." "Erkeklerin geniş ve büyük göğüsleri, küçük dar kalçaları vardır ve kadınlardan daha fazla anlayışları vardır; kadınlarınsa yalnızca küçük ve dar göğüsleri ve geniş kalçaları vardır, ki evde kalsınlar, sessizce otursunlar, evi çekip çevirsinler, çocuk doğurup büyütsünler diye." Luther, zina eden kadınlara karşı uyaran bir ayeti yorumlarken bunu erkekler ve kadınlar hakkındaki düşüncelerini dile getirmek için bir fırsat olarak kullandı:

O, erkeğin yanında olmak, çocuklara bakmak ve onları yetiştirmek … ve erkeğe tabi olmak için yaratıldı. Erkeklere ise kadınları ve evin geri kalanını yönetmek ve onlara hükmetmek buyrulmuştur. Ama bir kadın görevini bırakıp kocası üzerinde yetki edinirse, kendi kusurundan ve kötülükten kaynaklanan bir iş (yapmış) olur. Çünkü Tanrı bu cinsi yönetmek için yaratmadı ve bu yüzden onlar hiçbir zaman başarıyla yönetemezler.[23]

21. Aquinas başka bir yerde, kadının kilisede kutsal görevlere atanamamasının ya da önemli bir rol oynayamamasının nedenini şöyle açıklar: "Kadın tabi olma durumundadır, bu yüzden Kutsal Görev (Order) sakramentini alamaz."

22. Filthaut Ephrem (ed), Albertus Magnus: Quaestiones Super De Animalibus, vol. 15, q. 11.

23. *Luther's Works*, vol. 15, Vaiz 7:26 yorumu, s. 130.

Tarihin büyük kilise önderlerinin bu düşünceleri ne kadar yıkıcı olmuş olsa da, İskoç Reformcu ve *Presbiteryenliğin* kurucusu John Knox, kilisenin önde gelen kadın düşmanı olarak birinciliği alır. İskoçya'dan Guise'li Mary ve İngiltere'den Mary Tudor adlı Katolik kraliçelere karşı yazdığı ateşli yergisinde, argümanlarını – kendi deyişiyle – Kutsal Yazılar'a dayandırdı: "Tanrı, bir kadının erkekler üzerinde hüküm sürmesinin ve egemenlik kurmasının doğada bir canavarlıktan da öte olduğunu açıklamıştır."[24] Knox'a göre kadınlar doğaları gereği zayıf, kırılgan, sabırsız, güçsüz, kararsız, acımasız ve öğüt verme yeteneğinden yoksundur. Önderlik etmemelerinin nedeni budur; hatta onların öğüdüne ve önderliğine boyun eğen erkekler de bu yüzden kamu görevinden men edilmelidir. Pavlus'a dayanarak, bir kadının en yüksek olgunluğunda bile yine de erkeğe tabi olmak üzere yaratıldığını söyledi. Doğumda ve erkeğe bu tabiiyette acı çekebilecek kadınlara hiçbir acıma gösterilmez – bu, onun Havva'da hak ettiği cezadır. Bu nedenle kadın, bütün isteklerini ve iradesini kocasına ve onun iradesine teslim etmelidir. Knox'a göre bütün bunların, kadının yalnızca evde ve kilisedeki değil, toplumdaki rolü açısından da sonuçları vardır: "Erkeğin üzerinde öğretmek, yargılamak ya da hüküm sürmek üzere yükseltilmiş bir kadın, Tanrı'nın isteğine ve buyruğuna son derece aykırı bir şeydir."

Reformcu arkadaşı Calvin şöyle yazdı: "Erkeğin, başka erkeklerle farklı ilişkiler içinde aynı anda hem buyruk vermesinde hem de itaat etmesinde hiçbir saçmalık yoktur. Ama bu, doğaları gereği (yani Tanrı'nın olağan yasası gereği) yalnızca itaat etmek için doğan kadınlar için geçerli değildir; çünkü bütün bilge adamlar *gynaikokratian*'ı, yani kadınların yönetimini, doğaya aykırı bir canavarlık olarak her zaman reddetmişlerdir."[25]

Püriten John Dod, On Buyruk üzerine 1603 tarihli açıklamasında şöyle yazar: "Kilise nasıl Mesih İsa'dan korkmalıysa, eşler de kocalarından öyle korkmalıdır. Ve bu içsel korku dışa dönük bir yumuşaklık ve alçakgönüllülükle gösterilmelidir. Çünkü aşağıda olanda korku ve saygı yoksa, üstün olana sağlam ve kalıcı bir onur gösterilemez."[26]

24. John Knox, First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women. www.bit.ly/3EG88xc
25. John Calvin, *The Second Epistle of Paul the Apostle to the Corinthians and the Epistles to Timothy, Titus and Philemon. (1 Timoteos 2:12 üzerine yorumunda.)*
26. John Dod, A Plaine and Familiar Exposition of the Ten Commandements

Önde gelen Anglikan teologlardan Richard Hooker (MS 1554–1600), kadınlara tepeden bakmanın bu acınası ve inatçı geleneğini sürdürdü. *The Laws of Ecclesiastical Polity* adlı eserinde, kadınların "yargılarının, cinsiyetleri nedeniyle genellikle en zayıf yargılar olduğunu" söyledi.[27] Düğün törenlerinde babanın gelini neden kocasına teslim ettiğini şöyle açıkladı: "Doğasının ve cinsiyetinin ta kendisindeki imbecility (zayıflık), onu her zaman başkaları tarafından yönlendirilmeye, yol gösterilmeye ve düzene sokulmaya bağlar."[28]

Metodist hareketin kurucusu John Wesley (MS 1703–1791), kiliselerinde kadınlara hizmet etmeleri için bazı önemli fırsatlar sağladı; yine de kadının birincil hizmetinin evde olduğunu düşünüyordu. Baş döndürücü hizmet gezilerinden birinde eşine yazarken, eve bağlı bir kadın olarak payına düşeni kabullenmesini öğütledi: "Artık üstünlük, güç, para ya da övgü için çekişme. Tanrı'nın ve benim tanıdığım ve sevdiğim, kendi hâlinde, önemsiz bir kişi olmakla yetin. … Şimdi gömülsen, kişiliğinin insanlık için ne önemi olur? Ya da hiç yaşamamış olsaydın, bu Tanrı'nın davası için ne kayıp olurdu?"[29]

Bütün bu alıntıları bir noktayı vurgulamak için sunuyorum: Kilisenin tarihsel görüşü – ister Kilise Babaları, ister Orta Çağ, Katolik, Protestan, Püriten, Anglikan ya da Metodist olsun – her zaman kadınların "farklı ve aşağı" olduğu ve bu nedenle cinsel üreme ve ev işleri dışında önemli katkılar için çoğunlukla uygun olmadıkları yönünde olmuştur.

Kadınların aşağı konumunu ve tabi kılınmasını desteklemek için makul bir şekilde eğilip bükülebilecek her Kutsal Kitap metni bu amaçla kullanıldı. Kilise tarihinin büyük bölümünde, bir kadın kilise önderlerine Tanrı'nın onu nasıl gördüğünü sorsaydı, aşağılayıcı ve küçük düşürücü bir yanıt alırdı. *Kadınların erkeklere tabi kılınması sorgulanmıyordu, çünkü sorgulanmayan bir varsayıma dayanıyordu: Kadınlar doğaları gereği erkeklerden aşağıdır.* Kadınların doğuştan ve özünde daha az zeki, daha günahkâr, ayartmaya daha açık ve duygusal olarak daha dengesiz oldukları düşüncesi, onların evde, kilisede ve toplumda önderlik etmeye de yetenekli olmadıkları şeklindeki itiraz edilemez sonuca yol açtı.

27. Richard Hooker, The Laws of Ecclesiastical Polity, Preface 3.13.
28. Richard Hooker, The Laws of Ecclesiastical Polity, Book 5, 43.5. Eski İngilizcede imbecility, zayıf ya da gelişmemiş birini ifade ederdi.
29. www.bit.ly/3nQszRt

Bu korkunç düşünceler nereden gelmişti?

Kültür Kutsal Yazılar'ın Önüne Geçiyor

Kilisenin yapmaya devam ettiği en yaygın hatalardan biri, kültürü Kutsal Yazılar'ın merceğinden okumak yerine Kutsal Yazılar'ı kültürün merceğinden okumaktır. Kilise tarihindeki cinsiyetçiliği ve kadın düşmanlığını açıklayan budur. Özellikle Aristoteles'in (MÖ 384–322) yazıları, Greko-Romen dünyasının temelindeki kültürel varsayımları biçimlendirmişti; bu dünya da sırası geldiğinde ilk Hristiyanların cinsiyet farklılığına ilişkin anlayışlarına sindi. Aristoteles kadınların biçimi bozulmuş erkekler olduğunu ve toplumdaki rollerinin de buna göre belirlendiğini açıkça ifade etti. Aristoteles kadınları, "aydınlık, dürüst, iyi, istikrarlı, kendi kendine yeten ve sınırları sağlam" olan erkeklerin aksine, "karanlık, gizli, sürekli hareket hâlinde, kendi kendine yetmeyen ve sınırları olmayan" varlıklar olarak tanımladı.[30]

Bu düşünceler Greko-Romen uygarlığı boyunca kültürel tutumları ve davranışları denetim altında tuttu. Ataerkillik Roma İmparatorluğu'nun DNA'sına işlenmişti. İlk Kilise Babaları, kadınlar hakkında bazı olumlu görüşler dile getirmiş olsalar da, *bunları yine de çirkin, eski düşüncelerle harmanladılar.* Kilise tarihi ders kitapları, kilise tarihinin bu ilk evresini, özellikle İsa'nın kimliği ve doğası konusunda bir "gerçek arayışı" olarak tanımlarken, aynı zamanda ve sinsice kilise öğretisine sızan, kadının doğasına ilişkin yalanlardan nadiren söz edilir.

Ayrıca Platon felsefesinin düalizm denen bir yönü, kilise için erken dönemde bir sınav oldu ve kadınların küçümsenmesini pekiştirdi. Bu sapkınlıkta gerçeklik, beden ya da madde (doğası gereği kötü olduğuna inanılır) ve ruh ya da zihin (doğası gereği iyidir) olarak ikiye ayrılır. Dünyayı görmenin bu yanlış yolunun üzerine cinsiyet kategorileri de yerleştirildi: Daha akılcı görülen erkekler doğası gereği iyiydi ve Tanrı'nın suretinde yaratılmışlardı; kafalarıyla değil bedenleriyle tanımlanan kadınlar ise bu yüzden bedensel ve yalnızca erkeğin suretinde

30. Kayla Huber, "Everybody's a Little Bit Sexist." Aktaran: Mathews, "Gender Roles and the People of God," bölüm 10.

yaratılmış olarak görülüyordu. Kutsal Kitap'a aykırı bu ikilik Hristiyan düşüncesine girdikçe, kadınlar akıl dışılıkla, bedenle ve onun günahlı arzularıyla özdeşleştirildi. Kadının cinselliğinin doğası gereği günahlı olduğu yolundaki bu sapkın düşünce, kiliseyi korkunç bir yola soktu. Artık cinselliğin kendisi düşüşün bir sonucu olarak görülüyordu. Yuhanna Hrisostomos okurlarını, düşüş öncesi Aden Bahçesi'ni "cinsel ilişki arzusunun … ruhlarından kaldırılmış olduğu" bir yer olarak hayal etmeye yönlendirdi.[31] Ama düşüşten sonra cinsellik gerekli bir kötülük hâline geldi. Çocuk dünyaya getirmek için gerekli olan cinsellik, aynı zamanda "ilk günahı" o çocuklara aktarmanın da yolu oldu. Günah, cinsel yolla bulaşan bir tür hastalıktı. Cinselliğe ilişkin bu acınası anlayış – özellikle de bütün kimlikleri cinsel üreme etrafında dönen kadınlarda – bekârete abartılı bir saygıya, evlilikte cinsellikten çileci bir şekilde kaçınmaya, Meryem Ana'nın bekâretine saplantılı bir ilgiye ve daha sonra rahiplerin bekârlığına yol açtı.

Erkekler kadınlardan kaçınmalı, kadınlar da kendilerinden kaçınmalıydı. Antik tarihçi Palladius (MS 386–430), Mısır'ın çevresindeki çöllerde yoksulluk, iffet ve yalnızlık içinde münzevi olarak yaşayan, görünüşe göre kınanmış cinslerinin yükü altında ezilen 20.000 kadından söz eder. Hem erkeklerin hem de kadınların benimsediği bu münzevi yaşam, daha sonra manastırlarda bekârlık, yoksulluk ve hizmet adakları etrafında örgütlenen, cinsiyete göre ayrılmış manastır topluluklarına dönüşecekti. Bu kültürde "en dindar" kadınlar evlilikten, mümkünse evlilikte cinsellikten kaçındılar ve kendilerini olabildiğince çekicilikten uzak hâle getirdiler. Tarihçi Elizabeth Clark şöyle der:

Kilise Babalarının kadınlara karşı tutumunu tanımlamak için en uygun sözcük ikircikliliktir. Kadınlar Tanrı'nın yaratığıydı, O'nun erkeklere verdiği iyi armağandı – ve dünyanın laneti. Hem zihin hem karakter bakımından zayıftılar – ve yılmaz bir cesaret gösterdiler, olağanüstü bilimsel başarılara imza attılar. Kibirli, aldatıcı, şehvetle dolu – erkekleri Mesih'e yönelttiler, cinsel ilişkiden kaçtılar, celladın tehditleri karşısında sarsılmadılar, kendilerini çul ve külle süslediler.[32]

31. Elizabeth A. Clark, Women in the Early Church, s. 122–23.
32. Elizabeth A. Clark, Women in the Early Church, s. 15.

Roma İmparatorluğu yavaş yavaş çökerken, artık kilise teolojisiyle kaynaşmış olan bu Greko-Romen düşünceler Orta Çağ kilisesine geçti. Daha önce olduğu gibi kadınlara ilişkin ikirciklilik sürdü: Bir yandan kadınlar kötü ve aşağı olarak resmedilirken, öte yandan erdemin ve kutsallığın örnekleri olarak övülüyorlardı (cinselliklerini bir şekilde silebilirlerse).

Ve sahneye cadı avları çıkar. Kadınlara ilişkin bu ikircikliliğin bu kadar derinlere kök salmış olduğu düşünülürse, toplumun ve kilisenin samanı buğdaydan ayırmaya girişmesi şaşırtıcı değildir. Bir cadıyı belirleyip mahkûm etmek için yapılması gereken tek şey, ikincil konumunu alçakgönüllülükle kabul etmeyen bir kadın bulmak; sorgucuların, kendisine yöneltilen suçlama her neyse onu "itiraf edene" kadar ona işkence etmesine izin vermek; ve sonra onu derhal yakarak öldürmekti. Bir erkek manastırının başrahiplerinden biri, kolayca şeytanlaştırılan kadınlara pek az anlayış gösterdi: "Kadınların kötülüğü dünyanın bütün öteki kötülüklerinden daha büyüktür. Ejderhaların zehri, erkekler için kadınlarla içli dışlı olmaktan daha kolay iyileştirilebilir ve daha az tehlikelidir. Ruhlarımızın güvenliği için onlardan zehirli hayvanlardan kaçınır gibi kaçınacağız."[33]

Reform'a kadar bir kadının dindar görülmesi için en iyi umudu, cinsellikten ve ev içi rollerden tamamen uzak durmaktı. Rahibe olarak eğitim alabilir ve bir ölçüde bağımsızlık yaşayabilirlerdi. Birkaçı da bir kadın manastırının başrahibeliğine yükseltilirdi. Orta Çağ tarihi, erkeklerin bu tür kadınlardan bazılarına ruhsal olarak kulak verdiğini anlatır. Örneğin Bingenli Hildegard ve Sienalı Katerina, Mesih uğruna ev içi rolleri terk ettikten sonra, daha önce yalnızca erkeklerin sahip olduğu ruhsal yetkiyle çınlayan bir sesle Mesih adına söz aldılar.

Cinsiyetten feragat eden bu ruhsal rollerin dışında yalnızca kulluk ve utanç vardı. İkinci yüzyılda Klemens şöyle diyordu: "Kadınlar için kendi doğalarının bilincinde olmak bile utanç duyguları uyandırmalıdır"[34] – bütün bunlar, Kilise Babaları Tanrı'nın kadınları nasıl gördüğü sorusunu yanlış yanıtladığı, kendi kültürlerinin cinsiyetçi varsayımlarını Kutsal Kitap metinlerine okudukları içindi. Ne var ki on beşinci yüzyılda bir umut ışığı belirdi.

33. Aktaran: Karen Jo Torjesen, When Women Were Priests, s. 223.
34. St. Clement, Pedagogues II, 33, 2.

Reform ve Aydınlanma

Kutsal Kitap'ın halk dillerine çevrilip basılmasıyla mümkün olan Reform, kiliseye öğretisindeki kadın düşmanlığından tövbe edip sıfırdan başlama fırsatı sundu. Kurucusu Martin Luther'in gözleri yalnızca Kutsal Yazılar'ın Müjdesi'ne değil, evliliğin ve cinselliğin iyiliğine de açıldı. Bekârlığın sözde ruhsal değerini sarsan, evliliği ve cinselliği kutlayan Luther ve Calvin, kilisenin 1400 yıllık öğretisini tersyüz etti; öyle ki eski rahipler ve pastörler evlendi ve "pastörün eşi" ruhsal saygınlığı olan yeni bir çağrı hâline geldi. Hristiyan kadınlara eş, anne ve ev yöneticisi olarak yeni bir onur verildi. Luther'in eşi Katherine von Bora, onun altı çocuğuna annelik etti ve "sadece birinci katında kırk odası bulunan devasa Augustinusçu manastırlarında ahıra, balık havuzuna, meyve bahçesine, bir sürü hizmetkâra, çocuklara, hasta ziyaretçilere, pansiyoner öğrencilere ve kilise önderlerine başkanlık etti."[35]

Ne var ki bütün bu kazanımlara rağmen Luther, Calvin ve Knox'un süregiden cinsiyetçi öğretileri, ataerkilliğin sorgulanmadan kalmasını sağladı. Luther'in zihninde Havva'nın günahı kadının rolünü hâlâ ikincil bir rol yapıyordu. Her Protestan bölgesi, kadının kocasına itaatini vurgulayan bir evlilik yönetmeliği çıkardı.[36] Ayrıca Luther kadınların çağrısını sıkı sıkıya eve bağladı; ne kiliseye ne de daha geniş topluma: "Nasıl salyangoz evini yanında taşırsa, kadın da evde kalmalı ve ev işlerine bakmalıdır; çünkü o, dışarıdaki ve devleti ilgilendiren işleri yönetme yeteneğinden yoksun bırakılmış biridir."[37]

Lyndal Roper şöyle yazar: "Protestanlığın kadınlara bıraktığı miras son derece çelişkiliydi. Kadınlığa içkin utancın bir kısmı azalmıştı, ama ikincil konum sürdü ve eve kapatılmaları arttı. Reform, kadınların erkeklerle ruhsal eşitliğini onaylayabilecekken, bunun yerine evli kadınları sıkı sıkıya kocalarının başlığı (önderliği) altına yerleştiren 'yenilenmiş bir ataerkilcilik' başlattı."[38] Katolik kadınların İsa'nın ayaklarının dibinde oturduğu için saygı duyduğu Meryem'in

35. Barbara MacHaffie, Her Story, s. 63.
36. Beth Allison Barr, The Making of Biblical Womanhood, bölüm 4.
37. Susan C. Karant-Nunn and Merry E. Wiesner-Hanks, Luther on Women
38. Lyndal Roper, The Holy Household, s. 1–2, Aktaran: Barr, bölüm 4.

yerine Luther, mutfakta çalışan Marta'yı yüceltiyor gibiydi. Luther ve Calvin manastırları kapattığında, bu yerlerin bir zamanlar birkaç kadına sağladığı bağımsızlık ve hizmet olanakları artık ortadan kalkmıştı.

Reform'dan sonra bile kadının aşağı olduğu fikri olduğu gibi kaldı: On beşinci yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar Avrupa'yı ve Amerika'yı kasıp kavuran acımasız cadı avları, kilisenin kadınlara dair düşük görüşünü ıslah etmediğinin kanıtıdır. Papa VIII. Innocentius'un 1484'te cadıların yargılanması için çıkardığı bir ferman, sonraki on yıllarda haksız yere suçlanan yaklaşık 200.000 kadının idam edilmesine yol açtı. Bu emri destekleyen teologlar, kadınların kendilerini neden şeytana teslim etmeye bu kadar yatkın olduğunu açıklamak için *Cadıların Çekici* adlı bir belge yazdılar: Kadınlar kolay etkilenirdi, dilleri kaypaktı ve ne de olsa "eğri bir kaburgadan" yaratılmışlardı. Havva önce Şeytan tarafından ayartılmıştı ve ilk günahı taşıyan şey cinsellik olduğundan, her cadının masumları günaha çekmek için şeytanla bir bağ kurduğu düşünülüyordu. "Bu kusur (eğri kaburga) yüzünden kusurlu bir hayvan olduğu için hep aldatır … Kadınlar ya büyücülükle ya da başka bir yolla çeşitli intikamların peşine düşer, onları kafalarında kurar ve uygularlar. Bu cinste bu kadar çok cadı bulunmasına şaşmamalı … Bütün büyücülük, kadınlarda doyumsuz olan bedensel şehvetten gelir."[39] Bu ölümlerin yalnızca %6'sı İspanya, İtalya, Portekiz ve İrlanda gibi Katolik ülkelerde gerçekleştiğine göre, hâlâ kesin biçimde kadın düşmanı olan Reform'un çocukları cadı yakmada Katolikleri geride bıraktı – Luther'in Almanya'sı idamların %40'ını oluşturuyordu. İsviçre, İngiltere ve Hollanda gibi ağırlıklı olarak Protestan olan diğer ülkeler de %35'ini.

Reformcu önderlerin kilisede kadının yerini yükseltmekte başarısız olduğu yerde Aydınlanma düşünürlerinin daha geniş toplumda başarılı olabileceği umulurdu. Ne var ki bütün insanların evrensel eşitliği gibi yeni bir fikri ortaya koyan Aydınlanma aydınları cinsiyetçiliklerine sıkı sıkıya sarıldılar.[40] Eşitlik hakkındaki fikirleri daha sonra kölelerin özgürleşmesine katkıda bulunacak olan Jean-Jacques Rousseau (MS 1712–1778), kadınların durumuna hiçbir yardımda bulunmadı: "Kadınların bütün eğitimi erkeklerle ilişkili olarak planlanmalıdır.

39. H. Kramer and J. Sprenger, Malleus Maleficarum

40. Aydınlanma düşünürleriyle ilgili bu kısım için Alice Mathews'a teşekkür ederim: Gender Roles and the People of God, bölüm 11.

Erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, sevgilerini ve saygılarını kazanmak … Bunlar her çağda kadınların görevleridir ve onlara çocukluktan itibaren öğretilmesi gereken de bunlardır." Aynı şekilde Immanuel Kant'ın (MS 1724–1804) evrensel haklar ve toplumsal hiyerarşilerin kaldırılması konusundaki görüşleri kadınları kapsamıyordu. Kocanın "[karısına] sahip olma hakkı olduğunu, karısının da kocasına itaat etme görevinin hem doğal hukukun bir gereği hem de ahlaki bir yükümlülük olduğunu" açıkça belirtti. Döneminde ilerici görüşleriyle tanınan Denis Diderot'nun (MS 1713–1778) *Encyclopédie*'si bile kadınları "zayıf, ürkek, kurnaz, kötü huylu, kinci, yüzeysel ve hilekâr" olarak tanımlıyordu – esasen aşağı olan ve erkek muadillerine hizmet etmek için var olan varlıklar olarak.[41]

Bu bölümü yazarken yas tutuyorum. Bunca zaman – bu kitabın göstereceği gibi – kilise kendi Kutsal Yazılar'ında, tam da orada, eşitleyici bir gücün altın madeninin üzerinde oturuyordu. Kadınların yüzyıllarca boyunduruk altında tutulmasından sonra, nihayet Kutsal Kitap'ın cinsiyetleri eşitleyen fikirlerinden bazıları daha geniş kültürel bilince ulaştı. Ama daha geniş kültür Tanrı esinli bu fikirlerin sonuçlarını uygulamaya başladığında, kilisenin çoğunluğu kurtuluşu buna bağlıymış gibi ataerkilciliğe sarılmayı seçti – ironik biçimde, modası geçmiş, Kutsal Kitap'a aykırı bir ilkenin son kalesi hâline geldi.

Kadınların Yükselişi

Her çağdaş tarihçinin doğrulayacağı gibi, son iki yüzyılda dünyanın her yerindeki kadınlar, ilk günden beri yazgıları olan aşağı konuma, ikincil konuma ve yalnızca ev içiyle sınırlı rollere karşı direndiler. Bu direniş yavaş ama istikrarlı oldu ve gerilemelerden de yoksun değildi. Başarısı, bugün toplumun büyük kısmının cinsel istismarın, tecavüzün, kadınlara yönelik şiddetin, eğitimde ve işte fırsat

41. Neyse ki kadınların sonraki özgürleşmesinin tohumları, çoğunluğun sesi altında gölgede kalmış olsa da, ekilmişti: Condorcet Markisi (1743–1794), kadınların oy kullanma ve kamu görevi üstlenme hakkı da dahil olmak üzere kamusal alana tam olarak katılmasını savunan bir risale yazdı. Olympe de Gouges (1748–1793) ise sözde evrensel eşitlikçi bir sistem içindeki cinsiyet hiyerarşisinin tutarsızlığına dikkat çekti: "Özgürlük ve adalet, başkalarına ait olan her şeyi geri vermekten ibarettir; dolayısıyla kadınların doğal haklarını kullanmasının tek sınırı, erkeğin süregiden zorbalığıdır; bu sınırlar doğa ve akıl yasalarıyla düzeltilmelidir."

eşitsizliğinin, eşit olmayan ücretin ve cinsiyete dayalı ayrımcılık yapan yasaların yanlış olduğunu kabul etmesiyle kendini gösteriyor.

Kilise tarih boyunca Kutsal Yazılar'daki "özgürlük" fikirlerini kişisel kurtuluşla sınırlamış olsa da, son yüzyıllardaki teolojik gelişmeler bu fikri daha geniş biçimde toplumsal, siyasal ve ekonomik özgürlüğe uygulamaya başladı. Tanrı'nın özgürleşmeye duyduğu ilgiye dair yeni keşfedilmiş bir anlayışla donanan pek çok Hristiyan, demokrasi, köleliğin kaldırılması, işçi hakları, sosyal refah, ırk eşitliği, genel oy hakkı ve iş yaşamında kadın eşitliği gibi büyük toplumsal hareketlerin ön saflarında yer aldı. Kadınların onurlandırılmasında kaydedilen ilerlemeye bir örnek olarak kadınların oy hakkını ele alalım. İlk süfrajetlerin çoğu Hristiyandı. 1838'de Pitcairn Adaları'ndan önce hiçbir demokratik ülke kadınlara oy hakkı tanımamıştı; Suudi Arabistan'ın nihayet 2015'te kadınların yerel seçimlerde oy kullanmasına izin vermesinden bu yana ise dünyada demokratik seçim yapan her ülke artık kadınlara oy hakkı tanıyor.

Elbette bu devrimin ilk tohumları İsa'nın kadınlara davranışına ve Pavlus'un Galatyalılar 3:28'deki *İnsanlık için Magna Carta*'sına dayansa da, kadınların giderek özgürleşmesinde başka birçok etken de rol oynadı. 1800'lerde çoğunluğu Hristiyan olan kadınlar, her türlü toplumsal sorunu ele almak için her çeşit toplumsal aktivist kuruluş kurmaya ve bunlara önderlik etmeye başladılar – bunun heyecanını daha önce yalnızca kadın manastırlarında ve tarikatlarında yaşamışlardı. Kadınlar, çocuklara Tanrı'yı ve okumayı öğretmek için Pazar okulları açtılar. Öksüz çocuklarla ve dul kadınlarla ilgilendiler. Başka kadınlara okuma, yazma, aritmetik ve din öğrettiler. Barış, ölçülülük (alkol karşıtlığı), hapishane reformu ve genelevlerin kapatılması için kampanya yürüttüler. Bütün bunlarda daha derin bir şey olup bitiyordu: *Kadınlar dünyayı değiştirme güçlerini keşfediyorlardı*.

Bu yüzden kadın hakları için de kampanya yürütmeye başladılar; bu harekette her inançtan, kültürden ve ırktan kadınlar bir araya gelerek, kadınların toplumlarında ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtulabilmeleri için ekonomik, psikolojik ve toplumsal özgürlüğün gerekli olduğunu öne sürdüler. Kadınların kendi kültürlerinde nasıl algılandığını değiştirmeye ve böylece kadınların

toplumdaki sosyoekonomik ve siyasal rollerini yeniden tanımlamaya çalıştılar. Pek çok Hristiyan önder ve akademisyen bu hareketin ilk günlerinde ön saflardaydı; öyle ki "1960'larda çiçek açan Kadın Kurtuluşu'nun derin evanjelik ve Kutsal Kitap'a dayalı kökleri vardı" denebilir.[42]

Özellikle 1960'larda ve 1970'lerde, tarihin en büyük toplumsal devrimlerinden birinde, en büyük özgürlüklerini kazanma sırası nihayet kadınlara geldi. Davalarına başka etkenler de yardım etti.

Modern sanayileşmenin yükselişi, kadınların ev dışında iş bulması anlamına geliyordu. En iyi işler ve ücretler erkeklere ayrılmış olsa da kadınlar ev dışı işin tadını almaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'nda kadınlar, zorunluluktan ötürü, savaşmak için uzakta olan erkeklerinin işlerine kitleler hâlinde itildiler: Şirketleri yönettiler, zanaat öğrendiler, fabrikaları işlettiler, kamyon kullandılar ve silah ürettiler. Savaştan sonra işin doğası da değişmeye başladı. Kas gücünden çok beyin gücü önem kazandıkça beyaz yakalı işlerin payı büyüdü. Kadınlar ortalamada fiziksel olarak daha ağır işlerde zorlanmış olabilirler, ama zihinsel işleri kesinlikle yapabiliyorlardı. Bugün üniversiteden erkeklerden daha fazla kadının mezun olması bunun kanıtıdır.

Ayrıca 1950'lerde doğum kontrol hapının icadı, ne zaman ve kaç çocuk sahibi olacaklarının denetimini kadınlara verdi – daha az çocukla daha fazla zamanları oldu. 1960'lara gelindiğinde özgürlük hareketleri ve kamusal protestolar gezegeni sarıyordu. Sivil haklar hareketleri büyük zaferler kazandı ve ardından kadın hareketinin de çiçek açması için ideal anı getirdi. 1860'larda, kölelik kaldırılırken, çoğu evanjelik olan kadınlar ikincil konumlarını sorgulamaya başladılar. İlk başta ciddiye alınmadılar. Toplumu dönüştüren fikirlerin taraftar bulması zaman alır. Ama nihayet bir yüzyıl sonra, beyazların egemen olduğu ülkelerde beyaz olmayan ırklar için sivil haklar kazanılırken, kadınlar bu toplumsal ivmeyi kullanarak aşağı konumlarını başarıyla devirdiler. Bizden önce

42. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, s. 39: "Bu, erkeklerin ve kadınların Mesih'te eşitliğinin Kutsal Yazılar'da açıkça öğretildiğine inanan evanjeliklerin önderlik ettiği bir hareketti. Hem köleliğe hem de kadınların boyunduruk altında tutulmasına karşıydılar. 'Birinci dalga feministlerin' önderleri arasında Kurtuluş Ordusu'nun kurucuları evanjelik William ve Catherine Booth, Sojourner Truth, Amanda Berry Smith, Katherine Bushnell, A. J. Gordon ve Fredrik Franson vardı."

yürümüş bu cesur kadınlara çok şey borçluyuz. Bugün kadınların eşit statüye sahip olması büyük ölçüde onlar sayesindedir.

Ne kadar derin bir değişimin gerçekleştiğini abartmak zordur. Sadece birkaç on yılda, kadınların aşağı olduğuna dair binlerce yıllık, sorgulanmamış varsayımlar yerini kadın yargıçların, yazılım geliştiricilerin, cerrahların, siyasetçilerin, devlet başkanlarının, profesörlerin, generallerin ve şirket yöneticilerinin tamamen olağan göründüğü bir dünyaya bıraktı.

Hem kadınların boyunduruk altına alınmasında hem de özgürleşmesinde tarihsel bir payı olan kilise, bu sarsıcı toplumsal değişimlere şimdi nasıl karşılık verecekti?

Hristiyan Dünyası Kadın Kurtuluşuyla Çatışıyor

Kilisenin tarihsel tutumu, kadınların kilisede, evde ya da işte önderlik edemeyeceği yönündeydi, *çünkü aşağıydılar*. 20. ve 21. yüzyıldan önceki her yüzyılda ataerkil kültür bu konuda kiliseyle hemfikirdi. Şimdi bu varsayımlara meydan okuyan yeni bir kültür gelmişti. Kilisenin ilk tepkisi artık tarih olmuştur – gerçi çok yakın bir tarih; önde gelen düşünce önderlerinin ve etkili isimlerinin çoğu hâlâ hayattadır ve bugün de seslerini aynı güçle yükseltmektedir.

Ne yazık ki kilisenin Kadın Kurtuluş Hareketi'nin başarısına ilk karşılığı çoğunlukla tepkiseldi. Kadının aşağı olduğu fikrine sarılan en büyük kilise grubu – Roma Katolikleri – ile muhafazakâr evanjelik ve Reformcu kiliseler değişime en düşmanca bakanlardı. Kadınların boyunduruk altında tutulmaması ve eşitliği yönündeki ilk çağrılara karşılık olarak Hristiyanlar, John Rice gibi yazarların verdiği yanıtları okuyup benimsediler. Rice, *Bobbed Hair, Bossy Wives, and Women Preachers* (Kısa Kesilmiş Saçlar, Buyurgan Eşler ve Kadın Vaizler, 1942) adlı kitabında, "onların sorularını Tanrı Sözü'yle çözüme kavuşturduğunu" iddia ederek kadınları yatıştırmaya çalıştı:

Erkek Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır. Tanrı eril bir Tanrı'dır. Kutsal Kitap'ın her yerinde Tanrı için eril zamir kullanılır … Tanrı kadınsı değildir. Ve erkek Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır. Öte yandan kadın, erkeğin suretindedir ve

erkeğe eştir … Bunu hatırlayan kadına ne mutlu; onun yüceliği bir erkeğe yardımcı olmak, kocasına ya da babasına boyun eğmektir.[43]

Daha az popüler ama daha akademik olarak, 1957 gibi geç bir tarihte bile evanjelik Donald Guthrie, 1 Timoteos üzerine yazdığı Tyndale yorumunda şu görüşü ileri sürdü: "Erkeğin önce yaratılmış olması onu kadınlar karşısında üstün bir konuma yerleştirir."[44] Ünlü Kutsal Kitap akademisyeni Charles Ryrie de 1958'de benzer bir sonuca vardı: "Tanrı'nın kadınlar hakkındaki düşüncesi … evde ikincil konum ve onur, kilisede sessizlik ve yardımseverlik anlamına gelecektir."[45]

Bu erken "teolojik" savunmalarla donanmış olsalar da, Hristiyanların toplumda olan değişikliklere gösterdiği direncin büyük kısmı, "Hristiyan ailesinin" saldırı altında olduğu yönündeki yanlış bilgiye dayalı algıdan güç alıyordu. Sonraki feminist öğretiler Hristiyan ailesi için gerçek bir tehdit oluşturmuş olabilir; ama gerçekte Kadın Kurtuluş Hareketi ilk biçimiyle yalnızca sanayi devrimi nedeniyle ortaya çıkmış sosyodinsel bir olguya yönelik bir tehditti: Erkeklerin bütün gün evin dışında çalıştığı, eşlerin ise evde kalıp eve ve çocuklara bakmasının beklendiği bir olguya. O dönemde Hristiyanların unutmuş göründüğü şey, daha önceki Hristiyan kültürlerinde babanın da çoğunlukla evde kaldığıydı: Hane kendisi ekonomik bir birimdi; bütün aile onun iş gücüydü, hayvanlara ve tarlalara bakar, eğirme, dokuma ve doğramacılık gibi küçük ölçekli üretim yapardı.

Ayrıca toplumun benimsediği yeni "eşitlikçi" evlilikler – bugün Batı'da kendini tamamlayıcı olarak tanımlayan Hristiyanların bile yaygın olarak uyguladığı evlilikler – o zamanlar, insanların Kutsal Kitap'ın evlilikle ilgili ana öğretisinin

43. John Rice, Bobbed Hair, Bossy Wives, and Women Preachers, s. 68.

44. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, s. 175.

45. Charles Ryrie, The Place of Women in the Church, s. 146. Temel metinleri incelerken istisnasız en muhafazakâr yorumları seçti. Örneğin kadınların 11. bölümde peygamberlik edip dua ettiklerinin gösterildiği, 14. bölümde ise susmalarının buyrulduğu 1 Korintliler incelemesinde, sessizliğin kural olduğunu, ancak olağanüstü durumlarda kadınların erkeklerin önünde bir şey söyleyebileceğini ya da dua edebileceğini savundu. Yine de hakkını vermek gerekir: Kısa süre sonra kilise tarafından kabul edilecek yeni bir öğretiyi dile getirmeye başladı. İsa'nın kadınlara karşı tutumunu ele aldığı bölümde, İsa'nın gözünde kadınların ruhsal ve zihinsel olarak yetenekli olduğuna, ayrıca hizmet edebildiklerine dikkat çekti. Erkeklerin ve kadınların ruhsal ayrıcalıklarda ve evlilikte "eşit" olduğunu kabul eden ilk teologlardan biri olarak, onların farklı alanlarda yer alması gerektiğini hemen ekleyerek bu kabulü sınırlandırdı.

yetki–boyun eğme olduğuna inandığı "Hristiyan" evliliğinin yıkılışı gibi görünüyordu.

Bir Uzlaşma ve Bir Yol Ayrımı

Tamamlayıcı akademisyen Daniel Doriani'ye göre 1960'lara kadar teologlar kadının "ontolojik olarak aşağı olduğunu" varsaymışlardı.[46] Bu zamana kadar teologlar, din adamları ve diğer herkes genel olarak kadınları "aşağı", erkekleri "üstün" görüyordu. Kutsal Kitap'ın da bunu söylediğini savunuyorlardı.

Ama sonra kilisenin önüne yeni bir soru kondu: "Kadınların erkeklerle tam eşitliğini talep eden bir toplumsal hareket olan, kadınların toplumdaki bu eşi görülmemiş yükselişi hakkında Tanrı ne diyor?" Kısa bir süre kilise tarihsel öğretisinin etrafında savunma hattı kurdu. Ama cinsiyet eşitliği konusunda kültürle başlangıçtaki çatışmaya rağmen, 1960'lardan 1990'lara uzanan dönemde kilisenin büyük kısmında harika bir farkındalık yerleşti: "Durun, yanılmışız … kadınlar erkeklerle *gerçekten* eşit."

Bu, Hristiyan teolojisi tarihindeki en çarpıcı dönüşümlerden biri olmaya devam ediyor. Kilise yüzyıllar boyunca ataerkil ve kadın düşmanı kültürlerin yankısı olmuş, bu tutumları ve fikirleri Kutsal Kitap metnine okumuştu. *Ama şimdi büyük bir kültürel dönüşüm ve kendi içlerindeki öncü, azimli Hristiyanlar sayesinde kilise Kutsal Kitap metnine geri döndü ve Kutsal Kitap'ta kadınların özsel eşitliğini onaylayan aslında ne çok şey bulunduğunu keşfetti.*

Daha önce alıntıladığım gibi Tim Keller şöyle der: "Çoğu zaman … yeni bir kültürle etkileşim bize Kutsal Kitap'ta öğretilen pek çok şeyi gösterir – ya tamamen gözden kaçırdığımız ya da önemsiz saydığımız şeyleri, hatta belki de Kutsal Kitap'ı kendi kültürel varsayımlarımızın merceğinden yanlış okuduğumuz yolları."[47] Ve böylece daha dikkatle okunduğunda Kutsal Kitap aslında kadınların daha az akılcı ya da günaha daha yatkın olduğunu, önderlik edemeyeceklerini ya da ev dışında çalışamayacaklarını öğretmiyordu. Kadının eşitliğinin tohumları Kutsal Yazılar'da bulunsa ve kilise tarihinde yalnızca kısa anlar için yüzeye çıkmış olsa da, *kilisenin bu eşitliği bir kilise öğretisi olarak nihayet ve resmen, geniş çapta ve*

46. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, s. 176.
47. Timothy Keller, Center Church, bölüm 8.

gururla benimsemeye başlaması ancak yakın zamanda oldu. Bunu başlangıç noktası alan herkes artık kadınlarla ilgili Hristiyan teolojisinde yepyeni bir günün parçasıydı – kilisenin binlerce yıllık teolojisinden bir kopuşun.

Kilisenin, başlangıcından binlerce yıl sonra Kutsal Kitap'ın ne öğrettiği konusunda yeni bir açıklığa kavuştuğunu okumak sizi şaşırtıyorsa, emin olun, hep böyle olmuştur. Kültür dünyanın düz olduğuna inandığında teologlar bunu Kutsal Kitap'tan öğrettiler. İnsanlar güneşin dünyanın etrafında döndüğünü düşündüğünde, Kutsal Kitap metinleri bunu kanıtlıyordu. Bilim insanları dünyanın yaşını belirlemeyi öğrenene kadar insanlar Tanrı'nın onu yalnızca birkaç bin yıl önce, harfiyen yedi günde yarattığına inanıyordu. Benzer şekilde, toplumun köleliği kaldırması ve Yahudi düşmanlığının üstesinden gelmesi de kilisenin Kutsal Kitap metinlerini yeni (ve daha iyi) bir şekilde okumasını gerektirdi. Kültürdeki yeni keşifler, Kutsal Kitap'ta gerçekte neyin bulunduğuna (ve neyin bulunmadığına) yeni ışık tutabilir. Aynı şey, daha geniş toplumda kadınların özünde erkeklerle eşit olduğunun keşfedilmesi için de söylenebilir. Bir de baktık ki Kutsal Kitap, yaratılışta ve Mesih'te iki cinsiyetin özsel eşitliğinden *gerçekten de* söz ediyordu! Bu baştan beri oradaydı.

Katolik Kilisesi de, başlangıçta kadınların eşitliğine karşı saf tutmuş olsa da, teolojisini değiştirdi. 1987'de Papa II. Jean Paul, kilise için bağlayıcı bir öğreti yayımlayarak[48] dönemin önde gelen Katolik teologlarının görüşünü dile getirdi; bu öğreti yüzyıllardır savunulan görüşü – Tanrı'nın yaratılışta kadınları erkeklere tabi kıldığı görüşünü – reddediyor, bunun yerine onların "özsel eşitliğinde" ısrar ediyordu.

Peki evanjelik kiliseler? Katolik örneğine paralel olarak, birkaç cesur kişi kadınların özgürleşmesini cesaretle destekleyerek ortaya çıktı ve kilisede, evde ve toplumda erkeklerin ve kadınların tam eşitliğinin ve karşılıklılığının Kutsal Kitap'ın her zaman öngördüğü şey olduğunu savundu. *Ne var ki – ve bu kitabın yazılması gerekmesinin nedeni de budur – onlara, kilisenin kadının aşağı olduğuna dair tarihsel öğretisini aynı şekilde reddetmekle birlikte yine de bir tür kadının tabi kılınmasını sürdürmeye çalışan başka evanjelikler karşı çıktı.*

48. John Paul II, Mulieris Dignitatem: On the Dignity and Vocation of Women.

Bunu, bu iki grup – hiyerarşi savunucuları ve karşılıklılık savunucuları – arasında on yıllarca süren bir tartışma izledi; her ikisi de Kutsal Yazılar'a eşit derecede bağlıydı ve bu, her iki taraftan erkek ve kadın yazarların birbirlerine yanıt olarak yazdığı sayısız kitapta görülür. Kadının aşağı olduğu fikrini öğretilerinden atmakta anlaşan bu iki grup iki farklı yola girdi; öyle ki bugün bazı mezhepler birinci görüşü, bazıları ise ikinci görüşü benimser. Asıl önemli nokta şudur: *Her iki görüş de kilise tarihinde yepyeniydi.* Ataerkilciler, önceki "kadınlar aşağıdır ve bu yüzden erkeklere tabidir" öğretisini "kadınlar eşittir ama yine de erkeklere tabidir" öğretisiyle değiştirirken, karşılıklılık savunucuları bunun yerine "kadınlar eşittir ve bu yüzden erkeklere tabi değildir" görüşünü seçti.

Kimi zaman hararetli, kimi zaman dostane geçen bu tartışma 1987'ye kadar sürdü. Sonra ABD'de, bence tartışmayı meşru olmayan bir şekilde erken sona erdiren bir şey oldu: "Tamamlayıcılık" adı verilen yeni öğretisiyle *Danvers Bildirisi (Danvers Statement)* formüle edildi. Bu öğreti o kadar popüler hâle geldi ki birçok evanjelik onun tartışmanın galibi olduğunu ileri sürdü. Elbette bu görüş doğru olduğu için zafer kazanmış olabilir. Ama kilise tarihi hakkında bir şey biliyorsak, başka nedenlerle de kazanmanın mümkün olduğunu biliriz. Tamamlayıcılığın "zaferi" hakkındaki anlayışımı sizinle paylaşmama izin verin.

3

Tamamlayıcılığın Yükselişi (ve Tuzakları)

"[Erkeğin yetkisinin ve kadının boyun eğmesinin] reddedilmesinin ya da ihmal edilmesinin ailelerimizde, kiliselerimizde ve genel olarak kültürde giderek daha yıkıcı sonuçlara yol açacağına inanıyoruz." John Piper[49]

Ekmek hamurunu yoğurup şekil veren, sonra hamurun kalanını fırına koymadan önce uç kısımlarını kesip atan annenin hikâyesini duydunuz mu? Çocukları nedenini sorduğunda, annesinin de böyle yaptığını, annesinin annesinin de ondan önce böyle yaptığını açıkladı. "Ekmeği biz böyle yaparız – bu bizim geleneğimiz." Annelerinin cevabından pek tatmin olmayan çocuklar, nedenini öğrenmek için büyükannelerinin üstüne gittiler. Büyükanne hafızasını yokladı ve kendi büyükannesinin ekmeği küçük bir kalıpla yaptığını hatırladı – o kadar küçük ki hamuru içine sığdırmak için uçlarını kesmesi gerekiyordu. Çocuklar annelerinin yanına koştular: "Anne, artık o küçük kalıbı kullanmadığımıza göre uçları kesmemize gerek yok!"[50]

Bu küçük hikâye bana tamamlayıcılık ile karşılıklılık arasındaki farkı hatırlatıyor. Birincisi "kilise tarihinden çıkan argümana" sarılır ve kadının tabi kılınmasının Tanrı'nın iyi tasarımı olduğunu savunur; ne de olsa "kilise bunu hep böyle öğretmiş ve uygulamıştır." İkincisi ise kadınları tabi kılmanın özünde makul ya da iyi hiçbir yanı olmadığını, çünkü kilisenin bu öğretiyi benimsemesinin tarihsel nedenlerinin artık geçerli olmadığını söyler. Kadının aşağı olduğunun toplumda ve kilisede varsayıldığı ve sorgulanmadığı binlerce yıl boyunca kadının tabi

49. The Danvers Statement, www.bit.ly/2Y6Xhgg
50. Bu hoş örnek için William Witt'e teşekkür ederim: "Icons of Christ", bölüm 3.

kılınması anlamlı görünmüş olabilir. Ama şimdi yaşadığımız dünyada ve artık kadının aşağı olduğu fikrine sarılmayan bir kilisede bunun hiçbir anlamı yoktur.

Yine de tamamlayıcılığı savunan kiliselere tanık olduğumda, ne kadar çoğunun bu "kilise tarihi" fikrine başvurduğunu fark ettim. Bu kilisenin tarihsel öğretisi olduğuna göre, diye savunurlar, ondan ayrılmak tehlikeli ve bölücü olmalıdır. Oysa çoğunun fark etmediği şey, 1960'lara kadar kilisenin tarihsel öğretisinin, kadınların erkeklere tabi olduğu, *çünkü erkeklerden aşağı oldukları* yönünde olduğudur.

Kadın Kurtuluş Hareketi'nin sonraki başarısı, kilisenin tarihinde ilk kez Kutsal Yazılar'ına geri dönüp kadının aşağı olduğu fikrini sorgulamasına yardım eden büyük bir katalizör oldu. Bunu yaparken kilise haklı olarak fikrini değiştirdi. *O noktada kilise ekmek kalıbını attı! O zamandan beri kiliselerin çoğu, cinsiyet ve önderlik öğretilerini aynı başlangıç varsayımıyla pişiriyor: Kadınların erkeklerle eşit olduğu ve onlardan aşağı olmadığı. Böylece bu kiliseler konuyla ilgili yepyeni bir öğretiyi benimsemiş oldular – 50 ya da 60 yıldan daha eski olmayan bir öğretiyi.*

Birçoğu bugün hâlâ hayatta olan teologlar, daha sonra, her ikisi de erkeklerin ve kadınların doğuştan eşitliğini varsayan, birbiriyle yarışan iki revizyonist öğreti ortaya attılar. Daha sonra *tamamlayıcılık* olarak adlandırılacak olan birincisi, ataerkilliğin gözden geçirilmiş bir biçimidir. Kadının tabi kılınmasına sarılmayı seçer, ama bunun gerçek tarihsel nedenini reddeder. Bunun yerine kurucuları görüşlerini desteklemek için Kutsal Yazılar'dan yeni argümanlar bulmuştur. Genellikle *eşitlikçilik* olarak bilinen, ama benim *karşılıklılık* olarak adlandırmayı tercih ettiğim ikinci görüş, cinsiyet hiyerarşisini tamamen bir kenara attı. Kadının aşağı olduğu fikri artık geniş çapta reddedildiğine göre, kadının tabi kılınması fikrinin de artık inandırıcı bir temeli kalmadığını savundular.

Çeşitli görüşlerin grafik bir gösterimi şöyle:

	Kadının aşağı konumu?	*Kadının tabi kılınması?*
Tarihsel hiyerarşicilik (100–1960'lar)	Evet	Evet, çünkü kadınlar aşağıdır
Tamamlayıcılık (1960'lardan itibaren)	Hayır	Evet, yeni nedenlerle
Karşılıklılık (1960'lardan itibaren)	Hayır	Hayır

Bu bölümde, 1970'lerde yaratılan ve 1980'lerde ABD'de tamamlayıcılık olarak paketlenen, dünyanın dört bir yanında pek çok kiliseye ve mezhebe hâkim olmaya başlayan gözden geçirilmiş cinsiyet hiyerarşisinin yükselişini (ve tuzaklarını) inceleyeceğim.

Afrika'nın en ucunda yaşayan biri olarak şunu doğrulayabilirim: Amerika hapşırınca geri kalanımız nezle olur. Bu onun siyaseti ve ekonomisi için olduğu kadar öğretileri için de geçerlidir. Oradaki Hristiyanların sayısının çokluğu, ellerindeki kaynaklar ve medyadaki ve internetteki hâkimiyetleri yüzünden Amerika doğumlu teolojiler dünyanın geri kalanında hızla taraftar bulur. Kutsal Yazılar'ın yetkisine olan bağlılığı düşünülürse bu çoğunlukla iyi bir şeydir, ama arada bir daha riskli bir şey de ihraç edilir. Refah Teolojisi'ni düşünün: Benim kıtamda pek çok kilise, zenginliğin ve sağlığın imanla ve "Tanrı adamına" "maddi tohum" ekerek talep edilebileceğine inanır. Sonuç: Bazı çok zengin pastörler, Afrika'nın en yoksul topluluklarından bazılarında kiliselere önderlik ediyor. Aynı şekilde Amerika tamamlayıcılık teolojisini de etkili bir şekilde ihraç etti. Refah Teolojisi, "kilise büyümesi" peşindeki Kutsal Kitap öğretmenlerinin Hristiyanlığı maddecilikle evlendirmeye çalışmasıyla ortaya çıktı. Tamamlayıcılar da, "kilise saflığı" peşindeki Kutsal Kitap öğretmenlerinin Hristiyanlığı iyiliksever ataerkillikle evlendirmeye çalışmasıyla ortaya çıktı. Birincisini Kutsal Kitap'a dayanarak çürütmek yeterince kolaydır; ikincisi ise karmaşık bir Kutsal Kitap argümanları ağıyla bir arada tutulur – bu kitabın uzunluğu da bundandır.

Her iki teolojinin ortak noktası, görece yeni öğretiler olmalarıdır. Tamamlayıcılık, geçen yüzyılın sonunda Amerika'da John Piper, Wayne Grudem ve diğerleri tarafından başlatılan, seçilmiş Kutsal Yazı ayetlerini belirli bir şekilde birbirine bağlamayı savunan sosyodinsel bir harekettir. Kadının aşağı olduğuna dair tarihsel öğretiyi reddeder, ama yine de özellikle evde ve kilisede erkeğin başlığını (önderliğini) ve kadının boyun eğmesini sürdürmek için yeni nedenler bulur. Söz ustaları cinsiyet hiyerarşisini öyle bir biçimde yeniden inşa etmişlerdir ki, inançlarının fiilen bu anlama geldiğinin farkında olan tamamlayıcı pek azdır. Yine de hakkını vermek gerekirse, savunucularının hepsi tamamlayıcılığı modern kulağa hoş gelecek şekilde sunmaya aynı ölçüde bağlı değildir: Örneğin Güney Baptist Konvansiyonu (Southern Baptist Convention) Etik ve Din Özgürlüğü

Komisyonu'nun eski başkanı Russell Moore, tamamlayıcılık yerine ataerkillik kelimesini tercih eder.[51]

Tamamlayıcılığın Yaratıcıları

Her öğreti gibi, ataerkilliğin bu gözden geçirilmiş biçiminin de belirli öncüleri vardır. Tamamlayıcılığın belirli Kutsal Yazı ayetlerini birbirine bağlamaktaki kendine özgü yolu, aslen George Knight III tarafından 1977'de yazdığı kısa *The New Testament Teaching on the Role Relationship of Men and Women* adlı kitabında icat edildi. Knight bu kitapta kilisenin kadının aşağı olduğuna dair tarihsel görüşünü bırakarak "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" ifadesini seçti.

Knight'a göre Tanrı yaratılışta her cinsiyete farklı ve kalıcı olarak bağlayıcı "roller" vermişti. Galatyalılar 3:28'in Mesih'te cinsiyetler için eşitlikten söz ettiğini kabul etti, ama bunun toplumdaki ve kilisedeki cinsiyet hiyerarşileri için hiçbir toplumsal sonucu olmadığında ısrar etti. Konuyla ilgili İsa hakkındaki ya da İsa'nın verdiği her türlü öğretiyi dışarıda bıraktı. Tabi kılınmanın düşüşten önce var olduğunu savunduktan sonra, üç metnin (1 Timoteos 2:11-14; 1 Korintliler 11:3 ve 1 Korintliler 14:33-35) Pavlus'un kiliselerde "yaratılış düzeni" dediği şeyi onayladığını gösterdiğini öne sürdü.

Pavlus'un 1 Korintliler 11:3'te "kadının başı erkek" demesinin erkeğin "üstün rütbesine" işaret ettiğini, 1 Timoteos 2:12'deki *authentein* kelimesinin de (ona göre "yetki kullanmak" diye çevrilmeliydi) erkek pastörlerin kullandığı yetkiye işaret eden olumlu bir kelime olduğunu savundu. Yüzyıllar boyunca kadınların ahlaki ve zihinsel bakımdan aşağı olduğunun kanıtı olarak okunan "Aldatılan Adem değildi; kadın aldatıldı" (14. ayet) ayetine de yaratıcı bir yeniden yorum getirdi. Ona göre Havva bir "rol değişimi" eylemiyle Adem'in yetkisini görmezden gelmiş ve atlamış, bu da felaket sonuçlara yol açmıştı. Bütün bunlara "Kutsal Yazılar'ın açık öğretisi" dedi.

Knight'ın görüşlerine başka teologlar itiraz etti ve tartışma hararetle devam etti; birkaç mezhep kadın önderleri atamaya başlarken çoğu konuyu tartışmayı

51. Bkz. www.bit.ly/2ZUrOPf

sürdürdü.

1980'lerin sonunda Knight, kilise ve teoloji dünyasının yükselen iki yıldızı John Piper ve Wayne Grudem'i, kilisede yayılan bu sözde "sahte öğretiyle" mücadeleye girmeye teşvik etti. 1987'de iki toplantı boyunca, önce Dallas'ta, sonra Danvers'ta buluşan küçük bir pastörler grubunu bir araya getirerek konuyu tartıştılar ve cinsiyet rolleri hakkında *Danvers Bildirisi* adını verdikleri bir öğreti bildirisini onayladılar. Ayrıca *Council of Biblical Manhood and Womanhood* (Kutsal Kitap'a Uygun Erkeklik ve Kadınlık Konseyi) adlı bir kuruluş kurdular. Bir yıl sonra bir kahvaltıda Konsey, Danvers Bildirisi'nde dile getirilen görüş için bir ad belirledi; ataerkillik ya da hiyerarşi terimlerini kullanmamayı, bunun yerine tamamlayıcılık terimini seçti, çünkü bu terim "eşitliği ve karşılıklı yarar sağlayan farklılıkları" vurguluyordu.[52]

1989'da girişimlerini bir basın toplantısı düzenleyerek, broşürler dağıtarak ve Danvers Bildirisi'ni *Christianity Today* dergisinde yayımlayarak başlattılar – hepsi bildirinin "geniş çapta kabul görmesi" umuduyla. Görüşü daha da yaymak için Konsey, "kitaplar, makaleler ve broşürler yayımlamaya, akademisyenler için seminerler ve sıradan imanlılar için büyük konferanslar düzenlemeye" karar verdi.[53] Bu çabalardan doğan ilk büyük eser, John Piper ve Wayne Grudem'in editörlüğünü yaptığı 1991 tarihli *Recovering Biblical Manhood and Womanhood* adlı makale derlemesiydi.[54]

Görüşleri geniş çapta kabul gördü ve birçok mezhep önderi tarafından bütün tartışmayı bitirmek için kullanıldı. Binyılın sonunda Amerika Presbiteryen Kilisesi (Presbyterian Church of America) ve en büyük mezhep olan Güney Baptist Konvansiyonu gibi mezhepler Danvers Bildirisi'ni onayladılar; eşitlikçi evlilikler, kadın pastörlerin atanması ya da kürsüde kadınlar fikriyle bir daha asla oynamamaya kararlıydılar.

Tamamlayıcılık için en önemli metin 1 Timoteos 2:12-15 olduğundan, Güney Baptist ilahiyat okullarında saygın Kutsal Kitap akademisyenleri olan Andreas Köstenberger ve Thomas Schreiner, bu bölümün tamamlayıcı olmayan her türlü

52. John Piper and Grudem, Wayne (eds), Recovering Biblical Manhood and Womanhood, s. 11.
53. Piper ve Grudem'in Christianity Today'deki bir ilanda belirttiği gibi. 13 Ocak 1989.
54. Christianity Today bu kitabı 1992'de yılın kitabı seçti.

okumasını çürütmek amacıyla *Women in the Church* adlı akademik eseri yayımladılar. Tamamlayıcılığı destekleyen diğer önemli eserler arasında, Wayne Grudem'in tamamlayıcı olmayanların ileri sürdüğü yüzden fazla karşı argümanı çürüttüğünü iddia ettiği popüler kitabı *Evangelical Feminism* de vardır. Andreas Köstenberger de 2014'te *God's Design for Man and Woman* adlı kitabını yayımladı.

Ne var ki tamamlayıcı camianın en etkili ürünleri, 2001 tarihli ESV Kutsal Kitap çevirisi, *ESV Study Bible* (notlarının editörlüğünü Wayne Grudem yaptı) ve John Piper, D.A. Carson ve Tim Keller tarafından kurulan çevrimiçi içerik portalı *the Gospel Coalition*'dır. Ekümenik bir platform olmak yerine, tamamlayıcılık bu koalisyonun inanç bildirgesine yerleştirilmiştir. Koalisyon, akademik dergisi *Themelios* ile birlikte tamamlayıcılığa meydan okuyan hemen her önemli eseri düzenli olarak eleştirir. Dev yayınevi *Crossway* da yardım etmiştir – hemen her önemli tamamlayıcı eser oradan çıkar.[55]

Gerçekten de tamamlayıcılık o kadar güçlü ve etkili bir hareket oldu ki, ondan etkilenen kiliselerin çoğu için konuyla ilgili başka görüşleri düşünmek bile apaçık bir akılsızlık ya da sapkınlık gibi görünür. Bunu bilirim – kendimi teolojik olarak ne kadar bilgili sansam da, bu görüşü neredeyse 20 yıl boyunca sorgulamak aklıma bile gelmedi. Yine de kusurlu bir görüşse, neden bu kadar yükseldi?

Kişi Olarak Eşit, "Rol" Olarak Farklı

George Knight'ın dâhiyane "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" ifadesi modern kulaklarda hemen karşılık buldu. Asırlık "aşağı, dolayısıyla tabi" anlayışından çok daha iyidir. "Aşağı" kelimesinin yerini "eşit" alır, bu önemli bir gelişmedir; tabi kılınma fikrinin yerini de "farklı roller" alır. Ama daha yakından bakıldığında bu ifade bir tür el çabukluğu olarak ortaya çıkar. Çünkü çoğu durumda onu yayanların bu farklı rollerin ne olduğunu açıklamalarına bile gerek kalmaz. Sadece "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" sözlerini söylemek, fikri ilk kez duyan insanların çoğunu tatmin eder; özellikle de ne de olsa erkeklerin ve kadınların Tanrı tarafından farklı yaratıldığı çekincesi eklenirse.

55. Teolojik eserlerin ayrıntılı, kronolojik bir tarihi ve genel bir değerlendirmesi için Jamin Hübner'in mükemmel doktora tezinin 2. bölümüne bakın: www.bit.ly/3BNaSY8

Ne var ki sorun şu: Tamamlayıcı konserve kutusunun *üzerinde* yazan, kutunun içinde yok! "Roller" fikri, ancak 1960'larda kadınlardan beklenen faaliyet alanları hızla değişmeye başladığında popüler hâle gelen modern bir sosyolojik kavramdır. Terim, bir kişinin bazı işlerle, bir başkasının başka işlerle ilgilendiği bir iş bölümüne işaret eder. Örneğin ev işleri gününde çocuklarıma farklı roller dağıtacağımı söylersem, hepsi onlara farklı sorumluluklar vereceğimi bekler.

Ancak tamamlayıcılıkta (pek az kişinin sorduğu anlaşılan) "Farklı roller *tam olarak* nedir?" sorusunu sorarsanız, cevap (özüne indirgendiğinde) şu olacaktır: Evde ve kilisede erkekler önderlik eder, her ikisinde de kadınlar boyun eğer ve yardım eder. *Ama görüyorsunuz, bu bir rol dağılımı değildir. Basit bir emir-komuta zinciridir.* Yardımcısıyla dolaşan bir kabile reisi "güzel bir karşılıklı bağımlılık" içinde değildir – iki kişilik bir hiyerarşi içindedir.

"Roller" fikri *değiştirilebilirlik* fikrini de beraberinde taşır. Bir çocuk havuzu, bir başkası salonu temizleyebilir ve bir sonraki hafta bu roller değiştirilebilir. Buna karşılık tamamlayıcı "rol", *kişinin cinsiyetine dayanan kalıcı, geri döndürülemez bir güç ilişkisidir.* Tamamlayıcılıkta kadınlar sırf kadın oldukları için kilisedeki bazı rollerden dışlanırken, erkekler sırf erkek oldukları için hiçbir rolden dışlanmaz. Bu düzenlemede birbirini tamamlayan hiçbir şey yoktur.

Roller fikri eşitlikle bağdaşsa da, doğuştan atanan kalıcı güç ilişkileri fikri bir eşitsizlik beyanıdır. Tamamlayıcıların karşısındaki zorluk hep şu olmuştur: İki kişinin, yalnızca kromozomlarına dayanarak ya önderlik etmeye ya da izlemeye değişmez biçimde yazgılıyken nasıl gerçekten eşit olabileceğini göstermek. Tamamlayıcı savunucular buna Üçlü Birlik'teki ilişkilerle bir paralellik kurarak cevap verirler (bunu daha sonra ayrıntılı olarak ele alacağız). Ayrıca bir ordudaki subay ile er, bir yönetici ile bir işçi, bir cumhurbaşkanı ile bir vatandaş ya da bir pastör ile bir cemaat üyesi gibi benzetmeleri özenle seçerler. Bunların hiçbiri doğuştan bir üstünlük ima etmez, diye savunurlar; bu doğrudur. Ama bunlar adil ya da uygun benzetmeler değildir[56] – bütün durumlarda roller değişebilir ve yetkiye sahip olan kişi bu yetkiye özel bir yetkinlik ya da deneyim temelinde sahiptir. Önderlikleri doğuştan, bedenlerine dayanarak atanmamıştır. Örneğin bir pastör,

56. Aşağıdaki karşı argümanlar için Kevin Giles'a teşekkür ederim: What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 3.

özel karakteri, çağrısı, eğitimi ve armağanları nedeniyle önderlik edebilir – ama pastörün bir gün görevi bırakması ve cemaat üyesinin pastör olması mümkündür.

Yetkinin ya da tabi olmanın kişinin kromozomlarına ya da bedenine nasıl yüklendiğini gösteren tek bir kabul edilebilir benzetme bulamadım. En yakın benzetmeler, kişinin güç statüsünün hangi sınıfa ya da aileye doğduğuna göre belirlendiği Hindu kast sistemi ya da kişinin ten renginin siyasi haklarını belirlediği Apartheid'dir. Rolleri ve rütbeyi doğuştan belirleyen bu sistemlerin her ikisi de – bütün tamamlayıcıların kesinlikle kabul edeceği gibi – *eşitsizlik* örnekleridir. Peki tamamlayıcılık kast sisteminden ya da Apartheid'den tam olarak nasıl farklıdır?

Taviz Vermek ve Teslim Olmak

Tamamlayıcılar sık sık karşılıklılık savunucularının Kutsal Yazılar'dan taviz verdiğini ileri sürmüşlerdir. Farkına varmadıkları ya da kabul etmedikleri şey şudur: Kutsal Yazılar'ın ilahi yetkisini haklı olarak savunsalar da, kendi Kutsal Yazılar yorumlarını Kutsal Yazılar'ın kendisiyle özdeşleştirirler. Tanrı'nın sözü *gerçekten* doğrudur, ama onu yorumlayışlarımızın her zaman doğru olmayabileceğini kabul edecek alçakgönüllülüğe ihtiyacımız var. Tanrı'nın sözü gerçekten yanılmazdır. Ama biz değiliz.

Piper, Grudem ve Keller'ın tamamlayıcılığın kuruluşlarının öğreti bildirisinin neden bir parçası olduğunu açıkladıkları bir videoda,[57] Piper, Kutsal Kitap'ı "başlıktan ve boyun eğmeden kaçan" bir şekilde ele almanın "Müjde için kötüye işaret" olduğu konusunda uyarır. Carson da söze karışır: "Kutsal Yazılar'ın açık seçik, tekrar tekrar ve net bir şekilde söylediği şeyi geçiştirmek … Tanrı'nın söylediğini dinlemek değildir. Tanrı'nın Sözü karşısında titrememenin bir yoludur." Sözlerini daha ölçülü seçen Keller da yine aynı şeyi tekrarlar: Eşitlikçilik "Kutsal Yazılar'ı okuma biçimimizi etkiler. Kutsal Yazılar anlayışımızı gevşetir."

57. www.vimeo.com/44525286

Evanjelik karşılıklılık savunucularına göre bu iddia saçmadır. Çağrıları Tanrı'nın sözünü yıllar boyunca doğru şekilde yorumlamak olan, ömürlerini buna adamış yüzlerce Kutsal Kitap akademisyeninin Kutsal Kitap hakkında düşük bir görüşe sahip olduğunu ima etmek tamamen haksızlıktır. Dünyanın en iyi muhafazakâr Kutsal Kitap akademisyenlerinin çoğu – bir zamanlar tamamlayıcı olan ve artık olmayanlar – yeni sonuçlarını Tanrı'nın sözünü ihmal etmeye değil, tersine onu daha dikkatli incelemeye borçludur. F.F. Bruce, Leon Morris, N.T. Wright, Gordon Fee, Richard Bauckham, Philip Payne, Walter Kaiser, Ben Witherington, Stanley Gundry, Kenneth Bailey, Aida Spencer, Walter Liefeld, Joel Green, Cynthia Westfall, Miriam Adney, Cornelius Plantinga, John Stackhouse, Michael Bird ve daha pek çoğu bunlardandır.[58] Hatta son yıllarda en az yedi karşılıklılık savunucusu, ancak Kutsal Yazılar'ın yanılmazlığına inandığına dair bir beyanı her yıl imzalayarak üye olunabilen Evangelical Theological Society'nin (Evanjelik Teoloji Derneği) başkanlığına seçilmiştir.[59] Demek istediğim basitçe şu: Pek çok tamamlayıcı iddianın aksine bu tartışma Kutsal Yazılar'ın yetkisi etrafında *değil*, Kutsal Yazılar'ın yorumu etrafında döner.[60]

Tamamlayıcılar karşılıklılık savunucularını kültüre teslim olanlar olarak gösterme eğiliminde olmuşlardır. Feminizmin toplumsal hareketlerini Hristiyan ailesine yönelik bir tehdit olarak mahkûm eden tamamlayıcı teologlar, diğer teologları düzenli olarak feminizmle işbirliği yapmakla suçlar. J.I. Packer'ın, kilisede kadınların tabi kılınmasına son verilmesini önerenlere tepkisi şöyledir: "Kadınları [pastör] yapmaya yönelik günümüzdeki baskı, Kutsal Kitap'ın yetkisine duyulan herhangi bir saygıdan çok dünyevi, pragmatik ve toplumsal etkenlere dayanır. Gelecek kuşaklar muhtemelen bu kışkırtmayı, liberal kilisenin hep yapmaya çalıştığı gibi, dünyevi kültürü Mesih'e vaftiz etmeye yönelik bir girişim daha olarak göreceklerdir."[61]

Bunlar sert ve yanıltıcı sözlerdir, ama "taviz verenlerden" bıkmış olanlarda yankı bulur. Andreas Köstenberger, tamamlayıcıları Kutsal Kitap'a aykırı bir öğreti

58. Bu liste için Kevin Giles'a teşekkür ederim: What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 2.
59. Evangelical Theological Society'nin en az yedi başkanı – Roger Nicole, Kenneth Kantzer, Walter Kaiser, Stanley Gundry, Alan F. Johnson, Millard Erickson ve Craig Keener – karşılıklılık savunucusudur.
60. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 9.
61. J. I. Packer, "Let's Stop Making Women Presbyters," Christianity Today, 11 Şubat 1991

karşısında günün kahramanları olarak ilan eder. Uyarısına göre bu öğreti "kaçınılmaz olarak kilisenin etkinliğini azaltacak ve Tanrı'nın dünyamızdaki görevinin ilerleyişini yavaş yavaş aşındıracaktır. Tamamlayıcılık, yani Kutsal Kitap'ın gerçek öğretisi, kültüre derinden karşıdır, hatta kültürel olarak kabul edilemez. Bu yaratılış gerçeğini inkâr edersek, kaçınılmaz olarak Tanrı Sözü'nün ve onu bize verenin yetkisini sarsmaya ortak oluruz."[62]

Kültüre teslim olma konusundaki kaygısına hepimiz kulak vermeliyiz, ama Köstenberger kendi sözlerini kendi görüşlerine uygulasa iyi olur. Oysa tamamlayıcılığın, doğrudan kültürün kadının aşağı olduğu fikrini reddetmesiyle uzlaşmasından doğan, görece yeni bir teolojik görüş olduğunun hiç farkında değil gibi görünüyor. Ayrıca tamamlayıcılığın kendisinin de gerçekten Kutsal Kitap'a aykırı bir kültüre teslimiyet olabileceği olasılığından habersiz görünüyor: 1950'lerin savaş sonrası Amerika'sının cinsiyet kalıp yargılarını yücelten aşırı muhafazakâr, ataerkil kültür – kadınların en iyi hâllerinde, çalışan kocalarını desteklerken çocuk yetiştiren, boyun eğen ev kraliçeleri olduğu bir kültür. Özetle, tamamlayıcılar teolojik muhataplarını haksız yere Kutsal Yazılar'dan taviz vermek ve kültüre teslim olmakla suçlarlar. Ne yazık ki çarpıtmaları bununla bitmiyor.

"Güzel" Farklılaşma

Yaklaşık on yıl boyunca, yılda birkaç kez, kilisemizin üyelik kursu için toplanan yüzlerce kişiye neden teolojide tamamlayıcı olduğumuzu açıklardım. Şöyle açıklardım:

Evliliği yaşamanın dört yolu vardır. Şovenist evlilikte erkek hükmeder, kadın ise kölece izler. Aşırı feminist evlilikte kadın hükmeder ve edilgen koca onun her buyruğuna itaat eder. Bu seçeneklerin hiçbiri gerçek eşitliği temsil etmez. Eşitlikçi evlilikte eşittirler, ama erkek ile kadın arasında hiçbir fark yoktur. Tamamlayıcı evlilikte ise eşittirler ve Tanrı'nın belirlediği farklılıkları kutlanır ve onurlandırılır.

62. www.bit.ly/3bAU0ZG

Dinleyicilerin neredeyse hepsi, benim gibi, bu görüşü kabul ederdi. Ama inançlarım ve tutumum üzerinde daha dikkatle düşünmeye başladığımda, eşitlikçi görüşü çarpıtarak insanları kazandığımı fark ettim. Adil bir mücadele değildi. *Gerçekte eşitlikçilik (ya da karşılıklılık), erkeklerin ve kadınların farklı ve birbirini tamamlamak üzere yaratıldığı konusunda tamamlayıcılıkla yürekten hemfikirdir.* Erkeklerin ve kadınların Tanrı'nın tasarımı gereği ya da ortalamada bedenen veya psikolojik özellikler bakımından aynı olduğunu ileri süren tek bir karşılıklılık savunucusu teologla henüz karşılaşmadım. Yine de önde gelen pek çok tamamlayıcı teolojik muhataplarını hâlâ böyle yanlış tasvir ediyor. Köstenberger çifti tamamlayıcılık üzerine yazdıkları kitapta karşılıklılık savunucularının "farklılaştırılmamış eşitlik" fikrine sarıldığını ileri sürer.[63] Gerçekte karşılıklılık savunucuları erkek ve kadın cinselliğini akışkan ya da birbirinin yerine geçebilir olarak görmezler. Örneğin yalnızca erkeklerin baba, oğul ve erkek kardeş, yalnızca kadınların da anne, kız evlat ve kız kardeş olabileceği anlayışına itiraz etmezler.

Markalaşma açısından bakılırsa, Knight'ın dehası "kişi olarak eşit, rol olarak farklı" ifadesini yaratmaksa, Piper'ın dehası da bu görüş için "tamamlayıcılık" adını bulmaktı – kendi sözleriyle bu ad, "Tanrı'nın Havva'yı Adem'e ona uygun bir yardımcı olarak verdiği Yaratılış 2:18'deki birbirini tamamlamadan" türetilmiştir. Ama tamamlayıcılık ile karşılıklılık arasındaki gerçek farkı incelemiş biri olarak, birincisinin daha adil bir tanımının "hiyerarşi*yle birlikte* birbirini tamamlama", ikincisininkinin ise "hiyerarşi*siz* birbirini tamamlama" olacağını düşünüyorum.[64] Bunu yeni üyeler kursumuzdaki insanlara böyle anlatsaydım, sanırım daha çoğu kilisemize katılmadan önce durup düşünürdü.

Karşılıklılık savunucuları ile tamamlayıcılar arasındaki konuşmalarda, farklılıklarımızı konuşmanın daha iyi yolunun, önce Tanrı'nın erkeği ve kadını amaçlı olarak, eşit olarak ve birbirini tamamlayacak şekilde yarattığı konusunda anlaşmak olduğunu öneriyorum. Bu bize şaşırtıcı ölçüde geniş bir ortak zemin

63. Andreas ve Margaret Köstenberger bunu "God's Design for Man and Woman" adlı kitaplarında söyler.
64. Groothuis, Pierce ve Fee'nin editörlüğünü yaptığı "Discovering Biblical Equality"nin 2005 baskısı alt başlık olarak "complementarity without hierarchy" (hiyerarşisiz birbirini tamamlama) ifadesini kullanıyordu. 2021 baskısının bu terimden vazgeçmesine üzülüyorum; görünüşe göre bunun nedeni, tamamlayıcılığın birbirini tamamlamayı eşitlikçilikle bağdaşmayan bir şey olarak o kadar etkili – ama yanıltıcı – bir şekilde tasvir etmiş olmasıdır.

sağlar. Asıl anlaşmazlık, Tanrı'nın amaçladığı bu erkek-kadın farklılıklarının tam olarak ne olduğunu ve bunun dolayısıyla hangi sonuçlara yol açtığını tanımlamakta yatar. Farklılıklarımız gerçekten de, erkeklerin her zaman yetki sahibi olduğu tamamen ayrı alanları gerektirecek kadar büyük mü? Yoksa birbirini tamamlamayı, evde, toplumda ve kilisede yan yana birlikte çalışmaya bir çağrı olarak görebilir miyiz?

Kilise hizmetinde tamamlayıcılığın birbirini tamamlama hakkındaki öğretisi, farklı rollerin farklı cinsiyetlere verildiğini ima eder; ama tamamlayıcı kiliselerde gerçekte olan bu değildir: Oralarda kadınlar bazı hizmetlerden dışlanırken erkekler hiçbir hizmetten dışlanmaz! *Herhangi bir erkek potansiyel olarak herhangi bir kadının hizmetini yapabilir, ama tersi geçerli değildir.* Bu birbirini tamamlama değildir – bu dışlamadır.

Toplumun Çöküşü

Tamamlayıcılar karşılıklılık savunucularını taviz verenler, teslim olanlar ve cinsiyet farklarını ortadan kaldıranlar olarak çarpıtmakla kalmaz, kültürün çöküşünün kendisi için de suçun bir kısmını onlara yüklerler.

Standart bir siyasi strateji toplumun çöküşü için rakip görüşleri suçlamaksa, Piper ve Grudem bu yöntemi çok etkili bir şekilde kullanırlar. Örneğin Piper, yanında Keller ve Carson başlarıyla onaylarken The Gospel Coalition'ın eşitlikçiliği neden reddettiğini açıklar ve bunu yaparken erkekleri evde ve toplumda hizmetkâr önderler yapmamayı "acımasız bir erkeksi toplum", "edilgenlik", "erkeklik hakkında bir kafa karışıklığı", "öfke anlarında parlayan erkekler", "bütün o eşcinsellik meselesi", "kadınların istismarı" ve "çocukların ihmali" ile ilişkilendirir.[65] Elbette bunların çoğu hiç de Tanrı'nın idealleri değildir. Ama Piper, erkeklere hizmetkâr önder olmalarını, kadınlara da erkeklerin önderliğini kabul etmelerini söylemenin toplumun bütün dertlerinin çözümü olduğunu gerçekten kanıtlayabilir mi?

65. https://vimeo.com/44525286

Aynı şekilde Grudem, kilise evde, kilisede ve toplumda erkeklerin ve kadınların gerçek eşitliğine ve kendi deyişiyle "farklılıkların kaldırılmasına" izin verirse ortaya çıkacak felaketlerden yakınır.[66] Evliliklerde bunun "kocaları pısırıklara, karıları da gaspçılara" dönüştüreceğini söyler. Çocuk yetiştirmede "çocuklar çok az disiplinle ve otoriteye çok az saygıyla yetiştirilecektir." Ailede "bütün sorumluluklar Kutsal Yazılar'ın belirlediği rollere göre değil, armağanlara ve ilgilere göre paylaştırılacaktır." İnsan cinselliği alanında erkekler "erkeksi olmayan ve kadınlar için çekici olmayan", kadınlar da "kadınsı olmayan ve erkekler için çekici olmayan" kişiler hâline gelecek ve her ikisi de "cinselliğe karşı kararsız" olacaktır. Sporda insanlar "rekabete karşı çıkacak ve onu iyi değil kötü olarak düşüneceklerdir." Ekonomide "kimsenin çok zengin olmasına izin verilmeyecek, refah devletine ve hükümete büyük ölçekte bağımlılık olacaktır." Eğitimde "erkek çocukların bazı etkinlik türlerine, kız çocukların da başka türlerine yönelik doğal tercih ve yetenek kalıplarını zorla ortadan kaldıracaklardır."

Bunları uydurmuyorum. Bunlar Grudem'in tamamlayıcılığı savunan en popüler kitabındaki sözleridir. Modern toplumumuz kuşkusuz çok gerçek zorluklarla karşı karşıya olsa da, bunların hepsi için rakibinin görüşlerini suçlamak samimiyetsiz ve dürüst olmayan bir tutumdur. Danvers Bildirisi'nin siyasi bir metin olduğunun belki de en güçlü kanıtı son cümlesidir: "Bu ilkelerin reddedilmesinin ya da ihmal edilmesinin ailelerimizde, kiliselerimizde ve genel olarak kültürde giderek daha yıkıcı sonuçlara yol açacağına inanıyoruz."[67]

Sosyodinsel analist Kristin Du Mez, *Jesus and John Wayne* adlı kitabında, feminizmin, sekülerizmin ve postmodernizmin yükselişi, anlam ve kimlik kaybı ve cinsel devrimin başarısıyla belirlenen bir yüzyılın sonunda bu tür iddiaların evanjelik Amerika'da neden bu kadar karşılık bulduğunu anlatır: "Bu korkular, kendi güçlerini pekiştirmek için korkuları körüklemekte doğrudan çıkarı olan

66. Bu alıntı ve paragrafta onu izleyenler Wayne Grudem'in Evangelical Feminism adlı kitabından alınmıştır, bölüm 1.
67. www.bit.ly/3CFM0CC

evanjelik önderler tarafından aktif olarak körüklendi ve bunu muhafazakâr evanjelikliğin tarihinde görüyoruz."[68]

Pek çok düşünceli ve bağlı Hristiyanın tamamlayıcılığa sorgulamadan sarılmasının bir nedeni daha var. Hepsi, ustaca ama sonuçta yanıltıcı bir benzetme sayesinde.

Üçlü Birlik'te Tabiiyet

Yıllar önce eşimden, evde ve kilisede erkek önderliğini kabullenmekte zorlanıyor olabilecek diğer pastör eşleri için bir şey yazması istendi. Daha önce de belirttiğim gibi tamamlayıcılığın temel fikrini kavramak zordur: Bir kişi nasıl hem eşit hem de aynı zamanda tabi olabilir? Eşim, sözde farklı rollerimizin arkasındaki nedeni kavramakta zorlanıyordu; ta ki Kathy Keller'ın ustaca benzetmesini okuyana kadar. Sonra bu benzetmeyi kendi yazısının doruk noktası olarak ekledi. Keller'a göre hem evde hem de kilisede kocasına boyun eğmeyi seçen pastör eşi, İsa'nın Babası'na tabi oluşunun ışığında resmedilir:

Kurtuluşumuzu sağlamak için bir hizmetkâr rolünü üstlenen İsa, boyun eğen hizmetkârlığıyla (Filipililer 2:5-11) Baba'ya boyun eğmesinin kendisinden zorla alınan bir şey değil, bir armağan olduğunu gösterir. Onun Baba'yla eşitliği hiçbir zaman sorgulanmaz … Oğul'un Baba'yla [özsel] eşitliği ve yine de kurtuluş amacıyla bir hizmetkâr rolünü üstlenerek gösterdiği [işlevsel] boyun eğme, bizi Üçlü Birlik gizeminin yüreğine götürür. Aynı gerçekleri, aynı rolleri canlandıran insan oyuncular olmadan bu başka nasıl aktarılmaya başlanabilir ki?[69]

Keller, İsa'nın Baba'yla eşit olduğunu, ama yine de ona tabi olduğunu savunur. Bunu okuduktan sonra eşim ve pek çok pastör eşi bu konuyu yüreklerinde çözmüş olmaktan mutluydular. Kendilerine "eşit" olan birine boyun eğme şeklindeki Tanrı vergisi rolü üstlenerek dünyaya Üçlü Birlik'in güzel ve gizemli yaşamını gösterdiklerine karar verdiler.

68. "The Rise and Fall of Mars Hill" podcast'inin 5. bölümünden (13. dakika); buradan ulaşılabilir: www.bit.ly/3CEBjAm.
69. Kathy Keller, Jesus, Justice, and Gender Roles, bölüm 2.

Ama bu benzetme ölümcül biçimde kusurludur. *Kutsal Yazılar hiçbir yerde herhangi bir insana (ister pastöre, ister krala, eşe ya da anne-babaya) boyun eğmemizi İsa'nın Baba'ya boyun eğmesine göre biçimlendirmemizi öğretmez.* Keller'ın atıfta bulunduğu Filipililer 2'deki metin – Tanrı'yla eşit olmasına rağmen çarmıhta ölen bir hizmetkâr olan Mesih'i anlatan metin – esas olarak İsa'nın alçakgönüllülüğünü ve *başkalarına* hizmetini tasvir eder; bu da *bütün* insanların *bütün* insanlarla ilişkilerinde örnek alabileceği bir şeydir.[70]

Keller'ın, "insan oyuncular aynı rolleri canlandırmadıkça" Üçlü Birlik'in anlaşılamayacağı yönündeki sözü tehlikelidir. İnsanların ideal toplumsal ilişkilerini Üçlü Birlik'e okumaya yönelik son zamanlardaki sayısız girişime rağmen, *Üçlü Birlik'teki ilişkileri doğru şekilde tasvir edebilecek hiçbir dünyevi ilişki yoktur.* Michael Bird, pek de şaka olmayan bir şekilde, eğer bir tane bulmak zorunda olsaydık, bunun yaşlı bir adam, genç bir adam ve bir hadım arasında üç kişilik bir evlilik olacağını söyler. Bird'ün demek istediği, karı-koca rollerini Baba-Oğul rolleriyle ilişkilendirmenin ciddi bir hata olduğudur.[71]

Knight'ın ustalık eseri *kişi olarak eşit, rol olarak farklı* terimi, Piper'ınki *tamamlayıcı* terimiyse, Grudem'in katkısı da Üçlü Birlik–evlilik benzetmesine dair bu öğretiydi. Knight'ın 1977'de ortaya attığı, Üçlü Birlik'in sonsuzluk boyunca kişilikte gerçek eşitliğin ve rollerde farklılığın Kutsal Kitap'a dayalı bir örneğini temsil ettiği fikrini ilk kez 1994 tarihli *Systematic Theology* adlı eseriyle ana akıma taşıyan oydu.[72] Üçlü Birlik'in, erkekler ve kadınlar arasında öngördükleri türden karşılıklı boyun eğmenin mükemmel bir örneği olduğunu savunanlara tepki olarak Grudem tam ters yönde sonuna kadar gitti ve ayrı rollerin aslında Üçlü Birlik içindeki *ebedi* ilişkilerin merkezinde olduğunu savundu. Oğul'un, yeryüzüne gelme görevine başlamasından çağlar önce bile Baba'ya zaten tabi olduğunu savunmak için *Eternal Functional Subordination* (Ebedi İşlevsel Tabiiyet)

70. Bu, metnin giriş cümlesinde açıkça görülür: "Alçakgönüllülükle herkes başkasını kendinden üstün saysın. Yalnız kendi yararını değil, başkalarının yararını da gözetsin. Mesih İsa'daki düşünce sizde de olsun…" (Filipililer 2:3-5)

71. Daha fazlası için bu kısa videoya bakın: www.bit.ly/3waFKAs

72. Aslında bu benzetmeyi ilk ortaya atan, 1977 tarihli kısa kitabı "The New Testament Teaching on the Role of Women" ile George Knight III'tür; ama Grudem onu geliştirdi ve dünyanın dört bir yanındaki Kutsal Kitap okullarında Kutsal Kitap öğretisini özetlemek için en yaygın kullanılan ders kitabı olan "Systematic Theology" adlı eserinde resmîleşmiş teoloji olarak yaydı.

terimini ortaya attı. Grudem için Oğul'un Baba'ya tabiiyetinin geçici olmadığını göstermek önemliydi. Şöyle savundu: "Oğul Baba'ya, 'Sırf Baba olduğun için yönetimin sende olması adil değil' mi der? Oğul Baba'ya, 'On beş milyar yıldır yönetim sendeydi, şimdi önümüzdeki on beş milyar yıl için sıra bende' mi der? Hayır! Kesinlikle hayır!"[73]

Tim ve Kathy Keller, Oğul'un *ebedi* tabiiyetine inanmaya kadar gitmiyor gibi görünüyorlar, ama yine de Üçlü Birlik'in tamamlayıcı evliliğin bir modeli olduğu fikrinin en popüler savunucuları oldular; hatta çok satan bir kitapta şunu savundular: "[Evlilikte] bize verilen roller Üçlü Birlik içindeki ilişkilerin doğasında kök saldığına göre, Tanrı'nın evlilik içinde amaçladığı [yetki–boyun eğme düzenini] kurcalamak kesinlikle bizim hakkımız değildir."[74] Ama Grudem'in, Oğul'un tabiiyetinin *ebedi* olduğu yönündeki üstüne eklenen argümanı olmadan Keller çiftinin Üçlü Birlik–evlilik benzetmesi ayakta duramaz. Oğul'un bedenleşmesinde Üçlü Birlik'teki bir kişi 33 yıl boyunca insan olur ve bu süre boyunca Baba'dan ve Ruh'tan buyruk almaya gönüllü olur. Bunu onların ebedi eşitliği ve karşılıklılığı arka planında değerlendirdiğimizde, bedenleşmeyi olduğu gibi görürüz: Bütün gerçekliğin tarihinde tekrarlanamaz bir olay. Tanrı'nın ebedi varoluşundaki bu anı, bir insan evliliğindeki cinsiyet rolleri için kalıcı, değiştirilemez norm olarak almak ne sorumlu ne de uygundur. Oğul'un yeryüzünde, Babası'nın gökte olduğu dönemin aksine, hem kadın hem koca aynı toprağa basmaktadır.

Grudem'in argümanı güçlendirmesinin nedeni budur. Onun izinden giden tamamlayıcı teologların çoğu, Üçlü Birlik içindeki *ebedi* ilişkilerden eşitlik *ve "roller"* ilişkileri olarak söz etmeye başladı. John Starke, Bruce Ware, Rodrick Durst, Malcolm Yarnell ve Michael Ovey gibi diğer tamamlayıcı teologlar, Üçlü Birlik'in belirleyici özelliği olarak eşitlikten çok hiyerarşiyi vurgulayan modeller ortaya koydular. "Baba Mesih'in yetkisidir ve her zaman öyle olmuştur … Yetki ve boyun eğme düzeni olmadan Üçlü Birlik yoktur,"[75] diyordu Owen Strachan, "Wayne Grudem'e … bize ve daha pek çok kişiye Tanrı'nın Mesih'teki büyük

73. Wayne Grudem, Evangelical Feminism and Biblical Truth, bölüm 1.
74. Timothy and Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 6.
75. Owen Strachan and Gavin Peacock, The Grand Design: Male and Female He Made Them

tasarımını gösteren kişiye" adadığı 2016 tarihli *The Grand Design: Male and Female He Made Them* adlı kitabında.

Kadının tabi kılınması için bulduğu bu yeni argümana güvenen Grudem, her şeyini buna bağladı ve "Üçlü Birlik'in doğru anlaşılmasının" kadınların statüsü ve rolleri konusunda "nihai karar vermede en belirleyici etken olabileceğini" söyledi.[76] Ne var ki 2016'da güvenilir başka tamamlayıcı teologlar, Grudem'in Üçlü Birlik anlayışındaki ciddi tuzaklarla yüzleşmek için güçlerini birleştirdiler. Hakkını vermek gerekirse, onu ilk eleştiren teolog, 2002 tarihli *The Trinity and Subordinationism* adlı eseriyle karşılıklılık savunucusu Kevin Giles'tı.[77] Ama bu öğreti ancak 2016'da yeterince tamamlayıcı teolog bir dizi blog yazısı ve ardından gelen çevrimiçi tartışmalarla bu sapkınlığa meydan okuduğunda nihayet ve kesin olarak çöktü. Bu, tamamlayıcıların bunca yıl cinsiyet hiyerarşisi konusundaki tutumlarını savunmak için haksız yere yararlandıkları bu ortodoks olmayan fikirden yaygın bir tövbeye yol açtı. Ve gerçekten de tövbe gerektiriyordu: Grudem'in *Ebedi İşlevsel Tabiiyet* öğretisi, o kadar ileri gitmese de, Oğul'un *ebedi özünde* Baba'dan daha aşağı olduğu eski *Ariusçuluk* sapkınlığına benzer bir yöne sapar.[78] Bu sapkınlık ilk olarak erken kilise tarafından, Üçlü Birlik'in ebedi ilişkilerindeki özsel birliği ve eşitliği onaylayan bir konsilde reddedildi. Liam Goligher'ın tartışma sırasında yazdığı bir yazıda söylediği gibi: "Ebedi Üçlü Birlik içinde Baba'nın gerçek bir önceliği ya da Oğul'un tabiiyeti olduğunu

76. Wayne Grudem, Evangelical Feminism and Biblical Truth, s. 411, dipnot 12.

77. Kevin Giles, The Trinity and Subordinationism: The Doctrine of God and the Contemporary Gender Debate

78. "Eternal Functional Subordination" (Ebedi İşlevsel Tabiiyet), "homoianizm" denen bir yarı-Ariusçuluk türüne üç şey bakımından benzer: 1) içkin Üçlü Birlik ilişkilerini formüle ederken Kutsal Yazılar'daki ekonomik (işleyişsel) Üçlü Birlik'e aşırı dayanmak, 2) bunun, Tanrılık içinde bir hiyerarşiyle belirlenen güçlü bir subordinasyonizme (tabiiyetçiliğe) yol açması, 3) sonuç olarak Oğul'un Baba'dan daha az yücelik ve görkeme sahip olarak tanımlanması." (Michael F. Bird and Scott Harrower, ed, 2009: "Trinity without Hierarchy: Reclaiming Nicene Orthodoxy in Evangelical Theology," bölüm 1.) Matthew Tinkham bu sapkınlığa "yeni-subordinasyonizm" (neo-subordinationism) der – bkz. www.bit.ly/3PXG1jT

söylemek, Hristiyan ortodoksluğunun dışına çıkmaktır."[79] The Gospel Coalition bile daha sonra Augustinus'un Üçlü Birlik hakkındaki öğretisini yeniden ele alan ve onun, yetki–boyun eğmenin Üçlü Birlik içindeki ebedi ilişkilerin bir özelliği olduğunu reddettiğini gösteren bir makale yayımladı.[80] Teoloji dünyasındaki görüş değişikliği o kadar köklü ve ani oldu ki, artık muhafazakâr tamamlayıcı çevrelerde evlilik de dahil olmak üzere belirli toplumsal ilişkilerin Üçlü Birlik'in iç yaşamına okunmaması gerektiği geniş çapta kabul görüyor.[81] Knight ve Grudem tarafından rotasından saptırılmış olan birçok evanjelik akademisyen, "cinsiyet rolleri hakkındaki iddialarını desteklemek için küçük bir teologlar grubunun aşıladığı [Üçlü Birlik'e dair] tamamlayıcı anlatıyı" reddettiklerini açıkça belirttiler ve "tek Tanrı'yı ve … yetki dereceleriyle [birbirinden ayrılmayan] üç eşit kişiyi ikrar eden elçisel ve evanjelik imana" bağlılıklarını yenilediler.[82]

79. Kaynak: www.bit.ly/3wdix0I Başka akademisyenler, Grudem'in "farklı roller" dilini yetki ve boyun eğmeyle nasıl birbirine karıştırdığını gözlemlediler. Ama bu kez "kişi olarak eşit, (cinsiyet) rolü olarak farklı" öğretisini Üçlü Birlik'e okumuştu. Ne var ki Yeni Antlaşma incelemesi İsa'yı, Kutsal Ruh'u ve Baba'yı "farklı şeyler yaparken" gösterse de, bu doğrudan yetki ve boyun eğme fikirleriyle karıştırılmamalıdır. Grudem'in, ebedi bir hiyerarşi olmadan Baba'yı, Oğul'u ve Ruh'u ayırt etmenin hiçbir yolu olmadığı yönündeki argümanları çok zayıf görünmeye başladı. Kurtuluşu planlamanın ön cephesinde Baba'nın, kurtuluşu gerçekleştirmenin ön cephesinde İsa'nın ve kurtuluşu uygulamanın ön cephesinde Ruh'un bulunduğu doğrudur. Ama bu farklı "roller", bir düzenden söz etseler bile hiyerarşiden söz etmezler. İsa yeryüzündeyken Baba'dan ve Ruh'tan talimat aldı. İsa göğe döndüğünde Ruh, Baba ve Oğul tarafından gönderildi. Ama birinin diğerlerine bu "boyun eğmesi", onların tamamen eşsiz görev ortaklığının gerektirdiği bir şeydir; Baba'nın, Oğul'un ve Ruh'un ilişkilerindeki ebedi bir hiyerarşinin işareti değildir. Baba işleyişi yönlendirse de, Baba aynı zamanda – çünkü Tanrı aynı anda tek bir iradeyi paylaşan Baba, Oğul ve Ruh'tur – kendi işleyişlerini Oğul'da ve Ruh'ta gerçekleştirmektedir. Tek bir öze sahip olan Tanrılık tek bir iradeyi paylaşır – bu, ebedi anlamda yetki ve boyun eğmeden anlamlı bir şekilde söz etmeye hiçbir dayanak bırakmayan bir gerçektir. İsa'nın şimdi Baba'ya tabi olduğunun belki de en açık reddi, 1 Korintliler 15:28'de "Tanrı'nın her şeye egemen olması için Oğul'un kendisi de her şeyi kendi denetimine vermiş olan Tanrı'nın denetimine girecektir" diyen Pavlus'ta bulunur. Bu ayete göre İsa Mesih şimdiki çağda Baba'ya tabi değildir; dolayısıyla ebediyen tabi olduğu doğru olamaz. Bu gelecekteki "denetime girme"nin çağın sonunda tam olarak ne olacağı konusunda akademisyenler bölünmüştür. Mezmur 8'in alıntılandığı 24-27. ayetlerdeki bağlamı göz önüne aldığımızda, bunun İsa'nın ebedi Tanrı Oğlu olarak doğasına değil, gerçek Adem olarak eşsiz rolüne işaret ettiğini öneriyorum. Tanrı-insan olarak, insanlığı kendi içine alan Tanrısallık olarak, sonunda her şeyin eskatolojik birliğini gerçekleştirecektir. O zaman temsil ettiği kurtarılmış insanlık, Tanrılarına artık isyan etmeden, ona boyun eğerek yenilenmiş yaratılışın kralları ve kraliçeleri olarak yerlerini tam olarak alacaktır – bu noktada kendini bütün insan işlerinde ve evrende günah, Şeytan ya da ölüm tarafından engellenmeden harika bir şekilde tanıtacak olan Üçlü Birlik Tanrı'ya.

80. Bkz. www.bit.ly/3x2GWX6

81. Oğul'un Ebedi Tabiiyeti öğretisinin bu dönemde reddedilmesinin beş nedenine dair Wyatt Graham'ın özetine bakın: www.bit.ly/3mCmusv

82. Michael F. Bird and Scott Harrower, ed, 2009: "Trinity without Hierarchy: Reclaiming Nicene Orthodoxy in Evangelical Theology," bölüm 1, 2.

Ne harika bir atılım! Gerçekten de Üçlü Birlik ilişkilerinin bir insan topluluğuna tek meşru uygulaması, İsa'nın, izleyicilerinin kendisiyle Baba'nın bir olduğu gibi birbirleriyle bir olmaları için ettiği duada değindiği uygulamadır.[83] Baba'nın ve Oğul'un birbirlerinden duydukları sınırsız sevincin, birbirlerine gösterdikleri onurun ve sevginin taşmasını deneyimlediğimizde,[84] şunu fark ederiz: *Baba ile Oğul arasındaki ilişkiyi dünyevi topluluklarımızda (ve evliliklerimizde) tasvir etmenin en iyi yolu emir-komuta zincirleri değil, karşılıklı sevinç, onur ve sevgi bağlarıdır.*[85]

Yine de hatalarını açıkça kabul eden önderleri alkışlasam da, şimdiden çok büyük zarar verilmiş durumda. Tanıdığım pek çok önder de dahil olmak üzere birçok sıradan insan, Grudem'in ve Keller çiftinin, kuşku uyandıran bir Üçlü Birlik–evlilik paralelliğini savunan 2016 öncesi kitaplarıyla *meşru olmayan bir şekilde* tamamlayıcılığa ikna edildi.[86]

Ilımlı Tamamlayıcılığın Cazibesi

Bazı kiliseler, Piper, Grudem ve diğerlerinin ortaya koyduğu asıl ve resmî tamamlayıcılığı tam olarak anladıkları ve onunla hemfikir oldukları için kararlı tamamlayıcılardır. Belki tamamlayıcı tutum belgeleri, ilahiyat okulları ve mezhepsel bağlılıklar kanaatlerini pekiştirmiştir. Ne var ki, önderliğine yardım ettiğim kilise gibi başka kiliseler, kendilerini başta tamamlayıcı olarak tanımladılar, çünkü… şey, sanırım onu gerçekten tam olarak anlamamıştık!

Bu kitapta karşı çıktığım, Grudem'in paketlediği tamamlayıcılığın tamamını asla kabul etmeyeceğimi düşünmek hoşuma gidiyor. Konuyu gereğince araştırmadan önce, kilisemin ılımlı tamamlayıcılığının aşağı yukarı asıl versiyonla aynı şey olduğuna inandığım sürece, kendime tamamlayıcı demekten mutluydum.

Ama görüyorsunuz, bu, ılımlı tamamlayıcıları riskli bir konuma sokar. Karşılıklılığa dayalı uygulamaları vardır, ama teolojide tamamlayıcı olduklarını iddia ederler. Tamamlayıcılığın yaratıcılarının – Piper, Grudem, Schreiner ve

83. Yuhanna 17:21-23
84. Matta 3:16-17, Yuhanna 14:31, Luka 10:21, Romalılar 5:5
85. Yuhanna 13:34
86. Grudem'in "Systematic Theology" adlı eseri ve Keller çiftinin "The Meaning of Marriage" ve "Jesus, Gender and Justice" adlı kitapları gibi.

Köstenberger gibi – bu daha ılımlı ifade biçimlerini reddetmeye devam etmelerine şaşmamalı. Örneğin Russell Moore bir makalesinde, iddiaya göre feminist kültürün tuzağına düşmüş tamamlayıcı kilise topluluklarındaki eğilimlerden yakınır; öyle ki "çoğu evanjelik evde pratik kararlar bir müzakere, karşılıklı boyun eğme ve uzlaşma süreciyle alınmaktadır." Tanıdığı bir kadının "pastörünün erkeğin başlığı hakkında öğrettiğini hatırlayamadığı" bir kiliseden söz eder. "Bu kadınsılaştırılmış tabandan teolojinin akademiye ve mezhep önderliğine doğru kabarıyor olabileceğinden" korkar.[87] Benzer şekilde Köstenberger de kilise önderliğinde aynı şeyin olmasına karşı uyarır:

Tamamlayıcılığın kültürel olarak rahatsız edici olmadığını, hatta güncel olduğunu göstermeye hevesli olanlar, öğretilerini ve uygulamalarını kültüre, eşitlikçilikten neredeyse ayırt edilemeyecek ölçüde uydurmaya çalışabilirler. Tamamlayıcılar, gürültülü, saldırgan ya da belki daha rahatsız edici feminist tarzda kadın önderliği izlenimini önlemek için daha az militan kadınları önderliğe getirebilirler.[88]

Bu sözleri okuyunca ne kadar kötü bir tamamlayıcı olduğumu şimdi anlıyorum! Hatta önderliğine yardım ettiğim kilisede tamamlayıcılığı nasıl bu kadar uzun süre kabul ettiğimi kendime sorduğumda, bunun büyük ölçüde gerçekten *tutarsız* tamamlayıcılar olmamızdan kaynaklandığını fark ediyorum. İnandığımızı söylediğimiz şeyi uygulamıyorduk. Kadınların vaaz etmesine izin veriyorduk. Sadece ihtiyarlar atamakla kalmıyorduk: *İhtiyar çiftlerinden* söz ediyorduk ve teknik olarak yalnızca kocanın ihtiyar olduğunu, ama karısıyla tek beden olduğu için Tanrı bir kocayı çağırdığında karısına da buna karşılık gelen bir lütuf verdiğini açıklıyorduk. Eşler ihtiyarlar toplantılarımıza katılıyordu ve bazı kararlarımızda sesleri memnuniyetle karşılanıyordu.

Diğer çiftler adına konuşamam, ama kendi evliliğim de Grudem'in ya da Piper'ın isteyeceğinden çok daha eşitlikçiydi. Kadın diyakozlarla ilgili teolojimiz, kadınların çeşitli hizmetlerde ve küçük gruplarda erkeklere önderlik etmesinden rahatsız olmadığımız anlamına geliyordu. Kadın önderler özellikle sosyal adalet hizmetlerimizde çok başarılı oldular. (Eğer siz tamamlayıcı bir kiliseyseniz ve

87. Kaynak: www.bit.ly/3GL5lom
88. Kaynak: www.bit.ly/3CIkVyG

tamamlayıcılığı bırakmaya hazır değilseniz, ama içinizde bir yerde onda bir şeylerin yanlış olabileceğini biliyorsanız, bu yollardan bazılarıyla siz de "taviz vermeyi" düşünmenizi yürekten öneririm!)

Ama yine de kendi yolculuğumu düşündüğümde, kişinin sözde tutumu ile gerçek uygulaması arasında bu tür bir ikilik yaşamak asla ideal değildir. "İçimizde bir yerde bildiğimiz" şey inandığımızı söylediğimiz şeyden farklıysa ve bu da uygulamalarımızdan farklıysa, bir sorunumuz var demektir. Tutarlı bir teolojiye ve uygulamaya sahip olmayı kendimize borçluyuz.

Üç şey olmasaydı tutumumu yeniden incelemek zorunda hissedeceğimi sanmıyorum: Birincisi, pastörlerimizin ve vaizlerimizin çoğu ESV'yi ve *ESV Study Bible*'ı kullanmaya başladı. O çevirinin çoğunu sevsem de, Yeni Antlaşma'da bir elçinin NIV'deki gibi "brothers and sisters" (erkek ve kız kardeşler) değil de yalnızca "brothers" (erkek kardeşler) diye seslendiği pek çok bölümden herhangi birini okuduklarında her seferinde yüzümü buruşturuyordum. ESV ilk çıktığında onun Study Bible'ını tavsiye etmiştim – sonra okuyucularının çoğu, inceleme notları buna şiddetle karşı çıkarken neden kadınların vaaz etmesine izin verdiğimizi bana sormaya başladı!

İkincisi, genç ihtiyarlardan bazıları ve eşleri teolojik eğitimlerinin çoğunu Piper'ın kişisel web sitesinden ve The Gospel Coalition'dan alıyordu. Daha kıdemli ihtiyarlara saygı göstermeye çalışan pek çoğu, artık kadınların vaaz etmesi gerektiğine inanmadıklarını kabul etme cesaretini gösterdi. Hatta on cemaatimizden birine, kendi kilisesinde kadınlara vaaz ettirmeme izni verildi.

Üçüncüsü ve son olarak, uzun yıllar boyunca büyüyen bir kiliseler hareketine katıldık ve onun içinde giderek daha fazla yer aldık. Bu hareket ilk günlerinden beri tamamlayıcılığı tamamen benimsemişti. Ne var ki bizim kilisemizin aksine, bu hareketteki kiliselerin çoğu vaaz ettiklerini *gerçekten* uyguluyordu. Kadın vaizler yoktu. Yalnızca erkekler ihtiyar olarak atanıyordu. "İhtiyar çiftlerinden" söz edilmiyordu. Bu hareketteki önderlerin çoğu kilisemizin görünüşte eşitlikçi uygulamalarından kaygı duyduklarını dile getirdiler – bu anlaşılırdı: Tamamlayıcı olduğumuzu iddia etmiştik.

Bir keresinde, bütün hareketin en kıdemli pastör eşlerinden biri kilisemizi ziyaret etti ve pastör eşlerimizi kendi alanlarının dışına çıkmamaya teşvik etti; yaklaşımını şöyle açıkladı: "O kiliseye önderlik etmeye çağrıldı, ben de ona hizmet etmeye çağrıldım." O toplantıdaki eşlerin bazılarının bundan büyük cesaret aldığına eminim, ama birçoğunun sarsılmış olarak ayrıldığını biliyorum. On yıllardır bizimle yan yana, omuz omuza durmuş olan eşlerimiz daha önce hiçbir zaman yalnızca eşlerine destek olan kişiler olarak görülmemişlerdi. Her biri kendi yolunda, en iyi yıllarının bir kısmını hizmet hayatının ön cephesinde kilisemizi kurmaya ve güçlendirmeye adamıştı. Aynı zamanda, bu hareketteki kiliselerini kadınların hizmette kısıtlandığını ya da erkek önderleri tarafından duyulmadığını hissettikleri için terk etmiş ya da terk etmekte olan yaralı kadınlarla karşılaşıp duruyordum.

Sonra bütün bunların ortasında kilisemiz, cinsiyet ve ihtiyarlık anlayışımızın öğretisel temelini yeniden ele almaya karar verdi ve ben de Piper'ın, Grudem'in ve Schreiner'ın teolojik ve Kutsal Kitap'a dayalı argümanlarını yeniden okumaya başladım.

Gizli zarfı açmaya davet edildiği güne kadar dininden keyif alan ve o gün aslında bu evrende hapsolmuş bir Thetan olduğunu öğrenen Scientology müridi gibi, ben de tamamlayıcılığın bazı iç öğretilerini gerçekten anlayana kadar ondan hoşlanıyordum. Tamamlayıcılık dünyanın her yerindeki kiliselere yayılmakta ne kadar başarılı olmuş olursa olsun, daha yakından bakıldığında ilahi bir vahiyden çok, başka bir baskı biçimini gizleyen incelikli bir teolojik yapıya benziyor.

Dışlanma Korkusu

Tamamlayıcılığın benim kilisem gibi pek çok mezhepte ve kilisede galip gelmesinin bir başka nedeni daha var. Davranış bilimlerinde *önyargı* üzerine yapılan yakın tarihli bir çalışmada, çoğu zaman *doğru olana inanmadığımız, ittifaklarımızı kaybetmemize yol açmayacak olana inandığımız* gösterilmiştir.[89] Bu kulağa uğursuz gelebilir, ama gerçekte bu *bilinçaltı* bir önyargıdır. İnsanlar olarak, Hristiyan olsun olmasın, her yeni fikre aynı içgüdüsel soruyla tepki veririz:

89. Ek 6'yı bilişsel önyargı konusuna ayırıyorum.

"Bunu kabul edersem, toplumsal konumuma ve bu dünyadaki yerime ne olur?" "Bu doğru mu?" diye değil, "Bu benim hayatıma ne yapar?" diye sorarız. (Bu konuyu *Ek 6: Gerçekler Neden Fikrimizi Değiştirmeyebilir* başlıklı ekte çok daha ayrıntılı ele alıyorum.)

Kadının tabi kılınması öğretisini gözden geçirmeye karar verebilecek kiliselerde bunun nasıl işleyebileceğini bir düşünün. 1960'lardan önce kiliseler ve mezhepler genellikle ücretli erkekler tarafından yönetilirdi – kadınların bu göreve yetmediğine inanılıyordu. Neredeyse bütün kiliseler bu görüşteydi. Sonra kiliselerin ve mezheplerin çoğu oldukça ani bir biçimde fikir değiştirerek kadınların ve erkeklerin yetenek bakımından eşit olduğunu ileri sürdü. Artık tartışma, her kilisenin ya da mezhebin, kadınları önderliğe ve kürsüye dahil etme ya da bunlardan dışlama konusunda nerede duracağıyla ilgiliydi.

Elbette bütün bunların ortasında gerçek bir hakikat arayışı da vardı, ama insan doğası konusunda saf olmayalım. Bu konuda karar vermesi gerekenler, sıralarda oturan halk değil, esas olarak ücretli din görevlileriydi. Kendinizi o dönemde karar vermeye çalışan bir kilise önderinin yerine koyun. Her düşüncenizin altında yatan alt metin nedir? Bunu iyi bilirim, çünkü bütün hayatım boyunca ücretli bir din görevlisi oldum: "Bu kilisedeki konumumu ya da işimi kaybetmek istemiyorum." Yine söylüyorum, bu bir suçlama değil. Ortak kararlarımızın kişisel etkisini ve sonuçlarını hiç düşünmemek düpedüz imkânsızdır.

Davranış bilimi uzmanlarına göre bundan sonra olan şey, bazı *erken benimseyenlerin* ortaya çıkmasıdır. Bu durumda bunlar, kadınların da önderlik edebileceğine Kutsal Yazılar'dan ikna olduklarını ileri sürmeye başlayanlar olacaktı. Geri kalan önderler şimdi ne düşünüyor? "Cesaretine hayranım, ama çoğunluğun nerede duracağını görene kadar geride bekleyeceğim." Elbette bunu söylemezler – ama azınlığın yerini, büyük olasılıkla da işini kaybedeceğini sezgisel olarak anlarlar.

Çoğu kişinin, çoğunluğun fikir değiştireceğini bilmeden kendi fikrini değiştiremediği bu belirsizliğin ortasına, evanjelik dünyanın yükselen iki yıldızından açık ve berrak bir ses yükseldi: "Evanjelik feministleri dinlemeyin. Onlar Kutsal Yazılar'dan taviz verenler, kültüre teslim olanlar, kültürü yıkanlar

ve cinsiyetler arasında ayrım yapmayanlardır. Üstelik biz kişi olarak eşitiz, rol olarak farklıyız; birbirini tamamlamayı savunuyoruz; erkek ile kadın arasındaki yetki ve boyun eğme ilişkisi Üçlü Birlik'te yansıtılmıştır; tarihsel görüş bizimkidir; ve işte bir web sitesi, bir Kutsal Kitap çevirisi, bir konsey, bir konferans, güçlü ve etkileyici vaizler ve hâlâ şüpheniz varsa çığır açan eserler."

İnanılmaz ama 1960'ların ortasından 1980'lerin sonuna kadar, iki tarafın da tartışmalı birkaç metnin en olası yorumu üzerine görüş ileri sürdüğü sağlıklı ve açık bir tartışma sürmüştü. Sonra *Danvers Bildirisi* aracılığıyla, karşılıklılık savunucularının Kutsal Kitap'ın yetkisini inkâr ettiğini ve bunun yerine Kutsal Yazılar'ı feminist gündemlerine uydurmak için çarpıtmayı seçtiğini iddia edenler geldi. Tamamlayıcı tutuma itiraz edenler şöyle der: "Bu, Kutsal Kitap'ın gerçekte ne söylediğine dair her türlü tartışmanın ve diyaloğun sonu oldu."[90]

Tamamlayıcıların çabaları ve mesajları politik açıdan öylesine kurnaz ve ustacaydı ki kararsızları kolayca kazandılar. Tartışmada kadınların dahil edilmesine kararlılıkla direnenler artık tamamen ikna olmuştu. Dünyadaki yerlerini korumaya hevesli olan ortadakiler için ise karar, onların yerine verilmiş oldu. Tamamlayıcı olmayan din görevlileri ise, eşitlikçi bir kilisede ya da mezhepte bulunacak kadar şanslı değillerse, ya yeraltına çekilmek ya da ayrılıp başka bir yerde yeniden başlamak zorunda kaldılar – her iki durumda da acı verici bir sınav.

Dışlanma korkusu o kadar güçlüdür ki insanı sağır ve kör edebilir. Kendi kamplarının dışındakilerin eserlerini değerlendirmekle görevlendirilmiş çok az sayıdaki tamamlayıcı akademisyeni okuduğumda, üsluplarının ne kadar küçümseyici olduğuna, söylenene ne kadar kulak tıkadıklarına, argümanlarının ne kadar kusurlu göründüğüne tekrar tekrar şaşırıyorum. Oysa görüşlerine meydan okuyan eserleri eleştirmekle görevli bu adamlar, genellikle tamamlayıcı mezheplerinin, ilahiyat okullarının ve kuruluşlarının en üst akademik yönetimindedir. ABD'deki altı Güney Baptist ilahiyat okulunun hepsini ele alın: her yıl *öğretim üyeleri işlerini koruyabilmek için Danvers Bildirisi'ni imzalamak zorundadır*. Her. Yıl. Bu konuda şüpheye yer yoktur. Tamamlayıcılık, onu

90. Bkz. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 2. 1970'lerin ortasından beri tartışmanın ön saflarında yer alan Giles bu öyküyü anlatır.

oluşturanlar daha hayattayken, işte böyle Müjde kadar tartışılmaz bir hakikat konumuna yükselmiştir.

Yine de önderler ve ilahiyatçılar tamamlayıcı saflardan ayrılmayı sürdürüyor. Masada yer sahibi olmanın bedeli susmaksa, bu bedel fazla yüksek olabilir. Uzun yıllar Güney Baptist mezhebinin önde gelen kadın siması olan Beth Moore, son zamanlarda mezhebinde tamamlayıcılığın Kutsal Kitap'ın yetkisiyle bu talihsiz biçimde özdeşleştirildiğini fark etti ve mezhepten açıkça ayrıldı. Kısa süre önce bu sistemin kurucularına şöyle meydan okudu: "Bir sistemin inşasına katılıp sonra masamızda otururak birçok kişinin onun adına neler yaptığından habersiz kalamayız. Eğer bir Frankenstein'a dönüşen bir şeyi inşa etmeye yardım ettiysen, git kementini al Victor ve o canavarı içeri çek."[91] Kendi akademik alanlarında uzman olan eski tamamlayıcıların aynı noktayı vurgulayan çok satan kitapları yayımlanmaya devam ediyor.[92] Bu düşmüş ve çöken ilahiyatı terk etmenin bir zamanı varsa, o zaman şimdidir.

Tamamlayıcılığın tarihini bir yana bırakırsak, artık kilit Kutsal Kitap metinlerine dalma zamanı. Bunu bir sonraki bölümde yaptığımızda, tamamlayıcılığın nerede yanlış yola saptığını çabucak keşfedeceğiz – bu, en başta başlıyor …

91. Bkz. Beth Moore'un 8 Nisan 2020 tarihli Twitter paylaşımları.

92. En son örnekler Beth Allison Barr'ın "The Making of Biblical Womanhood" ve Kristin Du Mez'in "Jesus and John Wayne: How White Evangelicals Corrupted a Faith and Fractured a Nation" adlı kitaplarıdır.

4

Cennette Kurulan Bir Ortaklık

"Havva, Adem'den ne üstün ne de aşağıdır; onun eşitidir. O bir kutupluluğun yarısıdır; Kuzey Kutbu'na karşı bir Güney Kutbu. Tanrı'nın amaçlarının peşinden giderken onun en güçlü müttefiki, rotadan saptığında ise karşısına çıkan ilk engeldir." Victor Hamilton[93]

Penguen Mumble, *Happy Feet* filminde kâhin Lovelace ile karşılaştığında onun boynunda plastik bir ambalaj olduğunu fark eder. Lovelace bunun, "mistik varlıklar"[94] tarafından kendisine verilmiş "kutsal tılsımı" ve dolayısıyla güçlerinin kaynağı olduğunda ısrar eder. Elbette Mumble'ın yalnızca şüphelendiği şeyi biz biliyoruz: boynundaki şey, daha genç bir penguenken içine yüzerek girmiş olması gereken bir çöp parçasıdır. Mumble ve tuhaf arkadaşları onu yeniden bulduklarında Lovelace nefes almakta ve konuşmakta zorlanmaktadır.[95] Mumble şu sonuca varır: "Boynundaki şey çok sıkı. Onu boğuyor!" Lovelace başlangıçta bu plastik parçasından bir tür güç alır, ama ancak onun ne kadar yıkıcı ve sınırlayıcı olduğunu kabullendiğinde ondan nihayet kurtulabilir. O bir bereket değil, bir lanettir.

Benzer şekilde, tamamlayıcılığın Yaratılış 2–3'teki "Tanrı'nın iyi tasarımının" sonucu olduğunu söylediği "Hristiyan" ataerkilliği de bir hakikat tılsımı olduğunu, yani evde ve kilisede uygulandığında Tanrı'nın bereketini getiren, erkeğin yetkisine ve kadının boyun eğmesine dayalı ilahi bir ilke olduğunu iddia eder. Bu bölümde size göstereceğim gibi, bu ilke Tanrı'nın kadın-erkek ilişkileri için en yüce amacının hiç de bir parçası değildir – ne evde, ne kilisede, ne de

93. Victor Hamilton, The Book of Genesis: Chapters 1–17, s. 181.
94. Sahnenin video klibine bakın: www.bit.ly/3BzJGvK
95. Sahnenin video klibine bakın: www.bit.ly/3mCpcyb

başka bir yerde. Tersine, düşmüş bir dünyada bozulmuş ve boğulmuş kadın-erkek ilişkilerinin sonucudur.

Kutsal Yazılar'ın öyküsü, Tanrı'nın insanlık ve yaratılış için amaçlarının görkemle sergilendiği bir bahçede başlar. Sonra kaos gelir. Şeytan, Havva'yı ve Adem'i, Tanrı'nın suretini taşıyanlar olarak sahip oldukları yüce onuru elden çıkarmaya ayartır. Şükür ki kurtuluş daha sonra Tanrı'nın gerçek sureti olan İsa'da gelir; o da Şeytan'ın ayartmasıyla yine bir bahçede yüz yüze gelir, ama bu kez onun yalanlarına direnir. Öykü, İsa'nın ilk gelişinde başlattığı şeyi ikinci gelişinde tamamlamasıyla sona erer – insanlık ve yaratılış için başlangıçtaki amaçlarının zafer kazandığı muhteşem bir bahçe-kent ortaya çıkar. Hristiyan ilahiyatı dünyanın büyük öyküsünden ayrılamaz. Nihai kurtuluş, başlangıçtaki yaratılışın yeniden kurulmasıysa, her şeyin başlangıcını doğru anlamamız gerekir. İlahiyat araştırmalarının Kutsal Kitap'ın ilk (ve son) bölümlerine bu kadar ağırlık vermesinin nedeni budur. Tamamlayıcı manifesto olan Danvers Bildirisi'nin de Kutsal Kitap'ın başladığı yerden başlayıp şu ifadeleri sunmasının nedeni budur:

Adem de Havva da Tanrı'nın suretinde yaratıldılar; kişiler olarak Tanrı'nın önünde eşittirler ve erkeklikleri ve kadınlıklarıyla birbirlerinden farklıdırlar. … Erkeksi ve kadınsı roller arasındaki farklar, yaratılış düzeninin bir parçası olarak Tanrı tarafından belirlenmiştir ve her insan yüreğinde yankı bulmalıdır. … Adem'in evlilikteki başlığı (önderliği) düşüşten önce Tanrı tarafından kurulmuştur ve günahın bir sonucu değildir.

Bildiri, bu cümlelerin her birinin ardından kanıt ayetleri verir; bunların en sık başvurulanları ve en dikkat çekici olanları Yaratılış 1–3'ten alınmış ayetlerdir. Hatta bir ayet, bu üç ifadenin hepsini desteklemek için kullanılır – öğreti yükünü bu kadar ağır taşıyan bir ayet başka bulunmaz: "RAB Tanrı, 'Adem'in yalnız kalması iyi değil' dedi, 'Ona uygun bir yardımcı yaratacağım'" (Yaratılış 2:18).

Yaratılış 1–3'ün, özellikle de 2:18'in bu okumasına dayanarak tamamlayıcılar evde, kilisede ve daha geniş toplumda da "erkeğin başlığını (önderliğini)"

savunmaya geçtiler;[96] bu düzende kadınlar "onur ve değer bakımından eşit" olsalar da *yine de yetki sahibi erkeklere boyun eğmek zorundadırlar*.[97] Hatta *Recovering Biblical Manhood and Womanhood* kitabının yirmi iki yazarından on dokuzu, kadının tabi kılınmasına ilişkin argümanlarını yaratılışa ya da yaratılış düzenine dayandırır.

Bugün çok azımız Kutsal Kitap'ın erkekler ile kadınlar arasında eşit onur öğrettiğine itiraz ederiz; asıl soru, erkeğin yetkisi ve kadının boyun eğmesinin düşüş öncesi yaratılışın bir parçası olduğu fikrine meydan okumamız gerekip gerekmediğidir. Bu bölümün tamamını bunu araştırmaya ayıracağız.

Yaratılış 1 – Yaratılışın Kralı ve Kraliçesi

Yaratılış kitabı iki yaratılış anlatısı içerir: biri Yaratılış 1'de, diğeri Yaratılış 2'de. Her biri olayları farklı bir sırayla verir ve farklı konulara ağırlık verir, ancak bazı ortak düşüncelerle birbirine bağlıdır. İlk bölümde insanlar, Tanrı'nın altıncı günde yarattıklarıdır: "Tanrı, 'İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer biçimde yaratalım' dedi. … Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı."

Yaratılışın ilk beş gününde Tanrı "… olsun" diye buyurur, ama burada "Kendi suretimizde … yaratalım" der. Bu son yaratma eyleminde insanlar kuşkusuz yaratılışının doruğudur. Ne melekler, ne galaksiler, ne de gezegenimizde dolaşan duyarlı canlılardan herhangi biri onun suretini taşır. Bu sureti taşımak ne demektir?

Tanrı'yı temsil etmek için yaratıldığımız anlamına gelir. Tanrı'yla eşsiz bir ilişkimiz ve içinde bulunduğumuz bu harikalar diyarıyla eşsiz bir ilişkimiz olduğu için, Tanrı ile yarattıkları arasında her ikisinin temsilcileri olarak dururuz.

96. Bütün tamamlayıcılar erkeğin yetkisinin daha geniş topluma da uzandığını söylemez, ama John Piper ve Andreas Köstenberger gibi önde gelenler kesinlikle bunu söyler. İkincisinin dediği gibi: "Kadınların, Tanrı'nın her cinsiyet için belirlediği özel yaratılış amacını neredeyse hiç ya da çok az önemseyerek ev dışında her türlü etkinliğe katılabileceğinde ısrar etmek. Bu, Kutsal Kitap'ın öğretisine aykırıdır ve derinden sorunludur." (Kaynak: www.bit.ly/3by3zsy)

97. Keller çifti de bunu ileri sürer: "Kocanın başlığının şefkatli, hizmet eden yetkisi ve karının boyun eğmesinin güçlü, lütufkâr armağanı bizi yaratılışta olmamız gereken kişilere geri kavuşturur." (Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 6.)

Yaratılışı, yaratılışın kâhinleri olarak temsil ederiz; yaratılışın geri kalanının Yaratıcısı'na sunduğu dile gelmeyen tapınmayı onun adına dile getiririz. Tanrı'yı da yaratılışın naipleri olarak temsil ederiz; Tanrı'nın iyi karakterini bütün yaratılışa yansıtırız. Tanrı, yaratılışı gözetmeyi ve ona önderlik etmeyi yalnızca kendi başına değil, insanlıkla birlikte ve insanlık aracılığıyla yapmayı tasarlar. Bu nedenle bizim "egemenliğimiz" Tanrı'nın karakterini yansıtmalıdır. Taşıdığımız sureti, ruhumuzun en derinlerinde gizlenmiş doğuştan bir işaret gibi düşünmektense, bize özel olarak verilmiş bir görev olarak düşünmek daha yararlıdır. N.T. Wright bu düşünceyi çok iyi ifade eder; ona göre biz "açılı bir ayna" olmalıyız: "Açıyı doğru ayarlarsanız, başka türlü göremeyeceğiniz şeyleri görebilirsiniz. Suret taşıyıcıları olarak çağrımız, nasıl yaşadığımız ve davrandığımızla çevremizdeki insanlara Tanrı hakkında bilgi yansıtmaktır."[98]

Özellikle erkekler ile kadınlar, erkek ile dişi arasındaki temel eşitliğe dikkat edin. Erkeklerin kadınları değersizleştirdiği bir dünyada bu bölüm, kadının suretinde yaratıldığı Tanrı'nın değerini kadının kendi değeriyle ilişkilendirerek düzeltici bir söz getirir. Yalnızca erkekler değil, *ikimiz de* Tanrı'nın suretinde yaratıldık; *ikimiz de* Tanrı'nın sevgisini, bilgeliğini ve gücünü onun ellerinin yarattığı her şeye temsil etmek için.

Tanrı, "İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer biçimde yaratalım" dedi, "Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun. …" Tanrı onları kutsayarak, "Verimli olun, çoğalın" dedi, "Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun." (Yaratılış 1:26-28)

Dünyayı bereketlemenin iki yolu, çocuk dünyaya getirmek ve yeryüzünü özenle yönetmektir. Erkek ve dişi olarak birlikte, Tanrı'nın benzerliğini yansıtmak için yaratıldık; hayvanlar âlemi üzerinde yetki aldık ve gezegeni, Tanrı'nın iyi yaratılışını giderek daha fazla *Adenleştirmekte* bize katılacak daha çok insanla doldurma görevi bize emanet edildi.

98. Aktaran: Alice Mathews, Gender Roles and the People of God, bölüm 13.

Özellikle şuna dikkat edin: erkekler ve kadınlar farklı görünebilir ve biri bebek doğurup emzirebilirken diğeri bunu yapamaz, ama *bu bölüm erkekler ve kadınlar için iki ayrı talimat dizisi oluşturmaz*. Yalnızca erkeklere değil, kadınlara da Tanrı'nın naipleri olarak yetki verilir; bu, tam insanlığımızın bir yönüdür. *Tanrı'nın suretini bütünüyle yansıtmak için erkeklerle kadınların birlikte olması gerekir. İttifakın bereketi budur.* Her cinsiyete biyolojik ya da psikolojik olarak özgü olan ne olursa olsun, önemli olan, her birimizin kendimizi bütünüyle, Tanrı'nın insan soyu olarak bizim için öngördüğü çağrının bütününe katmamızdır. Tanrı insanlık için ölçü ve plan olarak "erkeksi" bir egemenlik kurmaz. Hayır, Tanrı'nın suretini erkek ve dişi birlikte taşır. "Tanrı'nın egemenliğini dünyaya temsil etmeye ancak bu tür ortak bir katılım, suretini taşıdığımız Tanrı'nın hakkını verebilir."[99]

Aslında Tanrı'nın erkek ve kadından kusursuz bir *birlik* yaratma fikri, bölümün akışı içinde bir sürpriz olarak gelir. Önceki yaratılış günlerinde Tanrı, gök kubbeyi, suları ve karayı *ayırarak* kaotik bir dünyaya düzen verir. Yıldızlar bile *belirgin* zamanları, günleri ve yılları belirler; güneş gündüzü yönetirken ay da gecenin nöbetçisidir. İnsanlara yaratılışın geri kalanı üzerinde önderlik verildiğinde, herkes ve her şey "yerini bilir". Ama erkek ve dişinin yaratılışına gelince, Tanrı sınır çizmeyi bırakır ve onları *cinsiyete dayalı rollerin ya da hiyerarşinin en ufak bir izi olmadan* tam ortaklar olarak birbirine bağlar. Tanrı Adem'e "Sen yeryüzünü denetimine al", Havva'ya da "Sen çocuk yetiştir" diyebilirdi. Bunun yerine, onların ortak ebeveynler, ortak kâhinler ve ortak yöneticiler olarak tam iş birliğini vurgular. Daha sonraki tarihte biz insanlar seçilmiş birkaç kişiyi kral ve kraliçe olarak atayacağız, ama Tanrı'nın başlangıçta her kadın ve her erkek için belirlediği görev, bir kraliçe ve bir kral olmaktır.

Tanrı'nın İyi Kitabı'ndaki bu açılış bölümü, sonraki her bölümün ve öykünün geri kalanının çerçevesini çizer. En azından şimdiye kadar, Tanrı tarafından açıklanmış hiçbir cinsiyet rolü yoktur. Bir cinsiyetin diğeri üzerinde yetkisi olduğundan hiç söz edilmemiştir. Erkekler ve kadınlar Tanrı'nın yeryüzünü birlikte yönetir – C.S. Lewis'in, Edmund, Susan, Peter ve Lucy'nin Narnia'nın dört tahtına oturduğu sahnede güzelce betimlediği bir ittifak.

99. Sarah Bessey, "Jesus Feminist" adlı kitabında (bölüm 5) J. R. Daniel Kirk'ün bunu söylediğini aktarır.

Tamamlayıcı şöyle der: "Buraya kadar her şey çok güzel. İkinci ve üçüncü bölüme, yani ikinci anlatıya gelene kadar bekleyin." Son birkaç on yılda tamamlayıcılar, Adem'in düşüşten önce Havva üzerinde sözde önderliği olduğuna dair epey uzun bir argüman listesi oluşturdular. Bu argümanları dile getirip her birine sırayla yanıt vereceğim ve hiçbirinin metinde açıkça yer almadığını göstereceğim. Yine de bu liste, onu ilk kez duyan kişiye öylesine ikna edici gelir ki, konunun kapandığını varsayar. Bu listenin gücünü bilirim: o zamanlar ünlü bir pastör-ilahiyatçı ve mega kilise vaizi olan Mark Driscoll'un yaptığı bir vaaz dizisinden esinlenerek, bir zamanlar bu listedeki maddelerin bazılarını ben bile vaaz ettim. "Gerçeği, gerçeğin tamamını ve yalnızca gerçeği öğrettiğini" iddia eden bir Kutsal Kitap öğretmeni olarak, Kutsal Kitap'ın ilk bölümlerine yönelik bu zorlama yaklaşıma kapıldığım için şimdi geriye dönüp epeyce pişmanlıkla bakıyorum.

Bu bölümde, çeşitli tamamlayıcı vaizlerin ve akademisyenlerin Adem'in düşüşten önce Havva'ya önderlik ettiğini kanıtlamaya çalışmak için kullandıkları en belirgin beş çıkarımı sıralayacağım. Ek 2'de ise altı başka argümana karşılık veriyorum.

Birinci Argüman: Önce Adem, Sonra Havva Yaratıldı

Tamamlayıcı şunu savunur: *Yaratılış 2'de önce Adem, daha sonra Havva yaratıldı ve bu, erkeğin kadının önderi olduğunu gösterir. Hatta Pavlus 1 Timoteos 2:13'te bu olguya dikkat çekti: "Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı."*

Pavlus'un Timoteos'a yazdığı sözleri Bölüm 7'de ayrıntılı olarak inceleyeceğim. Şimdilik şuna dikkat edin: Pavlus "Adem, Havva'dan sorumluydu" demez; bu, Pavlus'un ne kastettiğine ilişkin yorumlardan yalnızca biridir. 1 Timoteos 2'nin dikkatli bir okumasına dayanarak, Bölüm 7'de iki yorum daha sunacağım. Pavlus 1 Timoteos 2'de ne kastetmiş olursa olsun, Yaratılış 2 önce kendi ışığında okunmalıdır. Pavlus'un Yaratılış 2'yi kadının tabi kılınmasını desteklemek için kullandığını varsaysak bile (ki öyle yapmadığından eminim), bu, Yaratılış 2'nin kendi başına bunu öğrettiği anlamına gelmek zorunda değildir. Douglas Moo'nun açıkladığı gibi, Yeni Antlaşma yazarları zaman zaman Eski Antlaşma bölümlerini kesin okumalar ya da kanıtlar olarak değil, vurguladıkları noktayı

desteklemek için duruma özgü argümanlar ya da ifade araçları olarak kullanırlar.[100]

Tanrı iki cinsi aynı anda yaratabilirdi, ama öyle yapmadı. Neden? Bir yanıt öne çıkar: önce Adem, sonra Havva yaratılır, çünkü *Tanrı, Adem'e (ve oğullarına), Havva (ve kızları) olmadan ne kadar umutsuzca yalnız, eksik ve yetersiz olduğunu göstermek ister – Havva, Tanrı'nın son yaratısıdır.* Yaratılış 1'de denizlerin ve tohumların, yıldızların ve deniz canlılarının, kuşların ve hayvanların ortaya çıkışından sonra Tanrı'nın taç yaratısı gelir: "insan … erkek ve dişi." Aynı giderek artan beklenti duygusunun bir sonraki bölümde de ortaya çıktığına dikkat edin: Tanrı'nın son yaratıcı deha eylemi, bütün bitkileri, hayvanları ve tek erkeği zaten yerli yerinde olan Aden'e muhteşem bir kadın armağan eder. Yaratılış 2'de yükselen bu yaratılış kreşendosuyla eş zamanlı olarak, Adem'in dengine duyduğu özlem de giderek derinleşir. Hayvanların hiçbiri (ve o hepsinin arasından tek tek geçer!) onun ruh eşi çıkmaz. Ama Tanrı'nın en büyük armağanıyla – zaten canlı olan bir maddeden yapılan tek yaratıkla – karşılaştığında, şu doruk sözlerle başlayan bir aşk şarkısıyla coşar: "İşte sonunda bu …!" (*Zöt happa'am … !*)

Dolayısıyla Yaratılış 2'nin yalın bir okuması, erkeğin yetkisinden kadının boyun eğmesine doğru değil, insanın eksikliğinden derin bir birliğe ve ortaklığa doğru ilerler. Yine de tamamlayıcılar, öyle görünüyor ki, bu bölüme *daha fazlasını* okumaya kararlıdır. Örneğin 1981'de, ilk okuyucuların Adem'in önceliğini, eski çağlardaki *ilk oğulluk hakkı* düşüncesi nedeniyle onun yetkisi olarak anlayacaklarını öne süren James Hurley'yi ele alalım; buna göre ailenin en büyük oğlu, kardeşlerinin aldığı mirasın iki katını alır ve ailenin önderliğini üstlenirdi.[101] Ama Adem "doğmadı" ve Havva onun kız kardeşi değildi. Ayrıca Kutsal Yazılar'ın hiçbir yerinde ilk oğulluk hakkı yaratılış düzenine ya da karı-koca ilişkilerine uygulanmaz.

İsrail'i çevreleyen son derece ataerkil kültürlerin kendi yaratılış öyküleri vardı; örneğin Mezopotamya'nın Atrahasis yaratılış öyküsünde Tiamat, Marduk'tan önce var olan biri olarak betimlenir, ama yine de o kültürde ataerkillik savunulmaya devam etmiştir.[102] Açıkça görülüyor ki, çeşitli yaratılış öykülerinin

100. D.A. Carson (ed) Hermeneutics, Authority and Canon, s. 188
101. Man and Woman in Biblical Perspective, Zondervan, s. 207
102. Richard Hess'in "Discovering Biblical Equality" kitabında (bölüm 4) savunduğu gibi.

eski okuyucuları için erkeğin mi kadının mı önce geldiği, hiyerarşi hakkındaki varsayımları üzerinde hiçbir etki taşımıyordu. Üstelik Yaratılış kitabının geri kalanı, Tanrı'nın eski kültürde var olan ilk oğulluk hakkını bilinçli olarak tersine çevirdiğini ve bunun yerine sonra doğanları önderlik yetkisiyle kutsadığını gösterir (Esav'ın üzerinde Yakup, kardeşlerinin üzerinde Yusuf).

İkinci Argüman: Kadın "Erkekten" ve "Erkek İçin" Yaratıldı

Pavlus 1 Korintliler 11:8-9'da tam olarak bunu söyler. 1 Korintliler 11'i Bölüm 6'da derinlemesine inceleyecek olsak da, şimdilik onun 8-9. ayetleri 11-12. ayetlerle sınırlandırdığını hatırlayalım: "Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten bağımsızdır, ne de erkek kadından. Çünkü kadın erkekten olduğu gibi, erkek de kadından doğar."

1 Korintliler 11'de Pavlus, erkek ile kadının birbirini tamamlamasını savunurken *kadınların erkeklere tabi kılınmasını savunmaz. Tersine, kadınların ve erkeklerin birbirlerine göstermesi gereken karşılıklı onuru vurgular.* Ve haklı olarak – Havva'nın "Adem'den" olması, erkeği kadının onura layık kaynağı olarak gösterir; Havva'nın "Adem için" olması ise kadının erkeğin onura layık tamamlanışı olduğu anlamına gelir. Erkek ve kadın okuyucu için ders aynıdır: Tanrı her cinsi, diğerine değer verecek ve diğeriyle karşılıklı bağımlılık içinde olacak şekilde yarattı.

Havva, tek başına yetersiz olan Adem "için" yaratıldı. Bu, Adem'in Havva üzerinde yetkisi olduğu anlamına gelmez; tıpkı oğlum "için" bir özel öğretmen tuttuğumda oğlumun o öğretmen üzerinde yetkisi olmayacağı gibi – o öğretmen bu yüzden oğlumun astı olmazdı.[103]

Havva'yı "Adem'den" yaratan Yaratıcı, onun üzerinde tek yetkili olandır. Havva'nın yapılışı bir çocuğun yapılışına benzemiyordu. Bir çocuk bedenimizden, bir anlamda bize "ait" olacak ve başlangıçta yetkimiz altında bulunacak şekilde gelebilir. Havva'nın yaratılışı farklıdır. İlk teması Yaratıcısı'yladır. Dengini tanımadan önce Tanrı'yı tanır. Erkek onun yaratılışına

103. Bu benzetme için dostum Andrew Bartlett'e teşekkür ederim – o bunu Mike Winger'a yönelik bir eleştiride kullanır.

ne katılır ne de öğüt verir. Kadın biçimlendirilirken erkek uyur. Kadın ona tamamen yapılmış olarak sunulur.

Kadının, erkeğin bedeninin bir parçasından yapıldığı için erkeği kendi üzerinde yetkili saymak, Adem'in de toprağı efendisi olarak görmesini gerektirirdi, çünkü o da topraktan yapılmıştı. Ayrıca hem erkek hem kadın Yaratıcı'nın doğrudan, kişisel ve amaçlı eylemleriyse, Yaratılış 2'nin *kadının topraktan değil de erkekten yapılmasının nedeni* hakkında ne söylediğini sorabiliriz. Bölümün daha önceki kısmında Tanrı yalnızca Adem'i değil, hayvanları ve kuşları da topraktan yaratır. Tanrı Havva'yı da aynı şekilde yaratmış olsaydı, onu özel olarak Adem'e bağlayan ne olurdu? Adem'i Havva hakkında asıl etkileyen şey de tam olarak onun kendisinden yapılmış olmasıdır; nitekim onun kemiklerinden kemik, etinden et olduğunu ilan eder.

Erkeğin yanından söz etmişken, "kaburga" sözcüğünü seçen çevirmenler neredeyse kesinlikle yanılıyorlar. İbranice *tsela* sözcüğünün hemen hemen bütün diğer kullanımları bir şeyin "yanına", genellikle onun bir yarısına işaret eder.[104] Kadın erkeğin yanından yapılmıştır. 1157'de, Paris'te başpiskopos olmadan hemen önce, eski ataerkilliğe karşı çıkan son derece nadir muhaliflerden biri olan Petrus Lombardus bu ayet hakkında haklı olarak şu yorumu yaptı: "Havva, Adem'in astı olsun diye ayaklarından, efendisi olsun diye başından değil, ortağı olsun diye yanından alındı."[105]

Üçüncü Argüman: "Ona 'Kadın' Denilecek"

Grudem şöyle savunur: Adem Havva ile karşılaşıp "Ona 'Kadın' denilecek, çünkü o adamdan alındı" dediğinde, ona bir ad vermektedir; Grudem'e göre bu önemlidir, çünkü Tanrı nasıl yaratılışa ad vererek onun üzerinde egemenlik kullanıyorsa, Adem de hayvanlara ad vererek onlar üzerindeki önderliğini gösterir; dolayısıyla Adem kadına ad vererek onun üzerindeki yetkisini ortaya koyar.

104. Bkz. www.bit.ly/3mH7w4E
105. Peter Lombard, The Sentences

O kadar hızlı değil. Yaratılış 1'de Tanrı'nın bazı şeylere ad vermesi ("gündüz", "gece", "gök", "kara" ve "deniz") ile Adem'in hayvanlara ve kuşlara ad vermesi (Yaratılış 2:19-20) için "çağırmak" ya da "ad vermek" anlamındaki aynı sözcüğün (*kara*) kullanıldığı doğrudur. Ama bir şeyi ya da bir türü sınıflandırma etkinliği, ad veren kişinin zaten onun üzerinde yetkili olduğu önceden belirlenmemişse, kendiliğinden bir yetki ifadesi değildir.[106] Örneğin yalnızca 13 bölüm sonra,[107] bir hizmetçi kız olan Hacer, *Tanrı hakkında bir şey keşfettiğinde ona bir ad verir.* Hacer'in Tanrı üzerinde yetkisi olmadığı kesindir. Dolayısıyla Adem'in kadına "kadın" demesi, hiyerarşinin kanıtı olmak zorunda değildir.

Bunun kanıtladığı şey ise erkeğin kadının eşsiz kategorisini – kendisine benzeyen birini – ayırt ettiğidir. Eski dillerde adlar, adlandırılan şeyin, kişinin ya da türün tanımlarıydı. Yaratılış 2'deki erkeğin (*ish*) ona "kadın" (*ishsha*) demesi, özellikle onun yetki kullanıyor olmasını olasılık dışı kılar. *İsimlerdeki benzerliğe dikkat edin* – Adem, kadının hayvanlardan farklı olarak kendisi gibi biri ve uygun bir yoldaş olduğunu fark etmektedir. *Vurgulanan, kadının boyun eğmesi değil, benzerliğidir.* "Sen benim gibi olansın ve beni tamamlıyorsun" demek, "Senden ben sorumluyum" demekle hiç de aynı şey değildir. Bu bölümde erkek ile kadın arasında bir komuta zinciri fark etmemiz beklenmiyordur herhalde; özellikle de Adem'in kendinden geçtiği o anda – hayvanların uzun sirk geçidini izledikten sonra, artık aradığı kişiyi bulmuştur.

Üstelik çok az çevirmen "kadın" sözcüğünü zaten bir özel ad olarak kabul eder. Tersine bu, bütün eski okuyucuların bildiği bir cins isimdir, dişi cinsiyetin basit bir tanımıdır. Adem'in karısına Havva "adını vermesi" (farklı bir sözcük: *vaiyokra*) ancak Yaratılış 3:20'de gerçekleşir. Bu adlandırmanın düşüşten sonra gerçekleşmesi, ondan düşüş öncesi ilişkilerdeki sözde hiyerarşi hakkında hiçbir sonuç çıkaramayacağımız anlamına gelir.

106. "Tanrı bir şeye ad verdiğinde bunu egemen hükümdar sıfatıyla yapar, ama *qara'* tek başına üstünlük ima etmez. Dolayısıyla insanın hayvanlara ad verirken onlar üzerinde egemenlik kullandığını öne sürmek, konuyu zorlamak olur. Bunun açık olması için, 1. bölümdeki "denetiminize alın" ve "egemen olun" ifadelerine bir paralel gerekirdi. … Ad veren olarak davranan insan, bir ayırt etme yeteneği sergiler." (Victor Hamilton, New International Commentary on the Old Testament)

107. Kendisiyle konuşan RAB'be şu adı verdi: "Beni gören Tanrı'sın." (Yaratılış 16:13)

Dördüncü Argüman: "Neredesin?"

Çift yasak meyveyi yedikten sonra bahçede saklanır; bunun üzerine Tanrı erkeğe seslenir: "Neredesin?" (Yaratılış 3:9) Ama Tanrı neden kadına da değil, yalnızca erkeğe yaklaşır? Tamamlayıcılar bundan, günahın farkında olan Tanrı'nın Adem'i hesap vermeye çağırdığı sonucunu çıkarır. Ne de olsa, argümana göre, Tanrı yalnızca Adem'i sorumlu bırakmıştı.

Ama etkileşim hiç de böyle ilerlemez. Tanrı "Ne yaptın!" demez, "Neredesin?" der. Yaratılış'ın ikinci ve üçüncü bölümlerinde yazar Tanrı'yı insan biçiminde (antropomorfik olarak) sunar. Tanrı bahçede yürür. Adem'i elleriyle yapar. Ve burada onları neden bulamadığını gerçekten merak etmektedir. Elbette ilahiyat açısından Tanrı'nın aşkın olduğunu ve her şeyi bildiğini ileri sürebiliriz, ama bu anlatıda Tanrı'nın bizimle gerçek bir ilişki kurabilme yeteneği öne çıkarılır ve bu da onun merakla sorular sorabilmesini gerektirir. Nitekim Adem'in yanıtı üzerine iki soru daha sorar: "Çıplak olduğunu sana kim söyledi? Sana yemeni yasakladığım ağacın meyvesinden mi yedin?" (11. ayet). Gerçekleri ortaya çıkarma görevi, Havva'ya da bir şey sormasıyla sürer (13. ayet).

Soru hâlâ duruyor: Tanrı neden önce Adem'le, hem de yalnızca Adem'le konuşur? Yanıt, anlatıcının bütün bahçe anlatısı boyunca ustalıkla kullandığı bir edebi aracı fark etmekte yatıyor olabilir: *Tanrı Adem, Havva ve Şeytan'la yalnızca teker teker konuşur.* Yaratılış 3'teki bütün bu etkileşimlerin belirli bir sırası vardır: yılan kadını aldatır, kadın da erkeği yanlış yönlendirir. Sırasıyla Tanrı, kadını suçlayan erkeğe, sonra yılanı suçlayan kadına seslenir. Son olarak Tanrı, önce yılan, sonra kadın ve sonra erkek için sonuçları bildirir. Sıra şöyledir: yılan, kadın, erkek; erkek, kadın, yılan; ve yılan, kadın, erkek. Tanrı önce kadınla ya da hem erkekle hem kadınla konuşmuş olsaydı, bu edebi araç zayıflamış olurdu.

Tanrı'nın önce Adem'i, sonra Havva'yı sorguya çekmesi, suçu birbirine atmanın domino etkisinin ortaya çıkmasına da olanak tanır – böylece onların pişmanlık duymadıkları ve günahın çiftin ilişkisi üzerindeki yıkıcı etkisi açığa çıkar.

Son olarak, Tanrı'nın kiminle hangi sırayla konuştuğunun onun bir yetki zincirini tanıdığını gösterdiği yönündeki her argüman, Tanrı'nın bu üçüyle olan etkileşiminin iki turu yan yana konduğunda çöker. Tanrı, kadını gösteren erkekle, sonra Şeytan'ı suçlayan kadınla ilk görüşmelerini yaptıktan sonra, üçünün her birine sonuçları açıklar – ama bu kez sırayı tersine çevirir ve Adem'e en son seslenir. Tanrı'nın Adem'e önce (ya da en son) seslenmesinin sözde bir hiyerarşi hakkında bir şey ifade ettiğini savunanlar, Tanrı onunla en son (ya da önce) konuştuğunda bunun öyle hiçbir anlam taşımadığını açıklamak zorundadır.

Beşinci Argüman: Ezer Kenegdo

"RAB Tanrı, 'Adem'in yalnız kalması iyi değil' dedi, 'Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.'"[108] Bu ayet, kadınların Tanrı'nın iyi ve başlangıçtaki tasarımının bir parçası olarak erkek önderliği altında olmaları gerektiğini savunmak için birçok kişinin kullandığı başlıca argümandır. Daha önce söylediğim gibi, ilk sürümü John Piper tarafından hazırlanan Danvers Bildirisi, erkeklerin ve kadınların rolü hakkında on "öğretisel" ifade ortaya koyar ve bu tek ayeti *en az dördü* için kanıt ayeti olarak kullanır. John Piper ayeti nasıl anladığını şöyle açıklar: "Tanrı bize, kadının bahçedeki yaşamda erkeğin sadık ve uygun bir asistanı anlamında 'yardımcısı' olduğunu öğretir."[109] Benzer şekilde George Knight da şöyle der: "Bir insan başka bir insanın yardımcısı olmak üzere yaratılmışsa, böyle bir yardımı alanın kendisine yardım eden üzerinde belli bir yetkisi olduğunu ileri sürmek … düpedüz yerindedir."[110]

Ama Knight ve Piper bu sonuca varmakta yanılıyorlar. Elbette bir yardımcı ast olabilir, *ama eşit, hatta üst de olabilir*. Annelerinin "yardımı" olmadan çocuklar, öğretmenlerinin "yardımı" olmadan öğrenciler ne yapardı? Ancak özellikle çarpıcı olan şudur: *bu sözcük Eski Antlaşma'da asla ikincil konumu belirtmez.* Hatta "yardımcı" diye çevrilen sözcük (İbranice: *ezer*) Kutsal Kitap'ta ağırlıklı olarak halkına yardım eden *Tanrı* için kullanılır. *Ezer* sözcüğünün Yaratılış 2 dışında Eski Antlaşma'da geçtiği 19 yerin 16'sında, İsrail'le ilişkisinde "yardımcı" olan

108. Yaratılış 2:18

109. John Piper ve Wayne Grudem (eds), Recovering Biblical Manhood and Womanhood, s. 79

110. George Knight, The New Testament Teaching on the Role Relationship of Men and Women, s. 43

Tanrı için[111] kullanılır; üçünde ise takviye kuvvetler gibi, onsuz bir savaşın kaybedileceği askerî desteği belirtir. *19 örneğin 18'inde yardım edilen kişi, yardımcının önderi değildir.*[112] Bu kullanımların sekizinde "yardımcı" bir "kurtarıcı", "koruyucu" ya da "imdada yetişen"dir. Geri kalan örneklerde yardımın niteliği, çoğu zaman askerî nitelikte bir güç sunmaktır. Öyleyse birine *ezer* olmak, kendi gücünü ya da müdahalesini sunarak onda eksik olanı tamamlamaktır.

Bu nedenle İngilizcedeki "helper" (yardımcı) sözcüğü, *ezer* sözcüğünün gerçek anlamını aktarma görevi için umutsuzca yetersizdir. Günümüzde "helper" fikri genellikle daha az nitelikli bir astı çağrıştırır; örneğin ustası olan kadın elektrikçiye doğru tornavidayı uzatan bir çırak gibi. Usta muhtemelen işi kendi başına da yapabilirdi, ama küçük işlerde yardım edecek birinin olması yararlıdır. Hayır! *Ezer* "güçlü yardımcı" ya da daha da iyisi "ortak" diye çevrilmelidir – REB, NAB, NRSV ve CEV gibi birçok çevirinin yaptığı gibi.

Öyleyse Havva Adem'e hangi şekilde yardım eder? Bazı tamamlayıcılar bu ayeti, kadının erkeğe çocuklarının annesi ve aynı zamanda ev hanımı olarak yardım ettiğini söylemek için kullanır. Ama bu, Yaratılış 2'de Havva'nın Adem'e yardım etmesinin başlıca yolundan çok uzaktır; orada en öncelikli anlam verilir: "Adem'in yalnız kalması iyi değil, ona uygun bir yardımcı yaratacağım." *Havva ona, onu yalnızlığından kurtararak yardım eder.* Onun yoldaşıdır. Ayrıca biraz daha geniş bir düşünme, kadının erkekle birlikte, Yaratılış 1'den zaten bildiğimiz şeyi yaparak ortaklık ettiğini ima eder: suret taşıyıcılarının ikisi de Tanrı'yı dünyaya yansıtmak, gezegeni doldurmak ve Adenleştirmekle görevlendirilmiştir.[113] Havva aynı zamanda Adem'e verilen bahçeye bakma görevinde de onun ortağı olacaktır.

111. Bkz. Mısır'dan Çıkış 18:4; Yasa'nın Tekrarı 33:7, 26, 29; Mezmur 20:2; 33:20; 70:5; 89:19; 115:9, 10, 11; 121:1, 2; 124:8; 146:5 ve Hoşea 13:9.

112. Tek istisna, Kildan kralının çevresinde ona savaşta yardım edecek kimsenin olmamasından söz eden Hezekiel 12:14 olabilir. Yine de o bölümde vurgulanan, kralın bu yardımcılar üzerindeki yetkisi değil, onlar olmadan tamamen çaresiz kalmasıdır.

113. Bazı akademisyenler, *ezer* sözcüğünün Havva'nın erkeklere sağlayacağı nihai yardımı önceden haber verdiğine dikkat çeker: bir sonraki bölümde bize Havva'nın "soyunun" bütün erkekler dahil insan soyunu kurtaracağı söylenir. İlginç bir söz oyunuyla, Yaratılış 3:15'te "soy" için kullanılan İbranice sözcük ezer'e benzer bir ses taşır. Bu anlamda Havva, dünyanın Kurtarıcısı'nı doğuracağı için erkeğin kurtarıcısıdır.

Özünde Havva, Adem'e hizmet etmek için değil, onunla yan yana hizmet etmek için yaratılmıştır. Bu konuda şüphe varsa, "uygun" diye çevrilen sözcüğü (İbranice: *kenegdo*) düşünmek yeter. Havva yalnızca onun *ezer*'i değildir, onun *ezer kenegdo*'sudur. Bu sözcük ne anlama gelir? Görünüşe göre İngilizcedeki "suitable" (uygun) sözcüğü, *kenegdo* için, "helper" sözcüğünün *ezer* için olduğu kadar yetersiz bir çeviridir. *Kenegdo*, *onun karşısında onun gibi* anlamına gelen bileşik bir ifadedir. Kathy Keller şöyle der: "Erkek ve kadın birbirine oturan iki yapboz parçası gibidir; çünkü ne tıpatıp aynıdırlar ne de rastgele farklıdırlar, ama birlikte tam bir bütün oluşturabilecekleri şekilde farklılaşmışlardır."[114]

Havva onun vazgeçilmez ortağı ve müttefikidir. Erkekte eksik olana kadın sahiptir ve onu sağlar. Kadın, bağımsız ve kendi kendine yeten bir erkeğin sonradan akla gelmiş bir eki ya da isteğe bağlı bir yardımcısı değildir. O, erkeğin yoldaşı, onu tamamlayan eşi, dengi ve iş birlikçisidir.

Erkek savaştaysa, kadın onun silah arkadaşıdır. Erkek dünyayı *Adenleştiriyorsa*, kadın onun iş birlikçisidir. Erkek çocuk yetiştiriyorsa, kadın onun ortak ebeveynidir.[115] İlk erkek ile kadın arasındaki bu ilişki; karşılıklı destek, karşılıklı takdir, kişinin güçlü yanlarını diğerini tamamlamak için paylaşması ve en yakın dostunda aynı olanı ve farklı olanı tanıması ile tanımlanır. Tanrı, biz oğulların, erkek kardeşlerin, kocaların ve dostların yalnız kalmasının iyi olmadığını biliyordu; bu yüzden bize kızlar, kız kardeşler, eşler, kadın dostlar ve iş arkadaşları armağan ederek en iyi müttefiklerimizi verdi. Artık Tanrı'nın işini – evimizde, kilisemizde ya da dünyada – tek başımıza yapmaya bırakılmadığımız için, benim gibi erkekler ortaklarımızın ve silah arkadaşlarımızın yanında mutlulukla, alçakgönüllülükle ve minnetle durabilir. Yaratılış 2:18'in anlamı budur.

Bunun tamamlayıcılığı nasıl sarstığını görebiliyor musunuz? Danvers Bildirisi'ndeki "öğretisel" ifadelerden dördü, eğer (benim inandığım gibi) tekrar tekrar başvurdukları kanıt ayeti olan Yaratılış 2:18'in kusurlu bir yorumu üzerine

114. Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 6.

115. Aslında birinin *ezer kenegdo*'su olmak, onun da size karşı aynı olduğunu ima eder. Yardım edeceğiniz kişi de, tıpkı sizin onun için olduğunuz gibi, sizin karşınızdaki benzeriniz, Adenleştirme ortağınız, suret taşıma ortağınız, ortak ebeveyniniz ve silah arkadaşınızdır; erkek de kadının tamamlanması için ihtiyaç duyduğu güçlü yanları ne varsa onları getirir.

kurulmuşsa, sallantıda kalır. Belki de Yaratılış 2:18, tamamlayıcılık için "uygun olmayan bir yardımcıdır"! Kötü yorum esprilerini bir yana bırakırsak, umarım Yaratılış'ın düşüş öncesi dünyasında erkeğin kadın üzerindeki önderliğinin işaretlerini aramanın neden boşuna bir kovalamaca olduğunu görebilirsiniz.

Eisegesis Örnekleri

Yorum söz konusu olduğunda *eisegesis*'ten (metne anlam yüklemekten) kaçınılmalıdır. Bir bölüme, ne insan ne de ilahi yazarın oraya koyduğu bir anlamı zerk etmemeliyiz. Bunun yerine iyi bir *exegesis* (metinden anlam çıkarma) yapmalı ve metnin doğru anlamını ayırt etmeliyiz.

Yaratılış'ı gençken ilk okuduğumda, Yaratılış 3:16'ya kadar Adem'in Havva üzerindeki yetkisine dair hiçbir şey fark etmemiştim. Ama bu bölümde ele aldığım beş çıkarımın (ve Ek 2'deki altısının) bazılarını duyduktan sonra, Adem'in yetkili olduğu bana gittikçe daha apaçık görünmeye başladı. Ne var ki Walter Brueggemann *Genesis: A Bible Commentary for Teachers and Preachers* adlı eserinde şöyle der: "Böyle bir yorum metne ihanet eder ve … ön kabullerimizin yorumumuzu nasıl denetlediğinin iyi bir örneğidir."

Çıkarımların yanıltıcı gücünü göstermek için, bana düşüşten önce Havva'nın Adem'in üstü ve efendisi olduğunun şu argümanlara dayanarak öğretildiğini düşünün: 1) Yaratılış 1'de en son yaratılan egemenlik sürer; öyleyse Yaratılış 2'de en son yaratılan Havva da egemenlik sürer. 2) Havva'ya "yardımcı" denir – bu terim çoğunlukla zayıfı kurtarmaya gelen Tanrı için kullanılır. 3) Adem topraktan, Havva ise etten yapıldı. 4) Kadının kocasının ailesine yerleştiği (patrilokal) kültürlerde kadınlar, kocalarının ailesine aşılanmak için anne babalarını bırakırdı; oysa Yaratılış 2:24 erkeğin karısına bağlanmak için ailesini bıraktığını söyler. 5) Şeytan, sürüyü dağıtmak için çobanı vurması gerektiğini bilir – ve öyle yapar. 6) Havva'yı devirmek için insanüstü bir güç gerekir, Adem'i devirmek içinse biraz insan baskısı yeter. 7) Tanrı hükmü önce Havva'ya, sonra Adem'e verir, çünkü önder olarak en büyük sorumluluk ondadır. 8) Günahın

Havva için sonucu, artık egemenlik sürmeyecek olmasıdır; bundan sonra Adem ona egemen olacaktır.

Eğer bu uzun zamandır kilisenin öğretisi olsaydı, belki bütün mezhepler buna inanırdı. Argümanları üst üste yığmak ve onları tekrar tekrar yinelemek, onları meşrulaştırıyor gibi görünür. Ancak hem tamamlayıcıların argüman listesi hem de bu sekiz maddelik liste aynı hatanın örnekleridir: *eisegesis*. Birleştirilmesi amaçlanmayan noktaları birleştirdiğimizde çarpık bir resim ortaya çıkar.

"Yaratılış Düzeni" Bütün Yaratılış İçin Geçerlidir

Tamamlayıcı, "yaratılış düzenini" kadınların kilisede ve evde erkeklere önderlik etmesini ya da onlarla birlikte önderlik etmesini yasaklamak için bir temel olarak kullanıyorsa, bu bütün toplum için de geçerlidir. *İlahiyat açısından yaratılış her alana uzanır.* Adem ile Havva yalnızca ilk aile ve ilk kilise değil, aynı zamanda ilk insan topluluğu, toplumun kendisinin tohumuydu. 1 Korintliler 11 ve 1 Timoteos 2 üzerine yapılan akademik çalışmaların çoğu, Pavlus'un düşüş öncesi Adem ve Havva'yı *genel olarak* erkek-kadın ilişkilerinin bir ilk örneği olarak kullandığı sonucuna varır.

John Piper'ın görüşüne katılmasam da, *tutarlı* olduğu için onu takdir ediyorum: ona göre yaratılış, kadınları kilise yapılarında *ve* toplumsal yapılarda sınırlar. Başka bir ilahiyatçıdan onaylayarak alıntı yapar: "Yaratılış 2 … beni, erkek-kadın ilişkisinin özünde tersine çevrilemez olduğuna ikna ediyor. … Erkek bir sekreteri olan [bir] kadın patron … her iki tarafın insanlığını da zorlayacaktır … Bu, yaratılışın … bir parçasıdır, hiçbir şeyin değiştiremeyeceği verili bir olgudur."[116]

Piper, How Should Women Lead?[117] başlıklı bir makalesinde kadınların erkeklere ancak "kişisel olmayan" bir biçimde önderlik edebileceğini savunur. Erkekler üzerinde uzaktan bir etki uygulayabilirler – örneğin erkeklerin üzerinden geçtiği yolları ya da içinden geçtiği binaları tasarlayan bir şehir plancısı ya da mimar olarak –, ama bir eğitim çavuşu olarak değil. Erkeklere, Davut'u "Nabal'ı

116. John Piper, Recovering Biblical Manhood and Womanhood, s. 37
117. www.bit.ly/3LPBXQV

öldürmekten vazgeçiren" Abigayil gibi, "şaşırtıcı bir ölçülülük ve boyun eğicilikle" "yönlendirici olmayan" bir biçimde önderlik edebilirler. (Benzer şekilde bir kadın, bir erkeğe öğretiyi yüz yüze öğretemez, yalnızca yazdığı bir kitap aracılığıyla öğretebilir; bu durumda "bana bakmıyordur ve … bir kadın olarak beni yetkiyle yönlendirmiyordur."[118])

Benzer şekilde Kevin De Young, yaratılıştaki tasarımın toplumda erkek önderliği idealini desteklediğini savunur.[119] Yaratılış 2–3'ün tamamlayıcı okuması doğruysa, kızlarımızın yalnızca kilisede değil, iş yerinde ve yönetimde de erkeklere doğrudan ve kişisel önderlik etmeye yükselme isteklerini övmeye cesaret edemeyiz. De Young, bir "şirket organizasyon şemasında" hangi düzeyde bulunurlarsa bulunsunlar, kızlarına Tanrı'nın planının "erkeğin önderlik etmesi ve kadının yardım etmesi" olduğunu kabul etmelerini bile öğütler. Onlar "kadınlığı" benimsemeli ve kendileri "alçakgönüllülükle yardım ederken" erkeklerin "sevgiyle önderlik etmesine" izin vermelidir.[120]

Bu yorum, kızlarımızın iş seçeneklerine ne ağır bir kısıtlama getiriyor! Rahatlayarak söyleyebilirim ki, Piper ve De Young'un Yaratılış 2'yi yanlış okuduklarına ikna oldum. Yalnızca kadınların mesleki gelişimi uğruna bile olsa, tamamlayıcı dostlarımdan, Yaratılış 2'de cinsiyet hiyerarşisinin var olmayabileceğini en azından düşünmelerini rica ediyorum. Yaratılış 3'e dönmek, sonunda bu sonuca varmamıza yardımcı olur.

118. John Piper, "Kadınların yazdığı Kutsal Kitap yorumlarını kullanıyor musunuz?" sorusunu şöyle yanıtlar: "*Kitap* ve *yazı* denen olgunun araya girmesi, yazar olan kadını okuyucunun gözünden uzaklaştırır ve bir anlamda onun kadın olarak kişiliğinin boyutunu ortadan kaldırır."

119. Kevin De Young'un "Death to the Patriarchy?" başlıklı makalesine yönelik eleştirim burada: www.bit.ly/3LQLN4W.

120. De Young, "Men and Women in the Church" (bölüm 9) adlı kitabında çocuklarına ne öğrettiğini açıklar: "Erkeğin önderlik etmesi ve kadının yardım etmesi, erkeklerin ve kadınların bilinçli olarak bulmaya çalışması ve hevesle kabul etmesi gereken şeydir. Bir şirketin organizasyon şemasında erkeklerin ve kadınların her düzeyde yer alabildiği iş yerinde bile, Hristiyanların erkekliği ve kadınlığı uygun biçimlerde benimsemesinin hâlâ bir yolu olduğuna inanıyorum. … Sevgiyle önderlik eden bir erkek, bir kadının alçakgönüllülükle yardım etmesini çok daha kolay hale getirir." Bu, bir sözün bir başkasıyla etkisizleştirildiği karışık bir mesajdır: 1) Kadınlar kendilerini toplumda erkeklere önderlik ederken bulabilirler. 2) Ama kadınlar *aslında* erkekleri önderlik etmeye teşvik etmelidir. (Ardından Debora'nın öyküsünü ciddi biçimde yanlış okuyarak onun önderliğini Barak'a devretmeye çalıştığını öne sürer – bu yanlış yoruma Bölüm 10'da karşılık vereceğim.)

Ataerkilliğin Doğuşu

Ataerkillik Tanrı'nın amaçladığı tasarımın bir parçası değildiyse, tarih boyunca neredeyse bütün kültürler onu neden uyguladı? Yaratılış 3 ilahiyatsal bir yanıt sunar.

Adem'le Havva'nın çenelerinden meyve suyu hâlâ damlarken Tanrı yılana, kadına ve erkeğe seslenir. Onları eylemlerinin sonuçları konusunda uyarır ve bu sonuçlara hazırlar. Kadına şöyle der: "Kocana istek duyacaksın, ama o sana egemen olacak."[121] Burada ne oluyor?

Tamamlayıcılar, düşüş nedeniyle erkeğin düşüşten önce karısı üzerinde sürdürdüğü iyiliksever egemenliğin artık zorbalığa dönüştüğünü söyler. Bu görüşe göre buradaki "egemen olmak" sözcüğü (İbranice: *mashal*) *baskıcı egemenlik* anlamına gelir. Erkek, Tanrı'ya yaraşır bir önderlik sağlamak yerine kadına hükmedecektir. Bir zamanlar iyi olan şey (onun kadına sevgiyle önderlik etmesi) acımasız ve sömürücü bir şeye dönüşmüştür.

Ama Tanrı'nın söylediği gerçekten bu mu? Açıkça iletilen şey, Adem'in düşüşün bir sonucu olarak artık Havva üzerinde önderliği üstleneceğidir (ve genellemeyle, erkeklerin kadınlar üzerinde önderliği üstleneceğidir). Yaratılış 1:26-28, Tanrı'nın idealini erkeklerin kadınlarla *birlikte* egemenlik sürmesi olarak ortaya koymuştu. Öyleyse düşmüş yaratılışta erkeğin kadının *üzerinde* egemenlik sürmesi ne karanlık bir şeydir.

İbranice *mashal* sözcüğü, bazı tamamlayıcıların savunduğu gibi, baskı altına almak anlamına gelmez. Tersine hüküm sürmek, egemen olmak, yönetmek, efendi olmak ya da önderlik etmek anlamına gelir. Eski Antlaşma'daki 81 geçişinde basitçe önderlik ya da yönetim anlamına gelir: ilk geçişinde güneş geceyi ve gündüzü "yönetir"; sonuncusunda bir kâhin-kral Tanrı'nın halkını "yönetir".[122] Sözcüğün Eski Antlaşma'daki her geçişini inceleyen iki büyük Kutsal Kitap İbranicesi sözlüğü de bu sözcük için tek bir olumsuz anlam

121. Yaratılış 3:16
122. Kendiniz bakın: www.bit.ly/3nVjfvA.

vermez. "Sert" gibi niteleyici bir terimle bağlantılı olmadıkça, sözcüğün temel anlam kavramı baskı ya da zorbalık içermez. Tanrı'nın dediğine göre dünyanın yoldan çıktığının bir işareti, erkeklerin kadınlar üzerinde yalnızca kadın oldukları için egemenlik kurmasıdır. İstismarcı erkek egemenliği iyiliksever erkek egemenliğinden daha kötü olsa da, hiçbiri Tanrı'nın ideali değildir. Erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkinin düşüşün bir sonucu olarak eşitsiz ve güce dayalı hale gelmiş olması, kendi başına yeterince korkunçtur.

Bunu izleyen iki ayette Adem'in yüzleşmesi gereken sonuç, başlangıçta kendisinin alındığı toprağın artık ancak dikenlerin kanattığı kanı ve alnının teri pahasına yiyecek üreteceğidir. Yan yana konduğunda Havva'nın ve Adem'in sonuçları birbirine paraleldir: Adem artık kaynağına (toprağa), Havva da artık kaynağına (Adem'e) tabi olacaktır. Ataerkilliğin gerçek doğuşu budur – erkeklerin kadınlar üzerinde denetimi ele geçirdiği her düşmüş toplumda kendini gösteren felaket getirici bir varsayılan ayar.

Havva'nın "Arzusu" Nedir?

Havva'nın Adem'e "istek" ya da "arzu" (İbranice: teshuqah) duyacak olması ne anlama gelir? Kutsal Kitap akademisyenleri üç ana seçenek öne sürer. Her birini inceleyelim.

Doğal arzu. Bu görüş, Havva'nın erkeğine duyduğu arzuyu ya da bağlılığı doğal, hatta Tanrı tarafından belirlenmiş olarak görür. 16-19. ayetlerdeki bağlam, bunun hüsrana uğramış da olsa doğal bir arzu olduğunu düşündürür: kadın dünyaya çocuk getirir, bu iyi bir şeydir, ama düşüşün ardından korkunç bir acı vardır. Benzer şekilde erkek, daha önce olduğu gibi topraktan yiyecek çıkarır, ama artık toprağın dikenleri onu engeller – hatta toprak artık onu ölümde yutacaktır. *Bunların her biri, Tanrı'nın verdiği bir uğraşın raydan çıkacağını önceden bildirir.* Aynı doğrultuda, kadının eşine duyduğu arzu doğaldır, ama ne yazık ki erkeğin ona egemen olma kararlılığıyla engellenir.

Abartılı arzu. Bu görüş, bir öncekini, kadının erkeğine duyduğu Tanrı vergisi arzunun ya da bağlılığın düşüşten sonra putperestçe bir hale geldiğini öne

sürerek değiştirir. Gerçek aşkı tarafından kurtarılmayı bekleyen Disney prensesi gibi, bu görüşe göre bir kadının toplumsal olarak kendini bir erkeğe bu kadar sık dolamasının nedeni budur: birincil kimliğini Tanrı'nın kabulünde ve kollarında değil, erkeğinkinde bulur. Bu onu ya talepkâr ya da Calvin'in öne sürdüğü gibi köle ruhlu yapar: kocasının her isteğine omurgasızca teslim olmuş.

İsyankâr arzu. Bu yoruma göre kadın erkeğe hükmetmek ister, erkek de aynı şekilde karşılık verir – ve cinsler savaşı başlar. Bu görüşü benimseyen tamamlayıcı olmayanlar, "bir zamanlar tek olarak hüküm süren ikisinin [artık] birbirine hükmetmeye çalıştığını"[123] söyler; gerçi galip gelen erkek olacaktır. Tamamlayıcılar ise bunu, Havva'nın Adem'in önceden var olan ve Tanrı tarafından belirlenmiş egemenliğine karşı isyanı olarak okur; bu egemenlik artık zorbalığa dönüşür. Grudem şöyle der: "Bozulma, Havva'nın artık kocasının yetkisine isyan edecek olmasıydı. Onun içinde Adem'e karşı çıkma, Adem'in önderliğine direnme yönünde bir dürtü ve itki vardır. Onun itkisi, arzusu ve iradesi kocasına karşı konumlanmıştır." Grudem'in çeviri kurulunun üyesi olduğu düşünülürse, ESV'nin bu ayeti "Arzun kocana *karşı* olacak" diye çevirmesi şaşırtıcı değildir.

Hangi görüş doğru? Birinci ile ikinci arasında gidip geldim; ancak üçüncüsünden, özellikle de onun tamamlayıcı versiyonundan ciddi biçimde şüpheliyim. Kabaca artan ağırlıklarına göre sıraladığım altı nedenle:

Birincisi, bu yorumun sonuçları sinsice zararlıdır. Adem'in Havva üzerinde denetim kurmasının nedeninin, Havva'nın onunla sürekli kavga çıkarması olduğunu ima eder. Bu görüşe göre erkeğin egemenliği sert olsa bile anlaşılabilirdir – meydan okuyan bir astla başka nasıl başa çıkılabilir ki?

İkincisi, iki taraflı bir egemenlik savaşının betimlendiği bir önceki ayette Tanrı bunu açıkça belirtir: "Seninle [yılanla] kadını … birbirinize düşman edeceğim." Yaratılış 3:16'da buna paralel iki taraflı bir "cinsler savaşı" betimleniyorsa, Tanrı neden "Kadınla erkek arasında da düşmanlık olacak" demez? Bu bölümde egemenlik yalnızca tek yönde akıyor gibi görünür.

123. Victor Hamilton, New International Commentary on the Old Testament.

Üçüncüsü, "kontrol etme arzusu" yeni bir çeviridir. "Kontrol etme arzusu"nu seçen az sayıdaki yeni çeviri (NLT gibi), 1975 tarihli *What is Woman's Desire?* başlıklı bir makaleyi izler.[124] Makale, Yaratılış 3:16'daki arzu anlamına gelen aynı nadir sözcüğün Yaratılış 4:7'de yeniden kullanıldığına dikkat çeker; orada Kayin'e günahın kapıda pusuya yattığı ve onu *arzuladığı*, ama onun günaha egemen olması gerektiği söylenir. Makale, sözcüğün her iki durumda da "kontrol etme arzusu" anlamına gelmesi gerektiği sonucuna varır. Ancak iki bölümün bağlamları oldukça farklıdır.[125] Örneğin birincisinde Havva, günahının sonucu olarak bir başkasının ona egemen olacağı konusunda uyarılır. İkincisinde Kayin'e, günahı önlemek için egemen olması buyrulur. Bağlamı kullanarak bir bölümdeki bir sözcüğe bir anlam yüklemek ve sonra bu anlamı farklı bağlamı olan başka bir bölüme taşımak tehlikelidir.[126]

Dördüncüsü, ESV'nin "arzu … karşı" seçimi yalnızca tuhaf ve muhtemelen yanlış olmakla kalmaz,[127] anlamı da tersine çevirir: karşıtlık erkekte, kadına yönelik olarak vardır. Doğum sancıları kadının dünyaya çocuk getirmesini nasıl zorlaştırıyorsa, erkeğin onun efendisi olarak kendini dayatan rolü de, doğal ya da putperestçe olsun, kadının ona duyduğu arzuya ya da bağlılığa karşıdır. İkinci durumda acı, doğum sancılarından değil, erkeğin dayattığı egemenlikten doğar.

Beşincisi, mümkün olsa da sözcüğün Yaratılış yazarı için bir anlama, Ezgiler Ezgisi yazarı için bambaşka bir anlama gelmesi olası değildir. *Teshuqah*'ın Yaratılış 4:7'deki ve Ezgiler Ezgisi 7:10'daki – "Ben sevgilimin, onun [*teshuqah*]'ı da bana yöneliktir" – temel anlamını uzlaştırmaya çalışırsak, sözcüğün muhtemelen güçlü bir doğal arzuya ya da tek odaklı bir bağlılığa işaret ettiği, hükmetme arzusuna işaret etmediği sonucuna varırız (Ezgiler Ezgisi'nin güce dayalı bir cinsellik ya da sevgi biçimini kutladığını düşünmüyorsak). Ayrıca

124. Bkz. www.bit.ly/3mHetTi

125. Bkz. www.bit.ly/2YguUMU

126. Oysa Wayne Grudem bunu bilir: başka bir bölüm hakkında, "bir durumda kullanılan bir sözcüğün bağlamını, o sözcüğün başka bir durumdaki kullanımına aktarmanın" "yorumda temel bir hata" olduğunu yazar. (Evangelical Feminism, 5.10)

127. Bu durumda "for" (-e, -e doğru) sözcüğünün yerine "contrary" (karşı) sözcüğünü koymak, İbranice *el* edatını yanlış çevirmektir. Mary Convoy ve Matt Lynch bu hatayı iyi eleştirir – bkz. www.bit.ly/3T8fjGz ve www.bit.ly/3MNDPdz

Yaratılış 3:16 ile Ezgiler Ezgisi 7:10'un bağlamları farklı olsa da, ikisi de bir kadın-erkek ilişkisinden söz eder.

Altıncısı, geçmişte ve bugün yorumcuların ve çevirmenlerin neredeyse tamamı *teshuqah* sözcüğünü ya "dönme" ya da "arzu" olarak anlar.[128] Walter Kaiser, İtalyan keşiş Pagnino'nun 1528'de sözcüğü "arzu" anlamında çevirmesinden önce, bilinen on iki eski çevirinin *hepsinin* "dönme" anlamını seçtiğine dikkat çeker.[129] Pagnino'nun etkisi bugünkü çevirilerde hâkim olsa da, Kutsal Kitap İbranicesi alanının önde gelen akademisyenlerinden Andrew Macintosh, sözcüğün "adanmış" (dikkatin tek odaklı olarak bir şeye dönmesi anlamında) demek olduğunu savunur.[130] Bu, Yaratılış 4:7'deki uğursuz benzetmeyi tamamlar: günah, pusuya yatmış bir yırtıcı gibi "hedefine kilitlenmiştir" ve artık uyarılmış olan Kayin, kendisine saldırmak üzere olanı denetim altına almalıdır. Bu, Ezgiler Ezgisi'ne de uyar: "o yalnızca bana adanmıştır." Yaratılış 3:16'ya gelince, ikinci görüşe güç kazandırır: "[Tanrı'dan] dönüp kocana yöneleceksin."[131] Bu şekilde okunduğunda, bu bölümlerin hiçbiri hükmetmeyi ima etmez.

Kadın-erkek ilişkilerinde günahın gücünün asıl trajedisi bu değil midir? İkinci görüşe – benim tercihime – göre, çiftin ilk karşılaşmasının güzelliği korkunç bir biçimde tersine dönmüştür: erkek bir zamanlar Tanrı'nın armağanı olarak aradığı eşit ortağı bulmanın sevincini kutlamıştı; şimdi ise kadın, Tanrı'nın yerine koyduğu erkekte bir efendi bulmanın acısını çekecektir. Düşmüş erkek, suret taşıma ortağıyla birlikte yönetmek (Yaratılış 1) ve eşit dengiyle iş birliği yapmak (Yaratılış 2) yerine, artık onu kendi tamamlanması olarak özleyen kadını denetim altında tutacaktır (Yaratılış 3:16). Günahla bozulan kadın da erkek de, Tanrı'nın başlangıçta amaçladığı yakın ortaklığın bir kısmını yitirecektir.

Yaratılış 3:16 hakkında son bir soru: Bu bir lanet mi, bir buyruk mu, yoksa bir betimleme mi? Bir lanet değildir. Yılan ve toprak insanlığın günahı yüzünden lanetlenir, ama

128. Marg Mowczko'nun iki makalesine bakın: www.bit.ly/3ghuPAZ ve www.bit.ly/3yW4kI3

129. Hard Sayings of the Bible, s. 98.

130. "The Meaning of Hebrew תשוקה," *Journal of Semitic Studies* LXI/2 (2016), s. 365-87.

131. Yirminci yüzyılın başında Çin'de görev yapan kadın misyoner Katharine Bushnell bu görüşü benimsiyordu. Sözcüğü "arzu" yerine "dönme" olarak çevirmeyi tercih ediyordu. Ayeti şöyle çevirmişti: "Uzaklaşıp kocana dönüyorsun, o da sana egemen olacak." Düşüşten önce hem Adem hem Havva Tanrı'nın yetkisine boyun eğiyordu. Düşüşten sonra, günah yüzünden, kadınlar artık önce kocalarına yöneleceklerdi. (Kaynak: Kristen Du Mez, A New Gospel for Women, s. 121)

erkek ve kadın lanetlenmez. Bir buyruk da değildir. Tanrı erkeklere kadınları ezmelerini ya da kadınlara doğum sırasında acı çekmelerini buyurmaz. Tersine, bu bir betimlemedir. Bahçede insanlık ile Tanrı arasındaki ilişkinin çöküşünün bir sonucu olarak, bu, insan ilişkilerinde yaygınlaşacak belirli bir çarpıklıktır.

Cinsler arasındaki başarısız ilişki ne kadar korkunç olsa da, ona direnilebilir ve direnilmelidir. Çocuk doğurmayı daha az tehlikeli ve acılı hale getirmeye çalıştığımız ve toprağı işlerken gübreleyip yabani otları yok ettiğimiz kadar, ilişkilerimizden de hükmetmeyi, ezici aşağılık duygusunu, zehirli üstünlüğü ve putperestliği çıkarmak için elimizden geleni yapmalıyız.

Erkek ve Kadın

Kadın-erkek ilişkilerini yeniden düzeltmek için sonunda Havva'nın "soyu" gerekecektir. Buna Bölüm 5'te geleceğiz. O zamana kadar Tanrı'nın idealini unutmayalım: cinsiyet hiyerarşisine karşı mücadelemizde örnek alabileceğimiz esin verici bir model var: Adem ile Havva'nın muhteşem ilk karşılaşması. Richard Davidson, Eski Antlaşma'da cinsiyet ve cinsellik üzerine yaptığı anıtsal çalışmasında şunu gözlemler:

Erkeğin anlatının başındaki yaratılışı ile kadının anlatının sonundaki yaratılışı birbirini kusursuzca dengeler. Anlatıcı, erkeğin yaratılışını betimlemek için, kadının yaratılışını betimlemek için kullandığıyla tam olarak aynı sayıda sözcük (İbranicede) kullanır. Yaratılış 2'deki hareket, üstünden aşağıya ya da önderlikten boyun eğmeye doğru değil, eksiklikten bütünlüğe doğrudur. Kadın, öykünün doruğu, son noktası ve Adem'in tam eşiti olarak yaratılmıştır.[132]

Yaratılış 2'nin hiçbir yerinde erkeğe kadın üzerinde yetki verilmez, ona kadına önderlik etmesi söylenmez, kadına da ona itaat etmesi söylenmez. Açık olan şu ki, Yaratılış 2'nin sonunda erkeğin, onu yalnızlığından kurtaracak ve daha önce aldığı aynı çağrıda onunla iş birliği yapacak bir ortağı vardır.

Yaratılış 2'nin sonundaki ilahiyatsal son notu düşünün. Bölümün tamamlayıcı okuması doğru olsaydı, büyük olasılıkla "Bu nedenle adam … karısından

132. Richard Davidson, Flame of Yahweh, bölüm 2.

sorumlu olacak" derdi. Bunun yerine vurucu cümle, her Hristiyan düğününde alıntılanan cümledir: "Bu nedenle adam … karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak." "Bağlanacak" ve "tek beden" sözcükleri, bölümün egemenlik ya da kaptanlık değil, karşılıklılık ve bütünlük öğrettiğini doğrular.

Pavlus bu kavrayışı doğruluyor gibi görünür: 1 Korintliler 6'da Yaratılış 2:24'e değindikten yalnızca birkaç ayet sonra, 1 Korintliler 7'de şunu belirtir: "Kadının kendi bedeni üzerinde yetkisi yoktur, kocasının vardır. … Aynı biçimde kocanın da kendi bedeni üzerinde yetkisi yoktur, karısının vardır." Pavlus'un Yaratılış 2 okumasına göre, iki eş tek beden olduğu için, her ikisi de o tek bedene aynı şekilde erişebilir ve o beden üzerinde aynı yetkiye sahiptir.[133]

Dolayısıyla Yaratılış 2, önderliğin erkekliğin, boyun eğmenin de kadınlığın doğasında olduğunu öğretmez. Bunun yerine onayladığı şey, erkekler ve kadınlar arasındaki birlik, karşılıklılık ve eşitliktir – hiyerarşi değil.

Kadınların erkeklere herhangi bir biçimde tabi kılınmasından ilk kez Yaratılış 3:16'da, erkeğin kadına *günahın bir sonucu olarak* "egemen olacağı" söylendiğinde söz edilir. Tanrı erkeklerin kadınlara önderlik etmesini planlamış olsaydı, bunu bu metinlere, yetkiden söz eden diğer iki yerde – düşmemiş insanlığın yaratılış üzerindeki iyiliksever yetkisi ve düşmüş erkeklerin kadınlar üzerindeki kendini dayatan yetkisi – gösterdiği açıklığın en azından yarısıyla eklemez miydi? Yetki hakkında başka hiçbir şeyin bulunmaması açıkça gösteriyor ki, Tanrı'nın idealine göre insanlar üzerinde yalnızca Tanrı'nın yetkisi vardır; erkeklerle kadınlar ise birbirini sömürmek için değil, birbirine ve birbirleriyle ortaklık içinde yaratılışın geri kalanına hizmet etmek için Tanrı'nın verdiği ortak bir yetkiye sahiptir.

Görmeyi Bırakmak, Sonra Görmek

Kutsal Kitap metninde var olmayan bir şeyi *görmeye* başladığımızda, onu *görmeyi bırakmak* için Tanrı'nın yardımına ihtiyacımız vardır. Kilisenin "kadınlar aşağı oldukları için tabidirler" şeklindeki tarihsel öğretisi göz önüne alındığında, eski yorumcuların çoğu, kilisede ve toplumda kadın önderliğini reddetmelerini doğrulamak için bu düşüş öncesi anlatılara kadının aşağı olduğu düşüncesini

133. Bana doğrudan iletişimde 1 Korintliler 6:16 ile 7:4 arasındaki bu bağlantıyı görmemde yardımcı olan Andrew Bartlett'e teşekkür ederim.

okudular. Ancak bugün ayrıcalıklı bakış açımızdan, önceki kuşakların metni yalnızca kendi ataerkil, kadın düşmanı kültürlerinin gözüyle okuduklarını biliyoruz. Çevrelerindeki yaygın kültüre karşı durmak şöyle dursun, ona teslim oldular.

Yine de Tanrı'nın lütfuyla, yalnızca Kilise Babası Yuhanna Hrisostomos[134] değil, Protestanlığın kurucusu Luther de Yaratılış 2–3'ü yeterince açık gördü. Luther'in kadınlar hakkındaki genel olarak düşük görüşüne rağmen, zaman ilerledikçe Yaratılış 2–3'te olmayanı "görmeyi bırakabildi" ve orada olanı tam olarak takdir edebildi. Henüz bekâr ve gençken, 1523'te Yaratılış kitabını baştan sona vaaz etti ve Havva'nın kocasına boyun eğmek için yaratıldığı yönündeki köklü görüşü sorgusuz kabul etti. Adem'in Havva'ya ad vermesini Havva'nın ona bağımlı olduğunun bir işareti olarak yorumladı. Havva'dan, kocasının aklının gölgesinde kalan "zayıf, küçük bir kadın" olarak söz etti ve Adem'in düşüşünü Havva'nın Şeytan'ın sapkınlığına karşı savunmasızlığına bağladı.

Ama çok daha yaşlı ve evliyken aynı bölümü yeniden vaaz etti. Bu kez onu farklı gördü. Bir tarihçinin onun mesajını özetlediği gibi: "Havva kahraman bir kadın, mükemmel bir filozof olmuştu; evde eşit bir rol oynuyor ve kocasıyla eşit bir ortaklık içinde yaratılışı yönetiyordu. Luther, Havva'nın düşüşten önce Adem'e eşit olduğu yönleri vurgulayarak, ilahiyatçı seleflerinin hepsinin düşüncelerinin ötesine geçti."[135]

Tanrı'nın lütfuyla, kadın düşmanı kültürüne boğazına kadar batmış olan Luther'in Yaratılış 2'de bir an için görebildiği şeyi görmek bana da nasip oldu. İlahiyat yolculuklarımın pek çoğunda, Kutsal Yazılar'ı anlayışımdaki ilerlemeler, Kutsal Yazılar'a orada hiç olmayan bir şeyi okuduğumu kabul ettiğimde geldi.

Yaratılış 2'nin gerçek öğretisini sonunda gördüğüm geceyi canlı bir şekilde hatırlıyorum. Düşmemiş bahçede erkek önderliğinin var olduğundan çok emindim, ama (ilk kez) durumun neden böyle olmayabileceğini en azından dinlemeye açıktım. Kilisemizin bu konudaki araştırma raporunun bir bölümünü

134. Örneğin Hrisostomos Yaratılış 2 hakkında şunu gözlemler: "Havva yaratılır yaratılmaz tabi kılınmadı; Tanrı onu erkeğe getirdiğinde de ne kadın Tanrı'dan böyle bir şey duydu ne de erkek ona böyle bir söz söyledi: gerçekten de onun kendi kemiğinden kemik, kendi etinden et olduğunu söyledi." (1 Corinthians, Homily 26)
135. Mickey Mattox, Defender of the Most Holy Matriarchs: Martin Luther's Interpretation of the Women of Genesis, s. 252-53 (Davidson'ın Flame of Yahweh, bölüm 2, dipnot 23'te aktardığı.)

yazmaya başlamıştım ve lehte ve aleyhte argümanları içeren bir tablo hazırlamaya koyuldum – sonra olacaklara hiç hazırlıklı değildim. Her argüman üzerinde düşündükçe, yavaş yavaş beliren bir farkındalık şekillenmeye başladı ve yüksek sesle haykırdım: "Vay canına – burada yok. Havva her bakımdan Adem'in eşiti!"[136] O anda karım, ani çıkışıma biraz şaşırmış olarak yanımdan geçti. Ona yaşadıklarımı ve Kutsal Yazılar'da az önce neyi görmeyi bırakıp neyi gördüğümü açıklamak istedim, ama ağzımdan sözcükler çıkamadan yanaklarımdan gözyaşları süzüldü. Çünkü karşımda sayısız kez görmüş olduğum, ama sanki ilk kez *görmekte* olduğum biri duruyordu. Ona şöyle dedim: "Sen benim *ezer kenegdo*'msun – güçlü yardımcım ve kusursuz dengim. Sen kemiklerimden kemik, etimden etsin. Benim zayıf olduğum yerde sen güçlüsün." Tanrı'nın ideali hakkındaki yanlış anlamanın merteği zihnimin gözünden çıkarılınca, karımı Tanrı'nın gördüğü gibi bir an için gördüm.

Burada Hrisostomos'un, Luther'in ve şimdi de benim haksız yere benimsediğimiz, Yaratılış 1–2'ye ilişkin bazı aşırı yorumlarla riskli bir yola mı giriyorum? Hiç de değil – Eski Antlaşma'da cinsiyet ve cinsellik üzerine ilahiyat açısından muhafazakâr bir akademisyen tarafından yazılmış belki de en yetkin kitapta Richard Davidson, bu bölümde ortaya koyduğum görüşün tamamen aynısını benimser ve Yaratılış 2 üzerine aynı sonuca varan elli önemli akademik çalışmaya atıfta bulunur.[137] Aslında "yorumcuların çoğu artık Yaratılış 1–2'nin kadını düşüşten önce tabi kıldığı görüşünü reddediyor."[138] Örneğin *The Book of Genesis: New International Commentary On The Old Testament,* çiftin Yaratılış 3:16'ya kadarki ilişkisini "birbirine eşit olanların egemenliği …" olarak betimler; onlar "tek olarak hüküm sürerler." Aynı şekilde *Genesis: NIV Application Commentary* şu yargıya varır: "Yaratılış 2 … cinsiyet rollerinin herhangi bir şekilde kurulmasını ya da dile getirilmesini sunmaz. Yeni Antlaşma metinleri göz önüne alındığında konunun bütünü hakkında hangi sonuçlar çıkarılabilirse çıkarılsın, bu metin

136. Yaratılış 1–3 gibi bir belgenin böylesine radikal biçimde ataerkil bir dünyada yazılıp da ataerkillikten arınmış olabilmesi beni gerçekten hayrete düşürdü. Bunu örneğin benzer bir dönemdeki Atrahasis köken öyküsüyle karşılaştırın; orada yaratılış, erkek tanrı Marduk'un tanrıça Tiamat'ı parçalamasıyla meydana gelir ve onun beden parçaları fiziksel evrenimizi oluşturur.

137. "Flame of Yahweh" adlı kitabını yazdığından beri bu sayı arttı. Tamamlayıcı Kutsal Kitap okullarının dışında, bu, Eski Antlaşma akademisyenlerinin çoğunun kabul ettiği ortak görüştür.

138. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 2'de böyle der.

cinsiyet rolleriyle değil, insan rolleriyle ilgilidir. Erkek ve kadın birlikte hizmet eder."

Dünyadaki kilisenin en büyük kesimi olan Roma Katolik Kilisesi bile artık cinsiyetlerin "özsel" ve "temel" eşitliğini öğretiyor ve kadınların erkeklere tabi kılınmasını *tamamen düşüşe* bağlıyor. Papa II. Jean Paul, Yaratılış 3:16'da sözü edilen "bu kötü mirasın aşılmasının" "her Hristiyanın görevi" olduğunu söyler.[139] Ataerkillik bir hakikat tılsımı değildir; tersine, kötü olan aramıza ilk kez sürünerek girdiğinde insanlığın boynuna geçmiştir. Ama Tanrı'ya övgüler olsun ki, düşüşün hemen ardından, Havva'nın bir soyunun[140] bir gün gelip Tanrı'nın halkını boyunduruktan kurtaracağını, ilişkileri yıkan, pek çok kişiyi kısıtlayan ve birbirimizi görme biçimimizi bozan baskı bağlarını kaldırıp parçalayacağını vaat eder.

139. John Paul II, Mulieris Dignitatem, s. 36–41
140. Bkz. Yaratılış 3:15.

5

KURTARILMIŞ KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ

"İsa hiçbir gürültü koparmadan, hiçbir tanıtım yapmadan düşüşün lanetine son verdi, kadına kısmen yitirdiği soyluluğunu yeniden kazandırdı ve yeni Egemenlik topluluğu için yaratılıştaki cinsiyet eşitliği bereketini geri aldı." John Stott[141]

Afrika'nın güney ucundaki büyük bir liman kenti olan Cape Town'da yaşıyorum. Şimdi gemilerin, kentin limanından ayrıldıkları anda rotalarını belirlemek zorunda olduklarını düşünün – rotalarını bir daha değiştirmelerine izin verilmeseydi, başlangıçtaki yönleri onları sonunda nereye götürürse oraya varmak zorunda kalırlardı. Yalnızca birkaç derecelik bir fark, Rio de Janeiro'ya mı yoksa Miami'ye mi varılacağını belirleyebilirdi.

Önceki bölümde Yaratılış 2 ve 3'ün tamamlayıcı ve karşılıklılık yanlısı okumalarını karşılaştırdık ve şunu gördük: Tamamlayıcılar, kadın ile erkek arasındaki yetki ve boyun eğme ilişkisinin baştan beri Tanrı'nın iyi yaratılışının bir parçası olduğunu öne sürerken, karşılıklılık savunucuları bu tür bir hiyerarşinin ancak düşüşten sonra ortaya çıktığını savunur. Kuşkusuz fark ettiğiniz gibi, bunlar *çok* farklı başlangıç noktalarıdır. Hangisini benimserseniz benimseyin, Kutsal Kitap'ın büyük anlatısını görme biçiminizin tümü ve gerçekten de sonunda varacağınız sonuçlar bundan büyük ölçüde etkilenecektir. Kadın-erkek ilişkilerinin başlangıç yönünü yanlış belirlerseniz, yalnızca Rio'ya değil, Güney Kutbu'na varırsınız (mecazi anlamda elbette)! Tamamlayıcılıkta (bence) bu kadar trajik olan şey budur: *Tanrı'nın üzüldüğü şeyi, kilisenin geniş kesimleri ideal hâle getirir.*

141. John Stott, Issues Facing Christians Today, bölüm 13.

Tanrı'nın kadın-erkek ilişkileri için iyi tasarısının, Güney'e, tamamlayıcılığa doğru değil de Kuzey'e, karşılıklılığa doğru ilerlemek olduğundan nasıl emin olabiliriz? Neyse ki Kutsal Kitap'ın öyküsünde, özellikle kurtuluş bütünüyle göründüğünde, bu başlangıç yönünü doğrulayan daha pek çok şey var.

Kutsal Yazılar'dan teoloji çıkarmak söz konusu olduğunda, asıl önemli olan bir konuyu kaç metnin ele aldığı değil, Kutsal Kitap'ın yük taşıyan başlıca bölümlerini belirlemektir. Örneğin, Kutsal Kitap'ın ilk üç bölümünün ne denli belirleyici ve teoloji bakımından ne denli zengin olduğunu zaten gördük. Benzer şekilde, Yeni Antlaşma'dan kadın ve erkek üzerine kapsamlı bir teoloji çıkarmak söz konusu olduğunda, muazzam ağırlık taşıyan başka birkaç önemli bölüm daha vardır.

Bence bu bölümler şunlardır: İsa'nın kadınlara davranışı; Pentikost Günü Ruh'un kadınların üzerine dökülmesi; Pavlus'un Galatyalılar 3:28'deki kurtarılmış insanlık vizyonu; ve kadınların yeni yaratılıştaki yeri.

Kadınların Dostu

İncillerde kadınların hizmetini Bölüm 11'de inceleyeceğiz. Şimdilik özellikle İsa'nın kadınlara nasıl davrandığına bakalım. Onun yeryüzündeki hizmetinin en şaşırtıcı yönlerinden biri, cinsiyet hiyerarşilerini altüst etme ve cinsiyetçiliği yıkma biçimidir. Hatta kadınlara tanıdığı köklü onur, antik dünyada bir din önderi için eşi görülmemiş bir şeydi. İsa'nın bu yönünü keşfettiğinde imana gelen bir arkadaşım var. Radikal bir feminist olarak tarih boyunca ataerkilliği inceliyordu ve din kurucularının her birinin erkek egemenliğini nasıl desteklediğini merak ediyordu – İncillerde İsa'nın tarihte kadınları özgürleştiren ilk büyük ve tanınmış kişi olduğunu keşfettiğinde ağzı açık kaldı. Bu adam da kim? diye düşündü; şimdi ise kilisede yanımda, ona derin bir sevgiyle bağlı olarak ilahiler söylüyor.

İsa'nın kadınlara davranışını, birinci yüzyıl hahamlarından Eliezer'inkiyle karşılaştırın; Eliezer şöyle uyarıyordu: "Tora'nın sözleri bir kadına emanet edilmektense yakılmalıdır. Kızına Tora'yı öğreten, ona şehvet düşkünlüğünü

öğreten gibidir."[142] Modern insanlar olarak İsa'nın kadınlara yalnızca nazik davrandığını düşünebiliriz, ama o bundan çok daha fazlasıydı – devrimciydi. Yaratılış'ın o ilk bölümlerinin hatalı okunması ve bunun ardından bilinen dünyanın her köşesini saran ataerkillik yüzünden, Kutsal Yasa öğretmenleri ve Ferisiler dünyadaki kötülükten büyük ölçüde kadınları sorumlu tutuyor ve onları kocalarının, babalarının ve erkek kardeşlerinin özgürce katıldığı toplumsal ve dinsel yaşamın büyük bölümünden sıkı biçimde ayırıyorlardı. Ben Sira da Eliezer'in küçümsemesini paylaşıyordu: "Kadınların arasına oturma; çünkü güve giysiden çıkar, kadının kötülüğü de kadından. Erkeğin kötülüğü kadının iyiliğinden yeğdir; kadınlar utanç ve rezalet doğurur."[143]

Oysa İncillerde kadınlar İsa'nın en yakın dostları ve izleyicileri arasındadır. En azından bir hizmet yolculuğunda, on iki öğrencisiyle birlikte Yohanna, Suzanna ve Mecdelli Meryem de ona katılır. Sonuncusunu, kargaşa dolu bir yaşamdan özgür kılmıştı. İncillerde en az 14 kez adı geçen Meryem, dirilen İsa'yla karşılaşan ilk kişidir. İsa dirildiği gün onunla karşılaştığında Meryem, dirilmiş Rab'bin ağzından çıkan ilk sözü duyar: "Kadın …" Önce onun İsa olduğundan emin değildir, ama İsa onun adını yalnızca kendisinin söyleyebileceği bir biçimde söylediğinde, hem ölümün son olmadığını hem de kendisinin onun en yakın dostlarından biri olması gerektiğini anlar.

Nasıralı İsa, kadınlara onur kazandırmada bir öncüydü. İncillerde, bir zamanlar İlyas peygamberin yaptığı gibi, dul bir kadının tek oğlunu ölümden diriltir; kadının oğlunu yitirmekten duyduğu yıkımı ve ardından gelecek toplumsal savunmasızlığını görür.[144] Başka bir seferinde, 12 yıldır süreğen bir kanamayla boğuşan bir kadınla karşılaşır. Onu kirli sayan arınma yasalarını çiğneyerek kadın, gizlice İsa'nın giysisinin eteğine dokunur. İsa, bunun artık kendisini "kirli" kıldığı inancını hiçe sayar; bunun yerine, ona uzanıp ondan şifa gücü çekmeye cesaret eden yürekli imanı över. Sonra, o en korkunç Cuma günü, annesinin yüreği oğlunun idamıyla delindiği o anda İsa, en yakın dostundan annesine bakmasını ister.

142. Mişna, Sotah 3:4, 19a; 21b
143. Sirak 42:12-14. Sirak başka bir yerde, bir kız çocuğunun tam bir kayıp ve sürekli olası bir utanç kaynağı olduğunu söyler.
144. Luka 7:11-15

Kadınlardan söz etmekten bile kaçınan hahamların tersine İsa, vaazlarını kadın karakterlerle doldurur. Skandal yaratacak biçimde, Tanrı'nın kurtuluşumuza duyduğu sevinci, kayıp parasını bulan dul bir kadının sevincine benzetir.[145] Başka bir yerde, duada ihtiyaç duyduğumuz cesaretin, adalet peşindeki dul bir kadının cesareti olduğunda ısrar eder.[146]

Ayrıca mesajına doğru karşılığı örnekleyen bazı kadınları öne çıkarır. Bağışlanmış bir fahişenin sevgi dolu davranışını, bir Ferisi'nin konuksever olmayan tutumunu utandırmak için kullanır.[147] Yoksul bir dul kadının cömertliğine dikkat çeker[148] ve sabırsız öğrencilerinin tepkisine karşın, çocuklarını kutsanmaları için getiren anneleri onaylar.

İsa, kadınları erkeklerin keyfine karşı savunmasız bırakan, sorgulanmayan normlara ve yasalara bile meydan okur**.** Katı bir dinsel grup İsa'yı tuzağa düşürmeye çalışır: "Bir adamın herhangi bir nedenle karısını boşaması Kutsal Yasa'ya uygun mudur?" İsa bu cinsiyet ayrımı yapan yasaya, Tanrı'nın evlilik için başlangıçtaki amacını aktararak karşılık verir: "Adam karısına bağlanır ve ikisi tek beden olur." Onlar da Musa'nın neden bir adamın karısına boşanma belgesi verip onu gönderebileceğini buyurduğunu sorarlar. İsa'nın yanıtı yıldırım gibi çarpar: "Yüreklerinizin katılığı yüzünden Musa karılarınızı boşamanıza izin verdi. *Ama başlangıçtan beri böyle değildi.*"[149] Karıların bir erkeğin malı sayıldığı, erkeklerin karılarını yemeği bozdukları ya da yeterince güzel olmadıkları için boşayabildikleri ve boşanmış kadınların toplumda çok kötü durumda kaldığı bir ortamda İsa, erkeklere karılarını kendisinin onları gördüğü gibi görmeleri için meydan okur: doğuştan gelen, onlardan ayrılmaz ve yeri doldurulamaz bir değere sahip kişiler olarak. Havva düşüşten önce Adem için neyse – değer verilen bir denk ve eşit bir yoldaş – karıları da onlar için öyle olmalıdır. Bütün bunlarda İsa, içinde yaşadıkları düşmüş kültürün evliliğin tanımını değiştirmesine ya da erkeklere kendi *ezer kenegdo*'larını kolayca bir kenara atma ayrıcalığı tanımasına izin vermez.

145. Luka 15:3-10
146. Luka 18:1-8
147. Luka 7:36-50
148. Markos 12:41-44
149. Matta 19:1-8

Kadınlar da İnsandır

Kadınlar özünde erkeklerden "başka" değildir. Erkeklerin insanlığını tam olarak paylaşırlar. Onlara özel muamele yapılmasından çok, insanca muamele edilmelidir. İsa, kadınlarla ilgilenirken her türlü tantanayı ortadan kaldırarak bunun örneğini verdi. İncillerde kadınlar sadece oradadır. Bazen adları verilir, bazen arka plandadırlar. Bazen alırlar. Bazen verirler. İsa onlara erkeklerle eşit davranır. Onun dönemi için inanılmaz olan şu ki, İncillerde İsa'nın erkeklere erkek olarak ya da kadınlara kadın olarak hitap ettiği tek bir yer yoktur. Cinsiyet rolleri ya da cinsiyete uygun alanlar içinde kalmak üzerine de hiçbir öğretişte bulunmaz. Kanadalı yazar Sarah Bessey şöyle der:

İncillerin kayıtları boyunca İsa'nın kadınlara erkeklerden hiç farklı davranmadığını gördüm ve bu hoşuma gitti. Sözle anlatılamayacak kadar nazlı, ince porselen gibi kırılgan değildik. Bize ne ayrıcalıklı bir geçiş izni verildi ne de anlama, katkıda bulunma ya da çalışma yeteneğimiz hakkında incelikli kaygılar duyuldu. Kadınlar, Kutsal Ruh'un yüreklerine dokunup onları ikna etmesi için fazla tatlı ya da zayıf değildi; karanlığın egemenliğini geri püskürtmek için de fazla kurnaz, kıskançlığa, güvensizliğe ve aldatmaya fazla yatkın değildi. İsa tepeden bakmadı, küçümsemedi.[150]

Bessey, Oxford'da yetişmiş bir kadın akademisyen olan Dorothy Sayers'ın bazı duygularını yankılar:

Kadınların Beşik başında ilk, Haç başında son olmalarına belki de şaşmamak gerekir. Bu Adam gibi bir adamı hiç tanımamışlardı – onun gibisi hiç olmamıştı. Onlara hiç dırdır etmeyen, onları hiç pohpohlamayan, kandırmaya ya da tepeden bakmaya çalışmayan bir peygamber ve öğretmen … sorularını ve görüşlerini ciddiye alan, onlar için hiçbir zaman bir alan çizmeyen, onları hiçbir zaman kadınsı olmaya zorlamayan ya da kadın oldukları için alay etmeyen; kişisel bir çıkar peşinde olmayan, savunacak huzursuz bir erkek onuru bulunmayan; onları

150. Sarah Bessey, Jesus Feminist, bölüm 1.

bulduğu gibi kabul eden ve kendini hiç dert etmeyen biri.[151]

İncil yazarları kadınların toplumdaki ve hizmetteki varlığını olağan bir şey olarak göstermekle kalmaz, onları olabilecek en olumlu ışıkta da sunarlar. *Yuhanna'nın Müjdesi'ni ele alalım.* Bölümlerinde İsa'nın kadınlarla ilişkisini gözden geçirdiğimizde, bir kadının (Marta) İsa'dan hayal kırıklığına uğradığını görürüz, ama İsa ona son derece yumuşak davranır ve Bölüm 11'de göreceğimiz gibi, ardından gelen yürek acısını en yüksek onurla karşılar. İçinde yetiştikleri, kadınları aşağılayan ve suçlayan toplumun tersine, hiçbir kadın İsa'nın girişimine direnirken, iman etmezken, onu bırakıp giderken ya da ona ihanet ederken gösterilmez. Bunu, Yuhanna'nın İsa'nın erkek öğrencilerindeki ikiyüzlülüğü, kibri, dönekliği, kalın kafalılığı, bilinçli imansızlığı ve düpedüz kötülüğü sunuş biçimiyle karşılaştırın.[152]

Ya da Luka'nın Müjdesi'ni ele alalım. Luka'nın İsa'nın yaşamını anlattığı kitabında erkeklerle kadınların *çift olarak* yer aldığı 27 yer vardır; bu, meleğin Zekeriya adlı adama, *ardından Meryem'e* görünmesiyle başlar ve İsa'nın ölümüne ve dirilişine tanıklık eden ve bunlarla etkileşen erkeklerin *ve kadınların* varlığına dek sürer. Luka'nın başyapıtının yapısında gösterdiği büyük özeni düşünürsek, onun asıl söylemek istediğini kaçırmak üzücü olur: *İsa'nın gelişiyle kadınların tam onuru da gelir*. Belki de bu nokta en iyi, İsa'nın özellikle üç kadına davranışını gözlemlediğimizde anlaşılır:

Kuyu başındaki kadın. Bir kadına teoloji öğretmenin yalnızca gereksiz değil, ahlaksızca görüldüğü bir dünyada, Yuhanna 4'te İsa'nın yolculuğunu, Samiriye'de bir kuyu başında hor görülen bir kadınla karşılaşacak biçimde bilerek planladığını görürüz. Hahamlar kendi ailelerinin kadın üyeleriyle bile toplum içinde konuşmadıklarına göre – yabancı kadınları hiç saymayalım – kadın, İsa'nın ondan açıkça yardım istemesine ve onunla konuşmasına şaşırıp kalır. Bu konuşma çabucak, kadının geçmişteki ilişkileri ve Tanrı'ya olan ihtiyacı üzerine kişisel ve teolojik bir söyleşiye dönüşür. Pek çok erkeğin istismarına uğramış biri olarak kadının öyküsü, daha önce hiçbir erkeğin ona böyle davranmadığını ortaya koyar. İsa ile herhangi bir kişi arasında kaydedilmiş en

151. Dorothy Sayers, Are Women Human? Essays on the Role of Women in Society, s. 68.
152. Bkz. Yuhanna 12:4-5; 13:2, 27-40, 37-38; 9:24-35; ve 16:18, 31-32.

uzun konuşma olan bu söyleşide İsa, kadının teolojik sorularıyla ilgilenir. Ona gidip kocasını çağırmasını söylediğinde, karının kocasına önderlik etmemesi, onu izlemesi gerektiği yolundaki dönemin görüşünü incelikle hiçe saydığını fark ederiz. Bu konuşmanın sonucunda kadın, Yuhanna'nın Müjdesi'nde İsa'nın Mesih olduğunu keşfeden ilk kişi ve onun ilk geniş çaplı müjdecisi olur.

Zina üstünde yakalanan kadın. Bir grup erkek, kocası olmayan biriyle yatakta yakalanan bir kadını İsa'nın ayaklarının dibine fırlatır. Musa'nın Yasası zina eden erkeği de suçlu saydığı hâlde, erkek bu öyküde yoktur – büyük olasılıkla paçayı kurtarmıştır. Kalabalık, kadının utancını ve apaçık suçunu İsa'yı tuzağa düşürmek için kullanmaya çalışır. Kadın orada, yüzü toprakta, açıkta ve aşağılanmış hâlde yatar, ilk taşın vurmasını bekler. Ama İsa onun çevresine koruyucu bir çember çizer.[153] Sessizlik çöker, gerilim doruğa ulaşır. Ve sonra o konuşur. Ama öteki seslerin tersine, onun sesinde öfke ve nefret yoktur. Hiç günah işlememiş olanın ilk taşı atması yolundaki meydan okuması, kadını değil, erkekleri tam iki kaşlarının ortasından vurur. Birer birer, sıkılmış yumruklar ağır taşları bırakır. Kadın doğrulur ve İsa onu beklemektedir – onu dönüştüren, eşi duyulmamış bir lütufla yumuşacık örterek.

Beytanyalı Meryem. Orta Doğu'da kadınlarla erkekler bir arada vakit geçirmezdi. Yeruşalimli Jose ben Johanan şöyle öğretmişti: "Bir kadınla çok konuşan kendi başına kötülük getirir ve sonunda Cehennem'i miras alır."[154] Ama İsa, Meryem'in birinin öğrencisi olmayı anlatan teknik bir deyim olan "ayaklarının dibinde oturmasına" izin vererek izleyicilerini şaşırtır. Bunu yapan ilk haham olarak İsa, bir kez daha cinsiyet normlarını çiğner. Ev işlerini yapmak kadınların, konuk hahamla sohbet edip onun öğretişini dinlemek ise erkeklerin rolüydü. Ayrıca bir hahamın öğrencisi olmak, insanı sonunda haham olmaya götürebilecek bir yetişme yoluna sokuyordu. Ama İsa, Meryem'e bu onurlu yeri verdiği için eleştirildiğinde, onun ayaklarının dibindeki yerine yalnızca katlanmaktan fazlasını yaptığını gösterir. Onu yüreklendirir. Hatta tencere ovan Marta'yı azarlar: "Sen pek çok şey için kaygılanıp telaşlanıyorsun, ama gereken

153. Usta bir yazar olan Sarah Bessey'ye bu cümle için teşekkür ederim.
154. Perkei Avot 1:5

birkaç şey var – ya da aslında yalnızca bir tek şey. Meryem daha iyi olanı seçti."[155]

Beytanyalı Meryem'le İncillerde bir kez daha karşılaşırız. İsa'nın tutuklanmasından yalnızca altı gün önce, çarmıhın gölgesi başının üzerinde asılıyken, İsa bir yemekte konuktur; bir zamanlar ayaklarının dibinde oturmuş olan Meryem, şimdi pahalı bir güzel kokuyla dolu kaymaktaşı bir kapla içeri girer. Sessizce odayı dolaşıp İsa'nın arkasında durur, kabı kırar ve paha biçilmez içeriğini onun başına ve ayaklarına döker.

Erkek konuklar ne bu davranışı ne de şimdi odayı dolduran güzel kokuyu takdir eder. Tersine, Meryem'in özverisini akılsızca bir israf diye kınarlar. "Bırakın onu!" der İsa, "Neden onu rahatsız ediyorsunuz? Bana güzel bir şey yaptı! Gömülmeme hazırlık olarak bedenime önceden güzel koku sürdü. … Dünyanın neresinde Müjde duyurulursa, onun yaptığı da anlatılacaktır."[156] Markos'un Müjdesi'nde hiç kimse bundan daha yüksek bir onur almaz ve İsa, sofradaki erkeklerin öfkesini hiçe sayarak bu onuru kendi itibarını tehlikeye atma pahasına verir. Ve şu anda her birimiz için ne kutsal bir an var: Bu ayetleri okurken *biz*, İsa'nın onurlandırdığı bu kadını tanıyıp onurlandırarak İsa'nın vaadinin gerçekleşmesi oluyoruz.

Kadınlar ve Müjdeleme Görevinin Ruhu

Pentikost Günü Petrus, şaşkın kalabalığa Ruh'un 120 erkek ve kadının üzerine dökülmesinin anlamını açıklar. Bunun, yüzyıllar önce ilan edilmiş olan Yoel'in peygamberliğini yerine getirdiğini söyler: "Tanrı diyor ki, son günlerde Ruhum'u bütün insanların üzerine dökeceğim. Oğullarınız ve kızlarınız peygamberlik edecek, gençleriniz görümler görecek, yaşlılarınız düşler görecek. O günlerde kullarımın, hem erkeklerin hem kadınların üzerine de Ruhum'u dökeceğim ve peygamberlik edecekler."[157]

İbranice Kutsal Kitap'ın tamamında Ruh'un bir kölenin, Yahudi olmayan birinin ya da bir kadının üzerine döküldüğüne dair hiçbir kayıt yoktur – yalnızca özgür

155. Luka 10:42
156. Markos 14:1-9
157. Elçilerin İşleri 2:17-18; Yoel 2:28-29

Yahudi erkeklerin üzerine. Daha açıkçası, bu tür bir bereketi yalnızca krallar ve peygamberler alır. Oysa Yoel'in peygamberliği – belki de bir Yahudi peygamberin yaptığı en şaşırtıcı öngörü – Ruh'un yalnızca Yahudi krallara ve peygamberlere değil, Yahudi olmayanlar, düşük konumdaki "kullar" ya da köleler, hatta "kızlar" ve "kadınlar" da içinde olmak üzere "bütün insanlara" verileceği bir zamanın geleceğini ilan eder.

Elçilerin İşleri kitabı bundan sonra, Tanrı'nın Ruhu'nun Yeruşalim'deki o yukarı kattaki odadan dışarıya doğru orman yangını gibi yayılmasını belgeler; Ruh, yapacağını vaat ettiği şeyi yapar: Kadınları, köleleri ve Yahudi olmayanları da doldurur ve güçlendirir. Yetiştiği ortamın Yahudi etnik merkezciliğinden kurtulamamış olan Petrus bile, daha sonra Kornelius'un evinde Ruh'un Yahudi olmayanların üzerine döküldüğünü görünce şaşkına döner. Ancak o zaman Yahudi olmayanların da Tanrı'nın halkına katılabileceğine sonunda inanabilir.[158] Kutsal Kitap'ı baştan sona okurken, bir zamanlar yalnızca erkeklere verilenin Pentikost Günü kadınlara da verildiğine tanık olduğumuzda, Petrus'un Kornelius'un evinde yaşadığına benzer bir hayranlık duymalıyız!

Ama İsa'nın işleri götürdüğü yer tam da burasıydı. Örneğin, yeryüzündeki yaşamında kadınlarla kurduğu köklü ilişki, çarmıhtaki ölümüyle doruğa ulaştı; bu, aynı zamanda Tapınak perdesinin ikiye yırtıldığı[159] ve bir zamanlar En Kutsal Yer'de bulunan Tanrı'nın Kutsal Varlığı'nın sokaklara taştığı andı. Onun öldüğü dönemde Yahudi Tapınağı yapı topluluğu iç içe geçmiş alanlardan oluşuyordu; en içten en dışa doğru, İç Avlu'ya yalnızca Yahudi erkekler, Uluslar Avlusu'na Yahudi olmayanlar, ondan sonra da Kadınlar Avlusu'na kadınlar girebiliyordu. Simgesel anlam yeterince açıktır: Avlular, farklı insan kesimlerinin Tanrı'nın varlığına en fazla ne kadar yaklaşabileceğini temsil ediyordu. Asıl tapınağa yalnızca İbrani erkeklerin girmesine izin veriliyordu ve En Kutsal Yer'e yılda bir kez yalnızca tek bir Yahudi erkek girebiliyordu.

Öyleyse şu harikalığı hissedin: İsa'nın böğründen kan akarken Tanrı'nın Ruhu En Kutsal Yer'den taştı – kıyılarını aşarak, ayıran perdeyi ikiye yırtarak ve herkesi

158. Elçilerin İşleri 10:44-48
159. Matta 27:5

her şeyin tam ortasına getirme olanağını açarak! *Artık Tanrı'nın halkının yapılarında "yalnızca erkeklere" ya da "yalnızca Yahudilere" ait alanlar olmayacaktı.*

Ruh armağanı, yalnızca kişinin tam kurtuluşunun ve Tanrı'nın halkına tam katılımının bir yönü olarak değil, aynı zamanda Tanrı'nın görevine tam katılımı için de verilir. Hem Yoel peygamberliğinde hem de Petrus vaazında Ruh'u dünyaya yapılan çağrıyla ilişkilendirir: "Rab'bi adıyla çağıran herkes kurtulacak."[160] Yoel'in ve Petrus'un vurguladığı şudur: Mesih geldiğinde özgür ile köle, yaşlı ile genç, zengin ile yoksul, Yahudi ile Yahudi olmayan, erkek ile kadın eşit biçimde kurtulacak *ve görevi yerine getirmek için eşit biçimde Ruh'un gücüyle gönderilecektir*. Mesih'te hepimiz, erkekler de kadınlar da, krallar, peygamberler, kâhinler, ulaklar ve müjdeciler olacağız.

Yoel'in peygamberliği, ilk kilise kurulurken meyve vermeye başlar. Elçilerin İşleri 1'de, Ruh verilmeden önce bize şöyle denir: "Hepsi, *kadınlarla ve İsa'nın annesi Meryem'le* ve İsa'nın kardeşleriyle birlikte, sürekli olarak bir arada duaya devam ediyorlardı. O günlerde Petrus, imanlıların (yaklaşık yüz yirmi kişilik bir topluluk) arasında ayağa kalkıp şöyle dedi: "Erkek ve kız kardeşlerim …"[161] Neden yalnızca erkekler değil de kadınlar da hazırlanıyordu? Çok basit: Onlar da dirilen İsa tarafından görevlendirilmişlerdi. Elçilerin İşleri 1, Luka 24'ün hemen ardından gelir; orada İsa, göğe yükselmeden birkaç gün önce, elçileri "ve onlarla birlikte olanları"[162] kapsayan öğrencileriyle yemek yer ve onlara, ancak yukarıdan güç aldıktan sonra bütün uluslara İsa'nın tanıkları olmalarını buyurur. Kimdir bu "onlarla birlikte olanlar"? Aralarında pek çok kadın vardır – 10. ayette "onlar" kadınlardır ve bu "onlar", 33. ve 50-53. ayetlerde ve Elçilerin İşleri 1:14'te "onlarla birlikte olanlar"a dönüşür. "Onlar" (pek çok kadın da içinde olmak üzere) Ruh'u aldıklarında ne olur? İzleyenlerin önünde "hepsi" "Tanrı'nın büyük

160. Elçilerin İşleri 2:21, Yoel 2:32
161. Elçilerin İşleri 1:15-16
162. Luka 24:33

işlerini anlatmaya" başlar[163] – *yalnızca erkekler değil, Tanrı'nın görevinin ön saflarında kadınlar da.*[164]

Kiliseye verilen en yüce bereket Ruh ise ve kilisenin en önemli işi İsa'yı kaybolmuş ve ölmekte olan bir dünyaya duyurmaksa, o zaman ilk kilisedeki kadınların – Eski Antlaşma'daki eğilimin tam tersine – güçte ve görevde erkeklerle birlikte tam olarak yer aldıklarını not etmeliyiz. Bu can alıcı noktayı kaçırmayalım: Kutsal Kitap anlatısının ufuk çizgisine Yahudiler, erkekler ve efendiler egemen olsa da, Yoel'in peygamberliği ve Petrus'un ondan alıntı yapması, Tanrı'nın planında Yahudi olmayanlara, kölelere *ve kadınlara* eşit bir yer verildiğini gösterir. İşte çok benzer bir şey söyleyen, küçük ama yük taşıyan bir başka metin.

Ne Yahudi Ne Grek

Pavlus İsa'yla karşılaşmadan önce, bütün Yahudiler gibi, büyük olasılıkla Yahudi olmayan biri, köle ya da kadın olarak yaratılmadığı için Tanrı'yı övdüğü sabah duasını ederdi. Bu dua, kadınların da bulunduğu bir havrada edildiğinde, kadınlar da sırası gelince Tanrı'ya "beni kendi isteğine göre yarattığın için" şükrederdi – ve bunu yaparak Tanrı'nın gözünde aşağı konumda olduklarını kabul ediyor, eski Yahudi yaşamındaki daha az ayrıcalıklarını da benimsemiş oluyorlardı.

Eski Antlaşma'da antlaşmanın işareti olan sünneti, Yahudi erkeklerin katlanmak zorunda olduğu çok acılı bir şey olarak düşünebiliriz. Gerçekte ise bu, bedenlerinde taşıdıkları bir statü simgesiydi; onları en yüksek dinsel kademeye ait olarak işaretliyordu – hem Yahudi olmayanları hem de kadınları dışarıda bırakan bir kademeye. Şimdi Yeni Antlaşma'daki antlaşma işaretinin getirdiği eşitlik

163. Elçilerin İşleri 2:11

164. Benzer şekilde, Elçilerin İşleri 4'te, aynı Yeruşalim kilisesinde, kadınları bir kez daha Müjde görevinin en ön saflarında buluruz. Petrus ile Yuhanna cezaevinden salıverildikten sonra arkadaşlarının yanına giderler ve onlarla birlikte duaya yönelirler. "Onlar dua ettikten sonra toplandıkları yer sarsıldı. Hepsi Kutsal Ruh'la doldu ve Tanrı'nın sözünü cesaretle duyurmaya devam ettiler." (Elçilerin İşleri 4:31) Dua eden ve vaaz eden bu "onlar" kimlerdir? Elçilerin İşleri 1 ve 2'de sözü edilen kadınların bunun dışında tutulduğunu varsaymak için hiçbir neden yok. Erkeklerin ve kadınların Tanrı'nın iyiliğini duyurmasının sonucunu gördüğümüzde bu açıklık kazanır: "Rab'be iman edenlerin, erkeklerin ve kadınların sayısı gittikçe artıyor, kalabalıklar hâlinde onlara katılıyordu." (Elçilerin İşleri 5:14)

coşkusunu düşünün. Artık (doğası gereği dışlayıcı olan) erkek sünneti değil, Yahudi *ve* Yahudi olmayan, erkek *ve* kadın için verilen vaftiz, her imanlının törenidir.

Pek çok akademisyen, Pavlus'un iman etmeden önceki eski sabah duasına tam bir karşılık veren Galatyalılar 3:28'deki şu sözlerin sözlü bir vaftiz formülü olarak kullanıldığını söyler: "Artık ne Yahudi ne Grek, ne köle ne özgür, ne erkek ne kadın vardır. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz."[165] Bu sözlerin anahtar ifadesi "Mesih İsa'da"dır. Nasıralı İsa, Yahudilerin Tanrı'nın halkı içinde en yüksek yere sahip olduğuna inandıkları kişiyi – özgür Yahudi erkeği – temsil etse de, onun adıyla vaftiz edilen herkes onda aynı değerli konumu miras alır. Bu ayet bütün insanlığı aynı düzeye indirmez. Tersine, kurtarılmış insanlığı aynı yüksekliğe çıkarır. Bu ayete Kutsal Kitap'ın toplumsal açıdan en patlayıcı metni ve *Pavlus'un İnsanlık İçin Magna Carta'sı* denmesine şaşmamalı. Galatyalılar 3:28'i mektubun bütünü bağlamında okursak, Pavlus'un vurgusunun şu olduğunu görürüz: Tanrı'nın iki değil, tek bir ailesi vardır. Tanrı'nın İbrahim'e vaat ettiği aile, İsa'ya iman eden herkesten oluşur – İbrahim'in hem oğulları hem kızları; hem onun genlerini miras alanlar, yani iman eden Yahudiler, hem de onun imanını örnek alanlar, yani iman eden Yahudi olmayanlar. Pavlus bunu Yahudilerle Yahudi olmayanlar arasındaki sorunlu ilişkileri ele almak için yazar. Yahudiler uzun zamandır Yahudi olmayanlardan üstün olduklarını varsaymışlardı ve artık aynı Kurtarıcı'yı paylaşsalar da hâlâ Tanrı'nın gözdeleri olduklarını düşünüyorlardı. Pek çok Yahudi Hristiyan'a göre, Yahudi olmayanlar Tanrı'nın gözünde onların gerçek eşitleri olarak durmak istiyorlarsa önce sünnet olmalıydılar. Pavlus buna asla yanaşmaz. Sünnetli ile sünnetsiz arasındaki ayrımı önemsiz ilan eder. Hem Yahudiler hem Yahudi olmayanlar İbrahim'in iç çemberine tam olarak girebilir: "Artık ne Yahudi ne Grek vardır" der. Pavlus'a göre "dışarıda, dünyada" var olan etnik ve toplumsal farklar ne olursa olsun, "burada, kilisede" hiçbir önemi yoktur.

Galatyalılar'a mektubun odağı Yahudilerin Yahudi olmayanları aşağı görmesi olsa da, Pavlus aynı ilkenin "özgür ve köle" ile "erkek ve kadın" hiyerarşileri için

165. Hemen önceki bağlam bu bağlantıyı açıkça gösterir: "Mesih'e vaftiz olan hepiniz Mesih'i giyindiniz" (Galatyalılar 3:27). Yeni imanlılar vaftiz sularına girerken Mesih'te yeni buldukları kimliklerini ve birliklerini dile getiriyorlardı.

de geçerli olduğunu geçerken belirtir. *Asıl vurguladığı nokta, Müjde'nin etnik kökene, toplumsal konuma ve cinsiyete dayanan hiyerarşik değer ve ayrıcalık sistemlerini ortadan kaldırdığıdır.*

Ne Köle Ne Özgür

Galatyalılar'da Pavlus, bir tür kültür depremini başlatan radikal bir teoloji ortaya koyar, ancak bu deprem ilk başta yalnızca hafif bir öncü sarsıntı olarak hissedilmişti. Benzer biçimde, Filimon'a mektubu da Hristiyan bir efendiye, geri dönen kölesine davranış biçimini nasıl yeniden gözden geçireceği konusunda yol gösterir. Pavlus, Kolose'deki bu ev kilisesi önderini, kaçak kölesi Onisimos'u yeniden kabul etmeye teşvik eder. Kaçışından bu yana Onisimos iman etmiştir ve şimdi Pavlus onu bu mektupla birlikte "sahibine" geri gönderir, ama aralarındaki ilişkinin eski düzeninin bozulacağı anlayışıyla. Filimon'dan, Onisimos'u şöyle kabul etmesini isteyerek ona meydan okur: "artık köle olarak değil, köleden üstün olarak, sevgili bir kardeş olarak. O benim için çok sevgilidir, ama hem insan olarak hem de Rab'de bir kardeş olarak senin için daha da sevgilidir."[166] Galatyalılar ile Filimon'u yan yana koyduğumuzda, Pavlus'un Yahudi ile Yahudi olmayan ve özgür ile köle arasındaki gerilimleri aynı biçimde ele aldığını fark ederiz: *Toplumsal farklılıkları inkâr etmeden, Müjde'nin birleştirici ve eşitleyici gücünü uygulayarak hiyerarşiyi olabildiğince eritmeye çalışır.*[167]

Bütün bu örneklerde *Pavlus, imanlıların birbirini görme ve birbirine davranma biçiminde toplumsal hiyerarşileri kökten altüst eder*: Galatya kilisesinde Yahudilerin Greklere, Kolose kilisesinde efendinin köleye bakışında ve davranışında. Pavlus onların

166. Filimon 1:16

167. Benzer biçimde, Korint kilisesindeki zengin-yoksul gerginliklerini ele alırken, 1 Korintliler 11:17-34'te Pavlus, topluluklarındaki zenginlerin yoksullara davranışındaki günahlı tutumla yüzleşir. Rab'bin Sofrası'nda tıka basa yiyip sarhoş olurken yoksulları aç bıraktıkları için onları azarlar. Onlara şunu sorar: "Tanrı'nın kilisesini küçümseyip hiçbir şeyi olmayanları utandırıyor musunuz?" Zenginle yoksulun Mesih'in tek bedeni olarak birleştiği Müjde'de daha iyi bir yol, "kardeşlerin, yemek için bir araya geldiklerinde birbirlerini beklemeleri"dir.

toplumsal farklılıklarını silip atmıyor olabilir,[168] ama Mesih'in çarmıhı ve Ruh'un armağanı, uzun zamandır kabul gören ve saygı duyulan ayrımcılıkları, düşmanlıkları, dışlamaları ve hiyerarşik normları eritmeye başlamıştır.

Pavlus bütün mektuplarında özellikle Müjde'nin topluluğun pratik yaşamında gerçekte nasıl bir fark yarattığıyla ilgilenir. Kilise yalnızca Müjde'ye inanmak için var değildir. Kilise, insanların birbiriyle ilişki kurmasının ve birbiriyle yan yana işlev görmesinin en iyi yolunu kendi topluluğu içinde ve onun aracılığıyla hayata geçirmek için vardır. Kilise, dünyada herkesin eşit koşullarda katılması gereken tek yerdir.

Bu noktayı tamamen gözden kaçıran pek çok tamamlayıcı akademisyen, Galatyalılar 3:28'i yalnızca kişinin Tanrı önündeki konumu hakkında genel bir ifade olarak okur ve Pavlus'un özellikle bu can alıcı teolojinin pratik ve topluluk içindeki yansımalarıyla ilgilendiği gerçeğini yadsır. Oysa Pavlus'un düşüncesinde Tanrı önündeki konumumuz, somut ilişkilerimizi ve kilisenin aldığı biçimi şekillendirecektir. Mesih'in Müjdesi yalnızca Tanrı'yla değil, birbirimizle de yeni bir ilişki biçimi açar. Pavlus'un içinde yetiştiği Yahudi ve son derece hiyerarşik dünya, Mesih'te altüst edilmiştir. Galatyalılar 3:28, Mesih'teki bu yeni varoluşun yeni bir topluluk deneyimine yol açması gerektiğini söyler.

Bu, kadın-erkek ilişkileri için ne anlama geliyor?

Ne Erkek Ne Kadın

Pavlus "Yahudi ile Grek" ve "özgür doğmuş ile köle" arasındaki birlik ve eşitliği sıraladıktan sonra üçüncü bir çift ekler: "erkek ve kadın". Bu, Pavlus'un vaftiz edildiğimizde cinsiyetsiz varlıklara dönüştüğümüzü söylediği anlamına gelmez. Tersine, ortadan kalkması gereken, gergin güç ilişkileridir – "dışarıda, dünyada" erkek ile kadın arasındaki hiyerarşi ve statüko çok belirgin olabilir, ama "burada, kilisede" yeni bir düzen kendini göstermeye başlamaktadır.

168. Bu nedenle Pavlus, pastoral ve müjdeleme düzeyinde, Yahudilere ve Yahudi olmayanlara Müjde'yi duyururken ve Yahudilerin bağlı kaldığı Musa'nın Yasası sorusu konusunda onlara çobanlık ederken hâlâ farklı bir yaklaşımı tercih eder. (Bkz. 1 Korintliler 9:17-23, Romalılar 14-15) Yahudiler ve Yahudi olmayanlar "aynı varış noktasına ulaşmış olabilirler, ama çok farklı yollardan gelmişlerdir ve çok farklı kültürel anıları ve hayal dünyalarını korurlar." (N.T. Wright – kaynak: www.bit.ly/3q7vQid)

Peki ya kilisedeki önderlik? Bu, daha sonra daha ayrıntılı olarak ele alacağımız bir konu, ama şimdilik Yeni Antlaşma akademisyeni F.F. Bruce'un şu keskin gözlemine dikkat edin:

Pavlus'un Mesih'te erkek ile kadının konumunu eşitlemesinde, Yahudi ile Yahudi olmayanın ya da köle ile özgür kişinin konumunu eşitlemesinde olduğundan daha fazla bir kısıtlama ima edilmez. Eğer gündelik yaşamda Mesih'teki varoluş kilise paydaşlığında açıkça kendini gösteriyorsa, o zaman, Yahudi olmayan biri kilisede bir Yahudi kadar özgürce, bir köle de bir yurttaş kadar özgürce ruhsal önderlik yapabiliyorsa, neden bir kadın da bir erkek kadar özgürce yapamasın?[169]

Bazılarımız Bruce'un görüşünü kabul etmekte zorlansa da, bana göre bu görüş Pavlus'un yaptığı gözlemle örtüşüyor – cinsiyet, toplumsal konum ya da etnik köken gerekçesiyle ayrıcalığı, gücü ya da rütbeyi sürdürme girişimlerinin hepsini geçersiz kılan gözlemle. Bruce, Pavlus'un teolojisinin sonuçlarını etnik (Yahudi–Yahudi olmayan) ve sosyoekonomik (köle–özgür) ilişkiler açısından ele almaktan memnun olup da bunu kadın-erkek ilişkilerine uygulamayı ihmal eden pek çok Kutsal Kitap akademisyenindeki tutarsızlığı vurgulamaya çalışır. Oysa Pavlus'un özlü teolojik ifadesinde bu üçü birbirine koşuttur.

En azından şunu söyleyebiliriz: Pavlus Galatyalılar'da bütün bunların kadınlar ve köleler için ne anlama geldiğini, Yahudi olmayanlar için yaptığı gibi ayrıntılı olarak açmasa da, bazılarını ayrıcalıklı kılan ve ötekileri haksızca cezalandıran engelleri açıkça yıkmaktadır. Kadınların, kölelerin ve Yahudi olmayanların kültürel hiyerarşilerden özgür olduğunu, Mesih'in bedeninde birliği ve eşitliği yaşadığını tasavvur eder; orada ayrımlar tamamen ortadan kalkmasa da derin biçimde en aza indirilmelidir. *Bu gerçekten radikal bir düşüncedir.*

Ama bütün bunlar nereye varıyor? İlk kilisede kadınların hizmet rollerini Bölüm 12'de inceleyeceğiz, ama şimdi öykünün sonuna atlayalım.

169. F.F. Bruce. The Epistle to the Galatians

Gökte Olduğu Gibi

Şimdilik Yaratılış 3:16'nın karanlık öngörülerinin gerçekleştiği, erkeklerin kadınlara kolayca egemen olduğu bir zamanda yaşıyoruz, ama ataerkillik sonunda İsa'nın *Parousia*'sı tarafından yutulacak. Galatyalılar'a mektubunun sonunda – Müjde'nin Tanrı'nın halkı içindeki bölünmeleri ve hiyerarşileri nasıl ortadan kaldırdığını göstermeye çalıştığı mektubun sonunda – Pavlus şöyle der: "Sünnetli olup olmamak önemli değildir; önemli olan yeni yaratılıştır."[170] Yeni yaratılış, Tanrı'nın insan soyunu ve evreni yeniden biçimlendirme vaadine işaret eder. Tanrı'nın dünyayı gelecekte yeniden yaratışında bölünmeler ve hiyerarşiler artık var olmayacak; ama bu gelecek şimdiden, Mesih'in işi ve herkese önderlik ve öğretme armağanları veren Ruh'un varlığı aracılığıyla kilisede etkisini gösteriyor; öyle ki erkekler ve kadınlar bir kez daha yan yana egemenlik sürecekler (Luka 22:30).[171]

Ne var ki bazı tamamlayıcı akademisyenler, gelecek dünyada bile kadınların değil erkeklerin egemenlik süreceğini öne sürer. İsa'nın erkek elçilerine gelecekte on iki taht vaat ettiği ve bir gün özverileri için onları büyük bir onurla ödüllendireceği doğrudur,[172] ama bu vaatlerin geçtiği bölümleri okuduğumuzda, İsa'nın benzer bir vaadi yalnızca on ikilere değil, *bütün izleyicilerine* verdiğini görürüz.[173] Yuhanna'nın apokaliptik görümündeki 24 ihtiyara gelince, apokaliptik simgeciliği fazla zorlamamalıyız – 24'ü İsrail'in 12 oğlundan ve 12 elçiden oluşsa bile, temsil ettikleri *Tanrı'nın halkının tümüdür*. Üstelik en yüksek

170. Galatyalılar 6:15

171. Yoel'in gelecek Egemenlik hakkındaki peygamberliğine göre, Ruh bir sel gibi döküldüğünde ve her ulustan kalabalıklar kendilerini Mesih-Rab'bin adını çağırırken bulduklarında, bu Egemenliğin başlıca katılımcıları hem erkekler *hem de kadınlar* olacaktır.

172. Matta 19:28 ve Luka 22:30

173. Matta 19'da İsa, on iki elçiye kendisi için yaptıkları özverilerin karşılığında on iki tahtta oturacaklarına ilişkin açıkça mecazi vaadinin hemen ardından, kendisi için özveride bulunan "herkesin" bu yaşamda ve gelecek yaşamda ödüllendirileceğinden söz eder; öyle ki yeryüzünde sonuncu olan pek çok kişi gökte birinci olacaktır. Benzer biçimde Luka 22'de, öğrencilerinin İsrail üzerinde yargı yapan on iki tahtta oturacaklarından söz etmeden hemen önce (yine son derece simgesel), İsa kendi Egemenliği'nde herkesin hizmetkârı olanın herkesten büyük olacağını söyler – bu, yalnızca on ikilere değil, potansiyel olarak herkese yönelik bir göndermedir. Her iki durumda da on iki taht simgeseldir ve gökte elçilerden bile daha yüksek bir onurla ödüllendirilen kişilerin olabileceği düşüncesi de yerindedir.

onurun sonsuza dek 24 özgür Yahudi erkeğe ayrıldığını öne sürmenin sorunu, bunun yalnızca kadınlar için değil, köleler ve Yahudi olmayanlar için de sonuçları olmasıdır: Onlar sonsuza dek yığının en altında mı kalacaklar? Elbette hayır – böyle bir sonuca ancak Kutsal Yazılar'daki simgesel ifadeleri harfiyen okumak gibi çok yaygın bir yorum hatasına düşersek varırız.

İsa'nın öğretisinde açık olan şudur: Düşmüş dünyada en alt basamakta olanlara, kurtarılmış dünyada en yüksek konumlar verilecektir. Talantlar benzetmesinde İsa, buradaki sadakati göksel ödülle ve gökteki yetkiyle ilişkilendirir. Dördüncü yüzyılın Hristiyan şehidi Blandina, "ufak tefek, çelimsiz, hor görülen bir kadın köle", ölümüne dek sürdürdüğü sadakatin, kendisinin "göğün seçkinleri arasına konulacağı, Tanrı'nın ışıl ışıl sarayının görkeminin tam ortasında, düşmüş dünyada kendisinden ölçülemeyecek kadar üstün olanların önünde oturtulacağı" anlamına gelebileceğine inanmakta haklıydı.[174]

Yeni göklerde ve yeni yeryüzünde hem erkeklerin hem kadınların eşit mirasçılar olacağını nereden biliyoruz? Eski Antlaşma'da Tanrı'nın özel bir meshle ayırdığı üç "önderlik" işlevi vardı: peygamberler, kâhinler ve krallar. Yeni Antlaşma bu üç rolü ele alır ve onları – gelişmiş bir biçimde de olsa – sonsuzluğa yansıtır.

Kadınlar peygamberdir ve peygamber olacaklardır. Pentikost'ta kadınların erkeklerle birlikte peygamberlik ettiğini zaten gördük. Bildiğimiz biçimiyle peygamberlik sona erecek olsa da, Tanrı'nın halkının sonsuza dek Tanrı'nın sözlerini duyurmayı sürdürmesi olasıdır. *Benzer biçimde, kadınlar kral ve kâhindir ve öyle olacaklardır.* Petrus, mektup yazdığı kilisedeki kadınları da içine katarak onlara "seçilmiş soy, krallık kâhinleri" olduklarını söyler.[175] Yuhanna da kadınları içine katarak, bu rollerin sonsuza dek süreceği için Tanrı'yı över: "Onları Tanrımız'a hizmet etmek üzere bir krallık ve kâhinler yaptın. Yeryüzünde egemenlik sürecekler."[176]

Hayal gücünüzü zamanın en uzak ufuklarına kadar uzatın; Galatyalılar 3:28'in yeni göklerde ve yeni yeryüzünde eksiksiz gerçekleştiğini gördüğümüzde, bugüne dek insanlık tarihine egemen olmuş cinsiyete dayalı hiyerarşilerin son bir

174. Tom Holland, Dominion: The Making of the Western Mind, bölüm 4
175. 1 Petrus 2:9
176. Vahiy 5:10

kaybolma gösterisi yapacağını fark edeceksiniz. Cinsler arasındaki her türlü rekabet, birinin ötekini her türlü aşağılaması, sonunda yerini birbirini bütünüyle takdir etmeye ve birbiriyle iş birliği yapmaya bırakacaktır.

Bu bizi şaşırtmamalı: Yeni yaratılış, ilk yaratılışın yeniden kurulması ve tam olarak çiçeklenmesidir. Tanrı'nın başlangıçtaki tasarısı, Adem ile Havva'nın ikisinin de Tanrı sözünün koruyucuları olması, ikisinin de yeryüzünü bir kral ve bir kraliçe olarak yönetmesi ve ikisinin de bahçe-tapınakta kâhinler olarak çalışmasıydı. *Kurtarılmış erkekler ve kadınlar, sonsuzluk boyunca, ilk yaratılışın son gerçekleşmesinde ortak peygamberler, ortak yöneticiler ve ortak kâhinler olarak omuz omuza emek verecekler.* İsa'nın kilisesi için her şeyin varacağı yer buysa, neden şimdi daha azıyla yetinelim?

Küçük Ayetlerde Büyük Şeyler Olur

Kutsal Kitap'ta adı geçen binlerce kişinin büyük çoğunluğu özgür Yahudi erkeklerdir – aslında Kutsal Yazılar'ın tamamında adı geçen yalnızca 200 kadın vardır. Kutsal Kitap öyküsünde ve insanlık öyküsünde kadınlar için böylesine parlak bir başlangıçtan sonra, ilk anne babamızın düşüşü bizi felaketli bir yöne sürükler. Kutsal Kitap'ın başlıca karakterlerinin çoğu köle değil özgür, Yahudi olmayan değil Yahudi, kadın değil erkektir. Bundan ne sonuç çıkarmalıyız? Salt Kutsal Kitap istatistiklerine bakarak Tanrı'nın özgür Yahudi erkekleri yeğlediği sonucuna mı varmalıyız?

Kesinlikle hayır. Daha çok Yahudilerle ilgili öyküler bulmamızın nedeni, Mesih'i beklemek, ağırlamak ve dünyayla paylaşmak üzere Tanrı tarafından özel olarak çağrılmış halkın onlar olmasıdır. Benzer biçimde, özgür erkeklerle her adımda karşılaşırız, çünkü Akdeniz dünyasının eski toplumsal koşulları köleleri ve kadınları pratikte görünmez kılıyor, onları kamusal alanın dışında tutuyordu – oysa Kutsal Kitap anlatısının büyük bölümü kamusal alanda geçer.

Bu nedenle Kutsal Yazılar'da görülen istatistiksel dengesizlik, Tanrı'nın Egemenliği'nde özel muamele ya da görevler için erkekleri yeğleyerek seçmesinin sonucu *değil*, Tanrı'nın vahiy ve kurtuluş amaçlarını merhametle ve

sabırla içine uyarladığı, erkek egemen düşmüş bir dünyanın (Tanrı'nın Yaratılış 3'te önceden bildirdiği gibi) sonucudur.

Dahası, yalnızca Eski Antlaşma'da değil Yeni Antlaşma'da da Yahudiler üzerindeki büyük vurguya bakarsak, büyük teolojik ağırlık taşıyan can alıcı Kutsal Kitap ifadelerini – İbrahim'in soyunun "dünya uluslarını kutsayacağı" vaadini ya da kilise hakkında "Mesih'te ne Yahudi ne Grek vardır" bildirisini – hesaba kattığımızda, Yahudilerin Tanrı'nın düzeninde daha yüksekte olduğu sonucuna varamayız. Bu ifadeler az ve seyrek olsa da, Kutsal Kitap yorumunda ve kilisenin kabul görmüş inanç ve uygulamasında belirleyici etkenler işlevi görürler.

Kutsal Kitap anlatısına özgür Yahudi erkekler egemen olsa da, anlatı yalnızca özgür Yahudi erkeklerle ilgili değildir. Teolojik açıdan, küçük ayetlerde büyük şeyler olur. Bütün metinler aynı ağırlıkta değildir. Değerli taşlar yeryüzüne serpiştirilmiş olsa da, bazı yerlerde büyük miktarlarda bulunurlar. Kutsal Yazılar'ın tümü Tanrı esinli olsa da, önemli öğretilerin belirli yerlerde büyük miktarlarda biriktiğini fark ederiz: Kadının Tanrı'nın yüreğindeki, kilisedeki, dünyanın geleceğindeki ve tarihin doruğundaki yerini ortaya çıkarmak söz konusu olduğunda, en yüksek sesle konuşan Kutsal Yazı bölümleri genellikle şunlardır: Kutsal Kitap öyküsünün en başı ve en sonu, bunların arasında da İsa'nın kadınlara davranışı, Yoel 2'nin yerine gelmesi olarak cinsiyet ayırmayan Ruh'un dökülmesi ve Pavlus'un Galatyalılar 3:28'deki radikal ruhsal eşitlik vizyonu – bu eşitlik kilisede yavaş ama emin adımlarla toplumsal ve işlevsel eşitlik olarak kendini göstermeye başlar; bu, özellikle Romalılar 16'da (Bölüm 12'de açacağımız) ve Romalılar 12'de (Bölüm 13'te inceleyeceğimiz) açıkça görülür.

Bu koordinatlar yerine oturunca, kadınları değerlendirmemizde Güney'e değil Kuzey'e çok daha iyi yönelebiliriz; ayrıca özellikle, yüzeysel bir okumada kadının aşağı olduğunu ya da ikincil konuma tabi kılındığını ima ediyormuş gibi görünen üç ters rüzgâr niteliğindeki Kutsal Kitap metnini de anlamlandırabiliriz. Şimdi bu çok tartışmalı metinlere geçiyoruz.

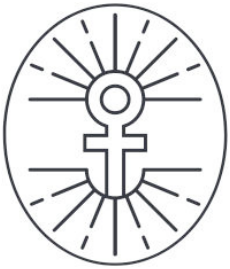

İKİNCİ KISIM

KADINLAR: SINIRLI MI, SINIRSIZ MI?

6

KORİNTLİ KADINLAR

"Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten bağımsızdır, ne de erkek kadından." 1 Korintliler 11:11

Size bir tavsiyem var: *Zor Kutsal Kitap metinlerini anlamaya yönelik teknik çalışma gerçekten size göre değilse, bu bölümü ve bir sonrakini atlayın ve sonunda onlara geri dönün.* İlk taslağımın ilk okuru olan eşim bana "Bu kitabın her bölümü okuması zevkli" dedi – bu bölüm ve bir sonraki hariç; onlar "çok zahmetli". Okurun hatırına keşke bu iki bölüm daha az karmaşık olsaydı – ne var ki tamamlayıcılık son derece incelikli bir "Kutsal Kitap'a dayalı" argümanlar ağı olduğundan, insanların ve kiliselerin ondan kurtulduğunu görmek istiyorsak bu ağı iplik iplik çözmemiz gerekir.

Kısa bir genel bakış olarak, bu bölümde ve bir sonrakinde ortaya konan ana nokta, açıkça söylemek gerekirse şudur: *Tamamlayıcılar Pavlus'un mektuplarındaki üç metni (1 Korintliler 11:3-16, 1 Korintliler 14:33-35 ve 1 Timoteos 2:11-15) yanlış okumuşlardır. Pavlus'un bütün kiliselerde ve bütün zamanlar için kadının ikincil konuma tabi kılınmasını öğrettiği sonucuna varırlar. Oysa Pavlus bu metinlerde belirli bir tarihsel durumu ya da kültüre özgü bir duyarlılığı ele alır. Bu metinler bugün bize yardımcı olabilecek, kadın ve erkekle ilgili teoloji kırıntıları taşısa da, hiçbiri evrenselleştirilmiş bir cinsiyet hiyerarşisini desteklemez.*

Bu bölümde ilk iki metni, bir sonrakinde de üçüncüsünü ele alıyoruz; her seferinde tamamlayıcı yorumu anlamaya ve eleştirmeye, ardından daha iyi bir yoruma doğru ilerlemeye çalışıyoruz. Petrus, Pavlus'un mektuplarında

"*anlaşılması güç* bazı *şeyler*" bulunduğunu söyler.[177] Bu üç metin listenin başında olmalı. (Konuya dalmadan önce bir şey daha: Bu bölümü ve bir sonrakini aşırı yüklememek için pek çok çok önemli içeriği son notlara bıraktım; oraları da kurcalamaktan çekinmeyin.)

1 Korintliler 11:3-16

İlk metin *baş örtüleriyle* ilgilidir – evet, bunun için kafa yormaya hazır olun. Hayatımda birkaç kez, her seferinde günlerce, bu metnin başını sonunu çıkarmaya çalıştım ve her seferinde biraz daha fazla kavrayışla, ama başladığımdakinden daha çok soruyla ayrıldım. Bu metinde vardığım noktayı size anlatayım.

Bu metni hızlıca bir okuyun (bölüm ilerledikçe ona geri dönmeniz gerekebilir) ve okurken başınız dönmeye başlarsa şaşırmayın:

3 Ama şunu bilmenizi istiyorum: Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih'in başı da Tanrı'dır. 4 Başı örtülü olarak dua eden ya da peygamberlik eden her erkek başını onursuz kılar. 5 Ama başı açık olarak dua eden ya da peygamberlik eden her kadın başını onursuz kılar – bu, başının tıraş edilmesiyle aynı şeydir. 6 Bir kadın başını örtmüyorsa, saçını da kestirsin; ama saçını kestirmek ya da başını tıraş ettirmek kadın için ayıpsa, başını örtsün.

7 Erkek başını örtmemelidir, çünkü o Tanrı'nın suretidir ve yüceliğidir; kadın ise erkeğin yüceliğidir. 8 Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten oldu; 9 erkek de kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. 10 İşte bu nedenle, melekler yüzünden kadın kendi başı üzerinde yetki sahibi olmalıdır. 11 Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten bağımsızdır, ne de erkek kadından. 12 Çünkü kadın erkekten olduğu gibi, erkek de kadından doğar. Ama her şey Tanrı'dandır.

13 Kendiniz karar verin: Bir kadının Tanrı'ya başı açık dua etmesi uygun mudur? 14 Erkeğin uzun saçlı olmasının kendisi için ayıp olduğunu, 15 ama kadın uzun saçlıysa bunun onun yüceliği olduğunu doğanın kendisi size öğretmiyor mu?

177. 2 Petrus 3:16

Çünkü uzun saç kadına bir örtü olarak verilmiştir. 16 Bu konuda biri çekişmek isterse, bizim başka bir uygulamamız yoktur – Tanrı'nın kiliselerinin de yoktur.

En tartışmalı görüşümü baştan söyleyeyim: Bu metnin tamamlayıcı yorumu doğruysa – bazı tamamlayıcılar bunu reddetse de – bu şu anlama gelir: Birincisi, her yetişkin kadın bir erkeğin, genellikle babasının ya da kocasının yetkisi altında yaşamalıdır; ikincisi, kadınlar kilisede *ve toplumda da* erkeklerin en üst düzey önderleri olmamalıdır ve büyük olasılıkla erkeklerin alt düzey önderleri de olmamalıdır; üçüncüsü, bütün kadınlar genel olarak bütün erkeklere boyun eğmelidir – ister kız kardeşler erkek kardeşlere, ister kadın çalışma arkadaşları erkek çalışma arkadaşlarına. Ben tamamlayıcıyken bile bunu öne sürmedim, ama daha yakından incelediğimde bunun aslında metnin *tutarlı* bir tamamlayıcı yorumunun sonucu olduğunu fark ettim. Dolayısıyla, Tanrı bu metinde bunu *söylüyorsa*, bunu kesin olarak bilmemiz gerekir. Ama söylediği bu *değilse*, eminim bunu da kesin olarak bilmek isteriz. Hadi konuya girelim.

Kutsal Kitap'ta baş örtüsü üzerine tek öğreti olan bu metinde Pavlus, toplu tapınma sırasında saçlarını salıveren ya da örtü takmayan kadınlarla[178] ve saçlarını uzatan erkeklerle ilgilenir. Modern Batı kültüründe bunların hiçbiri sorun olmazdı, ama o kültürde bunlar Pavlus'un akıllıca bulmadığı bir mesaj veriyordu. Bu nedenle mektubunda buna uzun bir bölüm ayırır. Mektubunun başka yerlerinde yaptığı gibi Pavlus, yalnızca daha iyi davranış buyurmak yerine birkaç gerekçeyi üst üste sıralar. Ama tam yorum uçağını pistten kaldırmak üzereyken, en iyi akademisyenleri bile birbirinden ayıran birçok hız tümseğine çarparız.[179] Pavlus'un hangi durumu ele aldığıyla başlayalım.

178. Pavlus'un 1) bir başlık ya da örtüyle mi, yoksa 2) uzun ya da salıverilmiş saçla mı örtülü bir baştan söz ettiğine ilişkin akademik tartışma yorucudur. Anthony Thiselton'ın 1 Korintliler üzerine başyapıt niteliğindeki yorumu, her iki taraftaki argümanları gözden geçirir ve az bir farkla bunun bir baş örtüsü, örtü ya da başlık olduğu görüşünden yana olur. Ben de onu izliyorum.

179. William Witt, Icons of Christ, bölüm 8'de, akademisyenlerin farklı yanıtlar verdiği soruları sıralar: Pavlus bir tür baş örtüsünden ya da başlıktan mı (şal, kukuleta, tunik ya da örtü) yoksa saç biçimlerinden mi (uzun ya da salıverilmiş saç) söz ediyor? "Baş" anlamındaki Grekçe sözcük (kephalē) ne anlama gelir? Pavlus bu denli farklı kümeler arasında nasıl koşutluk kurabilir: Mesih'in başı olarak Tanrı; erkeğin başı olarak Mesih; ve kadınların başı olarak erkek? "Erkek" ve "kadın" genel olarak erkeklere ve kadınlara mı, yoksa özel olarak kocalara ve karılara mı gönderme yapar? Erkeklerin Tanrı'nın yüceliği, kadının ise erkeğin yüceliği olması ne demektir? Pavlus bir kadının başı üzerinde "yetki" sahibi olması gerektiğini yazarken ne demek ister? Meleklere yapılan göndermenin anlamı nedir? Pavlus'un, erkeklerin uzun saçlı olmaması gerektiğini "doğanın öğrettiği" sözünden ne anlamalı? Pavlus "böyle bir uygulamamız yok" derken hangi uygulamadan söz ediyor?

Durum ve Pavlus'u Neden Kaygılandırdığı

Görünüşe göre bazı kadınlar kilise toplantılarında örtü takmıyor, bunun yerine saçlarını herkesin görebileceği biçimde açıkta bırakıyor, bazı erkekler de saçlarını uzatıyordu. Bu nedenle Pavlus, kilisenin tapınma toplantılarında dua ve peygamberliğe katılırken kadınlardan başlarını bir örtüyle örtmelerini, erkeklerden de saçlarını kısa tutmalarını ister. Pavlus bir buyruk vermekten kaçınır – kültürel duyarlılık da dahil olmak üzere pek çok gerekçeye dayanan bir ricada bulunur.

Kadınlar neden örtülerini çıkarıyor, erkekler neden saçlarını uzatıyordu? Asilik ediyor olabilirlerdi, ama daha büyük olasılıkla, Pavlus'un vaaz ettiği (Galatyalılar 3:28'e göre) cinsler arasındaki Hristiyan eşitliğinin, erkeklerle kadınlar arasında hiçbir fark olmadığı anlamına geldiğini varsaymışlar ve bu yüzden kültürlerinin cinsiyete ilişkin görgü kurallarını göz ardı etmişlerdi. Kadınlar için olası bir başka güdü de erkekler gibi davranarak toplumdaki ikincil konumlarının üstesinden gelme isteğidir. Kadınların örtülerini çıkarmasına gelince, buna yön veren erkekler miydi, kadınlar mı? Yorumcuların çoğu, kadınların kendi girişimleriyle örtülerini çıkardıklarını söyler. Yakın zamanda Cynthia Westfall, birazdan değineceğimiz 10. ayete dayanarak, aslında kadınların bunu yapmaları için erkeklerden baskı gördüklerini savunmuştur. Hangi görüşü benimsersek benimseyelim, Pavlus bu metinde günahlı tutumları ele almaz – yalnızca dönemin kültürel duyarlılıklarını korumak için gerekçeler öne sürer. Güdüleri ne olursa olsun Pavlus, kadınların örtülerini açmasını ya da erkeklerin saçlarını uzatmasını iyi bir fikir olarak görmez. Birkaç kaygısı vardır.

Birinci kaygısı, Yaratılış 1 ve 2'deki anlatıma dayanarak şudur: Tanrı erkekleri ve kadınları eşit değerde yarattı, ama onları birbirinin aynısı yapmadı. Tanrı "onları erkek ve dişi olarak yarattığı" için Pavlus, onları tek bir biçimsiz birim içinde eritmeyi akılsızca bulur.

İkinci kaygısı şudur: Onların kültüründe bir kadın uzun saçlarını ev dışında salıverdiğinde, bu düşük statü ve cinsel erişilebilirlik mesajı veriyordu. Cynthia

Westfall, Greko-Romen dünyasında kadın kölelerin ve fahişelerin örtünmesinin yasak olduğunu belgeler.[180] Evli kadınlar, saygın evli konumlarının, alçakgönüllülüklerinin ve iffetlerinin simgesi olarak başlarını örterdi. Baş örtüleri onurlu konumlarını dile getiriyordu.[181] Öyleyse Pavlus'un düşüncesinde, bir kilise toplantısında bütün kadınlar başlarını örttüğünde, bu çok güzel bir şeyi iletiyordu: *Bekâr ya da evli, köle ya da özgür bütün kadınlar – kilisenin dışında onur görmeyenler bile – Mesih'te ve kilisede onurluydu.* Korint kilisesinin büyük ölçüde toplumda düşük statüdeki kadınlardan oluştuğunu – "bilge değil, güçlü değil, soylu doğmamış"[182] – akılda tutarsak, Pavlus'un baş örtüsünde ısrar etmesinin aslında Mesih'teki bütün kadınlara kültüre ters düşen yüksek bir değer biçtiğini takdir ederiz.

Önceki kaygıyla ilişkili olan üçüncü kaygısı, o kültürde bir kadının saçını toplum içinde açmasının utanç verici bir davranış olmasıdır. Aslında Pavlus 4-6. ayetlerde "onursuz kılmak" terimini iki kez, "ayıp" terimini de bir kez kullanır – ikisi de "utanç" olarak çevrilebilir. Bir onur-utanç kültüründe örtüsüz bir baş, kadının kendine saygısını, topluluğun ona saygısını ve – bakanların gözünde – tapınılan Tanrı'ya duyulan saygıyı zedeleyecek biçimde dikkatleri kadına çekerdi.

Son kaygısı, bütün bunların kilisenin "düzenini" sarsmasıdır. Öğretinin bu kısmı, Korintliler'e mektubun, düzeni bozulmuş bir kilisenin yeniden düzene sokulmasına özellikle ayrılmış daha geniş bir bölümünün parçasıdır;[183] bu bölüm şu sözlerle son bulur: "Her şey uygun ve düzenli bir biçimde yapılsın."[184] Korint kilisesinin özgürlüğe ve kendini ifade etmeye görünür eğilimi karşısında Pavlus, bazı şeyleri (baş giysisi, Rab'bin Sofrası ve ruhsal armağanlar dahil) yapma biçimlerini yeniden düşünmelerine yardım etmeye çalışır; öyle ki bütün imanlılar ruhça gelişsin, bütün konuklar gönül alıcı bir biçimde kazanılsın ve her şeyden önce Mesih yüceltilsin.

180. Cynthia Westfall, Paul and Gender, 25.
181. Cynthia Westfall, Paul and Gender, 27.
182. 1 Korintliler 1:26
183. 1 Korintliler 11-14
184. 1 Korintliler 14:40

Zamanı Aşan Gerçekler

Bugün hemen hemen hiçbir kilise saç örtüsünde ısrar etmez. Akademisyenler, Pavlus'un öğüdünün artık var olmayan bir kültür için geçerli olduğu konusunda hemfikirdir. O hâlde bu metinde, her yerdeki bütün kiliseler için zamanı aşan bir gerçek olarak alabileceğimiz bir şey var mı?

Bunu yanıtlarken önce şunu kabul etmeliyiz: Pavlus bu metinde asıl olarak bize kadın ve erkek konusunda çok gelişmiş bir teoloji sunmakla ilgilenmez. Tersine, kültüre özgü bir uygulamayı ele almaya odaklanır. *Yine de metnin içinden parlayan bir kadın-erkek teolojisinin ipuçları vardır.* İşte bugün de tutunabileceğimiz gerçeklerin kısa bir listesi.

Hem kadınlar hem erkekler, Tanrı'ya yönelik ("dua ederken") ve birbirlerine yönelik ("peygamberlik ederken") sözlü hizmetlere katılmalıdır. Bu metinde Pavlus, bunun kilisenin uygulaması olmasına sevinir, ama bunu yaparken kadınların ve erkeklerin uygunsuz görünümü konusunda uyarır. Bugün herhangi bir kilise olabileceği her şey olacaksa, hem kadınların hem erkeklerin etkin ve eşit sözlü katkısına ihtiyacı vardır.

Erkekler ve kadınlar, Mesih'te eşit olsalar da, yaratılışta yine de farklıdırlar. Tanrı iki cins yaratmıştır: erkek ve dişi. Aynı değillerdir; birbirlerini tamamlamak üzere yaratılmışlardır. Tanrı'nın suretini tam olarak yansıtmak için ikisi de gerekir.

Kadınlara mümkün olan en yüksek konum verilmelidir. Toplum kadınlara düşük ya da çarpık bir gözle bakıyorsa, kilise, geniş toplumdaki geçmiş ya da şimdiki konumları ne olursa olsun, onlara en yüksek onurun sunulduğu yer olmalıdır.

Davranışlarımızla verdiğimiz mesaja dikkat etmeliyiz. Herhangi bir kültürde ve kuşakta, bunlardan kaçınmak ya da bunları yapmak için kendi geçerli nedenlerimiz olsa da, başkalarına yanlış mesaj verecek ve kilisenin tanıklığına yardımcı olmayacak bazı davranışlar olabilir.

Tamamlayıcı Görüş

Tamamlayıcılar bu metne nasıl bakar? Hepsi bu metni öğretilerinin temeli olarak kullanmaz. *Village Church*'teki tamamlayıcı teologlar, kadın ve erkekle ilgili metinleri incelemelerinin bir parçası olarak bu metni (ve bir sonrakini) ele aldıklarında, bunu erkek yetkisine ilişkin herhangi bir öğretiyi desteklemeyen bir biçimde yaparlar.[185] Haklı olarak – 1 Korintliler üzerine en yüksek puanı alan yorumlar 1 Korintliler 11'de erkek yetkisi görmez.[186]

Ne var ki pek çok tamamlayıcı, bu metnin *kadınların Tanrı'nın tasarımı gereği erkeklerin yetkisi altında olduğunu* öğrettiğini savunur. Metnin anlamını biraz önce basitleştirmeye çalışmış olsam da şunu yeniden belirteyim: Bu metin çok karmaşıktır ve modern yorumcuları hâlâ zorlamaktadır. Karmaşıklığı daha da artar, çünkü yorumcular yorum yapmaktan çok ekleme yapmaya başlar – metne ek anlamlar okurlar. Tamamlayıcı akademisyenlerin şunu öne sürerken yaptığının bu olduğuna inanıyorum: "1 Korintliler 11:2-16'nın kalıcı ilkesi, kadının erkek yetkisine boyun eğmesidir. Bu metin, kadının kilisede erkeğin ruhsal önderliği ve yetkisi altında dua ve peygamberliğe katılabileceğini öğretir."[187] Bunu şu dört iddianın bir kısmına ya da tümüne dayandırırlar: 1) *baş* sözcüğü *üzerindeki baş*, yani yetki anlamına gelir; 2) Pavlus, Adem ile Havva'nın düşüş öncesi evliliğinde hiyerarşi görmüştür; 3) kadınlar Tanrı'nın suretini bir şekilde erkeklerden daha az taşır; ve 4) Korintli kadınlar başlarında erkek yetkisinin bir simgesini taşımalıydı. Şimdi bu iddiaların her birine yanıt vereceğim, en çok zamanı da ilkine ayıracağım.

185. www.bit.ly/3CFKgJO. Bkz. s. 33-37.

186. www.bestcommentaries.com, Gordon Fee (NICNT), Anthony Thiselton (NIGTC) ve David Garland (BECNT) tarafından yazılmış 1 Korintliler yorumlarını en iyiler olarak değerlendirir ve onlara 5,0 üzerinden sırasıyla 4,91, 4,88 ve 4,88 puan verir. "11:3'teki mecaz çoğu zaman yetki yapıları kuruyormuş gibi anlaşılır. Ama metindeki hiçbir şey bunu düşündürmez" (Fee) "Grudem'in görüşünün aksine, bu bir 'tabi kılınma' ya da 'üzerinde yetki' ilişkisini belirtiyor gibi görünmüyor." (Thiselton) "Pavlus, kadınları ikincil bir role yerleştiren bir cinsiyet hiyerarşisi kurmaya çalışmıyor."(Garland)

187. Köstenberger ve Köstenberger, God's Design for Man and Woman, s. 160.

"Baş" Yetki mi Demektir?

"Baş", "üzerindeki baş" anlamına mı gelir? Modern İngilizcede "head" (baş) mecazi olarak bir patronu, bir şeyin başında olan kişiyi anlatmak için kullanılır. Ama Pavlus'un mektubunu alan, anadili Grekçe olan kişiler "baş" mecazını böyle mi anlardı? Tamamlayıcıların çoğu evet der. Onlara göre Tanrı, bütün kadınların bir erkek başa boyun eğmesini ister – dolayısıyla karılar kocalarına boyun eğmeli, kadınlar da kilisede önderlik edememelidir.

Tamamlayıcı yorum için 3. ayet kilit önemdedir. Peki Pavlus şu sözlerle ne demek istiyor: "Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih'in başı da Tanrı'dır"?

Pek çok tamamlayıcı, "baş" (*kephalē*) sözcüğünü "üzerindeki baş" ("üzerinde yetkili" anlamında) olarak okuyarak bunu şöyle anlar: Tanrı ("baş" olarak) Mesih üzerinde, Mesih de ("baş" olarak) erkekler üzerinde nasıl yetki kullanıyorsa, erkekler de ("baş" olarak) kadınlar üzerinde öyle yetki kullanmalıdır. Böyle okunduğunda Pavlus, Baba Tanrı'nın Mesih üzerindeki yetkisini bir erkeğin kadınlar üzerindeki yetkisiyle eşitliyormuş gibi görünür. Bu benzetmeyi Üçlü Birlik olan Tanrı'nın iç yaşamının bir betimlemesine bağlayarak, cinsiyet hiyerarşisinin yalnızca kültürel ya da düşüşün bir sonucu değil, evrensel olması gerektiği sonucuna varırlar.

Ama size göstereceğim gibi, ardından gelen ayetlerin bağlamı belirleyici alındığında, "baş" burada *yetki* değil, daha çok *onurlandırılan yaşam kaynağı – kişinin yaşamını ya da kimliğini aldığı kişi* gibi bir anlama gelir. Aslında Pavlus'un zamanında *kephalē*'nin *yetki* anlamına geldiği düşüncesi, hiç yoksa bile çok seyrekti – bunu savunduğum "Ek 3: *Kephalē* Ne Anlama Gelir" başlıklı eki okumanızı önemle öneririm.

Tamamlayıcı akademisyenler genellikle Efesliler 5'e ("koca karısının başıdır") gönderme yapar; burası, Pavlus'un *kephalē* sözcüğünü kadın-erkek ilişkileri için kullandığı tek başka yerdir. Sonra, Efesliler 5'te baş yetki anlamına geldiğine

göre, 1 Korintliler 11'de de yetki anlamına gelmesi gerektiğini savunurlar.[188] Ama Bölüm 8'de açacağımız gibi, büyük olasılıkla orada da yetki anlamına gelmez.[189] *Kephalē*'yi yaşam kaynağı anlamında almanın sözcük incelemelerinde yeni bir icat olduğu yolundaki tamamlayıcı suçlamanın tersine, Grekçe konuşan Kilise Babaları – İskenderiyeli Kiril, Mopsuestialı Teodoros, Atanasius ve Eusebius – burada *kephalē*'yi *kaynak* anlamında almışlardır.[190] Bu nedenle pek çok akademisyenin, Pavlus'un 1 Korintliler 11:3'te *yetki* değil *kaynak* demek istediği sonucuna varması şaşırtıcı değildir.[191]

Yine de, olasılığı düşük olsa da, Pavlus burada *yetki* demek istemiş olabilir. Bunu kesin olarak nasıl bilebiliriz? Pavlus'un her durumda ne demek istediğini belirlemenin yolu bağlamdır.[192] 4-16. ayetlere dikkatle bakacağız, ama önce 1 Korintliler 11:3'teki üç koşut "baş" ifadesini anlamlandıralım.

Üç Başın Hikâyesi

Pavlus "Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih'in başı da Tanrı'dır" diye yazar. Bu üç satırı doğru anlamanın anahtarı, Pavlus'un onları sıralama düzenindedir. İlk bakışta, Pavlus'un son satırı başa koyması gerektiği

188. Örneğin Schreiner şöyle der: "Pavlus Efesliler 5:22-24'te kocalar ve karılardan söz ederken 'kephalē'yi yetkiyi belirtmek için kullandığına göre, büyük olasılıkla 1 Korintliler 11:3'te de aynı düşünceyi aklında tutar." (Kaynak: www.bit.ly/31rylBA)

189. Okuduğum, Efesliler 5'teki "baş"ın "yetki" anlamına geldiğini öne süren tamamlayıcı argümanların çoğu, bunu, sözcüğün 1 Korintliler 11:3'te ne anlama geldiğine ilişkin kendi yorumlarına dayandırır. Klasik bir "tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan" durumunda, zayıf bir yorum ötekini desteklemek için kullanılır, ta ki hangisinin önce geldiğinden emin olamayacağımız noktaya dek. Anlamları bir yerden ötekine taşırken dikkatli olmamızın bir nedeni, Pavlus'un "baş" sözcüğünü oldukça farklı kullanmasıdır: 1 Korintliler 11'de Adem'den, Adem'in bedeni olarak betimlenmeyen Havva'nın başı olarak söz eder; Efesliler 5'te ise kocadan, onun bedeni olan karısının başı olarak söz eder.

190. Payne, Man and Woman, One in Christ, bölüm 7. Örneğin İskenderiyeli Kiril (ölümü MS 444) şöyle yazmıştır: "Luka [3:38, 'Adem, Tanrı'dan'] … insanın kaynağını, Yaratıcı Tanrı'yı açıklar. Böylece 'her erkeğin başı (kephalē) Mesih'tir' deriz, çünkü insan onun aracılığıyla yaratılmış ve var edilmiştir … 'Ve kadının başı (kephalē) erkektir,' çünkü kadın onun etinden alınmıştır ve bu yüzden gerçekten onu kaynağı olarak taşır. Benzer şekilde, 'Mesih'in başı (kephalē) Tanrı'dır,' çünkü o doğası gereği O'ndandır: Çünkü Söz, Baba Tanrı'dan doğmuştur."

191. Payne, Man and Woman, One in Christ, bölüm 7, dipnot 7, 1 Korintliler 11:3'te kephalē'nin "kaynak" anlamına geldiğini savunan kırk akademik çalışmayı sıralar. Bu kitap 2009'da yayımlandı; liste artık çok daha uzun.

192. Örneğin Alan Johnson, kephalē sözcüğü üzerine her görüşten 17 önemli çalışmanın bir meta-incelemesini yapar ve şu sonuca varır: "Kephalē'nin bir mecaz olarak farklı bir bağlamda farklı bir anlam taşıyabileceği konusunda giderek artan bir uzlaşma var gibi görünüyor." (Kaynak: www.bit.ly/3GJ9Vnc)

düşünülebilir; böylece şöyle okunurdu: "Tanrı Mesih'in başıdır, o da erkeğin başıdır, o da kadının başıdır." Ama öyle yapmaz. Peki neden bu sıra? Yanıt şudur: *Pavlus bir zaman çizelgesini izlemektedir*.

"Her erkeğin *kephalé*'si Mesih'tir" ifadesinin anlamı tartışmamız için belirleyici olmasa da, Pavlus'un, Mesih'i bütün yaratılışın aracı olarak gören teolojisine dayanıyor gibi görünür. Bu anlamda Yaratılış 2'de Tanrı Adem'i *Mesih aracılığıyla* yarattı, türetilmiş bir anlamda da ondan sonraki her erkeği.

Sonraki önerme, "kadının *kephalé*'si erkektir", Aden bahçesinde ardından olanlara gönderme yapar: Tanrı Havva'yı Adem'in böğründen yaptı. Pavlus'un Adem ile Havva'dan söz ettiğini biliyoruz, çünkü "kadınlar" değil tekil "kadın", "erkekler" değil "erkek" sözcüğünü kullanır, sonra 8. ayette ve 12a. ayette yeniden Havva'nın ("kadın" dediği) Adem'den ("erkek") geldiğini belirtir. 3. ayetin Adem'i Havva'nın *kaynağı* olarak anlattığı yorumunu doğrulayarak Pavlus son olarak, başka bir anlamda Adem'in her oğlunun Havva'nın kızlarından birinden – annesinden – *geldiğini* (12b. ayet), bir başka anlamda da herkesin Yaratıcısı'ndan *geldiğini* (12c. ayet) belirtir.

Son önerme, "Mesih'in *kephalé*'si Tanrı'dır", büyük olasılıkla Mesih'in insan olarak gelişine gönderme yapar. Mesih yeryüzündeki hizmetinde "görünmeyen Tanrı'nın görüntüsü" idi; Baba'yı kendi kaynağı olarak, izleyen bir dünyaya temsil ediyordu.[193]

Şunu sorabiliriz: Pavlus neden Mesih'in her kadının da *kephalé*'si olduğunu söylemiyor? Yanıt başka bir soruda yatar: Pavlus neden en başta bu tuhaf ve

193. Koloseliler 1:15 ve İbraniler 1:3. Bu üçüncü satırı anlamak için, 3. ayetteki üç satırın kabaca koşut benzetmeler olduğunu anlamalıyız. Bunlar tam karşılıklar değildir. Yaratılış 2'de Tanrı Adem'i gerçek anlamda yarattı. Adem'in Tanrı'dan "geldiği" söylenebilir. Havva da Adem'den "gelir", ama Adem'in Tanrı'dan geldiği biçimde değil. Son olarak Oğul, Baba'dan "geldi" (ya da "gelir"). Pavlus'un Korintliler'e mektubunun daha önceki bir yerinde söylediği gibi, "Mesih bizim için Tanrı'dan gelen bilgelik … kurtuluşumuz oldu" (1 Korintliler 1:30). Ama bu hiç de onun Baba tarafından yaratılmasına gönderme yapmaz – daha çok, büyük olasılıkla onun yaşamını ve kimliğini Baba'dan alma biçimine gönderme yapar. İsa şöyle dedi: "Baba nasıl kendisinde yaşama sahipse, Oğul'a da kendisinde yaşama sahip olmayı verdi" (Yuhanna 5:26 NIV). Pavlus'un son satırının, Oğul'un Baba'yla yalnızca *insan olarak gelişindeki* ilişkisine değil, *sonsuz* ilişkisine bir gönderme olabileceğine inanan akademisyenler haklı olabilir. Ama hangi biçimde alınırsa alınsın, Baba-Oğul ilişkisine uygulanan *kephalé* yetki belirtmez. Bir benzetme yapmak gerekirse, ister sonsuzlukta ister insan olarak gelişte, Baba Oğul'un *kephalé*'sidir – tıpkı güneşin bir güneş ışınının *kephalé*'si olması gibi. Güneş ışını olmayan bir güneş hiç var olmadı, güneş olmayan bir güneş ışını da var olmadı. Mesih (güneş ışını) Tanrı'dan (güneş) işlevsel olarak ayırt edilebilir, ama bu onun Baba'ya sonsuza dek tabi kılındığı anlamına gelmez.

birbirinden kopuk görünen teolojik ifadeleri bir araya getirir? 4-5. ayetler ikna edici bazı yanıtlar sunar: *Pavlus yaratıcı bir öğretim aracı kullanarak, bir kadının ve bir erkeğin kendi fiziksel başlarına davranışını, her birinin kendi mecazi başına davranışıyla ilişkilendirir*. Başka bir deyişle, Pavlus 3. ayette herkesin mecazi bir başı olduğu öncülünü kurar; böylece 4-5. ayetlerde, erkeklerin ve kadınların tapınmada fiziksel başlarına yaptıklarının, 3. ayette sözü edilen mecazi *kephalē*'lerine yansıdığını savunabilir – "her erkek" (4. ayet) için bu "Mesih"tir (3. ayet); "her kadın" (5. ayet) için "erkek"tir (3. ayet).

Modern kulaklara ne kadar tuhaf gelse de Pavlus, *kephalē* sözcüğünün gerçek ve mecazi kullanımı arasında gidip gelir. Havva Adem'i kendi *kephalē*'si olarak onurlandırdı; bu yüzden Havva'nın her kızı, kendi fiziksel başını onurlandırarak (bunu baş örtüsü takarak göstererek) Adem'in oğullarını onurlandırmalıdır. Aynı biçimde Adem Mesih'i kendi *kephalē*'si olarak onurlandırdı; bu yüzden Adem'in her oğlu, kendi fiziksel başını onurlandırarak (bunu saçını kısa tutarak göstererek) Mesih'i onurlandırmalıdır.

Üç ifadesiyle 3. ayet ne kadar güçlü olsa da, 4-5. ayetler açıkça incelikli bir teoloji değildir. Burada Pavlus, argümanına güç katmak için bağlantılar kuran, dâhi ve özgün bir düşünür olarak karşımıza çıkar. Asıl olarak onlara (ya da bize) gelişmiş bir kadın-erkek teolojisi öğretmeye çalışmaz; daha çok, kadınların tapınmada örtünmesi gerektiği yolundaki argümanına destek eklemeye çalışır.

Şimdi 3. ayeti izleyen ayetler üzerinde düşündükçe, Pavlus'un 3. ayette "yetki" demek istemiş olamayacağını anlayacağız – bunu biliyoruz, çünkü baştan sona bütünleştirici düşünce, bir öndere boyun eğmek değil, kişinin kaynağını onurlandırmaktır: Örneğin, "erkek kadının *kephalē*'sidir" (3. ayet) dedikten sonra Pavlus, 8. ayette "kadın erkekten oldu" diyerek aynı noktayı başka sözcüklerle yeniden ifade ediyor gibidir – bu, Adem'e Havva'nın yetkisi olarak değil, kaynağı olarak yapılan bir göndermedir.[194] Ayrıca Mesih'ten Yaratıcı olarak söz etmekten ("her erkeğin *kephalē*'si Mesih'tir") Pavlus 12. ayette Tanrı'dan Yaratıcı olarak söz etmeye geçer: "Her şey [ya da bütün kişiler] Tanrı'dandır." Burada da Pavlus

194. Cynthia Westfall "Paul and Gender" (bölüm 1) adlı kitabında şöyle der: "Metindeki yaratılış anlatısına yapılan göndermeler, özellikle de 11:8'deki gibi olanlar, Pavlus tarafından 11:3'teki teolojik ifadesini yeniden ele almak, açıklamak ve genişletmek için kullanılır. Yakın bağlamda, kadının erkekten geldiği ve kadının erkek uğruna yaratıldığı ifadesi, 11:3'te erkeğin ve kadının yaşamının kökeninin söz konusu olduğunu düşündürür."

Tanrı'yı, yarattıklarının yetkisi olarak değil, kaynağı olarak öne çıkarır.[195] Bu, 3. ayette Mesih'in neden "her erkeğin" *kephalé*'si olduğunun söylendiğini anlamamıza da yardım eder – bütün erkekler onu yetkileri olarak kabul etmez, ama hepsinin Yaratıcı-kaynağı odur.

Buna ağırlık katan bir başka nokta da şudur: "Tanrı Mesih'in *kephalé*'sidir" ifadesi, ortodoks inanç açısından hiçbir zaman Baba'nın Mesih üzerinde yetki sahibi olduğu anlamına alınmamıştır. Bölüm 3'te gösterdiğim gibi, erkek–kadın ilişkilerinde kalıcı bir hiyerarşi fikrini desteklemek için ebedi Üçlü Birlik ilişkilerine sözde bir hiyerarşiyi tekrar tekrar iliştirmeye çalışanlar tamamlayıcı ilahiyatçılar olmuştur. Oğul–Baba ilişkisinin ortodoks tanımları, Oğul yeryüzündeyken bile, Baba'nın Oğul üzerinde "yetkisini" dayattığını *anlatmaz*; daha çok Oğul'un kendini veren bir sevgiyle Baba'nın isteğine boyun eğdiğinden söz eder – ki bu istek aslında kendi isteğidir.[196]

Kathy Keller, "[evlilikte] başlık (önderlik) ve boyun eğme fikirleriyle ilk karşılaşmasının hem düşünsel hem de ahlaki açıdan travmatik" olduğunu kabul eder; ancak bazı "yetenekli öğretmenler [onu], Tanrılığın İkinci Kişisi'nin kendini [nasıl boyun eğdirdiğini] ve bir hizmetkâr rolünü üstlendiğini [görmeye] yönlendirdiğinde", evliliğinde "İsa rolünü" oynayabileceğini kabullenmiştir. Bu bağlantı için Kutsal Yazılar'dan da destek gösterir: "1 Korintliler 11:3'te Pavlus … Baba ile Oğul arasındaki ilişkinin karı ile koca arasındaki ilişki için bir örnek olduğunu söyler"; bu ilişkide "erkek ve kadın … sevgi dolu yetkiyi ve sevgi dolu boyun eğmeyi yansıtmaya ve aksettirmeye davet edilir."[197] Ne yazık ki Keller

195. 1 Korintliler 8:6'yı 1 Korintliler 11:12 ile karşılaştırmak bunu doğrular. "Bizim için tek bir Tanrı, her şeyin kendisinden geldiği Baba vardır … ve tek bir Rab, her şeyin kendisi aracılığıyla var olduğu İsa Mesih vardır." (1 Korintliler 8:6). "Çünkü kadın erkekten olduğu gibi … Ama her şey Tanrı'dandır." (1 Korintliler 11:12) İlkinde Tanrı nihai Yaratıcı'dır ve İsa, Tanrı'nın her şeyi aracılığıyla yarattığı kişidir. İkincisinde Tanrı nihai Yaratıcı'dır ve Adem, Tanrı'nın Havva'yı aracılığıyla yarattığı kişidir. Bu anlamda hem Tanrı hem de Tanrı'nın aracılığıyla yarattığı kişi *kephale* olarak adlandırılabilir. Her ikisi de bir kaynak işlevi görür, ama türleri farklıdır: Tanrı nihai kaynaktır, İsa ya da Adem ise aracı kaynaktır. Her iki kaynak türü de onuru hak eder.

196. Kilise babası Yuhanna Hrisostomos, bu metinle ilgili olarak Üçlü Birlik'e ilişkin, Oğul'u Baba'ya tabi kılan (subordinasyoncu) görüşü şu sözlerle çürütmüştür: "Baba Oğul'u, emri altındaki bir köle olarak değil, özgürce itaat eden biri olarak doğurdu. [Oğul] köle değildir; kendisini doğuranla aynı onura sahiptir." Geleneksel olarak anlaşıldığı biçimiyle Üçlü Birlik, yetki ilişkilerini değil, karşılıklı sevgi ilişkilerini vurgular. Erken dönem Doğu ilahiyatçıları Baba'dan "tanrılığın pınarbaşı" olarak söz eder. Baba Oğul'u ezelden doğurur ve Ruh Baba'dan çıkar. Batılı ilahiyatçılar ise Baba'nın doğurduğu Logos'tan ve hem Baba'dan hem Oğul'dan çıkan karşılıklı sevgi olarak Kutsal Ruh'tan söz etmeyi yeğler.

197. Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 6.

çiftinin evlilik üzerine çok satan kitabı büyük ölçüde parlak olsa da, 1 Korintliler 11:3'ün yalnızca yanlış yorumlanmasını değil, yanlış uygulanmasını da yaymaya katkıda bulunmuştur; bu uygulama, kadınlara kocalarına boyun eğerek Oğul'un Baba'ya boyun eğişini yansıtmakla özel olarak görevlendirildiklerini düşündürür.

"Bize verilmiş rollerimizi" Üçlü Birlik'e dayandıran hiçbir ayet yoktur; hele 1 Korintliler 11:3 hiç değildir. Bu en açık biçimde, Pavlus'un yalnızca iki paralel satır değil, bir üçüncüsünü de vermesinde görülür. Erkeğin kadının başı olmasını Tanrı'nın Mesih'in başı olmasıyla karşılaştırmayı seven tamamlayıcılar, ilk satırı unutmuş görünürler: Mesih erkeğin başıdır. Tanrı ile Mesih ve erkek ile kadın arasında zorlama da olsa bir benzerlik çıkarılabilir (tamamlayıcıların önerdiği formül "özde eşit ama işlevde tabi"dir); ama Pavlus'un öğretmeye çalıştığı şey bu olsaydı, Mesih ile erkek hakkındaki ilk satırı eklemezdi; çünkü hiçbir erkek Mesih'e eşit değildir.

Havva'nın başı hakkındaki bu noktada bir soru daha kalıyor. 5. ayette Pavlus, fiziksel başını onursuz kılan bir kadının mecazi başını da onursuz kıldığını söyler; bu mecazi baş, 3. ayete göre "erkek"tir. O hâlde soru şudur: Pavlus hangi erkekten ya da erkeklerden söz ediyor olabilir? Köstenberger gibi tamamlayıcılar genellikle bunun *erkeklerin ruhsal önderliğine* işaret ettiğini söyleyerek yanıt verir. Pek çok tamamlayıcı pastör bunu daha da ileri götürerek her kadının bir erkek başın altında olması gerektiğini söyler; bu baş ister kocası, ister babası, ister erkeklerden oluşan bir pastörlük ekibi olsun.

Ama daha sağlam bir yanıtın ipucu bir önceki ayette yatar: "Her erkek" "başını" onurlandırmalıdır (4. ayet). Bu ifade bizi 3. ayete geri götürür; orada yanıtın zaten verildiğini görürüz: "Mesih" her erkeğin başıdır. Benzer şekilde "her kadın" da başını onurlandırmalıdır (5. ayet); bu da bizi 3. ayete geri yönlendirir ve orada sözü edilen "erkek"in Adem olduğunu görürüz; Adem ise tipolojik olarak bütün erkekleri temsil eder. Başka bir deyişle Pavlus'un belirli bir erkekten söz etmesi pek olası değildir; daha çok Adem'in bütün oğullarından söz etmektedir.

Bütün bu onur konuşması, artık utanç–onur kültüründe yaşamayan bizlerde güçlü bir yankı uyandırmayabilir; ama Pavlus'un mektubunu okuyanlar bunu

tamamen anlardı. Bu metinde Pavlus *kephalē* ve onur kavramlarını birleştirir. Başka bir deyişle Pavlus'un 3. ayette *kephalē*'yi kullanışı, bu metin boyunca akan iki kavramı, yani kaynak ve onur kavramlarını bir araya getiriyor gibi görünür.

Öyleyse daha önce sorulan kritik soruyu yanıtlayalım: *3. ayet ne anlama geliyor?* Şu anlama gelir: Mesih, erkeğin onura layık kaynağıdır (onun Yaratıcısı olarak); erkek (Adem), kadının (Havva'nın) onura layık kaynağıdır; Tanrı da Mesih'in onura layık kaynağıdır (Mesih'in beden alışında).[198]

Vardığım sonuç şu: *3. ayet ne Mesih'in ne de kadının tabi kılınması hakkında hiçbir şey söylemez.*

Pavlus Bahçede Hiyerarşi Görüyor mu?

Bölüm 4'te, Yaratılış 1-3'ün dikkatli bir incelemesinin, cinsiyet hiyerarşisinin Tanrı'nın yaratılıştaki iyi tasarımıyla değil, düşüş yüzünden ortaya çıktığını gösterdiğini savundum. Bu görüşün aksine tamamlayıcılar, Pavlus'un düşüşten önce bir hiyerarşi gördüğünü savunmak için şu ayetleri kullanırlar: "Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten oldu; erkek de kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı" (8-9. ayetler). Schreiner bu ayetler hakkında şöyle der: "Pavlus açıkça Yaratılış 2'yi erkeklerle kadınlar arasında rollerde bir ayrımı ortaya koyan bir metin olarak yorumlamıştır" – bununla yetki ve boyun eğme rollerini kasteder.[199]

Ama bunun neden hiç de açık olmadığını görebiliyor musunuz? Pavlus'un düşüşten önce bir hiyerarşi gördüğü sonucuna ancak Pavlus'un 3. ayette kadının tabi kılınmasından söz ettiğini varsayarsak varırız. Oysa Pavlus bu ayetlerde

198. Daha uzun bir yanıt, 3. ayetin şu anlama geldiği olabilir: Yaratılış 2'de Adem (ve her erkek) kimliğini ya da varlığını Mesih'ten almıştır; dolayısıyla Mesih onun onuruna layıktır. Yaratılış 2'nin ilerleyen kısmında Havva (ve her kadın) kimliğini ya da varlığını Adem'den almıştır; dolayısıyla Adem (ve her erkek) onun onuruna layıktır. Son olarak, beden almada (ya da belki ezelden), Mesih kimliğini ya da varlığını Baba'dan alır/almıştır; dolayısıyla Baba onun onuruna layıktır. Şunu da sorabiliriz: A kişisi B kişisinin *kephalē*'siyse, B kişisi A kişisi için nedir? Eğer B kişisi varlığını ya da kimliğini A kişisinden alıyorsa, bunu söylemenin bir başka yolu da B kişisinin A kişisinin *sureti* olduğudur. Pavlus'un hemen ardından "erkek Tanrı'nın sureti ve yüceliğidir; kadın ise erkeğin yüceliğidir" demesi (1 Korintliler 11:7), Pavlus'un bunu ima ettiğini düşündürebilir. Başka bir deyişle, 3. ayetin derli toplu bir teolojik sonucu şunu söylemektir: Erkek Mesih'in suretinde ve benzerliğinde yaratılmıştır; Havva Adem'in suretinde ve benzerliğinde yaratılmıştır; Mesih de Tanrı'nın sureti ve benzerliğidir. Yine, bunların hiçbirinden ne kadının ne de Mesih'in tabi kılınması sonucu çıkar.

199. Tom Schreiner'in "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" içindeki sözleri, s. 133.

yalnızca 3. ayette Yaratılış 2 hakkında söylediğini açar: "[Havva'nın] *kephalé*'si [Adem'dir]" – ve en göze çarpan iki noktayı anar. Birincisi, Havva Adem'den yapıldı, tam anlamıyla onun böğründen yaratıldı – bu yüzden Korintli kadınlar, bahçeye geri dönersek kaynakları olan, kilisedeki erkekleri onurlandırmalıdır.[200] İkincisi, Havva Adem için, onun yardımcı-ortağı, onun *ezer kenegdo*'su olmak, onu tamamlamak ve onun yanında yer almak için yapıldı – bu yüzden Korintli kadınlar bahçeyi hatırlayarak, ortak olmak üzere yaratıldıkları erkekleri onursuz kılmamalıdır. (Öte yandan Korintli erkekler de, onlar olmadan eksik kaldıkları kadınları onursuz kılmamalıdır.)

Kısacası hem Yaratılış hem de Pavlus, hem cinsler arasındaki ayrımı hem de karşılıklı onura dayanan bir birbirine bağımlılık gereğini vurgular – ama ikisi de Schreiner'in bu metinde bulduğunu iddia ettiği hiyerarşik "roller" hakkında hiçbir şey söylemez.

Kadınlar da Tanrı'nın Suretini Eşit Ölçüde Taşıyor mu?

Peki ya "Erkek … Tanrı'nın sureti ve yüceliğidir; kadın ise erkeğin yüceliğidir" (7. ayet) sözü? Hakkını vermek gerekirse, tamamlayıcıların neredeyse hiçbiri savlarını güçlendirmek için bu ayeti kullanmaz. Grudem'in kadının tabi kılınmasını savunmak için bu ayeti kullanmamasının nedeni, ayetin ilk bakışta cinslerin yalnızca farklı değil, aynı zamanda "eşit" olduğu yönündeki ortak kanaatimize ters düşüyor gibi görünmesidir. Aslında bu ayet, kilise tarihinin büyük bölümünde, kadınların doğası gereği erkeklerden aşağı olduğu yönündeki hiç sorgulanmamış öğretiyi savunmak için kullanılan bir kanıt metniydi.

Pavlus, kadınların erkeklere göre Tanrı'nın suretinde daha az yaratıldığını mı söylüyor? Hayır.[201] Kilisenin tarihinin çok uzun bir döneminde yaptığı gibi, Havva'nın Tanrı'nın suretinin yalnızca bir kısmını Adem'den aldığını söylemek,

200. "Erkek kadından olmadı" (8. ayet) – Yaratılış 2'den Adem'in de Havva'yı onurlandırması gerektiği savunulabilir; ama Pavlus, Havva'nın Adem'in kaynağı olduğunun söylenemeyeceğine dikkat çeker.

201. Lucy Peppiatt ("Women and Worship at Corinth" adlı kitabında) ve diğer bazı Kutsal Kitap akademisyenleri, Pavlus'un bunu yazdığı, ama aslında bu noktada – 1 Korintliler'in başka yerlerinde yaptığı gibi – kilisedeki sahte öğretmenlerden alıntı yaptığı tezini öne sürer. Bu bölümü makul bir uzunlukta tutmaya çalıştığım için bu tezi açıklamamaya, bunun yerine bana daha ikna edici gelen Cynthia Westfall'un yorumuna dayanmaya karar verdim.

ilahi sureti her iki cinste de eşit olarak tanıyan Yaratılış 1 ile çelişir. Yaratılış 1'i iyi bilen Pavlus'un yaptığı şey, Tanrı'nın/Mesih'in Adem'in onurlandırılan kaynağı, Adem'in de Havva'nın onurlandırılan kaynağı olduğu yönündeki savını sürdürmek gibi görünüyor. Havva varlığını ve kimliğini yalnızca Tanrı'dan değil, Adem'den de alır. Kadınlar tapınmada o baş örtüsünü takarak erkekleri onurlandırırlar.

Pavlus onurun yönünün tersine döndüğünü de ima ediyor olabilir – Adem Tanrı'nın yüceliği ve suretidir (yani yüce suretidir). Benzer şekilde Havva da Adem'in yüce suretidir. Bu, Adem'in kendini ilk kez Havva'da yansımış gördüğünde söylediği sevinç dolu sözlerle de iyi örtüşür: "Sonunda! Kemiklerimden kemik, etimden et." *Kadınlar Adem'deki kaynaklarını onurlandıracaksa, erkekler de kadınlardaki kendi suretlerini onurlandırmalıdır.*

Pavlus'un sözlerini değerin azalması (Adem'den Havva'ya doğru) olarak okumak yerine, belki de onları yükselen bir yücelik kreşendosu olarak okumalıyız. Adem *yalnızca* Tanrı'nın sureti ve yüceliğidir; oysa Havva *hem Tanrı'nın hem de Adem'in* sureti ve yüceliğidir. Yaratılış 1 ve 2 de böyle okunmuyor mu? Her iki bölümde de Tanrı'nın yaratışının taç noktası en sonda gelir. 1. bölümde bu, insanlıktır. 2. bölümde ise kadındır. Adem topraktan, Havva ise etten yapılmıştır.[202] Kadınların bu kadar değersizleştirildiği bir dünyada, Yaratılış'ın ve Pavlus'un buradaki sözleri olabildiğince kültüre aykırıdır.

Kadınlar Bir Yetki "Simgesi" mi Taşımalı?

Şimdi bu metindeki en sevdiğim ayete geçelim: "İşte bu nedenle, melekler yüzünden kadın kendi başı üzerinde yetki sahibi olmalıdır" (10. ayet). 1881 tarihli İngilizce Revised Version'ın (RV) yeni ve alışılmadık çevirisini izleyen ESV, bu ayeti şöyle çevirir: "Bu nedenle, melekler yüzünden bir karının başında *bir yetki simgesi* olmalıdır." ESV, daha önce alıntıladığım NIV gibi dinamik bir çeviri değil, harfiyen bir çeviri olduğunu iddia ettiğinden, iki çeviriden

202. Pavlus'un buradaki savını dikkatle izlersek, bunun tersini söylemektense Adem'in Havva'dan aşağı olduğunu söylemeye daha yatkın olmamız gerekir. Elbette kilisenin kadın düşmanlığıyla dolu tarihinin büyük bölümünde düştüğü hatanın tersine düşmemek için bunu yapmayacağız.

ESV'ninkinin daha harfiyen olduğunu varsayarsınız. Ama yanılırsınız. *Özgün Grekçe metin herhangi bir işaretten ya da simgeden söz etmez.*

ESV bunu neden yapsın? Kadının baş örtüsünün, erkeklerin ya da belki kocasının onun üzerindeki "yetkisinin" (Grekçe: *exousia*) bir simgesi olduğunu savunmak tamamlayıcıların işine gelir. Ama Pavlus bunu hiç söylemedi. Kutsal Kitap akademisyenleri bu ayetin çeşitli yönlerini tartışsa da, sormamız gereken can alıcı soru şudur: Pavlus'un burada sözünü ettiği "yetki" kimdedir? Kadında yalnızca "bir yetki simgesi" varsa, bu, genel olarak erkeklerin ya da belki belirli erkeklerin onun üzerinde yetkisi olduğu anlamına gelir. Ama Grekçe metin, kadının kendisinin kendi başı "üzerinde yetkisi olduğunu" söyler. Aynı ifade, İsa'nın öğrencilerine Şeytan "üzerinde yetki" (*exousian … epi*) vermesinde de geçer. *Exousia* sözcüğünün Yeni Antlaşma'daki diğer 102 kullanımının hepsinde – 1 Korintliler'deki dokuz kullanımı da dâhil – sözcük kişinin kendine ait yetkisini anlatır.[203] Pavlus'un vurguladığı nokta şudur: Tanrı yaratılışta Havva'ya ve kızlarına bir tür yetki vermişse, bunu ondan almak hiçbir erkeğe (ne de Kutsal Kitap çevirmenlerine) düşmez. *Oysa ESV çevirisinin ima ettiği şey bunun tam tersidir.* Tamamlayıcıların 1 Korintliler 11 okumasının en büyük zayıflığı da burada yatar: *Metinde herhangi bir yetkiden gerçekten söz eden tek yer, kadının yetkisinden söz eder.* Doğru, kadının yetkisinin baş örtüsüyle bir ilgisi vardır; ama vurgulanan nokta, her şeyden önce onu takma konusunda kimsenin zorlamadığı kendi ayrıcalığı gibi görünüyor. Pavlus, kadının baş örtüsü takma hakkıyla ilgili bu noktayı neden eklesin? Akademisyenler emin değil; ancak Cynthia Westfall, Korintli kadınları başlarını açmaya zorlayanların kadınların kendileri değil, bazı erkekler olduğunu savunur. Kesin olamasak da, eğer durum buysa, Pavlus kadınları, kendilerini zor bir duruma sokmaya çalışan o erkeklere *karşı durmaya* teşvik etmektedir.

Pavlus, kadının kendine ait yetkisi için iki gerekçe gösterir. Birincisine 10. ayetin başındaki sözlerle ("bu nedenle") işaret edilir; bu gerekçe bizi 8. ve 9. ayetlere geri götürür; orada kadın, yaratılışın doruk noktası olarak, Adem'in ortağı olarak onun yanında yer alır ve bu yüzden onu utandırmamalıdır. Pavlus'un savı şudur: Yaratılışın zirvesi ve Adem'in dengi olan kişi kendi ayakları üzerinde durabilir, değil mi? İkinci gerekçe "melekler yüzünden"dir. Bu ne anlama gelir?

203. Philip Payne, Man and Woman, One in Christ, bölüm 10.

Akademisyenler birçok öneri sunar. Bana en ikna edici gelen iki öneri var: Ya yaratılışta orada bulunan meleklere (Havva bütün görkemiyle geldiğinde orada olan meleklere) bir göndermedir ya da – belki daha akla yatkın olarak – Pavlus'un aynı mektupta meleklerle ilgili daha önce söylediği sözle ilgilidir; o kısımda kutsalların bir gün melekleri yargılayacağını söyler[204] – bu durumda kadınların kendi giyimlerinin sorumluluğunu üstlenmeleri son derece anlamlıdır, çünkü *Havva ve kızları, erkeklerle birlikte bir gün bütün evrene egemen olacak kraliyet mensuplarıdır*.

Yalnızca erkeklerin değil, kadınların da dua ve peygamberlikle katkıda bulunabilmesinin nedeni tam olarak bu Tanrı vergisi yetkidir; 4-5. ayetler de bunu geçerken belirtir.

Ne Var ki Rab'de

Pavlus bu metinde şimdiye kadar, erkekleri (3-6. ayetler) ve kadınları da (7. ve 10. ayetler) yücelttiği şeklinde yorumlanabilecek ve yorumlanmış şeyler söyledi. Ancak sonunda, Müjde'de ve kilisede her iki cinsin de eşit olduğunu ve eşit ölçüde birbirine bağımlı olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koyar: "Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten bağımsızdır, ne de erkek kadından" (11. ayet). 3. ayette Adem'in Havva'nın biyolojik kaynağı olduğunu belirtmişti (bu yüzden bütün kadınlar bütün erkekleri onurlandırmalıdır); şimdi ise her erkeğin biyolojik başlangıcını bir annede bulduğunu da vurgular: "Çünkü kadın erkekten olduğu gibi, erkek de kadından doğar" (12. ayet); bu yüzden bütün erkekler de bütün kadınları onurlandırmalıdır. *Havva'nın Yaratılış 2'de nasıl var olduğuna ilişkin bir gözlemi, her erkeğin bu dünyaya nasıl geldiğine ilişkin bir gözlemle birleştiren Pavlus, onurun iki yönlü akması gerektiğini açıkça ortaya koyar* – bu da yaratılış düzenine dayanan bir cinsiyet hiyerarşisini savunmak için elimizde daha da az olanak bırakır. Karşılıklılık, eşitlik, birlik – ve bütün bunlar cinsleri birbirinden ayırt ederken: Tanrı'nın baştan beri öngördüğü şey bu gibi görünüyor.

Bazı akademisyenler, Pavlus'un bu metinde genel olarak kadın–erkek ilişkilerini değil, yalnızca karı-koca ilişkisini ele aldığını savunur. Bu mümkündür, ama zayıf

204. 1 Korintliler 6:1-2

bir ihtimaldir. Grekçede "erkek" ve "kadın" sözcükleri, metin bundan söz ediyorsa, "koca" ve "karı" diye de çevrilebilir. Ancak akademisyenlerin çoğu, metnin bütününü okursak, Pavlus'un bütün erkeklerin ve bütün kadınların birbiriyle ilişkisinden söz ettiğini, bunun evli çiftleri de kapsadığını ama onların ötesine geçtiğini savunur.[205]

Bununla birlikte, Pavlus'un yalnızca evli çiftlere seslendiğini düşünen azınlıktaki akademisyenler haklıysa, 5. ayetteki kadının mecazi başının muhtemelen onun *paterfamilias*'ına, yani Grek-Roma kültürüne göre onun "sorumlusu" olan erkeğe işaret ettiği sonucuna varabiliriz. Durum buysa, Pavlus kadına onu onurlandırmasını söyler, ama kadının ona tabi olmasını hiçbir şekilde desteklemez – aslında bütün metin cinslerin eşitlenmesine doğru ilerler. Çarpıcı olan şu ki Pavlus, kocadan *kephalē* olarak söz ettiği diğer yerde (Efesliler 5) karı-koca ilişkisini kapsayıcı *karşılıklı boyun eğme* kavramının içine yerleştirir. Benzer şekilde burada, 1 Korintliler 11'de de sözlerini *karşılıklı birbirine bağımlılık* hakkında bir öğretiyle bitirir.

Bu metin ister bütün erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilerden, ister (daha düşük bir ihtimalle) yalnızca karı-koca ilişkisinden söz etsin, bence tamamlayıcıların şu iddiasını gönül rahatlığıyla bir kenara atabiliriz: "Pavlus, kadınların erkeğin başlığına (önderliğine) boyun eğdiklerini göstermek için baş örtüsü takmalarını istiyor."[206] Çoğumuz için bu harika bir haber! Tanrı'nın bütün kadınların bütün erkeklere boyun eğmesini istediğini düşünün; savını yaratılışa dayandıran Pavlus'un ima ettiği şey bu olurdu. Bu, bir kadının evlilikte, aile ilişkilerinde, arkadaş çevrelerinde, iş ilişkilerinde, toplumda ve kilisede erkeklere boyun eğmesini kapsardı. Çağlar boyunca bu metni, erkeklere karşı boyun eğen bir tutum içinde olmalarını öğreten bir metin olarak yanlış yorumlayan kadınlar üzerinde bu yanlış öğretinin yarattığı sakatlayıcı etkiyi düşündükçe ürperiyorum. Ne yazık ki Piper, *Recovering Biblical Manhood and Womanhood* kitabının ilk bölümünde hâlâ bunu öğretir: "Olgun kadın … değerli erkeklerle *bütün*

205. Tabii evlenmemiş kadınların ve dulların, onlara saygınlık kazandıran şeyi, yani baş örtülerini artık çıkardıklarını hayal etmiyorsak. Ancak en güçlü sav, Pavlus'un 12. ayette "her erkek kadından doğar" demesidir – bu, "her koca kendi karısından doğar" diye okunursa hiçbir anlam taşımaz. Thiselton, "1 Corinthians (NIGTC)" adlı yorumunda şunu gözlemler: "Yazarların ezici çoğunluğu, konunun yalnızca daha dar aile çevresi içindeki ilişkileri değil, bir bütün olarak cinsler arasındaki ilişkileri ilgilendirdiğini ikna edici bir şekilde savunur."
206. Schreiner'in "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" içindeki sözleri, s. 132, 135.

ilişkilerinde erkeklerin gücünü ve önderliğini bir biçimde onaylayacaktır."[207] Şükürler olsun ki İsa ve bu metnin düzgün bir incelemesi, bu yanlış yorumun kadınları sakatlamasına kesin bir son verir.

Tamamlayıcıların bu metnin yetki–boyun eğme okuması için öne sürdüğü her savı ne kadar incelersek, her birinin neden reddedilmesi gerektiğini o kadar iyi görürüz: Hepsi, aslında kadınları küçültmeyen ya da tabi kılmayan, tersine onları harika bir şekilde yücelten bir metnin acıklı birer çarpıtmasıdır.

Şimdi Pavlus'un, ilk bakışta tamamlayıcı sonuçları destekliyor gibi görünen üç metninden ikincisini inceleyelim.

1 Korintliler 14:33-35

1 Korintliler 11'de az önce gördüğümüz gibi, Pavlus kadınlara büyük bir saygınlık tanır. Kadınların dua ve peygamberliğe katılımını övmekle kalmaz, baş örtüsüyle ilgili sözleri de bütün kadınların gereği gibi onurlandırıldığını görme arzusuna dayanır. Aynı mektubun ilerleyen kısmında, ilk okumada kuşkusuz önceki metinle çelişiyor gibi görünen bir başka metin vardır:

33 Çünkü Tanrı karışıklık Tanrısı değil, esenlik Tanrısı'dır – Rab'bin halkının bütün topluluklarında olduğu gibi. 34 Kadınlar kiliselerde sessiz kalmalıdır. Onların konuşmasına izin verilmez; Kutsal Yasa'nın da söylediği gibi boyun eğmelidirler. 35 Bir şey öğrenmek isterlerse, evde kendi kocalarına sorsunlar; çünkü bir kadının kilisede konuşması ayıptır.

Akademisyenler bu metni durmadan tartıştığı için, çeşitli akademisyenlerin öne sürdüğü beş ana görüşü sunacağım. (Aslında altı görüş var, ama bunlardan birinin bir diğerinin geliştirilmiş hâli olduğunu göstereceğim; bu yüzden onu bir alt görüş olarak ele alacağım.) Ayrıca savları kendi tartıp değerlendirmeme dayanarak, bu görüşleri en zayıf olduğuna inandığımdan en güçlü olduğuna inandığıma doğru sıralama serbestliğini de kendimde görüyorum.

207. John Piper'ın "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" içindeki sözleri, s. 21.

Görüş 1: Kadınlar Tapınma Toplantılarında Sessiz Kalmalıdır

Akademisyenler, Pavlus'un 11. bölümde kadınların kilise toplantılarında konuşmasına nasıl izin verip ardından 14. bölümde aynı etkinliği yasaklıyor gibi görünebildiğini anlamlandırmakta zorlanmışlardır. Kadının aşağı konumunun ve tabi kılınmasının hâlâ genel olarak sorgulanmadığı 1960'lara kadar, Origenes gibi bir Kilise Babası'ndan yorumcu Charles Ryrie'ye kadar uzanan akademisyenler, Pavlus'un kadınların *genel kural olarak* sessiz kalmasını amaçladığına inanıyordu. Ryrie 1958'de en azından kadınların konuşabileceği istisnalar olabileceğini ekledi.

Ama Kutsal Yazılar'ın geri kalanı belirli bir Kutsal Yazı'nın her zaman en iyi yorumcusuysa, bu tarihsel görüş reddedilmelidir. Pavlus 11. bölümde ve 14. bölümün büyük kısmında kadınların kilisede konuşmasını onaylamıştır. Dolayısıyla bu ayetlerdeki talimatlarını, bütün kadınların bütün kiliselerde sessiz kalması gerektiği anlamında alamayız.

Bu görüşün akla yatkın olmayışı, 1960'lardan sonra kadınların eşitliğinin keşfedilmesiyle daha da belirginleşti ve bu metni anlamlandırmaya yönelik çok daha fazla girişime yol açtı.

Görüş 2: Kadınlar Peygamberlikleri Değerlendirmemelidir

Bu görüş, Pavlus'un kadınları susturmasını birkaç ayet önceki talimatıyla ilişkilendirir: "İki ya da üç peygamber konuşsun, ötekiler de söylenenleri dikkatle tartsın" (29. ayet). Bu görüşe göre Pavlus kadınları yalnızca kısmen susturmaktadır. Hem erkek hem kadın peygamberler konuşabilse de, bu görüş kadınların peygamberlik mesajlarını *tartmaması* gerektiği sonucuna varır.[208]

Bu görüş, kocalara yapılan göndermeye (35. ayet) dayanarak, antik dünyada bir kadının kendi kocasının ya da başka erkeklerin peygamberliklerini herkesin

208. Pavlus'un peygamberlikleri "tartmak" derken tam olarak ne kastettiği belirsizdir. Bir peygamberliğin kaynağını ruhsal olarak ayırt etmeyi mi, içeriğini öğreti açısından eleştirmeyi mi, belki de birden çok peygamberlik aracılığıyla Tanrı'nın ne söylüyor olabileceğini düşünmeyi mi, yoksa söylenenin nasıl uygulanacağına karar vermeyi mi kasteder?

önünde değerlendirmesinin kültürel açıdan uygunsuz olacağını ve böylece Pavlus'un değindiği "düzen"i bozacağını öne sürer.

Bu görüşün birkaç zayıf yanı var. Birincisi, 29. ayette sözü edilen "ötekiler", bir kişinin peygamberliğini dinleyen ve orada bulunan herkestir. Tartma işini bu kişiler yapacaktır ve bu topluluğun içinde başka kadınlar da vardır. İkincisi, 29. ayet 34. ve 35. ayetlerden epey uzaktadır. Aradaki ayetler konuyu peygamberliklerin tartılmasından, peygamberlerin sıralarını bekleyerek kendilerini denetim altında tutmalarına kaydırır (30-32. ayetler). 29. ayetteki ifadeden hiçbir şey 34-35. ayetlerde tekrarlanmaz ve peygamberliğin değerlendirilmesiyle ilgili ifade ile Pavlus'un kadınların sessiz kalmasına ilişkin talimatları arasında hiçbir bağ yoktur. Pavlus'un kadınların evde öğrenmesi ve soru sorması önerisi de peygamberliklerin tartılmasıyla ilgili değildir. Son olarak peygamberliklerin tartılması, Tanrı'nın hem erkeklere hem kadınlara verdiği ayırt etme ruhsal armağanını gerektirir (12:10).

Bu görüş ne kadar olasılık dışı olsa da birçok tamamlayıcı akademisyen onu savunmayı ve daha da geliştirmeyi sürdürüyor.

Görüş 2a: Kadınlar Erkek İhtiyarların Rolünü Gasp Etmemelidir

Bu görüşü 2a olarak adlandırdım, çünkü bir öncekinin daha yeni bir dalıdır. Aynı zamanda Grudem, Carson ve Keller çiftinin benimsediği, baskın tamamlayıcı görüştür. Bu görüş, kadınları susturmasa da onları evrensel olarak tabi kılmanın bir yolunu bulur. Pavlus'un kadınların peygamberlikleri tartmasını yasakladığı konusunda Görüş 2 ile hemfikirdir, *ardından şu ek gerekçeyi sunar: Peygamberlikleri tartabilecek tek kişiler kilisenin ihtiyarlarıdır ve Pavlus'un kadınların bunu yapmasını istememesinin nedeni budur.*

Bence bu görüş, çifte bir sıçrama yaptığı için asıl görüşten bile daha zayıftır. Yalnızca 30-32. ayetlerin üzerinden 29. ayete atlamakla kalmaz, *bütün mektubun hiçbir yerinde verilmeyen bir gerekçeye de sıçrar*. Grudem'in sunduğu gerekçe şudur: Kadınlar kendiliğinden gelen bir vahyi paylaşarak peygamberlik edebilir; ama peygamberlikleri değerlendirmek öğretisel yetki gerektirir ve bu, yalnızca

erkeklerden oluşan ihtiyarların alanıdır. Ardından bu görüş bir kez daha, ta 1 Timoteos 2:12'ye sıçrar; bu ayet kadınların erkeklere öğretmesine izin verilmediğini söyler. Bu ayet önceki ayetle çapraz referanslanınca, kadınların "Kutsal Yasa'nın da söylediği gibi boyun eğmesi" gerektiği sözü, Yaratılış 2'nin öğrettiği cinsiyet rollerine uygun olarak erkek ihtiyarlara boyun eğmeleri anlamına alınır.

Görüş 2 için sayılan bütün zayıflıklar burada da geçerlidir; ama bu görüş birkaç nedenle çok daha fazla eleştiri almıştır. Pavlus bu mektubun hiçbir yerinde ihtiyarlardan söz etmez. Ciddi tamamlayıcı akrobasilere başvurmadan, 1 Korintliler'de hiçbir şey erkek yetkisini ima etmez ya da öğretmenin yalnızca erkeklere ait bir işlev olduğuna değinmez.

Günümüzün karizmatik kiliseleri peygamberlikleri yalnızca ihtiyarların tartmasına izin verse de, Pavlus 1 Korintliler 14'te peygamberlik sözlerini hem getirmek hem de tartmak için *bütün kilisenin* olgunluğuna güvenir. Aslında mektupta boyun eğilmesi gereken herhangi bir önderlikten söz eden olası tek yer, Korintlilerin "boyun eğmesi" gereken *bütün* "İstefanas'ın ev halkı"dır. Gerçekten de bu ev halkı, bütün ev halkları gibi, bazı kadınları da kapsıyordu; dolayısıyla Korintli erkeklerin İstefanas'ın evindeki kadınlara boyun eğmeye çağrıldığı yönünde, yalnızca ihtiyarların peygamberlikleri değerlendirmesine izin verildiği yönündekinden daha güçlü bir sav kurulabilir![209]

1 Korintliler 14'ten 1 Timoteos 2:12'ye yapılan çapraz referansa gelince, ikinci ayet çok daha sonra yazılmıştır; dolayısıyla bu mektubun okurlarından hiçbiri onu bilmiyordu bile. O zaman henüz yoktu. Üstelik tamamlayıcılar 1 Timoteos 2:12'yi yanlış yorumlar (bir sonraki bölümde göstereceğim gibi); bu da herhangi bir çapraz referansın bu metnin yorumuna ışık değil, yalnızca daha fazla karanlık katacağını garanti eder.

"Boyun eğme" sözcüğüne gelince, bunun kişisel bir nesnesi olmadığına dikkat edin. Bunun kadınların erkek ihtiyarlara boyun eğmesi anlamına geldiğini varsaymak, metinde olmayan bir şeyi metne okumaktır. Daha geniş metne

209. Ne var ki Pavlus 1 Korintliler 16:15-16'da İstefanas'ın ev halkından ihtiyarlar olarak değil, yalnızca Tanrı halkının kendisinin alçakgönüllü hizmetine layık, esin veren hizmetkârlar (*diakonia*) ve emektaşlar (*sunergeo*) olarak söz ediyor olabilir.

başvurmak ve boyun eğmenin, Pavlus'un 11-14. bölümlerdeki bütün talimatlarına yön veren "düzen" ilkesine olduğunu varsaymak daha iyidir. Ayrıca "Kutsal Yasa" Yaratılış 2'yi kastediyor olsa bile (ki bu pek olası değildir, çünkü Yaratılış 2 kadının boyun eğmesini öğretmez), Yaratılış 2'deki tek yasa meyveyi yememe yasasıdır. Yine, başka bir metnin yanlış yorumu bu metnin okunuşunu çarpıtmak için kullanılmaktadır.

Görüş 2 ve Görüş 2a'nın belki de en bariz kusuru, 35. ayetin ne peygamberlik etmekten ne de peygamberliklerin tartılmasından söz etmesidir. Bu ayet daha çok, kadınların öğrenme isteğiyle soru sormasını yasaklar – bu bambaşka bir konudur.[210]

Görüş 3: Pavlus, Kadınların Konuşamayacağını Söyleyenleri Çürütüyor

Birçok akademisyen, Korint'te Pavlus'a karşı çıkan yasacı bir grup bulunduğunu ve Pavlus'un 34-35. ayetlerde aslında bu gruptan alıntı yapıp 36-38. ayetlerde onları çürüttüğünü savunur. Pavlus bunu yaparak bu kilisenin kadınlara kendi kültürel kısıtlamalarını dayatma biçimine meydan okumaktadır. Başka bir deyişle, Pavlus bu yasacı grubun sözlerini aktarırken 34-35. ayetlerin iki yanında tırnak işaretleri bulunduğunu hayal etmemiz gerekir.

Bu görüşü akla yatkın kılan şey, Pavlus'un mektubun başka yerlerinde de kendi görüşüne karşı çıkan insanlardan gerçekten alıntı yapması ve ardından onları düzeltmesidir. Örneğin 1 Korintliler 6'da şöyle yazar: "'Her şeyi yapmaya hakkım var' diyorsunuz – ama her şey yararlı değildir. 'Her şeyi yapmaya hakkım var' – ama hiçbir şeyin tutsağı olmayacağım."[211]

Bu görüşe göre Pavlus'un düzeltmesi, bu yasacılardan yaptığı alıntının hemen ardından gelir. Bunu akılda tutarak 36. ayetin olası bir çevirisi şöyle olabilir: "Ne! Tanrı'nın sözü sizden mi çıktı, yoksa yalnızca size mi ulaştı?" Bu reddedici sorunun ardından Pavlus, yalnızca erkeklerin değil herkesin, düzenli bir biçimde

210. Bu görüşün daha kapsamlı bir eleştirisi için bkz. J. Greenbury, "1 Corinthians 14:34-35: Evaluation of Prophecy Revisited," Journal of the Evangelical Theological Society 51 (2008): 721–31
211. 1 Korintliler 6:12. Ayrıca bkz. 1 Korintliler 6:13 ve 7:1.

yapıldığı sürece dillerle dua edebileceğini ve peygamberlik edebileceğini (yani "konuşabileceğini") açıkça ortaya koyar (37-40. ayetler).

Bu görüşe güvenilirlik kazandıran bir başka şey de 34-35. ayetlerin, Roma İmparatorluğu'nda kadınlara yaygın olarak gösterilen muameleye çok benzemesidir. Örneğin birinci yüzyıl Romalı tarihçi Livius, Cicero'nun bir konuşmasını aktarır: "Az önce bir kadın kalabalığının ortasından geçerken utançtan kızardım … ortalıkta koşturuyor, sokakları tıkıyor ve başka kadınların kocalarıyla konuşuyorlardı! Aynı şeyi evde kendi kocalarınıza soramaz mıydınız? Sokakta başkalarının kocalarıyla mı daha çekicisiniz, yoksa evde kendi kocalarınızla mı?"[212]

Bu görüş mümkün olsa da asıl zayıflığı, mektupta bu yasacılardan ya da sahte öğretmenlerden yapılan diğer alıntıların hiçbirinin bu kadar uzun olmamasıdır.

Görüş 4: Pavlus Bunu Hiç Yazmadı

Metin eleştirisi alanındaki birçok akademisyen, kadının susması gerektiğini söyleyen bu ayetlerin Pavlus'un özgün mektubunda yer almadığını savunur.[213] Bunun yerine, büyük olasılıkla kadını tabi kılan bir görüşe sahip olan erken dönemden bir okuyucu ya da kopyacı bunları kenar boşluğuna karalamıştır. Daha sonraki kopyacılar da bunları mektubun asıl metnine eklemiştir.

En eski kopyalar üzerinde çalışan akademisyenler, el yazmaları arasında birçok kez farklılıklar saptamış ve bu farklılıklar onları çeşitli metinlerin özgünlüğünü sorgulamaya yöneltmiştir; bu metinlere *interpolasyon* (sonradan eklenmiş metin) denir. Bunları daha önce hiç duymadıysanız, bu sizi tedirgin edebilir. Elimizdeki Kutsal Kitap'a güvenip güvenemeyeceğimizi merak edebilirsiniz. Ama metin eleştirmenlerinin yüzyıllar süren çalışmaları sayesinde, Kutsal Kitap metinlerimizin %99,9'unun özgün ifadesine sahip olduğumuzu %99,9 kesinlikle bilebiliriz. Ancak bu metin, o %0,1'lik belirsizliğin içine giriyor olabilir.

212. Aktaran: M. Lefkowitz ve M. Fant, Women's Life in Greece and Rome, s. 171.
213. Gordon Fee ("The First Epistle to the Corinthians"), Richard Hays ("First Corinthians, Interpretation") ve Philip Payne ("Man and Woman: One in Christ") gibi akademisyenlerin hepsi bu görüşü savunur.

Bu görüşü destekleyen üç kanıtı düşünün. Birincisi, bu metnin mektupta gerçekte nereye ait olduğunu kimse kesin olarak bilmiyor – aslında 34-35. ayetler bölümdeki şimdiki yerlerinde yalnızca Doğu el yazmalarında görünür. En eski Batı el yazmalarında bu ayetler 40. ayetten *sonra* gelir. Bunu bir düşünün: Hieronymus dördüncü yüzyılda bunu değiştirene kadar Latince konuşan kilise, bugünkü 33. ayetten 36. ayete atlıyordu. Bu görüşe göre, erken dönemden bir kopyacı bugünkü 34-35. ayetleri kenar boşluklarına yazdıktan sonra, o kopyayı çoğaltan daha sonraki iki kopyacı bunu Pavlus'un sözlerinin arasına eklemiştir – biri bir yere, öteki başka bir yere.

İkincisi, bu görüş çelişkileri açıklar. Pavlus, kadınların erkeklerle birlikte sevinçle dua ettiği ve peygamberlik ettiği baş örtüsü metninde söylediğiyle neden açıkça çelişsin? Bölümün başlarında geçen aynı "sessizlik" sözcüğünü neden kullansın ve sonra birden ona bambaşka bir anlam yüklesin? 28. ve 30. ayetlerde sessizlik geçicidir ve kimseyi armağanlarını kullanmaktan alıkoymaz; oysa 34. ayette sessizlik kesin ve kalıcı görünür. Daha önce belirtildiği gibi Pavlus "herkes" ve "her biriniz" der[214] ve böylece kadınların da söz almasına kapı açar. Ayrıca bölümün düşünce akışı, öyle görünüyor ki, 34-35. ayetler olmadan çok daha iyi akar. Ama dikkat edin, bu ayetler 40. ayetten sonra da daha iyi oturmaz.

Üçüncüsü, "Kutsal Yasa'nın da söylediği gibi" ifadesinin kullanımı pek Pavlus'a özgü değildir. Eski Antlaşma'daki hiçbir yasa kadının susmasını ya da boyun eğmesini buyurmaz. Pavlus belirli Kutsal Yazılar'a gönderme yapmak için genellikle "yazılmıştır" ifadesini kullanır. Bir yasaya gönderme yapmak için "yasanın söylediği gibi" ifadesini kullandığı iki yerde ise başka bir fiil (legō) kullanır ve o yasayı aktarır.

Bu ve diğer ağırlıklı savlara rağmen[215] bütün akademisyenler bu görüşü kabul etmez. "Konuşma" ve "sessizlik" sözcükleri 14. bölümde *gerçekten* kullanılır

214. Bkz. 23-24, 36 ve 31. ayetler.

215. Örneğin Pavlus başka hiçbir yerde Hristiyan tapınması için bir kural koymak amacıyla Kutsal Yasa'ya başvurmaz; Hristiyan tapınması ise Kutsal Yasa'nın altında değil, Ruh'ta oluşumuzun bir ifadesidir. Ayrıca mektuptaki diğer bütün buyruklar Korint kilisesine seslenir. Ama 34. ayet "kiliselerdeki kadınlara" bir buyruk yöneltir; bu ifade hemen "kutsalların bütün kiliseleri" sözünün ardından geldiği için bütün kiliselerdeki kadınları kastediyor olabilir. Bu buyruk görünüşe göre yerinde değildir. Ayrıca erken el yazmalarında, görünür bir neden olmadan iki tamamen farklı yerde bulunan başka uzun bir metin yoktur. Bütün bunlar, metnin sonradan eklenmiş olmasını akla yatkın kılar.

(farklı bir biçimde kullanılsalar bile) ve bu ayetler, yerleri belirsiz olsa bile, elimizdeki bütün erken el yazmalarında *gerçekten* yer alır. Hangimiz Tanrı'nın esinlemiş olabileceği bir şeyi bir kenara atma suçunu üstlenmek ister? Bu görüşü benimsemeye eğilimli olsam da, bu görüşte karşılaştığımız güçlüklere başka bir çözüm olup olamayacağını yine de sormam gerekir.

Görüş 5: Rahatsızlık Veren Öğrenenler Düzeni Bozuyor

Bu görüş, Pavlus'un Korint kilisesine çok özgü, benzersiz bir sorunu ele aldığını, dolayısıyla bunun – bütün kiliseler için kalıcı bazı dersler içerse bile – bütün kiliselere verilmiş bir buyruk olmadığını varsayar.[216]

Bu görüşün anahtarı, 11-14. bölümlerin tapınmada uygun düzene odaklanmasıdır. 11:3-16'da Pavlus uygun giyime odaklanır. 11:17-34'te Rab'bin Sofrası çevresindeki hatalı uygulamaları düzeltir. 14:11-32'de karizmatik armağanların düzensiz kullanımını ele alır – özellikle *yanlış zamanda* konuşan üç grup insanı düzeltir: ortada çevirmen yokken herkesin önünde bilinmeyen bir dilde konuşan kişi (28. ayet), peygamberlik sözü olup sırasını beklemeyen kişi (30-32. ayetler) ve son olarak yanlış zamanda ya da yanlış biçimde konuşan kadınlar (34-35. ayetler). Bu üç durumun hepsinde Pavlus'un kaygısı, sözlerin içeriğinden çok onların söylendiği düzensiz tarzdır.

Pavlus'un tapınma toplantılarında bir araya gelen Korintli kadınlarda tam olarak hangi davranışı düzelttiğinden emin olamasak da, antik kültürlere ilişkin bilgimize dayanarak kadınların kilisede rahatsızlık verecek biçimde "sohbet ettiğini" tahmin edebiliriz. Neredeyse hiçbir kadının eğitim almadığı, öğrenmenin okuyarak değil sözlü olarak gerçekleştiği ve kadınların genellikle dinsel toplantılara katılmasına izin verilmediği daha geniş bir kültürde, belki de peygamberlik paylaşma sırasını zaten kullanmış olan bu Hristiyan kadınlar, şimdi sıraları gelmeden konuşuyorlardı. Dinlemek yerine, heyecanla çevrelerindeki insanlara ne söylendiğini ya da bunun ne anlama geldiğini soruyorlardı. Bu

216. Bazı çeviriler "Rab'bin halkının bütün topluluklarında olduğu gibi" sözlerini kadınları susturan bu talimatın başına bağlasa da, bu görüş bu sözlerin, düzenin önceliğine ilişkin bir önceki ifadenin sonuna daha iyi uyduğunu öne sürer. Yirmi dokuz İngilizce çeviri bu konuda neredeyse tam ortadan ikiye ayrılır. Bkz. www.bit.ly/3mGpFPT

yüzden Pavlus onlara toplantıyı bozmayı bırakmalarını ve sohbeti evde kocalarıyla yapmalarını söyler. Pavlus şöyle der: "Bir şey öğrenmek isterlerse, evde kendi kocalarına sorsunlar" – neredeyse her durumda büyük olasılıkla onlardan daha eğitimli olan kocaları, birçok sorularını yanıtlayabilirdi.

Başka bir deyişle, bu susma talimatı kadınların doğasından gelen bir "yaratılış düzeni" ya da kadın–erkek arasında yetki–boyun eğme öğretisi üzerine kurulmamıştır; tersine, aksi hâlde kaotik ve rahatsız edici olacak bir kilise toplantısına düzeni geri getirmek için vardır. Bu görüşe göre, tamamlayıcı savların aksine, Pavlus'un kaygısı kadınların öğretmesi değil, toplantının düzenine yardımcı olmayan bir biçimde öğrenmeleridir.[217] Eugene Peterson'ın *The Message* çevirisi bu anlamı şu serbest çeviriyle yakalar: "Karılar, dinlemeleri gerekirken konuşarak, evde kocalarına sorulması daha uygun olacak sorular sorarak tapınmayı bozmamalıdır."

Pavlus için kilise düzenini korumak, yerel kültürel duyarlılıkları da hesaba katmayı gerektirir. Kadınların baş örtüsü takmamasının "ayıp" (11:6) olduğu gibi, o kültürde insanların, özellikle de kadınların, bir öğrenme ortamında rahatsızlık vermesi de "ayıp" (14:35) olabilirdi.

Pavlus'u burada cinsiyetçilikle suçlayabilecek olanlarımız şunu hatırlamalı: Pavlus Müjde'nin değerlerini koruyan kiliseler kurmaya çalışırken, aynı zamanda bazılarını kazanmak için "herkese her şey" olmaya çalışıyordu.[218] Pavlus kilisenin ulaşmaya çalıştığı kültürü idealleştirmiyordu; tersine, Müjde'yi yayma amacıyla, temel değerlerden ödün vermeden kendini o kültürün toplumsal adabına uyarlamaya çalışıyordu. Ve elbette öğrenmenin hayati önem taşıdığı bir yerde, rahatsızlık veren öğrenenlerin herkesin iyiliği için bazı kurallara ihtiyacı olacağını biliyordu.

217. Yuhanna Hrisostomos üç yüzyıl sonra Pavlus'un bu görüşünü paylaşıyordu: "O zamanlar kadınlar böyle bir öğretiyle susarlardı; ama şimdi aralarında büyük bir gürültü, çok bağırış çağırış ve konuşma olur ve hiçbir yerde bu yerdeki [katedraldeki] kadar değil . . . Böylece her şey karmakarışıktır ve sessiz olmadıkça yararlı olanı öğrenemeyeceklerini anlamıyor gibiler. Çünkü bizim konuşmamız [vaazımız] gevezeliğe karşı zorlandığında ve kimse söylenene aldırmadığında, bunun onlara ne yararı olabilir?" (Homily IX, Nicene and Post-Nicene Fathers içinde aktarılmıştır.)

218. 1 Korintliler 9:23

İlginçtir ki, kültürel duyarlılığa yönelik bu kaygıyı modern Batı bağlamında uygularsak, kadınların *erkeklerle aynı şekilde katkıda bulunmalarını ve öğrenmelerini* sağlamak akıllıca olur. Aslında bunu yapmamak "ayıp" olurdu.

Doğru görüş bu mu? Bence olabilir.[219] Ama mutlak olarak emin olamayız; bu da bizi son bir gözleme götürür.

Belirsiz Bir Metin

Kilise Kutsal Yazılar'a ilişkin yorumlarımızı sorgulamayı ve her zaman daha yüksek bir açıklık ve kanaat düzeyine doğru ilerlemeyi sürdürmelidir; ama bu metnin hâlâ yanıtlardan çok soru doğurduğunu kabul etmek önemlidir. Daha güçlü görüşler bile kesinlik taşımaz. Bu nedenle alçakgönüllülük gereklidir.

Tanrı'nın sözüne itaatsizlik etme korkusuyla en tutucu yorumu (Görüş 1) seçersek, kadınların tamamen susturulması onların ilahi söylememesini de kapsamalıdır; çünkü Pavlus ilahi söylemeyi bir tür konuşma olarak anar.[220] Tutuculuk iddiasında bulunup sonra yalnızca kadınların peygamberlikleri tartmasını ya da vaaz vermesini engellemek bana oldukça keyfi ve tutarsız görünüyor. Hazır tutarlılıktan söz etmişken, tutucu yaklaşımı benimsiyorsak gerçekten tutarlı olalım ve bütün kadınlara bir sonraki kilise toplantısı için baş örtülerini hazırlamalarını söyleyelim! Saygın akademisyenler bu metni incelerken bu kadar farklı sonuçlara vardığına göre, hepimizin kesinlikle hemfikir olabileceği tek şey, bu metnin belirsiz bir metin olduğudur. Dolayısıyla – herhangi bir sağlıklı yorum yöntemine göre – bu metin bir öğreti sonucunun ya da her yerdeki her kilisenin uygulamasında evrensel bir buyruğun temelini oluşturmamalıdır.

Ne 1 Korintliler 11 ne de 1 Korintliler 14, kadınların kilisede ve toplumda önderlik etmesi, kocalarının yanında onların ortakları olarak durması ya da erkeklere vaaz vermesi olasılığını dışlar. Bütün bunlar, aynı ayetlerin

219. Yine de, onun yerine Görüş 4'ü tercih edenlerle birlikte şunu kabul etmeliyim: Kadınların susmasına yönelik, hiçbir kayıt olmaksızın en az üç kez dile getirilen çağrı, kadınların toplantılardaki bütün sözlü katkılarına yönelik mutlak (ve yalnızca duruma özgü olmayan) bir yasak anlamına gelebilir.
220. Bkz. Koloseliler 3:16-17

tamamlayıcılar tarafından kendi tutumlarının savunması olarak sunulmasına rağmen böyledir. Geriye incelenmesi gereken can alıcı bir metin daha kalıyor.

7

1 Timoteos 2:11-15

"Hizmette kadınlara karşı çıkış çoğu zaman neredeyse yalnızca tek bir Pavlus metnine dayanılarak yürütülür – 1 Timoteos 2:11-12. Bu zor metin ve bağlamı ne anlama gelirse gelsin, aynı konuya değinen diğer bütün Kutsal Kitap metinleriyle dengelenmelidir. Bu da bence 1 Timoteos metninin sınırlı bir duruma seslendiğini gösterir." David Scholer[221]

Harry Potter ve Melez Prens'in sonuna doğru Dumbledore düşmanlarla çevrilidir. Profesör Snape'e yalvarır: "Severus … lütfen!" Yüreğimizi parçalayarak Snape Dumbledore'u öldürür ve biz de Snape'in baştan beri Voldemort'un hain bir ajanı olduğu sonucuna varırız.

Ama durun. Ancak son kitapta (Harry'yle birlikte) her şeyin göründüğü gibi olmadığını öğreniriz. Harry, Snape'in (büyülü bir Düşünseli'ye dökülmüş) anılarını ortaya çıkardıkça, Snape'in gençken Harry'nin annesini sevdiği ve ne kadar sevimsiz biri olursa olsun, baştan beri Dumbledore'a ve Harry'ye bağlı olduğu anlaşılır.

Aslında geri döndürülemez bir lanet yüzünden öleceğini bilen Dumbledore, Snape'in Voldemort nezdindeki güvenini sağlamlaştırmak için Severus'tan önceden kendi canını almasını istemişti; Snape de bu güveni daha sonra Harry'nin yararına kullanabilecekti.

Hikâyenin akışını bildiğimize göre, "Severus … lütfen!" sözleri bambaşka bir anlam kazanır. Bunlar, bir zamanlar düşündüğümüz gibi Dumbledore'un Snape'e kendisini bağışlaması için çaresizce yalvarması değil, tersine kendisini

221. https://www.fuller.edu/womeninministry/

öldürmesi için yaptığı bir ricadır. Bu an kötülüğün zaferi olmak şöyle dursun, aslında karanlık üzerindeki nihai zafere götürecektir.

Bu benzetmeyi[222], bağlamından koparıldığında tamamen yanlış anlaşılabilecek bir satırı ya da ayeti doğru biçimde anlamlandırmaya çalışmadan önce hikâyenin akışına iyice dalmanın önemini göstermek için paylaşıyorum.

Tamamlayıcı akademisyenler, çok uzun bir hikâyedeki üç küçük satırı (şu anda üzerinde çalıştığımız üç Kutsal Kitap metnini) alıp bağlamından koparma hatasına düşerler. Kutsal Kitap'ın yetkisine bağlı oldukları için (bu iyi bir şeydir), Kutsal Kitap bir bütün olarak o yorumu desteklemese bile bir metnin yorumuna sıkı sıkıya sarılmaya hazırdırlar. Tanrı'nın onarıcı planının ana hikâye akışıyla çelişerek, daha büyük hikâyede Yazarı'nın ortadan kaldırmayı planladığı ataerkilliği idealleştirir ve ölümsüzleştirmeye çalışırlar.

Gerçekten de hiyerarşik bir düzenin neden Tanrı'nın isteği olduğunu kanıtlamak için, Pavlus'un yetiştirdiği öğrencisine 1 Timoteos 2:8-15'te söylediği sözlerden daha düzenli ve daha vurgulu biçimde başvurulan başka bir metin yoktur. Diğer bütün Kutsal Kitap savları başarısız olduğunda, tamamlayıcının sığındığı son metin budur. Bazı tamamlayıcı akademisyenler bu metni, kadınlar ile onların kilise önderliğine atanmaları arasında duran *tek* inandırıcı metin olarak bile görür.[223]

Daha ileri gitmeden önce kısa bir uyarı: Bu bölümün geri kalanı, bu kitabın en teknik ve en uzun kısmıdır. Bu ölçüde bir yorum karmaşıklığıyla baş edemeyecekseniz, doğrudan bir sonraki bölüme geçmekte özgürsünüz; ama bilin ki *tamamlayıcılığın başlıca siper metni olan 1 Timoteos 2:11-15'in aslında tamamlayıcılığı desteklemediğini* göstereceğim.

İşte metin, ona bir bağlam kazandıran komşu ayetleriyle birlikte:

8 Bu nedenle her yerde erkeklerin öfkesiz ve çekişmesiz, kutsal ellerini kaldırarak dua etmelerini istiyorum. 9 Aynı şekilde kadınların da edepli, ağırbaşlı ve uygun biçimde giyinmelerini, örgülü saçlarla, altınla, inciyle ya da pahalı giysilerle değil,

222. Bu örnek Rebecca McLaughlin'e aittir: "Confronting Christianity" (bölüm 8).

223. "Kadınların atanmasına karşı yalnızca tek bir geçerli sav vardır … 1 Timoteos 2:12'de bulunan yasak," der Susan Foh, "Women in Ministry: Four Views" (1989), bölüm 2.

10 Tanrı'ya tapındıklarını söyleyen kadınlara yakışan iyi işlerle süslenmelerini istiyorum.

11 Kadın sessizlik içinde ve tam bir boyun eğişle öğrenmelidir. 12 Kadının öğretmesine ya da erkek üzerinde yetkiyi kendine almasına izin vermiyorum; sessiz kalmalıdır. 13 Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı. 14 Aldatılan da Adem değildi; aldatılıp günahkâr olan kadındı. 15 Ama kadınlar, sağduyulu olup imanda, sevgide ve kutsallıkta yaşamaya devam ederlerse, çocuk doğurmakla kurtulacaklar.

3:1 Şu söz güvenilirdir: Gözetmen olmaya can atan kişi, iyi bir görevi arzulamaktadır.

Tamamlayıcı Görüş

Tamamlayıcı ilahiyatı destekleyen başlıca ayetler şunlardır: "Kadının öğretmesine ya da erkek üzerinde yetki [kullanmasına] izin vermiyorum … Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı." Tamamlayıcılar bu ayetleri özünde şu anlama gelecek biçimde yorumlar:

Bir elçi olarak, bütün kiliseler için ve bütün durumlarda bir kadının bir erkeğe öğretemeyeceğini ya da bir erkek üzerinde pastörlük yetkisi kullanamayacağını buyuruyorum; çünkü bir erkeğe öğretmek ya da bir erkek üzerinde yetki kullanmak ancak bir erkeğe yakışır. Bunun nedeni, Adem'in Havva'dan önce yaratılmış olması ve dolayısıyla haklı olarak Havva'ya önderlik etmesidir. Bu "yaratılış düzeni", gelecekteki bütün Tanrı yolundaki topluluklar için geçerlidir – erkeklerin ruhsal yetkisi Tanrı'nın tercih ettiği normdur.

Başka bir deyişle, bir kadın kilisede erkeklere öğrettiğinde ya da bir erkek üzerinde yetki sahibi olduğunda, *hem* kalıcı, evrensel bir elçisel buyruğa *hem de* "yaratılış düzeni"ne karşı gelmiş olur.

Tamamlayıcıların üç konuda bölündüğünü belirtmek önemlidir: Bu hiyerarşik ilkenin yalnızca evde ve kilisede mi, yoksa toplumda da mı geçerli olduğu; "öğretmek ya da yetki kullanmak" ifadesinin iki etkinliğe mi (öğretmek *ve*

önderlik etmek) yoksa tek bir etkinliğe mi (önder tarzında öğretmek) işaret ettiği; ve kadınların bir kilisede yalnızca üst düzey önderlikten mi, yoksa erkeklerin izleyici olduğu bir kilisedeki bütün önderlik düzeylerinden mi dışlandığı. Önde gelen tamamlayıcıların çoğu (Köstenberger ve Schreiner gibi) bu üç konunun hepsinde daha katı yorumları benimser. Örneğin Köstenberger şöyle yazar: "Pavlus kolayca 'Bir kadının ihtiyar olmasına izin vermiyorum' diyebilirdi; ama onun yerine 'Bir kadının bir erkeğe öğretmesine ya da onun üzerinde yetki kullanmasına izin vermiyorum' dedi; bu da kadının yerine getirmemesi gerekenin, yalnızca böyle bir öğretmenin ve yetki kullanımının gerçekleştiği makam değil, bu işlevlerin kendisi olduğunu gösterir."[224]

Öğretmek (Grekçe: *didaskein*) ne anlama gelir? Schreiner bunun "yetkili malzemenin aktarılması" olduğunu söyler. Dolayısıyla Pavlus'un kaygısı yalnızca kadınların erkeklere yanlış şeyler öğretecek olması değil, erkeklere herhangi bir şey öğretecek olmasıdır. Kadınların erkeklere doğruyu öğretmesi bile uygunsuzdur. Kilisedeki kadınlar başka kadınlara ve çocuklara öğretebilir,[225] ama yetişkin erkeklere öğretemez. Tek bir ayet, Elçilerin İşleri 18:26, kadınların erkeklere öğretmesine bir istisna tanıyacak biçimde yorumlanır: Resmî bir kilise toplantısının dışında ve bire bir olarak bir kadının bir erkeğe öğretmesine izin verilebilir.

Tamamlayıcı sava göre 1 Timoteos 2:12'deki yetki kullanma (Grekçe: *authentein*), yetkinin olumsuz bir kullanımına değil, bir kilisede erkek pastörlerin kullanacağı olumlu bir yetki türüne işaret eder.

Pavlus elçisel buyruğunun gerekçesini verir: "Çünkü Adem …" Tamamlayıcı akademisyenlere göre "çünkü" bağlacı (Grekçe: *gar*) bir *neden* bildirir. Pavlus'un gerekçesi şudur: "Önce Adem, sonra Havva yaratıldı." "Önce" ve "sonra" sözcükleri bir sıralama ima eder. Onlara göre bu, Pavlus'un Yaratılış 2'yi, düşüşten önce Adem'in Havva üzerindeki yetkisine ilişkin bir öğreti olarak okuduğunu kanıtlar.

Pavlus şöyle sürdürür: "Aldatılan da Adem değildi; aldatılıp günahkâr olan kadındı" (14. ayet). Tamamlayıcılar bunu genellikle Havva'nın, yaratılış düzenini

224. Kaynak: www.bit.ly/3mG7n13

225. Bunun örnekleri için bkz. Titus 2:3-4 ve 2 Timoteos 1:5; 3:15.

tersine çevirmeye yönelik Şeytan'ın çabalarıyla işbirliği yapmasına bir gönderme olarak yorumlar (çünkü sorumlu olan Adem olduğu hâlde Şeytan Havva'yla konuşarak onun yetkisini atladı; Havva da Adem'in yetkisini atlayarak ayartmayla Adem'e danışmadan başa çıktı).

Tamamlayıcılar, bugün elimizde olan bölüm ayrımlarının Pavlus'un özgün mektubunda bulunmadığını haklı olarak hatırlatır. Aslında düşünce akışı sürer. Pavlus hemen bir kilisede kimlerin gözetmen olabileceği konusuna geçer (3:1). Tamamlayıcılar, Pavlus'un böylece şunu ima ettiğini düşünür: "Kadınların erkeklere öğretemeyeceğini ya da onlar üzerinde yetki kullanamayacağını söyledim; bu durumda bunu kimin yapabileceğini merak ediyor olmalısın. Yanıt şu: … *erkek* gözetmenler."

Bunun 1970'lerden bu yana parça parça icat edilmiş, neredeyse tamamen yeni bir yorum olması bir yana,[226] tamamlayıcı yorumla (yukarıda özetlendiği biçimiyle) ilgili birkaç kaygımı paylaşmama izin verin.

Ağır Hasar Görmüş Bir Kilise

Bu mektup bize yazılmadı, ama bizim için yazıldı. Elbette esinlenmiş Kutsal Yazılar'ın bir parçasıdır ve bu nedenle bütün kiliseler için zamanı aşan gerçekler içerir; ama bu gerçekler, mektubun ele aldığı özgün duruma dayanarak dikkatle gün ışığına çıkarılmalıdır. Bu özel tarihsel durumu dikkate almadığımızda ve sözlerin yalnızca bize seslendiğini varsaydığımızda, onların anlamını ve

226. Karşılıklılık savunucularının 1 Timoteos 2:11-14 yorumları, tamamlayıcılar tarafından yeni oldukları gerekçesiyle sürekli eleştirilir. Ama bu suçlama iki yönlü keser. Kilise tarihinde yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar Kutsal Kitap öğretmenlerinin çoğu, kadınlarla ilgili Kutsal Kitap metinlerini kendi kültürlerinin ataerkilliğinin ya da kadın düşmanlığının merceğinden kendiliğinden okuduğu için, böyle bir metni yanlış anlamaları anlaşılır bir şeydir. Kısacası onlar bu metni, kadınların nitelik bakımından aşağı olmasına dayanarak toplumun her alanında evrensel olarak tabi kılınması diye okudular. Erkekler öğretmeli ve önderlik etmelidir, çünkü kadınlar bunu yapmaktan acizdir. Dolayısıyla tamamlayıcılar kendi görüşlerinin tarihsel görüş olduğunu iddia ettiklerinde, kendi yorumlarının ne kadar yeni olduğu konusundaki bilgisizliklerini ortaya koyarlar. Metni ifade ifade ele alırsak, tamamlayıcı görüş ile (alışılmış) tarihsel görüş arasındaki fark şudur: *"Kadının öğretmesine izin vermiyorum."* Tamamlayıcılar bunu, Pavlus'un yalnızca Kutsal Kitap öğretimini ya da Hristiyan erkeklere öğretmeyi yasakladığı şeklinde görür. Ama tarihsel olarak bu genellikle her türlü öğretme olarak anlaşılmıştır. Toplumdaki kadınlar, erkekler de dâhil olmak üzere hiç kimseye öğretmemelidir. *"ya da erkek üzerinde yetkiyi kendine almasına."* Tamamlayıcılar çoğunlukla bunun yalnızca erkek ihtiyarlara uygun olan pastörlük önderliğine işaret ettiğini söyler. Ama tarihsel olarak bu, kadınların, yalnızca kilisede değil toplumun her yerinde önderlik etmesi gereken erkeklerden yetkiyi "gasp etmesinin" (ya da zorla almasının) yasaklanması olarak anlaşılmıştır. *"kadının … erkeğe öğretmesine."* Tamamlayıcılar, bu metne ilişkin yaklaşımlarını Priskila'nın Apollos'a meşru biçimde öğretmesiyle uzlaştırmaya beceriksizce çalışarak, bunu bir kadının tek bir erkeğe gayriresmî olarak öğretebileceği, ama erkeklere topluca ya da resmî olarak öğretemeyeceği anlamında yorumlar. Ama tarihsel olarak bu, bir kadının bir grup erkeğe *olduğu kadar* tek bir erkeğe de öğretmesini engellediği şeklinde anlaşılmıştır. *"Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı."* Tamamlayıcılar bunu, yalnızca erkeğin kilisedeki ve Hristiyan evliliğindeki ruhsal önderliği için geçerli olan, Adem'in Havva üzerindeki yetkisi olarak görür. Ama tarihsel olarak bu, kadının yönetmeye uygun olmaması nedeniyle, kilise de dâhil toplumun her alanında erkeklerin kadınlar üzerindeki yaratılışa dayalı evrensel egemenliği olarak anlaşılmıştır. *"Aldatılan da Adem değildi; aldatılıp günahkâr olan kadındı."* Tamamlayıcılar bunun, Şeytan'ın Adem'in Havva üzerindeki yetkisini tersine çevirmesine ve Havva'nın bu tersine çevirmeye yenik düşmesine işaret ettiğini söyler. Ama tarihsel olarak bu, kadının aldatılmaya ve ayartılmaya karşı zihinsel ve ahlaki açıdan daha savunmasız olması olarak anlaşılmıştır. Tamamlayıcı ve tarihsel yorumlar arasındaki fark üzerine daha ayrıntılı bir inceleme için bkz. www.bit.ly/3Q4TWo4 ve www.bit.ly/3xlOXIj. Sorulması gereken soru şudur: Kadının nitelik bakımından aşağı olmasının onu toplumda herhangi birine öğretmekten ya da herhangi bir yerde erkeklere önderlik etmekten alıkoyduğu yönündeki tarihsel yorumu kabul etmiyorsak, daha yeni yorumlardan hangisi (tamamlayıcı yorum mu, karşılıklılık savunucularının yorumu mu) daha doğrudur? Bu kitap, bu soruya verdiğim yanıttır.

uygulamasını yanlış yorumlamaya daha yatkın oluruz. Öyleyse Pavlus 2:11-15'te hangi duruma sesleniyor olabilir?

Metnimizi ondan önceki bütün ayetlerin ışığında okumamız yeterlidir. Pavlus ilk selamlamanın ardından mektubuna Timoteos'a şu görevi vererek dalar: "Efes'te kal ki, bazı kişilere artık sahte öğretiler öğretmemelerini ve masallarla, sonu gelmeyen soy kütükleriyle uğraşmamalarını buyurasın" (1:3-4). Bu "bazı kişiler" mektubun geri kalanı boyunca gözümüzün önünde kalır; Pavlus "[b]azılarının" "temiz bir yürek, iyi bir vicdan ve içten bir iman"dan "saptığını" ve "boş konuşmalara yöneldiğini" yazar (1:5-6). "Himeneos ve İskender" gibi adamlar "iman konusunda gemi kazasına uğramıştır." Bu adamlar o kadar ileri gitmiştir ki Pavlus onları "küfretmemeyi öğrensinler diye Şeytan'a teslim etmiştir" (1:19-20).

Sahte öğretmenlerin bu tanımının hemen ardından Pavlus, "*Öyleyse* … rica ederim" der (2:1) – buradaki "öyleyse", "bu nedenle" anlamına gelir – ve ardından şu konularda talimatlar verir: Bir kilise olarak dua ederek misyon bilincini yeniden kazanmak (2:1-7); erkeklerin öfkeden ve çekişmelerden kaçınması (2:8); kadınların gösterişli ve baştan çıkarıcı bir görünümden kaçınması (2:9-10); ve bir kadının (tekil) boyun eğerek öğrenmesi (2:11), bir erkeğe öğretmemesi ya da onun üzerinde yetkiyi kendine almaması (2:12).

Pavlus'un mektuplarını yorumlarken, bir telefon konuşmasının yalnızca bir tarafını dinlediğimizi unutmamalıyız; Pavlus bu konuşmada bizimle değil, başka biriyle konuşmaktadır. Zaman zaman mektubun kendisindeki kanıtları kullanarak, 1 Timoteos 2'deki talimatların her birinin kiliseyi nasıl onaracağını ve sahte öğretmenlerin etkileriyle nasıl başa çıkacağını tahmin etmek zorundayız. Bunu yaparken örneğin şunu fark ederiz: Sahte öğreti yüzünden parçalanmış bir kilise misyon bilincini yitirebileceğinden, dua ederek bu bilinci yeniden kazanmaya ilişkin talimatı anlamlandırabiliriz. Sapkınlık ve bölünme, erkeklerin başka erkeklere ya da aldatılmış veya saygısız kadınlara öfkeyle tepki göstermesine yol açmış olabilir; Pavlus'un erkeklerin "öfkesiz ve çekişmesiz" kutsal ellerini kaldırarak dua etmesine ilişkin talimatı bu yüzdendir. Aynı şekilde sapkınlık, özellikle bazı varlıklı kadınlarda, hele de erkeklere karşı, gösterişçi, kibirli, öğrenmeye kapalı ve bağımsız tutum ve davranışları bir şekilde teşvik

etmiş olabilir; kadınların Tanrı'nın sözünden boyun eğerek öğrenmesine ve erkeklerle daha onurlu bir şekilde ilişki kurmasına yönelik talimatlar bu yüzdendir. *Vurgulamak istediğim nokta şu: Pavlus, bizden daha fazlasını bildiği belirli ve zor bir durumu ele alan talimatlar vermektedir; ama mektupta bu durumun ne olabileceğine dair bazı kanıtlar vardır.* Başka neden yalnızca erkekler dua etmeye teşvik edilsin? Ve başka neden yalnızca kadınlara öğrenmeleri söylensin?

Bu noktada 1 Timoteos 1'den bazı erkeklerin kötü davrandığı açıktır; ama 2:9-15'in dışında, kadınların çizgiyi aştığından ne kadar emin olabiliriz? 1 Timoteos 5 bir yanıt sunar: Bazı kadınlar "şehvet arzuları" yüzünden "Mesih'e adanmışlıklarını" terk etmiştir (11. ayet). Birçoğu "tembellik edip evden eve dolaşan", "saçma sapan konuşan, söylememeleri gereken şeyleri söyleyen işgüzarlar"dır (13. ayet). Düşmana "iftira fırsatı" verirler (14. ayet). "Bazıları zaten yoldan sapıp Şeytan'ın ardından gitmiştir" (15. ayet) – bu, sapkınlığa teslim olmaya bir göndermedir.[227] Pavlus'un mektubundaki son sözleri, asıl sorunun sahte öğreti olduğunu gösterir: "Kutsallığa aykırı boş sözlerden ve yalan yere bilgi denen şeyin karşıt düşüncelerinden yüz çevir; bazıları bu bilgiye sahip olduklarını ileri sürerek imandan sapmışlardır" (6:20-21). *Sahte öğretinin bazı kadınların kötü davranışlarına tam olarak nasıl yol açtığını bilmiyoruz; ama kesin bir bağlantı vardır ve bu bağlantı en açık biçimde Pavlus'un bu Efesli kadınları, kendisi Şeytan tarafından "aldatılmış" olan Havva'yla karşılaştırmasında görülür.*[228]

O hâlde 1 Timoteos 2:11-15 üzerine yazan tamamlayıcı akademisyenlerin çoğunda çarpıcı olan, sahte öğretinin etkisini Pavlus'un *bütün* mektubunun – *bu metin da dâhil* – acil kaygısı olarak kabul edenlerin ne kadar az olduğudur. Örneğin Kathy Keller, Pavlus'un "Gecikirsem, insanların Tanrı'nın ev halkı arasında nasıl davranması gerektiğini bilesin diye sana bu talimatları yazıyorum" sözlerini aktarır ve şu sonuca varır: "[B]ütün mektup … bir kilise kurma el kitabı olarak görülebilir – Tanrı'nın ev halkının ilkelerine göre … bir kilisenin nasıl

227. Pavlus'un Timoteos'a yazdığı iki mektupta Şeytan'a yapılan göndermeler çoğunlukla sahte öğretiyle ve onun savunduğu bozuk yaşamla ilgilidir – bkz. 1 Timoteos 1:20; 2:14; 4:1; 2 Timoteos 2:23-25.
228. 1 Timoteos 2:14

kurulacağı."[229] Schreiner'in bile belirttiği gibi bu doğru değildir.[230] Keller ayrıca, mektubun *her* büyük bölümündeki diğer göstergelerle birlikte, Pavlus'un sahte öğretmenlerin yağmaladığı bir kiliseyi onarmaya yönelik acil çabalarını ortaya koyan bir yan cümleyi – "gecikirsem" – gözden kaçırıyor gibi görünür. Köstenberger ve Grudem, Pavlus'un mektubu sapkınlıkla ve onun etkileriyle mücadele etmek için yazdığını kabul etseler de, tuhaf biçimde bu metni bu öncelikten bir *sapma* olarak ele alırlar[231] – sanki Pavlus ana yükünü ve önceki düşünce çizgisini bir kenara bırakıp, sahte öğretinin ortasında erkeklere doğruyu öğretmeye çalışan bazı kadınlarla şimdi yüzleşiyormuş gibi. Oysa yalnızca önceki ve sonraki metinler değil, 12. ayetin kendisi de Pavlus'un bazı kadınların günah işlediği bir durumu düzelttiğine dair işaretler içerir.

Şu Anda İzin Vermiyorum

Pavlus'un *epitrepō* sözcüğünü inceleyelim; bu sözcük, düzeltilen davranışı anlatmak için İngilizcede dört sözcüklü bir ifadeyle ("*I do not permit*", yani "izin vermiyorum") çevrilir: "Kadının öğretmesine ya da yetkiyi kendine almasına '*izin vermiyorum*' [*epitrepō*] …"

İlk olarak, sözcüğün şimdiki zamanda olduğuna dikkat edin; bu da Pavlus'un bu yasağı bu durum için koyduğu tezini oldukça akla yatkın kılar. Yine de Grudem, "Grekçenin gücünün" bunun "bütün zamanlarda bütün Hristiyanlar için geçerli olan buyruklardan" biri olduğu anlamına geldiğinde ısrar eder.[232] Bu ısrar abartılıdır. Kendisi de tamamlayıcı bir akademisyen olan Douglas Moo'nun

229. Kathy Keller, "Jesus, Gender and Justice." 1 Timoteos 3:15.

230. J.N.D. Kelly'nin 1963 ve Donald Guthrie'nin 1957 tarihli yorumları gibi 1 Timoteos üzerine çok eski yorumlar bu yaklaşımı benimsemişti; ama okuduğum çağdaş yorumlar, 1 Timoteos'un üçte birinin doğrudan sahte öğretmenlerle/sahte öğretiyle ilgilenmekle kalmayıp mektubun diğer üçte ikisinin de bundan etkilendiğini kabul eder. Tom Schreiner'in şunu kabul etmesinin nedeni budur: "1 Timoteos'u bir kilise düzeni el kitabı olarak tanımlamak … mektubun amacına tam olarak uymaz … Pavlus sahte öğretmenler tarafından kandırılan ve aldatılan kadınlara odaklanır (krş. 1 Timoteos 2:14; 2 Timoteos 3:6-9)" (Kaynak: www.bit.ly/3BN3tYQ). Yine de 1 Timoteos 2'nin sahte öğretiyle ilgili olduğu gerçeğine karşı sık öne sürülen bir karşı sav, Pavlus'un erkeklerin "her yerde" (everywhere, NIV) ya da "her bir yerde" (in every place, ESV) (8. ayet) belli bir şekilde dua etmesini istemesidir. Ama 1 Timoteos 1'in bağlamı göz önüne alındığında, bu büyük olasılıkla Efesli imanlıların dua etmek için toplandığı *her bir yere*, en açık biçimde de kiliselere ev sahipliği yapan çok sayıda Efes evine işaret eder.

231. Köstenberger, "Women in The Church," s. 152-155 ve Grudem, Evangelical Feminism and the Biblical Truth, s. 280-284. Bu tespit Andrew Bartlett'e aittir: "Men and Women in Christ" (s. 390).

232. Wayne Grudem, Evangelical Feminism and the Biblical Truth, s. 301

dediği gibi: "Fiilin şimdiki zamanda olmasına gelince, bu yalnızca Pavlus'un *mektubu yazdığı sırada* bu yasaklarda ısrar ettiği sonucuna varmamıza izin verir."[233] Bu itiraf tek başına, Pavlus'un evrensel bir ferman ilan ettiği yönündeki her türlü iddiayı zayıflatmaya yeter. İngilizcedeki "I do not permit" (izin vermiyorum) sözlerinin zamanı aşan, evrensel bir fermanın verildiği izlenimini yarattığını göz önünde bulunduran Moo'nun kendisi, daha iyi bir çevirinin "I am not permitting …" (şu anda izin vermiyorum …) olduğunu önerir.[234]

Ayrıca sözcüğün Kutsal Kitap'ın başka yerlerindeki kullanımına ilişkin bir inceleme, bunun büyük olasılıkla duruma özgü bir yasak olduğunu doğrular. Eski Antlaşma'nın Grekçe çevirisinde *epitrepō*'nun bütün kullanımlarında ve Yeni Antlaşma'da kullanıldığı diğer 17 yerin büyük çoğunluğunda *sözcük belirli bir durum için verilmiş bir karara işaret eder.*[235] Moo şunu kabul eder: "Fiilin Kutsal Yazılar'da evrensel olarak geçerli buyruklar için pek sık kullanılmadığı kabul edilmelidir."[236] Pavlus her yerdeki bütün kiliseler için evrensel bir ideali ifade etmek istiyorsa, neden basitçe "Kadınlar asla öğretmemeli" diye yazmadı? Örneğin hiçbir zaman "Cinsel ahlaksızlık yapmanıza şu anda izin vermiyorum" diye yazmazdı. Hayır, daha dolaysız olurdu: "Cinsel ahlaksızlık yapmayın!" Öyleyse burada neden böyle sezgiye aykırı ve yumuşak bir ifade kullanıyor?

Bütün bunlar şunu söylemek içindir: Pavlus'un yasağı *epitrepō* sözcüğüyle başlatması, onun yerel bir duruma seslendiğine inanmamız için bize gerekçe verir.

233. Douglas Moo'nun "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" içindeki sözleri, bölüm 9.
234. "Sözcüğün Grekçe kullanımına daha sadık bir İngilizce çeviri 'I am not permitting' (şu anda izin vermiyorum) olur; bu da Efes'teki bir soruna yanıt olarak verilen, kilise geleneğinin ağırlığını taşımayan, duruma özgü yeni bir yasağa işaret eder." Moo, 202
235. Bkz. Philip Payne, Man and Woman, One in Christ, s. 201-202. Ayrıca bkz. https://biblehub.com/greek/strongs_2010.htm. Yalnızca iki istisna vardır: 1 Korintliler 14:34 "konuşmalarına izin verilmez" ve Markos 10:4 "Musa izin verdi". Bunlardan ilkini Bölüm 6'da ele alıyor ve bu sözlerin büyük olasılıkla bir interpolasyon olduğu ya da aslında Pavlus'un Korint kilisesindeki çok özel bir durum için öğüt verdiği sonucuna varıyorum. İkincisine gelince, İsa'nın Markos 10:5-12'deki yanıtı, Musa'nın buyruğunu kalıcı bir idealden geçici bir sapma olarak gördüğünü gösterir.
236. Kaynak: https://bit.ly/3mExipX (s. 199)

Authenteín

Tamamlayıcı yorumun özü, Pavlus'un kadınlara yalnızca (bazı) erkeklere izin verilmesi gereken şeyi yapmamalarını söylediğidir: başkalarına öğretmek ve onlar üzerinde pastörlük yetkisi kullanmak. Başka bir deyişle burada sözü edilen öğretmek ve yetki kullanmak, Tanrı'nın buyurduğu etkinliklerdir – yeter ki doğru kişi tarafından yapılsınlar. *Ancak Pavlus'un kadınlara, erkeklerin de yapmasını istemeyeceği bir şeyi yasakladığı gösterilebilirse, bu okuma çöker.* Başka bir deyişle, bu etkinliklerden birinin ya da her ikisinin günah olduğu gösterilirse, tamamlayıcı okuma yanlıştır.

Öyleyse tartışmanın odak noktası "*authentein* etmek" fiilidir. Bu tartışma çeşitli İngilizce çevirilerde kendini gösterir: "[Y]etki kullanmak" (to exercise authority, ESV) meşru bir şeydir; oysa "yetkiyi kendine almak" (to assume authority, NIV) olumsuz bir eylem olabilir. Örneğin bir öğretmen sınıftaki öğrencileri yönlendirirse "yetki *kullanır*"; oysa bir öğrenci dersi ele geçirmeye çalışırsa, haksız yere "yetkiyi *kendine alır*". Diğer çeviriler arasında "egemenlik sürmek" (to have dominion, ASV), "denetim altına almak" (to control, CEB), "tahakküm kurmak" (to domineer, NEB) ve "efendilik taslamak" (to lord it over, TLB) vardır.

Sözcüğün çevrilmesini daha da zorlaştıran bir etken, *authentein*'in bütün Kutsal Kitap'ta *yalnızca bir kez kullanılan* bir sözcük olmasıdır.[237] Bu yüzden sözcüğün Pavlus ya da başka herhangi bir Kutsal Kitap yazarı tarafından başka nasıl kullanıldığını göremeyiz. Pavlus'un burada MS 62'de kullanmasından önceki ve sonraki yüzyıllarda antik Grek edebiyatında yazarlar tarafından kullanılmış olsa da, yine de *son derece* nadir bir sözcüktü. Aslında Pavlus'un hizmetinden önceki 100 yıl ve sonraki 100 yıl içinde, günümüze ulaşan antik edebiyatta sözcüğün yalnızca beş örneği vardır. O hâlde sözcüğün nüansının olumlu mu olumsuz mu olduğunu bulmayı nasıl umabiliriz?

237. Teknik terimle bu sözcük bir hapax legomenon'dur.

Tamamlayıcılar olumlu çevirileri için iki gerekçe sunar. Birincisi, onlara göre *didaskein* (öğretmek) sözcüğü olumludur ve bu yüzden *authentein* için de olumlu bir anlamı zorunlu kılar. Köstenberger, antik Grek edebiyatında iki mastarın yan yana geçtiği örneklere dayanarak, *didaskein* ve *authentein* fiillerinin ya ikisinin de olumlu ya da ikisinin de olumsuz olduğunu savunur. Tamamlayıcılar *didaskein*'in her zaman olumlu bir sözcük olduğunu iddia eder. Örneğin Schreiner, Pavlus'un Timoteos'a ve Titus'a yazdığı pastoral mektuplarda *didaskein*'in her zaman "[toplu, kamusal tapınmada] yetkili geleneğin aktarılması" anlamına geldiğini, "gayriresmî paylaşım" anlamına gelmediğini iddia eder.[238] Onlara göre tek istisna, sözcüğü sahte öğreti olarak nitelendirmek için ek olumsuz sözcüklerin kullanıldığı durumlardır. Bu yüzden 1 Timoteos 2:12'de *authentein* için olumlu bir anlamın, onun *didaskein*'e bağlanmasından çıktığı sonucuna varırlar.

İkincisi, Henry Baldwin gibi tamamlayıcı dilbilimciler, sözcüğün antik edebiyatta çok yaygın olarak olumlu anlamda kullanıldığını savunur; Al Wolters ise sözcüğün neredeyse hiçbir zaman olumsuz anlamda kullanılmadığını savunur.

Sözcüğün anlamı 1 Timoteos 2:12'nin yorumunda bu kadar belirleyici olduğuna göre, anlamı konusunda bilimsel bir uzlaşıya hiçbir zaman varamayabileceğimizi kabul etmeliyiz. Son on yıllarda bu antik sözcük üzerine yapılan bilimsel çalışmaları izlediğimde, dünya çapındaki akademisyenlerin birbirlerinin iddialarını çürütmeyi sürdürdüğünü görüyorum. Yine de bu sözcükle ilgili son bilimsel çalışmaları okuyup yeniden okuyarak günler geçirdikten sonra, sözcüğün antik edebiyatta bazen olumlu, bazen de olumsuz anlamda kullanıldığı sonucuna varıyorum. *Bununla birlikte, bu ayette "yetki kullanmak" çevirisinin büyük olasılıkla doğru olmamasının ve sözcüğün daha olumsuz nüanslı bir çevirisinin daha isabetli olmasının sekiz nedeni şunlardır:*

Birincisi, "öğretmek" (*didaskein*) bu metinde pekâlâ olumsuz bir öğretme türü olabilir ve ne olumlu ne de resmî bir öğretmeye işaret ediyor olabilir. Schreiner, *Kutsal Kitap'taki kanıtların ötesine geçerek*, Pavlus'un Timoteos'a ve Titus'a yazdığı mektuplarda bunun her zaman olumlu bir eylem, özellikle ve resmî olarak haftalık tapınma toplantılarında yapılan bir eylem olduğunu savunur. Pastoral Mektuplar'da sözcük, toplu tapınmadaki yetkili, öğretisel öğretimle sınırlı

238. Women in the Church, 3rd Edition, s. 175

değildir ve *bazen* günahlı bir *didaskein* türü olarak değerlendirilir.[239]

Her neyse, *didaskein* için sabit bir anlam (resmî, olumlu öğretim olarak), *authentein* için ise bağlamla belirlenen bir anlam savunmak tutarsızdır – aslında yorumun en temel ilkesi, her iki sözcüğün anlamını da bağlamın ortaya koymasına izin vermektir.[240] Örneğin bir kilisede belirli kişilere *didaskein yasaklandığında*, bunun o öğretmenlerdeki ya da onların öğretisindeki ciddi bir kusura işaret ettiğini varsayabiliriz.[241] Yasaklanan başka öğretme biçimlerinin örnekleri de olsa da,[242] Pastoral Mektuplar'da *didaskein*'in yasaklandığı ve böylece 1 Timoteos 2:12'ye yakın bir paralel oluşturan diğer yeri düşünün. Pavlus Titus'a, "sünnet yanlıları" dediği ve "boş konuşan, aldatıcı insanlar" diye tanımladığı bir grubun

239. "Öğretmek" sözcüğü farklı metinlerde farklı biçimlerde kullanılır. Schreiner'in, *didaskein* sözcüğünün Pastoral Mektuplar'da *her zaman* ruhsal önderlerin bir tapınma toplantısında yaptığı resmî öğretisel vaaz olarak okunması gerektiğini ya da her zaman zorunlu olarak sağlıklı bir içeriğin öğretilmesine işaret ettiğini iddia etmek için esaslı bir savı yoktur. Didaskein, pastoral mektupların başka yerlerinde Schreiner'in söylediği anlama gelebilse de, bazen başka anlamlar taşır: *Schreiner'in söylediğinin aksine, bazen toplu tapınmanın dışındaki gayriresmî paylaşıma işaret eder.* Pavlus 1 Timoteos 2:12'de *didaskein*'i kullanarak, başkalarının neye inandığını ya da nasıl yaşadığını biçimlendirecek şekilde onlarla konuşmak gibi bir şeyi kastediyor olabilir. Bu, gayriresmî paylaşımı olduğu kadar daha resmî vaazı da kapsar. Tamamlayıcı ölçütlere göre kadınlar erkeklere öğretemiyorsa ve haftalık tapınmada her zaman erkekler bulunuyorsa, kadınlar başka kadınları ne zaman ve nerede eğitecektir (Titus 2:3-5)? Ve insan "karşı çıkanlara" yalnızca tapınma toplantılarında mı öğretip yol gösterebilir (2 Timoteos 2:24-25)? Toplu tapınmada yalnızca bir kişinin ("bir kadın") yalnızca bir başka kişiye ("bir erkek") öğretmeye çalıştığı nasıl söylenebilir (1 Timoteos 2:12)? Yalnızca toplu tapınmadaki öğretim kastediliyorsa, öğretilen bir kişinin başkalarına, onların da başka kişilere öğreteceği bir öğretim akışı nasıl gerçekleşebilir (2 Timoteos 2:2)? Peki ya bütün aileleri etkileyen öğretim (Titus 1:10-11)? *Ayrıca, Schreiner'in söylediğinin aksine, sözcük günahlı bir öğretme türüne de işaret edebilir.* Örneğin Pavlus, yetkili elçisel geleneği değil, sapkın içeriği paylaşanların sözlü eylemlerini anlatmak için tam da *didaskein* sözcüğünü kullanır (Titus 1:11).

240. *Didaskein* kendi başına ne olumsuz ne de olumludur. Her durumdaki anlamı bağlam tarafından belirlenir – örneğin kişi kibirli ya da zorlayıcı bir şekilde öğretebilir veya yanlış şeyler öğretebilir. Sonuç olarak, tamamlayıcı akademisyenlerin yaptığı gibi sözcüğün doğası gereği olumlu olduğunu ve bu yüzden eşlikçi sözcük *authentein*'i belirlemesi gerektiğini varsaymak yerine, anlamını eşlikçi sözcüklerin ve daha geniş bağlamın belirlemesine izin vermek daha mantıklıdır. *Didaskein*'in "sahte öğretinin kastedildiğini belirten niteleyici bir sözcük olmadıkça her zaman olumlu" olduğunu söyleyen tamamlayıcı akademisyenler yapay bir yorum kuralı oluşturur – hayır, *anlamı her zaman bağlam belirler.*

241. Olumsuz bir bağlamda kullanıldığı yerler için bkz. Matta 5:19a, Titus 1:11 ve Vahiy 2:14, 20.

242. Özellikle İsa'nın ya da elçilerin yasakladığı eylemler bağlamında, "öğretmek" sözcüğünün yanındaki olumsuz bir eşlikçi fiil, günahlı bir öğretme türünün kastedildiğini varsaymamıza yol gösterebilir. Örneğin Vahiy 2:20'de İsa, Tiyatira'daki kiliseyi, kilisedeki İzebel benzeri bir kadının kullarına "öğretmesine" (*didaskein*) "ve onları saptırmasına" (*kai plana*) göz yumduğu için azarlar. Tiyatiralılar bir kadının günahlı öğretisine göz yummuşsa, Pavlus Efes kilisesinde aynısını yapmayacaktır – "Şu anda izin vermiyorum …" Ancak dikkat edilmesi gereken can alıcı nokta, her iki yerde de kadınlara yalnızca günahlı bir öğretme türünün yasaklanmasıdır. Düzeltici bağlam ve "saptırmak" eşlikçi fiili, İsa'nın Tiyatiralı kadını iyi öğretiden değil, aldatıcı ve sapkın bir öğreti türünden alıkoyduğunu gösterir. Benzer şekilde, düzeltici bağlam ve ("tahakküm kurmak" anlamına gelebilecek) *authentein* eşlikçi fiili, Pavlus'un Efesli kadınları iyi bir öğretiden değil, onur kırıcı ve saldırgan bir öğreti türünden alıkoyduğunu gösterir.

"susturulması gerektiğini, çünkü öğretmemeleri gereken şeyleri *öğreterek* bütün aileleri altüst ettiklerini" söyler.[243] Pavlus'un değerlendirmesine göre bu öğretmenlerde ve onların öğretisinde yanlış bir şey vardı – bu yüzden onlar ve onların konuşma tarzı durdurulmalıydı. Benzer şekilde, 1 Timoteos 2 metni üzerindeki incelememiz sürdükçe, kilisedeki bir grup kadında, özellikle de onların erkeklere karşı tutum ve davranışlarında, Tanrı yoluna aykırı bir şey olduğunu ve bunun Pavlus'un, bu kadınların erkeklerle neye inanılacağı ve nasıl yaşanacağı hakkında konuşma *biçimini* düzeltmesini haklı kıldığını göreceğiz.[244]

İkincisi, *authentein* kelimesinin antik çağda her zaman olumlu bir eylem için kullanıldığı konusunda akademisyenler arasında bir fikir birliği yoktur. 1 Timoteos 2:12'nin anlamı üzerine yazılmış başlıca tamamlayıcı kitap olan *Women in the Church*'ün birinci ve ikinci baskılarında, kelimenin anlamıyla ilgili bölümü yazma görevi Baldwin'e verilmişti. Baldwin, kelimenin bağlama göre "yönetmek ya da hüküm sürmek, ya da denetlemek ya da hükmetmek, ya da bağımsız davranmak, ya da kışkırtmak" anlamına gelebileceği sonucuna vardı.[245] 1 Timoteos 2:12 ile ilgili olarak da "denetlemek ya da hükmetmek anlamlarının … tamamen mümkün" olduğunu ve "üzerinde yetkiyi kendine almak" anlamının "uygun olabileceğini" ekler. İlginçtir ki onun bölümü üçüncü baskıda çıkarılmış ve yerine Wolters'in çalışması konmuştur. Wolters, *authentein*'in neredeyse *hiçbir zaman* olumsuz bir anlam taşımadığını ileri sürer[246] – bu, tamamlayıcıların tercihlerini çok daha fazla destekleyen bir sonuçtur. Yine de Schreiner, kelimenin bazen olumsuz anlamda kullanılabileceğini kabul eder.[247] Batlamyus (Ptolemaios), *Tetrabiblos* adlı eserinde (MS 127-148) bu kelimeyi bir gezegenin başka bir gezegeni *denetim altına alması* için kullanır – burada inkâr edilemez

243. Titus 1:10-11

244. Aslında Pavlus'u Titus'un susturacağı kişilerle ilgili kaygılandıran üç düşüncenin (asilik, yararsız içerik, aldatma) hepsinin, onun 1 Timoteos 2:12-14'te düzeltilen kadınlarla ilgili kaygılarıyla bağlantılı olabileceği gösterilebilir.

245. Grudem, Evangelical Feminism, Ek 7

246. Albert Wolters, "A Semantic Study of Αὐθέντης and its Derivatives," Journal for Biblical Manhood and Womanhood 1.11 (Spring 2006): s. 44-65, 45.

247. "Two Views on Women in Ministry" kitabında Schreiner şöyle der: "Belirli bağlamlarda terimin olumsuz bir nüans taşıyabilmesi kesinlikle mümkündür."

olumsuz bir nüans vardır: Baldwin ve Grudem de dahil olmak üzere okuduğum akademisyenlerin çoğu, kelimeyi burada "hükmetmek" diye çevirir.[248]

Konstantin sonrası dönemde (4. yüzyıl ve sonrasında) kilisenin *authentein* kelimesini çoğu zaman olumlu anlamda kullanmaya başladığı doğrudur; ancak *authentein*'in bunca yüzyıl sonraki anlamları bu tartışmayla pek ilgili değildir.[249] Gerçekten de Baldwin'in ve Wolters'in çalışmalarındaki sorunlardan biri (Grudem'in *kephalē* üzerine yaptığı kelime çalışmalarında olduğu gibi), incelenen örneklerin neredeyse hepsinin Yeni Antlaşma döneminden yüzyıllar sonra ortaya çıkmasıdır. Bu yüzden 1 Timoteos yazıldığı sırada kelimenin ne anlama geldiğini değerlendirmekte sınırlı bir yararları vardır.[250]

Philip Payne, kelimenin tarihsel gelişimine dair bulgularını şöyle özetler: "*authentein*'in 1 Timoteos 2:12'ye uyan ve aynı zamanda Pavlus'un döneminden önce yazıldığı kanıtlanmış tek anlamı 'yetkiyi kendine almak'tır. 'Hükmetmek', Pavlus'un döneminden kısa bir süre sonra bir anlam olarak ortaya çıkar; 'yetki kullanmak' ise ancak çok daha sonra doğrulanabilen bir anlamdır."[251] Payne'e göre bunun doğrulanmış ilk örnekleri dördüncü yüzyılda, Konstantin sonrası

248. Batlamyus'taki kelimeyi "hâkimiyet kazanmak" ya da "yetkiyi kendine almak" diye çeviren Wolters bu konuda yalnız kalır. Yine de böyle yaparak, Baldwin ile Grudem'in kelimeyi "hükmetmek" diye çevirirken kabul ettikleri olumsuz nüansı o da kabul etmiş olur. Ancak Wolters, Batlamyus'un kullandığı fiilin aorist zamanda olmasını ve bu yüzden yalnızca o anda baskın bir işlev taşımasını gereğinden fazla önemser. Oysa anlamı asıl belirleyen, cümlenin bağlamıdır: Wolters'in gösterdiği gibi *authentein*, Satürn'ün insan ruhunu "tümüyle … denetim altına alması" ve başka gezegenlerin insanları bedene düşkün kılmasını "sağlaması" ile paralel kullanılır. Aorist zaman, "yetkiyi kendine almak" örneğinde olduğu gibi "başlangıç" anlamını (yani bir eylemin başlangıcını) yakalayabilse de, bu, şimdiki zamanla belirtilen süregiden eylemin – öznenin daha önce denetimine aldığı şeyi denetim altında tutmasının – artık tarafsız ya da olumlu bir eylem haline geldiği anlamına gelmez. Ayrıca kelimenin pek az antik örneği olduğu ve Wolters'in authentein'in isim biçimini kelime çalışmasına katmaya hazır olduğu düşünülürse, bu yaklaşım, kelimenin çok daha yakın bir akrabasının – üstelik Pavlus'un kullanımına zaman bakımından yakın bir dönemde kullanılmış olanının – nüansını keyfi olarak reddediyor gibi görünmektedir. Bildiğim kadarıyla, hangi görüşten olursa olsun başka hiçbir akademisyen, *authentein*'in çeşitli antik örneklerini yorumlarken aorist zaman ile şimdiki zaman arasında böyle bir anlam mesafesi yaratmaya çalışmaz.

249. Özellikle de kilisenin, varlığının ilk birkaç yüzyılı içinde, Aristotelesçi kadın düşmanlığının etkisiyle 1 Timoteos 2:12-14'ü, Havva'nın aşağı konumu temelinde kadınların hiçbir alanda erkeklere asla önderlik etmemesi gerektiğini söyleyen genel bir yasak olarak okumaya başladığını düşündüğümüzde. Dolayısıyla kilisedeki birçok kişinin authentein'in olumlu bir önderlik uygulaması anlamına geldiğini varsaymaya başlamış olması muhtemeldir – bu, 4. yüzyıl kilise yazılarında Tanrı'nın Rab olarak authentein ettiğinin söylendiği iki yere de ışık tutar.

250. Wolters bu sorun konusunda dürüsttür: "'Yetki kullanmak' anlamı öncelikle fiilin sonraki kullanımına dayanır. … Milat civarından authentes kelimesine ait daha fazla tanıklığın bulunmaması üzücüdür."

251. Philip Payne, Man and Woman, One in Christ, bölüm 20

dönemde görülür. Ama kelimenin olumsuz kullanımı da sürdü – Kilise Babası Yuhanna Hrisostomos, kocaların karılarına *authentein* etmesini yasakladı.[252]

Kelimelerin anlamı zamanla değiştiği için, kullanımı en yakın dönemde aramalıyız. Bu nedenle kelimenin Pavlus'un döneminden *önceye* ait, doğrulanmış iki kullanımı, çalışmamız için en önemli olanlardır; çünkü Pavlus'un dönemindeki anlayışı en iyi onlar yansıtır. Elimizdeki ilk kullanım, MÖ 27 tarihli bir *apologia*'dadır.[253] Çevirisi son derece zor olan bu metin, anlaşıldığı kadarıyla şunu anlatır: Tryphon adında bir adam, kardeşi Asklepiades'e yazdığı bir mektupta, Asklepiades'in tebaası ya da kölesi olduğu anlaşılan Antilochus'a nasıl *authentein* ettiğini açıklar. Tryphon ile Antilochus bir feribottaydı. Antilochus kayıkçıya yol parasını ödemeyi reddedince Tryphon, bunu yapması için ona *authentein* etti. Başka bir deyişle, onu ödemeye zorladı.[254] Bu, modern kulaklara medeni bir davranış gibi gelebilir; ama o kültürde başkasının tebaasına emir vermek kabul edilemezdi, tıpkı bugün başkasının çocuğuna emir vermenin kabul edilemez olması gibi – *Tryphon'un açıklayıcı bir mektup yazma ihtiyacı da bundandır*. *authentein* kelimesinin burada kesinlikle taşıyamayacağı tek anlam "yetki kullanmak"tır; çünkü mektup, onun açıkça hakkı olmayan bir şeyi neden kendi başına yapmaya kalkıştığını açıklama girişimidir. Dolayısıyla kelimenin antik çağda "yetki kullanmak" anlamını iletmek için "her zaman olumlu kullanıldığı" iddiası yanıltıcıdır.[255]

Üçüncüsü, *authentein*, onu oluşturan parçalar dikkate alındığında olumsuz bir eylem olarak anlaşılabilir. Bir kelimenin biçimbirimleri, anlamını belirlemenin en

252. John Chrysostom, Hom. Col. s. 27–31.

253. Papirüs BGU 1208. Bkz. www.bit.ly/3BKHl0Q. Bilinen ikinci kullanımdan söz etmeyeceğim, çünkü 1 Timoteos 2:12'dekinden tamamen farklı bir anlamı var gibi görünüyor. Dilbilgici Aristonikos, bir eserinde Homeros'un İlyada'sının bir bölümü hakkında yorum yaparken konuşmanın "authentein"inden (yani "yazarı" ya da "başlatıcısı" anlamında) söz eder.

254. Antilochus'un aslında başından beri Tryphon'un meşru yetkisi altında olduğunu iddia eden akademisyenlere yanıtım şudur: Bir utanç-onur kültüründe Tryphon'un mektubunun bu kadar büyük bir kısmını kendi eylemini savunmaya neden ya da nasıl ayırdığını anlamak zordur – kendi eylemleri onun zayıflığını ve onursuzluğunu ortaya koyardı, çünkü hizmetkârını ya da kölesini denetleyemiyordu ve kayıkçıya yapılan hakaretten şahsen sorumlu olurdu.

255. Schreiner, Two Views of Ministry'de (s. 108) şöyle der: "H. Scott Baldwin ile Al Wolters'in son çalışmaları, terimin olumlu bir yetki kullanımını ifade ettiğini gösteriyor." Jamin Hübner'in, tamamlayıcı akademisyenlerin kendi kelime çalışmalarını nasıl yanlış yorumladığına dair çalışmasını okuyun: "Bütün bunlar en azından, tamamlayıcıların, authenteō hakkında tamamlayıcı (ve başka) çalışmaların neyi gösterdiği konusunda gözle görülür biçimde kafalarının karışık olduğunu gösteriyor." Bkz. www.bit.ly/3EKqWM8 (s. 17)

iyi yolu değildir; ama burada olduğu gibi pek az fikir birliği bulunduğunda yine de yapılmaya değer bir uğraştır.[256] Bu durumda *authentein* kelimesinin ilk parçası ("*aut*") *kendi* anlamına gelir ve Kutsal Kitap'taki kelimelerde çoğunlukla kişinin kendisine yönelik ya da kendisini merkeze alan eylemleri belirtmek için kullanılır.[257] Hristiyan olmayan yöneticiler için *authentein*'in gücün olumlu bir kullanımını ifade ettiği gösterilebilse bile, çok daha akla yatkın olan şudur: Kendisinden, başkalarına efendilik taslamayan ve Mesih uğruna herkesin hizmetkârı olan biri olarak söz etmeyi yeğleyen Pavlus,[258] Grekçeye daha yeni girmiş olan bu kelimeyi, gurura (Tanrı'ya değil kendine yönelik) ve/veya bencilliğe (başkalarına değil kendine odaklı) kayan günahlı yetki davranışlarını betimlemek için seçmiştir.

Wolters'in, kelimenin *birinin efendisi olmak* anlamına geldiği iddiasını kabul etsek bile, bunun olumlu mu yoksa olumsuz mu bir eylem olduğu her durumda efendinin kim olduğuna bağlıdır. Tanrı, eski çağda bir kral ya da eski çağda bir köle sahibi halkının "efendisi" oluyorsa, bu sorun olmayabilir; ama İsa'nın herhangi bir izleyicisinin, bir pastörün bile, İsa'nın başka bir izleyicisinin rabbi ya da efendisi olmaya çalışması genel olarak yasaktır.

Dördüncüsü, bölümün tamamı düzeltici niteliktedir. Dilbilimciler şunu açıklar: Bir kelime bazen olumlu, bazen olumsuz kullanılabiliyorsa, neyin kastedildiğini bağlam belirler. 1 Timoteos 1'in açıkça ortaya koyduğu bağlamda, yani sahte öğretmenlerin harap ettiği bir kiliseyi onarmak söz konusu olduğunda, Pavlus'un 2. bölümde de yanlış davranışları düzeltmeye devam etmesi muhtemeldir.

Pavlus önceki buyruklarında, kutsal olmayan ellere sahip, öfkeli, tartışmacı ve dua etmeyen Efesli erkeklerin belirli günahlı davranışlarını düzeltir (8. ayet). Aynı şekilde özenli saç modelleri ve pahalı giysileriyle, edepten ve iyi işlerden yoksun, ölçüsüz giyinen Efesli kadınları da düzeltir; bu kadınların ortalığı karıştırmayı bırakıp yeniden kendilerine öğretilmesine boyun eğmeleri gerekir (9-11. ayetler).

256. D.A. Carson da "Exegetical Fallacies"de böyle der: Etimoloji, biraz "hantal bir anlam ayırt etme aracı" olsa da, "özellikle hapax legomena'nın anlamlarını kavrama girişimlerinde" yararlıdır. (s. 33)
257. Örneğin authadēs = "kendinden memnun", authairetos = "kendi isteğiyle", autarkeia = "kendine yeterlilik", autarkēs = "kendine yeten", autokatakritos = "kendi kendini mahkûm eden", autocheir = "kendi eliyle", aucheō = "övünürüm." Kaynak: www.bit.ly/3EKqWM8 (s. 18)
258. Bkz. 2 Korintliler 4:5.

Pavlus'un bu buyruklarda her seferinde yalnızca bir cinsiyete seslenmesi, bu özel durumda her birinin kendine özgü başarısızlıklarını ayrı ayrı ele aldığının kanıtıdır. Bu anlamda bir erkeğin bir kadına *authentein* etmesi de, onun gösterişli giyinmesi ya da bir kadının dua etmemesi, öfkeli veya tartışmacı olması kadar kabul edilemezdir.

Ayrıca 11. ayetteki önceki buyruğun, Pavlus'un 12. ayette yasakladığı şeyin *karşıtı* olduğunu hatırladığımızda, *authentein*'in olumsuz nüanslı bir anlayışı iyi oturur. Pavlus, bu Efesli kadınların, bir zamanlar İsa'nın ayaklarının dibinde oturan Beytanyalı Meryem gibi sessizce (Grekçe *hesychia*; burada *huzur içinde* anlamındadır) ve boyun eğerek öğrenmelerini (11. ayet) ister; kendini dayatarak ya da tahakkümle öğretmelerini *değil* (12a. ayet).[259] Çünkü böyle öğretmek ancak "sessizliğin" (yine *hesychia*) tam tersini doğururdu (12b. ayet).[260]

Beşincisi, 12. ayet bir yasaktır. 12. ayetteki ifade biçimi bile olumsuz bir anlam ima eder. "Bir kadın" yerine *A kişisini*, "bir erkek" yerine *B kişisini*, *didaskein* yerine *x* harfini ve *authentein* yerine *y* harfini koyarsak şöyle okunur: "*A kişisinin x* yapmasına da, *B kişisine y* yapmasına da izin vermiyorum."[261] Yalnızca bunu okuyan biri, *x* ve *y*'nin büyük olasılıkla olumsuz eylemler olduğu sonucuna varır. Böylece anlamı bağlam yaratır – bir kelime başka yerlerde olumlu kullanılabilse bile, bu bağlamda muhtemelen olumsuz olurdu.[262] Wolters'in çalışması tuhaf bir şekilde şunu hesaba katmaz: Kelimenin antik literatürde geçtiği ilk yerlerin hepsi içinde, *yalnızca Pavlus'un mektubunda bir yasak bağlamında kullanılır*.

Ayrıca Wolters, Pavlus'un sözünü, bir kadının *"bir erkeğin efendisi"* olmasını yasaklayan bir ifade olarak çevirir – ama bu, Pavlus'un daha sonra kölelere

259. "de" bağlacı, çoğu çeviride yer almasa da iki cümleyi bağlar ve 11. ayet ile 12. ayet arasındaki düşünce akışını birleştirir. "Ama"dan çok "ve" anlamına gelmesi daha olasıdır – özellikle de Pavlus aynı ayette "ama" demek istediğinde "alla" kelimesini kullandığı için.

260. 1 Timoteos'taki daha önceki paralel bir ifade biçimi göz önüne alındığında, doğal okuma budur: "Pavlus'un 12. ayetteki düşünce akışının (öğretmek *değil*, bir erkeği bastırmak *da değil*, *aksine* sessizlik içinde olmak), 1:3-4'te aynı öğretme konusundaki düşünce akışından (farklı öğretmek *değil*, spekülasyonları körükleyen efsanelere ve sonu gelmez soyağaçlarına kulak vermek *de değil*, *bunun yerine* imanla Tanrı'nın kâhyalığı) pek farklı olmadığına dikkat edin. Bunların ilk ikisi olumsuz, sonuncusu olumlu görülür." (Andrew Bartlett, Men and Women in Christ, s. 340)

261. Bu kavrayış için Jamin Hübner'e teşekkür ederim.

262. Başka bir deyişle, Pavlus olumlu bir davranışı övüyor olsaydı ve öğretmek övülen şeylerden biri olsaydı, söz konusu öğretmenin olumsuz bir öğretme biçimi olma olasılığı olmazdı. Ama Pavlus olumsuz bir davranışı düzelttiği için, bunun olumsuz bir öğretme biçimi olma olasılığı doğar.

efendilerine saygı göstermelerini buyurmasıyla bağdaşmaz[263] (ve biliyoruz ki kölelerin birçoğu erkekti, efendilerin de birçoğu kadındı). Bir hanede erkek kölelerin bulunmasının muhtemel olduğu düşünülürse, Pavlus bazı kadınlara erkeklerin efendisi (*oikodespotein*) olmalarını buyurur.[264]

Altıncısı, kelimenin antik kullanımını araştırırken isim biçimini de katarsak (*authentein*, *authentas* isminin fiil biçimidir), olumsuz çağrışımlarının inkâr edilemez olduğunu görürüz. İsmin antik kullanımında en güçlü türden olumsuz anlamlar boldur – kelimenin en eski kullanımı *cinayeti* ifade eder. Wolters bu anlamda kırk antik kullanımı belgeler, ama sonra bu anlamın Pavlus'un döneminde büyük ölçüde solduğunu da gösterir. Bu anlam başka anlamların, özellikle de "efendi" anlamının gölgesinde kalmıştı. Yine de bu fikir Pavlus'un dönemine kadar, hatta belki onun okuduğu metinlere kadar sürer: *Süleyman'ın Bilgeliği*[265], Tanrı'nın çocuklarını "öldüren" (*authentas*) anne babaları yok etmesinden söz eder.[266] İsmin daha önceki "cinayet" anlamı neredeyse solmuş olsa da, anlamı geliştikçe olumsuz bir nüansın ona yapışıp kalmış olması, kesin olmasa da akla yatkındır[267] – ne de olsa "başkasının canını almak" ile "başkasının hayatını denetim altına almak" arasında en azından kavramsal bir örtüşme vardır.[268]

Yedincisi, Pavlus olumlu bir yetki kullanımını kastetseydi, bunu açıkça söyleyen ve yaygın olarak bilinen Grekçe kelimeleri kullanabilirdi – neden örneğin on ayet önce yetki sahipleri için kullandığı kelimeyi (*hyperochē*) kullanmasın? *Louw and*

263. 1 Timoteos 6:2

264. 1 Timoteos 5:14'te yeni evlenmiş kadınlara "evlerini yönetmelerini" söyler – burada "yönetmek" için kullanılan kelime, kelimesi kelimesine "evin despotu" anlamına gelir.

265. Muhtemelen milattan yirmi ya da otuz yıl önce yazılmış ve İbranice Kutsal Kitap'ın Grekçe çevirisinin bir parçası olan bu metni Pavlus'un bilmiş olması oldukça olasıdır (Bu konudaki bir tartışma için bkz. www.bit.ly/3EKKrE4.)

266. Süleyman'ın Bilgeliği 12:6. Wolters'in, Süleyman'ın Bilgeliği'ndeki kelimenin "katil" değil yalnızca "akraba katili" anlamına geldiği yolundaki argümanını önemsiz buluyorum – her iki durumda da son derece olumsuz bir eylem kastedilir.

267. Baldwin, fiil biçimini isimden yanlış bir şekilde ayırmaya çalışır ve çoğu dilde bir kelimenin isim biçiminin, fiil biçiminde kullanıldığında genel anlamını değiştirebileceğini söyler. Ancak dilbilimcilerin çoğu, bir tür karşılık gelen *nüansın* kalabileceğini varsayar. Örneğin İngilizcedeki "adulterate" (bir şeye hile katmak) fiilinin anlamı "adultery" (zina) isminden farklıdır, ama olumsuz nüans iki kelimeye de geçer.

268. Wolters, "katil" anlamındaki "authentēs" kelimesi ile "efendi" anlamındaki aynı kelimenin farklı kökenleri olabileceğini öne sürer. Öte yandan olmayabilir de. Onun söyleyebileceği en fazla şey, "akademisyenlerin bunların farklı kökenleri olduğunu defalarca öne sürdüğüdür" – ama başka akademisyenler bunun aksini öne sürmüştür. Örtüşen fikir, kişinin sahip olduğu gücü başkası üzerinde kendini dayatmak için kullanması gibi görünüyor.

Nida's Lexicon for the New Testament, "yetki kullanmak" anlamına gelen 12, "yönetmek" ya da "idare etmek" anlamına gelen 47 kelime sıralar; ama Pavlus bunların hiçbirini kullanmadı. 1 Korintliler 7'de, bir cinsiyetin öbürü üzerinde sahip olabileceği *meşru* yetkiden söz ederken, mektuplarında 28 kez kullandığı *exousia* kelimesini seçti.[269] Eğer tamamlayıcı akademisyenlerin ısrarla söylediği gibi özellikle *pastörel* önderlikten söz ediyor idiyse, neden mektubun ilerisinde pastörel önderlik için kullandığı kelimeyi (*proestōtes*) (5:17), ya da bir kiliseyi gütmek için kullanılan kelimeyi (*poimainō*),[270] ya da İbraniler'in yazarının kilise önderleri için kullandığı kelimeyi (*hegoumenōn*) kullanmadı?[271]

Bunun yerine böylesine *nadir* ve kendine özgü bir nüansı olan bir kelimeyi seçmiş olması,[272] *onun Efes kilisesindeki kadınlar arasında yaygın olan belirli, günahlı bir davranışı tam olarak tespit edip düzeltmeye çalıştığını* olası kılar.

Sekizincisi, başka akademisyenler, tamamlayıcılığa önceden bağlanmış akademisyenlerin vardığı sonuçlara ciddi biçimde itiraz eder. Kutsal Kitap akademisyenlerinin kullandığı en az yedi standart başvuru eserinin çoğu açıkça olumsuz bir çeviri verir (ör. tahakküm etmek, dikte etmek); daha olumlu çeviriler sunanlar bile Hristiyan bakış açısından olumsuz çağrışımlar taşır (ör. bağımsız, kendine yönelik yetki). Örneğin *Analytical Lexicon of the Greek NT* kelimeyi şöyle tanımlar: "Kendi yetkisiyle hareket eden kişi için; dolayısıyla denetimi elinde tutmak, tahakküm etmek, efendilik taslamak." *Nida and Louw* kelimeyi "denetlemek, dizginlemek, tahakküm etmek" diye tanımlar; "birine emirler yağdırmak", "birine karşı şef gibi davranmak" ya da "birine havlamak"

269. Belki de exousia ile Pavlus'un authentein kullanımı arasındaki önemli bir fark şudur: Birincisi, kişinin gerçekten sahip olduğu yetkinin kullanılmasıdır – örneğin bir kadının kendi kocasıyla cinsel ilişkide bulunma exousia'sı gibi (1 Korintliler 7:4); ikincisi ise (Tryphon'un mektubunda gördüğümüz gibi) kişinin meşru olarak sahip olmadığı bir yetkiyi sahiplenmesini ifade edebilir – örneğin bir kadının başkasının kocasıyla cinsel ilişkide bulunması gibi.

270. Bkz. Yuhanna 21:16, Elçilerin İşleri 20:28 ve 1 Petrus 5:2.

271. Bkz. İbraniler 13:7, 17, 24.

272. Kelimenin "kendine özgü bir nüansı" olmasıyla ne demek istediğimi anlamak için "öğretmek" fiilini "ahkâm kesmek" ya da "nutuk atmak" ile karşılaştırın. Ya da "önderlik etmek" fiilini "sürüklemek" ya da "zorlamak" ile karşılaştırın. Her iki durumda da sonraki fiiller "öğretmek" ya da "önderlik etmek" ile aynı temel fikri taşır, ama ona ek bir renk katar. "authentein"in, birine "önderlik etme" fikrini içerse bile, ek bir rengi olan bir kelime olduğunu göstermeye çalıştım – daha önceki "cinayet" anlamındaki bir kelimeden türemiştir ve "aut" (kendi) biçimbirimini taşır.

gibi. Benzer biçimde *BDAG*[273] kelimeyi "bağımsız bir yetki tavrı takınmak, emir vermek, dikte etmek" diye çevirir.

Öyleyse kelime üzerine kendi çalışmasını tamamlamış olan[274] Cynthia Westfall'un, Wolters'in kullandığı aynı veri tabanını[275] kullanması ve şunu bulması şaşırtıcı değildir: "*authentein* eylemi yapan bir kişi ve eylemin yöneldiği bir [kişi] ile kullanıldığında, eylemi yapan ilahi ya da nihai bir yetkiye sahip olmadıkça olumsuz bir değerlendirme söz konusudur."[276] Tamamlayıcı akademisyenler kelimenin *pastörel yetki kullanmak* anlamına geldiği konusunda ısrar etse de Westfall, veri tabanında kelimenin geçtiği her yerde, *hiçbirinin bir pastörün ya da kilise görevlisinin bir bireye ya da topluluğa gösterdiği iyi niyetli pastörel bakıma işaret etmediğini* gösterir.[277] Çalışmasını şöyle bitirir:

"authentein" kelimesi kadınları kilisede … önderlikten dışlamak için kullanılan başlıca kaynak olduğuna göre, anlamının seçimi hayati önemdedir. … [Onu] yalnızca "yetkiye sahip olmak" diye alıp sonra hizmetkâr önderliği ya da pastörel bakımı anlatıyormuş gibi yorumlamak son derece yanıltıcıdır. Bu tartışmayı dikkatle sürdürebilmek için, sağlam sözlükbilim ve dilbilim yöntemine dayanarak bu kelimenin anlaşılmasını somutlaştırmak kilisenin işi olmalıdır. … Kilise hesap verme yaşına gelmiştir; authentein kelimesine dayanarak kadınları kilisedeki önderlik görevlerinden dışlamanın sorumluluğunu (ya da vebalini) üstlenmenin zamanı gelmiştir.

Beni en çok rahatsız eden şey şudur: Önde gelen tamamlayıcılara Westfall'un dilbilimsel çalışmasını değerlendirme görevi verildiğinde, Wolters'in çalışmasının daha üstün olduğunu öne sürerek onun kapsamlı araştırmasının sonucunu

273. The Bauer, Danker, Arndt, and Gingrich Greek-English Lexicon of the New Testament'in kısaltmasıdır.
274. www.bit.ly/2prxkqm
275. Thesaurus Linguae Graecae veri tabanında, 1.200 yıllık bir dönemi kapsayan, kelimenin 300'den fazla kullanımı bulunur.
276. Westfall, Paul and Gender, bölüm 9
277. Westfall, Paul and Gender, bölüm 9

düpedüz geçiştiriyorlar.[278] Buna karşılık Jamin Hübner onun çalışmasını saygılı bir şekilde değerlendirir, *authentein* üzerine kendi araştırmasıyla birlikte ele alır ve kelimenin 1 Timoteos 2:12'de kullanıldığı biçimdeki olumsuz renginin "neredeyse kesin" olduğu sonucuna varır. [279]

Kelimenin anlamına gelince, Westfall'a göre: "Grekçe metinler bütününde bu fiil bir dizi eylemi ifade eder; [bu eylemlerde] eylemin hedefi olan kişiler zarar görür, iradelerine karşı zorlanır (mecbur bırakılır) ya da en azından çıkarları çiğnenir, çünkü bu eylemler öznenin iradesini dayatmayı içerir; bu da onur kırmaktan öldürücü güce kadar uzanır."

Onun vardığı sonuç, Hieronymus'un dördüncü yüzyılda yaptığı Latince Vulgata çevirisinde 1 Timoteos 2:12'deki *authentein*'i *dominari* diye çevirmesiyle örtüşür – bu, Hieronymus'un başka bir yerde de kullandığı kelime ailesidir. Orada Pavlus, meşru ruhsal yetkisine rağmen *asla* başvurmadığı tek önderlik türünün, önderlik ettiği kişilerin *efendisi olmak* olduğunu söyler.[280]

Kelime ister *üzerinde yetkiyi kendine almak* (Payne'in çevirisi), ister *efendisi olmak* (Wolters'in çevirisi), isterse *kendini dayatıp çiğnemek* (Westfall'un çevirisi) anlamına gelsin, ne Hristiyan kadınlar *ne de Hristiyan erkekler* bunu yapmalıdır – *dolayısıyla 1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı okuması çöker.*

278. Tom Schreiner'in Westfall'un kitabına yönelik eleştirisi, onun authentein çalışması hakkındaki iddialarıyla yeterince ilgilenmez; bunun yerine yalnızca Westfall'un "'authentein' kelimesi üzerinde Wolters kadar dikkatli bir tefsir çalışması yapmamış göründüğünü" öne sürer. Aslında Westfall, Wolters'in çalışmasına çok sağlam, ama saygılı bir eleştiri getirir. Schreiner'e benzer biçimde www.cbmw.org, Westfall'un kitabını değerlendirmesi için Casey Haugh'u görevlendirdi; Haugh onun tefsir çalışmasını Wolters'inkiyle karşılaştırır ve "Westfall, authentein anlayışı için aynı özeni göstermiyor" der. Wolters'in tonu ise en azından farklıdır: "Westfall'un analizinin büyük bölümüne katılmasam da, onu kuramsal dilbilim konularını tartışmaya kattığı için takdir ediyorum ve argümanlarının dilbilim konusunda benden daha bilgili olanlarca nasıl karşılanacağını görmeyi merakla bekliyorum."

279. www.bit.ly/340JLIS

280. 2 Korintliler 1:24: İngilizce: "lord it over" (efendilik taslamak); Latince Vulgata: "dominamur." Hieronymus, Vulgata'nın başka yerlerinde *dominari* kelimesini Tanrı'nın ve İsa'nın mutlak yönetimi için kullanmış olsa da, bunun pastörel önderlik için uygun bir kelime olmadığının farkında görünür. Hatta aynı kelimeyi, hem İsa'nın hem de Petrus'un Hristiyan önderlere başkalarına "efendilik etmemeleri" (ya da "efendilik taslamamaları") yönündeki uyarılarını çevirmek için kullanır – bkz. Markos 10:42-43; 1 Petrus 5:3. Hieronymus'un anlayışında mutlakiyetçi gücün bu çağrışımları belirgin olduğuna göre, kelimeyi 1 Timoteos 2:12'de yalnızca Tanrı'ya yaraşır, pastörel bir yetkiyi belirtmek için kullanmış olması pek olası değildir. Hieronymus'un kişisel mektuplarından birinde bir piskoposun yönetimini (dominari) bir kralınkiyle karşılaştırdığı doğrudur; ama bu karşılaştırma, 4. yüzyıl sonu Roma'sında kilise gücü ile siyasi gücün piskoposluk rolüne nasıl yerleşmiş olduğunu gösterir.

Pavlus'un *authentein* ile tam olarak neyi kastettiğini yalnızca Tanrı bilse de, olumsuz bir nüans lehindeki bu argümanların ağırlığı karşısında, tamamlayıcı okumanın ve onun yaygın olarak kullanılan çevirisinin ("yetki kullanmak") muhtemelen yanlış olduğu sonucuna varıyorum. Güncellenmiş NIV çevirisi ("assume authority" – "yetkiyi kendine almak")[281] ve hiç değilse bu konuda eski İngilizce çeviriler ("usurp authority" – "yetkiyi gasp etmek")[282] tercih edilmelidir; yine de "denetlemek" (CEB), "tahakküm etmek" (NEB) ya da "efendilik taslamak" (TLB) çevirilerinin daha doğru olabileceğini düşünüyorum.

Hayatın Bütün Alanları

Pavlus'un yasağı kilise toplantılarıyla sınırladığı fikrinin belki de en büyük zayıflığı, Pavlus'un – bütün tamamlayıcıların dediği gibi – argümanını "yaratılış düzeni"ne dayandırmasıdır. Ne var ki hem Pavlus'un kilisede kadın önderliğine dair yasağını "yaratılış düzeni"ne dayandırdığı söylenip hem de "yaratılış düzeni"nin *bütün ilişkiler ve alanlar* için doğurduğu sonuçlar inkâr edilemez. Bu bölümü, kilisede kadınların erkeklere önderlik etmesini (yaratılış düzenine dayanarak) yasaklayan bir metin olarak yorumlayıp da kilise dışında – yönetimde, iş dünyasında ya da kamu hizmetinde – erkeklere önderlik eden kadınların üzerine ilahi onaysızlığın gölgesini düşürmemenin hiçbir yolu yoktur.

Bazı tamamlayıcılar, "yaratılış düzeni"ne olan inançlarının kızlarının meslek olanaklarını kısıtlayan sonuçlarından nasıl kurtulurlar? Ne de olsa iş yaratılışın bir parçasıdır; öyleyse kızları erkeklere önderlik edemez. Bu bölümün yalnızca kilise alanı için, özellikle de resmî kilise toplantıları için geçerli olduğunu ileri sürerler. "Her yerde erkeklerin dua etmesini istiyorum" sözünü, "*Bütün kilise toplantılarında* erkeklerin dua etmesini istiyorum" anlamında okurlar. 1 Timoteos 2:1'in, tıpkı bu ayet gibi, duadan söz ettiğine dikkat çekerler. 11. ayet, kadınların öğretilen sözün altında öğrenmesinden söz eder. Aynı şekilde sonraki bölüm

281. NIV, kelimeyi bu şekilde çevirerek, okurun bunun uygun bir yetkiyi olumlu biçimde ortaya koymayı mı, yoksa yetkinin gayrimeşru biçimde ele geçirildiği olumsuz bir eylemi mi ifade ettiğine karar vermesine izin verir. Bu çeviriyi desteklemem, olumsuz anlamı varsayar.

282. Örneğin bkz.: "Geneva (1560 baskısı): "I permit not a woman to … vsurpe authoritie ouer the man." Bishop (1589): "I suffer not a woman to … vsurpe auctoritie ouer ye man." KJV (1611): "I suffer not a woman to … usurp authority over the man."

kilise önderlerinden (3:1-12) ve bu mektubun insanlara Tanrı'nın ev halkı içinde nasıl davranmaları gerektiğini öğretmesinden (3:15) söz eder. Bütün bunlar, derler, kadınların öğretmesi ve önderlik etmesi yasağının uygulanmasını kilisenin erkeklerin de bulunduğu haftalık halka açık toplantılarıyla sınırlar.

Buna ilk olarak şöyle yanıt veriyorum: Dua toplantıları kilisenin haftalık tapınma toplantılarıyla sınırlı değildi. Elçilerin İşleri kitabı, kapalı kapılar ardında üst odalarda, deniz kıyısında ve hapishane hücrelerinde yapılan dua toplantılarını ayrıntılı biçimde anlatır. Pavlus'un 2. bölümde söylediklerine kilise toplantıları elbette dahildir; ama kilisenin, ister bir araya gelmiş ister dağılmış olsun, gündelik hayatı da göz önündedir: Kutsal eller, öfkeden ve tartışmadan uzak durmak, kişinin dış görünüşü;[283] iyi işler, öğrenme, çocuk doğurma; iman, sevgi ve kutsallık hakkındaki bütün bu sözlerle Pavlus hayatın bütününü göz önünde tutar. Eğer tamamlayıcıların dediği gibi Pavlus kadınların erkeklere önderlik etmesini ve öğretmesini yasaklıyorsa, bu her yer ve her platform için geçerlidir.

İkinci yanıtım, meselenin özüne Michael Bird'ün dokunmasına izin vermektir:

Bence şuna dikkat çekmekte yarar var: Tamamlayıcıların kendileri, görüşlerinin bütün sonuçlarını sınırlar ya da yumuşatır; işte konumlarının zayıflığı da buradadır. Örneğin bazı tamamlayıcılar, bir kadının erkeklere kitaplar, radyo ve web siteleri aracılığıyla dolaylı olarak öğretmesine izin verir, ama yüz yüze öğretmesine izin vermez. Bir kadın, erkeklerin okuyacağı bir İbraniler yorumu yazabilir, ama erkeklere İbraniler üzerine vaaz veremez ya da ders veremez. Bir kadın devlet başkanı, başbakan, genel müdür, general ya da polis memuru olabilir, ama pastör olarak hizmet edemez. Bir kadın erkeklere Fransızca ya da piyano dersi verebilir, ama Kutsal Kitap ya da teoloji öğretemez. Bir kadın imanlı olmayan erkeklere Kutsal Kitap'ı ve öğretişi öğretebilir, ama Hristiyan erkeklere öğretemez.

Burada benim sorunum şu: Bazı tamamlayıcılar, bir kadının bir erkek üzerinde yetki konumunda olmasının özünde yanlış olduğunu göstermek için Yaratılış'a ve yaratılış düzenine başvuruyorlar, ama bu kısıtlamayı yalnızca kilise hayatına ya

283. 1 Korintliler 11'i incelemiş olduğumuz için, Pavlus'un kadınların kilise toplantılarında başlarını örtmesini tercih ettiğini biliyoruz; yine de burada saç modellerinden söz etmesi, kadınların gündelik hayattaki görünümünden de söz ettiğini gösterir.

da pazar ibadetine uyguluyorlar. Oysa bu, pazar günü ya da kilise salonunda yapmadığı sürece birinin zina etmesinde sakınca olmadığını söylemek gibidir. Ya da imanlı olmayan biriyle yaptığınız sürece zina etmenin sakıncası olmadığını söylemek gibidir. Bir kadının bir erkek üzerinde yetki sahibi olması Tanrı'nın yaratılıştaki düzeninin bu kadar açık bir ihlaliyse, bu, ister iş dünyası, ister yönetim, siyaset, kamu hizmeti ya da kilise olsun, hayatın bütün alanları için geçerli olmalıdır; çünkü Tanrı bütün kurumların üzerinde egemendir ve hayatın tamamı Tanrı'nın önünde ve Tanrı'nın altında yaşanır.[284]

Tamamlayıcı okumaya bağlı kalıp da kadınların erkeklere önderlik etmesini tümüyle ve her yerde yasaklamaya razı değilsek, o zaman, bence, yalnızca kilisede önderlik eden Hristiyan kadınlara sıkı sınırlamalar getirmekle tutarsızlık ettiğimizi itiraf etmeliyiz. Bence daha iyi bir çözüm, bu ayetleri nasıl okuduğumuzu yeniden gözden geçirmektir.

Çünkü Önce Adem, Sonra Havva Yaratıldı

1 Timoteos 2:12'nin yanı sıra, tamamlayıcıların "yaratılış düzeni" için gösterdikleri başlıca kanıt metni, ondan sonra gelen ayettir: "Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı." Onlara göre bu, Pavlus'un düşüşten önceki Adem-Havva ilişkisinde erkek yetkisini gördüğünün kanıtıdır. Bu argüman gerçekten su geçirmez mi?

"Çünkü" (*gar*) kelimesiyle başlayalım. Tamamlayıcı akademisyenler, kelimenin burada bir neden bildirdiğini, yani *çünkü* anlamına geldiğini söyler. Başka bir deyişle Pavlus, kadın önderliğini Adem önce yaratıldığı "için" yasaklar. Ne var ki *gar* kelimesi her zaman "çünkü" anlamına gelmez. Asıl bildirdiği şey, önceki ifadeyi açıklayan ya da destekleyen bir malzemenin gelmek üzere olduğudur.[285] Pavlus özellikle yazılarında her türlü destekleyici malzeme sunar; burada yaptığı gibi görünen açıklayıcı örnekler de buna dahildir. Bunu göz önünde tutarak ayet

284. Mike Bird, Bourgeois Babes, Bossy Wives and Bobby Haircuts: A Case for Gender Equality

285. "Mounce'un Pastoral Epistles'ta (131–35) *gar* üzerine yaptığı tartışmaya bakınız; orada Pavlus'un gar kullanımlarını kısaca gözden geçirir ve şu sonuca varır: En sık kullanımı "neden ya da gerekçe bildirmek" (131) olduğu için, 1 Timoteos 2:13'te bir gerekçe başlattığına dair kanıtlar ezicidir. Oysa her durumda mantıksal ilişki bağlamdan çıkarılmak zorundadır ve *gar*'ın kendisi "neden ya da gerekçe bildirmez." Asgari anlamsal katkısı, destekleyici malzemeye işaret etmektir; bu malzeme, nedenin yanı sıra örnekleri, tipleri, alıntıları ve başka destek biçimlerini de içerebilir; … Belirli metinlerin yorumları 'en sık kullanım' ile belirlenemez." (Cynthia Westfall, Paul and Gender, bölüm 4)

şöyle okunabilir: "Bir kadının bir erkek üzerinde yetkiyi kendine almasına şu anda izin vermiyorum; *ne de olsa* önce Adem yaratıldı …" (Bazı çevirmenler *gar* için İngilizce *indeed* kelimesini seçer – bu da *ne de olsa* ya da *aslına bakılırsa* anlamına gelir.) Argümanım için belirleyici olmasa da,[286] *gar* burada muhtemelen Pavlus'un yasağını bir nedene değil, tarihsel bir örneğe bağlar.[287]

Pavlus mektuplarında, öne sürdüğü bir noktayı desteklemek için özellikle Eski Antlaşma anlatılarını ve imgelerini örnek olarak kullanır. Hacer ile Sara'nın öyküsünü, Eski Antlaşma ile Yeni Antlaşma arasındaki çatışmayı anlatmak için kullanır; bu çatışma, Yahudi sünnetinden yoksun oldukları için alay edilen, Yahudi olmayan Galatyalı imanlıların yaşadığı deneyimdi.[288] Başka bir yerde Kızıldeniz'den geçişi, manı, bulutu, kayayı ve çölde ödün veren İsraillilerin başına gelen belayı, Korint kilisesinin karşı karşıya olduğu tehlikeye bir örnek olarak kullanır: İsa tarafından kurtarılıp gözetildikten sonra ahlaki başarısızlık ve putperestlik yüzünden ödüllerini kaybetme tehlikesi.[289] Daha sonra, Şeytan'ın Havva'yı ayartmasının imgesini, aynı kilisenin İsa'ya olan saf ve içten bağlılığından sapma tehlikesine bir örnek olarak kullanır.[290] Bütün bu örneklerde Pavlus, o anda ele aldığı duruma bir benzetme olarak bir Eski Antlaşma örneğini kullanır.

Aynı şekilde Pavlus, Efesli kadınlara – ve diğer kiliselerde benzer biçimde davranan bütün kadınlara – yönelik yasağını dile getirdikten sonra onu bir benzetmeyle destekler. Kurduğu paralellik, Efes kilisesinin durumu ile Yaratılış 2-3'teki Adem ile Havva öyküsü arasındadır. Peki Pavlus, Adem ile Havva öyküsünün tam olarak hangi yönünü vurgulamaya çalışıyor?

286. Ama burada *gar* gerçekten "çünkü" anlamına gelse bile, 13-14. ayetler için birazdan sunacağım iki yorumun ikisi de yine anlamlıdır. Örneğin Aden bahçesinin ilk örnek niteliğindeki öyküsüne göre kadınların erkeklere saygı göstermesi (13. ayet) ve onlardan bağımsız olmaması (14. ayet) gerektiği, Pavlus'un bazı Efesli kadınların erkeklere saygısızlık etme biçimini yasaklaması (12. ayet) için teolojik bir temel oluşturur.

287. Ama burada *gar* gerçekten "çünkü" anlamına gelse bile, 13-14. ayetler için birazdan sunacağım iki yorumun ikisi de yine anlamlıdır. Örneğin Aden bahçesinin ilk örnek niteliğindeki öyküsüne göre kadınların erkeklere saygı göstermesi (13. ayet) ve onlardan bağımsız olmaması (14. ayet) gerektiği, Pavlus'un bazı Efesli kadınların erkeklere saygısızlık etme biçimini yasaklaması (12. ayet) için teolojik bir temel oluşturur.

288. Galatyalılar 4:22-24

289. 1 Korintliler 9:24-10:14

290. 2 Korintliler 11:3-4

Birçok tamamlayıcı, "önce" kelimesinin (Grekçe: *protos*) *rütbece önce* anlamını taşıdığına inanır; peki ya Pavlus burada *hiçbir rütbe çağrışımı olmaksızın sırada önce* olmayı kastediyorsa? Aynı kelime, İsa'nın boş mezarına "önce" varan Yuhanna için ve Tanrı'nın bizi "önce" sevdiği – ardından bizim de karşılık olarak O'nu sevdiğimiz – gerçeği için kullanılır.[291] Aslında aynı kelimenin bir biçimi, çevredeki metinde iki kez, on ayet önce ve on ayet sonra da, sıradaki ilk olmayı ifade etmek için kullanılır: "*Her şeyden önce* şunu öğütlüyorum: Bütün insanlar için dualar … edilsin" ve "*önce* sınansınlar, *sonra* diyakoz olarak hizmet etsinler."[292]

John Calvin bile hiyerarşik yorumun mantığını sorgular: "Kadının ikinci olarak yaratıldığı için tabi olduğu argümanı pek güçlü görünmüyor; çünkü Vaftizci Yahya Mesih'ten önce geldi … ama O'ndan çok aşağıdaydı."[293] (Benzer biçimde Yaratılış 1'de insanlar en son yaratıldı, ama kendilerinden önce gelen her şeye egemen oldukları söylenir.) Dâhi Pavlus böyle bir argüman öne sürer miydi?

Pavlus, Adem'in Havva'dan üstün rütbede olduğunu ima etmiyorsa, neden yalnızca sıradan söz ediyor? İkna edici bir yanıt şudur: 13. ayette, 14. ayette söyleyeceği şeye zemin hazırlıyordur (ve Pavlus'un ayet numaraları kullanmadığını unutmayın; dolayısıyla 13. ayeti 14. ayetten ayırma eğilimimiz baştan yanlıştır). Yaratılış 2'nin, Pavlus'un burada verdiğinden daha basit bir özetini düşünemiyorum: "Önce Adem yaratıldı (Yaratılış 2:4-20'nin dediği gibi), sonra Havva (Yaratılış 2:21-25'in dediği gibi)." Dolayısıyla Pavlus 13. ayette, Adem ile Havva'nın yaratılışının, 14. ayetle birlikte okunması gereken bir yönünü hatırlatıyor olabilir.

Havva Aldatıldı, Adem Değil

Birçok tamamlayıcı akademisyeni okudum ve şunu fark ettim: "Yaratılış düzeni" lehindeki argümanlarının ağırlığını 13. ayete veriyorlar (bence bu ayeti yanlış okuyarak Adem'in Havva'dan üstün rütbesi olarak anlıyorlar), ama sonra genellikle 14. ayet konusunda daha az emin olduklarını kabul ediyorlar.

291. Yuhanna 20:8, 1 Yuhanna 4:18

292. 1 Timoteos 1:2 ve 3:10

293. John Calvin, The Epistles of Timothy, Titus and Philemon. Aynı bölümde Havva'yı "bir tür uzantı" ve "aşağı düzeyde bir yardım" olarak adlandıran Calvin, yine de bu yorumu kabul eder.

Bu ayeti iki yoldan biriyle yorumlarlar. Birincisine göre Havva (ve onun kızları), Adem'den (ve onun oğullarından) daha kolay aldatılabilir; bu yüzden kadınlar uygun ruhsal önderler ve öğretmenler değildir. İlk kez 1977'de George Knight'ın savunduğu[294] ikincisine göre ise Havva, Adem'in Havva üzerindeki meşru yetkisini atlayarak Şeytan'la işbirliği yapmıştır.

Bir kadını aldatmak bir erkeği aldatmaktan daha mı kolaydır? Yaklaşık iki bin yıl boyunca, 1960'lara kadar, bu ayet kilisenin, kadının aşağı olduğu fikri – entelektüel yetersizliği de dahil – için kanıt metniydi. Ama Kadın Kurtuluş Hareketi bu kültürel varsayımı altüst etti – ve düşünen Hristiyanların hemen hepsi de onu terk etti. Kadının aşağı olduğu fikrinin yerine haklı olarak kadının eşitliğini koymuş olan tamamlayıcı akademisyenlerin neredeyse hiçbirinin bu yorumu benimsememesinin nedeni budur.[295] Ama bu, bazı cesur kişilerin ona tutunmaya çalışmasını engellemiyor. Grudem, "Pavlus Havva'da genel olarak kadınlığı temsil eden bir şey görüyor" der ve başka bir akademisyenden onaylayarak alıntı yapar: "Genel olarak kadınlar daha ilişki odaklı ve şefkatlidir, erkekler ise akılcı çözümlemeye ve nesnelliğe daha yatkındır. Kadınların öğretme görevine atanması yasaklanmıştır, çünkü öğretideki vazgeçilmezler konusunda sınır çizme olasılıkları daha düşüktür; böylece aldanış ve sahte öğreti kiliseye daha kolay girer."[296]

Ama bu alıntı özünde kadınların entelektüel olarak aşağı *olduğu* sonucuna varır. Aynı zamanda birçok kadının birçok erkekten daha analitik ve akılcı olduğu, birçok erkeğin de birçok kadından daha kolay aldatılabildiği gerçeğini inkâr eder. En sorunlu yanı ise, Kutsal Yazılar'ın kadınların başka kadınlara ve çocuklara da öğretmesini açıkça övdüğünü unutmasıdır. Bir kadın daha kolay aldatılabildiği için öğretemiyorsa, hiç kimseye, özellikle de çocuklara öğretmemelidir!

294. George Knight, The New Testament Teaching on the Role Relationship of Men and Women
295. "Women in the Church" (bölüm 6) kitabında Schreiner şöyle der: "Bu yorum reddedilmelidir, çünkü kadınların ontolojik ve entelektüel olarak aşağı olduğunu ima eder."
296. Wayne Grudem, Evangelical Feminism, bölüm 2

Bu yüzden bu tarihsel görüş, tamamlayıcı akademisyenlerin çoğu tarafından haklı olarak terk edilmiştir.[297] Şimdi Knight'ın, Schreiner'in de dile getirdiği yeni görüşünü değerlendirelim:

Pavlus, Adem'e değil Havva'ya yaklaşıp onu aldatan yılana odaklanır. [Yılan böylece] erkek önderliği düzenini altüst etti ve ayartma sırasında yalnızca Havva ile muhatap oldu. Yılana yanıt vermekte inisiyatifi Havva aldı ve Adem buna göz yumdu. Böylece Yaratılış 3'e başvurmak, Tanrı'nın belirlediği düzen sarsıldığında neler olduğunu bize hatırlatır.[298]

Bu görüşün sorunu şudur: Ne Yaratılış anlatısında ne de Pavlus'un argümanında, Havva'nın aldatılmasının niteliğinin onun sırasından çıkmasıyla ve "Tanrı'nın belirlediği düzeni" sarsmasıyla herhangi bir şekilde bağlantılı olduğunu gösteren hiçbir şey yoktur. Tersine, her iki metin de Havva'nın Tanrı'nın iyiliğine nasıl güvenmediğini ve bu yüzden *Tanrı'nın* buyruğuna itaatsizlik ettiğini vurgular. Tamamlayıcılar her iki metne de orada olmayan şeyleri okurlar. Yaratılış 3'te Şeytan'ın ayartmasının niteliği, Adem'in Havva üzerindeki yetkisini değil, Tanrı'nın Havva üzerindeki yetkisini altüst etmekti. Ve sonra *hem* Havva *hem* Adem aynı günah için cezalandırılır: Bu günah hiçbir zaman "Adem'in yetkisinin dışına çıkmak" ya da "Havva üzerindeki önderliği bırakmak" olarak değil, "meyveden yemek" olarak ifade edilir. Evet, Adem "[karısının] sözünü dinledi"; ama günah onu dinlemek değildi (bu, bütün kocaların yapması gereken bir şeydir), meyveyi yeme yönündeki günahlı önerisini kabul etmekti. Aynı şekilde yılan, yaratılış düzenini altüst ettiği için değil, Havva'yı aldattığı için lanetlenir (13-14. ayetler). Havva'nın aldanışa yenik düşmesinin sonucu, onun "günahkâr" olmasıdır – kelimesi kelimesine "suç işleyen". Bu ifade karı-koca rollerinin tersine çevrilmesini değil, Tanrı'nın çifte verdiği, yasak ağaçtan yememe buyruğunu ilgilendirir. Yaratılış 3'teki tek rol

297. Tamamlayıcılar bunun sonuçlarını hesaba katmaz. 1 Timoteos 2'nin tamamlayıcı okumasının en kapsamlı savunması olan Women In The Church'ün ilk baskısında Daniel Doriani, yorumun tarihi hakkında bir ek yazar. 1960'lara kadar kilisenin, kadınlara yönelik yasağın kadınların özünde aşağı olduğu fikrine dayandığını varsaydığını gösterir. Dolayısıyla dikkat edin: Yalnızca karşılıklılık savunucuları değil, tamamlayıcılar da bu bölümün Doriani'nin "yeniden yorumlama" dediği türden bir okumasını sunar. Taraflardan hiçbiri kendi görüşünün tarihsel görüş olduğunu iddia edemez. Kaygı verici biçimde, ikinci baskıda Doriani'nin eki çıkarılmıştır; bu, görünüşe göre çok fazla şeyi ele verdiklerinin örtük bir kabulüdür. Yanıltıcı biçimde, 5. bölümde tamamlayıcı görüşe "tarihsel görüş" denir.

298. Tom Schreiner. Women in the Church, bölüm 6

değişimi, onların Tanrı'nın tahtına çıkıp kendi kendilerinin tanrısı olma girişimidir.

On dördüncü ayetin iki tamamlayıcı yorumu ciddi biçimde kuşkulu hale geldiğine göre, Pavlus'un şu sözle başka ne kastetmiş olabileceğini sormalıyız: "Aldatılan da Adem değildi; aldatılıp günahkâr olan kadındı." Bu, muhtemelen Petrus'un, Pavlus'un "anlaşılması güç" bazı şeyler yazdığını söylerken kastettiği ayetlerden biridir. Westfall'un dediği gibi: "Pavlus düşüşün kısa bir anlatımını verir, ama teolojisini ya da anlatının yasaklarla ilgisini daha fazla açıklamaz."[299] İlk okurlar Pavlus'un tam olarak neden söz ettiğini biliyor olabilirdi; ama aynı mektubu yüzyıllar sonra elimize alan bizler, Pavlus'un okurları hakkında bildiği her şeye vâkıf değiliz ve bu yüzden bazı önemli bilgi parçalarını kaçırıyor olabiliriz. Yine de iki olası anlam öneriyorum. İkisi de şu fikre dayanır: Pavlus, Havva'nın Adem'den sonra yaratılış biçiminin ışığında, birçok Efesli kadını *onların günahlı davranışını anneleri Havva'nınkine benzeterek* azarlamaktadır.

Birinci olası anlam şudur: Pavlus 13. ayette, Tanrı'nın Havva daha var olmadan önce Adem'e nasıl talimat verdiğine değiniyor olabilir. Havva bu talimatı Tanrı'dan doğrudan değil de Adem aracılığıyla mı aldı? Öyleyse Şeytan'ın onu hedef almasının nedeni bu mudur? Bu, Havva'nın aldatıldığının, Adem'inse aldatılmadığının neden söylendiğini açıklar. Bu şekilde okunduğunda Havva'nın günahı, görece yüzeysel olan inancına yönelik bir saldırının sonucuydu, dolayısıyla bir aldanıştı; Adem ise gözleri apaçık günah işlemişti, dolayısıyla onun günahı bir aldanış değil bir isyandı.[300] Bu durumda Pavlus, Efesli kadınların Müjde'yi ve onun Tanrı yolunda yaşamaya çağrısını daha sıkı kavramaları gerektiğini vurguluyor olabilir. Sahte öğretiyi daha önce getirenler "Himeneos ve İskender" gibi erkekler olsa da (bunlar Şeytan'ın araçlarıydı), Efesli kadınların birçoğu (Havva gibi) ona en çok kanmıştı; bu yüzden başkalarına öğretecek durumda değillerdi (12. ayet), aksine Tanrı'nın sözünü yeniden boyun eğerek ve

299. Cynthia Westfall, Paul and Gender, bölüm 4

300. Aslında Pavlus'un Havva'nın aldatılmasını bu şekilde – yaratılış düzenine bir başvuru olarak değil, kaçınılması gereken aldanış türüne bir örnek olarak – kullanması olağandır; bir kiliseye şöyle der: "Ama korkarım, Havva yılanın kurnazlığıyla nasıl aldatıldıysa, sizin düşünceleriniz de bir şekilde Mesih'e olan içten ve saf bağlılığınızdan saptırılabilir." (2 Korintliler 11:3)

sessizce öğrenmeleri gerekiyordu (11. ayet). Buna karşılık kilisede kalan erkekler sağlam durdukları için bu buyruğa ihtiyaçları yoktu.

Diğer olasılık, "Önce Adem, sonra Havva yaratıldı" sözünü Yaratılış 2 üzerinde düşünmeye bir çağrı olarak almaktır. Pavlus başka bir yerde "Havva Adem'den yapıldı ve Havva Adem için yapıldı"[301] der – bununla, Havva'nın varlığının ve amacının, onun eşi ve ortağı olarak Adem'inkiyle sıkı sıkıya bağlı olduğunu kasteder. Pavlus, kadınların erkeklere ihtiyacı olmadığını söyleyen bir Efes efsanesini düzeltiyor olabilir. Öyleyse Havva'nın hatası, ayartmayla *eşi ve ortağı olarak Adem'e başvurmadan ya da ona dayanmadan* yüz yüze gelmesiyle daha da ağırlaşmıştı. Bu kavrayış, yakınlarda bulunan Adem aldatılmazken Havva'nın nasıl aldatıldığını anlaşılır kılar. Bu görüşe göre Pavlus, kardeşlerine bağımsız ya da saygısız bir şekilde "öğreten" Efesli kadınlarla yüzleşir. Bu kadınlar, Havva'nın kızlarına Adem'in oğullarını onurlandırmayı ve onlarla yakın bir ortaklık içinde olmayı ilk örnek niteliğinde hatırlatacak olan köken öyküsünü unutmuşlardı.

Hangi anlam doğrudur? Ben ikincisini tercih etsem de emin olamayız. *Ama her iki anlamın da hakkını vermek gerekir: İkisi de Efes'teki günahkâr kadınlar, Pavlus'un yasağı (12. ayet) ve destekleyici malzeme (13-14. ayetler) arasında, 13. ve 14. ayetlerdeki fikirlerin birbiriyle uyum içinde olduğu bir bağlantı kurar.*[302]

Efesli Kadınların Asıl Günahı

Bu Efesli kadınların birçoğu böyle bir yasağı gerektirecek ne yapmıştı? Yanıt, yasaklanan şeyde bulunur: "Bir kadının bir erkeğe öğretmesine ya da *authentein* etmesine şu anda izin vermiyorum."

Bu noktada sorulması gereken kritik bir soru şudur: Pavlus iki ayrı eylemi mi (öğretmek ve *authentein* etmek), yoksa iki yönü olan tek bir eylemi mi (*authentein* eden bir biçimde öğretmek) yasaklıyor? Köstenberger ayrı eylemler olduğunu

301. 1 Korintliler 11:8-9

302. Bu anlamların hiçbiri 13. ayeti bir gerekçe, 14. ayeti de ikinci bir gerekçe olarak ele almaz; tersine, mektubun kendisinin de gösterdiği gibi, Adem-Havva öyküsünü Efes kilisesindeki duruma özellikle bağlanan bir biçimde yeniden anlatarak, 12. ayeti destekleyen tek ve tutarlı bir örnek oluşturmak için ikisini birleştirir.

savunsa da, Craig Blomberg ve Kathy Keller dahil birçok tamamlayıcı, iki fiili birleştiren "ya da" (Grekçe: *oude*) kelimesinin aslında *fiilleri, birbiriyle bütünleşmiş iki yönü olan tek bir eylemde birleştirdiğini* savunur.

Philip Payne'in *oude* kelimesi üzerine çalışması Köstenberger'in argümanlarını çürütür ve durumun böyle olduğunu savunur.[303] İlginçtir ki Piper, *authentein*'in anlamını yanlış anlamış olsa da, daha 1989'da bu yaklaşımı benimsemişti: "'Öğretmek' kelimesi … muhtemelen bir şekilde yetkiyle ilişkili bir öğretme türünü ifade eder. Öğretmek ve yetki kullanmak birlikte gider."[304] Bu şekilde okunduğunda "öğretmek" kelimesi, *vur-kaç* ifadesindeki "vur" kelimesinden daha fazla tek başına durmaz. Her kelimenin anlamı ve nüansı, ortağı olan kelimenin varlığıyla dönüşür; tıpkı *açık ve net* ifadesindeki "açık" kelimesinin, *açık saçık* ifadesindekinden farklı bir nüans taşıması gibi.

Ne de olsa Pavlus bu bölüm boyunca kelimeleri ya da ifadeleri tek kavramlar oluşturacak biçimde çiftler halinde kullanma eğilimindedir. Pavlus "krallar ve yetkili olan herkes", "huzurlu ve sakin", "Tanrı yolunda yaşam ve kutsallık", "müjdeci ve elçi", "doğruyu söylüyorum, yalan söylemiyorum", "öfke ya da tartışma", "edep ve ölçülülük", "sessizlik ve boyun eğme" gibi ifadeler kullanır. Payne'in, Blomberg'in ve Keller'in tezini kabul ediyorum: Pavlus iki fiili birlikte kullandığında çoğu zaman tek bir şeyi (iki şeyi değil) kasteder; 12. ayette de durum budur.[305] Böylece Pavlus, sahte öğretinin etkisiyle kadınların yanlış bir şekilde "erkeklere öğretip aynı zamanda onlara *authentein* ettiği" ya da "erkeklere *authentein* eden bir biçimde öğrettiği" bir duruma seslenir.

Öyleyse Efesli kadınların günahı nedir? Kilisedeki sahte öğretinin saldırısı, bir şekilde birçok kadının erkeklere kötü davranmasına yol açmıştır. Erkeklere *ezer kenegdos* olmak yerine ayartıcı ya da gösterişli giyiniyorlar (9. ayet); ortalığı

303. Bkz. www.bit.ly/332TPjf. Ayrıca Jamin Hübner'in makalesine bakın; orada, iki yönü olan tek bir eylem fikrini savunmak için konuyu daha da incelikli biçimde ele alır: www.bit.ly/3EKqWM8

304. Bkz. www.bit.ly/3GOjAce. Schreiner de aynı sonuca varır: "1 Timoteos 2:11-15 yalnızca yetkili öğretmeyi yasaklar."

305. Pavlus'un iki yönü olan tek bir eylemi kastettiğinden hâlâ emin değilsek, 11. ayette ve 12. ayetin sonunda ifade edildiği biçimiyle "öğretmek ya da authentein etmek"in neyin karşıtı olduğuna dikkat edin: boyun eğerek sessizce öğrenen kadınlar (11. ayet) – bu da özünde tek bir fikri belirtmek için birçok kelime kullanmaktır. Aslında 12. ayetin sonu aynı fikri bir kez daha tekrarlar, ama bu kez onu tek bir kelimeye indirger: "sessiz kalmalıdır."

karıştırıyor ve öğrenmeye kapalı davranıyorlar (11. ayet, 12c. ayet); erkeklere (onları dinlemeye ya da onlardan öğrenmeye istekli olmak yerine), onlar üzerinde denetim kuran bir biçimde öğretiyorlar (12b. ayet). Bütün bunlarla erkeklere saygısızlık ediyor ve kendilerini daha fazla aldanışa açık bırakıyorlar (13-14. ayetler). Pavlus'un çözümü şudur: Bu kadınlar, İsa'nın bütün iyi öğrencileri gibi, boyun eğen bir öğrencinin alçakgönüllü tutumuna geri dönmelidir (11. ayet). Erkeklere böyle zorlayıcı bir biçimde dikte etmeyi bırakmalı, bunun yerine kilisenin uyumunu korumalıdırlar (12. ayet). Bunu, Tanrı'nın başlangıçta kadınlar için amaçladığı erkeklerle kutsal karşılıklı bağımlılığı Yaratılış 2'ye uygun olarak yeniden onaylayarak (13. ayet) ve özellikle Şeytan aldatmaya çalıştığında, Havva'nın kendini Adem'den ayırma hatasından Yaratılış 3'e uygun olarak kaçınarak (14. ayet) yapmalıdırlar.

Kısacası ben, sorunun kadınların erkeklerle *nasıl* ilişki kurduğu ve onlara *nasıl* öğrettiği olduğu görüşünü benimsedim. Ancak *Men and Women in Christ* kitabının yazarı Andrew Bartlett gibi başka akademisyenler, buna ek olarak sorunun Efesli kadınların *ne* öğrettiği olduğunu da savunur.[306] Bartlett'e göre bu kadınlar

306. Tamamlayıcı akademisyenlerin hepsi, Pavlus'un 1 Timoteos 2'de ele aldığı sorunun kadınların erkeklere öğretiyor *olması* olduğunu savunsa da, tamamlayıcı olmayan akademisyenler bu görüşü reddeder, ama sonra üç yaklaşıma ayrılırlar: Sorun ya kadınların erkeklere *ne* öğrettiğiydi, ya kadınların erkeklere *nasıl* öğrettiğiydi, ya da ikisinin bir birleşimiydi. Bu bölümde ikinci yaklaşımı benimsiyorum: Sorun, sahte öğretiden etkilenmiş, ama mutlaka onun yayıcıları olmayan kadınların erkeklere davranırken ve onlara öğretirken izledikleri zorlayıcı, kibirli ya da saygısız *yoldu*. Ancak bu paragrafın kısaca belirttiği gibi, birinci ya da üçüncü yaklaşım da mümkündür. Andrew Bartlett, "Men and Women in Christ" kitabının 11-13. bölümlerinde ve Ek 3-6'da bunun için okuduğum en güçlü ve en eksiksiz argümanı sunar. Pavlus'un *iki* ayrı ama örtüşen eylemi yasaklıyor olabileceğine dair Köstenberger'in analizini kabul ederek – Bartlett bunu "Bir kadının (herhangi birine) öğretmesine de, bir erkeğe authentein etmesine de izin vermiyorum" (Ek 4) diye okur – 1 Timoteos'taki kanıtlardan hareketle şunu savunur: Erkek sahte öğretmenler kiliseden ayrılmıştı, ama yine de "zevk için yaşayan birkaç varlıklı genç dul kadın evden eve dolaşıyor, büyü ve astrolojiyle ilgili sahte ve yararsız efsaneleri yayıyor, bu arada servetlerini gösteriş için sergiliyor, edepsizce giyiniyor ve her biri cinsel arzularını tatmin edecek bir erkek arıyordu." (s. 259) "Pavlus mektubu boyunca sahte öğretmenlerden cinsiyet belirtmeden söz eder. 1:3 ve 5:13'ten, Timoteos'un sırada ilgilenmesi gereken sahte öğretmenler olarak birkaç kadını aklında tuttuğu sonucunu çıkarabiliriz." (s. 261) "Timoteos onları yola getirmeli ve hiçbirinin, değişmiş yaşamını kanıtlayıncaya dek ihtiyar ya da diyakoz olarak bir görev üstlenmemesini sağlamalıdır." (s. 263) Bu görüşe göre Havva da, Efesli kadınlar gibi, "şeytan tarafından [yani sahte öğretmenler aracılığıyla] aldatılarak yasak bilgiyi kabul etti ve bir erkeğe sahte öğreti öğretip onu bastırdı; sonuçları da korkunç oldu." (s. 285) Bartlett'in yaklaşımı benimkinden farklı olsa da ikimiz de aynı yere varıyoruz: "1 Timoteos 2, kadınların kilisede öğretmesine ya da kadınların kilisede yetki kullanmasına yönelik genel bir yasağı haklı çıkarmaz." (s. 286) Eğer Pavlus'un – benim inandığım gibi birbirine bağlı iki eylemden ("*authentein* eden bir biçimde öğretmek") değil de – iki ayrı eylemden ("öğretmek" ve "bir erkeğe *authentein* etmek") söz ettiği kanıtlanabilirse (bence kanıtlanamaz), o zaman Bartlett'in yaklaşımı benimkine tercih edilmelidir; çünkü onun görüşü, benim görüşümün büyük kısmını da içermekle birlikte, bu durumdaki kadınlara (yeniden düzelinceye dek) neden genel olarak öğretmenin de yasaklanmış olabileceğini açıklar.

yalnızca sahte öğretiden etkilenmemiş, onun yayıcıları da olmuşlardı. Bu nedenle Efesli kadınların 1) herhangi birine öğretmeyi *ve* 2) erkekleri denetlemeyi bırakmaları gerekiyordu. Bu akla yatkındır: Pavlus daha önce iki erkek sahte öğretmeni kiliseden uzaklaştırmıştı (1:20), ama bu kadınlar hâlâ oradaydı. Pavlus'un mektubunun ana kaygısının sahte öğretiyle başa çıkmak olduğunu (1:3) ve Efesli sahte öğretmenlerin özellikle kadınları hedef aldığını biliyoruz.[307] Kilisedeki birçok kadın artık "evden eve dolaşıyor", "başkalarının işine karışan, boş konuşan, söylememeleri gereken şeyleri söyleyen" kişiler haline gelmişti (5:13) (bu, bir Pastoral Mektup'taki başka bir yerle paraleldir; orada Pavlus "öğretmemeleri gereken şeyleri öğreten" bazı kişileri susturmaya çalışır).[308] Bu kadınlar sahte öğretiye dönmüştü (5:15)[309] – bu nedenle Pavlus, öğreti ve Tanrı yolunda yaşam bakımından yeniden düzelinceye dek onların bu yanlış fikirleri yaymalarını da susturur.

Hangi şekilde ele alınırsa alınsın, Pavlus'un Efesli kadınları düzeltmesi modern duyarlılıklarımıza sert gelebilir; ama neyin tehlikede olduğunu anladığımızda, bu müdahaledeki bilgeliğini daha iyi takdir edebiliriz. Bu günahlı davranış, onu yönlendiren sapkın fikirlerle birlikte, kilisenin içinde bulunduğu antik toplumun gözünde kiliseyi rezil ederdi; o toplumda kadınların, gelenek gereği erkekleri herkesin önünde mahcup etmesi değil, onurlandırması beklenirdi. Pavlus mektubun başka bir yerinde, Hristiyan kadınların gündelik yaşamlarındaki uygunsuz davranışlarının, "kınanacak" bir tutum sergileyerek ve Şeytan'a "iftira fırsatı" vererek kilisenin itibarını zedeleyebileceği konusunda kaygılıdır.[310] Bir grup insanı bir süreliğine susturmak ve onlardan bir kez daha öğretmenimiz İsa'nın ayaklarının dibinde alçakgönüllülükle oturmalarını istemek için bir gerekçe olduysa, o da buydu.

Eğer bunu yalnızca *bazı* kadınlar yapıyorduysa, Pavlus neden *bütün* kadınların erkeklere *authentein* eden bir biçimde öğretmemesi gerektiğini söylüyor? Nedeni, 1 Timoteos 2'nin başlarında bütün erkeklere çekişmeden dua etmelerini ve

307. Bkz. 2 Timoteos 3:6-8.
308. Titus 1:11
309. Ayrıca 1 Timoteos'u diğer iki Pastoral Mektup ile birlikte ele alırsak bu daha da belirginleşir. 2 Timoteos 3:6-7 sahte öğretmenler tarafından saptırılan kadınlardan söz ederken, Titus 1:10-11 "susturulmaları gereken" "boş konuşan ve aldatan" kişilerden söz eder.
310. 1 Timoteos 5:7, 14

bütün kadınlara gösterişli giyinmemelerini söylemesinin nedeniyle aynıdır – kuşkusuz yalnızca bazı erkekler çekişiyor ve bazı kadınlar süslü giyiniyor olsa da.

En önemlisi, Pavlus kadınların Tanrı yolunda yürüyen pastörler ya da öğretmenler olmaya çalışmasına karşı hiçbir şey söylemiyor. Sonraki bölümün ihtiyarlar ve diyakozlar hakkında olmasına dayanarak buna itiraz eden tamamlayıcı akademisyenler fazla ileri gider. Pavlus "Şu söz güvenilirdir: Bir kimse gözetmen olmayı arzularsa, soylu bir iş arzulamış olur. Gözetmen ise …" dediğinde yeni bir bölüme başlıyordur. Pavlus'un birçok mektubunda, birbiriyle mutlaka ilişkili olmayan farklı bölümler vardır. 1 Timoteos mektubunda böyle altı bölüm vardır; bunlar, Pavlus'un sahte öğretinin zarar verdiği bir kiliseyi onarma çabasıyla gevşek bir biçimde bir arada tutulsa da farklı konuları ele alır. Bu nedenle 2. bölümde hizmet rollerinden söz eden hiçbir şey yoktur; yalnızca Hristiyan etkinliklerinin (dua etmek, giyinmek, öğrenmek gibi) nasıl daha iyi yapılması gerektiğinden (tartışmadan, uygun biçimde, boyun eğerek vb.) söz edilir. Ayrıca Pavlus, tamamlayıcıların savunduğu gibi, kadınlardaki önderlik etme isteğini neden yerle bir etsin de birkaç ayet sonra "gözetmen olma arzusunu" "bir kimse" diyerek (bunun için genel, dolayısıyla iki cinsiyeti de kapsayan bir kelime kullanır) onaylasın?[311] Gerçekten de Efesli kadınları 2:10'da daha yeni iyi "işlere" (*ergon*) çağırmıştır – şimdi 3:1'de gözetmen olmanın da böyle soylu bir "iş" (*ergon*) olduğunu söylüyor.

Kocalar ve Karılar

Akademisyenlerin çoğu, Pavlus'un kilisede *genel olarak kadınların genel olarak erkeklere* yanlış davranma biçimine seslendiği sonucuna varsa da, bazıları (Martin Luther gibi) bunu Pavlus'un *karıların kocalarına yanlış davranma biçimini* ele alması olarak okur. "Bir kadın" ve "bir erkek" ifadeleri "bir karı" ve "bir koca" diye de çevrilebildiği için, CEB 12. ayeti "Bir karının kocasına öğretmesine ya da onu denetlemesine izin vermiyorum" diye çevirir. Bu çevirmenler, Pavlus'un erkekler (8. ayet) ve kadınlar (9. ayet) için kullandığı çoğul kelimelerden 11-12. ayetlerde

311. Yeni Antlaşma *tis* terimini hem erkekler hem kadınlar için kullanır. "Herhangi biri", "biri" ya da "bir kimse" anlamına gelir. Örneğin Luka 10:38'de sıfat olarak bir "kadın" için, "Marta" için kullanılır.

her ikisi için tekile geçtiğini fark eder. Belirli kişilere (çiftlere) ve belirli ilişkilere (evliliğe) işaret etmiyorsa, diye sorarlar, neden çoğuldan tekile geçsin? Ben kararsız kalsam da, bu okuma biçimine karşı öne sürülen argümanların onu çürütmediğini düşünüyorum.[312]

Bu bölümün genel olarak kadın-erkek ilişkilerine değil de evliliklere değiniyor olabileceğine inanmak için dört neden vardır. Birincisi, "erkek" için kullanılan genel tekil anlamlı değildir. Eğer Pavlus, tamamlayıcıların dediği gibi, kilisede erkekler (çoğul) bulunduğu için bir kadının (tekil) öğretmesini engellemeye çalışıyorsa, neden "erkekler" değil de "bir erkek" diyor? "Bir kadının (tekil) … erkeklere (çoğul) öğretmesine şu anda izin vermiyorum" demek daha doğal olurdu – tabii Pavlus, Efes'te yalnızca bir erkeğin bulunduğu bazı kilise ortamlarını hayal etmemizi istemiyorsa; bu da pek olası değildir.

İkincisi, Pavlus yasağını, Kutsal Yazılar'ın ilk örnek evli çifti olan Adem ile Havva'ya dayandırır (13-14. ayetler); sonra da yine ev hayatına ait olan ve bu yüzden büyük olasılıkla bir evlilik bağlamına işaret eden çocuk doğurmaktan söz eder (15. ayet).

Üçüncüsü, Pavlus'un Grekçe *aner* ve *gune* kelimelerini birlikte kullandığı hemen her yerde kocaları ve karıları kasteder. Kişileri cinsiyetleri bakımından karşılaştırmak istediğinde (tamamlayıcıların Pavlus'un burada kastettiğini söyledikleri şey budur) genellikle başka Grekçe kelimeler kullanır. Örneğin Galatyalılar 3:28'de ("erkek ve dişi ayrımı da yoktur") *arsen* ve *thely* kelimelerini

312. Çeşitli tamamlayıcılar bu okumaya üç gerekçeyle karşı çıkar. Birincisi, bazıları, Pavlus kocaları ve karıları kastetseydi bu kelimelerin önüne "onların" kelimesini koyacağını söyler. Ama Pavlus evlilik hakkındaki başlıca öğretilerinin hiçbirinde 'karı' ve 'koca' kelimelerinin önüne pek tamlayan durumunda bir iyelik zamiri koymaz (bkz. Koloseliler 3:18-19; Efesliler 5:22-25; 1 Korintliler 7:2-4, 11, 14, 33). İkincisi, bazıları, Pavlus'un erkeklere bir grup olarak (8. ayet), sonra kadınlara bir grup olarak (9-10. ayetler) seslenip ardından birden yalnızca evli kadınlara ve evli karılara konuşmasının tuhaf olacağını söyler. Aslında Pavlus'un mektubunun bir yerinde, kuşkusuz sahte öğretiden etkilenmiş evliliklere seslenmesi son derece doğal olurdu – burası da bunun için herhangi bir yer kadar uygundur. Üçüncüsü, bazıları, Pavlus'un mektubunda çoğul ile tekil arasında gelişigüzel geçişler yaptığını, bu yüzden bunun fazla önemsenmemesi gerektiğini söyler. Örneğin Pavlus tekil, genel bir gözetmenden (3:2) ve ücretini hak eden bir işçiden (5:18) söz eder. Ve ihtiyarlardan çoğul olarak söz ettikten sonra (5:17), bölüm ilerledikçe tekile geçer (5:19). Ama Pavlus mektuplarının geri kalanında genel tekili hiçbir zaman gelişigüzel kullanmaz. Bunun her zaman bir amacı vardır. 3:2'de tekil ihtiyarı kullanır, çünkü artık Timoteos'un bir ihtiyarda araması gereken kişi türünden söz etmektedir. Tekil 'işçi' (5:18) kullanılır, çünkü yaptığı alıntı tekildir. Çoğul ihtiyarlardan (5:17) tekile (5:19) geçişe gelince, 5:17 onların ortak önderliğinden söz ederken, 5:19 tek tek ihtiyarlara yöneltilen suçlamalara değinir.

kullanır; İsa da insanların erkek ve dişi olarak yaratılışından söz ederken bu kelimeleri kullanmıştır (bkz. Matta 19:4: "Yaradan onları erkek ve dişi olarak yarattı").

Dördüncüsü, "bir kadının" "bir erkeğe" öğretmesinden söz edilmesi, farklı cinsiyetten iki kişi arasında özel bir etkileşimi düşündürür. Edebin çok önemsendiği antik bir kültürde bu, genellikle yalnızca evlerde olurdu.

Eğer Pavlus evliliklerden söz *ediyorsa*, bu, şu konuda kaygı duyduğu anlamına gelebilir: Sahte öğretiden etkilenmiş olan Efesli karılar, kocalarına gayriresmî olarak denetleyici ve zorlayıcı bir biçimde öğretmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi; ve Havva gibi, kocalarıyla alçakgönüllü ortaklıktan kendilerini bağımsızca çekerek daha fazla aldanışa tehlikeli biçimde açık hale gelmişlerdi. Bu şekilde yorumlandığında Pavlus akıllıca bir şekilde buna engel olur ve bu karıları, alçakgönüllü, öğrenmeye açık öğrenciler olarak yeniden Tanrı'nın sözünün altına girmeye ve ortakları olarak kocalarının yanında yer almaya çağırır.

İlginçtir ki, kesinlikle tamamlayıcı olan Acts 29 hareketinin önde gelen kilisesi, kadınları öğretmenin ve önderliğin dışında tutmayı haklı çıkarmak için uzun bir Kutsal Kitap incelemesi yazdı, ama bunun için yalnızca tek bir argüman bulabildi: 1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı bir okuması. Yine de aynı yazıda (çok haklı olarak) Pavlus'un yalnızca evliliklerden söz ediyor olabileceğini kabul ederler.[313] Ama bakın: Eğer Pavlus özellikle evliliklerden söz ediyorsa, *genel olarak* kadınları *genel olarak* erkeklere önderlik etmekten ve vaaz vermekten dışlamak için öne sürdükleri tek argüman çöker.

Bulanık Metinler ve Açık Metinler

Pavlus'un 1 Timoteos 2:11-14'te, Efes'te bazı kadınların günah işlediği belirli bir duruma seslendiğine ikna oldum. Bu nedenle 12. ayet, her yerdeki bütün kiliseler için evrensel bir buyruk olarak okunmamalıdır – tabii belli bir kilisede de erkeklere *authentein* eden bir biçimde öğreten bazı kadınlar bulunmadıkça.

313. Bkz. "The Role of Women in the Village Church" içindeki 160 numaralı dipnot: www.bit.ly/3CFKgJO

Ancak şimdi önemli bir ek düşünce sunuyorum: *Bu bölüm o kadar bulanıktır ki zaten bir öğretiye ya da kilise uygulamasına temel olmayı hak etmez.*

Yorumbilimin bir kuralı, bulanık metinlerin daha açık olanların ışığında yorumlanması gerektiğidir.[314] "Melekler yüzünden" baş örtmeyle ilgili talimatlar,[315] "ölüler için vaftiz edilmek",[316] Mesih'in "zindandaki ruhlara" vaaz etmesi[317] ya da "kadınların çocuk doğurmakla kurtulması"[318] gibi, genellikle söyler göründükleri şeyden yalnızca bir kez söz eden çevresel metinlere, açık ve merkezî metinler kadar ağırlık verilmemelidir. Kiliseler bu daha bulanık bölümler konusunda dogmatik olmak ya da üzerlerine kapsamlı öğretiler veya uygulamalar inşa etmek yerine, Kutsal Yazılar'ın yetkisine güvenle ve sıkıca bağlı kalırken bu bölümlere ilişkin yorumlarını daha alçakgönüllü ve daha esnek tutmalıdır.

Bulanık Kutsal Yazı bölümleri, belirleyici bir öğreti için geçerli bir temel *değildir*. Açık öğretiler öncelikli olmalıdır. Neyse ki Kutsal Kitap'ın metinlerinin çoğu açıktır; yalnızca bazıları bulanıktır.[319] Belirli metinleri bulanık kılan nedir? Bu metinlerde genellikle olağandışı sayıda belirsiz terim bulunur; ya da başka bölümlerin söylediğinin tam tersini söylüyor gibi görünürler; ya da somut durumlara uygulanmaları özellikle zordur; ya da aynı şeyi söyleyen başka bir Kutsal Kitap bölümü yok gibi görünür; ya da bölümün ele aldığı antik durum şaşırtıcıdır. Bu yüzden pek çok farklı yoruma yol açarlar ve önde gelen akademisyenler arasında yoğun biçimde tartışılırlar.[320] Doğrusu, kilise tarihinin son yüz yılında bundan daha çok tartışılmış bir bölüm de, bundan daha bulanık bir metin de bilmiyorum. *Bütün bu açılardan 1 Timoteos 2:12-15 çok bulanık bir metindir.*

Bu bölümün belirleyici fiili *authentein*, belirsiz bir terimdir; Yeni Antlaşma'da yalnızca bir kez geçer, Pavlus'un yaşadığı dönemde Kutsal Kitap dışındaki

314. Örneğin ikinci yüzyıl Kilise Babası Tertullianus, "belirsiz ifadelerin kesin olanlarla, karanlık olanların da açık ve sade olanlarla belirlenmesi gerektiğini" yazmıştır. (Aktaran: Gregg Allison, *Historical Theology,* s. 122).
315. 1 Korintliler 11:10
316. 1 Korintliler 15:29
317. 1 Petrus 3:19
318. 1 Timoteos 2:15
319. Petrus'un, Pavlus'un yazılarında "anlaşılması güç" şeyler bulunduğunu kabul ettiğini hatırlıyoruz (2 Petrus 3:16). Petrus'un kullandığı terim antik dünyada, birden çok yoruma açık olmalarıyla ünlü kehanetler için de kullanılıyordu.
320. Örneğin İbraniler 6:4-6'nın en az 18 yorum çizgisi, 1 Timoteos 2:12'nin ise 12 yorum çizgisi vardır.

literatürde de çok seyrek görülür. Wolters, sözcüğün "büyük olasılıkla" olumsuz bir anlam taşımadığından (fazlasıyla) emindir; oysa sözcüğün Pavlus'un zamanına en yakın sekiz antik kullanımını incelemiş ve "bu Grekçe kaynaklarda sözcüğün kullanımının seyrekliği ve belirsizliğinin, akademisyenler arasında bir uzlaşma bulunmamasına önemli ölçüde katkıda bulunduğunu" ve "bu sekiz kullanımın çoğunun şu ya da bu şekilde tartışmalı olduğunu; ya metnin kuşkulu, ya bağlamın belirsiz ya da tarihin tartışmalı olduğunu" saptamıştır. Hatta Wolters bu sekiz kullanımdan beşini "yetkiyi kendine almak", "-den daha becerikli olmak", "başlatıcı olmak", "kendi başına hareket etmek" ve "cinayet işlemek" anlamında çevirir. Anlamlardaki bu çılgın çeşitliliğe getirdiği açıklama şudur: "*authentein* dördüncü yüzyıldan önce büyük ölçüde yeraltında (yani sözlü olarak) bir varlık sürdürmüştür, çünkü dilin edebiyat altı bir katmanına aitti."[321] İşte bu yüzden, 1 Timoteos 2:12'deki gerçek anlamı tartışılmaya devam ederken nehirler dolusu mürekkep akıtılmıştır.[322] (Üstelik mesele yalnızca *authentein* değil – Schreiner, "12. ayetteki her sözcük akademisyenler tarafından tartışılmaktadır" der.[323]) Jamin Hübner doktora tezinde sözcüğün antik kullanımlarına ilişkin en yeni çalışmaları dikkatle değerlendirir ve tamamlayıcı akademisyenleri haklı olarak eleştirir:

"Birinci yüzyılda ya da 1 Timoteos 2:12'de 'authentein' sözcüğünün tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyoruz" demek bir şeydir. "Bu terimin birinci yüzyılda ya da 1 Timoteos 2:12'de tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyoruz; bu yüzden Pavlus'un onu seçmesinin özel bir nedeni olmadığını, hiçbir nüansı bulunmadığını ve dolayısıyla genel anlamda yetki kullanmak anlamına geldiğini varsayacağız" demek – ve ardından dünya kilisesinin yarısının pastör olmasını yasaklamak – ise bambaşka bir şeydir. Bu sağlam bir akıl yürütme değildir.[324]

Authentein'i "yetki kullanmak" olarak anlamak, bu ayeti pratik durumlarda tutarlı biçimde uygulamayı da imkânsız değilse bile özellikle zorlaştırır. Örneğin kadın

321. Al Wolters, "Women In The Church" içinde, bölüm 2.

322. Kutsal Kitap dışındaki antik literatürde authentein sözcüğü üzerine yapılan bilimsel çalışmalar, sözcüksel ve yorumsal sorunlar doğurmaya devam ediyor. Bkz. www.bit.ly/3EHxZ8a

323. Başka bir yerde Schreiner hem bununla çelişir hem de durumu abartır: "1 Timoteos 2:12 Pavlus'un açık öğretisidir ve kadınların rolünü anlamada rehber olmalıdır." Hepimiz bunun hiç de açık olmadığını kabul etmeliyiz.

324. Bkz. www.bit.ly/3BNaSY8 s. 245

bir misyonerin ayağa kalkıp iman etmemiş erkeklere Müjde'yi öğretmesi kabul edilebilir mi? Bu bölüm "erkeğin" iman etmiş olup olmadığı hakkında hiçbir şey söylemez. Bir kadın bir erkeğe öğretemiyorsa, bir annenin ya da kadın gençlik önderinin artık öğretmemesi gereken oğlan kaç yaşındadır? Kadınlar ilahiyat okullarında, karma Kutsal Kitap çalışmalarında ya da Hristiyan konferanslarında erkeklere öğretebilir mi? Erkekler bir kadının yazdığı, öğretiye değinen bir kitabı ya da Kutsal Kitap yorumunu okuyabilir mi? Bir kadın kilise dışı bir Hristiyan kuruluşuna ya da altında erkeklerin bulunduğu bir hizmete önderlik edebilir mi? Bir kilisede bir kadın hangi önderlik düzeyine kadar yükselebilir? (Köstenberger'in tamamlayıcılara, yasağın yalnızca pastörlüğe değil, kadınların önderlik etmesine yönelik olduğunu hatırlattığı düşünülürse,[325] kadınlara en üst düzey önderliği yasaklayıp ardından küçük grup önderliği ya da bir gönüllü ekibine önderlik etmek gibi erkekler üzerinde daha alt düzey önderliğe izin vermek tutarsızdır.) Üstelik 1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı yorumuyla rafa kaldırılanlar yalnızca yetenekli kadınlar değildir; bu ayet tamamlayıcı biçimde okunduğunda, yetki taşımadığı iddia edilen gayriresmî bir öğretme ile görünüşe göre yalnızca pastörlere uygun olan resmî, yetkili bir öğretme türü arasında ayrım yapmanın tek "Kutsal Kitap'a dayalı" temeli hâline gelir. Tamamlayıcı kiliselerde pastör olmayan kaç yetenekli erkek vaizin, bu yorumsal ikiye bölünme yüzünden vaaz etmesine izin verilmemiştir? Tek bir ayetin bu yorumu gerçekten "bizi özgür kılan gerçeğin" bir parçasıysa, Yeni Antlaşma'daki başka hangi talimat Mesih'in bedeninde bu kadar çok belirsizliğe, kaygıya, spekülasyona, kazuistiğe, acıya ve ayrılığa yol açıyor?

Bu, söylediğini söylüyor gibi görünen tek bölümdür. Başka hiçbir Kutsal Kitap metni bir kadının bir erkeğe öğretmemesi gerektiğini belirtmez. Tanrı bütün kiliselerin sonsuza dek yalnızca erkek vaizlere ve pastörlere sahip olmasını isteseydi, aynı şeyi söyleyen ikinci bir ayet de vermez miydi? Pavlus'un ele aldığı durum hakkındaki bilgimizin sınırlı olması, metni yorumlamayı daha da zorlaştırır. Bu ayetleri anlamaya yönelik bütün girişimler, Efes'te kadınların bir kısmının ya da hepsinin erkeklere/kocalarına karşı tam olarak nasıl günah

325. "Meseleyi yalnızca 'kadın ihtiyar/gözetmen olmaması' meselesine indirgemek gereğinden fazla asgari bir yaklaşım olabilir. … 1 Timoteos 2:12, kadınların belirli bir görevi üstlenmesine yönelik yüzeysel bir yasaktan daha temel gerçeklere dayanır." Kaynak: www.bit.ly/3wsFsFr

işlemiş olabileceğine ve bu kötü davranışlarının Adem ile Havva öyküsünün tuhaf biçimde kısaltılmış anlatımıyla nasıl ilişkili olduğuna dair ayrıntıları tahminlerle doldurmak zorundadır.[326]

Son olarak, *authentein*'i "yetki kullanmak" diye çevirmek, bu bölümü kadınların görünüşe göre Tanrı'nın onayıyla erkeklere *gerçekten de* önderlik ettiği ve/veya öğrettiği çok sayıda Kutsal Kitap örneğiyle çatışmaya sokar. Bölüm 10–12'de göreceğimiz gibi, tamamlayıcı yorum, Kutsal Kitap'ta erkeklere öğreten ya da onları yöneten kadınlarla bağdaşmaz.[327] Bir Kutsal Kitap metnini – hatta onun üzerine akademik bir kitap yazarak – Kutsal Kitap'ın bu konuda başka ne söylediğinin yön vermesine izin vermeden yorumlamaya çalışmak ve ardından "Tanrı'nın sözü açıkça diyor ki …" diye ilan etmek, Kutsal Yazılar'ı ele almanın aklı başında, sağlam ya da güvenilir bir yolu değildir. Pavlus'un Timoteos'a söylediği gibi "sözü doğru biçimde kullanacaksak", aynı konudaki daha açık bölümler, daha bulanık bölümleri anlamamıza yön vermelidir.

Çocuk Doğurmakla Kurtulmak

Bunun bulanık bir bölüm olduğunun belki de en açık işareti, 14-15. ayetlerde şu sözlerle sona ermesidir: "[Havva] aldatılıp günahkâr oldu. Ama kadınlar, sağduyulu olup imanda, sevgide ve kutsallıkta yaşamaya devam ederlerse, çocuk doğurmakla kurtulacaklar." Grudem bu ayeti, erkekler öğretme ve önderlik etme gibi kamusal rollerini sürdürürken Pavlus'un kadınları ev içindeki, çocuk yetiştirme rolüne geri yönlendirme biçimi olarak yorumlar.[328] 12. ayetin büyük olasılıkla öğretme ve önderlik etme gibi kamusal rollerden söz etmediği gerçeği bir yana, bu yorumun asıl zayıflığı, "çocuk doğurma"nın (anlık bir biyolojik işlev) "çocuk yetiştirme" (uzun süren bir toplumsal rol) ile aynı şey olmamasıdır.

326. Tamamlayıcı Douglas Moo bu konuda açık sözlüdür: "Bu ayetler (13-14. ayetler) yaratılış ve düşüş hakkında iddialar ortaya koyar, ama 11-12. ayetlerdeki buyrukları nasıl desteklediği açık değildir." (1 Timothy 2:11–15: Meaning and Significance. s. 68.)

327. Kutsal Yazılar'daki en çarpıcı örnek, bir erkeğe özellikle öğreti öğreten Priskila'dır (bkz. Ek 4'teki "Öğreten Kadın Örnekleri"); üstelik bunu pastörlük yetkisiyle yapmıştır (kanıtlar için bkz. Bölüm 12). Kutsal Yazılar'ın Ruh'un esinlemesi altındaki birliğine inandığımız için, tamamlayıcı akademisyenlerin yaptığı gibi 1 Timoteos 2:12'nin bir kadının Priskila'nın yaptığını yapmasına yönelik bir yasak olduğunu savunmak, onların 1 Timoteos 2:12 yorumundaki hatayı açığa çıkarır.

328. Hakkını vermek gerekirse, Craig Blomberg gibi başka tamamlayıcılar ona katılmaz.

Öyleyse 15. ayet ne anlama gelir? Pek çok akademisyene göre anahtar, Yaratılış 3'te kaydedilen Havva'nın günahının hemen acılı "çocuk doğurma" sonucunu doğurduğunu hatırlamaktır. Pavlus bu bağlantıyı ele alır, ama onu kadınlara bina edici biçimde seslenecek şekilde ifade etmeye çalışır. Akademisyenler üç olası yorum arasında bölünür. Bir olasılık, Pavlus'un Yaratılış 3'te Tanrı'nın, Havva'nın soyundan gelen birinin bir gün Şeytan'ın başını ezeceğine dair vaadine işaret etmesidir. Başka bir deyişle kadınlar, Havva'nın kızı Meryem Ana'nın çocuk doğurması aracılığıyla kurtulacak ve kutsal bir yaşama götüren kurtuluşu alacaklardır.

İkinci bir olasılık, çoğu zaman ruhsal kurtuluşu anlatan Grekçe kök sözcük *sōzō*'nun fiziksel korunmayı da anlatabilmesidir.[329] Başka bir deyişle Tanrı, Efes kilisesindeki bu kadınlara, doğumun tehlikeli anında onlarla birlikte olacağına dair özel bir vaatte bulunur.[330]

Üçüncü bir olasılık, Pavlus'un sahte öğretinin evliliğin reddine yol açmasına karşı çıkmasıdır.[331] Belki de Efes kilisesindeki yanlış yönlendirilmiş evli kadınlar, Korint kilisesindeki aşırı ruhsal kadınlar gibi,[332] yalnızca evlilik ortaklıklarından geri çekilmeye başlamakla kalmamış, kocalarıyla cinsel ilişkiye girmeyi de bırakmışlardı. Bu yüzden Pavlus (cinselliğin ve) çocuk doğurmanın kutsallığın ve kutsallaşmanın bir boyutu olduğunu yineler.[333]

Bunlardan herhangi biri olabilir ya da başka bir şey. Ama asıl nokta şudur: Kutsal Kitap'ın en kafa karıştırıcı ayetlerinden biri olan 15. ayet, *sonuca bağladığı*

329. Elçilerin İşleri 27:20 ve 2 Timoteos 4:18'de kullanıldığı gibi. Kutsal Yazılar'ın geri kalanı kadınların, döl vermek gibi biyolojik bir işlevle değil, İsa'ya iman aracılığıyla ruhsal olarak kurtulduğunu söylediği için, sözcüğün bu şekilde anlaşılması Kutsal Kitap'ın ruhsal kurtuluş hakkındaki öğretisiyle daha iyi uyuşur.
330. Antik dünyada doğum, kadınlar için ölümün ve sakatlığın başlıca nedeniydi. Efes tanrıçası Artemis, doğduktan kısa süre sonra kendi annesine doğumda yardım etmişti. Bu nedenle Efesli kadınlar, doğumda kendilerini korusun diye genellikle ona dua ederdi. Bu da bu okumaya ağırlık kazandırır – Pavlus, kutsal bir yaşamla birlikte Tanrı'ya dua etmeleri gerektiğini söyler.
331. 1 Timoteos 4:3'te belirttiği gibi.
332. Gordon Fee, 1 Korintliler üzerine yazdığı önde gelen yorumda, Pavlus'u 1 Korintliler 7'yi yazmaya yönelten arka plan durumunun bu olduğunu söyler; Pavlus orada karı kocalara birbirleriyle düzenli olarak cinsel ilişkide bulunmalarını öğütler. Mektubun ilerleyen kısmında "genç dul kadınların evlenmelerini, çocuk doğurmalarını," evlerini çekip çevirmelerini ve düşmana iftira için fırsat vermemelerini" öğütler. (1 Timoteos 5:14)
333. Tamamlayıcı Craig Blomberg, "Two Views on Women in Ministry" adlı kitapta bu okumayı ileri sürer: "15. ayet çevrilmesi son derece zor bir ayettir, ama büyük olasılıkla en iyi, sapkınlıkla ve onun evlilik karşıtı tutumuyla mücadele olarak anlaşılır." (bölüm 2)

önceki ayetlerin ne kadar anlaşılması güç olduğunu doğrulamaya hizmet eder. Bu, 11-15. ayetlerin her ölçüte göre herhangi bir öğreti için – hele hele "yaratılış düzeni" düşüncesine dayanarak dünyanın yarısının öteki yarısına öğretmesini ve önderlik etmesini yasaklayabilecek bir öğreti için – uygun olmayan bir temel olduğunu daha da vurgular.

Kimse dinlemediğinde tarih tekerrür eder. Kutsal Kitap yorumu tarihinde öğretileri tek bir bölüme dayandırmak, kilisenin tekrar tekrar karşılaştığı bir ayartı olmuştur. Üçüncü yüzyılın başlarında Arius, Süleyman'ın Özdeyişleri 8:22'ye dayanarak Tanrı'nın Oğlu'nun Tanrı'nın ilk yaratığı olduğunu savundu: "RAB [Bilgelik'i] işlerinin ilki olarak var etti." 1500'lerin başında Katolik kilisesi, Yakup 2:24'e dayanarak Luther'in yalnızca lütufla kurtuluş öğretisini reddetti: "[İ]nsan yalnız imanla değil, yaptıklarıyla doğru sayılır." 1900'lerin sonlarında da tamamlayıcılar, 1 Timoteos 2:12'ye sarılarak kadınların erkeklere önderlik edemeyeceğini ya da öğretemeyeceğini savundular. *Bütün bu durumlardaki hata, tek bir bulanık bölümün yanlış yorumunun, aynı konuda başka yerlerde bulunan daha açık öğretiyi zayıflatmak için kullanılmasıdır*. Kutsal Yazılar'ın düzeni o kadar geniş ve karmaşıktır ki, kilisenin neredeyse bütün büyük öğretilerinde ortodoksiyle çelişen bir şey söylüyor *gibi görünen* bazı ayetler vardır. İleriye giden yol, Kutsal Kitap'ın bu kadar büyük bir kısmındaki açık öğretinin, görece az sayıdaki daha bulanık bölüm hakkındaki yorumumuzu sınırlamasına izin vermektir.

Aslında daha açık bölümlerin ışığının bu bulanık bölümün içinden parlamasına izin vermenin bilgeliği, özellikle şu soruyu yanıtladığımızda görülür: "Kadınlar erkeklere öğretebilir mi?" – bu soruyu Ek 4'te yanıtlıyorum.

8

KADINLAR, BOYUN EĞİN

"Evlilik ortakları ne birinin ötekinin üzerinde olduğu hiyerarşik bir ilişkiye yerleştirilmiştir ne de her birinin canının istediğini yaptığı özerk birimler olarak birbirinden ayrılmıştır. Tersine, evlilik ilişkisi karşılıklı boyun eğme ilişkisidir." Richard Hays[334]

"Kızlarımızı bir gün kocalarına boyun eğmeleri için yetiştirmemiz gerekiyor." Geçenlerde bir annenin bunu eşime söylediğine kulak misafiri olduğumda, bu söz zihnimi fena hâlde harekete geçirdi. Ivy'ye gerçekten bir gün kocasına nasıl boyun eğeceğini mi öğretmeliyim? İnsanın kendi evliliğindeki önderlik–boyun eğme konusu yeterince kişiseldir; ama çocuklarıma evlilik hakkında aktarmam gereken öğretiler üzerine düşünmek zorunda kaldığımda, bu öğretiyi doğru anlamaya kendimi daha da kararlı hissediyorum.

TEK NOKTALI TAMAMLAYICILIK

Tanrı'nın bütün evlilikler için idealinin, karı ile koca arasında en hafif türden bile bir yetki–boyun eğme ilişkisi içerdiği düşüncesinden ancak bu bölümü ve bir sonrakini araştırıp yazarken nihayet ve tamamen vazgeçtim. Bundan önce Efesliler 5'i okuyuşuma dayanarak uzun süre, bir kocanın karısına fedakârca önderlik etmesinin, Mesih'in kilisesine fedakârca önderlik etmesinden bir şeyler göstermesi gerektiği düşüncesini benimsemiştim.

Tek noktalı tamamlayıcılık, kadınların kilisede ve toplumda erkeklere önderlik etmesine izin verildiğini, ama kadınların kocalarına bir tür tek yönlü boyun eğme

334. Richard Hays, First Corinthians, s. 116

göstermesi gerektiğini savunur.[335] Bu, hem evlilikte hem kilisede kadının boyun eğmesini isteyen *iki noktalı tamamlayıcılıktan* farklıdır. İlginçtir ki dünyanın dört bir yanında pek çok Kutsal Kitap akademisyeni ve kilise tek noktalı tamamlayıcılığı benimser.[336]

Pek çok iki noktalı tamamlayıcının bu kitabı okuyup kilise önderliğinde kadınların dışlanmasından vazgeçmeye ikna olacağını, ama evlilikte belki hâlâ bir tür yetki–boyun eğme ilişkisine bağlı kalacağını tahmin ediyorum – ben de birkaç yıl bu görüşü benimsediğim için bu görüşü tamamen anlayabiliyorum.

İlginçtir ki, *Efesliler 5 üzerindeki süregiden çalışmam beni tek noktalı tamamlayıcılığı bile bırakmaya yönelttiğinde, bu, evliliğimi pek de önemli ölçüde değiştirmedi.* Açıklayacağım gibi, evlilikte de zaten aşağı yukarı bir karşılıklılık savunucusu olduğumu fark ettim. Çünkü yaklaşık yirmi yıllık evlilik deneyimim bana bir şey öğrettiyse, o da eşit iki kişinin evliliğinin, önder ile izleyen arasındaki bir evlilikten çok daha arzu edilir olduğudur. Hem de benim ve başkalarının "Hristiyan" evlilik hakkında sıkça vaaz ettiğimiz, güzelce ifade edilmiş onca vecizeye rağmen; örneğin: "Erkek fedakârlık eder, kadın boyun eğer; erkek önderlik eder, kadın izler; erkek başlatır, kadın onaylar."[337]

335. Bir evlilikte yetki–boyun eğme ilişkisi bulunsa bile, bu, kadının başka bir alanda kocası üzerinde bile yetki sahibi olamayacağı anlamına gelmez. Örneğin Lappidot'un karısı Debora, yaşadığı ataerkil kültürde evde kocasından emir almış (ya da almamış) olabilir; yine de kocasının bile ondan emir alması gereken ülkede bir önder olarak başarılı oldu. Karmaşık, evet; ama tutarsız değil, çünkü Kutsal Yazılar'ın tek bir bölümü bile bir kadının evlilikteki boyun eğmesini, onun kilisede ve toplumda erkeklere önderlik etmesini engellemenin gerekçesi olarak kullanmaz.

336. Küçük bir örnek vermek gerekirse, tek noktalı tamamlayıcı görüşlere Batı Avrupa'dan N. T. Wright'ta, Doğu Avrupa'dan Hayk HovHannisyan'da ve bir dönem Avustralya'dan Michael Bird'de rastladım. ABD'deki eşitlikçi-tamamlayıcı "savaşlarına" gömülmüş olanlar bu olasılığı kavrayamayabilir. N. T. Wright şöyle açıklar: "Sorunun bir kısmı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, kültürlerin o kadar kutuplaşmasıdır ki, bir kutuyu işaretlerseniz pek çokları sayfanın aynı tarafındaki bir düzine başka kutuyu da işaretlemeniz gerektiğini varsayar – sayfanın kendisinin son derece keyfi ve kültüre bağlı olduğunu fark etmeden." Bize bir şey yeterince sık söylendiğinde ona inanma eğilimindeyiz. Gece gökyüzünde iki yıldızı gösterip "bu iki yıldız birbirine bağlıdır; 'İşaretçiler' (The Pointers) adında bir takımyıldızdır" dersem, beni dinleyen kişi bu yıldızları birleştiren görünmez bir ip hayal etmeye başlar. Gökyüzüne her baktığında onların 'birlikteliğini' fark eder. Gerçekte milyonlarca ışık yılı uzaklıktadırlar ve ayrı ayrı yıldızlardır. Yalnızca galaksimizdeki tek bir bakış noktasından birbirlerine bu kadar yakın görünürler. Kocanın başlığı ile ihtiyarlık için de aynısı geçerlidir – bunlar ayrı ayrı yıldızlardır. Tanrı'nın zihninde zorunlu olarak birbirine bağlı değildirler ve Kutsal Yazılar'da kesinlikle birbirine bağlı değildirler.

337. Beth Allison Barr, "The Making of Biblical Womanhood" (bölüm 6) içinde "Happily Ever After"dan alıntı yapar.

İsa bir kocanın karısına önderlik etmesi hakkında tek bir söz söylemese de,[338] Pavlus'un, özellikle bu bölümün odak noktası olan Efesliler 5'te, bu konuda söyleyecek çok şeyi var gibi görünür. İşte o bölüm:

21 Mesih'e duyduğunuz saygıdan ötürü birbirinize boyun eğin.

22 Ey kadınlar, Rab'be boyun eğdiğiniz gibi kendi kocalarınıza boyun eğin. 23 Çünkü Mesih, bedeni olan ve Kurtarıcısı olduğu kilisenin başı olduğu gibi, koca da karısının başıdır. 24 Kilise Mesih'e boyun eğdiği gibi, kadınlar da her konuda kocalarına boyun eğmelidir.

25 Ey kocalar, Mesih kiliseyi sevip onun için kendini feda ettiği gibi, siz de karılarınızı sevin. 26 Mesih bunu, kiliseyi sözle, suyla yıkayıp temizleyerek kutsal kılmak 27 ve onu lekesiz, kırışıksız ya da başka bir kusuru olmayan, kutsal ve kusursuz, parlak bir kilise olarak kendine sunmak için yaptı. 28 Aynı şekilde kocalar da karılarını kendi bedenleri gibi sevmelidir. Karısını seven kendini sever. 29 Hiç kimse kendi bedeninden nefret etmemiştir; tersine, onu besler ve ona özen gösterir. Mesih de kiliseye aynı şekilde davranır – 30 çünkü bizler O'nun bedeninin üyeleriyiz. 31 "Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak ve ikisi tek beden olacak." 32 Bu derin bir sırdır – ama ben Mesih'le kilise hakkında konuşuyorum. 33 Ne var ki her biriniz de karısını kendisi gibi sevmeli, kadın da kocasına saygı göstermelidir.

Bu bölümü araştırırken C. S. Lewis'in yazdığı bir şeyin doğru olduğunu keşfettim: "Pek çokları … dişlerinin arasında bir pipo, ellerinde bir kalemle çetin bir teoloji parçasıyla uğraşırken yüreğin kendiliğinden şarkı söylediğini görür." Bu durumda Efesliler 5, teolojiyle yüklü çetin bir bölümdür; yıllardır üzerinde kafa yorduğum bir bölüm. Onunla bu kadar çok boğuşmamın üç nedeni var.

İlki, dünyadaki en temel ilişkimin eşimle olmasıdır. Tanrı'nın sözüne itaat etmek ve Tanrı'nın bilgeliğini evliliğime uygulamak istiyorum; bu bölüm de evlilikle ilgili başlıca Kutsal Kitap metinlerinden biri, bu yüzden onu iyi anlasam iyi olur.

338. Yine de önde gelen tamamlayıcı akademisyenler yanlış bir şekilde onun söylediğini iddia eder! Örneğin Andreas Köstenberger "God, Marriage, Family" (s. 250) adlı kitabında şöyle yazar: "İsa hem Yaratılış 1:27'yi hem de 2:24'ü alıntılayarak Yaratıcı Tanrı'nın evlilik için asıl planını onayladı (Matta 19:4-6 ve paralelleri). Rabbimiz bununla Tanrı'nın evlilik için asıl tasarımını, kocanın baş, kadının ise boyun eğen, destekleyen ortak olduğu tasarımı güçlü ve vurgulu biçimde doğruladı."

İkincisi, bu bölümün "koca önderlik eder, kadın izler" diye okunması, kendi deneyimime ve kültürel duyarlılığıma ters düşer. Açıklayayım: Benim kadar eğitimli ve becerikli, hatta birçok bakımdan benden daha eğitimli ve becerikli bir kadınla evliyim. Para yönetiminde benden daha iyi ve şu anda benden daha çok kazanıyor; çocuklarımızın duygusal ve pratik ihtiyaçlarını okumakta benden daha iyi; insan gruplarına doğal olarak önderlik etmekte de benden daha iyi. Ayrıca Tanrı, ailemiz ve hizmetimiz hakkında benimle konuştuğu kadar onunla da konuşuyor gibi görünüyor. Onun üzerinde önderlik iddia etmem bana yalnızca keyfi değil, aynı zamanda ilişkimizin ve onun yeterliliğinin çiğnenmesi gibi görünüyor. Dürüst olmam gerekirse, ona önderliğimi sunmaktansa onunla *eşitim olarak* ortaklık kurmak bana çok daha iyi görünüyor.

Bu bölümle boğuşmamın üçüncü nedeni, mükemmel Kutsal Kitap yorumcularının bu bölümün ne söylediği konusunda farklı sonuçlara varması, pastörlerin de inançlarını gerçek bir evliliğe nasıl uygulayacakları konusunda farklı sonuçlara varmasıdır. İlk okumada sözcükler ne kadar basit görünse de, üzerinde daha çok düşündükçe Efesliler 5 yanıtladığından çok soru doğurur. Yalnızca ilk birkaç ayeti düşünün: Pavlus evlilik ilişkisini neden karşılıklı boyun eğme hakkındaki önceki ayetle çerçeveler? "Baş" ne anlama gelir? "Boyun eğmek" ne anlama gelir? "Boyun eğmek" 21. ayette ("birbirinize boyun eğin"), 22. ayette (kadınlar kocalarına boyun eğer) ve 24. ayette (kilise Mesih'e boyun eğer) aynı anlama mı gelir? Ve pratikte kadınların kocalarına "her konuda" boyun eğmesi ne anlama gelir?

Bu sorulara dört farklı yorum – ya da "görüş" – sunarak yaklaşacağım. Efesliler 5'teki bölümün dörtte üçü kocaya seslendiği için, her görüşü Hristiyan kocadan istenen şeye göre tanımlayacağım. Bu görüşler kocayı karar verici (Görüş 1), son sözü söyleyen (Görüş 2), eşit olana hizmet eden (Görüş 3) ve kurtarılmış *paterfamilias* (Görüş 4) olarak görür.

Görüş 1: (Düzenli) Karar Verici Olarak Koca

Bu, Wayne Grudem'in görüşüdür. Grudem, Pavlus Efesliler 5:21'de "birbirinize boyun eğin" dediğinde bütün imanlıların bütün imanlılara boyun eğmesini değil, yalnızca bütün imanlıların üzerlerinde meşru yetkisi olanlara boyun eğmesini kastettiğini savunur. Başka bir deyişle boyun eğme kadından kocaya doğru akar, ama kesinlikle tersi yönde akmaz.

Grudem, "koca karısının başıdır" sözündeki "baş"ın *üzerinde yetki* anlamına geldiğini söyler. Pavlus erkekleri karılarına önderlik etmeye, kadınları da bu önderliği kabul etmeye zorlamaktadır. Bölüm, kocanın İsa'nın kilise için yaptığı gibi karısı için canını vermesinden söz ettiğinde bu, Pavlus'un kocayı yalnızca karısını sevmeye değil, karısına sevgi dolu bir şekilde önderlik etmeye teşvik ettiği anlamına gelir. Ve Pavlus sonunda Yaratılış 2:24'ü alıntıladığında, Grudem'e göre kocanın karısı üzerindeki bu yetkisini, Adem'in Havva üzerindeki yetkisine ilişkin düşüş öncesi anlatıya dayandırmaktadır.

Bütün bunların pratik sonucuna gelince, Grudem bunu kendi evliliğinde nasıl uyguladığını anlatır:

İster büyük ister küçük olsun, ister bir uzlaşmaya varmış olalım ister olmayalım, her kararda kararı verme sorumluluğu yine de bana aittir. (Burada her birimizin kendi kişisel sorumluluk alanlarımızla ilgili verdiğimiz bireysel kararlardan değil, ikimizi de ilgilendiren kararlardan söz ediyorum.) Erkeğin başlığının (önderliğinin), karı ile kocanın uzlaşamadığı on yılda bir gibi durumlarda ancak bir fark yarattığını söyleyenlere katılmıyorum. Bence erkeğin başlığı, çiftin evli yaşamlarının her günü verdiği her kararda fark yaratır. Gerçek bir erkek başlığı varsa, karar verme sürecinin odağının kadın değil koca olduğuna dair sessiz, ince bir kabul vardır. Ve çoğu zaman uzun uzun konuşulacak olsa da, karşılıklı saygı ve birbirini gözetme bol bol bulunmalı olsa da, sonuçta kararı verme sorumluluğu kocaya aittir.[339]

339. Wayne Grudem, Evangelical Feminism, bölüm 1

John Piper, babasının düzenli olarak karar verici olduğu anne-babasının evliliğini sevgiyle anarken bu görüşü bir ölçüde paylaşır:

Babam eve geldiğinde açıkça evin başıydı. Sofrada duaya o önderlik ederdi. Aileyi ibadet saati için o toplardı. Bizi Pazar okuluna ve ibadete o götürürdü. Arabayı o kullanırdı. Ailenin nereye oturacağını o gösterirdi. Öğle yemeğine Howard Johnson's'a gitme kararını o verirdi. Bizi masaya o götürürdü. Garsonu o çağırırdı. Hesabı o öderdi. Bir aile kuralını çiğnersek ya da Annem'e saygısızlık edersek hesap vereceğimizi bildiğimiz kişi oydu. Bunlar Annem için en mutlu zamanlardı. Ah, Babam evdeyken nasıl da sevinirdi! Onun önderliğini severdi. Sonradan Kutsal Kitap'ın buna "boyun eğme" dediğini öğrendim.[340]

Evlilik üzerine popüler Hristiyan kitaplarının çoğu bu görüşü benimser. Biri şöyle der: "Koca … evdeki önemli kararlardan sorumludur. … Karşılık veren ve kabullenen bir kadın, onun sevgisi, hayranlığı, koruması ve geçimini sağlaması karşılığında isteyerek … özgürlüğünden vazgeçer."[341] Bir başkası aynı duyguyu yineler: "Bir erkeğin ev dışında birçok patronu olabilir, ama evin içinde nazikçe yetki sağlama ve hak ettiği saygıyı görme fırsatına sahiptir."[342]

Şimdi, öteki görüşleri incelemeye geçmeden önce şunu söyleyeyim: 1980'lere kadar neredeyse bütün Kutsal Kitap akademisyenleri ve Hristiyanlar bu bölümü tam olarak aynı şekilde okudu. Dolayısıyla bu, hesaba katılması gereken bir görüştür.

Ama dürüst olmama izin verin: Bu yaklaşım evliliğimin sonu olurdu! Bir pastör olarak da bu görüşü hiç tavsiye etmedim – Grudem'in ve Piper'ın yaşam deneyimi kuşkusuz benimkinden farklı, ama ikisini de ilgilendiren kararların hepsini ya da çoğunu tek bir kişinin verdiği yakın bir ilişkinin gelişip serpileceğini hayal edemiyorum. Bu görüşün evliliklerinde işe yaradığını savunan çiftlerin ya yetiştirilme tarzları ya da kültürleri gereği geçmişin "geleneksel evliliğini" tercih eden kişiler olduğu ya da doğal bir önder olan bir koca ile doğal olarak izleyen bir kadından oluştuğu sonucuna varmaktan kendimi alamıyorum. Ne var ki her evlilik ilişkisi bu şekilde yapılanmamıştır; Julie'nin ve benim

340. John Piper, Recovering Biblical Manhood and Womanhood, bölüm 1
341. Ed ve Gaye Wheat, Intended for Pleasure, dördüncü baskı, s. 30–31
342. Kevin Leman, Sheet Music, s. 54.

evliliğim ise kesinlikle öyle değildir. Son birkaç on yılda pastörlerin ve teologların bu görüşte bir değişiklik önermeye başlamalarına seviniyorum; bazıları buna "ılımlı tamamlayıcılık" diyor, ben ise "son sözü söyleyen olarak koca" diyorum.

Görüş 2: (Nadiren) Son Sözü Söyleyen Olarak Koca

Timothy ve Kathy Keller, çok satan *The Meaning of Marriage* adlı kitaplarında tamamlayıcı evliliğe ilişkin daha ılımlı bir görüş sunar. Grudem'in görüşünün aksine Pavlus'un evlilikteki cinsiyet rollerini 21. ayetteki karşılıklı boyun eğmenin bir ifadesi olarak çerçevelediği gerçeği üzerine bütün bir bölüm yazarlar; karşılıklı boyun eğmeyi de alçakgönüllülükle ötekine hizmet etmeyi ve onu hoşnut etmeyi seçmek olarak tanımlarlar:

Filipililer 2:2-3'te Pavlus açıkça Hristiyanların "alçakgönüllülükle başkalarını kendi[lerin]den üstün" saymaları gerektiğini söyler. … Başkalarının çıkarlarını kendi çıkarlarımızdan daha önemli saymalı ve öyle değerlendirmeliyiz. Başka bir yerde "kendimizi hoşnut etmemeli", tersine "her birimiz komşumuzu iyilik amacıyla, gelişmesi için hoşnut etmeliyiz. Çünkü Mesih bile kendini hoşnut etmedi" der (Romalılar 15:1-3). Pavlus Hristiyanlara birbirlerinin "douloi"si – kelimenin tam anlamıyla kulları – olmalarını söyleyecek kadar ileri gider (Galatyalılar 5:13). … İster koca ister kadın olalım, kendimiz için değil, öteki için yaşamalıyız. Bu da evlilikte koca ya da kadın olmanın en zor, ama en önemli tek işlevidir.[343]

Bu görüşe göre karşılıklı boyun eğme iki yönlü akar: 22-24. ayetlerde Pavlus kadınlara kocalarına boyun eğmelerini söylerken, 25-29. ayetlerde kocalara karılarına nasıl boyun eğeceklerini (bu da fedakâr sevgi biçimini alır) söyler.

Karşılıklı boyun eğme bir yana, Keller çifti yine de kocanın önder olduğunu savunur. Bunu, karısıyla karşılıklı boyun eğme içindeki bir kocadan söz eden dilden, "hizmetkâr önder rolüne" boyun eğen bir kocadan söz eden dile geçerek yaparlar.[344] (Bunun "boyun eğmek" sözcüğünün kuşkulu bir kullanımı olduğunu belirtmeliyim, çünkü sözcük artık karşılıklı boyun eğme düşüncesindeki

343. Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 2
344. Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, bölüm 6

kullanımından farklı bir anlama gelir: Bir role boyun eğmek, bir kişiye boyun eğmekle hiç de aynı şey değildir.)

Neyse ki Keller çifti, geçmiş yüzyıllarda kadının boyun eğmesinden anlaşılandan çok daha ılımlı bir önderlik türü sunar: "İki taraf uzlaşamadığında, ama bir tür karar verilmesi gerektiğinde, [kocanın] belirleyici oyu kullanma ve (böylece) karar için daha büyük sorumluluğu üstlenme hakkı vardır."[345] Timothy Keller başka bir yerde buna, kocanın "son sözü" söyleyerek karısının kararını "geçersiz kılma" hakkı der.[346] Başka bir deyişle koca *yalnızca anlaşmazlık olduğunda, gündelik kararlarda değil,* karar vermelidir.

Uzun yıllar ılımlı bir tamamlayıcı olarak hem ben hem de aynı kamptaki pek çok öğretmen bu öğretiyi şöyle sözlerle uyguladık: "Arada bir, çok nadir durumlarda bir seçim yapılması gerekir ve ikiniz uzlaşamazsınız; o zaman kadın kocasından konuyla ilgili bir karar vermesini istemelidir." Örneğin Güney Kaliforniya'da etkili bir tamamlayıcı pastör olan arkadaşım Alan Frow, evliliğindeki kararların neredeyse hepsinin işbirliğiyle alındığını söyler: "25 yıldır evliyim," der, "ve bu süre içinde eşim bana yalnızca beş kez, 'Uzlaşamıyoruz. Önder sensin, git Tanrı'ya danış' dedi."[347]

Kendi evliliğimde, "son söz yetkimi" kullanmama gerek kalmadan yıllar geçerdi, çünkü her zaman uzlaşmayı başarırdık. *Ama görüyorsunuz, bu, yaşadığımız deneyimde Julie'ye "önderlik etmemin" ve onun bana "boyun eğme" ihtiyacının pratikte var olmadığı anlamına gelir.*

Son Söz Modelinden Şüphe Etmek

Uzun yıllar benim de olduğum gibi pek çok ılımlı tamamlayıcı için, insanın görüşünü teolojik olarak yenilemesinin zahmetli işi, uğraşmaya değmeyecekmiş gibi gelir. Yılın neredeyse her günü onların evlilik türü, karşılıklılığa dayalı bir evlilikle tıpatıp aynıdır. Aslında Keller çiftinin görüşüne daha uzun süre bağlı kalabilirdim (ve hâlâ bağlı kalanlara karşı anlayışlıyım); ancak *ılımlı bir yetki–boyun*

345. Tim ve Kathy Keller, The Meaning of Marriage, Ek
346. Timothy Keller, The Timothy Keller Sermon Archive, 2012–2013
347. Buradan dinleyin: www.bit.ly/2ZPRZGH

eğme biçiminin bile gerçekten Tanrı'nın bütün evlilikler için ideali olup olmadığını sorgulamaya başladım. Aslında beş ciddi kuşkum var.

Birincisi, bir kadının kocasının yetkisine boyun eğmesini idealleştirirsek, onun kilisedeki ve toplumdaki hayati katkılarını göz ardı etmek o kadar kolaylaşır. Ilımlı tamamlayıcıların, bir kadının boyun eğmesinin bütün erkeklere değil *yalnızca* kocasına olduğu yönündeki ısrarına rağmen, tamamlayıcılar bu noktayı yine de bir kadına evde önderlik edilecekse onun kilisede önderlik etmemesi gerektiğini savunmak için kullanırlar.[348] Örneğin Frow, bir insan ailesindeki evlilik rollerinin Mesih'in kiliseyle ilişkisinin "gizemli bir aynası"[349] olduğunu haklı olarak söyler; ardından kadınların toplumda önderlik etmesini onaylamaya devam etse de şu sonuca varır: "Tanrı'nın ailesinde de bir tür gizemli yansıtma olmalıdır."

Peki bu sıçramayı yapmak doğru mu? Efesliler 5'te Pavlus, karı ile kocanın birliğinin, Mesih ile kilise arasındaki birliğe işaret eden bir "sır" olduğunu söyler. Öyleyse tamamlayıcılar neden bu "sırrı" genel olarak bütün bir topluluğun üzerine giydirme özgürlüğünü kendilerinde buluyorlar; öyle ki erkek ihtiyarlar bir şekilde koca olarak İsa'yı temsil ediyor (ve bu argümana göre erkek olmak zorunda oluyor), kilisenin geri kalanı da gelini temsil ediyor (bu durumda kadınları *ve erkekleri* de kapsayarak benzetmeden tuhaf biçimde sapmış oluyor)? Üstelik ihtiyarların kilisenin kocasını temsil ettiği düşüncesi tehlikeli ve Kutsal Kitap'a aykırı bir düşüncedir – özellikle de bu rolü kilisede vurgulu biçimde ve yalnızca İsa üstlendiği için. Evlilik–kilise benzetmesine bağlı kalırsak, kilise önderleri en fazla, Yuhanna 3:29'daki Vaftizci Yahya gibi İsa'nın sağdıcı olmaya yaklaşabilir.

İkincisi, tamamlayıcı evlilik görüşüne göre Pavlus'un neden tam da düşüşün getirdiği hiyerarşik düzeni idealleştireceğini merak ettim; oysa Tanrı bu sonucu

348. John Piper argümanı şöyle ortaya koyar: "Kilisede kadınlar ve erkekler birbirleriyle ilişki kurarken, kocanın evde önderlik etmesine benzer biçimde erkekler önderlik etmelidir (Efesliler 5:22-33)." İlginçtir ki, kıtamın en büyük kiliselerinden biri kadınların vaaz etmesine ve kiliseye önderlik etmesine izin veriyor, ama kadının kocasına boyun eğmesine yaptığı vurgu yüzünden tuhaf bir kültür ortaya çıkmış: Bu kadın vaizler ve pastörler evlenmeyi reddediyorlar, çünkü evlendikleri anda kilise üyeleri onların önderliğini daha az ciddiye alma eğilimine giriyor.
349. Buradan dinleyin: www.bit.ly/2ZPRZGH

bir vaat olarak değil, korkunç bir öngörü olarak duyurmuştu: "[O] sana egemen olacak."[350]

Üçüncüsü, Hristiyan evliliklerinde çok sık görüldüğü kanıtlanmış olan eş istismarının boyutu karşısında dehşete düşmeye devam ediyorum. Elaine Storkey gibi sosyologlar, kadının boyun eğmesinin Tanrı tarafından buyrulmuş bir norm olarak öğretilmesinin buna hiç de yardımcı olmadığını savunur. Kocalar "iyiliksever" yetkileri hakkında öğretiler duysalar bile, bazen Tanrı tarafından belirlenmiş erkek yetkisi düşüncesinin kendisinden cesaret alarak "erkeklerin, eşlerine tanınmayan özgürlük, statü ve görüş haklarını kendilerinde gördükleri, erkek ayrıcalığına ve hak sahipliğine ilişkin açık ya da bilinçaltı bir inanç" taşırlar.[351] En kutsallaşmış türden kocalar değillerse, eşlerini gerçekten kendilerine eşit görmedikleri için, onlara – çok az da olsa – kendilerinden aşağıymış gibi davranmaya daha yatkın kalırlar.[352]

Yaşadığım Afrika'da cinsiyete dayalı şiddetin boyutu gerçekten dehşet vericidir. Hristiyan kocaların, karılarını itaatsizlik ettikleri için dövdüklerine dair öyküler duydum (hatta bir pastörün, cemaatindeki bir kadını kocasına itaatsizlik ettiği için dövdüğüne dair bile). Ayrıca bazı araştırmalar[353] kadının boyun eğmesi öğretisinin, istismara uğrayan bir kadının istismarcı bir evliliğe katlanmaya devam etme olasılığını ve yardım için başvurduğu kiliselerin ona istismarcısından uzaklaşma öğüdü *vermeme* olasılığını artırdığını gösteriyor. Bu Tanrı'nın ideal öğretisiyse, Hristiyanların kulağına ulaştığında neden çok sık zarar verdiğini merak ettim.

Dördüncüsü, ılımlı tamamlayıcılığı daha katı bir biçimine ne kadar tercih etsem de, bunun yepyeni bir icat olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. Ilımlı tamamlayıcı evliliğe yol açan yorum yalnızca yarım yüzyıl kadar eskiyse, karşılıklılığa dayalı evliliğe yol açan yorumdan bile daha gençtir. Keller tarzı bu

350. Yaratılış 3:16

351. Elaine Storkey, Scars across humanity: Understanding and Overcoming Violence Against Women, s. 210

352. Düşünceler kilisenin dışına da yayılır. Bu yüzden Hristiyan düşüncelerin daha geniş kültürde ne gibi dalga etkileri yarattığını da sormamız gerekir. Bir kilise, kadının kocasına boyun eğmesinin Tanrı'nın ideali olduğunu öğrettiğinde, bu, cinsiyete dayalı şiddet olasılığını durdurmak için hiçbir şey yapmaz. Ancak kilise, Tanrı'nın evlilikler için idealinin karşılıklılık olduğunu vurguladığında, bu kesinlikle aile içi şiddeti zayıflatmaya yardımcı olur.

353. Bkz. www.ab.co/3bHZF05 ve www.bit.ly/3GNbrVt

yeni ılımlı tamamlayıcılık için minnettar olsam da, bu daha ılımlı yaklaşımın aslında tamamlayıcı bir evlilikten çok karşılıklılığa dayalı bir evliliğe yakın olduğunu ima eden Grudem ve Russell Moore gibi tamamlayıcı akademisyenlere katılmak zorundayım. Metnin düz bir okuması benim düzenli olarak karar vermemi ve eşimin düzenli olarak boyun eğmesini gerektiriyorsa, demek ki aslında hiçbir zaman "Kutsal Kitap'a uygun" bir evliliğimiz olmamış. Bunun yerine "eşit bir evlilik ortaklığı içinde karşılıklı boyun eğmeyi onaylayan", kararların "müzakereyle varılan bir uzlaşma süreci yoluyla" alındığı bir evliliğimiz oldu – Moore "feminist" ve kesinlikle "Kutsal Kitap'a uygun" ya da tamamlayıcı olmayan bir evliliği böyle tanımlar.[354] Grudem (ve tarihsel görüş) haklıysa, ya Tanrı uygulamamı değiştirip eşim adına daha çok karar vermeye başlamamı istiyor ya da ben teolojimi değiştirmeliyim. İnandığımızla uyumsuz yaşamaya devam etmek düpedüz tutarsızlıktır.

Beşincisi, bana göre "Kadın *neden* boyun eğmeli?" sorusuna tatmin edici bir yanıt yok. Görüş 1 bugün pek çoğumuza rahatsız edici gelebilir, ama yüzyıllar boyunca son derece mantıklıydı: Kültür ve kilise öğretisi kadınların erkeklerden aşağı olduğuna ve bu yüzden kendi iyilikleri için önderlik edilmeye ihtiyaç duyduklarına inanıyordu. Ama 1960'lardan beri bu düşünceler kültürde *ve* kilisede terk edildi. Hepimiz kocalarından daha zeki ve daha kararlı pek çok kadın tanıyoruz. Dolayısıyla karar vermede daha aşağı oldukları söylenemez. Öyleyse neden?

Keller çifti cesurca bir yanıt verir: "Bu sorunun yanıtı başka bir sorudur: 'Mesih neden yetkiyi Baba'ya bırakan kişi oldu?'" Söylemek istedikleri, kadının kocasının yetkisine boyun eğmesinin Mesih'in Baba'yla ilişkisini yansıtması gerektiğidir. Ancak Bölüm 3 ve 6'da açıkladığım gibi bu, Üçlü Birlik ilişkisini yanlış tasvir eder ve Kutsal Yazılar'ın Oğul'un yetkiyi Baba'ya bırakmasını kadının yetkiyi kocaya bırakmasıyla *hiçbir yerde* karşılaştırmadığı gerçeğini de gözden kaçırır.

John Piper başka bir yanıt verir: Hristiyan bir kadının kocasına boyun eğmesi, izleyen dünyaya kilisenin Mesih'e boyun eğmesini temsil eder. Bu vaazda kulağa hoş gelir, ama daha yakından bakın: Bu yalnızca, kocanın kadına hayatının her

354. www.bit.ly/3nVy1CK

günü önderlik ettiği Görüş 1'de işe yarar. Görüş 2, Mesih'in kiliseye önderliğinin kötü bir tasviridir – İsa Rabbimizse, onun gündelik önderliğine katılmaya söz veririz; yalnızca arada bir, uzlaşamadığımızda İsa'nın kozunu oynamasına izin verdiğimiz ılımlı, işbirliğine dayalı bir karar verme sürecine değil.

Keller ve Piper gibi teologlar zayıf teolojik gerekçeler sunmaya çalışsalar da, çoğu zaman daha pragmatik yönelimli olan pek çok pastör kocanın yetkisi için şu gerekçeyi ileri sürer: İki başlı her şey bir canavardır, derler; bu yüzden son sorumluluğun kimde olduğunu bilmek önemlidir. Ama kabul edemediğim gerekçe tam da budur. Nedenini açıklamama izin verin.

"Peki Son Sorumluluk Kimde Olacak?"

İki kişilik bir birlikte son sorumluluğun gerçekten yalnızca bir kişide olması mı gerekir, yoksa evlilik raydan mı çıkar? Bir spor takımında bir kaptana, bir ordunun başında bir generale ya da bir şirkette bir genel müdüre ihtiyaç olduğunu anlayabiliyorum. Ama "tek beden" birliği içindeki, Yaratılış 2:24'ün dediği gibi ideal olarak birbirlerine karşı "çıplak" ya da bilerek savunmasız olan iki kişinin, bir önderden çok, birbirlerini eşit ortaklar olarak sevmeye ve birbirlerine hizmet etmeye tam olarak adanmaya ihtiyacı var gibi görünüyor.

Evlilik üzerine en etkili popüler Hristiyan kitabı olan *Love and Respect*, argümanı şöyle ortaya koyar: "Bir evliliği başta iki eşit kişiyle kurmak, onu başarısızlığa mahkûm etmektir. Bugün insanların sağda solda boşanmasının en büyük nedenlerinden biri budur."[355] Ama bu tuhaf iddianın kanıtı nerede, diye merak ettim. Konuyla ilgili başka araştırmalar da okumayı umsam da, evli ve boşanmış, kiliseye giden 21.000 Hristiyan kadın üzerinde yapılan yakın tarihli bir araştırma tam tersi sonuca varmıştır: "Kararları tek bir eşin verdiği çiftlerin – kararlarını

355. Eggerichs, Love & Respect, s. 221. Bu iddiayı herhangi bir araştırmaya ya da dış doğrulamaya başvurmadan ortaya attı.

önce eşleriyle konuşsalar ve onun görüşünü alsalar bile – boşanma olasılığı, karar verme gücünü paylaşan çiftlere göre 7,4 kat daha yüksektir."[356]

Pek çok Hristiyan bunu sezgisel olarak bilir (teolojik olarak buna inandıklarını iddia etsinler ya da etmesinler). Ankete katılan binlerce kişiden yaklaşık %40'ı kocanın son söz yetkisi olduğuna inanırken, yaklaşık %60'ı kadının kocasını ona boyun eğerek sevmesi gerektiğine inanıyordu – ama yine de "çiftlerin yalnızca %17,3'ü erkeğin son sözü söylemesini gerçekten uygulamaktadır. Buna karşılık evliliklerin %78,9'u son sözü söyleyen biri olmadan işler – yani çiftler ya kararları birlikte alır ya da uzlaşamazlarsa karar vermekten vazgeçer."

Burada, benim gibi pastörlerin kabul etmemeyi tercih ettiği iki açmaz var. Birincisi, önderlik ettiğimiz insanların inançları ile davranışları arasında bir uyumsuzluk var. Hristiyanların çoğunluğu kocanın karar verici ya da son sözü söyleyen olduğuna inanırken, çoğu bunu uygulamıyor! İkincisi, "pek çok Hristiyan çift kocaların karar verme yetkisi olduğuna inansa da, *bu inanç uygulamaya konana kadar çifte zarar vermedi*." Benim gibi pastörler, Tanrı'nın halkının inandıklarını uygulamaya başlamasında *ısrar* mı etmeli, yoksa onlara inanmalarını öğrettiğimiz şeyi mi sorgulamalıyız? Bir pastör olarak önderlik ettiğim evli çiftler için gerçekten en iyisini istiyorsam, bazı sert verilerle yüzleşmek zorundayım:

Kadınlar seslerinin duyulmadığını, bunun yerine görüşlerinin kocalarınınki kadar önemli olmadığını hissettiklerinde, evliliklerinin boşanmayla sonuçlanma olasılığı 26 kat daha yüksektir. … Koca eşine danışsa bile, kocanın karar verme gücüne sahip olduğu evliliklerde onun görüşleri, tanımı gereği, karısınınkinden daha önemlidir. Ve kadınlar görüşlerine kocalarınınki kadar ağırlık verilmediğini hissettiklerinde, evlilikler [daha büyük olasılıkla] çöker.[357]

Buna karşılık, evlilikte karşılıklılığın göz alıcı yararları vardır. Çiftler kararları birlikte aldığında, kadınların kendilerini en mutlu %20'lik evlilikler arasında görme olasılığı, en mutsuz %20'lik evlilikler arasında görme olasılığının dört

356. Sheila Gregoire, The Great Sex Rescue, bölüm 2. The Gottman Institute'un yaptığı laik bir araştırma da aynı sonuca varır – John Gottman "The Seven Principles for Making Marriage Work" adlı kitabında şöyle yazar: "İstatistiksel olarak konuşursak, bir erkek eşiyle gücü paylaşmaya istekli olmadığında, evliliğinin kendi kendini yok etme olasılığı %81'dir."

357. Sheila Gregoire, The Great Sex Rescue, bölüm 2.

katından fazladır ve cinsel ilişki sırasında sık sık orgazm olma olasılıkları %67 daha yüksektir."[358] Bu istatistikler, en iyi giden evliliklerin (ve cinsel yaşamların), sorunları birlikte çözmeye karar veren ve anlaşamadıklarında, bir uzlaşmaya varmak için konuya gereken zamanı ve özeni veren evlilikler olduğunu doğrular.

Diyelim on kişilik bir önderlik ekibinde önderin ara sıra son sözü söyleyen olarak davranması gerekebileceğini anlayabiliyorum. Ama yalnızca iki kişiden oluşan, işlevsel olmaktan çok ilişkisel olan, ruh düzeyinde bir birliğe söz vermiş bir evliliğe örgütsel karar verme dinamiklerini taşırken dikkatli olalım.

Üstelik çiftler, kritik bir kararın, uzlaşma bulmaya zaman kalmadan *verilmesi gereken* bir durumla ne sıklıkla karşılaşır? Genellikle karar vermek için ya da çiftin, kararı bu kararın etkilediği alanda en güçlü kanaate veya en çok uzmanlığa sahip olana bırakması için zaman vardır. Ama bir çift yine de anlaşamıyorsa, bu, ikisinin de kendi görüşü hakkında güçlü hissettiğini gösterir. *Kocanın tam da en büyük farklılık anında rütbesini kullanması, bana en kötü sonuç gibi görünüyor!* Çiftin bunu uzlaşmaya varana dek konuşmasının bir yolu yok mu? O açıklık gelene kadar, hem koca hem kadın en iyi sonucu duada ararken, başkalarından öğüt alırken ve birbirlerini gerçekten, gerçekten duymaya çalışırken konuşmayı uzatmak daha iyidir.[359]

Deneyimim beni şu sonuca götürüyor: Eşimin benimle aynı fikirde olmayacak kadar güçlü hissettiği tam o noktada yetkimi kullanmak, ilişkisel bir sabotaj gibi görünüyor. Eşinin kendisinden beş kez kozunu oynamasını istediğini hatırlayan

358. Sheila Gregoire, The Great Sex Rescue, bölüm 2.

359. Bir podcast röportajında Alan Frow, son söz modelini savunurken, bir pastör olarak eşitlikçi evliliklere danışmanlık yaptığında "kararı kimin vereceğini bilmedikleri için çok fazla gerginlik olduğunu" fark ettiğini söyler. Buradan dinleyin: www.bit.ly/2ZPRZGH – ama bu genel olarak doğru mu? Benim evlilik deneyimim ve danışmanlık yaptığım bütün çiftler bir ölçüt sayılırsa, bir kadın, kocasıyla anlaşamazlarsa kocasının yetkisinin devreye gireceğini bekliyorsa, bu aslında onun evlilik deneyimine muazzam bir gerginlik katacaktır. Pek çok Hristiyan danışman, çatışma yaşayan Hristiyan evliliklerinde gerginlikle başa çıkmaya en çok yardımcı olan şeyin kocada bir son söz yetkisinin bulunması değil, böyle bir yetkinin bulunmaması olduğunda ısrar eder. Bunun yerine çiftin birbirini gerçekten dinlemeyi, sevmeyi ve ötekine hizmet etmek için kendi gündemlerini bir kenara bırakmayı öğrenmesi gerekir. Kocalarının son söz yetkisine boyun eğmeye çalışan – çaresizce çalışan – ama yine de bundan yaralanan kadınların yeterince öyküsünü duydum. Rolleri tersine çevirmeyi hayal etmeye çalıştığımda ve kendimi, belirli bir karar hakkında tutkuyla düşünen, kocasının da aynı ölçüde tutkuyla düşündüğü ve sonunda kararı kocasının vereceği bir kadının yerine koyduğumda, son söz görüşünün kocayı İsa'nın şu sözlerini göz ardı etmeye zorlayabileceğini fark ediyorum: "İnsanların size [yapmamasını] istediğiniz şeyi siz de onlara [yapmayın]."

Alan Frow'un aksine, benim Julie'nin bir konudaki tereddüdünü geçersiz kılacak şekilde büyük bir karar verdiğime dair yalnızca tek bir anım var. Ama o seferde bile Julie, yetkimi kabul etmekten çok kanaatime güvendi. Şimdi düşünüyorum da, onun görüşüne karşı nihai bir karar vermeye çalıştığım, ama onun cesurca karşı çıktığı çok daha fazla anım var. Neyse ki her seferinde onu dinledim ve nihai kararı erteledik. Geriye dönüp baktığımda, onun haklı kaygılarına rağmen rütbemi kullanmaya kalksaydım güvenini zedelerdim diye düşünüyorum.

Bütün bunlarla şunu söylemek istiyorum: Görüş 2 hakkında ciddi kuşkular taşımaya başladım! Yaşım ilerledikçe ve hem pastör hem arkadaş olarak birlikte yol yürüdüğüm çiftlerin sayısı arttıkça, bu kaygıları halının altına süpürmek o kadar zorlaşıyor. Julie'yle evliliğimizi Tanrı'nın önünde nasıl yürüttüğümüzün ve çocuklarımızı eşlerine nasıl davranacakları ve eşlerinin kendilerine nasıl davranmasına izin verecekleri konusunda nasıl yetiştirdiğimizin o kadar önemli bir konu olduğu sonucuna vardım ki, son söz görüşünün bile zayıflıklarıyla yüzleşmek ve Efesliler 5'in başka olası yorumlarına açık olmak daha iyidir. Bunu yaptığımda, Efesliler 5 gibi zor bölümleri yalnızca yüzeysel okumamanın, daha derine inmenin sevincini yeniden keşfettim; yalnızca bölümün ne söylediğini değil, bunu neden söylediğini ve ilk olarak kime söylediğini de sordum.

Görüş 3: Eşit Olana Hizmet Eden Olarak Koca

Bu üçüncü görüşü gerektiği gibi incelemeden önce, bunun Efesliler 5'in açık öğretisinden kaçmaya yönelik apaçık bir girişim olduğunu varsaymıştım. Bunun bölümle yorumsal "taklalar" atma girişimi olduğunu ileri süren Frow'a katılırdım. *Bu yüzden sonunda bu görüşe kafa yorup onu gerektiği gibi incelediğimde, onun gerçekte ne kadar ikna edici olduğunu keşfetmek beni şaşkına çevirdi* – bu, tefsir jimnastiği değil, sağlam bir yorumun gerektirdiği o çok gerekli zahmetli emeği vermenin sonucuydu. Kutsal Kitap akademisyeni Philip Payne, Efesliler 5 hakkında, Pavlus'un evliliğin temeli olarak – yüzeysel bir okumanın düşündürdüğü gibi önderlik ve boyun eğmeyi değil – aslında eşitliği ve karşılıklılığı desteklediğini oldukça olası kılan birkaç gözlemde bulunur.

İlk olarak, Pavlus Hristiyan evliliğini karşılıklı boyun eğme çerçevesine yerleştirir. Payne'e göre Pavlus'un "boyun eğmek" (kendini bir başkasının altına koymak anlamında) sözcüğünü karşılıklılık bildiren "birbirinize" (Grekçe: *allelous*) ifadesiyle birleştirmesi, Pavlus'un toplumsal açıdan en devrimci ve dilsel açıdan en yaratıcı öğretilerinden biridir. Yeni Antlaşma'da "boyun eğmek" (Grekçe: *hypotasso*) sözcüğü çoğu zaman bir başkasının yetkisine uymak anlamına gelir, ama Pavlus onu "birbirinize" ifadesine bağlayarak *bu boyun eğmeyi karşılıklı hâle getirir ve böylece anlamını birinin yetkisini kabul etmekten kendini onun hizmetine vermeye kaydırır.* Bu, Pavlus'un Efesli Hristiyanlara daha önce söylediği şeylerle mükemmel biçimde uyuşur; onlar "sevgiyle birbirlerine katlanan" (4:25), "birbirlerine karşı iyi yürekli ve şefkatli" ve "birbirlerini bağışlayan" (4:32) kişiler olmalıdır. Pavlus'un verdiği gerekçe, birbirimize "Mesih'e duyduğumuz saygıdan ötürü" (5:21) boyun eğmemizdir – bu, Mesih'in kendini bizim hizmetimize verdiğinin gösterildiği bölüm başına geri işaret eder: "Mesih bizi sevdi ve kendini bizim için Tanrı'ya hoş kokulu bir sunu ve kurban olarak verdi" (5:2).

Görüş 1'i benimseyen katı tamamlayıcılar buna itiraz eder. Hem Wayne Grudem hem Kevin De Young, "birbirinize" ifadesinin "bazıları başkalarına" anlamına gelebileceğini savunarak, karşılıklılığın doğurduğu sonucu, yani kocanın da karısına boyun eğmesini çürütmeye çalışır. Örneğin Grudem, bu ifadenin "insanlar birbirini boğazlayacak" (Vahiy 6:4) sözündeki kullanımına değinir ve bunun "bazı insanların başka insanları boğazlayacağı" anlamına geldiğini söyler. Ama Vahiy'in yazarı yalnızca bazı insanların, kendileri boğazlanmadan başkalarını boğazlayacağını düşünseydi, bu ifadeyi hiç kullanmazdı. De Young, "birbiri" ifadesini[360] kullanan ve karşılıklılık içermediğini iddia ettiği başka metinlere işaret eder – ama yakından incelendiğinde bunlar da kesinlikle karşılıklıdır; tıpkı Efesliler'e mektubun geri kalanındaki ve bütün Yeni Antlaşma'daki "birbiri" kullanımlarının her biri gibi. Grudem'in ve De Young'ın "birbirinize" boyun eğmeyi yalnızca tek yönlü (tabi olandan yetki sahibine

360. Matta 24:10; Luka 12:1; 1 Korintliler 7:5. 11:33

doğru) akıtma girişimleri başarısızdır. George Knight ve Tom Schreiner gibi öncü tamamlayıcı teologlar bile bu noktada onlara katılmaz.[361]

İkinci olarak, Pavlus ne tür bir kadın boyun eğmesinden söz ettiğini belirtir. Az önce söylediğim gibi iki tür boyun eğme vardır. Bir vatandaşın hükümetine gösterdiği gibi, tabi olan birinin bir yetkiliye gösterdiği *uyma biçiminde boyun eğme* vardır.[362] Bir de *hizmet biçiminde boyun eğme* vardır – gördüğümüz gibi Pavlus karşılıklı boyun eğmeden söz ettiğinde bunu kasteder.[363] Birincisi tek yönlüdür ve talep edilebilir. İkinci tür karşılıklı olabilir ve her zaman gönüllüdür.

Pavlus kadınlara kocalarına boyun eğmelerini söylediğinde hangi türü kastediyor? Bu soruyu yanıtlayabilmemiz İngilizce çevirimizden etkilenir. Herhangi bir Kutsal Kitap'ı açtığımızda 21. ayetin sonunda bir nokta, ardından yepyeni bir paragrafın başladığını görürüz. Bazı çeviriler 21. ve 22. ayetler arasına "*Wives and husbands*" ("Kadınlar ve kocalar") (ESV) gibi bir başlık bile ekler. Ama bu paragraf ayrımı ya da eklenen başlık çok önemli bir şeyi gizler: *Grekçede 21. ayet ile 22. ayet arasında nokta yoktur.*

Aslında – ve bu beni çok şaşırttı – elimizdeki en eski Grekçe kopyalarda 22. ayette "boyun eğmek" sözcüğü bile yoktur. Yoktur, çünkü 22. ayet fiili 21. ayetten ödünç alır.[364] Grekçe metin kelimesi kelimesine şöyle der: "Mesih'e

361. Tamamlayıcıların itiraz etmesinin bir başka yolu da şunu söylemektir: Karşılıklı boyun eğme (Efesliler 5:21) üç çiftin (karı-koca, anne-baba–çocuklar, efendiler–köleler) hepsini çerçevelemek amacını taşıyorsa, Pavlus'un evlilikteki önderlik–boyun eğme düşüncesini zayıflatıyor olamayacağı açıktır, çünkü ikinci ve üçüncü çift doğası gereği hiyerarşiktir. Benim Efesliler 5:21 anlayışım, bu ayetin üç çiftin hepsini çerçeveleyen ayet değil, yalnızca Pavlus'un mektubundaki yeni kısma geçiş ayeti olduğu ve Pavlus'un onu özellikle evlilik ilişkilerine uyguladığıdır. Bu, karşılıklı boyun eğmenin hem kocalara hem kadınlara uygulandığı düşüncesini kabul edip onu tuhaf biçimde "kadın, boyun eğen kadın olarak rolüne boyun eğer, koca da fedakâr önder olarak rolüne boyun eğer" diye yeniden ifade eden Schreiner ve Knight gibi tamamlayıcıların yaklaşımından çok daha iyi bir yaklaşımdır. Oysa Pavlus açıkça onlara rollere değil, birbirlerine boyun eğmelerini söylemektedir.

362. Romalılar 13:1

363. "*Hupotassō* birinin başka birinin altında sıralanması düşüncesini taşıdığı için, hem yetkililere boyun eğmeye hem de eşitler arasındaki kişisel ilişkilerde boyun eğmeye uygundur. Birinci durumda bir hiyerarşi içinde nesnel bir sıralama vardır: Örneğin imanlılar sivil yönetimin yetkisi altındadır ve bu nedenle o yetkiye boyun eğerek davranmalıdır. İkinci durumda sıralama özneldir: İmanlılar kendilerini, bir hiyerarşi içindeymiş *gibi* başkalarının altında sıralamalıdır; yani başkalarını kendilerinden daha önemli saymalıdırlar, çünkü Hristiyan alçakgönüllülüğünün özü budur (Romalılar 12:10; Filipililer 2:3)." (Andrew Bartlett, Men and Women in Christ, s. 36)

364. Cynthia Westfall "Paul and Gender" (bölüm 1) içinde şöyle yazar: "Efesliler 5:18-23 Grekçede tek bir cümle oluşturur ve 22. ayetteki kadınlara yönelik talimatlar, 22. ayette 'boyun eğmek' fiilinin eksiltilmesi (atlanması) nedeniyle dilbilgisel olarak 21. ayetteki karşılıklı boyun eğmeye bağlıdır."

duyduğunuz saygıyla birbirinize boyun eğerek, kadınlar [eksik sözcüğe dikkat edin] kendi kocalarınıza …" *Başka bir deyişle Pavlus burada kadınlara kocalarına boyun eğmelerini söylediğinde, bütün imanlıların birbirlerine göstermesi gereken boyun eğmenin tam olarak aynı türünü kasteder.* Pavlus burada kadınlara kocalarına özellikle tabi olmalarını söylemiyor. Tersine, kadınların alçakgönüllülükle kocalarına hizmet etmeyi ve onları hoşnut etmeyi seçtikleri ikinci tür boyun eğmeyi kastediyor. Aynı cümlede "boyun eğmek" sözcüğünü son bir kez, kilisenin Mesih'e boyun eğmesini anlatmak için kullanır; 21. ve 22. ayetlerdeki "boyun eğmek" sözcüğünün kullanımı ışığında bunu şöyle okumalıyız: "Kilise her konuda Mesih'e *alçakgönüllülükle hizmet edip onu hoşnut ettiği* gibi, kadınlar da her konuda kocalarına *alçakgönüllülükle hizmet edip onları hoşnut etmelidir*" (24. ayet).[365]

Üçüncü olarak, "baş" (Grekçe: *kephalē*) burada büyük olasılıkla *yetki* değil, *yaşam kaynağı* anlamına gelir. Modern İngilizcede mecazi anlamda kullanılan "head" (baş) yetki anlamına gelir – genel müdür şirketin "başıdır"; komutan subay müfrezenin "başıdır". Ayrıca gerçek bir bedenin gerçek bir başını gözümüzün önüne getirdiğimizde, biz modern insanlar beyni barındıran başın bu yüzden bedenin kontrol merkezi olduğunu varsayarız. Baş, sinir sistemi aracılığıyla bedene emirler gönderir.

Sormamız gereken soru, Pavlus'un *kephalē* sözcüğünü seçtiğinde neyi kastettiği ve ilk okuyucularının neyi anlamış olacağıdır. Tamamlayıcı akademisyenler, Pavlus baş olan Mesih'i baş olan kocayla karşılaştırdığına göre kocanın yetkisinin kesinlikle ima edildiğini savunur. Ama bu, Pavlus sözcüğü mecaz olarak kullandığında büyük olasılıkla bu anlamı hiç kastetmediği gerçeğini gözden kaçırır. Evet, Pavlus İsa Mesih'in kilise ve yaratılış üzerinde yetkisi olduğunu biliyordu; ama İsa'dan bir bedenin *kephalē*'si olarak söz etmeyi seçtiğinde, genellikle yetkiyle bağlantılı ama onunla tam olarak aynı olmayan bir şeyi vurgular. Mutlaka okunması gereken "Ek 3: *Kephalē* Ne Anlama Gelir" başlıklı ekte, Grudem'in iddiasının aksine, sözcüğün Pavlus'un zamanında genellikle yetki anlamına gelmediğini açıklıyorum.

365. Pavlus, izleyen ayetlerde anne-baba–çocuk ve köle–efendi ilişkisi için farklı bir sözcük – "itaat etmek" – seçerek mektubunda "boyun eğmek" sözcüğünün bu anlamını korur gibi görünüyor.

Pavlus burada, Efesliler 5'te hangi anlamı amaçlar? En önemli ipucu, sözcüğü evliliğe ilişkin bir benzetmenin – üstelik yepyeni bir edebi buluşun – parçası olarak kullanmasıdır; bu benzetmede *koca, bedeni olan karısının başıdır*. "Baş" anlamındaki Grekçe sözcük, erkek–kadın ilişkisiyle bağlantılı olarak yalnızca iki kez kullanılır (burada ve 1 Korintliler 11:3'te) ve akademisyenler her iki durumda da sözcüğün anlamı konusunda bölünmüştür (gerçi Bölüm 6'da, 1 Korintliler'de *onura layık yaşam kaynağı* anlamına geldiğini savunuyorum). Sözcük yalnızca Efesliler 5'te baş-*ve-beden* mecazı içinde kullanılır. Pavlus "bedeni olan karısının başı" derken neyi kastedebileceğine dair bize herhangi bir ipucu veriyor mu?

Evet, veriyor! 23. ayetteki gerçek Grekçe cümle yapısı – ne yazık ki çoğu çeviride gizlenmiştir – şöyledir: "koca karının başı, … Mesih kilisenin başı, *kendisi bedenin Kurtarıcısı*." Grekçede Pavlus'un "baş" ile neyi kastettiğini görürüz. Bu üç koşut ifade, Pavlus'un "baş" sözcüğünü "Kurtarıcı" ile eşanlamlı olarak kullandığını vurgular. Pavlus kocanın yetkisini vurgulamak isteseydi, bunu söylemek için birçok Grekçe sözcükten birini kullanabilirdi: *kyrios* (efendi), *exousia* (yetki) ya da *proestōtes* (yönetmek). Bunun yerine, Mesih'in kendini bedeninin Kurtarıcısı (bu durumda Rabbi değil) olarak vermesiyle karşılaştırdığı baş–beden mecazını seçer. Elbette teolojik açıdan Mesih hem Kurtarıcı (hizmet ve özen olarak bize verdiği) hem de Rab'dir (bizden haklı olarak talep ettiği); ama *Pavlus bu benzetmeye yalnızca Mesih'in bedeninin Kurtarıcısı olması anlamını yükler*. Burada kocanın baş olmasının, onun özenini ve hizmetini anlattığından herhangi bir kuşkumuz varsa, özen ve hizmet düşüncesi izleyen ayetlerde de sürer; ama Pavlus'un araya Mesih'in gelini olan kiliseyle evliliğine ilişkin bir başka mecaz daha örmesi yüzünden bu biraz gizlenmiştir:

Mesih onun [gelininin/bedeninin] uğruna kendini feda etti; onu [gelinini/bedenini] kutsal kılmak, onu [gelinini/bedenini] sözle, suyla yıkayıp temizlemek ve onu [gelinini/bedenini] lekesiz, kırışıksız ya da başka bir kusuru olmayan, kutsal ve kusursuz, parlak bir kilise olarak kendine sunmak için. Aynı şekilde kocalar da karılarını kendi bedenleri gibi sevmelidir. Karısını seven kendini sever. Hiç kimse kendi bedeninden nefret etmemiştir; tersine, onu besler ve ona özen gösterir. Mesih de kiliseye aynı şekilde davranır.

Görüyor musunuz? Bu metin boyunca *Pavlus yetkiyi değil, hizmeti ve özeni vurgular*. Kocadan karısının başı olarak söz ettiğinde, kocaların karıları üzerinde yetkilerini dayatmaları gerektiğini ima etmez; tersine, *kocaların karılarına, herhangi birimizin kendi bedenine hizmet edeceği gibi hizmet etmeleri gerektiğini* ima eder.

21-30. ayetlerde bu üç katmanlı mecazı (baş–beden, koca–karı ve Mesih–kilise) açtıktan sonra Pavlus karışıma bir katman daha ekler: Adem ile Havva'nın düşüş öncesi birliği – bu, çizdiği tabloyu karmaşıklaştırır, ama yine de harika bir noktaya değinir: "'Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak ve ikisi tek beden olacak.' Bu derin bir sırdır – ama ben Mesih'le kilise hakkında konuşuyorum." (31. ayet). Pavlus'un, kocanın baş, karısının da bedenin geri kalanı olduğu benzetmesi, onun bizi Adem ile Havva arasındaki ilk evliliğe, ikisinin mecazi bir "tek beden" birliğinin tadını ilk kez çıkardıkları zamana geri götürmesini sağlar. Bölüm 4'te daha önce gördüğümüz gibi, Adem ile Havva arasındaki birlik yetki ve boyun eğmeyle değil, sevinçle kutlanan bir yakınlık ve ortaklıkla ilgiliydi. *Baş–beden mecazını kullanarak Pavlus Efesliler 5'te bir emir zincirini değil, bir sevgi bağını vurgular.*

Efesliler 5'i, Tanrı'nın kocayı karısına önderlik etmeye değil hizmet etmeye çağırması olarak okumaya dayanan son bir içgörü sunayım: *Bu metinde bir kocanın karısına önderlik etmesi için tek bir talimat bile yoktur* – ne burada *ne de Kutsal Yazılar'ın başka herhangi bir yerinde!* Haydi, bunu bir daha okuyun. Bu, yorumda oyunun kurallarını değiştiren bir şeydir.

Bütün bunlar bizi, Efesliler 5'te bir kocanın kendisine tabi olan karısı üzerindeki yetkisi hakkında *hiçbir şey* bulunmayabileceği şeklindeki güçlü sonuca götürür. Tersine Pavlus'un çarpıcı mecazlarla vurguladığı şey, kocaların ve kadınların sevgiyle birleşmeleri, birbirlerine karşılıklı olarak hizmet etmeleri ve birbirlerini hoşnut etmeleridir.

Bu, Pavlus'un kocalara ve kadınlara birbirlerine aynı şekilde davranmalarını söylediği anlamına mı gelir?

Hem evet hem hayır. Evet, çünkü ikisi de "birbirine boyun eğmeye" çağrılır. Ve burada yalnızca kocalara karılarını "sevmeleri" söylense de, ikisi de birbirini

sevmelidir – Pavlus başka bir yerde özellikle kadınlara "kocalarını sevmelerini" söyler.[366] Ama aynı zamanda hayır, çünkü Pavlus, Greko-Romen dünyasındaki kiliselerde pek çok evlilikte gözlemlediği kalıpları aklında tutuyor olabilir. Örneğin kocanın *kephalē* ya da yaşam kaynağı olarak tanımlandığına, böyle olmasının ona buyrulmadığına dikkat edin. Pavlus büyük olasılıkla, antik dünyada kadınların çoğunlukla daha genç ve daha az eğitimli olduğu, çocuk yetiştirmeye gömüldüğü ve bu yüzden kocalarının ekonomik ve fiziksel bakımına tamamen bağımlı olduğu gerçeğine değiniyor. Bağımlı bir kadını *kephalē* olarak tanımlamak hiçbir anlam ifade etmezdi.

Ayrıca Pavlus'un zamanındaki kocalar bugün tanıdığım pek çok kocaya benziyorduysa, eşleri için canlarını fedakârca verme olasılıkları (ortalamada) kadınlarınkinden daha düşüktü.[367] Bu nedenle Pavlus kadınlara kocalarına boyun eğmelerini (yani alçakgönüllülükle onlara hizmet etmelerini ve onları hoşnut etmelerini) söylemekle yetinir, ama ardından kocaya üç kat fazla söz söyleyerek – onu Mesih gibi fedakârlık etmeye zorlayarak – kocanın bencilliğini yontmaya devam eder. Bu tarif bana kesinlikle uyuyor: Kendi evliliğimde, eşime fedakârca ve alçakgönüllülükle hizmet etmek ve onu hoşnut etmek için Kutsal Yazılar'ın en çok dürtmesine ve Ruh'un süregiden dönüştürücü işine ihtiyaç duyan Julie değil, ben oldum. Arkadaşım Andrew Bartlett'in şu sonuca varmakta haklı olduğunu düşünüyorum: "Pavlus kocayı özveride ilk adımı atmaya çağırıyor. Bu, kadının kocasına karşı bencil olmayan sevgi gösterme konusundaki Hristiyan yükümlülüğünden tür olarak farklı olmasa da, kocanın sevme sorumluluğunun yoğunlaştırılmasıdır."[368]

Pavlus 33. ayette erkeklere karılarını özellikle "sevmeleri" (onlara önderlik etmeleri değil), kadınlara da kocalarına özellikle "saygı göstermeleri" (onlara tabi olmaları değil) için yalvarır. Neden kadınlara kocalarına saygı göstermelerini, kocalara da karılarını sevmelerini söyler? O zaman da şimdi olduğu gibi çoğu kadın saygı görmek, çoğu koca da sevilmek istese de, Pavlus'un kendi

366. Titus 2:4

367. Kocaların kadınlardan daha bencil olma eğiliminin nörolojik bir açıklaması bile var – bkz. www.on.today.com/3CKRlsD

368. Men and Women in Christ, s. 64

dönemindeki pek çok erkeğin ve kadının kendine özgü ruh yapısı hakkında bir şeyler bildiği muhtemeldir.

Görüş 3'ü – eşit olana hizmet eden olarak kocayı – anlatırken bile onun gücünü hissediyorum. Dürüst olmak gerekirse doğru yorumun bu olmasını umuyorum, çünkü onu çok ilham verici ve zorlayıcı buluyorum. Grudem'in kocayı gündelik karar verici olarak gören yaklaşımını kötü haber, Keller çiftinin kocayı son sözü söyleyen olarak gören yaklaşımını daha iyi ama yine de sorunlu ve tutarsız buluyorsam, bu görüşü hem iyi haber hem de son derece uygulanabilir buluyorum.

Yine de Pavlus bu metinde, kocaları sevgi dolu fedakârlığa çağırarak dengelemiş olsa bile, Efesli kadınların kocalarında bir tür yetki tanımaları gerektiğini ima etmek istemişse ne olacak? Sonuçta evliliğin, Tanrı/İsa ile bizim aramızda kesinlikle bir rütbe farkının bulunduğu ilahi evlilikle her karşılaştırılması, en azından evlilik ilişkisinde bir hiyerarşiyi akla getirebilir. Bu yüzden, bu metni doğru anlamaya kararlı olarak üzerinde daha da çok kafa yordum. Kutsal Kitap yorumunun en önemli ilkelerinin *hepsini* bu işe uygulayıp uygulamadığımı merak ettim – ve sonra uygulamadığımı fark ettim.

Görüş 4: Kurtarılmış Paterfamilias Olarak Koca

Daha önce de söylediğim gibi, Kutsal Yazılar'ı anlamaya ve uygulamaya çalışırken yaptığımız en yaygın hatalardan biri, onun çeşitli bölümlerinin doğrudan bize yazıldığını hayal etmektir. Ama öyle değildir: *Bizim için yazılmış olabilirler, ama bize yazılmamışlardır*. Ancak ilk okuyucuların durumunu ve sözcüklerden ne anlamış olacaklarını kavradığımızda, çok farklı bir durumda ya da kültürde yaşayan bizler metinden kendimiz için anlam çıkarma işine başlayabiliriz. Neyse ki pek çok, hatta çoğu metinde modern durumumuz ilk okuyucuların durumuyla oldukça karşılaştırılabilir; bu da işi kolaylaştırır. Ama onların durumu bizimkinden çok, çok farklı olduğunda ne olacak?

Bugünün Hristiyanı, Kutsal Kitap'ın ilk dinleyicilerinden bir farklılıklar "nehri" (örneğin dil, kültür, koşullar) ile ayrılır. Bu nehir, onların bağlamındaki anlamdan

doğrudan bizim bağlamımızdaki anlama geçmemizi engeller. Kuşkusuz aynı büyük öykünün parçasıyız, ama öykü̈deki yerimiz çoğu zaman ruhsal atalarımızınkinden farklıdır. Bazen nehir geniştir ve karşıya geçmek için uzun bir köprü gerektirir. Başka zamanlarda ise kolayca geçebileceğimiz dar bir derecik olur. Üzerine ilkeleştirici bir köprü kurmaya başlamadan önce nehrin tam olarak ne kadar geniş olduğunu bilmemiz gerekir.[369]

Bu yorum anahtarını Efesliler 5 üzerindeki çalışmama uyguladığımda, kendi hatamı ve bu metin hakkında okuduğum neredeyse herkesin hatasını fark ettim: Efesliler 5'in kolayca geçebileceğimiz dar bir derecik olduğunu varsayıyoruz; oysa aslında karşıya geçmek için uzun bir köprü gerektiren geniş bir nehirdir.

Açıklayayım. Efes kilisesindeki evli çiftlerin aşağı yukarı modern çiftler gibi olduğunu hayal ediyoruz. Pavlus'un bizi, çağdaş evliliklerimizi "gördüğünü" ve bu yüzden bu mektubu bize yazdığını hayal ediyoruz. Ama hayır, ele aldığı evlilikler, bizimkinden çok farklı olan birinci yüzyıl Greko-Romen dünyasındaki evliliklerdir. O dünyada haneler, çalışan iki ebeveyn, iki çocuk, bir köpek ve bir kediden oluşmuyordu. Hane çoğunlukla karısını, çocuklarını ve bazen de kölelerini yöneten bir erkekten, *paterfamilias*'tan oluşuyordu. Aristoteles'in öğretisi yüzünden evler hiyerarşik olarak düzenlenmişti – o kültürde bir hane olmanın en iyi yolu buydu. (Ancak yetişkin bir erkek bulunmadığında evin yöneticisi bir kadın olurdu.) "Yönetici" sözcüğünü bilerek kullanıyorum: Aristoteles "bir hanenin yönetimi bir monarşidir" demişti[370] – koca ve baba kraldı.

Bir önceki paragrafta çocuklardan ve kölelerden söz ettiğimde, tıpkı benim başıma geldiği gibi sizin de zihninizde bir şeyler belirmeye başlamış olabilir. Efesliler 5:22-33'teki karı–koca ilişkisi, Pavlus'un ele aldığı üç ilişki grubunun ilkidir. Sonraki ikisi hemen ardından gelir: anne-baba–çocuklar (6:1-4) ve efendi–köleler (6:5-9). Daha önce göremediğim şey, *Pavlus'un Müjde'yi erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan ve kölelerden oluşan bir hiyerarşiye sahip bu katmanlı antik hanelere uyguladığıydı*. Kocaların, kadınlara tanınmayan hakları, ayrıcalıkları ve

369. Duvall ve Hays, Grasping God's word, bölüm 13.
370. Aristoteles, Politika, 1255b.

özgürlükleri vardı;[371] gücü onlar elinde tutuyor ve gelirin çoğunu onlar sağlıyordu. Çoğu zaman kadınlar mülk sahibi olamaz, iş yürütemez, onlar adına hareket eden bir erkek olmadan hukuki ya da mali işlem yapamazdı.

Akdeniz toplumunda bir erkeğin ortalama evlenme yaşı otuzdu, bir kadın ise evlendiğinde on sekiz ya da daha küçüktü. Bir erkek evlendiğinde, toplumda nasıl yaşanacağını bilen, dünyayı tanımış bir adamdı zaten. Toplumsal ve ekonomik olarak işlev görebilen biriydi. Bir kadın evlendiğinde ise, evinin ön kapısı çalındığında kapıyı açmasına bile hiç izin verilmemiş bir kızdı hâlâ. Tipik bir kadın, doğurganlık yılları boyunca yaklaşık her iki yılda ya da otuz ayda bir çocuk doğururdu. Her zaman "yalınayak ve hamile" olarak evdeydi. Bir öncekini sütten keser kesmez yeni bir çocuk doğururdu.[372]

Kadınların çoğu, ev işleri dışında eğitim görmezdi. Tamamen bir erkeğe bağımlıydılar ve bütün yaşamları boyunca bir erkeğin – bir babanın ya da belki bir vasinin, sonra bir kocanın – *altına* yerleştirilmişlerdi. Tabi olma, çocuklar, köleler *ve kadınlar* için normdu. Bu bağlamda ve kültürde *paterfamilias*'ın kontrolü elinde tutması beklenirdi; kimseye, özellikle de aslında *paterfamilias*'a hizmet etmesi gereken kendi astlarına alçakgönüllülükle hizmet etmesi beklenmezdi. Aristoteles'in düşüncesi buydu: "Erkek doğası gereği buyurmaya kadından daha uygundur … Eşitsizlik kalıcıdır. … Bir erkeğin cesareti buyurmada, bir kadınınki itaat etmede görülür."[373]

Şimdi şuna dikkat edin: Pavlus, kıdemli erkeğin herkesi yönettiği bir ev yapısı yaratmıyor; tıpkı Sezar'ın Roma İmparatorluğu'nun Rabbi olduğu yönetim yapısını yaratmadığı gibi. Yalnızca bu yapıya sesleniyor, *mevcut toplumsal yapıları yıkmaya çalışarak değil, onları kurtarmanın yollarını bularak bu yapıların içinde çalışmaya* uğraşıyor. Bugün yeni bir kültüre giren her iyi misyonerin yapacağı gibi Pavlus da elinden geldiğince kendini uyarladı; ama bu yapıyı ideal olarak onaylamış olması gerekmiyordu.

371. Şunu da varsayıyorum: "Hem Grek hem Roma ortamlarında köleler yasal olarak evlenme ehliyetine sahip değildi. Bu nedenle Pavlus'un Efesliler 5'te kadınların ve kocaların davranışlarına ilişkin sözleri öncelikle özgür kişilere, özellikle de köleleri olan hanelerin başında bulunan toplumsal katmana yöneliktir." (Andrew Bartlett, Men and Women in Christ, s. 66)

372. David Scholer, Journal of the Evangelical Theological Society 30, Aralık 1987, s. 416. www.bit.ly/3bDKpl9

373. Aristoteles, Politika, 1259a.

Müjde Antik Haneyle Buluşuyor

O bağlamda elçi Pavlus siz olsaydınız, kilisenizdeki bu hiyerarşik hanelere nasıl çobanlık ederdiniz? Pavlus'un Efes'teki hanelere kendi bağlamlarında çobanlık ettiği üç yolu inceleyelim.

İlk olarak, bütün hane ilişkilerini Müjde'ye daldırır. Pavlus kadını ve kocayı birbirlerine "Mesih'e duydukları saygıdan ötürü" davranmaya yönlendirir ve her talimatı Mesih'le ilgili ifadelerle vaftiz eder: "Rab'be … gibi", "Mesih … olduğu gibi", "Mesih'e", "Mesih … gibi" ve "ben Mesih'le … hakkında konuşuyorum". Aynı yaklaşımı, anne-babaları ve çocukları, efendileri ve köleleri birbirleriyle ilişki kurma biçimlerini yeniden tasavvur etmeye yönlendirirken de sürdürür. Sanki her iki sözcükten biri "Mesih" ya da "Rab"tir. Pavlus ustaca herkesin – kadınların ve kocaların, çocukların ve anne-babaların, kölelerin ve efendilerin – ötekiyle ilişki kurma biçimini Mesih'le ilişkisinin bir yansıması olarak görmesine yardım etmeye çalışır.

İkinci olarak, Pavlus özellikle *paterfamilias*'ta çok yaygın olan, kendi çıkarını gözeten ve baskıcı davranışı zayıflatır. Hane içindeki rolleri belirleyen antik kurallarda *paterfamilias*'a yönetmesi, geri kalan herkese de tabi olması söylenirdi. Bu kuralların odağının büyük kısmı, kendilerine çeki düzen vermesi gereken astlar üzerindeydi. Ama Pavlus'un yükseltilmiş "kuralları" daha önce hiç yapılmamış bir şey yapar: Her ilişki çiftinde ilgisinin çoğunu, koca/anne-baba/efendilere (üçünde de aynı erkek vardır!) *kendilerine* çeki düzen vermelerini söylemeye ayırır. *Paterfamilias*'ın kültürü sayesinde zaten yönettiğini varsayarak, ona artık karısı için canını vermesini, çocuklarını öfkelendirmemesini ve kölelerini tehdit etmemesini söyler. Bu, kendi döneminde kesinlikle çığır açan bir meydan okuma olmalıydı. Kocalara karıları üzerinde ölüm kalım yetkisi veren bir kültürde Pavlus kocalara, karıları gelişip serpilebilsin diye güçlerini bırakmalarını, gerekirse ölmelerini bile söyler.

Üçüncü olarak, Pavlus Müjde'yi, kadının, çocukların ve kölelerin *paterfamilias*'a tabi olmasını yumuşatmak ve yeniden biçimlendirmek için kullanır. Onların

itaatsiz olmalarını önermeden, Müjde'nin *onların durumunda* ortaya çıkarabileceği tabi olma türünü önerir. Gördüğümüz gibi bir kadın için bu, kocasının yetkisine yalnızca isteksizce tabi olması değil, tersine, Mesih'e alçakgönüllülükle hizmet edip onu hoşnut edeceği gibi kocasına da alçakgönüllülükle hizmet etmesi ve onu hoşnut etmesi anlamına gelir.

Pavlus'un öğretisi harikalar yarattı.

Paterfamilias'ı durmadan hedef alarak ve ardından ataerkil bir toplumdaki en güçsüzlere – kadınlara, çocuklara, kölelere – böylesine şefkatle seslenerek Pavlus, ilk kilisenin güçsüzleri akın akın kendine çekmesine yardım etti. Pagan eleştirmen Celsus ikinci yüzyılda kiliseyle alay ederek "Hristiyanlık kadınların, çocukların ve kölelerin dinidir" demişti.[374]

Pavlus'un hane ilişkilerinin işleyişine getirdiği yorum, o kültürde duyulmamış bir şeydi. *Bütün bunlarda antik hiyerarşiyi yok etmez – ama onu bir tür ilahi ideal olarak sürdürmeye de çalışmaz.* Bir şey yapıyorsa, onu öyle bir şekilde altüst eder ki, bütün yapı yalnızca Müjde'de vaftiz edilmekle kalmaz, sonunda onun içinde çözülüp gider; günümüzde olduğu gibi.

Ancak o zamanlar antik dünyada Hristiyan bir haneye bakan hiçbir paganın, Pavlus'un Roma hukukunu yıkmaya ya da düz yapılı, eşitlikçi haneler kurmaya çalıştığını düşünmesi olası değildi. Kurtarılmış *paterfamilias*'ta fark edecekleri şey, önderlik ettiği kişilere şefkatle özen göstermesindeki ve onlar için fedakârlık etmesindeki alışılmadık tutum ve karısının, çocuklarının ve kölelerinin sevinciydi.

Dolayısıyla, Pavlus'un katıksız eşitlikçilik öğrettiğini ileri süren Görüş 3'ün aksine bu görüş, Pavlus kocayı baş olarak adlandırdığında kocanın kültürel bir norm olarak kadın üzerinde yetkisi olduğunu pekâlâ ima ediyor olabileceğini ileri sürer. Ve karı–koca ilişkisini Mesih–kilise ilişkisine benzettiğinde, birinin ötekinin "sorumlusu" olduğu gerçeğine değiniyor olabilir. Ancak *paterfamilias'ın sorumlu olduğunu varsaysa da, bunu kocanın bütün zamanlarda ve bütün kültürlerde karısı üzerinde sahip olması gereken bir tür "rol" ya da statü olarak kesinlikle buyurmamaktadır.*

374. Celsus ikinci yüzyılda yaşamış pagan bir eleştirmendi. Bu alıntı, Ross Shepherd Kraemer'in "Her Share of the Blessings" (s. 128) adlı kitabındandır.

Bir erkeğin bir kadın üzerindeki kültürel gücünü idealleştirmek şöyle dursun, onu Müjde'yle kurtarmaya çalışır.

John Piper'ın Argümanına Yanıt

Bazı tamamlayıcılar şöyle bir karşı argüman ileri sürer: Pavlus'un hem kocanın yetkisini kabul ettiğini hem de bunu Mesih'in kiliseyle ilişkisine bağladığını kabul edersek, o zaman Pavlus aslında karı-koca arasındaki önderlik-boyun eğme ilişkisini idealleştirmekte ve ölümsüzleştirmektedir. Piper, kurtarılmış ama hiyerarşik Hristiyan evliliğinin Müjde'yi dünyaya gösterdiğini söyler (ve bunu söylemek için bir kitap yazar). Şöyle der: "Kocanın, boyun eğen ve kendisine bağımlı olan karısına sevgiyle önderlik etmesi, Mesih'in ve kilisenin bir resmidir. Koca önderliği yitirirse, artık bu resim olmaz."[375]

Onun argümanı üç bakımdan kusurludur. Birincisi, Pavlus evdeki kölelik hakkında da benzer bir şey söyler: Kölelere, efendileri olan Mesih'e itaat ettikleri gibi efendilerine de itaat etmelerini söyler. Piper'ın mantığına göre Tanrı, efendimiz İsa'ya olan kulluğumuzun "güzelliğini" dünyaya göstermek için efendi-köle ilişkisini yaratmıştır. Hayır! Pavlus her iki durumda da Müjde'yi gerçek ama ideal olması gerekmeyen bir duruma uygulamaktadır.

İkincisi, Müjde'yi sergileyen şey bir evliliğin hiyerarşisi değil, böyle bir evliliğin kurtarılmasıdır. Pavlus'un bu metinde vurguladığı şey hiyerarşi değil, kocanın karısına hizmet etmesidir; karısı da ona karşılıklı olarak boyun eğer ve koca onunla yakın bir ilişki yaşar. Bu, karşılıklılığa dayalı bir evlilikte, tabakalı bir evlilikte olduğundan daha da belirgin olamaz mı? Görüş 3'te belirtildiği gibi Pavlus, *kephalē* sözcüğünü kullanırken İsa'yı kilisenin üzerindeki Rab olarak değil, kilisenin Kurtarıcısı ve onu ayakta tutan olarak vurgular ve böylece bu sözcüğün anlamını sınırlar.

Üçüncüsü, Tanrı'nın evlilikler aracılığıyla seyreden dünyaya göstermek istediği şeyin İsa'nın kilisesi üzerindeki rabliği olduğunu varsayarsak, hiçbir hiyerarşik

375. Bkz. John Piper, Momentary Marriage, bölüm 6-8

evlilik hiçbir zaman yeterince hiyerarşik olamaz. İsa kilisesinin Rabbidir; oysa bir koca kesinlikle karısının rabbi değildir.

Piper'ın argümanındaki zayıflıkları bir yana bırakırsak, *Hristiyan evliliğinin Müjde'den bir şeyler sergilemesi gerektiği konusunda onunla hemfikirim*. Bir Hristiyan evliliğinin çok iyi yapabildiği şey, tam da bir Hristiyan topluluğunun yapabildiği şeydir: O bizi nasıl sevdiyse, birbirimizi öyle fedakârca severek dünyaya İsa'nın öğrencileri olduğumuzu gösterebilir. Karşılıklılığa dayalı evlilikler bunu tabakalı evlilikler kadar, hatta onlardan daha iyi yapabilir. Bir Hristiyan evliliğinin iyi yapabildiği diğer şey ise Mesih'le olan kalıcı ve yakın birliğimizi yansıtmaktır. Pavlus'un daha sonra "tek beden" diye adlandırdığı baş ve beden benzetmesi, derin, antlaşmayla mühürlenmiş bir sevgi bağını ve hayati, organik bir bağlantıyı ifade eder. Buna karşılık, bir önderin kendisini izleyen kişiden boşandığını hayal etmek o kadar da rahatsız edici değildir; ama bir başın bedeninden koparıldığını hayal etmek son derece sarsıcıdır.

Efesliler 5'te Nerede Yanılıyoruz

Grudem, 800 sayfalık kitabında kadının evlilikte tabi kılınmasını yiğitçe savunur; ama birinci yüzyıl evlilikleri ile bizim evliliklerimiz arasındaki büyük mesafeyi hiçbir yerde kabul etmez.[376] Aynı şekilde Keller çifti de Efesliler 5 üzerine yaptıkları ayrıntılı incelemenin hiçbir yerinde buna dikkat etmez ya da antik dünyadaki evlilik durumunu araştırmaz. Bir kez bile. Bu bir hatadır: Aslında geniş olan bir nehri dar bir nehirmiş gibi ele alırlar.

Pavlus antik ev yapısını ölümsüzleştirmeye çalışmıyor. Aksine, Müjde'yi bizimkinden çok farklı, kendine özgü bir kültürel duruma uyguluyor. Pavlus benim dünyama seslenmiyordu; benim dünyamda yetişkin kadınların çoğu erkekler kadar eğitimlidir, doğurganlıklarını kendileri denetler, maddi açıdan bağımsızdır ve toplumsal olarak üzerlerinde bir erkeğin bulunmasına ihtiyaç duymaz. Bütün bunlar farklı türde bir evlilik ortaya çıkarır.

376. Grudem, paterfamilias sözcüğünü yalnızca bir kez, 7. bölümün 102. dipnotunda aktarır; orada başka bir yazar evin kıdemli üyesinin önemini savunur.

Sıradaki soru şudur: Onların durumu ile bizimki arasında çok geniş bir nehir olduğunu artık bildiğimize göre, nasıl "ilkeleştirici bir köprü kurarız"? Ya da başka bir deyişle, Pavlus artık tabakalı değil eşitlikçi olan günümüz toplumunun evliliklerine ne derdi? Şunu öneriyorum:

Bize Mesih'i evliliğimizin merkezinde tutmamızı söylerdi. Birbirimizi "görme", birbirimizle ilişki kurma, iş birliği yapma ve birbirimizi onurlandırma biçimimiz, Mesih'le olan öncelikli ilişkimiz tarafından şekillendirilmelidir. Bağımsızlığımızı ve bencilliğimizi bir kenara bırakarak ve düşüşten önce Aden bahçesinde örneği verilen türden yakın, tek beden bir ilişkiyi arayarak birbirimize karşılıklı olarak boyun eğmeliyiz. Erkeklerin ortalama olarak daha bağımsız ve dolayısıyla daha çok kendine yönelik olduğunu, kadınların ise ortalama olarak erkeklerden daha çok karşılıklı bağımlılık içinde ve dolayısıyla daha çok başkalarına yönelik olduğunu varsayabilirsek, o zaman benim gibi kocalar elbette özellikle Mesih'in kiliseye olan fedakâr sevgisi üzerinde derin derin düşünmelidir; bu sevgi, gelininin ışıl ışıl serpilip gelişmesiyle sonuçlanır.

Ne var ki antik bağlam ile bizim bağlamımız arasındaki mesafeyi artık anladığım için, Pavlus'un ortalama bir modern evliliğe – kocaların ve karıların yaş olarak birbirine daha yakın olduğu, eşit derecede eğitimli olduğu, belki de ikisinin birden çalışıp çocuk yetiştirmeye uğraştığı bir evliliğe – gelip o çifte şöyle dediğini düşünemiyorum bile: "Bu ortaklığınız için aferin. Böyle devam edin! Ama kocanın önder olması ve karının ona tabi olması gerektiğinde ısrar etmek istiyorum." Pavlus, evlilik için yaratılıştaki idealin Adem ile Havva'nın ilk evliliğindeki gibi tek beden, tam bir ortaklık olduğunu öğretirken bunu nasıl yapabilirdi?

Bu sadece benim görüşüm değil. Bu, yaygın olarak kabul gören bir görüştür; aslında Hristiyanların çoğunluğunun görüşüdür: Papa II. Jean Paul, bütün Katolikler için bağlayıcı bir genelge olan *Mulieris Dignitatem*'de, erkeğin karısı üzerindeki yetkisinin "eski" olanın bir yansıması olduğunu söyler; bu yetki, "dönemin âdetlerine ve dinsel geleneğine derinden kök salmış" bir düşünce biçimini dile getirir. "Yeni" olan ve "Müjde'nin getirdiği bir yenilik" olan şey ise "boyun eğmenin tek taraflı değil, karşılıklı" olmasıdır.[377] Dünyanın öğreti

377. John Paul II, Mulieris Dignitatem, s. 88.

bakımından en katı mezheplerinden biri öğretisinde böyle bir iyileştirme yapabiliyorsa, geri kalanlarımız bunu dikkate almalıdır.

Elbette dünyada erkeklerin hâlâ hükmettiği kültürler vardır. Bu kültürler için Pavlus'un öğretişi tıpatıp uyabilir. Ataerkil toplumlarda kocalar genellikle kadınlardan çok daha fazla toplumsal, entelektüel, siyasal ve maddi güce sahiptir. Öyleyse koca, Mesih'in üstün gücünü kilisenin yararına kullandığı gibi, bu gücü karısının yararına fedakârca kullanmalıdır. Ne var ki ataerkil kültürlerdeki binlerce koca bunu yeterince uzun bir süre içtenlikle yaparsa, sonunda kadınlar ve eşler kendi toplumsal ve entelektüel güçlerinde yükselecek ve kocalarına eşit ortaklar olmaya daha donanımlı hâle gelecektir. Araştırmamın beni götürdüğü yer tam da burasıdır. Evliliklerin tabakalı olduğu kültürlere uygulanan Görüş 4 – kurtarılmış *paterfamilias* olarak koca – sonunda o kültürü dönüştürecek ve Görüş 3 türünde bir evliliğe güç kazandıracaktır; tıpkı uzun zamandır Hristiyanlığın nüfuz ettiği ülkelerde zaten olduğu gibi.

Şunu da belirteyim: Hem Eski hem Yeni Antlaşma'da incelemek için genellikle seçtiğimiz evlilikle ilgili Kutsal Kitap metinlerinin yelpazesini biraz genişletmiş olsaydık, Tanrı'nın karşılıklılığa dayalı bir evliliği tercih ettiği baştan beri yeterince açık olurdu.

Kocalarına Yön Veren Karılar

Eski Antlaşma'da sözü edilen her evliliğin ataerkil bir ortamda yaşandığını akılda tutarak, kültürel varsayımın karıların kocalarına tabi olduğu yönünde olduğunu rahatlıkla çıkarabiliriz. O hâlde dikkat çekici olan şudur: Tanrı'nın "Adem Havva'ya hükmedecek" şeklindeki öngörüsü dışında, *ne Musa'nın yasalarında ne de peygamberlerin ağzında karılara kocalarına boyun eğmelerini buyuran tek bir buyruk vardır.*

Hatta Eski Antlaşma'daki evli çiftlerin güç dinamiklerine ilişkin elimizdeki küçük enstantanelere baktığımızda, karıların kocalarına yön verdiğini tekrar tekrar görürüz! Kendi hayatımın birçok dönemecinde Tanrı'ya bilgelik için dua ettim ve bana ne söyleyeceğini duymak için kulağımı göklere diktim. Ve birçok kez, bir zamanlar İbrahim'e söylediği sözlerin aynısını bana söylediğini duydum: "[Karın]

sana ne derse onu dinle."[378] Ne harika bir öğüt. *Bunu ben bilirim; karılar çoğu zaman Tanrı'yı ilk duyan kişilerdir.*

Şimşon'un annesinin başına gelen de bu değil mi? Bir erkeğin evli bir kadına doğrudan yaklaşmasının uygunsuz sayıldığı bir kültürde, bir melek bir adam kılığına girer ve kısır bir kadına Ruh'la meshedilmiş bir çocuğu olacağını bildirir. Kadın daha sonra kocasını çağırır: "Kadın hemen koşup kocasına, 'Geçen gün bana görünen adam yine geldi!' dedi." Sonraki sözlere dikkatle bakın: "[Adam] kalkıp karısının ardından gitti." Bir yabancının ataerkil kuralları çiğnemesinden pek hoşnut olmasa gerek, şöyle sorar: "Karımla konuşan sen misin?"[379] Aslında bu öykü, bin yılı aşkın bir süre sonra gerçekleşecek çok daha önemli bir doğuma işaret eder: O doğumda bir melek aynı şeyi bildirmek için önce Meryem'e gelir[380] ve kocasına ancak daha sonra haber verir.[381] Her iki durumda da bir konuda Tanrı'yı ilk duyan karıdır; koca ise ancak daha sonra hıza yetişir (yani karısının hızına). Eğer bir tür "yaratılış düzeni" varsa (yoktur), Tanrı bundan habersiz görünüyor.

Bir de peygamber Elişa'yı ağırlamak için girişimde bulunan Şunemli kadın vardır. Kocasına şöyle der: "Bize sık sık uğrayan bu adamın kutsal bir Tanrı adamı olduğunu biliyorum. Damın üstünde küçük bir oda yapalım, içine onun için bir yatak, bir masa, bir sandalye ve bir kandil koyalım. Böylece bize her geldiğinde orada kalabilir."[382] Koca yine hemen karısının dediğini yapar; bu konuda onun ruhsal ayırt etme yeteneğine içgüdüsel olarak güvenir.

Burada kısa bir gözlem yerinde olur: "Koca, karının *kephalé*'sidir" ifadesini "koca evin ruhsal önderi olmalıdır" anlamında uygulamak ne kadar yaygın olsa da, bu düşüncenin Kutsal Kitap'ta buyrulmadığını size bildirmekten üzüntü duyuyorum. Bir zamanlar erkeğin (karının değil) duayı başlatması, aile ibadetine çağırması ya da çiftin veya ailenin hangi kiliseye gideceğini seçmesi gerektiğine dair aldığınız notları atmanız gerekebilir. Bir kocanın ya da babanın ailesinin ruhsal sağlığı için atabileceği hayati adımlardan hiçbir şey eksiltmeden, yine de

378. Yaratılış 21:12
379. Hakimler 13:10-11
380. Luka 1:26-38
381. Matta 1:18-21
382. 2 Krallar 4:8-10

daha iyi bir düşünce, kocaların ve karıların *her ikisinin de* ellerinden gelen her şeyi yapmasıdır: Hem bir ekip olarak hem de bireyler olarak Tanrı'yı aramak, bir kilise seçip oraya yerleşmek ve ailedeki diğerlerinin ruhsal olarak serpilip gelişmesinin peşinden gitmek. Kocanın ailenin geri kalanının pastörü olması gerektiğini söyleyen öğretişlere yanıt olarak, karı ile kocanın ailenin pastörlük önderlik ekibi olmasını öneriyorum.

Ataerkil kurallara meydan okuyor gibi görünen (erkek merkezli bir kültürün gerçekliği içinde yolunu bulsa da) bir kadın daha vardır: Avigayil. Çok zengin kocası Naval "kaba ve davranışlarında kötüydü."[383] Kaçmakta olan ve aç kalan Davut ile silahlı adamları biraz yiyecek istediğinde Naval onlarla duygusuzca alay eder ve isteklerini geri çevirir. Kendini çok aşağılanmış hisseden ve öfkelenen Davut, Naval'ı ve onun mülkündeki bütün erkekleri öldürmeyi planlar – pek de Mesih'e yakışır bir tepki değil.

Avigayil, kocasına itaat etmeyerek ve Davut'un öldürme niyetiyle ilgili duyduğu haberi onunla paylaşmayarak kan dökülmesinin önüne geçer. Eşeğine yiyecek yükler, Davut'un yanına gider ve Davut'un incinmiş gururuna kurnazca uyum sağlayarak şöyle der: "*Efendim*, lütfen bu kötü adama, Naval'a aldırma. O adı gibidir; adı 'Akılsız' demektir."[384] Kocasının ne kadar korkunç bir adam olduğunu açıkça dile getirirken, Davut'un içindeki en iyi yanı da ortaya çıkarır ve merhamet diler. Davut silahlarını bırakmaya karar verir.

Avigayil eve dönüp Naval'a onun kararını nasıl tersine çevirdiğini ve Davut'un onun canını bağışladığını anlattığında, Naval'ın yüreği durur ve on gün sonra ölür. Davut onu üçüncü karısı olarak almak için birkaç adam gönderdiğinde, Avigayil yere eğilip şöyle der: "Ben senin hizmetçinim; sana hizmet etmeye ve efendimin kullarının ayaklarını yıkamaya hazırım."

Çılgınca bir öykü; ama dikkat edin, bu öyküde Tanrı'nın, Avigayil'in hem Naval'a hem de Davut'a "efendim" demesini onayladığını gösteren hiçbir şey yoktur. Her iki adam da bu unvanı hiç irkilmeden kabul etse de, burada ataerkilliğe uyum sağlayarak onun içinde *ayakta kalmayı* öğrenmiş bir kadının bulunduğu açıktır. Bu, zaman zaman "erkek otoritesine" itaat etmemek anlamına bile gelir –

383. 1 Samuel 25:3
384. 1 Samuel 25:25

ki metin bunu över. Burada olsa olsa, başka, daha adil bir kültürde büyük olasılıkla bir önder olarak parlayacak bir kadın örneği buluruz. Davut'u ona çeken yalnızca güzelliği değil, aynı zamanda gereksiz kan dökülmesini hızla önlediği stratejik yeteneği ve gönül çelen diplomasisidir.

Bütün bunları şunu söylemek için anlattım: *Eski Antlaşma öyküleri, kocaların karıları üzerindeki yetkisini Tanrı'nın tercih ettiği norm olarak desteklemez.*

1 Korintliler 7'deki Karşılıklılığa Dayalı Evlilik

Ezgiler Ezgisi, Kutsal Yazılar'ın bir çiftin sevecen, romantik ve cinsel birliğinin iç dinamiklerini inceleyen en uzun bölümüdür. Bu kitapta erkek ile kadın arasında bir yetki-boyun eğme ilişkisinin hiçbir izi yoktur. Romantizmde ve cinsellikte her ikisi de girişimde bulunur, her ikisi de teslim olur; her ikisi de verir, her ikisi de alır. Bu şiirsel kitap yalnızca düşüşten önceki Adem ile Havva'nın eşitler olarak birbirlerinin çıplaklığından duydukları sevince geri dönmekle kalmaz; Yeni Antlaşma'da da bir karşılığı vardır.

1 Korintliler 7, açık ara *Pavlus'un evlilik üzerine yazdığı en uzun metindir.* Yine de Pavlus, Hristiyan evliliğinde cinsellik, hizmet ve ayrılık hakkındaki yönlendirmelerinde, bir Hristiyan evliliğinin eşitler arasında karşılıklı ve sevgi dolu bir ortaklıktan başka bir şey olduğuna dair en ufak bir ima bile yapmaz. Hatta *bu, Kutsal Kitap'ta evlilikteki yetki sorusunu açıkça ele alan tek bölümdür ve bu yetki, bu arada, hem kadına hem de kocaya verilir.*

Tanrı'nın evliliklerimiz için öngördüğü karşılıklı sevgiyi ve karşılıklı yetkiyi vurgulayan birkaç alıntı[385] aktarayım:

[H]er erkek kendi karısıyla, her kadın da kendi kocasıyla cinsel ilişkide bulunmalıdır (2. ayet).

Koca karısına karşı evlilik görevini yerine getirmeli, aynı şekilde kadın da kocasına karşı (3. ayet).

385. NRSV'den alınmıştır.

Kadının kendi bedeni üzerinde yetkisi yoktur, onu kocasına teslim eder. Aynı şekilde kocanın da kendi bedeni üzerinde yetkisi yoktur, onu karısına teslim eder (4. ayet).

Belki karşılıklı rızayla ve bir süre için olması dışında birbirinizi yoksun bırakmayın (5. ayet).

Kadın kocasından ayrılmamalıdır. … Koca da karısını boşamamalıdır (10-11. ayetler).

Eğer bir kardeşin iman etmeyen bir karısı varsa ve kadın onunla yaşamaya razıysa, adam onu boşamamalıdır. Eğer bir kadının iman etmeyen bir kocası varsa ve adam onunla yaşamaya razıysa, kadın onu boşamamalıdır (12-13. ayetler).

[İ]man etmeyen koca karısı aracılığıyla kutsal kılınmıştır, iman etmeyen kadın da iman eden kocası aracılığıyla kutsal kılınmıştır (14. ayet).

[İ]man etmeyen ayrılırsa, bırakın ayrılsın. Böyle durumlarda erkek ya da kız kardeş bağlı değildir (15. ayet).

Ey kadın, kocanı kurtarıp kurtarmayacağını nereden bilirsin? Ya da ey koca, karını kurtarıp kurtarmayacağını nereden bilirsin? (16. ayet).

Ama [bir erkek olarak] evlenirsen günah işlemiş olmazsın; bir bakire evlenirse o da günah işlemiş olmaz (28. ayet).

Evli olmayan erkek Rab'bin işlerini düşünür … Evli olmayan kadın ya da bakire Rab'bin işlerini düşünür (32, 34b. ayetler).

[E]vli erkek bu dünyanın işlerini düşünür. … evli kadın bu dünyanın işlerini düşünür (33-34a. ayetler).

1 Korintliler 7'de Tanrı'nın evlilik için tasarısı hakkında ne öğreniyoruz? Richard Hays şöyle der: "Pavlus'un yanıtları … birinci yüzyıl dinleyicilerine olağanüstü gelmiş olmalı. Evlilikteki eşler ne biri ötekinin üzerinde olacak biçimde hiyerarşik bir ilişkiye yerleştirilmiştir ne de her biri dilediğini yapan özerk birimler olarak birbirinden ayrılmıştır. Bunun yerine evlilik ilişkisi, her eşin

ötekine [ait olduğu] karşılıklı bir boyun eğme ilişkisidir."[386]

İnsanlara eş seçmeyi ilk öğrettiğimde, *Tanrı'nın* bizim yerimize seçmesine izin vermemizi önermiştim. Sonra bir gün 1 Korintliler 7'yi okurken, Yeni Antlaşma'da bu konudaki tek açık öğretişi okumuş olduğumu fark ettim: "Dilediği kişiyle evlenmekte özgürdür, yeter ki o kişi Rab'be ait olsun" (39. ayet). Ders nedir? Seçecek olan *biziz* ve akıllıca seçmeliyiz. İşte şimdi 1 Korintliler 7'yi yeniden okurken benzer bir *aha* anı yaşadım: Bütün Yeni Antlaşma'da çiftlerin önemli kararları (örneğin ne zaman cinsel birliktelik yaşayacaklarını ve ne zaman birlikte Tanrı'yı arayacaklarını) nasıl vereceklerine değinen tek ayet şudur: "*Karşılıklı rıza* dışında birbirinizi yoksun bırakmayın." (5. ayet) Ders nedir? *Bir çift eşit ortaklar olarak birlikte karar vermeye özen gösterdiğinde, kocanın buyruk vermesine ya da eşitliği bozan son sözü söylemesine hiç gerek kalmaz.*

Şu sonuca varıyorum. 1 Korintliler 7, kocanın karısı üzerindeki yetkisinden açıkça söz eden tek bölümdür – *ama bakın, kadının kocası üzerindeki yetkisinden de söz eder.* Evliliklerde kadın ile erkeğin eşitliğini, karşılıklı boyun eğmeyi ve karar vermenin temeli olarak karşılıklı rızayı teşvik eder.

Kutsal Yazılar'ın Ruh tarafından yazılmış birliği göz önüne alındığında, 1 Korintliler 7 Efesliler 5'i yorumlamamıza yön verebilir ve vermelidir. O hâlde tuhaf olan şudur: Önde gelen tamamlayıcı yazarların çoğu ya 1 Korintliler 7'den,

386. Richard Hays, First Corinthians, s. 116.

kendi yorumlarıyla gerçek çatışmasını geçiştirecek biçimde yalnızca kısaca söz eder[387] ya da – daha sık olarak – onu düpedüz görmezden gelir.[388]

Peki Hangi Görüş?

Efesliler 5'i nasıl yorumlamamız gerektiğine ilişkin bu bölümü, dört görüşten hangisinin evliliklerimizde ve kiliselerimizde geçerli olması gerektiğini sorarak bitireyim.

Görüş 1'i (karar verici olarak koca) reddetmemizi ve onu olduğu gibi adlandırmamızı öneriyorum: ezici bir teoloji.

Görüş 2 (çıkmazda son sözü söyleyen olarak koca), uzun yıllar boyunca Julie ile benim evliliğimde bir ara durak işlevi gördü ve bunun için minnettarım. Ne var ki bu görüşle bağlantılı sorunların incelenmesi, Görüş 3 ve 4'ün tefsir açısından üstünlüğü ve Kutsal Kitap'ta evlilik hakkında daha geniş bir okuma yapmak, büyük olasılıkla bu görüşü de bırakmamız gerektiği anlamına geliyor.

Peki geriye kalan iki görüşten hangisini seçeceğiz?

Belki de seçmemiz gerekmiyor.

387. Örneğin Grudem'in başlıca eseri "Evangelical Feminism and Biblical Truth", eşitlikçi argümanları çürütmek için yazılmıştır – bunlardan biri de 1 Korintliler 7'nin eşit bir evlilik öğrettiğidir. Ne var ki Grudem, 800 sayfasından yalnızca 1'ini kaplayan çok kısa bir bölümde (6.7), 1 Korintliler 7'nin yalnızca kocanın yetkiye dayalı önderliğini düzenlediğini ileri sürmekle yetinir. Oysa 1 Korintliler 7'nin yalnızca Efesliler 5'in hiyerarşik yorumunun *uygulanmasını* düzenlemekle kalmayıp Efesliler 5'in *yorumuna* da yön vermesi gerektiği iddiasına karşı hiçbir argüman sunmaz. 1 Korintliler 7 gibi, hem kocanın hem de karının birbirleri üzerinde eşit yetkiye sahip olduğunu açıkça belirten – bütün yorumcuların üzerinde anlaştığı bir olgu – bir metin, yalnızca bazı yorumcuların kocaya tek taraflı yetki verdiğini ileri sürdüğü bir metnin (Efesliler 5) yorumunda belli bir ağırlık taşımalıdır.

388. Örneğin Andrew Bartlett'in "Men and Women in Christ" adlı kitabında (s. 18-19) belirttiği gibi, Tom Schreiner, Philip Payne'in 2009 tarihli "Man and Woman: One in Christ" adlı kitabına yanıt olarak ayrıntılı bir özet ve çürütme girişimi yazar. Payne bir bölümün tamamını 1 Korintliler 7'ye ayırdığı hâlde, Schreiner tuhaf biçimde bu bölümden hiç söz etmez. Benzer şekilde Claire Smith 2012'de "God's Good Design: What the Bible Really Says about Men and Women" adlı kitabı yazar. Amacı, evlilik için en iyi modeli "belirlemesi gereken" "temel Kutsal Kitap metinlerini" ele almaktır. Kitap Don Carson ve başkaları tarafından coşkuyla övülür; bunların çoğu kitabı kapsamlılığı nedeniyle över. Ne var ki garip biçimde, evlilikle ilgili beş bölümünün hiçbiri 1 Korintliler 7'yi incelemez. Bu yazarlarda herhangi bir sahtekârlık olduğunu ileri sürmüyorum; yalnızca önemli bir kör noktanın varlığına ve "doğrulama yanlılığının" kanıtına işaret ediyorum: İnsanlar farkında olmadan Kutsal Kitap'a, onun bir konuda söylediği her şeyi öğrenmek için değil, yalnızca önceki görüşlerine destek bulmak için gelirler.

Görüş 3 (eşit olana hizmet eden olarak koca) karşılıklılığa dayalı bir evliliği onaylarken, Görüş 4'ün (kurtarılmış *paterfamilias* olarak koca) böyle bir evlilikle çelişen hiçbir sözü yoktur (gerçi bu görüş, hâlâ ağır biçimde ataerkil kültürler içinde var olan evliliklere ve kiliselere yol gösterir).

Başka bir deyişle, Görüş 4, metni ilk okuyucularının anlayacağı biçimde *anlamamıza* en iyi yardım eden görüş olabilir. Ama Görüş 3, özellikle daha eşitlikçi kültürlerde yaşayan bizler için, Efesliler 5'i *uygulamanın* doğru yoludur.

O hâlde Tanrı'nın evli bir çift için bilgeliği şudur: Çift, Aden'deki aşkın gözler önüne serdiği "tek beden" birliğini tanımalıdır. Ayrıca bu birliği tam bir karşılıklı teslimiyet ve hizmet yoluyla ve – karar verirken – karşılıklı özen ve rıza yoluyla pekiştirmelidir. Bu yolda ilerlerken iki benzetme bize ilham verebilir: Mesih'in kilisesine olan fedakâr sevgisi ve her bireyin kendi bedenine gösterdiği özen.

Tanrı'nın kadın ile erkek arasında gerçek eşitlik isteğine ilişkin kalan kuşkularımızla ne yapacağız? Evlilikte (ve kilisede ve toplumda) ataerkil bir varsayımı bırakmak için belki de en önemli neden bundan sonra geliyor.

9

KENDİNİ UYARLAYAN TANRI

"[Biz kocalar,] bir zamanlar çevremizdeki kültürün bize verdiği ama artık çoğunlukla sahip olmadığımız bir yetkiyi karılarımız üzerinde elde tutmaya mı çalışacağız? Yoksa gücü ve güç sahibiymiş gibi görünmeyi seve seve bırakacak, karılarımıza eşitimiz olarak davranacak ve … daha yakın bir evlilik ilişkisinin meyvesini mi toplayacağız?" Peter Davids[389]

Gates Vakfı kısa süre önce, kadınların medyada büyük ölçüde yetersiz temsil edildiğini ortaya koyan kapsamlı bir uluslararası araştırmaya sponsor oldu. "Örneğin 2019'da Birleşik Krallık'ta incelenen çevrimiçi haberlerin yalnızca %29'unda kadınların sözlerine yer verildi. Hindistan'da bu oran yalnızca %14'tü."[390] Kadınların toplumdaki konumunun yükseltilmesinde kaydedilen bütün harika ilerlemelere rağmen, kadınları "görmeye" ve "duymaya" hâlâ erkekleri görüp duymaya olduğumuzdan çok daha az eğilimliyiz.

Ataerkilliğe hiç karşı çıkılmayan önceki binyıllarda ise toplumsal koşullar, kadınların kamusal rollerde yükselebilme olanağını kim bilir ne kadar daha fazla baltalıyordu? Arkeolog Ian Morris, antik Atina'da kadınların var olduğuna dair bile neden bu kadar az kanıt bulunduğunu açıklar: "Kadınlar ve köleler görünmez kalır"; bunun nedeni Atina'nın "her yere sinmiş erkek yurttaş kültürüdür"; bu kültürde erkekler "yalnızca kadınları boyunduruk altına almakla kalmadı, kadınların yaşadığı mekânları da denetledi" ve böylece kadınları hem o

389. "Discovering Biblical Equality" içinde alıntı, s. 238
390. Kaynak: www.gates.ly/3bMqqQZ

dönemin kültüründe hem de bugünkü arkeolojik buluntularda neredeyse görünmez kıldı.[391]

Yeni doğmuş kilisenin yayıldığı daha geniş Greko-Romen dünyada da kadınlar için durum pek daha iyi değildi. Bazı nadir istisnalar olsa da,[392] saygın kadınlar kamusal önderlik rollerine heves etmezdi. Onların onuru evdeki ev işleri ve çocuk yetiştirme rollerinde bulunurdu. Yunan oyunlarında en yaygın kadın karakterler genellikle köle kızlar ve fahişelerdi; çünkü bu oyunlar "dışarıda" geçen öyküler anlatırdı. Saygın şehirli kadınların ve evlenmemiş genç kızların evde, gözden uzak kalmaları beklenirdi. O hâlde ortada "önder tipi" ne kadar az kadın bulunabildiği şaşırtıcı değildir. Ne de olsa bir kişinin önderlik armağanına sahip olduğunu kanıtlayabilmesi için belli bir eğitim alması ve kamusal yaşamda bir rol oynamasına izin verilmesi gerekir. Kadınlar gizli tutulduğu için, Tanrı tarafından öğretme ve önderlik armağanları verilmiş kadınların çok azı bu armağanların kamusal alanlarda tanınması, geliştirilmesi ve kullanılması için bir fırsat bulabildi.[393]

Peki, Yeni Antlaşma'da erkek önderlerin karılarından neden bu kadar seyrek söz edilir? Hristiyan evli çiftlerin eşitlik, ortaklık ve ortak bir statü yaşaması üzerine bugünkü vurgu, Hristiyan kilisesinin ilk döneminde neredeyse hiç yoktu; o dönemde – kilisede bile – ev işleri ve çocuk yetiştirme rolleri karılara verilirdi.

Benzer şekilde, Kutsal Kitap'ta erkeklere oranla neden bu kadar az kadın karakter bulunduğunu da sorabiliriz. Bugün Kutsal Kitap'ın Tanrı esinli olduğunu reddeden bazı eleştirmenler, bunun kitabın yalnızca ataerkil bir kültürün ürünü olduğunu kanıtladığını ileri sürer. Bazı tamamlayıcılar ise bunun, Tanrı'nın Egemenliği'nde yalnızca erkeklerin oynaması gereken benzersiz ve göz önündeki rolleri vurgulamanın Tanrı'ya özgü yolu olduğunu söyler. Ne var ki

391. Kaynak: Sandra Joshel ve Sheila Murnaghan, Women and Slaves in Greco-Roman Culture, s. 217-20. Aktaran: Barr, "The Making of Biblical Womanhood" (s. 226)

392. Bkz. Susan Hylen, Women in the World of the New Testament

393. Toplumsal koşulların ne tür insanların önder olabileceğini nasıl sınırladığını kavramamıza yardımcı olması için, varlıklı bir bölgede çoğunlukla yükseköğrenim görmüş insanlardan oluşan modern bir kilise düşünün. Şimdi eğitimsiz bir mavi yakalı işçinin o kilisede ön planda bir önder olarak hizmet etmesinin ne kadar olanaksız olacağını düşünün; bunun basit nedeni, onun bu belirli insanlar gözünde 'izlenebilirliğinin' (ve dolayısıyla önderliğinin) sorgulanacak olmasıdır. Kutsal Kitap'ta ihtiyar olan kölelere de hiç örnek bulunmamasının nedeni budur.

hem Kutsal Kitap'ın ilahi yetkisini hem de ele aldığı birçok tarihsel durumu anlamanın daha iyi bir yolu şunu söylemektir: *Tanrı vahyini belirli durumlardaki insanlara, o durumları ille de idealleştirmeden uyarlamıştır*. Bu hayati yorum ilkesini gözden kaçırdığımızda, Kutsal Kitap dönemlerinde çeşitli yerlerde kadınların erkeklere tabi olduğu gözleminden, safça, kadınların Tanrı'nın evrensel planının bir parçası olarak her yerde ve her zaman erkeklere boyun eğmesi gerektiği düşüncesine atlarız.

Uyarlamayı Anlamak

Tarihin sonunda Tanrı nihayet ideal bir toplum üzerinde hüküm sürecek. Ama düşüşten bu yana, bir zamanlar yaptığı gibi her şeyi yargıyla su altında bırakmak yerine, bozulmuş toplumun içinde kurtarıcı biçimde çalışmayı seçmiştir. Şimdilik Tanrı'nın kurtarışı öyle bir biçimde yağar ki "Kutsal Ruh'un yaşam veren suyu [var olan] toplumsal manzaranın üzerine dökülür, kıvrılarak akan bir nehir gibi karşılaştığı engebelere kendini uydurur. Ama bunu yaparken, suyun karşı konulmaz akışı gibi, manzarayı yeniden biçimlendirir ve sonunda eğri yolları doğrultur."[394]

Yeni Antlaşma yazarlarının çevredeki kültürün ataerkilliğine başıyla selam verir gibi göründüğü bir avuç metin, aslında Tanrı'nın uyarlamasının örnekleridir. Tanrı elindekiyle çalışır ve elçiler de onun örneğini izler – Egemenliğin tohumlarını hâlâ taşlarla ve yabani otlarla dolu bir toprağa ekerler. Şimdilik çağların üst üste bindiği bir dönemde yaşıyoruz. Tanrı'nın Egemenliği, düşmüş toplumsal sistemlerin her yere sindiği düşmüş bir dünyanın ortasında, burada. Bir gün Egemenlik bu sistemleri tümüyle gölgede bırakacak; ama şimdilik köklerini onların içine salıyor ve onlardan yeni bir şey çiçeklendiriyor.

Tamamlayıcı John MacArthur, Kutsal Yazılar'ı yalnızca erkekler yazdığı için bunun, Tanrı'nın yalnızca erkeklerin Tanrı sözünü öğretmesini istediğinin kanıtı olduğunu ileri sürer. MacArthur, İbraniler Mektubu'nu Priskila'nın (yanında Akvila ile) yazmış olabileceğini savunan akademisyenleri belli ki görmezden gelir. Ama asıl, antik dünyada *neredeyse hiçbir kadının yazmak için eğitilmediğini* fark

394. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 39

etmez – Kutsal Kitap'taki kitapları yalnızca erkeklerin yazmış olması (ya da Priskila kaleme sarıldıysa çoğunlukla erkeklerin) Tanrı'nın var olan durumla çalıştığının bir kanıtıdır; Tanrı bunu yaparken bütün erkeklerin *ve kadınların* okuyup yazabileceği nihai *şalom*'u getireceğini de vaat eder.

Karıların Boyun Eğmesi Üzerine Daha Fazlası

Kadınlar için antik toplumsal durum bugünkünden çok daha kötüydü (bizim de hâlâ alacak yolumuz var): Güç ve kamusal roller kadınlara değil erkeklere ayrıcalık olarak verilirdi; kadınların değil erkeklerin söylediklerine ve yaptıklarına kulak verilirdi; kadınlar küçücük bir ev alanıyla sınırlanır ve böylece köleler ve çocuklar kadar görünmez kılınırdı.

Kendi hakkını savunan her kadın bunun bedelini ödemek zorunda kalırdı. Örneğin Ester 1'de Kral Ahaşveroş (Serhas), krallıktaki seçkin erkekler için bir şölen verirken karısı Vaşti de aynı anda arkadaşlarını bir kadınlar şöleninde ağırlar. Şenliklerin ortasında Ahaşveroş "şaraptan keyiflenince" güzel karısına kendi şölenini bırakıp "güzelliğini halka ve önderlere göstermesini" buyurur, "çünkü görünüşü güzeldi." Vaşti gelmeyi reddedince, karısının itaatsizliği yüzünden herkesin önünde utanca düşen öfkeli kral bilge adamlarına danışır. Onlar Vaşti'yi kraliçelikten indirmeye ve onun kocasının yüzünü bir daha görmemesine karar verir. Bunu yapmalarının nedeni: Ülkedeki başka karıların da onun örneğini izleyip kocalarının buyruğuna uymama olasılığını ortadan kaldırmak. Amaç, "küçük büyük bütün kadınların kocalarına saygı göstermesidir."

Bu öykü, neredeyse her antik kültürde – burada İsrail değil Pers kültüründe – erkeklerin kamusal rollerde önderlik etmesi ve kadınların kocalarına tabi olması gerektiği varsayımının hüküm sürdüğünü kanıtlar. Böylece Kutsal Yazılar'ın kendisi *ataerkilliğin İsrail'in Tanrısı'nın özel bir yaratışı değil, düşüşün bir ürünü olduğunu* gösterir.

Elçiler, Roma İmparatorluğu boyunca Müjde'yi duyurup kiliseler kurarken kendilerini benzer, erkek egemen bir dünyada bulurlar. Efesliler 5'i zaten

inceledik, ama bu metnin dışında da elçilerin birinci yüzyıl kilisesindeki Hristiyan karılara verdiği öğüt oybirliğiyle aynıdır. Pavlus Koloselilere, "Ey kadınlar, kocalarınıza boyun eğin…"[395] diye, Titus'a da "… genç kadınlara … kocalarına boyun eğmeyi öğret"[396] diye yazar. Petrus da aynı şeyi söyler: "Ey kadınlar, … kocalarınıza boyun eğin…"[397] Kutsal Kitap'ı yetkili saydığını söyleyen herkese bu, ilk okuyuşta tümüyle kesin görünür. *Tanrı'nın bütün evlilikler için idealinin karının kocaya boyun eğmesi olduğunu varsayabiliriz; ama bu bölümün geri kalanında, bu yanlış varsayımın bu metinlerin yüzeysel ve yanlış bir okumasını gerektirdiğini göstererek bu sonuca itiraz edeceğim.*

Pavlus'un Koloseliler'deki şu sözleriyle ne yapacağız: "Ey kadınlar, Rab'be yakışır biçimde kocalarınıza boyun eğin. Ey kocalar, karılarınızı sevin, onlara sert davranmayın."? Bu ayetlerin yorumundan, Efesliler 5'te vardığımız sonuçlardan farklı sonuçlara varmamamızı öneriyorum. Akademisyenlerin ortak görüşü, Koloseliler ve Efesliler'in aynı dönemde yazıldığı, hatta her iki mektupta da yinelenen temel malzemede bir tür "kes-yapıştır" yaklaşımı görüldüğü yönündedir. Öncesindeki ayetler her iki metinde de neredeyse aynıdır. Her ikisi de şu ifadeleri aynı sırayla kullanır: "birbirinize", "mezmurlar", "ilahiler", "Ruh'tan gelen ezgiler", "yüreğinizde şükranla", "adıyla", "Rab", "İsa", "Mesih", "Baba Tanrı". Fark şudur: Yalnızca iki ayet uzunluğundaki Koloseliler metni, on üç ayet uzunluğundaki daha uzun Efesliler metninin kısaltılmış bir biçimidir. Efesliler 5, Koloseliler'deki az sayıdaki malzemeyi genişletir ve böylece ona ışık tutar.

Peki Titus 2:3-5 ve 1 Petrus 3:1'deki diğer iki metin ne olacak? Pavlus ile Petrus'un bu metinlerde, insanlık tarihi boyunca bütün karılara kocalarına boyun eğmelerini buyuran evrensel bir buyruk verdiğinden kuşku duymak için iyi bir

395. Koloseliler 3:18
396. Titus 2:5
397. 1 Petrus 3:1

nedenimiz var.[398] Bu, Aristoteles'in ev düzeni kurallarına uyan birinci yüzyıl Akdeniz insanlarına verilmiş pastörel bir öğüttür ve bu nedenle *yaratılıştaki tasarımdan değil, anlaşılabilir bir itibar kaygısından kaynaklanır*. Açıklamama izin verin.

398. Kitabımın fazla uzamaması için 1 Petrus 3:1-7'yi bütünüyle açmamaya karar verdim. Ancak bu iş için Andrew Bartlett'in "Men and Women in Christ" adlı kitabının 6. bölümünü öneririm. Bölümün başlığı "Submission and Honour: 1 Peter"dır. Bartlett, bence ikna edici biçimde, Petrus'un da kültürün hiyerarşik düzenini karşılıklı boyun eğme öğretişiyle içeriden çökertmek için özünde Pavlus'un Efesliler 5'te izlediği yolu izlediğini gösterir. Pavlus gibi Petrus da 3:1-6'da karının kültürel olarak beklenen boyun eğici rolünü ne yıkar ne de evrensel olarak onaylar; onu Müjde'den gelen yeni gerekçelerle yeniden biçimlendirir: Hristiyan olmayan kocadan korkmak değil, Tanrı'ya umut bağlamak ve kocayı Mesih'e kazanmaya çalışmak. Ve Pavlus gibi Petrus da Hristiyan kocanın kültürel olarak beklenen yetkili rolünü ne idealleştirir ne de kınar; ama 3:7'de onu üç yolla güçlü biçimde yeniden biçimlendirir: 1) Kocalar karılarına karşı "aynı şekilde" davranmalıdır (bu, birçok tamamlayıcı akademisyenin gözden kaçırır göründüğü can alıcı ifadedir); daha önce şunlar için belirtildiği gibi: imanlıların Tanrılarına ve krala karşı (2:13); kölelerin efendilerine karşı (2:18-25); Mesih'in kendisini öldürenlere karşı (2:21); ve Yaratılış 18'de Sara'nın İbrahim'e karşı tutumu da dahil olmak üzere karıların kocalarına karşı (3:1-6) – yani *alçakgönüllü bir boyun eğişle.* 2) Kocalar karılarıyla, karılarının kendilerinden daha az güçlü olduğunu gözeterek yaşamalıdır. 3) Kocalar karılarını onurlandırmalıdır; çünkü karılar (Greko-Romen kültürün aksine) tabi bir konumda değildir, zira kurtuluşun eşit ortak mirasçılarıdır. Buradaki "onur" sözcüğü, mektubun daha önceki bir yerinde bütün imanlıların Sezar'a göstermesi gereken boyun eğişi anlatmak için kullanılan sözcüğün aynısıdır; 2:13 (yetkililere "boyun eğin") ile 2:17'yi ("imparatoru onurlandırın") karşılaştırın. Başka bir deyişle Petrus, tam olarak bu sözcükleri kullanmadan, kocalara karılarına karşılık olarak boyun eğmelerini (yani alçakgönüllü, onurlandıran bir hizmeti) söyler. Bu şekilde anlaşıldığında Petrus, Efesliler 5'teki Pavlus gibi, evlilikte boyun eğmenin anlamını yalnızca bir başkasının yetkisine uymaktan uzaklaştırıp alçakgönüllülükle hizmet etme ve hoşnut etme bağlılığına doğru yeniden biçimlendiriyor görünür. Yetkiye uyum yalnızca tek yönlü akabilir; oysa Efesliler 5 ve 1 Petrus 3'te gösterildiği gibi ve içinde bulundukları daha geniş toplumsal yapılar ne olursa olsun, Hristiyan evlilikleri iki yönlü akan alçakgönüllü bir hizmeti göstermelidir. Şuna da dikkat edin: Petrus karının boyun eğmesinin gerekçesi olarak, kocanın Tanrı'nın tasarımı gereği onun üzerinde tek taraflı yetkiye sahip olduğunu göstermez. Petrus buna inansaydı, burası ondan söz etmek için mükemmel bir yer olurdu. Ama söz etmez; hatta Kutsal Kitap'ın hiçbir yerinde hiçbir ayet kocalara karıları üzerinde tek taraflı yetki kullanmalarını buyurmaz.

Ev Düzeni Kuralları

"Kadınlar, boyun eğin" ayetlerini bağlamlarından kopardığımızda onları kanıt metni olarak kullanma tehlikesine düşeriz. Edebî bağlama, yani bu ayetleri ve benzerlerini içinde bulduğumuz daha geniş metinlere bakalım:

	Karılar–kocalar/ Kadınlar–erkekler	*Çocuklar–anne babalar*	*Köleler–efendiler*
Efesliler	5:21-33	6:1-4	6:5-9
Koloseliler	3:18-19	3:20-21	3:22-4:1
1 Petrus	3:1-7	Söz edilmez	2:18-25
Titus	2:1-8	Söz edilmez	2:9-10
1 Timoteos	5:1-16	Söz edilmez	6:1-3

Edebî bağlamı incelerken neyi fark ediyoruz? Birincisi, karının boyun eğmesinden her söz edildiğinde, bu, kocalardan, karılardan, çocuklardan ve kölelerden oluşan evlerin içindeki ilişkilerin ele alındığı ve "ev düzeni kuralları" denen bir metnin parçasıdır. Aristoteles'in daha önceki öğretişini izleyen Roma hukukuna göre evler, kıdemli bir erkeğin yönetimi altında katmanlara ayrılmalıydı. Yetişkin bir erkek yoksa bu rolü kıdemli kadın üstlenirdi. Antik ev düzeni kuralları, azalan sırayla belirtilen bir hiyerarşiyi izlerdi: önce evin reisi; sonra karı; sonra çocuklar ve köleler. *Başka bir deyişle Pavlus ile Petrus, Hristiyan tarihinin geri kalanı boyunca bütün evli çiftlere uygulanması gereken, bağlamdan bağımsız bir bilgelik saçmıyorlar.* Çok özel bir bağlama sesleniyorlar: Müjde'nin, Roma toplumunun düzenlediği biçimiyle ortalama antik evde hayata geçirilmesine.

İkincisi, bu metinlerin hiçbirinde kocaya önderlik etmesi buyrulmaz. Karıya yalnızca boyun eğmesi söylenir. Elçiler, erkek önderliğinin zaten yürürlükte olduğunu varsayar. Buyruklarıyla yapmaya çalıştıkları şey, erkeğin önderliğini yumuşatmak ve karının daha düşük statüsüne onur kazandırmaktır. Petrus ve Pavlus, kadınları kocanın önderliğine sadece katlanmak yerine, boyun eğmeyi gönüllü ve Müjde'nin güç verdiği bir şey olarak benimsemeye yönlendirir.

Üçüncüsü, bütün bu metinlerde – ve bu, bu bölümün argümanı açısından en önemli noktadır – *karıya buyrulan kocasına boyun eğme, köleye buyrulan efendisine boyun eğme ile paralel gider*. Bu yerlerin ikisinde paralellik çocukların anne babalarına itaatine de uygulanır; ama efendi-köle bağlantısı her seferinde kurulur.

Kölelik ile ataerkillik arasındaki paralelliğe birazdan döneceğim; ama şimdi vurguladığım nokta şu: Pavlus ile Petrus ne köleliği ne de evlilikte kadının tabi kılınmasını idealleştiriyor – bunun yerine, bütün iyi ruhsal önderlerin yapması gerektiği gibi, birlikte çalıştıkları kiliselere *bazen ideal olmaktan çok uzak olan durumlardan en iyi biçimde yararlanmaları* için yardım ediyorlar. Tanrı da Yaratılış 16'da, köle Hacer kendisine kötü davranan hanımı Sara'dan kaçtığında buna benzer bir şey yapar. Tanrı, Hacer'i kurtarıp yüreklendirdikten sonra şöyle der: "Hanımına dön ve ona boyun eğ."[399] Hangimiz Tanrı'nın ona verdiği bu talimatın, onun için en yüce ve en iyi olanın ifadesi olduğu sonucuna varırız? Hayır, Tanrı'nın ona verdiği ebeveynce öğüt, ideal olmaktan çok uzak bir durumdan en iyi biçimde yararlanmasına yardım eder. Görünüşe göre Sara'ya boyun eğmek, Hacer ve çocuğu için ıssız topraklara kaçmaktan daha iyidir.

Bugün bile içinde bulunduğumuz ideal olmayan bir durumdan en iyi biçimde yararlanmak bazen daha iyidir. Örneğin yeni evlenmiş olan babam, Güney Afrika Ordusu'nda iki yıllık zorunlu askerlik hizmetine alındı. Evde yeni doğmuş bir çocuğu ve genç bir karısı varken bunun ideal olmaktan çok uzak olduğunu biliyordu, ama elleri kolları bağlıydı. Yapabileceği tek şey kötü bir durumdan en iyi biçimde yararlanmaktı. Ya bu ya da hapis. Bir pastör de bazen cemaatine demokratik bir seçimde oy kullanmalarını öğütleyebilir; oysa demokrasi Kutsal Kitap'ta yoktur ve bu nedenle insan toplumu için ille de Tanrı'nın ebedi ideali değildir. Ona karşı vaaz vermek gereksiz bir tepki doğururdu – aynı şey birinci yüzyılda Aristoteles'in ev düzeni kuralları için de söylenebilir.[400]

399. Yaratılış 16:9

400. Ayrıca, Aristoteles'in ev düzeni kuralları ve o zamanki monarşik yönetim gibi, demokrasi de belki toplumun şimdiye kadar keşfettiği en iyi yönetim sistemidir.

İtibar Kaygısı

Peki Petrus ile Pavlus, ideal olmayan bir durumdan en iyi biçimde yararlanmalarına yardım etmek dışında, karılara ve kölelere neden kocalarına ve efendilerine gönüllü olarak boyun eğmelerini öğütler – üstelik kocalara ve efendilere de karılarına ve kölelerine yumuşak ve saygılı davranmaları buyrulurken? Metinlerin çoğunda ikna edici bir yanıt buluruz: *Pavlus ile Petrus, yeni filizlenen kiliselerin, onları seyreden dünyanın gözündeki güvenilirliğini ve müjdeleme açısından çekiciliğini korumaya özen gösterirler; bu dünya, kadınların ve kölelerin paterfamilias'a itaatinin Roma yasası olduğu bir dünyadır.*

İşte metinlerde bunun kanıtı:

- Petrus kölelere ve karılara seslenmeden hemen önce imparatora boyun eğmeyi öğütler ve şunu ekler: "Çünkü *iyilik yaparak akılsız insanların bilgisizce konuşmalarını susturmanız* Tanrı'nın isteğidir."[401]
- Petrus karılara şöyle der: "Kocalarınıza boyun eğin; *öyle ki, kocalarınızdan Tanrı sözüne inanmayanlar varsa, karılarının davranışıyla, söze gerek kalmadan kazanılsınlar.*"[402]
- Pavlus Girit'teki karılar hakkında şöyle der: "Kocalarına boyun eğsinler; *öyle ki, kimse Tanrı'nın sözünü kötülemesin.*"[403]
- Pavlus Giritli kölelere şöyle der: "[Sizler] efendilerinize boyun eğin; *öyle ki, Kurtarıcımız Tanrı'ya ilişkin öğretiyi her yönden çekici kılasınız."*[404]
- Pavlus Efesli kölelere şöyle der: "Kölelik boyunduruğu altında olanların hepsi efendilerini her türlü saygıya layık saysın; *öyle ki, Tanrı'nın adı ve öğretimiz kötülenmesin.*"[405]
- Pavlus, Timoteos aracılığıyla Efes'teki kiliseye verdiği bütün talimatlarla ilgili olarak şöyle yazar: "Halka bu talimatları ver; *öyle ki, kimse kınanacak durumda*

401. 1 Petrus 2:15
402. 1 Petrus 3:1-2
403. Titus 2:5
404. Titus 2:10
405. 1 Timoteos 6:1

olmasın. … [D]üşmana iftira için hiçbir fırsat vermesinler."[406]

Burada neler oluyor? Özellikle 1 Petrus, ama aynı zamanda Titus ve 1 Timoteos da, acı çeken, küçük ve çoğu zaman zulüm gören kiliselere yazılmış mektuplardır. Şeytan'ın stratejisi bu kiliselere olumsuz dikkat çekmektir. Efesliler'e Mektup ise "kurum içi" bir belgedir; tümüyle Hristiyanlara yazılmıştır ve dışarıdakilerle ilgili bir kaygı taşımaz (bu nedenle itibar kaygısından söz edilmez); oysa bu üç mektuptaki amaç, kilisenin dışarıdakilerle ilişkilerinde nasıl göründüğüne dair duruma özgü bir kaygıyı ele almaktır. Cynthia Westfall şöyle der:

Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin önemli bir yer tuttuğu bir onur kültürüydü. Bir kadın kocasını denetleyerek onun "efendisi gibi davranırsa", bu, Roma İmparatorluğu'nun bütün hiyerarşisine ve himaye sistemine yönelik yıkıcı bir meydan okuma olarak görülürdü. Bu tür geleneklerin çiğnenmesi ciddiye alınırdı ve kilisenin itibarını yok edebilirdi – kadınların davranışı, ilk kiliseye ve başka mezhepçi dinsel hareketlere yönelik polemik saldırılarına malzeme oluyordu.[407]

Kölelerin ve karıların yasa gereği *paterfamilias*'a boyun eğmeye zorlandığı bir dünyada, bu karılar ve köleler bunun da ötesine geçmeye ve hayatlarını gönüllü olarak kocalarına ve efendilerine teslim etmeye çağrıldılar. Neyse ki *paterfamilias* bir Hristiyansa, elçiler ona da ev halkını içtenlikle kollaması için kendi talimatlarını vermişlerdi.

Bütün bunları şunu söylemek için anlattım: Petrus ile Pavlus karılara kocalarına boyun eğmelerini söylediklerinde, bir tür Hristiyan ideali olarak bütün evliliklerde toplumsal cinsiyete dayalı bir hiyerarşiyi mutlaklaştırmıyorlardı. Aksine, kendilerini ideal olmayan bir duruma uyarlıyorlardı. Petrus mektubunun açılış satırında, gelecekteki yetkinleşmiş toplumda yaşayan imanlılara değil, "illere dağılmış sürgünlere" seslenir – biz yabancılarız; Tanrı'nın Egemenliği'ndeki gerçek yurttaşlığımızı yaşarken bile uyum sağlamak için elimizden geleni yaparız. Ev için geçerli antik kuralları anladığımızda, bu metinler, kilisenin kültürel kurallara açıkça başkaldırmadan onları içeriden çökertmeye yönlendirildiği şeklinde anlaşılmalıdır. Petrus ile Pavlus kusurlu sistemlerin içinde yollarını

406. 1 Timoteos 5:7, 14
407. Kaynak: www.bit.ly/3EL7OgM

bulurlar; çünkü Roma yetkilileri Hristiyanları hapse atmak için her türlü bahaneyi ararken, her meydan okuma bu küçük kiliseleri sıkı denetime ve zulme maruz bırakırdı. İlginçtir ki 1 Petrus, Titus ve 1 Timoteos yazıldığında, yazarları Petrus ile Pavlus'un Roma düzenini bozdukları için idam edilmelerine yalnızca birkaç kısa yıl kalmıştı.

"Köleler, Boyun Eğin … Aynı Şekilde Kadınlar, Boyun Eğin"

Titus'a, karıları kocalarına boyun eğmeye yönlendirmesi söylenir (2:3); hemen ardından kölelerin de efendilerine boyun eğmesi gerektiği söylenir (2:9).

Petrus, Pavlus'un sırasını tersine çevirir: Önce köle-efendi ilişkilerinden, sonra karı-koca ilişkilerinden söz eder. 1 Petrus 2:18'de kölelere, yalnızca iyi ve yumuşak huylu efendilerine değil, haksız olanlara da tam bir saygıyla boyun eğmeleri söylenir; sonra 3:1'de karıların da aynı şekilde kocalarına boyun eğmeleri gerektiğini okuruz. Petrus'un sözleri bu talimatlar arasındaki bağlantıyı pekiştirir: "Köleler … boyun eğin … kadınlar, siz de aynı şekilde boyun eğin…".

Şimdi bu bölümün temel argümanına geliyoruz: *Tamamlayıcılar karıların boyun eğmesiyle ilgili talimatı zamansız ve evrensel bir talimat olarak yorumlasalar da, köleliği artık geride bırakmış olan biz modern insanlar, buna paralel olan kölelerin boyun eğmesiyle ilgili talimatın aslında duruma bağlı bir talimat olduğunu anlıyoruz!*

Kimse dinlemediğinde tarih tekerrür ettiği için, bu kavrayışı biraz derinlemesine açacağım.

Hristiyanların Köleliğin Kaldırılmasına Direnişi

Tanrı'nın adaletine duydukları bağlılıkla harekete geçen Hristiyan kölelik karşıtları, köleliği bir kurum olarak ilk kez 1833'te Birleşik Krallık'ta alt ettiler; ardından kölelerin özgürlüğe kavuşması zamanla başka ülkelere de yayıldı. William Wilberforce, John Wesley, John Newton, Charles Finney, Grimké kardeşler, Harriet Stowe, Olaudah Equiano ve Frederick Douglass gibi insanlar sonunda kölelik kurumunu görkemli ve sarsıcı bir biçimde durma noktasına

getirdiler. Bütün modern Hristiyanlar toplumsal dönüşümün bu kahramanlarını anlatmayı sever.

Daha az bilinen ve artık Hristiyanlar için bir utanç konusu olduğu için belki de bilerek unuttuğumuz şey şudur: ABD'de köleliğin kaldırılmasının en büyük karşıtları Güney'deki Hristiyanlardı. Hatta bugün ABD'nin en büyük mezhebi olan Güney Baptistleri (Southern Baptists), tam da bu konu yüzünden 1845'te Kuzey Baptistlerinden ayrıldı.

On sekizinci yüzyıla kadar Hristiyanların çoğu köleliğin Kutsal Kitap'a uygun olduğuna inanıyordu ve bununla köleliğin *Tanrı tarafından onaylandığını* kastediyorlardı. Amerika'da Robert Dabney ve J.H. Thornwell gibi Kutsal Kitap akademisyenleri, köle sahibi olmayı Kutsal Kitap'a dayanarak savunan güçlü argümanlar kurdular. Döneminin en büyük Reformcu teoloğu Charles Hodge, *The Biblical Case for Slavery* adlı bir deneme yazdı ve orada şunları savundu:[408]

- *Köleliği Tanrı kurdu.* Tanrı, Nuh'un oğlu Ham'ı köle olmakla lanetleyerek[409] köleliği bizzat kendisi başlattı.
- *Tanrı köleliği onayladı.* İbrahim'in, Davut'un ve Eyüp'ün bile köleleri vardı.
- *Musa'nın yasası köleliği destekledi.* Örneğin On Buyruk'un dördüncü ve onuncu buyruğunda Tanrı'nın halkının köle sahibi olduğu varsayılır. Ayrıca Musa'nın yasası yoksul düşmüş Yahudilerin ve savaşta yenilenlerin köle yapılmasına izin veriyordu.[410]
- *İsa hiçbir zaman köleliğe karşı konuşmadı.* Kınamadığı şeyi onaylamış olmalıdır.
- *Elçiler kölelere efendilerine boyun eğmelerini buyurdu.* Köleliği kınamadan düzenlediler.
- *Elçiler Müjde'nin olumlu bir yönünü resmetmek için köleliği kullandılar* – biz "Mesih'in köleleri", bize sahip olan efendiye tümüyle itaat etmeliyiz.

Birkaç teolog bu çoğunluktaki teologların fikrini değiştirmeye çalıştı ama başaramadı. Örneğin 1845'te dört gün süren bir tartışmada kölelik karşıtı Jonathan Blanchard, "Kutsal Kitap'ın geniş ilkelerini" ve "Kutsal Yazılar'ın

408. Bu kısım için Kevin Giles'ın "What the Bible Actually Teaches on Women" adlı kitabının 8. bölümüne borçluyum.
409. Yaratılış 9:20-27
410. Levililer 25:39-41; 25:44-46

bütününü" gözden geçirdi. Ona göre "Kutsal Kitap'ın ilkelerinin adalet ve doğruluk olduğu" apaçıktı. İnsanın neredeyse her şeyi desteklemek için ayet aktarabileceğini ve sonunda Kutsal Yazılar'ın her şeyi kuşatan gerçeklerine karşı çıkan yorumlara varabileceğini savundu.

Ne yazık ki Güney'in Kutsal Kitap'a inanan Hristiyanları, Tanrı'nın köleliği onayladığına o kadar inanmışlardı ki, köleliği sürdürme haklarını savunmak için yarım milyondan fazla cana mal olan bir iç savaşta silaha sarılmaya hazırdılar! İç savaş Amerika'nın Güney'inde ırkçılığın sonunu getirmemiş olsa da, bir zamanlar köle sahibi olan Hristiyanları, sonunda köleliğin yanlış olduğunu kabul etmelerini sağlayacak kadar küçük düşürdü. Adalet duygusuyla ilerleyen, durdurulamaz kültürel değişim onları Kutsal Yazılar'a geri dönmeye yöneltti ve orada yavaş ama emin adımlarla yanlış yolda olduklarını gördüler. *Bugün neredeyse her Kutsal Kitap akademisyeni, daha önceki "Kutsal Kitap'a dayalı" argümanlar ne kadar çok olursa olsun, Kutsal Kitap doğru anlaşıldığında köleliği desteklemediğine ve bu uygulamanın günah olduğuna inanmaktadır.*

Kölelik ile Ataerkilliğin Karşılaştırılması

Şimdi köleliğin, uygarlık tarihi boyunca süregelen, erkeklerin önderlik etmesi gerektiği varsayımı olan ataerkillikle nasıl paralel gittiğini görelim. Kutsal Yazılar'ı tamamlayıcı bir yöntemle yorumlayan biri için benzer bir argüman dizisinin ne kadar kolay üretilebileceğine bakalım:[411]

- *Erkeğin yetkisini Tanrı kurdu.* Tanrı, düşüşten önce bahçede Adem'i Havva'nın önderi yaptı.
- *Tanrı erkeğin yetkisini onayladı.* Tanrı'nın halkına kadın atalar değil, erkek atalar önderlik etti. İsrail tarihine kraliçeler değil, krallar egemendir.
- *Musa'nın yasası erkeğin yetkisini destekledi.* Onuncu buyruk, komşumuzun karısına, eşeğine ya da başka herhangi bir malına göz dikmememiz gerektiğini söyler. Kâhinler kadın değil, erkek olmalıdır.

411. Bu kısım için Kevin Giles'ın "What the Bible Actually Teaches on Women" adlı kitabının 8. bölümüne borçluyum.

- *İsa hiçbir zaman kocanın yetkisine karşı konuşmadı.* Kınamadığı şeyi onaylamış olmalıdır.
- *Elçiler karılara kocalarına boyun eğmelerini buyurdu.* Ataerkilliği kınamadan düzenlediler.
- *Elçiler Müjde'nin olumlu bir yönünü betimlemek için kocanın yetkisini kullandılar*; bu betimlemede koca efendi olan Mesih'i temsil edecek, karı da Mesih'e boyun eğer gibi kocasına boyun eğecekti.

Kutsal Kitap'tan kölelik ve ataerkillik lehine argüman kurma girişimleri arasındaki dikkat çekici ve insanı ayıltan paralellikleri görebiliyor musunuz? Dünyanın en büyük kilisesi bile artık "kadınlar, boyun eğin" ve "köleler, boyun eğin" metinleri arasındaki paralelliği kabul ediyor: 1988'de Papa II. Jean Paul, Pavlus'un Efesliler 6'daki sözlerini köleliği haklı çıkarmak için kullanmanın, Efesliler 5'i evlilikte kadının tabi kılınmasını haklı çıkarmak için kullanmaktan farksız olduğunu açık seçik biçimde savundu.[412]

Elma ile Armut mu?

Tamamlayıcı teologlar bu benzerliğe nasıl yanıt verir? George Knight, "kadınlar, boyun eğin" ve "köleler, boyun eğin" metinlerinin çok farklı olduğunu – "elma ile armut" olduğunu – söyler. Nasıl yani? Önde gelen bir tamamlayıcı teolog olan Sam Storms'un yazdığı bir makaleden[413] alıntılar yapacağım; Storms bu makalede, karıların boyun eğmesini onaylamayı sürdürürken köleliği neden kınayabileceğimize inandığına dair altı neden sıralar. Onu parça parça aktaracağım, sözlerini italik ve tırnak içinde vereceğim, ardından her birine yanıt vereceğim:

Birincisi, *"Kutsal Yazılar'ın, istenmeyen ilişkileri kalıcı idealler olarak onaylamadan düzenlediği bilinmektedir (bkz. Matta 19:8, 1 Korintliler 6:1-8). Pavlus'un kölelerin ve efendilerin birbirleriyle nasıl ilişki kurması gerektiğine dair önerileri, bu kurumun iyi olduğunu varsaymaz."*

412. Pope John Paul II, Mulieris Dignitatem, s. 24. Aktaran: Barr, s. 110.
413. Kaynak: www.bit.ly/2ZXK1LY

Demek ki Storms, Tanrı'nın kendini toplumsal yapılara uyarlamaya hazır olduğunu gerçekten anlıyor. Güzel! Oysa Greko-Romen dünyada bir karının kültürün gerektirdiği biçimde bir *paterfamilias*'a boyun eğmesi hakkında söylenmesi gereken argüman tam da budur – Kutsal Kitap onu onaylamadan düzenler.

İkincisi, *"Kölelik kurumu yaratılışa dayanmaz; düşüşten kaynaklanan bir bozulmadır. Öte yandan evlilik ve erkeğin başlığı (önderliği), düşüşten önce var olan özgün yaratılış düzeninin parçasıdır."*

Burada Storms, Yaratılış 2 ve 3'ü yanlış yorumlar ve sonra Yaratılış 3:16'nın yaratılışın değil, doğrudan düşüşün sonucu olduğunu söylediği bir şeyi idealleştirir.

Üçüncüsü, *"Köleliğin ortadan kalkmasının tohumları birçok kez ekilmiştir. Bkz. Filimun 16, Efesliler 6:9. Ancak Yeni Antlaşma'daki hiçbir şey, aynı şeyin karı-koca ilişkisi için de öngörüldüğünü düşündürmez."*

Bu doğru değildir. Galatyalılar 3:28, 1 Korintliler 7 ve Efesliler 5'in, özellikle de karşılıklı boyun eğme öğretişinin doğru bir okuması, evlilikteki erkek üstünlüğünün gerçekten de "ortadan kalkmasının tohumlarıdır".

Dördüncüsü, *"kölelik argümanı karının kocasına boyun eğmesini geçersiz kılmak için kullanılırsa, bu, çocuğun anne babasına boyun eğmesini de geçersiz kılmaz mı? Pavlus'un Efesliler 5-6'da karı-koca, anne baba-çocuk ve köle-efendi ilişkilerinin hepsini nasıl ele aldığına dikkat edin."*

Storms yanlış sözcüğü kullanıyor: Çocukların "itaat etmesi" gerekirken, karıların ve kölelerin "boyun eğmesi" gerekir. Bu, karıları ve köleleri benzersiz bir biçimde birbirine bağlar. Storms ayrıca o kültürdeki anne babaların ve çocukların anne baba-çocuk ayetlerini bugün Batı'da bizim okuduğumuz gibi okuyacaklarını varsayıyor gibi görünüyor. Oysa hangimiz çocuklarımızın *yetişkinliklerinin epey ilerisine kadar* anne babalarına itaat etmesi gerektiğinde ısrar ederiz? Efesliler 6, birinci yüzyıl okuyucusunun kulağında, Pavlus'un yetişkin

çocuklara bile anne babalarını yalnızca onurlandırmalarını değil, onlara itaat etmelerini de buyurması olarak anlaşılırdı.[414]

Ama anne baba-çocuk ilişkisi o zaman da bugünkü gibi olsaydı bile (ki değildi), *evlilikteki cinsiyete dayalı bir hiyerarşi, ana babalıktaki kuşaklar arası hiyerarşiden çok farklıdır*. Küçük çocuklarımızın yaşam ve bilgelik hakkında az şey bilmesi, onları bağımlılığın ve itaatin kendileri için en iyisi olduğu bir konuma yerleştirir ve bu nedenle bu durum eşitlikçi kültürlerde bile gözetilir. Aynı şey eğitimli iki yetişkinin evliliği için geçerli değildir. Ana babalığın amacı, çocuklarımızı bağımlılığın ve itaatin ötesine taşımak ve sonunda kendi ailelerinin önderleri olarak ayakta durmalarını sağlamaktır; o zaman onlar bizim akranlarımız olurlar (Pavlus'un Efesliler 5:31'de ima ettiği gibi). Bu nedenle bir anne babanın çocuğu üzerindeki önderliğini yaşadıkları sürece kalıcı kılmaya çalışmak yanlış olur. O hâlde bunu eşimize yapmanın doğru olduğundan neden bu kadar emin olalım?

Beşincisi, *"Pavlus'un kölelere verdiği talimatlarda kölelikle ilgili olarak hiçbir kalıcı ahlaki buyruk ya da ahlaki mutlak kullanılmaz."*

Burada Storms birinci noktayı yineliyor. Ama 1 Petrus 2-3'teki sözlere bakın: "Köleler, efendilerinize boyun eğin … kadınlar, siz de aynı şekilde kocalarınıza boyun eğin." Storms neye dayanarak birincinin kalıcı bir ahlaki buyruk olmadığından, ikincinin ise öyle olduğundan emin? Tutumu tutarsızdır.

Altıncısı, *"Pavlus bir kölenin özgürlüğüne kavuşma olasılığını açıkça öngörür ve onaylar (1 Korintliler 7:21). Karılar ve onların kocalarına boyun eğmesiyle ilgili olarak buna benzer hiçbir şey söylemez."*

414. "Çocuklar ile anne babalar arasındaki ilişki, günümüz kültüründen önemli açılardan farklıydı. Modern dünyada, yetişkinliğe eriştikten sonra bir noktada büyümüş çocukların anne babalarından bağımsızlık kazanacağı ve artık onların yetkisi altında olmayacağı varsayılır. Antik dünyada durum böyle değildi; orada yetişkin çocukların yetişkinliklerinin epey ilerisine kadar anne babalarının yetkisi altında kalmaları beklenirdi." (Howard Marshall, "Discovering Biblical Equality", s. 188.)

Bunun nedeni, köleliğin aksine evliliğin Tanrı'nın tasarımı gereği tek beden bir ilişki olmasıdır.[415] Kölelikten kurtuluş arzu edilen bir şeydi; çünkü bu, Tanrı'nın koyduğu *çalışma* kurumunun kurtarılmasıdır. Benzer şekilde ataerkillikten kurtuluş da Tanrı'nın koyduğu *evlilik* kurumunun kurtarılmasıdır. Pavlus'un Efesliler 5'i yazmaktaki amacı, Aristoteles'in kurallarına karşı bir devrim mesajı vermeden, o kültürde mümkün olabildiğince eşit bir evlilik ortaya çıkarmaktır.

Bütün bunları şunu söylemek için anlattım: George Knight'ın ve Sam Storms'un iddialarının aksine, kölelik ile ataerkillik son derece *benzerdir*; hiç de elma ile armut değil, *aynı düşmüş ağacın çürük meyveleridir*. Kölelik, ilke olarak, kocanın karısına önderlik ettiği varsayımına çok benzer. İfade biçimi ister iyiliksever ister acımasız olsun, her iki uygulama da düşmüş bir dünyanın sonucudur. Bir yandan "iyiliksever" ataerkilliğin kalesi olurken, öte yandan – bugün bütün Hristiyanların yaptığı gibi – "iyiliksever" köleliği bile kınamanın hiçbir anlamı yoktur.

Hatta Müjde'nin toplum üzerindeki uzun vadeli etkilerinden biri köleliği alaşağı etmekse, aynı taşla vurduğu bir başka kuş da ataerkilliktir. Bu nedenle Clarice Martin, Afrikalı Amerikalılar arasında Kutsal Kitap yorumu üzerine yazdığı dikkat çekici bir makalede düşündürücü bir soru sorar: "Siyah erkek vaizler ve teologlar, kölelerle ilgili vaaz verirken ve teoloji yaparken nasıl özgürleştirici bir yorumbilim, kadınlarla ilgili olarak ise lafzi bir yorumbilim kullanabilir?"[416]

Önceki Haksizliktan Alinacak Dersler

Tamamlayıcı akademisyenler, kölelik ile ataerkillik arasındaki benzerlikleri inkâr ederek Amerika'nın Güney'inde köleliğin kaldırılmasına karşı çıkan Hristiyanların hatasını yineliyorlar ve teolojik keskinliklerine güvenen kiliseleri,

415. Jane Hooker, Storms'un listesine ekleyeceğim bir argüman daha ileri sürer: "Kutsal Kitap'taki kölelik uygulaması ile daha yakın tarihteki Amerikan kölelik uygulaması arasında önemli farklar vardır." (Kaynak: www.bit.ly/3GNFnk9) Bununla kastettiği şey, son yüzyıllarda köleliği sona erdirmeye yönelik toplumsal hareketin anlaşılabilir olduğu, ama birinci yüzyıldaki köleliğin o kadar da kötü olmadığı gibi görünüyor. Ama birinci yüzyılda da kölelere korkunç davranılıyordu. Üstelik bu görüş asıl noktayı da kaçırıyor: Her iki durumda da kölelik, bir insana ekonomik amaçlarla sahip olmayı içeriyordu. Köleliğin kaldırılması yalnızca kölelere yapılan kötü muameleyle değil, köleliğin iyiliksever biçimde uygulanmasıyla da mücadele etti.
416. Cain Felder (ed), Stony the Road we Trod, s. 226. Aktaran: Barr, bölüm 6.

İsa'nın kilisesi için ikinci bir utanca ve kilisenin kendi insanlarının bir kısmını değersizleştirmesinin sürmesine sürüklüyorlar.

Bütün bunları daha da trajik kılan şey, dünyada erkeğin başlığını savunanların en etkililerinin, Amerikan kiliselerinin dörtte birinin bağlı olduğu imanlılar topluluğu olan *Güney Baptistleri* olmasıdır. Önde gelen akademisyenleri ve medya kuruluşları aracılığıyla fikirlerini dünyaya yaymayı sürdürüyorlar. Ne yazık ki Georg Hegel'in uyardığı gibi, öyle görünüyor ki "Tarihten öğrendiğimiz tek şey, tarihten hiçbir şey öğrenmediğimizdir."

Peki bugünün kilisesi, köleliğin kaldırılmasına karşı çıkan Hristiyanların başarısızlıklarından tam olarak ne öğrenmeli? Birincisi, Kutsal Kitap'ın baştan sonuna metinler içeren ayrıntılı "bilimsel" eserlerle bir şeye ikna olmak – ki bütün mezhepler ve Kutsal Kitap akademisyenlerinin bütün ekolleri gerçekten ikna olmuştu – ve yine de yanılmak mümkündür.

İkincisi, kültürün olumlu bir yöne ilerlemesi mümkündür ve bu, aslında binyıllar boyunca o kültürde kök salmış Hristiyan ilkelerinin sonucudur. Örneğin Pavlus'un Galatyalılar 3:28'deki *İnsanlığın Magna Carta'sı*, tarihte ilk kez birinin eşitlik ve toplumsal hiyerarşilerin sona ermesi düşüncesini bu kadar güçlü biçimde dile getirdiği yerdir. Toplumun köleliği ve erkek üstünlüğünü devirmesini aslında ne ölçüde tam da bu metne borçluyuz? Kilise, Müjde'nin toplumdaki etkisine tepki göstermek yerine onu sahiplenmeli ve kutlamalı, ona saldırmamalıdır.

Üçüncüsü, toplumdaki keşiflerin ve ilerlemelerin Kutsal Yazılar'ın uzun süredir benimsenen bir yorumuna meydan okuması mümkündür. İnsanların çoğu dünyanın düz olduğunu ya da dünyanın evrenin merkezi olduğunu düşündüğünde, kilisenin bunu destekleyen Kutsal Kitap ayetleri vardı. Bilimsel keşifler buna itiraz ettiğinde, bu bize Kutsal Kitap'ı yeni biçimlerde okuma ve baştan beri orada olanı görme fırsatı verdi. Sanayi devrimi ve sonradan Kadın Kurtuluş Hareketi'ne dönüşecek olanın ilk dalgaları Batı'yı kasıp kavururken, kadınlara tarihte ilk kez erkeklerle kıyaslanabilir zekâlarını ve yeteneklerini gösterme fırsatı verildi. Bunu bir tehdit olarak görmek yerine, aslında bu, Kutsal

Yazılar'ın kendisine şu soruyla yeniden bakmamız için bir fırsattır: Baştan beri neyi gözden kaçırıyorduk?

Dördüncüsü, yaygın yorum hatalarından kaçınılmalıdır. Kutsal Kitap'ın her bir parçasını yorumlamak için bütün Kutsal Kitap gerekir. Kendileri de yanlış anlaşılmış kanıt metinlerini bir araya getirmek çok kolaydır. Kutsal Kitap'taki kitapların, bizim için yazılmış olsalar bile bize yazılmadığını unutmamalıyız. Günümüze ve bağlamımıza uygulayabileceğimiz zamansız mesajı belirlemeden *önce*, metnin yazıldığı tarihsel bağlama derinlemesine dalmak *zorundayız*.

Beşincisi, kişisel çıkar ve *grup düşüncesi*, Kutsal Yazılar'ı belli bir biçimde okumaya yönelik güçlü bir önyargıya yol açabilir. (Bu konuda daha fazlası için bkz. Ek 6.) Genel bir kural olarak insanlar (Hristiyanlar bile) yerlerini ya da ayrıcalıklarını tehdit eden her şeye direnir. 1800'lerde teolojik tartışmalarda en yüksek sesin köle sahibi teologlara ait olmasına izin verilmeli miydi? Tamamlayıcı kiliselerde, hizmetlerde ve kolejlerde pastör, önder ya da profesör olarak işlerini ve itibarlarını kaybedecek olan insanların bugün bu konuda en baskın sesler olmasına izin verilmeli mi?

Altıncısı, Kutsal Kitap'ı yorumlamak için bütün kilise gerekir. Kilisenin, olaylara sizden farklı bakan kesimlerini görmezden gelmek ya da küçümsemek hiçbir zaman akıllıca değildir. Kutsal Yazılar'ı içtenlikle seven insanları "kültüre teslim olanlar" ya da "liberaller" diye adlandırmak, Tanrı'nın sesine kulaklarınızı tıkamanın bir biçimi olabilir. Kutsal Yazılar'a "düşük bir bakışı" olduğunu söyleyerek bir kenara ittiğiniz insanlar, onun bazı kısımlarını sizden çok daha iyi anlıyor olabilir.

Son olarak, daha geniş kültür yozlaşmış kültürel uygulamaları terk ederken onlara sımsıkı sarılmak, kilisenin toplumdaki güvenilirliğine özellikle zarar verir. Ataerkilliğin kalesi olmayı sürdürmek, bence kilise için, köleliği savunmak üzere Kutsal Kitap'ı kullanmayı sürdürmek kadar kendi kendini baltalamaktır. Kültürün ve kilisenin köleliğin kabul edilebilir olduğu konusunda aşağı yukarı hemfikir olduğu yüzyıllarda, kilise onun en iyiliksever biçimini öğütlerken bile, bu gidişe uymak kilisenin itibarına pek fazla zarar vermedi. Ama Batı'daki modern bir Hristiyan ailesi, bu uygulamaya Kutsal Kitap'a dayanarak rıza

gösteren iki köle tutarak "Tanrı'ya itaat etmeyi" seçse, bunun nasıl karşılanacağını bir düşünün?

Benzer şekilde kilise, Jean-Jacques Rousseau'nun dile getirdiği kültürel inanca – "[erkek] güçlü ve etkin olmalı; [kadın] zayıf ve edilgen olmalı; birinin hem gücü hem de iradesi olmalı; ötekinin az direnç göstermesi yeter"[417] – katıldığı sürece, ataerkilliğe uymak kilisenin itibarına pek de zarar vermedi. Ama artık toplumumuz ödüllü bir dizinin, *The Handmaid's Tale*'in tamamını kadının tabi kılınmasının "dehşetleri" üzerine kurduğuna göre, kızlarımıza kocalarının tek taraflı yetkisine boyun eğmeyi öğretir ve öğretme ve önderlik armağanları olan kadınların öğretmesini ve önderlik etmesini yasaklarsak, biz kilise, köle sahibi olan bu hayalî modern aileden pek de farklı görünmeyiz.[418]

İmanlılar daha yakın bir evlilik ilişkisinin meyvesini toplamanın da ötesinde, kadınların eşitlenmesini evin dışına, kiliseye ve topluma da taşırlarsa, Müjdemiz için kültürümüzde daha büyük bir güvenilirlik de kazanacağız. Yurttaşlarımızın unuttuğu ama bizim onlara hatırlatabileceğimiz şey şudur: Kültürümüzün bugün kadınlara verdiği yüksek değer, tarihsel olarak, insana onur kazandıran kendi Müjdemiz'in yavaş yavaş içe işleyen etkisine ve Tanrı'nın sevgi dolu ve adil karakterinin bilinmesine dayanır – ne de olsa çok, çok uzun zamandır Tanrı hiçbir tamamlayıcı kısıtlamadan mutlu bir şekilde habersizdir ve kadınları armağanlarında tam uçuşa geçirmekte, hatta onları erkeklere güçlü bir şekilde önderlik etmek ve öğretmek için kullanmaktadır.

417. Jean Jacques Rousseau, Emile or On Education (1762). Aktaran: Barr, bölüm 6

418. John Stackhouse "Finally Feminist" adlı kitabında (s. 56) daha da keskin konuşur: "Toplum ataerkilken – Yeni Antlaşma bağlamında olduğu gibi ve günümüzdeki modern toplum dışında dünyanın her yerinde olduğu gibi – kilise ona uyarak skandaldan kaçındı. Ancak artık modern toplum en azından resmî olarak eşitlikçi olduğuna göre, skandal, kilisenin topluma uymaması, kadınların ve erkeklerin keyfî bir cinsiyet çizgisi olmaksızın armağanlarına ve çağrılarına göre hizmet etmelerine izin veren eşi görülmemiş özgürlüğe sevinmemesidir. Bu skandal hem başkalarının müjdelenmesini hem de zaten iman etmiş olanların … kilisede tutulmasını ve gelişmesini engeller. … Bu toplumda kiliselerin ataerkilliği sürdürmesi, [birçok kişinin] yoluna dinsel bir tökez taşı koyar."

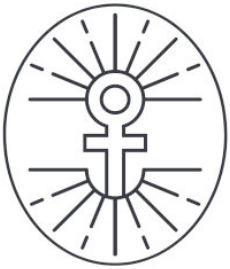

Üçüncü Kısım

KADINLARIN HİZMETİ

10

Eski Antlaşma'daki Güçlü Kadınlar

"Debora'yı Tanrı'nın halkına önder olarak kullanmak Rab'bin isteğiydi … kadınların önderlikte erkekler kadar yetenekli olduğunu göstermek için." Nijay Gupta[419]

Tanrı, düşmüş "Adem Havva'ya hükmedecek" dedikten sonra insanlık bahçeden vahşi dünyaya doğru savrulur ve – Tanrı'nın o kasvetli öngörüsüne uygun olarak – nereye bakarsanız bakın, yalnızca erkekler yönetimdedir. Görünen o ki çok eşlilik ve zehirli erkeklik, ataerkillikle aynı toprakta yeşerir; çünkü insanlığın öyküsünün daha ilk sayfalarında Kayin Habil'le rekabet eder ve lider erkek olamamaktansa öldürmeyi yeğler. Kısa süre sonra Lemek bir değil iki kadınla evlenir ve kendisini yalnızca yaralamış olan bir adamı öldürdüğüyle böbürlenir.

Eski Antlaşma'nın geri kalanına göz atın; erkekler kamusal dünyaya hâkim olmayı sürdürür. Süleyman'ın Özdeyişleri 31'deki kadının kocası gündüzleri "ülkenin ileri gelenleri arasında oturur"[420] ve eve döndüğünde de büyük olasılıkla yine o yönetir. Bunun nedeni, eski İbrani toplumunun geniş aile etrafında örgütlenmesidir; bu ailede bir erkek, çocuklarına, akrabalarına, kölelerine ve karısına ya da karılarına (Yaratılış'taki kumalar arasındaki rekabet öykülerinin gösterdiği gibi) önderlik eder.[421]

Ataerkil reisin adı daha sonra oğullarında yaşamaya devam eder; annelerinin adı ise evlendiği gün gömülür. Daha düşük statüdeki kız çocukları, kocalarının ailesine katılıp onun içinde erir. Bir kadının başlıca rolü "verimli" olmaktır; buna

419. www.bit.ly/3BFrpwV
420. Süleyman'ın Özdeyişleri 31:23
421. Örneğin İbrahim, Yakup, Kalev, Davut, Süleyman ve Gidyon'un hepsinin birden fazla karısı vardır.

karşılık onun en acı başarısızlığı çocuk doğuramamaktır.[422] Üstelik yasa ve gelenek kadınları boğucu bir streç film gibi sarar. Yetişkin kadınlar bile bir erkek vasinin denetiminde yaşayan reşit olmayanlar gibi görülür; üstelik kocası, keyfine göre, hem kadının Tanrı'ya verdiği adakları hem de kendisinin ona verdiği sözleri geçersiz kılma yetkisine sahiptir.[423]

Yine de öykü ilerledikçe Tanrı, Mesih öncesi halkı içinde bir kadını stratejik öneme sahip bir yere ya da önderlik konumuna yükseltmek için ataerkil normları sık sık bir kenara bırakır. Bu bölümde göreceğimiz gibi, düşmüş toplum kadınlara hangi "rolleri" biçmiş olursa olsun, Tanrı'nın aynı şeyi yapmaya kendini borçlu hissetmediği açıktır. Gelin, *ezer kenegdo* olarak hizmet ettiğini söyleyebileceğimiz bu kadınlardan birkaçıyla tanışalım – önderlik eden, kurtaran, öğreten ve gerekirse erkeklere direnen güçlü kadınlarla.

Rejime Direnen Şifra ve Pua

Anne babaların oğulları aracılığıyla geleceklerini güvenceye almak için bebek kızlarını sıkça öldürdüğü eski dünyada, Mısır'ın firavunu ebelere, köle halkının oğullarını öldürmelerini buyurur: "İbrani kadınlarını doğurtup doğum taşında baktığınızda, çocuk erkekse öldürün, kızsa yaşasın."[424] Amacı İbranilerin geleceğini zayıflatmaktır. Kızlar büyüdüğünde onlarla evlenecek Yahudi erkekler olmayınca Mısırlı erkeklerle evlenecek ve Mısır kültürü içinde eriyip gideceklerdir. En azından plan budur. Ama sonra iki Yahudi ebe, Şifra ile Pua, kendi canlarını tehlikeye atarak yeryüzünün en güçlü adamlarından birine karşı gelir ve kötü bir rejime karşı direnişin bilinen en eski örneklerinden biri olur. Bunu yaparken, seksen yıl sonra Tanrı'nın halkını özgürlüğe kavuşturacak olan bebek Musa'nın da canını bağışlarlar.

Tanrı, erkeklerin güçlü yardımcıları, koruyucuları ve ortakları, ezici erkeklere de direnenler olarak gösterdikleri çabalar için bu iki *ezer kenegdo*'ya ne yapar? Bize

422. Bkz. Mısır'dan Çıkış 23:25-26; 1 Samuel 1:1-2:10; Eyüp 24:21; Mezmur 113:9.
423. Çölde Sayım 30:3-16, Yasa'nın Tekrarı 24:1-4
424. Mısır'dan Çıkış 1:16

şöyle anlatılır: "Tanrı ebelere iyilik etti. Halk çoğaldı, daha da kalabalıklaştı. Ebeler Tanrı'dan korktukları için Tanrı onlara aile verdi."[425]

Önder ve Müjdeci Miryam

Doğumundan kısa süre sonra bebek Musa'nın ablası Miryam, onun *ezer kenegdo*'su olma bayrağını ebelerden devralır: onu bir sepetin içinde Nil'e bırakarak hayatını kurtarır. Tanrı, onun güvenliği için ettiği duaları yanıtlar: kendisi de bir tür *ezer kenegdo* olan firavunun kızı onu bulup saraya alır ve böylece onu Mısır tahtının varisleri arasına yerleştirir.

On yıllar sonra Tanrı, İsraillileri özgürlüğe götürmesi için Musa'yı seçer; ama onu küçük bir önderlik ekibi gibi bir yapının içine yerleştirir. Bunu biliyoruz, çünkü Tanrı Harun'la Miryam'ı da Musa'nın yanında İsrail'in kurtarıcıları ve önderleri olarak çağırır. Tanrı çok sonraki bir peygamber olan Mika aracılığıyla Mısır'dan çıkışa geri bakar: "Sizi Mısır'dan çıkardım, köle olduğunuz ülkeden kurtardım. Size önderlik etsin diye Musa'yı, *Harun'la Miryam'ı da* gönderdim."[426]

Miryam peygamberlik önderliği yapar. Musa gibi o da "peygamber" diye anılır.[427] Artık kapanmış olan Kızıldeniz'in içindeki yolun öbür yakasında İsrailli kadınlara övgü ezgisinde ve dansında önderlik eder.[428] Sözleri Kutsal Yazı olarak kaydedilmiş olan zafer vaazı-ezgisi, bin yıldan uzun bir süre sonra kilisenin Müjdesi'nin bir ön örneğidir. Hem Miryam'ın ezgisinin sözleri hem de bizim Müjdemiz, bizi tek başımıza yenemeyeceğimiz kadar güçlü bir düşmandan kurtaran, tutsaklıktan Vaat Edilmiş Topraklar'a geçiren bir Tanrı'nın iyiliğini ve krallığını ilan eder. Miryam'ın duyurusu, daha sonra İsa'nın krallığa özgü kurtuluşunun Müjdesi'ni duyuracak bütün kadınlara da işaret eder. Bunu biliyoruz, çünkü yüzyıllar sonra bir mezmur yazarı Miryam'ı ve arkadaşlarını, sonraki bütün tapınma önderlerine ve müjdecilere yön gösteren erken bir işaret

425. Mısır'dan Çıkış 1:20-21
426. Mika 6:4. Bazen "önünüzden" diye çevrilen ifade, sözcüğü sözcüğüne "önünüzde" anlamına gelir; yani "size önderlik etmek için".
427. Mısır'dan Çıkış 15:20
428. Mısır'dan Çıkış 15:20-21

levhası olarak görür: "Rab sözünü bildirir, onu duyuran kadınlar büyük bir kalabalıktır."[429]

Bir uyarı: Tanrı'nın halkının dümeninde ve kürsüsünde daha çok kadının bulunacağı günü özleyen bizler, onların erkek önderlerin sürekli düştüğü yaygın ayartmaları kolayca yeneceklerini saflıkla düşünmeyelim. Bunu söylüyorum, çünkü etkisinin doruğundayken Miryam rekabetçi bir ruha kapılır. Musa'yı haksız yere eleştirdiği için yedi gün ordugâhın dışında cüzzam çeker; önderlik etmeye çağrıldığı halk da onun iyileşmesini beklemek zorunda kalarak sıkıntı çeker.[430] Bu ahlaki tökezlemesine karşın Tanrı'nın merhameti ona da uzanır ve daha sonra öldüğünde Tanrı'nın halkı onu sevgiyle anar.[431]

Peygamber Hulda

Yahudi Mişna'sı İbrani Kutsal Kitabı'nın peygamberlik tarihini şöyle özetler: "İsrail'de kırk sekiz erkek peygamber ve yedi kadın peygamber peygamberlik etti."[432] Hem Miryam'ın hem de Debora'nın (birazdan göreceğimiz gibi) peygamberlik hizmetleri, kamusal önderlik rolleriyle birleşmişti. Yeşaya da bir kadın peygamberle evlenir.[433] Şimdi peygamber Hulda ile tanışalım.

İsrail'in krallar döneminde genç Kral Yoşiya, halkının ruhsal canlılığını ön plana koyup krallığının ruhsal sağlığına zarar verebilecek ne varsa ayıklayarak, ruhsal açıdan kendisinden önceki birçok kraldan üstün olduğunu gösterir. Bir kralın, peygamberlerinden birini çağırarak "RAB'be danışması" âdetti. Bu yüzden başkâhine ve öteki önderlere kendi adına Tanrı'nın düşüncesini öğrenmelerini söylediğinde, onlar kendilerine en çok yardım edebileceğine inandıkları peygambere giderler.

429. Mezmur 68:11

430. Çölde Sayım 12:1-15. Açık olmak gerekirse, metin hiçbir yerde Miryam'ın erkek otoritesini çiğneyerek günah işlediğini söylemez. O ve Harun, Musa'nın konumunu sorguladıkları için yoldan saptılar.

431. Mika'nın onun önderliğine ilişkin değerlendirmesinin yanı sıra, Tora'nın yazıcıları onun ölümünü kaydeder ve onu soy kütüklerine dahil eder. (Çölde Sayım 20:1; 26:59, 1 Tarihler 6:3)

432. 6 Meg. 14a Bar. Aktaran: Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women (s. 75).

433. Yeşaya 8:3. Kadın olan bazı sahte peygamberler de vardı. Kayıtlara geçsin: onların günahı erkek otoritesinin sınırlarını aşmaları değil, Tanrı'nın gerçekte söylediği şeye karşı çıkmalarıydı. (Hezekiel 13:17-24)

İlginçtir ki Kral Yoşiya'nın çağdaşları olan Yeremya'ya ve Sefanya'ya gitmezler; bunun yerine Hulda'dan başkasına başvurmazlar. Hizmet geçmişinde onu öne çıkaran neydi bilmiyoruz, ama gökle doğrudan bir hattı olmasıyla tanındığını tahmin edebiliriz. Tapınakta düşük rütbeli bir "giysilerden sorumlu görevli"nin karısıdır; dolayısıyla peygamberlik ününü destekleyen şey, tanınmış bir adamla evli olması olamaz.

Yoşiya adına Tanrı'ya danışır, sonra lafı dolandırmadan Tanrı adına konuşur: ulusun putperestliğini kınar, yakında gelecek yıkımı duyurur ve Yoşiya'nın yüreğini över; onun felaketi görmekten esirgeneceğini söyler. Sözleri öylesine keskindir ki Yoşiya "küçüğünden büyüğüne" herkesi bir araya toplar, onlara Tanrı'nın sözünü okur, sahte ilahların sunaklarını yıkar ve Tanrı'nın halkını belki de İsrail tarihinin en büyük dirilişine önderlik eder.[434] *Geçerken belirtelim: öyküde Hulda'nın erkek peygamberlerden farklı davrandığını ya da ona farklı davranıldığını düşündüren hiçbir şey yoktur.*

Tanrı'nın Amaçlarına Hizmet Eden Kraliçeler

Birçok tamamlayıcı akademisyenin, İsrail'in siyasi önderlerinin (ya da krallarının) çoğunun erkek olduğu gerçeğini öne çıkarıp bunun Tanrı'nın genel bir ilke olarak erkek otoritesini onayladığını savunduğunu okudum. Ama bu, ataerkil bir dünyada krallığın erkeklere ait olduğunun zaten varsayıldığı gerçeğini gözden kaçırır. Bir kraliçe yalnızca çok istisnai durumlarda, genellikle kocası ölmüş ve oğlu olmadığında, tek başına hükümdar olarak ortaya çıkardı. İsrail, krallık konusunda eski komşu ulusların normlarını izledi. Ne de olsa, hatırlarsanız, ilk krallarını almadan önce – Tanrı'nın, onları ezilmeye götüreceğini bildiği bir fikirdi bu – yalvararak ettikleri dua tam olarak şuydu: "Başımızda bir kral olsun istiyoruz … öbür bütün uluslar gibi."[435]

Yani çoğunlukla erkek hükümdarlar yönetti. Ama bazı kadınlar da vardı. İsrail tarihinde övülen birkaç güçlü kraliçe vardır. Kraliçe Ester, İsrail ulusunda değil Pers İmparatorluğu'nda bu makamda hizmet etmiş olsa da, Yahudi kraliçelerin

434. 2 Krallar 22:11-23:25
435. 1 Samuel 8:19-20

en ünlüsüdür. Konuları kralla baş başa konuşsa da kamusal bir makamı yürüttüğüne hiç kuşku yoktur; öyküyü okursanız görürsünüz ki bu makamı ona Tanrı verir. Tanrı'nın onu "böyle bir zaman için"[436] bu makama getirdiğini peygamberce kavramasıyla harekete geçerek, kendi halkına karşı çıkarılmış soykırım yasasını ustalıkla engeller. Bunu, Haman'ın kötü niyetlerini cesaretle açığa çıkararak, sonra da onun evinin ve kendi halkının 75.000 düşmanının yok edilmesini sağlayarak yapar.

Bu siyasi zaferi kutlamak için, amcası Mordekay ile birlikte "bütün yetkisiyle" yazdığı ve Ahaşveroş'un krallığının 127 ilindeki bütün Yahudilere gönderilen bir yasa çıkarır. Bu yasa, kaderlerinin tersine dönüşünü her yıl iki gün boyunca anmalarını buyurur ve "soylarından gelecek olanlar" için de geçerlidir.[437]

Bütün bunlarda Ester hem Pers ulusunda hem de Tanrı'nın halkı İsrailliler üzerinde önderlik eder. Böylece toplumda önderlik etmeye çağrılan kadınlar için olduğu kadar, Tanrı'nın halkına pratik ve ruhsal önderlik edebilecek kadınlar için de esinlendirici bir örnek olur.

İsrail'in tarihiyle yolu kesişen tek kraliçe o değildir. Afrikalı Saba Kraliçesi,[438] Süleyman'ın üzerindeki Tanrı vergisi büyüklüğü – dolayısıyla peygamberce bir öngörüyle İsa'nın kendi krallığını da – tanıyıp övdüğü için İsa tarafından övülür.[439] Keldani Babil kraliçesi de benzer şekilde Daniel'in üzerindeki peygamberlik armağanını hatırlar ve Tanrı tarafından, bir süre unutulmuşluk içinde kalan Daniel'i yeniden kamusal alana getirmek için kullanılır.[440] İsrail'in kendi kraliçeleri İzebel ve Atalya kötüydü; İsrail krallarının çoğu da öyleydi. Ama dikkat edin: kraliçelerle ilgili bütün anlatımlarda önderlik makamındaki kadınlar hakkında tek bir olumsuz söz edilmez; yalnızca bu makamın kötüye kullanılması eleştirilir.

Tuhaftır ki tamamlayıcı akademisyenler bazen bu kraliçelerin tek başına hükümdar olarak değil, yalnızca kral olan kocalarının yanında yönettiklerini ileri sürerek itiraz eder. Oysa eski Yakın Doğu'da tek başına hüküm süren kraliçeler

436. Ester 4:14
437. Ester 9:29-32
438. 1 Krallar 10:1-13; 2 Tarihler 9:1-12
439. Markos 12:32
440. Daniel 5:10-12

son derece seyrekti. 500 yıllık bir dönemde (Saul'un krallığından Sidkiya'nınkine kadar) herhangi bir imparatorlukta bir tane bile olması pek olası değildi. Bununla birlikte, kocası öldükten sonra Atalya kocasız bir hükümdardır; İsa'nın gelişinden önceki yüzyılda, Haşmonay hanedanı döneminde de Salome Aleksandra kocası öldükten sonra dokuz yıl boyunca İsrail'in tek başına hükümdarı olarak yönetir.

Tanrı'nın görevlendirdiği bu rejime direnen, önderlik eden, müjde duyuran, peygamberlik eden ve siyasi önderlik yapan kadınların yanında, özellikle bir kadın önder, Tanrı'nın halkı arasındaki gelecekteki bütün kadın önderler için parlak bir yol açar.

HAKİM DEBORA

"O sırada İsrail'e Lappidot'un karısı peygamber Debora önderlik ediyordu. Efrayim'in dağlık bölgesinde, Rama ile Beytel arasındaki Debora hurma ağacının altında otururdu. İsrailliler davalarını görmesi için onun yanına çıkarlardı."[441] Miryam, Tanrı'nın halkının önderlik ekibinin bir parçası olarak işlev görmüş olabilir (başlıca önder Musa olmak üzere); Debora ise bir süre Tanrı'nın halkının en yüksek önderi olarak hizmet etti: onun hakimlerinden biri olarak.

Hakimler kimdi? Yeşu'nun ölümü ile Saul'un İsrail'in ilk kralı olarak taç giymesi arasındaki uzun yüzyıllar boyunca İsrailliler, RAB'be tapan gevşek bir oymaklar konfederasyonu olarak yaşadı. O dönemde bir döngü kendini yineleyip durdu: Tanrı'nın halkı önce ağır bir ahlaki gevşekliğe ve sahte ilahlara tapınmaya düşer; sonra komşu oymaklar onları askeri olarak fetheder ve ezer; ardından Tanrı'nın halkı pişmanlıkla Tanrı'ya yakarır; Tanrı da "İsrail'i düşmanlarının elinden kurtarmak" için bir hakim çıkarırdı.[442] Bu hakimler kalıcı krallar olmasa da, kendi bölgelerinde Tanrı'nın halkını "yönettikleri" ya da "idare ettikleri" söylenir.[443]

441. Hakimler 4:4-5

442. Hakimler 2:16, 18; 4:10, 14, 24; 5:1-31

443. Daniel Block, Hakimler ve Rut üzerine yazdığı yorumda şöyle der: "Rut 1:1, hakimlerin 'yönettiği' (ESV) ya da 'idare ettiği' (NIV) günlerden söz eder. 'İbranice shaphat, 'hakimlik etmek', 'yönetmek, idare etmek, önderlik etmek' anlamına gelir.'" (s. 23)

Debora'yı Hakimler kitabındaki diğer beş büyük hakimden ayıran şey, aynı zamanda peygamber olan ve Tanrı'nın halkı arasındaki pek çok anlaşmazlıkta yargısal önderlik yapan tek hakim olmasıdır. Ötekiler yalnızca askeri zaferde uzmanlaşmış görünür; Debora ise halka önderlik eder. Ayrıca o, "ilahi bir anlık seçimle" (Tanrı'nın Gidyon'u çağırışını düşünün) yükselmiş görünmez. Tersine, ilk çağrısından hiç söz edilmediği için, önderlik, peygamberlik ve bilgelik alanlarındaki Tanrı vergisi olağanüstü yeteneklerinin ona en tepeye kadar kapılar açtığı sonucunu çıkarmak bize kalır. Aslında en çok, kendisi gibi peygamber, hakim ve askeri danışman olan Samuel'le ortak yanı vardır.

Ülkedeki en yüksek yargı otoritesiydi. Metinde Debora'nın salt özel bir biçimde davrandığını düşündüren hiçbir şey yoktur. Kamusal anlaşmazlıklarda arabulucu olarak, kendisinden önceki Musa gibi, kamusal alanda kamusal bir rol üstlendi. Musa'nın hakimlik işlevini sürdürerek,[444] İsrail'in en yüksek yargı kurulunun tek üyesi olarak adaleti sağlar. Musa gibi[445] o da ulusal hakim rolünü üstlenir; insanlar anlaşmazlıklarını çözmek için ülkenin her yerinden ona gelir.

Hakimler kitabındaki diğer büyük hakimler gibi Debora da Tanrı'nın halkını askeri zafere götürür. Kendisi gitmeden Saul'u savaşa yürümesi için atayan Samuel gibi,[446] Debora da aslında kendisi savaşa yürümemeyi planlamıştı. Bunun yerine, ezenleri yenmek için Barak'a İsrail ordusunu toplamasını buyurur.[447] Sonra askeri seferin planlarını stratejik olarak yönetir: ordunun büyüklüğü, tutmaları gereken gözetleme noktası ve saldırının tam zamanı da buna dahildir.

Hedef aldığı düşman, bütün İsrail'i değil, yalnızca kuzeydeki oymakları ezen Yavin'dir. Güneyde yaşamasına karşın, Yavin'in güç merkezi hakkında, kendisi de kuzeyli olan Barak'ı onu yenmekle görevlendirecek kadar bilgisi vardır. Barak onun stratejik dehasına öylesine hayrandır ki savaşın ön cephesinde yanında durması için ona yalvarır. Ondan silah kuşanmasını istemez; yalnızca savaş gelişirken onu açık bir bakış noktasından yönlendirmesini ister. Savaşa hazır durumda, Barak askeri komutandır, Debora ise başkomutan işlevi görür. Peygamberce ona zaferi güvence altına alır ve "Git" diye buyruk verir; Barak da

444. Yasa'nın Tekrarı 17:8-13
445. Mısır'dan Çıkış 18:13
446. 1 Samuel 10:1
447. Hakimler 4:6

gider.[448] Ne harika ki Tanrı onlara kırk yıllık bir esenliğe yol açan bir zafer verir.[449]

Savaşı kazandıktan hemen sonra, Barak'ı düet partneri yaparak, Tanrı'nın bütün halkına kendi yazdığı bir ezgiyi öğretir. Bir iki yüzyıl önce köşeye sıkışmış halkını kurtardığı için Tanrı'yı öven Miryam gibi,[450] ikisi de Tanrı'nın onlara nasıl zafer kazandırdığını ezgiyle anlatır. Ezgi Tanrı'yı över, ama Debora'yı da Barak'la birlikte zaferde Tanrı'nın araçlarından biri olarak onurlandırır. Şöyle ezgi söylerler: "İsrail'de [önderler] öne geçtiğinde, halk kendini gönüllü olarak sunduğunda, [herkes] RAB'be övgüler sunsun."[451] Sözü edilen önderler, görünüşe göre kendileridir – ezgi şöyle devam eder: "İsrail'de köylüler savaşmadı; ben, Debora, ortaya çıkana dek, İsrail'de bir ana olarak ortaya çıkana dek geri durdular."[452] Ulusun bu ezgiye eşlik edişine kulak verdiğimizde, bugün bile kadınlar da dahil olmak üzere iyi önderlik etmiş önderleri onurlandırmak için esin buluruz.

Lappidot'la evli olduğu için, kendini yalnızca Tanrı'ya ve ulusa hizmete adayabilecek bekâr bir kadın değildir. Yine de Kutsal Yazılar'daki sıralamaya dikkat edelim: o önce bir peygamberdir, sonra bir eştir. Kocasına tabi olmanın olağan sayılmış olabileceği ataerkil bir kültürde bile, ne kendisinin ne de öyküdeki başka birinin, onun erkekler üzerinde yetki kullanmasına en ufak bir itirazı vardır.

Ezgisinde ona "İsrail'in anası" denir. Ama analığı kamusal önderliğinin değerini düşürmez; tersine ona kendine özgü bir renk katar. Savaş dönemi önderlerinin birçoğunda görülen tipik şan şöhret açlığının aksine, Debora askeri zaferin şanını bir başkasına vermek ister. Yine de analığıyla ilgili bu nokta abartılmamalıdır – halkı için askeri zafer peşindeyken, bir kadında beklenebilecek merhamet ezgisinde görülmez; çünkü eve dönmeyen düşman

448. Hakimler 4:14
449. Hakimler 5:31
450. Mısır'dan Çıkış 15
451. Hakimler 5:1-2. NIV'nin "önderler" yerine "prensler" ("princes") demesi Debora'nın kendisini dışarıda bırakır; oysa 5:8'de kendi ezgisinde bir kurtarıcı olarak işlenir. Bence ESV ve NLT, "önderler" ("leaders") diyerek sözcüğün anlamını daha iyi yakalar.
452. Hakimler 5:8

askerlerinin yüreği kırık anneleriyle alay eder.[453]

Her alanda son derece yetkin biri olmasına karşın önemli görevleri başkalarına devreder. Barak'a savaşa tek başına yürüme görevini önerir; belki de üstün fiziksel güçleri nedeniyle savaşmanın erkek işi olduğunu düşünmektedir. Tanrı'nın zafer güvencesini almış olarak, bu işi kendisi olmadan yapma onurunu Barak'a vermek ister. Ama Barak onu savaşta yanında görmeyi yeğler; bunun üzerine Debora, artık genellikle erkeklere ait olan savaş şanının bir kısmını "bir kadın"la paylaşmak zorunda kalacağını ona bildirir – bu, hem kendisine hem de Yavin'in komutanını öldürecek olan başka bir kadına, Yael'e yönelik peygamberce bir göndermedir.[454]

Ne çarpıcı bir öykü! Erkeği yücelten bir kültürde, Tanrı'nın sözcüsü olan ve komutanların da sıradan halkın da seve seve dinlediği bir kadın karşımızda.

Debora'nın erkekler üzerindeki meşru, Tanrı vergisi yetkisini zayıflatmaya kararlı görünen tamamlayıcı akademisyenler bunu genellikle üç argümanla yapar: onun önderliğinin kamusal değil özel olduğunu;[455] Tanrı'nın, ülkedeki erkekler edilgen olduğu için ve böylece onları utandırmak amacıyla Debora'yı seçtiğini;[456] ve

453. Hakimler 5:28-30. Hatta Debora'nın insanın içine işleyen ezgisinde, oğlu olmayan bir anne, kızlarının da yakında tutsak alınabileceğini öğrenir.
454. Hakimler 4:21. Barak ve Debora gibi o da Debora'nın Hakimler 5:24-26'daki ezgisinde onurlandırılır.
455. Onun, evine gelen küçük insan gruplarına yargısal hakem olarak davrandığına ve Barak'a kişisel olarak buyruk verdiğine dikkat çekerler. Ama bu, bireylerle ilgilense bile rolünün kamusal olduğunu ve 10.000 adamın silaha sarılmasına yol açan bir buyruk verdiğini görmezden gelir. Ayrıca çok daha büyük bir topluluğa, hepsinin onun Tanrı'nın görevlendirdiği önderliğini ezgiyle andıkları bir kutlama ezgisinde önderlik eder. Bu akademisyenlerin bu argümanı ileri sürmesinin nedeni, Debora'nın erkeklere önderliğini, 1 Timoteos 2:12'ye ilişkin – onlara göre bir kadının kamusal alanda erkeklere önderlik edemeyeceğini söyleyen – yanlış yorumlarıyla bağdaştırmaya çalışmalarıdır. Bu ayrımlar zorlama ve keyfi görünüyor.
456. Ama öyküde erkeklerin peygamberlik, yargı otoritesi ya da askeri strateji rollerini reddettiğini gösteren hiçbir şey yoktur. Barak'ın direnci bu rollerin hiçbirine değildir – onun tek kaygısı Debora olmadan savaş yürüyüşüne önderlik etmektir; bunun için de savaş şanını Debora ve Yael ile paylaşmak zorunda kalarak kültürel açıdan cezalandırılır. Tanrı'nın önderleri seçişi hakkında bir şey biliyorsak, o da Tanrı'nın beklenmedik kişiyi seçmeyi yeğlediğidir. Örneğin ilk hakim Otniel örnek hakim olsa da, Tanrı'nın ondan sonra seçtiği üç hakimin her biri Tanrı'nın sürprizleri sevdiğini gösterir. Ehut "solaktır" – bu da genellikle sağ elini kullanan bir savaşçıyla dövüşmek üzere eğitilmiş sıradan bir savaşçıyı şaşırtabileceği anlamına gelir. Gidyon çekingendir ve önemsiz bir boydandır. Ve elbette Debora bir kadındır; kimsenin askeri zafer kazanmasını ilk bekleyeceği kişi pek değildir. Bundan sonra Tanrı'nın bütün halkı olarak, Tanrı'nın beklenmedik önder seçimlerini kabul etmeye eğilimli olmalıyız. Kadın önderleri, solak önderleri ya da dezavantajlı bir geçmişten gelen çekingen önderleri reddetmediğimiz gibi reddetmemeliyiz.

Debora'nın Barak'ı gerçek önder olarak tanıdığını ileri sürerler.[457] Bu argümanların hiçbiri gerçekten ayakta durmaz. Bu metnin gösterdiği şey, bir kadının, Tanrı'nın seçimiyle, hem dinsel hem de toplumsal alanda erkekler dahil Tanrı'nın halkına önderlik ettiğidir. Böylece o, bugün bu alanlardan birinde ya da her ikisinde önderlik etmeye çağrılmış olabilecek Tanrı yolunda yürüyen, yetenekli kadınların önünü açar.

Bazı akademisyenler onun yalnızca toplumsal rolünü kabul eder. Grudem, başkomutan rolünü kabul etmeyerek, onun yargısal işini bugünkü bir danışmanın ya da hukuk hakiminin işine benzetir. Başka akademisyenler yalnızca ruhsal önderliği üzerinde durur. Püriten yorumcu Matthew Henry onun toplumsal rolünü yadsıyarak şöyle der: "O, kendisine verilmiş sivil yetkiyle bir prenses olarak değil, bir kadın peygamber olarak, onlara Tanrı'nın ağzı olarak hakimlik etti; kötüye kullanmaları düzeltti ve şikâyetleri giderdi, özellikle de Tanrı'ya tapınmayla ilgili olanları."[458] Hem Grudem hem de Henry, onun İsrail halkı üzerinde dinsel *ve* toplumsal önderlik (siyasi, yargısal ve askeri alanlar dahil) yürüttüğünü görmez.

Bu öykü güçlü bir emsaldir. Yeterince açık olan şu ki ne Tanrı ne de eski İbraniler kadın önderliğini özünde iğrenç buldu. Karşımızda, en güçlü erkekleri de dahil olmak üzere koca bir topluluğa yetkin biçimde önderlik eden bir kadın var.

Debora'nın hizmetini çağdaş hizmet ortamları için özellikle anlamlı kılan şey, Tanrı'nın hakimleri/kurtarıcıları seçişinin, Tanrı'nın bugün kullanabileceği önder türlerinin Eski Antlaşma'daki en iyi örneklerinden biri olmasıdır. Çünkü her

457. Grudem "Evangelical Feminism" (bölüm 4) adlı eserinde bunu, Debora'nın Barak'a birlikleri toplamasını söylemesiyle ve böylece "erkek önderliğinin doğruluğunu" onaylamasıyla savunur. Barak'ın, kendisiyle birlikte savaşa gelmesinde ısrar etmesi üzerine Debora'nın onu azarlamasının da aynı şeyi kanıtladığını ekler. Ama bunların hepsi çıkarımdır. Debora'nın, bir orduyu fiziksel bir savaşta yönetmenin erkeklere daha uygun olduğunu haklı olarak fark ettiği açıklaması çok daha iyi uyar. O bir kadındır ve bu nedenle gücün belirleyici olduğu bir askeri harekâta uygun değildir. Bir savaşa fiziksel olarak önderlik etme gibi bir hevesi yoktur ve fiziksel savaşın erkeklerin şanı olduğuna inanır. Elbette Barak önderlik eder, ama onun önderliği bile ona Debora tarafından devredilmiştir. Debora'nın yeğlediği strateji (Samuel'inki gibi), askeri komutana savaşı yürütmesini buyuran başkomutan olmaktı. Ama gözetim yoluyla önder olan yine odur. Önderliğini devretmemiştir – Tanrı vergisi önderliğini yerine getirmesi için bir erkeğe talimat vermiştir. Barak'ı gerçek önder olarak tanıdığı gösterilebilse bile (ki gösterilemez), ülkedeki en yüksek yargı otoritesine sahip olma rolü, daha Barak'la tanışmadan önce açıkça ortadadır.

458. Kaynak: www.bit.ly/3bIr6am

durumda Tanrı; atalar örneğindeki erkek ilk doğanlık hakkı, kâhinlik kurumu için ayrıntılı Musa Yasası ya da eski Yakın Doğu'da yaygın olan jeopolitik erkek krallık kurumu gibi kültüre bağlı kurumlarla sınırlı değildir. Buna karşılık her hakimin atanması, eski toplumun en gözde ya da en olası seçimine değil, Ruh'un verdiği çağrılara ve armağanlara dayanır. Hakimler kitabındaki altı başlıca kurtarıcı arasında Debora'nın tartışmasız en başarılısı olması ne harika – o yalnızca ülkedeki en kıdemli siyasi-askeri önder değil, aynı zamanda bir peygamber ve en yüksek yargı önderidir.

Bunu kabul eden tamamlayıcı akademisyenler yine de onun, Tanrı'nın halkına erkeklerin önderlik etmesi gerektiği kuralını doğrulayan bir istisna olduğunu ileri sürer. Oysa metindeki hiçbir şey bizi bu yöne yöneltmez. Hayır, o kuralı doğrulayan bir istisna *değildir. Tersine, onun istisnai önderliği böyle bir kuralın olmadığını kanıtlar; en azından Tanrı'nın düşüncesinde kesinlikle yoktur.* Pek çok tamamlayıcı akademisyenin Tanrı'nın düşüncesinde var olduğunu ileri sürdüğü erkek yönetim otoritesi "örüntüsüne" meydan okur. Tanrı'nın ataerkil bir dünyada böylesine önemli bir önderlik için bir kadını seçmesi son derece dikkat çekicidir. Bu, Hakimler kitabının ilk okurlarını (ve bizi de) Tanrı, toplumsal cinsiyet ve önderlik hakkındaki varsayımlarımızı bütünüyle sorgulamaya iten bir "novum" (bir öyküde ya da metinde yeni ve beklenmedik bir şey) işlevi görür. Hakimler kitabının eski bir okuru için bir erkeğin önderlik ettiğini okumak kültürel olarak beklenen bir şeydi; şaşırtıcı ayrıntı ise "mesajın" ta kendisiydi. Debora'yla ilgili bu anlatımda onların gördüğünü göremez ve sonra ruhsal önderliği yanlışlıkla erkek cinsiyetiyle aynı kutuya koyarsak, sonunda yalnızca Tanrı'yı bir kutuya koymaya çalışmış oluruz.

Kendini Uyarlayan Tanrı

Hulda, Miryam, Ester ve Debora bir yana, soru yerinde duruyor: Tanrı Eski Antlaşma'da neden önder olarak çoğunlukla erkekleri seçer?

Tamamlayıcı akademisyenler sık sık Eski Antlaşma'daki erkek ihtiyarları, erkek boy önderlerini, erkek ataları, erkek kralları ve benzerlerini, sanki Tanrı yalnızca erkeklerin önderlik etmesi gerektiğine dair bütün zamanlar için geçerli bir norm koyuyormuş gibi sıralar. Ama bu sonuç, Tanrı'nın kurtarış süreçleriyle ilgili çok

önemli bir şeyi gözden kaçırır: Bu rollerin hiçbirini İsrail özel olarak ortaya çıkarmadı – eski Yakın Doğu'daki bütün ulusların erkek ihtiyarları, erkek boy önderleri, erkek ataları ve erkek kralları vardı. Tanrı'nın İsrail'in de aynı yolu izlemesine izin vermesiyle bunu bir tür evrensel ideal olarak onayladığını varsaymamalıyız. Kutsal Kitap'ın uzunluğu ve kapsadığı muazzam zaman dilimi, Tanrı'nın düşmüş dünyayı kurtarışının *yavaş* gerçekleştiğini gösterir. Tanrı kendini kurtarılmış topluluklara ve onlar aracılığıyla iman etmeyen bir dünyaya açıkladıkça, ideal olmayan, hatta bazen düpedüz korkunç kültürel gerçekliklere sık sık kendini uyarladığını; bu arada da bu kültürün içine, sonunda kurtarılmasına yol açacak tohumları ektiğini görürüz.

Eski Yakın Doğu, bugünkü Orta Doğu kadar ağır biçimde ataerkil bir kültürdü. Eski Antlaşma'da boyların ve oymakların önderlerinin her zaman erkek olmasının ve bir oymağın ya da boyun başında bir kadının bulunduğundan hiç söz edilmemesinin nedeni budur. Eski Antlaşma'daki Tanrı halkı, İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un ailesidir. Musa yetkiyi aile ve oymak başlarına dağıtmak istediğinde, "ileri gelenler" denen 70 yaşlı adam seçer. "İleri gelenler"den söz etmişken, erkek ihtiyarların kent kapılarında oturduğunu da hatırlarız – ama bakın, bu, daha geniş dünyada standart bir önderlik düzeneğiydi: örneğin Mısır'ın bile "ileri gelenleri" vardı.[459]

Ama Tanrı'nın var olan ataerkil bir kültürel uygulamanın içine ve içinde kendini açıklaması ve etkin olması, onu evrensel olarak onayladığı anlamına gelmez; tıpkı, diyelim ki, Yakup'un oğulları olan on iki oymak atasını *çok eşlilik kültürel uygulaması aracılığıyla* ortaya çıkarmasının onu onaylamak anlamına gelmemesi gibi. Çok eşliliğin yanlış olduğunu biliyoruz; yine de Tanrı kendini ona öylesine uyarladı ki İsrail'in on iki oymağının kurucuları, babaları aynı ama anneleri farklı olan adamlardır. Bölüm 9'da gördüğümüz gibi, kölelik için de durum aynıdır. Tanrı'nın, çok eşliliğin, köleliğin ve ataerkilliğin olağan sayıldığı bir halkın içinde çalışması, bu uygulamalardan herhangi birini idealleştirdiği ya da onayladığı anlamına gelmez. Tanrı'nın kendini ve dünya çapındaki kurtarış amaçlarını adım adım açıkladığı uzun süreçte, sonunda son vereceğini vaat ettiği şeylere katlanmaya görünüşe göre isteklidir.

459. Yaratılış 50:7

Yine de, Tanrı Eski Antlaşma'da önder olarak her zaman yalnızca erkekleri seçmiş olsaydı bile (ki durum böyle değildi), genel kültürel örüntünün İsa'nın kilisesine aktarılması gerektiğini varsaymamalıyız. Nedeni şu: İsa'nın gelişinden önce Tanrı'nın halkı gerçek bir ulustu; ama onun gelişinden sonra ve özellikle ilk kilisenin Yeruşalim'de gördüğü zulümden sonra yeni bir biçim aldı. Tanrı'nın artık açığa çıkan planı, kiliselerin bir ulus *olarak* değil, dünyanın her yanındaki ulusların *içinde* organik bir topluluk olarak var olmasıdır. Artık jeopolitik bir halk olmayan bugünkü Tanrı halkının krallar, boy önderleri, başkâhinler ya da ulusal peygamberler gibi eski önderlik rollerine ihtiyacı yoktur. Yeni Antlaşma çoğunlukla Eski ve Yeni Antlaşma altındaki iman arasındaki süreksizliği vurgular. Bu gerçeği hiçe sayan tamamlayıcılar, Tanrı'nın yeğlediği norm olarak erkek önderliği için Eski Antlaşma'dan bir argüman daha üretirler.

Erkek Kâhinler

Eski Antlaşma'nın üç büyük makamı peygamber, kâhin ve kraldır. Tanrı'nın kullandığı kadın peygamberleri ve güçlü kraliçeleri bilsek de, hiçbir istisnası olmaksızın tartışılmaz biçimde erkeklere ayrılmış olan tek makam kâhinlikti.

Bazı tamamlayıcı akademisyenler bunu fazlasıyla büyütür: "Eski Antlaşma'da kâhinler dışındaki bütün önderlik rollerinde istisnalar olduğu kabul edilirse, o zaman kesinlikle bir örüntü vardır: Tanrı biri dışında her tür önderliği kadınlara açar. Bu anlamda, Eski Antlaşma'da kâhinler, Yeni Antlaşma'da ise ihtiyarlar istisnadır."[460]

Çok yakın zamanda başka akademisyenler bu argümanı, her biri Eski Antlaşma kâhinleri ile özellikle kilise ihtiyarları arasında bağ kuran iki ek argümanla güçlendirdi. Birincisi, önde gelen kâhinlere, Harun'a ve Levi'ye, halka Musa'nın Yasası'nı öğretmelerinin söylendiğine[461] dikkat çekerler – bu da bir ölçüde, "öğretme yeteneği olan" biri olması gereken ihtiyarlarla örtüşür.[462] İkincisi, kâhinlerin kutsal yerin ve eşyalarının koruyucuları olduğunu vurgularlar; bu da kilisenin ruhsal ve ahlaki koruyucuları olacak olan bugünkü ihtiyarların işine koşuttur.

460. Craig Blomberg, "Two Views of Women in Ministry"
461. Levililer 10:11, Malaki 2:7
462. 1 Timoteos 3:2

Bu argümanlara nasıl yanıt verilir?

Kâhinler erkek olsa da, Tanrı'nın ataerkilliği onayladığı sonucunu çıkarmamalıyız; özellikle de Kutsal Yazılar bunu söylemediği için. Neden yalnızca erkeklerin kâhin olduğuna ilişkin, belki de bizim bilemeyeceğimiz özel nedenler olmuş olabilir. Kadınların kutsal yerin işleyişinin dışında tutulması için akla yatkın üç neden vardır. (Yalnızca birine bahse girmem gerekseydi, birincisini seçerdim.)

Birincisi, Musa'nın Yasası âdet gören kadınları törensel açıdan kirli sayıyordu; bu yüzden her ayın dörtte birinde tapınağa ayak basmalarına bile izin verilmiyordu. Bugün buna gülümseyebiliriz, ama eski İsraillilerin dinsel tasavvurunda bunun büyük bir yeri vardı. Musa şöyle buyurmuştu: "Bir kadın olağan kanamasını gördüğünde, âdet döneminin kirliliği yedi gün sürecek; ona dokunan herkes akşama kadar kirli sayılacak. … Kadının oturduğu herhangi bir şeye dokunan kirli sayılacak; giysilerini yıkayıp suyla yıkanmalı, akşama kadar kirli sayılacak."[463] Bu durum, nöbet çizelgeleri kadınların değişken âdet döngülerine göre düzenlenmedikçe – ki bu elbette zorlama bir fikirdir – kadınların ritüel bir işlevde kâhin olmasını uygunsuz kılardı.[464]

İkincisi, kadın kâhinlerin bulunması, fuhuşu tapınmayla birleştiren putperest dinlerdeki kadın kâhinlerle olası bir çağrışıma yol açabilirdi.[465] Üçüncüsü, kâhinlerin fiziksel olarak güçlü olması gerekiyordu. Tapınağa yasaya aykırı biçimde giren herkese karşı tapınağı fiziksel olarak savunmaları, gerekirse onu öldürmeleri gerekiyordu;[466] bütün gün hayvanları kesip parçalıyor ve taşıyorlardı; kutsal yerin varlığının ilk 300–400 yılında ise kâhinler bütün kutsal yeri ve tüm eşyalarını sürekli toplayıp bir yerden bir yere taşımak zorundaydı. Bu anlamda kadınları tapınaktaki kâhinliğin dışında tutmak, onları İsrail ordusunun dışında tutmak kadar doğal bir sınırlamaydı.

463. Levililer 15:19, 22

464. Neyse ki İsa bu arınma kurallarına son vermek için geldi: Yair'in kızını diriltmesi ile kanaması olan kadını iyileştirmesi mucizelerini düşünün; bu art arda gelen mucizelerde, Musa'nın Yasası'na göre İsa onlarla temas ettiği için kirli sayılırdı. Her iki durumda da İsa kirli olanı temiz kılar.

465. Yasa'nın Tekrarı 23:17 bunu yasaklar – Tanrı, İsrail'in çevredeki ulusların ahlaksız uygulamalarını izliyormuş gibi görünmesini defalarca yasakladı.

466. Çölde Sayım 18:7

Ama kâhinlerin erkek olmasını bir emsal olarak kullanmaya çalışmak hakkında söylenecek daha da temel bir şey var. Kâhinlerin erkek olmasını şart koşan, Musa'nın törensel yasasıydı. İsa'nın kendisinin de belirttiği gibi,[467] Musa'nın yasaları ideal bir toplumu buyurmuyordu; tersine kusurlu bir toplumda yapılmış ödünlerdi. Bu nedenle yalnızca erkeklerin (üstelik, belirtmeliyiz ki, yalnızca tek bir oymaktan) kâhin olması, bugün kilisedeki önderlikle ilgili sorumuzda hiçbir ağırlık taşımaz. Bu, başka bir kültür ve başka bir antlaşma için konmuş bir kuraldı. Yeni Antlaşma'nın imanlıları olarak biz Musa'nın Yasası altında değiliz. Kâhin olmanın kişinin armağanlarıyla ya da Tanrı yolundaki yaşamıyla hiçbir ilgisi yoktu; yalnızca Levi oymağına erkek olarak doğmakla ve şans eseri hiçbir bedensel kusuru olmamakla ilgisi vardı; bu nedenle onların makamı ruhsal önderliğin öncüsü değildir.

Bütün bunlarla demek istediğim şu: Eski Antlaşma'daki kâhin ile Yeni Antlaşma'daki pastör arasında kurulduğu ileri sürülen bağ çok zayıftır. Bir mülkü fiziksel olarak savunmak, bir halkı ruhsal ve ahlaki olarak korumaktan çok farklıdır:[468] birincisi erkeklerde bulunan fiziksel güçle ilgilidir; ikincisi ise erkeklerle sınırlı olmayan ruhsal olgunluk ve öğretisel derinlikle. Ve evet, kâhinler, bugünkü pastörler gibi Eski Antlaşma'da Tanrı'nın sözünü öğretiyordu; ama kadınları da kapsayan roller olan peygamberler, hükümdarlar ve anne babalar da onu öğretmekten sorumluydu.[469]

En önemlisi, Petrus'a ve İbranilere Mektup'un yazarına göre kâhinler hiç de pastörlerin öncüleri değildi; kendini kusursuz kurban olarak sunan kusursuz

467. Matta 19:8

468. Yakın zamanda tamamlayıcı bir teolog bu argümanı, Adem'in bahçeyi korumasını da ekleyerek güçlendirmeye çalıştı. Erkek olan Adem'in bahçe-tapınağın kâhini ve bekçisi olacağına, erkek kâhinlerin fiziksel tapınağı koruyacağına ve bu nedenle erkek ihtiyarların kilise-tapınağı koruması gerektiğine dikkat çekiyor. Teolojik açıdan bahçe-tapınak, fiziksel tapınak ve kilise-tapınak arasında bir bağ olsa da (bunlar Tanrı'nın yaşadığı yerlerdir), ileri sürülen örüntü üç açıdan çöker. Birincisi, Tanrı Havva'yı bahçe-tapınağın bakımında Adem'e ortak olması için güçlü bir yardımcı olarak verir (Yaratılış 2:18); dolayısıyla Adem'in erkek olması konuyla ilgisizdir. İkincisi, Yeni Antlaşma'ya göre Adem kilise pastörlerinin değil, Son Adem olan İsa'nın (1 Korintliler 15:45) ve aynı zamanda Tanrı'nın evinde kâhin olarak hizmet edecek olan, erkekler ve kadınlar dahil, Mesih'teki bütün insanların öncüsüdür (1 Petrus 2:5). Üçüncüsü, tapınağın kâhinleri gibi Adem de koruduğu bahçenin üzerindedir, onun bir parçası değildir; oysa pastörler kilise-tapınağın üzerinde değil, onun bir parçasıdır.

469. Ayrıca Levi'nin ve Harun'un (bütün kâhinler sınıfının değil) öğretmesine yapılan göndermeler, her kâhinin bir öğretmen olduğu anlamına gelmez.

kâhin İsa'nın[470] ve "İsa Mesih aracılığıyla Tanrı'nın kabul edeceği ruhsal kurbanlar sunan kutsal bir kâhinler topluluğu" olan, *erkek ve kadın* bütün imanlıların öncüleriydi.[471] Yeni Antlaşma hiçbir yerde pastörleri doğrudan kâhinlerle ilişkilendirmez. Aslında Reformasyon'un büyük keşiflerinden biri, Eski Antlaşma'nın kâhinlerinin kilisenin din adamlarıyla hiç örtüşmediği, bütün imanlılarla örtüştüğüydü. Reformasyon'un bir köşe taşını yıkmaya mı çalışıyoruz?

Bu bölümün ana konusuna dönelim: eski Yakın Doğu'da olağan sayılan erkek egemenliğine karşın erkeklere önderlik eden, onların *ezer kenegdo*'ları ya da güçlü ortakları olarak davranan kadınların bu parlak örnekleri, kadınların Tanrı'nın işinde erkeklerle tam bir ortaklık içinde yan yana duracağı bir günün önceden çakan ışıkları gibidir. Yoel'in, Ruh'un tam gücüyle hareket eden erkekler *ve kadınlar*, oğullar *ve kızlar* hakkındaki peygamberliği,[472] kadınların önderlik ve vaaz etme cübbelerini taşımak üzere gelecekte daha büyük bir şekilde ortaya çıkacağı yönündeki bu beklentiyi güzelce dile getirir. Bu şaşırtıcı olmamalı: Eski Antlaşma'da, Tanrı'nın toplumda ve kilisede güçlü önderlik ve öğretme işlevleri için kadınları seçme olasılığını zayıflatan hiçbir şey yoktur. Aslında Tanrı'nın eski ataerkil geçmişte seçtiği kadınların pek çok örneği, gelecekte önderleri seçerken de kimseyi kayırmayacağını – buna kromozomlarının XX ya da XY olması da dahildir – beklememize yol açmalıdır.[473]

Sonunda lanet tamamen tersine dönecek: Adem artık Havva'ya hükmetmeyecek, ikisi yan yana hükmedecekler; Eski Antlaşma'nın öğretişine sadık kalacaksak, bu, onun daha ilk bölümünde açıkça dile getirilen Tanrı'nın idealidir.

470. İbraniler 8–10
471. 1 Petrus 2:5
472. Yoel 2:28-29
473. Ya da bilimin interseks kişilerde var olduğunu kanıtlayabileceği başka herhangi bir varyasyon.

11

İncillerdeki Güçlü Kadınlar

"Bütün İnciller, ilk kilisede Müjde'nin merkezinde yer alan İsa'nın dirilişi haberini ilk duyuranların İsa'nın kadın öğrencileri olduğunu gösterir." David Scholer[474]

Neyse ki tamamlayıcı akademisyenler İsa'nın kadınları yücelttiğini kabul eder. Ne de olsa İsa'nın hizmetinin bu yanı, kadınların erkeklerle eşit değer ve kıymette yaratıldığı yönündeki tamamlayıcı ilkeyi destekler. Ne var ki *bu akademisyenler, İncillerde İsa'nın yalnızca kadınların değerini ortaya çıkarmakla kalmayıp kadınların hizmetinin de önünü açtığını gözden kaçırma ya da küçümseme eğilimindedir.* Bu bir hatadır. Hristiyanlık özünde, kadınlar ve hizmet de dahil olmak üzere her şeyi İsa'nın gördüğü gibi görmeyi öğrenmektir.

İsa'nın hizmetinin her tamamlayıcının hevesle dikkat çektiği yanı, İsa'nın yalnızca erkek elçiler seçmiş olmasıdır. Çoğu zaman, İncillerde İsa'nın kadın hizmetine bakışıyla ilgili fark ettikleri tek şey bu gibi görünür. İsa'nın kadınların hizmet etmesini istediği, *ama önderlik etmesini istemediği* sonucunu çıkarırlar. Bu bölümün sonunda, İsa'nın *Onikiler*'ini kilisesindeki gelecekteki bütün önderlik için bir tür şablon olarak görmenin yanlışlığını göstereceğim. Ama bu bölümün büyük kısmında, İsa'nın yalnızca erkeklere ait hizmet işlevleri fikrini onayladığı düşüncesini çürüteceğim. İnciller öncelikle İsa'nın hizmetini anlatsa da, İncil yazarlarının İsa'nın kadınları hizmete salıvermesine – onları Tanrı'nın işinde ön plana, merkeze koymasına, *hem de onları toplumsal cinsiyete uygun herhangi bir "alan" içinde tutmayı hiç umursamadan* – ne kadar çok yer ayırdığı oldukça dikkat çekicidir.

474. www.fuller.edu/womeninministry/

Bu bölümde İsa'nın Egemenliği'nin yüksek güçteki temsilcileri olarak görevlendirdiği kadınlardan bazılarına göz atacağız. En önemlisiyle başlayalım.

Tarihte *İsa* adını ilk duyan kişi kimdir? Onun, dünyayı kurtarmaya gelen ve en küçüklerin en büyük olacağı bir Egemenliği başlatacak olan Tanrı Oğlu olduğunu ilk duyan ve buna ilk iman eden kim? Yeni Antlaşma döneminde Tanrı'nın gönderdiği mesajı ilk alan ve Tanrı'nın Ruhu'nun güçle üzerine indiği ilk kişi kimdir? İsa ve onun tersyüz eden lütuf Egemenliği hakkında ilk vaazı veren (aslında ezgisini söyleyen) kim? Tanrı'nın Oğlu'na olan imanı yüzünden ilk acı çeken, özellikle de zulüm gören kim? Bir ipucu daha: İsa'nın gelip içinde yaşadığı ilk kişi de odur.

Elbette Rabbimiz'in annesi Meryem'den söz ediyorum.

Anne Meryem

Tehlikeli ve işgal altındaki bir ülkede düşük statülü bir genç kız olmasına karşın Meryem'in ezgisi ne kadar kutsanmış olduğunu ilan eder, çünkü Tanrı "hükümdarları tahtlarından indirdi, alçakgönüllüleri yükseltti."[475] Meryem (bir erkeğe ya da bir kültürel norma değil) Tanrı'ya güvenip itaat ettikçe Tanrı ona, hiçbir erkeğin ya da kültürün ondan asla alamayacağı bir değer bağışlar.

Augustinus, Meryem'in Tanrı'nın Oğlu'nu doğurmasının teolojik önemi üzerine şöyle düşünür: "Kurtuluşa yazgılı erkekleri de kadınları da kapsayan insanları özgür kılmaya gelen Rab İsa Mesih, erkek doğasından utanmadı, çünkü onu üstlendi; kadın doğasından da utanmadı, çünkü bir kadından doğdu."[476] Lucy Peppiatt, Augustinus'un bu sözü hakkında şöyle der: "Tanrı yeryüzüne gelmeyi seçtiğinde, bir kadının rahminin gizliliğini seçti. Tanrı beden almayı seçtiğinde, bu bedeni bir kadından almayı seçti. … Tanrı kendini bize bir erkek aracılığıyla açıklar ve insanlıkla bağı bir kadın aracılığıyla kurar."[477]

475. Luka 1:52
476. Aktaran: Thomas Oden, Classic Christianity: A Systematic Theology, s. 266
477. Lucy Peppiatt, Rediscovering Scripture's Vision for Women, bölüm 2.

İsa yetişkin olduktan çok sonra da Meryem ona hizmette ve onun uğruna acı çekmeye istekliliğinde etkin olmayı sürdürür: "Şarabın bittiğini ya da dinsel önderleri gücendirmeyi sürdürürse başını belaya sokacağını söylemek için İsa'nın karşısına dikilen başka kim var? O korkunç ilk Kutsal Cuma'da, muhafızın Oğlu'nun böğrünü deştiğine tanık olurken – İsa daha kundağa güvenle sarılı küçücük bir bebekken kendisine bildirilmiş bir peygamberliğin yerine gelmesiyle – canı deşilen başka kim var?"[478]

İsa'dan sonra Tanrı'nın Egemenliği için en çok şeyi kim yaptı? Benim yanıtım İbrahim, Musa, Davut ya da Pavlus değil. Hiç tartışmasız, Meryem. Mesih'i rahminde taşımaktan ve onu kendi ayakları üzerinde durabilecek kadar büyüyene dek hayatta tutmaktan daha büyük bir hizmetin insanlık tarihinde var olduğundan kuşkuluyum.

Yalnızca oğlu değil, o da heybetlidir: onun alçakgönüllülüğünü ve kırılganlığını düşünme eğilimindeyiz, ama onun öylesine hesaba katılması gereken bir güç olduğunu unuturuz ki İsa'nın onu emanet ettiği, oğlunun yerini tutan Yuhanna, onu peygamberce, doğum yaparken kızıl bir şeytani ejderhayla savaştan sağ çıkan biri olarak tasvir eder.[479]

Peygamber Kadın Anna

"Anna adında bir peygamber kadın da vardı … Tapınaktan hiç ayrılmaz, oruç tutup dua ederek gece gündüz tapınırdı. Tam o sırada Meryem'in, Yusuf'un ve çocuğun yanına gelip Tanrı'ya şükretti."[480]

Anna, Yeni Antlaşma döneminde peygamber diye anılan ilk kişidir. Aslında bu kutsal andan önceki yarım bin yılın tamamında Tanrı'nın sözünü ilan eden bir peygamberle ilgili Kutsal Kitap'ta hiçbir kayıt yoktur. Yalnızca yedi yıllık bir evliliğin ardından kocasını yitirmiş olarak hayatının geri kalanını tapınakta geçirir. Yıllar akıp gittikçe ölen eşi için duyduğu sızı, dünyanın Kurtarıcısı'na duyulan bir özleme dönüşür. Bir gün Meryem ile Yusuf bebeklerini adamak için

478. Lucy Peppiatt, Rediscovering Scripture's Vision for Women, bölüm 2.
479. Vahiy 12:1-6
480. Luka 2:36-37

tapınağa geldiklerinde, ona onu görebilecek gözler verilir – onu gerçekten görebilecek gözler. Bekleyiş sonunda biter. Bütün hayal kırıklıkları yerini başka bir şeye bırakır; bir anda övgüyle coşar ve "Yeruşalim'in kurtuluşunu bekleyenlerin hepsine çocuktan söz ederek" hizmetini yerine getirir.[481]

Tapınağın avlularında, imanlı erkeklere dinsel ve kamusal bir yerde öğretme yetkisinin olmadığına dair herhangi bir tamamlayıcı öğretiden harika bir şekilde habersiz olarak, iman eden kadınlara ve erkeklere Kutsal Yazılar'ın peygamberlik vaatlerini hatırlatır. Kurtaran kral olacak çocuğun müjdesini onlara ilan eder – ve bütün bunları, onu "örtecek" ya da yanında duracak bir kocası olmadan yapar.

Kuyu Başındaki Kadın

Herhangi bir Kutsal Kitap okuruna, İsa'nın Mesih olduğunu büyük bir kalabalığa büyük bir müjdeleme başarısıyla ilk duyuran Hristiyan'ın kim olduğunu sorarsanız, büyük olasılıkla bunun Pentikost Günü'nde Petrus olduğunu söyler. Ama bunu ondan yıllar önce yapan biri vardı.

Bölüm 5'te İsa'nın Samiriyeli kadınla bire bir teolojik bir sohbete – elimizdeki en uzun kayıtlı sohbete – girdiğinden söz etmiştim. Burada şunu vurgulamak isterim: kadın yalnızca onun Mesih olduğuna iman etmekle kalmaz; *aynı zamanda bir tür kamusal uyanışa öncülük eden ilk müjdeci de olur*.

Bu, bir hayatın dikkat çekici bir biçimde tersine dönüşüdür. İsa ondan su isteyerek kendini tanıttığında, kadın susamış sıradan bir candır. Aynı zamanda kasabasındaki statü merdiveninin en dibindedir. Genellikle kadınlar kuyuya sabahın erken saatlerinde ve başka kadınlarla birlikte gelirdi; ama işte o – yapayalnız ve günün en sıcak saatinde – oradadır. Bu, büyük olasılıkla çok fazla erkekle ilişkiye girip çıktığı için onu karalayan öteki kadınların gözündeki damgalanmışlığının bir işaretidir.

Ne var ki İsa onunla konuşur. Onunla teolojik bir diyalog kurar. Bu süreçte kadın, kendini ona açtıkça İsa'nın kendini açıklayışını da adım adım deneyimler. İsa "Mesih benim" diyerek sohbeti doruğa ulaştırdığında, kadın Yaşam

481. Luka 2:38

Suyu'ndan arındırıcı bir yudum alır, eski kovasını bırakır ve az önce kendisinin aldığı suyu başkalarına da sunmak için kasabaya geri koşar. Bize şöyle anlatılır: "Kadın su testisini bırakıp kasabaya döndü ve halka, 'Gelin, yaptığım her şeyi bana söyleyen adamı görün! Mesih bu olmasın?' dedi. Halk kasabadan çıkıp İsa'nın yanına geldi."[482]

Sonuç olarak "… birçoğu kadının tanıklığı üzerine ona iman etti." İsa'yla kendileri karşılaştıktan sonra kadına şöyle dediler: "Artık yalnızca senin sözlerin üzerine iman etmiyoruz; kendimiz duyduk ve bu adamın gerçekten dünyanın Kurtarıcısı olduğunu biliyoruz."[483] Tarihte "Mesih benim" sözlerini ilk duyan kişi olmakla kalmaz, Anna'dan sonra bu keşfi – erkek olsun kadın olsun – onu dinleyecek herkese duyuran ilk kişi de odur! İsa'nın onu seçmesi ve onurlandırması, dışlanmış kimliğinin yerini İsa'nın müjdecisi olmanın yüksek statüsüne bırakması demektir.

Onun müjdeleme hizmetini küçümseyen akademisyenler – "o yalnızca tanıklığını paylaştı" – şu gerçekleri gözden kaçırır: gidip insanları buldu; insanları İsa'ya yöneltmek için sözcükler kullandı ve onun Mesih olduğunu duyurdu; sonuçta insanlar İsa'ya iman etti. İsa onun o an yaşanan örneğini, öğrencilerine müjdeleme üzerine verdiği kısa bir öğretişte bile kullanır. Kalabalıkları biçilmeye hazır bir tarlaya benzettikten sonra, ona göndermede bulunarak şöyle der: "*Şimdiden* biçen … sonsuz yaşam için ürün topluyor."[484] Müjdeci yeni dostlarını peşine takmış olarak İsa'ya doğru tepeyi tırmanırken onun vaazı sona erer. Öğrenciler daha önce "onun bir kadınla konuştuğunu görünce şaşırmış"[485] olabilirler (27. ayet), ama onun müjdeleme hizmetinin hemen, o sırada kendilerininkilerin hepsini aşan bir biçimde başladığını görünce kim bilir ne kadar daha çok şaşırmışlardır.

482. Yuhanna 4:28-30
483. Yuhanna 4:39-42
484. Yuhanna 4:36
485. Yuhanna 4:27

Tanık Marta

"Marta" adını duyduğumuzda çoğumuz, onun bir keresinde yanıldığı zamanı hatırlarız: İsa, onun öğrencisi olmak yerine ev işlerinde yardımcısı olmayı seçerek ondan öğrenme fırsatını kaçırdığı için onu azarlar. Marta'nın hatası, İsa'nın hiç istemediği bedensel bir yemeği ona hazırlamaktı; bu arada İsa da onun kız kardeşine ruhsal bir yemek sunuyordu.

Ne var ki pek azımız onun başka bir seferinde etkileyici bir biçimde doğruyu bulduğunu ve Tanrı tarafından, bugün elinde Kutsal Kitap olan herkese öğretmek için kullanıldığını hatırlarız. Yuhanna'nın Müjdesi, İsa'yla ilgili öteki anlatımlardan daha çok, İsa'nın insanlarla bire bir karşılaşmalarını, her birinin onunla ilgili çok önemli bir şeyi fark edeceği biçimde betimler – ve bu açıklamayı okurlar olarak bizim için de açar. Örneğin kuyu başındaki kadının İsa'nın Mesih olduğunu keşfetmesi, Yuhanna'nın Müjdesi aracılığıyla bugün onun birinci yüzyıldaki kasabalılarının çok ötesindeki insanlara ve yerlere duyurulmaktadır. Ama Yuhanna'nın yazısında sahneye çıkardığı, İsa'ya tanıklık eden tek kadın o değildir: Marta da İsa'yla ilgili çok önemli bir şeye tanıklık eder.

Ona gelmeden önce kısa bir not: Kutsal Kitap okurlarının çoğu, İncillerdeki bu tanıklık beyanlarının önemini bilir. En ünlüsü, İsa'nın öğrencilerine "Ya siz, siz beni kim diyorsunuz?" diye sorduğu ve Petrus'un "Sen Mesih'sin" diye yanıt verdiği andır.[486] Aslında Petrus'un beyanı, Markos'un Müjdesi'nin ilk yarısını (İsa'nın kim olduğuyla ilgili) ikinci yarısına (İsa'nın bizim için çarmıhta ölmeye kararlı oluşuyla ilgili) bağlayan bir menteşe işlevi görür. Daha da önemlisi, Petrus'un ilanı, kilisenin üzerine kurulacağı açıklama kayasıdır.

Pek azının fark ettiği şey, Yuhanna'nın Marta'nın İsa'ya ilişkin tanıklık beyanını, Markos'un Petrus'unkini kullandığı biçimde kullandığıdır. Yuhanna 11'de İsa'nın geldiğinde Marta'yı yakın zamanda ölen erkek kardeşi için ağlarken bulduğunu okuruz. İsa ona şöyle der (ve İncillerde buna benzer bir şeyin geçtiği tek yer

486. Markos 8:29

burasıdır): "Diriliş ve yaşam benim. Bana iman eden kişi ölse de yaşayacaktır … Buna inanıyor musun?"

"Evet, Rab" diye yanıt verir (ve işte onun beyanı geliyor): "*Senin, dünyaya gelecek olan Tanrı'nın Oğlu Mesih olduğuna iman ediyorum*."[487] Yuhanna onun sözlerini gelecek kuşaklar için yazıya geçirir – ve böylece onun İsa'da gördüğü ve onun hakkında söylediği şey, Yuhanna'nın Müjdesi'nin milyonlarca okurunun hayatlarını ve sonsuz geleceklerini üzerine kurabilecekleri sağlam bir temel olur.

İsa'nın Yakın Çevresindeki Kadınlar

İnciller, İsa'nın yakın öğrenci çevresinden 23 kişinin adını verir. Onikiler, Yusuf Yustus, Lazar, Nikodim ve Arimatyalı Yusuf vardır. Pek azının fark ettiği şey, adı verilen geri kalan yedi öğrencinin hepsinin kadın olduğudur: annesi Meryem, Mecdelli Meryem, "öteki" Meryem, Beytanyalı Meryem, Yuhanna (Kuza'nın karısı), Suzanna ve Salome. Örneğin şu metni ele alalım:

İsa kent kent, köy köy dolaşarak Tanrı'nın Egemenliği'nin Müjdesi'ni duyuruyordu. Onikiler de onunla birlikteydi. Kötü ruhlardan ve hastalıklardan kurtulmuş bazı kadınlar da onlarla birlikteydi: kendisinden yedi cin çıkmış olan Mecdelli denen Meryem, Hirodes'in kâhyası Kuza'nın karısı Yuhanna, Suzanna ve daha birçokları. Bu kadınlar kendi varlıklarıyla onlara destek oluyordu.[488]

Bu metin, İsa'nın yalnızca Onikiler'den ibaret olmayan, daha geniş bir yakın çevresi olduğunu ve bu çevrede birçok kadının bulunduğunu düşündürür. İsa'nın özgür kılan dokunuşunu deneyimlemiş olan bu Celileli kadınlar, zaman zaman İsa'ya ve Onikiler'e katılarak Yeruşalim'e uzanan zorlu yolculuğa çıktılar.

İsa bu kadınları öğrencileri olarak, görevde yol arkadaşları olarak ve görevi kendi kişisel varlıklarından finanse eden hamiler olarak seçti. Eski kültürde birinin hamiliğini kabul etmek, kendini bağımlı ve borçlu bir konuma koymak demekti. Bu nedenle bu kadınlar İsa tarafından son derece onurlandırılmış olmalıdır.

487. Yuhanna 11:25-27
488. Luka 8:1-3

Luka 10'da bize "Rab yetmiş iki kişi daha görevlendirdi ve kendisinin gideceği her kente, her yere onları ikişer ikişer önden gönderdi" denir. Dikkat edin: İsa yalnızca sesini duyabilecek uzaklıktaki insanları toplamakla kalmadı; bu görev ekibini özel olarak seçti, sonra hazırladı. Yakın çevresindeki kadınların hepsi değilse bile birçoğu, İsa'nın Yahudi yurdunun dört bir yanına yönelik bu müjdeleme seferinde gönderdiği 36 çiftin arasında olabilir.[489] Böylece bu kadınlar – İsa'nın talimatlarına uyarak – onları kabul eden evlere ve köylere Tanrı'nın Egemenliği'nin varlığını duyurmuş, İsa'nın çağrısını ve Egemenliği'ni reddedenleri cesaretle kınamış ve cinleri kovarak onun krallara özgü gücünü göstermiş olmalıdır.

Yine de bazı akademisyenler, "başkaları" sözcüğünün (Grekçe: *heterous*) eril olduğu varsayımından yola çıkarak, 72 kişilik öncü ekibin tamamen erkeklerden oluştuğunu ileri sürer. Ama bu, erkek merkezli dillerde konuşan eski iletişimcilerin karma gruplardan söz ederken bir sözcüğün eril biçimini olağan biçimde kullandığını yanlış anlamaktır. (Örneğin aynı sözcük, iyileştirilmeleri için İsa'nın ayaklarının dibine bırakılan bütün "topalları, körleri, sakatları, dilsizleri ve daha birçoklarını [*heterous*]"[490] anlatmak için de kullanılır – ve kuşkusuz Şifa Veren'in hastalarının birçoğu kadındı.)

Daha sonra İsa'nın yakın çevresindeki bu kadınların birçoğu başlıca tanıklar olacak; o trajik cuma günü çarmıhın yanından en son ayrılan öğrencileri olacak; ve Paskalya pazarı onun mezarına ilk varanlar da onlar olacaktı. Bu kadınlardan biri ötekilerden daha çok onurlandırılır.

Mecdelli Meryem

Hristiyan Müjdesi'nin merkezinde, tarihin olgularına göre İsa'nın çarmıha gerildiği, gömüldüğü ve ölümden dirildiği iddiasının yer aldığını herhalde artık

489. İsa'nın, İncillerde adı verilen öğrencilerin çoğunu ya da hepsini içermeyen, en bağlı 72 öğrenciden oluşan başka bir grup bulmuş olması pek olası değildir. Ne var ki bu kadınların dahil olduğu konusunda daha kesin konuşmamamın nedeni şudur: Göreve yaklaşımında sık sık stratejik davranan İsa açısından belki de son derece ataerkil olan İsrail'in erkeklerin kamusal hizmetini kabul etme olasılığı daha yüksekti.
490. Matta 15:30

anlamışsınızdır. Bu tarihsel olaylar hakkında herhangi bir kuşkumuz varsa, Hristiyanlığın kendisi hakkında da kuşkumuz var demektir.

Neyse ki İsa, tarihteki bu çok önemli olayların her birinin – ölümünün, gömülmesinin ve dirilişinin – birçok kişi tarafından görülmesini sağladı. *Ama belki şaşırtıcı gelecek olan, bu tanıklar olarak başlıca kadınları seçmiş olmasıdır! Aslında bu olayların üçüne de yalnızca Mecdelli Meryem ve arkadaşları tanık oldu.* Çarmıhın yanında en son onlar kaldı; erkek öğrenciler kaçıp gittikten çok sonra da orada kaldılar.[491] Hatta bazıları onu gömmeye yardım etti.[492] Ve pazar günü gün ağarırken mezardaydılar – bize şöyle anlatılır: "Melek kadınlara şöyle dedi: 'Siz korkmayın! Çarmıha gerilmiş olan İsa'yı aradığınızı biliyorum. O burada değil; dirildi … Hemen gidin, öğrencilerine şunu söyleyin: 'O ölümden dirildi.'"[493] Bunun ne anlama geldiğini düşünün: hiçbir erkek elçi, İsa'nın bedeninin mezara konduğunu görüp *ve* aynı zamanda üç gün sonra mezarı boş bulmadı. Bunun yerine Tanrı, bütün bu olaylara tanık olma ve gördüklerini aktarma görevini Meryem'e ve arkadaşlarına emanet eder. Aslında o ilk Paskalya pazarının büyük bir bölümünde bu kadınlar, *yeryüzünde diriliş haberini taşıyan tek kişilerdi*. Bunu bir düşünün – Evren'in en büyük öyküsünün açıldığı bu kritik aşamada, Hristiyan imanının bütün geçerliliği bu birkaç kadının ellerindedir. İşte Tanrı'nın kadınlara güveni buna denir!

İsa bu kadınlar arasından, dirilmiş Rab olarak kendisiyle ilk gerçek karşılaşmayı Mecdelli Meryem'e bağışladı: "Meryem onu bahçıvan sanarak, 'Efendim, onu sen götürdüysen nereye koyduğunu bana söyle, ben gidip alayım' dedi." Ardından İsa onu adıyla çağırınca, Meryem ona döner ve Aramice "Rabbuni!" (Öğretmenim demektir) diye haykırır. Sonra Meryem öğrencilerin yanına giderek o çarpıcı haberi verir: "Rab'bi gördüm!"[494]

Sormak zorundayız: İsa, bir kadının tanıklığının daha az inanılır olduğunu, hatta hemen geri çevrildiğini bildiği halde neden kadınları seçti?[495] Erkek öğrencilerin bile büyük olasılıkla onlara inanmayacağını bildiği halde neden bunu yaptı? Bu

491. Matta 27:55-56; Markos 15:40-41
492. Matta 27:57-61; Markos 15:42-47; Luka 23:50-56
493. Matta 28:5-6
494. Yuhanna 20:15-18
495. Örneğin Yahudi rabbinik hukukuna göre yüz kadının tanıklığı bir erkeğinkine eşit değildi.

arada olan da tam olarak buydu – Luka, "kadınlara inanmadılar, çünkü onların sözleri kendilerine saçma göründü" diye anlatır.[496] Elbette o günün ilerleyen saatlerinde erkekler İsa'yla kendileri karşılaştıklarında, kadınların haberinden kuşku duymanın ne kadar akılsızca olduğunu anlarlar. İsa'nın daha sonra kız kardeşlerini dinlememelerindeki başarısızlığı onların yüzüne vurması,[497] kilisenin dünyaya açıldığı o ilk anda biz erkeklere öğretmeye çalıştığı dersi kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık kılar: *Tanrı'nın sözünü kız kardeşlerinizin ağzından kabul etmeyi öğrenin*. İsa'nın bu çok önemli kavrayışı tarihin en önemli gününün dokusuna işlemesi ve İncil yazarlarının bunu kaydetmesi, bunun Mesih'in izinden giden sonraki toplulukların asla unutmaması gereken öncelikli bir ders olduğu anlamına gelir.

Bu konuda, dirilmiş Rab'bin ağzından çıkan ilk söz nedir?

Şudur: "Kadın …"

Bunu gözden kaçırmayın. Yuhanna'nın Müjdesi bize İsa'nın "haftanın ilk günü" dirildiğini söyler; bu, yeni yaratılışa bir göndermedir. İsa, bahçedeki derin uykusundan uyanıp hemen Havva'yı bulan, ondan sevinç duyan ve ona "kadın", daha sonra da "Havva … yaşayanların annesi" diyen Adem'in öyküsünü yeniden canlandırır. Ve böylece Mecdelli Meryem, bu *déjà vu* anında, yeni yaratılış çağında, İsa'nın yaşadığını duyurdukları herkese yaşam getiren müjdeciler olarak kutlanacak bütün kadınları temsil eder.

Havva, Şeytan'ın köleleştiren mesajını Adem'e taşıdığında, ilk yaratılışın bahçesinde başarısız olmuş olabilir. *Ama boş mezarın ve yeni yaratılışın bahçesinde lanet tersine döner – Havva'nın kızı şimdi Tanrı'nın özgürleştiren mesajını Adem'in oğullarına taşır*. Ve böylece bu eski ve kırık dünyanın ortasına bambaşka yeni bir dünya dalıp girer – beraberinde, kadınların Tanrı'nın görevinin ön saflarında erkeklerle omuz omuza durmasının görkemli olasılığını getirir. Dirilmiş İsa, diriliş gerçekliğinin yeni çağında kadınlara yalnızca ilk ve çok önemli hizmeti vermekle kalmaz; onları yeni bir eşitlik düzeyi ve olası bir hizmet etkisiyle onurlandırır. "Kadınların bir hizmet rolüne yükseltilmesi, dünyaya giren

496. Luka 24:11
497. Markos 16:14

Egemenliğin bir işaretidir; eski düzenin sona erdiğini ve yeni bir ilişkiler bütününün başladığını gösterir."[498]

Meryem bir tür elçilik rolü de üstlenir. Elçilerin İşleri kitabının ilk bölümlerinde, "dirilişin tanığı" olma hizmeti elçileri belirtmenin bir yolu oldu.[499] Elçiler, dirilmiş İsa'yla karşılaşmış ve başkalarına Müjde'yi anlatmak için onun tarafından gönderilmiş kişilerdi. Kilise Babaları'nın Mecdelli Meryem'e sevgiyle "elçilerin elçisi" demelerinin nedeni budur. N.T. Wright da aynı görüştedir: "Elçi, dirilişin [gönderilmiş] tanığıysa, bu unvanı erkeklerin hepsinden önce hak eden kadınlar vardı."[500] Açık olmak gerekirse, Meryem tam anlamıyla Onikiler'in bir parçası değildir; ama en azından o an için, İsa'nın dirilişinin tanıkları olan daha geniş bir "gönderilmişler" çevresinin parçası gibi görünür (elçi sözcüğü bu anlama gelir).

Şu sonuca varıyoruz: Yeni yaratılışın İsa'nın gelişiyle doğduğu günden beri, Tanrı'nın isteğinin yalnızca erkeklerin değil, kadınların da İsa'yla ilgili gerçeği duyurması olduğu açıktır. Yalnızca iman etmeyenlere, yalnızca özel ortamda ya da yalnızca kadınlara değil, aynı zamanda (tamamlayıcı öğretinin tersine) duyacak kulağı olan herkese – kadınlara *ve erkeklere*, iman etmeyenlere *ve imanlılara*, özel ortamda *ve kamusal alanda*.

Neden Yalnızca Erkek Elçiler?

Tamamlayıcı akademisyenlerin kadınları çağdaş kiliselerin üst düzey önderlik ekiplerinin dışında tutmak için öne sürdüğü bir başka gerekçe de, İsa'nın Tanrı'nın işindeki kadın rolünü onurlandırmakla birlikte, on iki elçisini seçerken kadınları dışarıda bırakmış olmasıdır. Hakkını vermek gerekirse, bütün tamamlayıcılar buna o kadar ağırlık vermez: "Yalnızca İsa'nın elçileri olarak On İki erkeği seçmiş olmasından ötürü İsa'nın kilisede yalnızca erkeklerden oluşan bir ihtiyarlar kurulunu yeğlemiş olması gerektiğini ileri sürmeyiz,"[501] diye yazar Piper ve Grudem. Yine de birçokları bunu önemli bir argüman olarak kullanır.

498. Grant Osborne, Women in Jesus' Ministry, s. 289-90.
499. Elçilerin İşleri 1:22; 2:32
500. www.bit.ly/3k5tah6
501. Recovering Biblical Manhood and Womanhood, s. 62

Bu görüşü savunduklarını okuduğum kişiler aşağı yukarı aynı temel akıl yürütmeyi kullanır; ben de bunu saygıyla özüne indirgemeye çalışacağım:

İsa'nın, daha sonra Yeruşalim kilisesine önderlik edecek elçiler olarak yalnızca erkekleri seçmiş olmasının iki olası nedeni vardır. Birincisi, ataerkil bir kültürde toplumsal gelenekleri sürdürüyor olmasıdır. Öteki seçenek ise, gelecekteki kiliseye Tanrı'nın halkına yalnızca erkeklerin önderlik etmesi ilkesini örnek olarak göstermesidir. İsa'nın toplumsal gelenekleri altüst etmekte hiçbir sakınca görmediğini biliyoruz (bir kadınla baş başa konuşmasını ya da Şabat Günü hizmet etmesini düşünün); demek ki ikinci neden olmalıdır. Dolayısıyla İsa'nın uygulamasını izleyerek, kiliselerin pastörlük önderlik ekiplerinde yalnızca erkekler hizmet etmelidir.

İlk okuyuşta bu gerekçe ikna edici görünür. Ama daha yakından incelendiğinde toz olup dağılır.

Başlangıç olarak, tamamlayıcı akademisyenlerin neden yalnızca elçilerin erkek olmasına odaklandığını sorabiliriz. İsa'nın elçiler için izlediği örüntünün, her yerel kilisenin seçeceği pastör ya da ihtiyar türleri için örüntüyü belirlemesi gerektiğini gerçekten söyleyebilir miyiz? İsa on iki kişi seçti. Bütün kiliselerde on iki kişi mi olmalı? Uluslardan olanları değil Yahudileri seçti; bütün kiliseler aynısını mı yapmalı? İsa köleleri değil özgür adamları seçti; yoksullara önderlik rollerini vermeyi mi reddetmeliyiz? Onlar gençti; kiliseler bu konuda ne yapmalı, çünkü burada bir engelle karşılaşırız: "ihtiyar" sözcüğü *yaşlı kişi* anlamına gelir. Bu soruların ortaya koyduğu sorun şudur: İsa'nın on iki Yahudi erkeği seçmesini, sonraki bütün pastör ya da ihtiyar seçimleri için harfiyen bir şablon olarak alırsak, İsa'nın yalnızca cinsiyet açısından değil, etnik köken (uluslar değil Yahudiler) ve sınıf (köleler değil özgürler) açısından da önyargılı olduğu sonucuna varmak zorunda kalırız. Daha olası olan, on iki kişiyi seçmesinin kurtuluş tarihinde belirli bir amaca ve ana hizmet etmiş olmasıdır.

Tamamlayıcı argümanın başlıca zayıflığı, İsa'nın erkekleri seçmiş olmasının yalnızca iki nedeni *olmamasıdır* – aslında kadınları Onikiler'in dışında tutmak için çok açık bir simgesel neden ve belki de bazı stratejik nedenler vardır.

Önce simgesel nedeni ele alalım. İsa, gelecek Mesih'le ilgili Eski Antlaşma imgelerini ve vaatlerini yerine getirmek için simgesel eylemleri ustalıkla kullandı. Örneğin İsa izleyicilerine öğretmek için bir dağa çıkar ve kalabalığı ekmekle doyurur. Bunu yaparak, yasayı bir dağda alan ve Tanrı'nın halkını gökten ekmek almaya yönelten gerçek Musa olduğunu gösterir. İsa başkente bir eşeğe binerek girdiğinde, Zekeriya'nın, gururlu düşmanlarını yok etmek için dikkat çekmeden gelen alçakgönüllü Mesih'le ilgili peygamberliğini yerine getirir. Tapınaktaki masaları devirdiğinde, Tanrı'nın İsrail'in tapınmasındaki yozlaşmayı temizlemekle nasıl tehdit ettiğini bir resim diliyle iletir. Ölümünün zamanı ve yeri de simgesellikle doludur – herhangi bir gün ve herhangi bir yerde çarmıha gerilebilirdi; ama Tanrı'nın halkını daha önce zorbalıktan ve kölelikten kurtarışını anmak için binlerce kuzunun kurban edildiği kentte, Fısıh Bayramı sırasında ölür.

Şimdi asıl söylemek istediğime gelelim: *İsa'nın on iki Yahudi erkeği seçmesi belki de onun en çarpıcı simgesel eylemidir*; biz modern insanlar fark etmesek bile İbrani Kutsal Yazıları'nı bilenlerin fark edeceği bir eylem. On iki özgür Yahudi erkeği seçerek, zamanın Yahudilerine, Tanrı'nın parçalanmış ve düşmüş halkını kendi önderliği altında yeniden kurduğunu gösterir. İsa'nın açık açıklamasına göre[502] onlar yeni İsrail'i ya da İsrail'in on iki oymağını, özellikle de bütün ulusun soyundan geldiği Yakup'un on iki oğlunu simgeler. İsa'nın Onikiler'in rolünü İsrail'in hakimleri olarak son yemeği sırasında ilan etmesi de rastlantı değildir[503] – simgelerle yüklü bir olay varsa, o da budur.

Bütün bunlarla demek istediğim şu: İsa'nın İsrail'in fark etmesini istediği şey, *on iki Yahudi erkek öğrenciden oluşan küçük ekibinin, Tanrı halkının Mesih çağındaki öncü birliği olduğuydu*. *Erkek* elçileri seçmesi, onların *on iki* kişi olmasını, ayrıca *Yahudi*

502. Matta 19:28 ve Luka 22:30'da
503. Luka 22:14-30

ve *özgür* olmalarını seçmesiyle örtüşür.[504] Daha sonra ortaya çıkacak herhangi bir yerel kiliseye önderlik edecek herhangi bir önderlik ekibi hakkında hiçbir şey söylemiyor. Aslında İsa yerel kiliseye yaptığı tek göndermede, yalnızca birkaç önderde değil, bütün toplulukta bulunan ruhsal yetkiyi vurgular.[505]

Sonraki bakış açımızdan, İsa'nın ekibini biraz daha karışık oluşturmasını yeğleyebilirdik; ama simgesel anlamın, uluslardan olanlar (daha sonra dünyanın geri kalanında erişilecek olan çoğumuz gibi) için değil, İsa'nın asıl görev alanı için – dünya görüşü bütünüyle İbrani Kutsal Kitabı'nca biçimlenmiş olan Yahudiler için – olduğunu kabul etmek zorundayız. İsa'nın altı erkek ve altı kadını, ya da altı Yahudi ve uluslardan altı kişiyi, ya da altı yaşlı ve altı genci, ya da altı köle ve altı özgür kişiyi çağırmasını yeğleyebilirdik; ama o zaman simgesellik, hedeflediği kişiler için bütünüyle kaybolurdu.

İsa'nın yalnızca gelecekteki önderleri yetiştirmekle değil, simgesellikle de ilgilendiğinin belki de en büyük ipucu, Onikiler'in çoğunun yalnızca birkaç yıl sonra göz önündeki hizmetten çekilip gözden kaybolmasıdır. Elbette Petrus, Yuhanna ve Yakup, Elçilerin İşleri kitabında göz önündeki önderler olmayı sürdürür; ama elçilerin geri kalanının adı bir daha hiç anılmaz. Simgesel önceliğin bir başka kanıtı da, Elçilerin İşleri 1'de Petrus'un Yahuda'nın yerine birini bulmaya bu kadar hevesli olmasıdır. Bunun nedeni, 12 kişinin yapabileceği işi 11 kişinin yapamayacağını düşünmesi değildir. *Tersine, On İki erkeğin Yeruşalim'in karşısına çıkıp onları Mesihleri'ne çağırmasının önemli olduğunu bilmesidir.* Bu yüzden kilisenin kente verdiği ilk vaazda, Müjde'yi duyururken bize "Petrus

504. Michael Bird, "Evangelical Theology" adlı eserinde, İsa'nın görevinde başlangıçta hedef aldığı insanların – İsrail'deki Yahudilerin – önemini şöyle açıklar: "12 sayısı İsrail'in 12 oymağını simgeliyordu. Ne var ki İsrail'deki herkes Yahudi oymak birliğinin çoktan ortadan kalktığını biliyordu. Kuzeydeki on oymak sekizinci yüzyılda Asurlular tarafından sürgüne götürülmüş, geriye kalan iki oymak ise altıncı yüzyılda Babil'e gitmiş ve Yahudiye'ye yalnızca bir kalıntı geri dönmüştü. Büyük bir umut, kurtuluş çağı doğduğunda buna 12 oymağın yenilenmiş bir Yahudi krallığında yeniden bir araya gelmesinin eşlik edeceğiydi (örn. Yeşaya 34:10; 43:5; 56:8). 12 öğrenci seçerek … İsa aslında İsrail'in yeniden kuruluşunun artık kendisinin ve 12 izleyicisinin çevresinde başladığını söylüyordu. Onlar yeni İsrail'in öncü birliğiydi. İsa'nın yenilenmiş bir ulus üzerinde egemenlik sürmek üzere 12 öğrenci seçmesinin (Matta 19:28/Luka 22:30), hizmetini yalnızca İsrail'e yöneltmesinin (Matta 10:5-6; 15:24) ve doğudan ve batıdan birçoklarının yakında bu çok önemli olaya katılmak üzere geleceğini ilan etmesinin (Matta 8:10-12/Luka 13:28-30) nedeni budur."
505. Matta 18:17

Onbirler'le birlikte ayağa kalktı"[506] denir. "Petrus On'larla birlikte ayağa kalktı" deseydi, İsa için çok önemli olan simgesel mesaj kaybolurdu.

Başlangıçta Petrus ve Onbirler Yeruşalim kilisesinin önderlik ekibi olarak işlev görür; ama işlerinin, yeni kilisenin pastörleri olarak hizmet etmekten çok, yeni İsrail'in öncü birliği olarak Yahudilere Müjde'yi duyurmak olduğunu da anlarlar. Bu yüzden iş yükleri pastörlük sorunlarıyla ilgilenmeyi de kapsayacak kadar arttığında, kiliseye önderlik etmede birlikte çalışmak üzere kilisenin yedi önder seçmesine izin verirler.[507] Kendilerini pastörlük önderliğinin pratik boyutlarından kurtarma kararlılıkları, bir süre sonra Yeruşalim kilisesine elçilerin değil ihtiyarların önderlik etmesiyle de doğrulanır. Dikkat edin, Elçilerin İşleri kitabı Onikiler'in bu sonraki ihtiyarlardan ayrı bir grup olduğunu açıkça belirtir.[508] Onikiler ihtiyarlardan bu kadar ayrı tutulduğuna göre, insan tamamlayıcı akademisyenlerin elçilerin erkek olmasını neden ihtiyarların erkek olması için bir argüman olarak kullandığını merak ediyor.[509]

Müjde İsrail'in ötesine yayılmaya başladıkça Tanrı, Onikiler'in ötesinde, Pavlus, Barnaba ve Silas'ın da dahil olduğu daha geniş bir elçiler çevresi çıkarır. Bu daha büyük grup artık Onikiler'in doğasında bulunan simgesel mesajı taşımaz. Dolayısıyla bir kadının, Yunya'nın, onların arasında sayılması şaşırtıcı değildir.[510] (Ondan bir sonraki bölümde daha çok söz edeceğiz.)

Simgesellik bir yana, *İsa'nın on iki kişilik ekibine yalnızca erkekleri seçmesinin olası stratejik nedenleri de olabilir.* İsa zaman zaman toplumsal gelenekleri çiğnemekten çekinmese de, bunu gelişigüzel yaptığı anlamına gelmez. İsa çabalarında sık sık *stratejik* davrandı – örneğin Sezar'ın hakkını Sezar'a vermesinde;[511] hizmetinin ilk dönemlerinde Mesih oluşunun kamuoyunca tanınmasını geri planda tutmayı seçmesinde; ve kilisenin görevi doğrultusunda coğrafi olarak aşama aşama yayılmasını planlamasında.[512] İsa kendisi güvercin kadar saf olmuş olabilir; ama

506. Elçilerin İşleri 2:14
507. Elçilerin İşleri 6:1-6
508. Bkz. Elçilerin İşleri 11:30; 15:2
509. Aslında İsa gelecekteki kiliselerin ihtiyarları hakkında hiçbir şey söylemez. Sözünü ettiği – hem de çokça sözünü ettiği – tek ihtiyarlar, sonunda onu çarmıha gerecek olan Yeruşalim'in kötü ihtiyarlarıdır.
510. Romalılar 16:7
511. Markos 12:17
512. Elçilerin İşleri 1:8

vaaz ettiğini uygulayarak aynı zamanda "yılan gibi akıllı"ydı; dolayısıyla saf değil, pratik düşünen ve stratejik biriydi.

İsa'nın görevindeki öncelik önce İsrail'e ulaşmak olduğundan,[513] elçileri olarak uluslardan olanları değil Yahudileri seçmesi büyük olasılıkla daha stratejikti; o da bunu yaptı. Yalnızca Yahudi erkekleri seçmesi, İsrail'e ulaşmaya yönelik yakın önceliklerine daha iyi uyar. Ayrıca son derece ataerkil olan İsrail'in, erkeklerin kamusal hizmetini kabul etme olasılığı daha yüksekti. Hareketin üst düzey, kamusal önderleri olarak kadınların bulunması, son derece ataerkil bir dünyada yeni hareketin ve mesajının inanılırlığı üzerine gereksiz kuşkular düşürebilirdi. (İsa'nın öğrencilerinin Diriliş Günü bir kadının tanıklığına nasıl direndiğini düşünün – İsa'nın izinden gitmeyenler ne kadar daha isteksiz olurdu?) Bu nedenle Elçilerin İşleri kitabında dirilişin başlıca kamusal tanıkları erkek elçilerdir.

Kesin olarak bilemeyiz, ama İsa'nın erkekleri seçmiş olmasının başka pratik nedenleri de olabilir: İsa, kendisine sonradan Rabbi diyecek öğrencileri çağırırken bilinçli olarak Yahudilerin rabbiler aracılığıyla öğrenci yetiştirme kurumunu kullanıyordu; bu kurum da yalnızca erkeklere özgü bir uğraştı. Ayrıca ilk elçilik, görev uğruna kişinin ailesini geride bırakmasını ve büyük olasılıkla şehit olmayı gerektiriyordu; İsa belki de bunu annelerden istemek istemedi.[514]

Dahası, İsa'nın uygulamasından olsa olsa çıkarsayabildiğimiz bir şeyi mutlak bir kural olarak almamalıyız. İsa, kurmakta olduğu kilisede daha sonra önderlik

513. Bkz. Matta 10:5-6; 15:24.

514. Örneğin Luka 14:26'da kocaları bırakmaktan söz edilmez, yalnızca karılardan ve çocuklardan söz edilir; ve İsa elçiliğin büyük olasılıkla şehitliğe yol açacağını biliyordu (kilise geleneğine göre on iki elçiden on biri şehit edildi). Kadınlar bazı hizmet yolculuklarında zaman zaman onunla birlikte yolculuk etse de (Luka 8:1-3), belki de İsa, o kültürde çocukları başlıca yetiştiren kişiler olan annelerden, çocuklarını kalıcı olarak bırakıp onunla birlikte yolculuk etmelerini istemeyi fazla buldu. İsa, elçilerinden bazılarının zamanla İsrail'in çok ötesine yolculuk edeceğini biliyordu. Antik dünyada kadınların oradan oraya yolculuk etmesi çok daha nadirdi. Daha fazla tehlike altındaydılar ve evdeki ev işlerine ve çocuk yetiştirme sorumluluklarına çok daha fazla bağlıydılar. Bu nedenle, Yeni Antlaşma'nın diriliş sonrasını anlatan kısmında yolculuk ettiğini kesin olarak bildiğimiz, adı geçen yalnızca dört kadın bulunması şaşırtıcı değildir: Petrus'un karısı, onun hizmetinin ilerleyen döneminde (çocuklar artık büyümüş müydü?); kuşkusuz koruma tutabilecek varlıklı bir hami olan Fibi; ve ikisi de kocalarıyla birlikte yolculuk eden Yunya ile Priskila (çocuklardan söz edilmez). İlginç bir şekilde Hrisostomos, Matta 23:14 üzerine 73. Vaaz'ında, aralarında Priskila'nın da bulunduğu, "erkekçe bir cesaretle" yolculuğa çıkan çok az sayıdaki kadına değinir. O günlerde misyonerlik yolculuğu, orduda savaşmak gibi, erkeklerdeki fiziksel güce daha uygundu.

edecek kişilerin cinsiyeti hakkında hiçbir şey söylemedi. Aslında kilise önderliğiyle ilgili açık öğretişi – ki bu öğretiş kiliselerde pastörlük önderliğinin önceliklerinin temeli hâline gelmiştir – önderliklerinin temeli ve vurgusu olarak hizmetkârlığı benimsemeye odaklanıyordu.[515] Ayrıca Müjde'yi duyurmaya ve "onun buyurduğu her şeye uyan"[516] öğrenciler yetiştirmeye açıkça öncelik verdi – ama bakın, bu hizmet işlevlerinden hiçbiri, ilk Onikiler'le sınırlı olmadığı gibi, erkeklerle de sınırlı değildir.

İsa'nın Onikiler'i seçmesine birtakım fikirler ve çıkarımlar yüklemek, onun kadınların hizmetteki önünü güçlü bir şekilde açmasıyla bağdaşmaz. Ayrıca metnin tutarsız bir okumasına dayanır (bu okuma, Onikiler'in cinsiyetleri dışındaki bütün diğer doğal özelliklerini görmezden gelmeyi seçer). İsa radikal biçimde kadınlardan yanaydı ve kadınların hizmet etmesinden yanaydı; hem de tarihte kendisinden önce gelen herhangi bir kamusal figürden çok daha fazla. Kız kardeşlerinin kanatlarını kırpan ataerkilliği sistemli bir şekilde yıktı ve görev onları nereye götürüyorsa, yalnızca erkeklere ayrılmış rollere girebilmeleri için kapılar açtı. *Bu nedenle tamamlayıcılar, kadınları Onikiler'den dışlaması için İsa'nın hiçbir zaman açıkça belirtmediği ya da ima etmediği bir nedeni sessizlikten çıkarsamakla yanılıyorlar. Bu tür bir dışlamayı, kadınları her zaman için önderlikten men etmeye kadar genişletmek, İsa'nın ataerkil normlara sık sık meydan okuyarak, cinsiyete uygun alanlar konusunda en ufak bir kaygı duymadan kadınların hizmetteki önünü açma uygulamasıyla açıkça çelişir.*

Önce Kadınlar

İsa'nın 12 erkeği seçmiş olması, tek başına ele alındığında, kadınların önderliğini desteklemek için kullanılamasa da, insan onun 12 Yahudi erkeği seçmesinin nedenini ve İsa'nın, birinci yüzyıl İsrail'indeki cinsiyete özgü sınırlamaları hiç umursamadan kadınların hizmetteki önünü nasıl açtığını keşfettiğinde, bu olgu kadınların önderliğine karşı bir argüman olarak da kullanılamaz.

Kadınları her zaman sona koyan bir dünyada İsa onları çoğu kez öne koydu. Onun bedenleşmesini ilk duyan ve Müjde'yi ilk duyuran bir kadındı;[517] ilk

515. Markos 10:42-45
516. Matta 28:19
517. Luka 1:32-35

Samiriyeli iman eden ve ilk kamusal müjdeci de;[518] Yahudi olmayanlardan ilk iman eden de;[519] İsa'nın "Diriliş ve Yaşam" olduğuna dair vahyi ilk alan da;[520] çarmıhın İsa'nın görevindeki merkezî yerini ilk kavrayan da;[521] ve İsa'nın dirilişine ilk tanık olan da bir kadındı.[522] Tamamlayıcı akademisyenler, önce gelmeyi meşru önder olmakla yanlış biçimde özdeşleştirerek "önce Adem'in, sonra Havva'nın yaratılmış olmasına" büyük önem veriyorlar – ama bütün bu "ilk"ler hakkında ne düşündüklerini merak ediyorum.

Yine de kilise yüzyıllar boyunca Yahuda Aslanı'nın erkek kardeşlerine aslan gibi davranmış, kız kardeşlerini ise evcilleştirip kedi yavrusu düzeyine indirmiştir. Yalnızca erkeklerin egemenlik kurmaya uygun görüldüğü uzun ve acı bir geleneğe rağmen, dünyamızın ve kilisemizin, hizmet yetkisini kullanan hem Hristiyan erkeklere hem de Hristiyan kadınlara ihtiyacı var.

Kadınları bastıran bir dünyada İsa'nın kadınlara davranışı ve onları aralarına katışı o kadar şaşırtıcı derecede ilericiydi ki, İsa'nın *şimdi* bizi gerici olmaya çağıracağı bana hiç mantıklı gelmiyor – hem de dünya tarihinde kadınların önderlik ve öğretme armağanlarının *nihayet* erkeklerinkiyle eşit olarak takdir edildiği ve önünün açıldığı bir dönemde.

Üstelik İsa'nın kadın kimliğini ve hizmetini yüceltmesi, toplumun bugün kadınları yükseltmesinin ve özgürleştirmesinin başlıca kök nedenlerinden biridir. Bence Hristiyanlar bunu Müjdelerinin toplum üzerindeki uzun vadeli etkisi olarak sahiplenmeli, tamamlayıcıların ileri sürdüğü kusurlu argümanlar ne kadar çok olursa olsun, ona direnmemelidir. Aslında kadınlara bu argümanların gözüyle bakmak, kadınları İsa'nın gördüğü gibi görememek demektir.

Üstelik bu, onları en eski kiliselerdeki birçok kişinin gördüğü gibi görememek de demektir.

518. Yuhanna 4:7-42
519. Matta 15:21-28
520. Yuhanna 11:23-27
521. Matta 26:7-11
522. Yuhanna 20:16

12

İlk Kilisede Güçlü Kadınlar

"Bugünkü imanlılar kadınların takdis edilerek atanması, kadınların erkeklere öğretmesi ve benzeri konularda bölünürken, [Romalılar 16] bu tür itirazların Pavlus'u şaşırtacağını gösteriyor … [o,] kadınların Müjde'nin öğretmenleri ya da önderleri, duyurucuları ya da misyonerleri olmasıyla hiçbir sorun yaşamaz. Kadınlar Yeni Antlaşma döneminde, sonradan bir görev makamı olarak adlandırılacak hizmetleri yerine getirdiler mi? Bütün kanıtlar cevabın evet olduğunu gösteriyor." William Witt[523]

Bir Prokrustes Yatağı

Prokrustes'i duydunuz mu? Yunan efsanesine göre o, yorgun yolcuları ağırlar ve evindeki bir yatakta uyumalarına izin verirdi. Onlar uyurken ya kollarını bacaklarını gererek uzatır ya da ayaklarını keserdi; ta ki bedenleri yatağına tam olarak uyana dek. Tartışma alanındaki *Prokrustes yatağı* deyimi buradan doğar: Bir kişi bir konuda bir görüş benimser, sonra da o görüşü, aslında görüşü çürüten başka bilgi kaynaklarına uymaya zorlar. Bunu, bu bilgi kaynaklarına orada olmayan fikirler yükleyerek yapar – onları ya gererek uzatır ya da bazı yönlerini keser.[524]

Eski Antlaşma'da, İncillerde ve Yeni Antlaşma'nın geri kalanında hizmet eden kadınlarla ilgili Kutsal Kitap anlatımlarına yönelik tamamlayıcı karşı argümanları incelerken, tamamlayıcı akademisyenlerin Miryam, Hulda, Debora, Mecdelli

523. William Witt, Icons of Christ, s. 99

524. Buna daha yaygın olarak "özel savunma safsatası" (special pleading) denir; burada kişi, önceki bir inancın karşıt verilerle meşru biçimde sorgulandığını kabul etmek yerine, bu verileri "açıklayıp geçiştirmeye" çalışır.

Meryem, Fibi, Priskila ve Yunya gibi kadınların rolünü ve katkısını küçültmek için ne kadar yorulmadan çabaladıklarını görüp şaşırdım. Elbette bunu bir nedenle yapıyorlar. *Bana göre onların 1 Timoteos 2:12 yorumu, hizmet eden bütün kadınlar için bir Prokrustes yatağıdır.* Bu ayeti yanlış okuyarak "Hristiyan kadınların Hristiyan erkeklere yetkiyle öğretmesine ya da onlar üzerinde pastörlük yetkisi kullanmasına izin vermiyorum" anlamına getiriyor ve onu yalnızca bugünkü kadınların hizmetini sınırlamak için değil, *Kutsal Kitap'taki her kadının hizmetini sınırlamak ve yeniden çerçevelemek için de* kullanıyorlar. Tamamlayıcıların asla kabul edemeyeceği tek şey, Kutsal Kitap döneminde, onların yorumunun yapamaz dediği şeyi yapan iman eden bir kadındır: Tanrı tarafından bir erkeğe ruhsal olarak önderlik etmek ya da öğretmek için kullanılmak. Kutsal Kitap'taki kanıtlar daha doğru dürüst incelenmeden önce tamamlayıcı, Debora'nın Tanrı halkının kamusal önderi olamayacağına ya da (bu bölümde göreceğimiz gibi) Priskila'nın kocasıyla birlikte kiliselerde pastörlük yapıp öğretemeyeceğine ya da Yunya'nın gerçekten çığır açan bir kadın elçi, hem de seçkin bir elçi olamayacağına çoktan karar vermiştir.

Bu ve diğer Kutsal Kitap kadınları üzerine kendi çalışmamda, onları ancak sorunun hizmetlerinin büyüklüğü değil, 1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı yorumu olan yatağın keyfî boyutu olduğunu fark ettiğimde gerçekten "görebildim". Bu yatak, tamamlayıcı akademisyenlerin elimizdeki Kutsal Kitap verilerini "açıklayıp geçiştiren" her türlü çıkarımda bulunmasına yol açıyor. Örneğin, Kevin De Young'ın Priskila'nın hizmetine ilişkin özetini dinleyin: "Bilgili, bilge ve etkili olmuş olabilir, ama erkekler üzerinde öğretme yetkisi kullandığına dair hiçbir işaret yoktur."[525]

1 Timoteos 2 ne derse desin, onu Kutsal Yazılar'ın geri kalanının ışığında yorumlamalıyız; bu da "Kutsal Kitap kanonundaki kurtuluş yayını, İsa'nın hizmetinin izlediği yönü ve bizzat Pavlus'tan edindiğimiz ilk kilise yaşamı portresini" ciddiye almak demektir.[526]

Bu kitabı yazmamda beni harekete geçiren şeylerden biri, bugünün ve yarının kiliselerindeki kız kardeşlerimin meşru önderlik ve öğretme armağanlarını

525. Kaynak: www.bit.ly/3nXd763
526. Amy Etikson böyle söylüyor. Kaynak: www.bit.ly/2ZQo0Pj (s. 61)

savunmak istememdi. Ama tamamlayıcı akademisyenlerin Kutsal Kitap'taki kadınların önderlik ve öğretme armağanlarını nasıl budadığını incelerken, *kendimi Kutsal Yazılar'daki kız kardeşlerimi de savunmaya kalkışmış buldum*.

Priskila'nın bir erkeğe öğretirken kocasının örtüsü altında kalmaya özen gösterdiğine ya da bunun özelde ve resmî bir Hristiyan toplantısının dışında olduğuna ya da hiçbir öğreti yetkisiyle konuşmadığına, onu bunun yerine her şeyi en iyi bilen kilisenin erkek pastörlerine yönlendirdiğine mi inanmalıyız? Debora'nın, önderliğinin özel kalmasını sağlayacak bir şekilde önderlik ettiğine ya da Tanrı'nın asıl seçtiği önder olan Barak'ın gölgesine sığındığına mı inanmalıyız? Hayır, Priskila'nın, Debora'nın ve diğerlerinin hizmetlerini anlatan metinlerin dolaysız bir okuması gösteriyor ki, bu kadınlar ya Tanrı'nın sözde tamamlayıcı tercihine günah işleyerek aykırı davranıyorlardı ya da – çok daha olası olarak – *bu Kutsal Kitap kadınları, bir kadının bir erkeğe ruhsal olarak öğretmemesi ya da önderlik etmemesi gerektiğine dair herhangi bir ilahi kuraldan tamamen habersizdi*.

Kadın Pastör Yok mu?

Elçilerin İşleri kitabını baştan sona okuyun; Müjde önce Yeruşalim'e, sonra Samiriye'ye ve ardından birer birer Avrupa kentleri Filipi, Selanik, Veriya, Atina ve Korint'e yayılırken, her aşamada kadınların önemli iman edenler olarak defalarca anıldığını mutlaka fark edeceksiniz.[527] Ne var ki Luka bu ilk kiliselerin öyküsünü, önce Onikiler'in önderi Petrus'un hizmetine (Elçilerin İşleri 1-12'de), sonra da daha geniş elçiler çevresinin en başarılısı olan Pavlus'a (Elçilerin İşleri 13-28'de) *odaklanarak* ve örneğin İstefanos'a, Filipus'a ve Barnaba'ya ikincil bir ilgi göstererek anlattığı için, Kutsal Kitap'ı üstünkörü okuyanların çoğu, aralarında birçok kadının da bulunduğu başka kişilerin oynadığı güçlü hizmet rollerini fark etmez.

Tamamlayıcı akademisyenler bu kadın katkılarının çoğunun en azından farkındalar – *bunun yerine odaklandıkları nokta, bu kadınlardan hiçbirinin kiliselerde açıkça ihtiyar ya da pastör olarak anılmamasıdır*. Bu kadınlar Müjde'nin ilerlemesinde ya da kilisenin büyümesinde ne kadar çok şey yapmış olurlarsa olsunlar, diyorlar,

527. Elçilerin İşleri 5:14; 8:12; 16:13-15; 17:4,12,34 ve 18:2.

bir kilisede üst düzey pastörlük ya da öğretme yetkisi kullanmadılar. Ya da onların kendi sözleriyle – ve işte Schreiner'ın Prokrustesvari ifadesi: "Kadınların kilisedeki hizmeti dikkate değer ve önemliydi, ama erkek önderliğinin yerini *asla* almadı; bunun yerine erkek önderliğine destek işlevi gördü."[528]

Bu bölümde, kadınların ilk kilisede yaptığı güçlü katkılardan bazılarını gözden geçirerek bu iddiaya yanıt veriyorum. Ayrıca Yeni Antlaşma'da *hiçbir* kadın kilise önderinin adının geçmediği ve hiçbir kadının Tanrı'nın Egemenliği'ne katkının en üst düzeylerinde diğer erkeklerle omuz omuza durmadığı yönündeki tamamlayıcı iddialara doğrudan meydan okuyacağım.

Ama önce "ihtiyar" ve "pastör" terimleri hakkında kısa bir açıklama. Bugün bir kilisenin benimsediği yönetim biçimine bağlı olarak, pastörler ve ihtiyarlarla ilgili ayetleri farklı okuma eğilimindeyiz. Bazı mezhepler "pastör" ve "ihtiyar" rollerini birbirinden ayırsa da, bu bölümde Yeni Antlaşma'nın "ihtiyar", "pastör" ve "gözetmen" terimlerini aynı kişinin farklı işlevlerini belirtmek için birbirinin yerine kullandığını kabul ediyorum.[529]

Hem Eski hem Yeni Antlaşma, koyunlarına bakan çoban benzetmesini ruhsal önderin rolüne uygular. Kutsal Kitap'ta kadın çobanlar olmasına rağmen,[530] tamamlayıcılar her nedense Kutsal Kitap'ta kadın pastörlerin (çobanların) bulunmadığından emin olma eğilimindedir. On yıl boyunca kilisemize yeni katılan üyelere, neden kadın pastör atamadığımızı şöyle açıkladım: "Yeni Antlaşma'da kadın pastörler ya da ihtiyarlar yoktur ve kilise yaşamımızda Kutsal Yazılar'ın ötesine geçmek istemeyiz." Yanlış hatırlamıyorsam, bunu daha da güçlü bir şekilde söyleyen tanınmış bir ilahiyatçıdan almıştım: "Yeni Antlaşma'nın hiçbir yerinde kadın bir ihtiyardan söz edilmez. Bunun bir sessizlik argümanı olduğunu belirterek itiraz etmek isteyebilirsiniz. Evet, öyle. Ama sağır edici bir sessizlik."[531]

Araştırmam sırasında, ilk kilisede adı geçen *erkek* ihtiyarların ya da pastörlerin kimler olduğunu merak ettim. En az on tane bulmayı bekliyordum. *Yalnızca bir*

528. "Recovering Biblical Manhood and Womanhood", s. 216.
529. Bkz. Elçilerin İşleri 20:17, 28; 1 Petrus 4:1-2 ve Titus 1:5-7.
530. Yaratılış 29:9; Ezgiler Ezgisi 1:5-8
531. Sam Storms. Kaynak: www.bit.ly/3CL3GNt

tane adı geçen ihtiyar bulmak ne büyük şok oldu: Elçi Petrus "ihtiyar arkadaşlarına" seslenir[532] ve bununla, öncelikle bir elçi olmasına rağmen hizmetinin ilerleyen döneminde bir ihtiyar olarak da görev yapmış olabileceğini ima ediyor gibidir; gerçi bazı Kutsal Kitap akademisyenleri onun makamına değil, yalnızca yaşına değinmiş olabileceğini öne sürer.

Hemen açıkça görülen şudur: *Yeni Antlaşma Petrus dışında hiçbir pastörün ya da ihtiyarın adını vermez – ve o bile ihtiyar olmayabilir!* Oysa Yeni Antlaşma'da sözü edilen kiliselerin birçoğunun, belki de çoğunun, sonunda kendilerine önderlik eden bu kişilerden oluşan bir ekibe sahip olacağını biliyoruz.[533] Petrus'u – o da belki – saymazsak, neden hiç kimsenin ihtiyar olarak anılmadığı bir muammadır. Anlaşılan bu bilgi parçası, Yeni Antlaşma'nın çeşitli yazarlarının kapsamı ve amacı dışında kalıyordu. *Yine de merak etmeden duramıyoruz: Yeni Antlaşma'nın ilk kiliselerinde adı geçen pek çok kişiden hangileri büyük olasılıkla pastör ya da ihtiyardı?* Neyse ki kimler olabilecekleri konusunda bazı kanıtlar var.

Olası İhtiyarları Belirleme Ölçütleri

Hiçbir tamamlayıcı akademisyenin, ilk kilisede kadın ihtiyarlar olmadığını kesin olarak söyleyebileceğini sanmıyorum. Olsa olsa, bulunmalarının olası olmadığını söyleyebilirler. Ancak bu görüşün aksine, birazdan bulunmuş olmalarının son derece olası olduğunu savunacağım.

Ne Luka Elçilerin İşleri'nde ne de Pavlus mektuplarında herhangi bir ihtiyarın ya da pastörün adını vermese de, bu ihtiyarların kimler olabileceğine dair güçlü ipuçları sunarlar. Yeni Antlaşma'da adı geçen bir kişinin, bir kilisenin üst önderlik ekibinde hizmet eden bir pastör olabileceğine dair beş temel gösterge olduğunu öne sürüyorum.

Birincisi, tutuklanan kişiler büyük olasılıkla öndeki önderler, öğretmenler ya da pastörlerdi. Kilise tarihinin herhangi bir döneminde, bir zulüm sırasında bir kiliseden biri tutuklandıysa, bunun büyük olasılıkla o kişinin, şüphe altındaki topluluğun

532. 1 Petrus 5:1-2. İsa "canlarımızın Çobanı ve Gözetmeni" olarak adlandırılır (1 Petrus 2:25), ama bu onun bütün kilise üzerindeki eşsiz önderliğine işaret eder. Yuhanna bir kişiye yazarken kendisini "İhtiyar" olarak adlandırır (2 Yuhanna 1:1); bu da daha çok, deneyimli bir elçi olarak yaşına ve bilgeliğine bir göndermedir.
533. Bkz. Elçilerin İşleri 14:23, 1 Selanikliler 5:12 ve 1 Timoteos 5:17.

elebaşı ya da kamusal sözcüsü olarak görülmesinden kaynaklandığını haklı olarak varsayarız.

İkincisi, ilk iman edenler ya da elçisel eğitimi önceden almış üyeler, sonraki iman edenlerin bakımı ve öğrenci olarak yetiştirilmesi için elçilerin ilk tercihi olma eğilimindeydi. Elçilerin İşleri kitabında, Pavlus'un Korintlilere mektubunda ve kilise babası Klemens'in yazılarında bunun yaygın bir uygulama olduğuna dair kanıtlar vardır.

Üçüncüsü, kiliseye ev sahipliği yapan hane önderleri büyük olasılıkla o kilisenin önderleriydi. Kendilerine özgü mekânlarda toplanan modern kiliselerin aksine, ilk kiliseler çoğunlukla normalden büyük evlerde toplanırdı ve bütün haneden ve toplantılara katılan diğer kişilerden oluşurdu. Pavlus 1 Timoteos 3'te ihtiyarları bu hane önderleri arasından seçmenin iyi bir fikir olduğunu düşünür; dolayısıyla ev kiliselerinin birçok önderinin aslında kilise önderi olduğunu varsayabiliriz.

Dördüncüsü, bir kilise kuran, içinde iman edenleri toplayan, onları imanda pekiştirip onlara öğreten kişiler büyük olasılıkla kilise önderleriydi. Kabul ediyorum, bunu anlamak için dâhi olmaya gerek yok. Bazı durumlarda Filipus gibi müjdeciler ve Pavlus gibi elçiler bir kilise başlatır, sonra yola devam edip kiliseyi başka önderlere devrederdi; ama bazen kişiler hem bir kilise başlatır hem de sonra onun insanlarına önderlik etmeyi ve öğretmeyi sürdürürdü.

Beşincisi, Pavlus'un Romalılar 16'daki listesinde yer alan birçok kişi büyük olasılıkla Roma kilisesinin önderleriydi. Mektubunun sonunda Pavlus yaklaşık 27 kişinin adını sayar. Bu, Yeni Antlaşma'daki en uzun isim listesidir. Bunların birçoğuna, kendisi için ve uluslara yönelik görevinin öncü çalışmasında en yakından birlikte çalıştığı kişiler için kullandığı terimlerin aynısını yakıştırır. Bu şekilde nitelendirilen kişilerden bazılarının Roma kilisesinin önderlik ekibinde yer almış olması çok akla yatkındır.

Bu beş ölçütün ilk kilisedeki önderliğin geçerli göstergeleri olduğunu kabul edebilirsek, mektupları ve Elçilerin İşleri kitabını gözden geçirirken şunu keşfederiz: *Büyük olasılıkla ihtiyar ya da pastör olan ve adı geçen her erkek için, nitelik ya da işlev bakımından bu erkeklerle birebir eşleşen, adı geçen bir ya da daha fazla kadın buluruz.* Size göstereyim.

Zulmün Hedefinde

Herhangi bir insan grubuna zulmetmenin neredeyse evrensel yolu, önderlerini hedef almak ve onları yıldırmak ya da tutuklamaktır. Elçilerin İşleri kitabında önce Petrus ile Yuhanna'nın, ardından Pavlus ile Silas'ın tutuklanmak ve hapsedilmek üzere hedef alınmasının nedeni budur. Bu da mantıklıdır: Hepsi, o sırada hizmet ettikleri kiliselerin baş önderleri, öğretmenleri ve müjdecileriydi.

Öyleyse ne ilginçtir ki, kilise önderi İstefanos'un Yeruşalim'de öldürülmesinin ardından Saul, komşu kasabalardaki Hristiyanlara karşı zulmü sürdürmeye çalışır. Bize şöyle anlatılır: "Saul kiliseyi yok etmeye başladı. … [E]rkekleri *ve kadınları* sürükleyip cezaevine attı."[534] Hatta bu, onun tanıklığının bir parçası olacaktı – daha sonra kendisi yargılanırken, zulmettiğini ve "*hem erkekleri hem kadınları* tutukladığını" anımsar.[535] Pavlus'un zihninde, zulmettiği filizlenmekte olan kiliselerdeki birçok kadının, hareketi onları tutuklamadan durduramayacağı sonucuna varacak kadar önemli hizmetleri vardı (yalnızca yemek pişirmek, temizlik yapmak ve çocuk büyütmek değil). N.T. Wright şunu gözlemler: "Bu ancak kadınlar da topluluk içinde önderler, etkili kişiler olarak görülüyorsa anlamlıdır."[536] Bu, bu kadınlardan herhangi birinin kiliselerinin üst önderlik ekiplerinde yer aldığına dair kesin bir kanıt değildir; yine de ancak öne çıkan müjdecilik, öğretme ya da önderlik rolleri üstlenen kadınların hedef alınması haklı gösterilebilirdi.

Bir Kilisenin Kadın "İlk Ürünleri"

Pavlus ve elçiler, yeni doğmakta olan bir kilisenin ilk iman edenlerini ya da ilk üyelerini genellikle önder olarak seçerdi. Olgunlaşmış kiliseler "imanda yeni olmayan" önderleri seçme lüksüne sahip olsa da, yepyeni kiliselerin de yine bir tür önderliğe ihtiyacı vardı.

534. Elçilerin İşleri 8:1,3
535. Elçilerin İşleri 22:4
536. Bkz. www.bit.ly/3BEnYqo

Romalı Klemens MS 95 yılında, elçilerin kendi "ilk ürünlerini" kilisenin önderleri olarak seçmeyi alışkanlık edindiklerini kaydeder.[537] Bu, Pavlus'un ikinci ziyaretinde, yalnızca birkaç ay önceki yolculuğunda kazandığı iman edenler arasından pastörler atadığı Elçilerin İşleri 14:23'te doğrulanır. Birçok yorumcunun İstefanas'ı Korint'te bir ihtiyar olarak kabul etmesinin nedeni de budur; çünkü Pavlus oradaki kiliseye, "ilk iman edenler" (sözcüğü sözcüğüne "ilk ürünler") olan ve ayrıca "kutsallara hizmette" büyük örnekler olan "böyle kişilere boyun eğmelerini" öğütler.[538] Bu nedenle ihtiyar, diğer insanlardan mutlaka daha yaşlı değildi, ama ruhsal olarak daha olgundu (yalnızca biraz daha olsa bile). Ayrıca kiliseyi kuran elçinin ilk öğretim aktarımı sırasında orada bulunmuşlardı.

O hâlde dikkat çekici olan şudur: Birçok kez kilisenin ilk iman edeni ya da ilk üyesi bir kadındı – örneğin Lidya, Pavlus'un Avrupa'daki ilk iman edeniydi ve aynı zamanda kendi evinde toplanan Filipi kilisesinin de ilk üyesiydi.[539]

Kadın Hane Önderleri ve Kiliselere Ev Sahipliği Yapanlar

Evinde bir kilise bulunan, varlıklı ve saygın hane önderi Filimon'un büyük olasılıkla Kolose kilisesinde bir ihtiyar olduğunu kim inkâr edebilir? Ne de olsa Pavlus'un onu Rab'be yönelttiğini,[540] büyük olasılıkla Efes'te,[541] ve öğretişiyle onu sağlam bir temele oturttuktan sonra, o kilisede hizmet etmesi için Kolose'ye gönderdiğini biliyoruz; Pavlus orada onu kutsalları seven bir "emektaş" olarak onaylıyordu.[542]

Ama durun bir dakika, Filimon'un Kolose'de bir ihtiyar olduğunu söyleyebiliyorsak (bazı Kilise Babalarının yaptığı gibi[543]), Nimfa ne olacak? Ne

537. "Elçiler bölgeleri ve kasabaları dolaşıp vaaz ederken, ilk iman edenleri – onları Ruh aracılığıyla sınadıktan sonra – gelecekteki imanlılar için gözetmenler … olarak atadılar." (1 Klemens 42)
538. 1 Korintliler 16:16-17
539. Elçilerin İşleri 16:13-40
540. Filimon 3, 8-9,19
541. Elçilerin İşleri 19:9-10
542. Filimon 1, 5, 7
543. Bkz. örneğin www.bit.ly/3CN1tRo adresindeki XLVI. paragraf

de olsa onun Kolose'deki *diğer* ev kilisesine önderlik ettiğini biliyoruz.[544] Elçilerin İşleri kitabı, elçilerin sınır ötesi müjdecilik ve dünya çapındaki görev çalışmalarına odaklanır, ama yerel kiliselerdeki hizmetin önemi hakkında da bize yeterince ipucu verir. O hâlde bu ev kiliselerine yalnızca erkeklerin değil, kadınların da ev sahipliği yapması ve muhtemelen önderlik etmesi çarpıcıdır.

Tamamlayıcı akademisyenler bu noktayı genellikle bir ev kilisesi önderini, "Gelecek hafta kimin evinde toplanabiliriz?" diye sorabilecek, ev sahipliği yapan modern bir küçük grup üyesiyle yanlış biçimde karşılaştırarak geçiştirirler. Ama bu, birinci yüzyıldaki hanenin doğası hakkında bir bilgisizliği ortaya koyar. Grek-Roma döneminde hane önderi genellikle erkekti ve *paterfamilias* olarak adlandırılırdı; ama koca ölmüşse ve hanenin en kıdemli kişisi bir kadınsa, o zaman haneyi *materfamilias* olarak kadın yönetirdi. Bu kişiler, çocuklar, akrabalar, köleler ve kiracılar da dahil olmak üzere evlerinde yaşayanları kendiliğinden gözetirdi. İyi ilişki kurma, örgütleme ve yönetim becerilerine,[545] ayrıca öğretme, disiplin sağlama, besleyip büyütme ve maddi kaynakları idare etme yeteneğine ihtiyaçları vardı. Dolayısıyla, en azından bazı durumlarda, bir hanenin önderi olmanın kişiyi o hanedeki kilisenin önderliği için başlıca adaylardan biri yapacağı varsayılabilir. Nimfa yalnızca kapılarını açmaktan fazlasını yaptı. Ne de olsa ev kiliseleri yerel müjdeciliğin ve iman edenlerin öğrenci olarak yetiştirilmesinin üssü olarak hizmet ediyordu – bunların hepsi önderlik, eğitim ve kaynak sağlamayı gerektiriyordu. "Yeni Antlaşma döneminde söz konusu olan ev sahipliği türü, ev sahibinin kilisenin hedeflerinin başarısında ya da başarısızlığında kilit rol oynadığı, uzun vadeli, stratejik bir faaliyet üssünün kurulmasıydı."[546]

Tanrı yolunda yürüdüklerini kanıtlamış bir geçmişleri varsa ve Müjde'de sağlam bir temele sahiplerse, pastörlük önderliği için ideal adaylar olurlardı. 1 Selanikliler 5:12'de verilen pastörlerin üç işlevini düşünün: "emek verenler" (Grekçe: *kopiōntas*), "sizinle ilgilenenler" (Grekçe: *proistamenous*) ve "size öğüt

544. Koloseliler 4:15. Nimfa'nın bir erkek olabileceğini savunan akademisyenler, "kilise 'kadının' (autēs) evinde toplanıyordu" ifadesini içeren, elimizdeki en iyi Grekçe metinleri kullanmazlar.

545. Pavlus'un 1 Timoteos 5:14'te materfamilias'ı "evini yönetmeye", sözcüğü sözcüğüne evin "despotu" olmaya özendirmesinin nedeni budur.

546. Jamin Hübner. Kaynak: www.bit.ly/3BNaSY8

verenler" (Grekçe: *nouthetountas*). "Emek vermek", hizmeti hem pratik hem ruhsal olarak desteklemek için gereken bedensel çalışmayı anlatır.[547] "İlgilenmek", topluluğa yön vermek, onu yönetmek ve esenliğinin sorumluluğunu üstlenmek demektir.[548] "Öğüt vermek", düzeltici öğretişi içerir.[549] Şimdiki zamanın kullanılması, bu sorumlulukların ara sıra değil, sürekli olduğunu ima eder. Ama bakın – bunlar tam da iyi bir hane önderinin üstün olacağı beceri ve yeteneklerdi. Ayrıca hane sahipleri, evde olup bitenlerden çevredeki topluluğa karşı da sorumlu tutulurdu.[550] Böylece genel bir kural olarak, "ev sahibi kilisede önderlik yetkisi kazanıyor gibiydi."[551]

Grek-Roma ortamının ilk dönemi ve birinci yüzyıl kiliselerinin yapısı konusunda uzman olan Brian Capper, bir kentteki kilisenin bir ya da daha fazla ev kilisesinden oluştuğunu belirtir ve şu sonuca varır:

[P]avlus cemaatlerinin "hücresel" yapısından … yerel önderlerin çoğulluğunun nedeni ortaya çıkar. Her alt grup, Hristiyan topluluğundaki bir önderin evinde toplanıyordu; bu önderlerin her biri bir ihtiyar/gözetmendir ve her kentte bunlardan birden fazla vardı. … Antik dünyada ev sahibine, ev sahipliği yapılan her toplantının nihai denetiminin tanındığından emin olabiliriz. Bu bir gelenek ve genel görgü kuralıydı. Evlerinde kilise toplantılarını ağırlayan ilk Hristiyan ev sahipleri her zaman imanda daha kıdemli ve Müjde'nin yerel destekçileri olduklarından, yerel düzeyde cemaatin sözü geçen kişileri hâline geldiler. Toplumsal statü, olgunluk, cömertlik, karizma ve elçisel görevlendirme bir araya gelerek Müjde'nin bu yerel destekçilerine yetki kazandırdı. … İhtiyar için kilise, düpedüz kendi hanesinin bir uzantısıydı; çünkü kiliseyi kendi evinde ağırlıyordu."[552]

Bu, antik bağlama daha yakın olan sonraki ataerkil okurların, kiliselere ev sahipliği yapan kadınlardan söz edilmesi karşısında neden duraksadığını açıklar. Örneğin kopyacılar, Nimfa'nın apaçık önderlik rolünü o kadar skandal buldular

547. Bkz. 1 Selanikliler 2:9 ve 3:5.
548. Aynı sözcük, Romalılar 12:8'deki "önderlik armağanı" ile ilgili işlev için ve ayrıca evlerini iyi "yöneten" bütün çalışkan hane önderlerinden beklenen şey için kullanılır.
549. Bkz. 1 Korintliler 4:14
550. Örnek olarak bkz. Elçilerin İşleri 17:5-7.
551. www.bit.ly/3bHJPmo
552. www.rb.gy/cmxtqm

ki bazıları onun adını erkekleştirip ona Nimfas diyerek onu bir "erkek" yaptı. Onlar için bir Kutsal Kitap karakterinin cinsiyetini değiştirmek, bir kadın pastörü kabul etmekten daha kolay sindirilebilir bir şeydi.

Bütün bunlarla şunu söylemek istiyorum: Kadınların kamusal alandaki genellikle düşük statüsüne rağmen, insanları ağırlayacak kadar büyük bir evi olan bir *materfamilias*, aynı becerilere sahip olarak, kilise önderliği işi için bir *paterfamilias* kadar uygun olurdu. O hâlde ilgimizi çekmesi gereken şudur: *Yeni Antlaşma, içinde kiliselerin toplandığı evleri ayrıntılı olarak anlatırken erkeklerin adlarından daha fazla kadının adını anar* – yalnızca Nimfa ve Lidya değil, evi Yeruşalim kilisesine üs olarak hizmet eden Markos'un annesi Meryem;[553] yanındakilerin sözcüğü sözcüğüne "Kloe'nin insanları" olarak anıldığı ve bu kişilerin Korint kilisesiyle ilgili bazı kaygıları bildirmek için Pavlus'a gittiği Kloe;[554] birazdan yeniden döneceğim Priskila;[555] ve büyük olasılıkla "seçilmiş hanım" olarak anılan, adı verilmemiş bir kadın ev kilisesi önderi.[556]

Kilise Kuran Bir Kadın

Muhtemel bir başka pastör de bir kilise kuran ve ona önderlik eden, ama elçi olmayan kişidir. Bir erkek örneğiyle başlayalım – Elçilerin İşleri kitabındaki en belirgin örnek Akvila'dır. Pavlus'la birlikte Korint'teki kilisenin başlamasına yardım etti, ona evinde ev sahipliği yaptı ve çalışmalarını finanse etti.[557] Pavlus'un yanında 18 ay yetiştirildikten sonra Pavlus'la birlikte denize açıldı. "Efes'e vardılar; Pavlus Akvila'yı orada bıraktı";[558] görünüşe göre yerel havrada Yahudilere yapılan tek bir müjdeleme konuşmasından sonra iman eden bazı kişilere bakması için.[559] Pavlus'un uzakta olduğu altı ila on iki ay boyunca Akvila

553. Elçilerin İşleri 12:12
554. 1 Korintliler 1:11
555. Romalılar 16:3
556. Tamamlayıcılar "seçilmiş hanım" ifadesinin kilisenin kendisini kastettiğinde ısrar ederler; ama hakkını vermek gerekirse, bu açıklama "seçilmiş hanım"ın neden "çocuklarından" ayrı tutulduğunu (2 Yuhanna 1) ya da Yuhanna'nın 3 Yuhanna'yı yazdığı Gayus adlı kişiyi selamladığı şekilde neden "ona" da hitap edildiğini açıklamaz. Bkz. Scott McKnight, "The Elect Lady," Patheos (blog), September 18, 2014, www.bit.ly/3CMNSd1
557. Elçilerin İşleri 18:1-3
558. Elçilerin İşleri 18:18
559. Elçilerin İşleri 18:19-21

evinde, giderek artan sayıda "kardeşten" oluşan bir kiliseye ev sahipliği yaptı.[560] Müjde'yle tanıştırabileceği açık yürekli insanlar arayarak havraya gitmeyi sürdürdü. Bunu biliyoruz, çünkü bir Şabat günü "İskenderiyeli Apollos" adında dikkat çekici bir adamla tanıştı; bu adam "bilgili bir adamdı, Kutsal Yazılar'ı derinlemesine biliyordu. Kendisine Rab'bin yolu öğretilmişti, … yalnızca Yahya'nın vaftizini bildiği hâlde İsa'yla ilgili olayları doğru bir şekilde öğretiyordu. Havrada cesaretle konuşmaya başladı. … Akvila onu dinleyince [onu] [kendi] evine davet etti …"[561]

Apollos Eski Antlaşma'yı biliyordu ve görünüşe göre İsa hakkında, onun Eski Antlaşma'da vaat edilen Mesih olduğunu anlayacak kadar şey duymuştu; yine de teolojisinde Akvila'nın fark ettiği boşluklar vardı. Akvila onu evine davet etti ve "ona Tanrı yolunu daha doğru bir şekilde açıkladı." "Açıkladı" sözcüğü (Grekçe: *exethento*) "öğretmek" sözcüğüyle eşanlamlıdır ve Pavlus'un Roma'daki hizmetini anlatmak için de kullanılır; Pavlus orada "sabahtan akşama kadar" "Tanrı'nın Egemenliği'ni *açıklıyordu*."[562] Akvila'nın önceliği yalnızca iman edenleri toplamak değil, Müjde'nin temsilcilerini göndermek olduğundan, Apollos'u başka bir kente gitmeye özendirdi; orada Akvila'nın ona verdiği teolojik eğitim büyük meyve verdi.[563]

Akvila elbette Korint kilisesinin, hatta daha da kesin olarak Efes kilisesinin bir ihtiyarı ya da pastörüydü, değil mi? Yeni Antlaşma hiçbir yerde birinin bir kilise "kurduğu" ya da "bir kiliseye önderlik ettiği" terminolojisini kullanmasa da, Akvila'nın yaptığı iş tam da budur.

Ve şimdi işin şaşırtıcı tarafı: Önceki paragraflarda onun adını bilerek dışarıda bırakmış olsam da, Elçilerin İşleri 18 Akvila'nın adını titizlikle karısı Priskila'nın adıyla birlikte anar. *Akvila'nın yaptığı her şeyi Priskila da yaptı.* Korint'teki kiliseye *ikisi birden* ev sahipliği yaptı ve çadırcı olarak birlikte çalışarak kiliseyi desteklediler. *İkisi birden* Pavlus'la birlikte denize açıldı. Pavlus *ikisini birden* Efes'te bir Müjde varlığı kurmaları için bıraktı. *İkisi birden* yeni iman edenleri

560. Elçilerin İşleri 18:27
561. Elçilerin İşleri 18:24-26
562. Elçilerin İşleri 28:23
563. Elçilerin İşleri 18:27-28

kendi evlerinde topladı. *İkisi birden* yerel havrada henüz iman etmemiş kişilere ulaştı. *İkisi birden* Apollos'a öğretti.

Elçilerin İşleri 18'deki ve diğer metinlerdeki kanıtlara dayanarak,[564] Akvila'nın Efes'te bir ihtiyar ya da pastör olduğunu neredeyse kesin olarak söyleyebiliriz. O, elimizdeki en güçlü Yeni Antlaşma adayıdır! Ama aynı metinsel kanıtlara dayanarak, onun karısından daha yüksek bir ruhsal ya da kilise önderliği statüsüne sahip olduğundan şüphelenmemiz için hiçbir neden yoktur. *Bunun yerine onlar – düşüşten önceki Adem ve Havva gibi – çağrıda ve hizmette eşit kişiler ve ortaklar olarak işlev gördüler.*

Romalılar 16'daki Emektaşlar

Romalılar 16'da Pavlus, Roma kilisesindeki 27 kişiyi adlarıyla selamlar. Bu ilk kiliselerin birçoğu çok küçük olduğuna göre, bu kişilerden bazıları kesinlikle o kilisenin önderlik ekibinin bir parçasıydı. Ama hangileri? En iyi ipucu, Pavlus'un listedeki kişilerden yalnızca bazılarına yakıştırdığı "Rab'de çok emek verenler" (Grekçe: *polla ekopiasen en kyrio*) ve "emektaşlar" (Grekçe: *synergos*) gibi tanımlayıcı ifadelerdir. Bunu biliyoruz, çünkü Pavlus başka yerlerde bu aynı terimleri ekibinin en önemli üyeleri için kullanır. Timoteos'u, Apollos'u, Urbanus'u, Titus'u, Epafroditus'u, Markos'u, Epafras'ı ve Luka'yı "emektaşları" olarak adlandırır[565] – bunlar, Müjde'nin yayıldığını görme girişiminde onun baş ortaklarıdır. Pavlus ayrıca "emek vermek" fiilini sık sık önderliğe layık olanları belirtmek için ve ihtiyarlığın temel bir işlevi olarak kullanır.[566] Bu aynı zamanda kendi hizmetini anlatmanın en sevdiği yollarından biridir.[567]

564. Burada Elçilerin İşleri 18'i derinlemesine incelemesem de, başka bir yerde bu çiftin Efes kilisesindeki öğretme, kilise kurma ve kiliseye önderlik etme rollerine dair çok daha fazla kanıt sunuyor ve buna karşı ileri sürülen karşı kanıtları da ele alıyorum – bkz. www.terranwilliams.com'daki "Was Priscilla a pastor?" başlıklı makalem: www.rb.gy/ttr2do; orada Mark Ellis'in "Priskila'nın pastör olduğu fikrini çürütme" girişiminin yanlışlığını gösteriyorum.

565. Bkz. Romalılar 16:21, 1 Korintliler 3:9, Romalılar 16:9, 2 Korintliler 8:23, Filipililer 2:25, Koloseliler 4:11, Filimon 24.

566. 1 Selanikliler 5:12

567. 1 Korintliler 4:12; 15:10; Galatyalılar 4:11; Filipililer 2:16; Koloseliler 1:29; 1 Timoteos 4:10

Anlaşılan Pavlus'un "pastör" (bir kilisede görev yapanlar için) ya da "misyoner" (yeni bölgelere gönderilenler için) gibi hizmet unvanlarını kullanma alışkanlığı yoktu; bunun yerine onlardan "Rab'de emek veren" "emektaşlar" olarak söz eder. Hatta Korintlilere yazdığı mektupta, kilisenin boyun eğmesi gereken kişileri anlatmak için bu terimlerin ikisini de kullanır.[568]

İlginçtir ki Romalılar 16 listesinde, bu ve ciddi hizmet katkısıyla ilgili başka terimlerle tanımlanan on kişi vardır. Birazdan söyleyeceğim şey için oturuyor olmanız gerekebilir: *Bu on kişiden yedisi kadındır!* Onları sıralayalım: Priskila "emektaş" olarak adlandırılır (3. ayet), Meryem (6. ayet), Trifena, Trifosa ve Persis (12. ayet) ise "Rab'de emek vermiş" olarak anılır. Diğer dikkate değer anılanlar, bir elçi olan Yunya (7. ayet) ve hem Kenhere'deki kilisenin diyakozu (1. ayet)[569] hem de Pavlus'un hamisi ya da koruyucusu (2. ayet) olan Fibi'dir. Pavlus'un Roma'ya yolculuk etmekle görevlendirdiği kişi de Fibi'dir; yanında da – davullar çalsın lütfen – Romalılara mektup vardı.

Bu terimlerin bazıları başka kiliselerdeki başka kadınlara da yakıştırılır. Pavlus iki kadını, Evodiya ile Sintihi'yi onurlandırır; onları "Müjde uğruna [onun] yanında mücadele etmiş" "emektaşlar" olarak över.[570] "Mücadele etmek" için kullanılan Grekçe sözcük (*synēthlēsan*), zafer kazanmak için her kasını geren bir atlet ya da

568. 1 Korintliler 16:16.

569. Fibi'yi kısaca kutlayalım: O, Hristiyanlık tarihinde kaydedilmiş ilk 'diyakoz'dur; gerçi bazı akademisyenler onun gerçekten diyakoz olup olmadığını tartışır, çünkü "diakonos" terimi bazen Filipililer 1:1'de sözü edilen diyakozluk makamını değil, "hizmetkârları" belirtir. Ama o, "Kenhere'deki kilisenin" bir diakonos'udur. Bu, Yeni Antlaşma'da bu sözcüğün özel olarak yerel bir kiliseyle ilişkilendirildiği tek yerdir. Pavlus yalnızca "hizmetkâr"ı kastetmiş olsaydı, büyük olasılıkla "hizmet eden kişi" (diakoneo) (Romalılar 15:25) gibi bir fiil biçimini ya da genel "hizmet" (diakonia) terimini (1 Korintliler 16:15) kullanırdı. Şimdiki zaman ortacı (diyakoz olan) süregiden bir hizmete işaret ediyor gibidir. Bu, "Kenhere'deki kilisenin" niteleyicisiyle birleştiğinde, kilisede tanınmış bir makama işaret eder. N.T. Wright, terime "diyakoz"dan başka bir anlam verme girişimlerinin başarısız olduğunu söyler. Onu "hizmetkâr" olarak çevirmek sorunu yalnızca bir aşama geriye iter, çünkü bu "ya Fibi'nin kilisenin ücretli bir çalışanı olduğu (ne yapmak için?) ya da başka türlü bilinmeyen, 'hizmetkârlar' adlı bir hizmet sınıfının bulunduğu anlamına gelirdi." Craig Keener şuna dikkat çeker: "Bu metin bir kadından söz etmeseydi, okurların çoğu burada büyük olasılıkla bu anlamı [diyakoz] varsayardı." Terim genellikle "sözün hizmetkârı" anlamına gelir – Pavlus onu Müjde'nin bir elçisi olarak kendisi için yedi yerde kullanır (1 Korintliler 3:5; 2 Korintliler 3:6; 6:4; 11:23; Efesliler 3:7; Koloseliler 1:23, 25) ve Müjde'deki ortakları için de kullanır (Efesliler 6:21; Koloseliler 1:7; 4:7; 1 Selanikliler 3:2; 1 Timoteos 4:6). Bütün bunlar, onun kilisesinde tanınmış bir hizmete ya da sorumluluk konumuna sahip olduğuna işaret eder.

570. Filipililer 4:3

asker benzetmesini kullanır. Başka bir deyişle Pavlus, onların Mesih davasına bağlılığını kendi bağlılığıyla bir tutar.[571]

N.T. Wright şöyle der: "Eskiden Romalılar 16'nın mektuptaki en sıkıcı bölüm olduğunu düşünürdüm; şimdi ise isimleri inceleyip onlar üzerinde düşündükçe, hem İsa'nın hem de Pavlus'un öğretişinin uygulamada ne kadar güçlü bir şekilde hayata geçirildiğinden etkileniyorum."[572] Unvanlarla nitelendirilen kadınların bu listesi, onlarla erkekler arasında statü ya da hizmet bakımından hiçbir ayrım olmadığını hiç yanılmaya yer bırakmayacak şekilde gösterir.

Pavlus'un hizmet unvanlarıyla onurlandırdığı Roma kilisesindeki bu kadınlardan en azından bazılarının kiliselerinin üst önderlik ekibinde yer almış olması mümkün, hatta olası değil midir? Özellikle de çoğunlukla o kilisede yerleşik oldukları ve sürekli hareket hâlindeki misyonerler olmadıkları düşünülürse? Cynthia Westfall şöyle der: "Birinci yüzyıl Hristiyanlığında bu terimler, daha sonra atanmış din adamlarına dönüşecek olanla yakından örtüşür. Pavlus bu terimleri önderleri onurlandırırken tutarlı bir şekilde kullanıyor görünmektedir."[573]

Antik Akdeniz toplumunda kadınlara çok az toplumsal güç tanınıyordu. Yine de toplumsal koşulların kadınlara kamusal bir ses ya da topluluk önderliğinde anlamlı bir rol neredeyse hiç tanımadığı o son derece erkek şovenisti dünyada, ne kadar çok kadının önemli hizmetlerde Mesih için öne çıktığına ve bu nedenle elçi Pavlus tarafından takdir edildiğine bakın. Kadınlar böylesine kadına düşman bir kültürde hizmette gelişebildiyse, kültürümüzdeki toplumsal koşullar artık buna direnmediğine göre, kadınlar Tanrı'nın Egemenliği'ne güçlü katkılarla ne kadar daha çok yükselebilir?

Ama konuyu aceleye getiriyorum. Özetleyeyim. Yeni Antlaşma kiliselerinin pastörlerinin adını vermez; ama bu kişilerin kimler olabileceği konusunda beş önemli ipucu sunduğunu savunuyorum: En ağır zulme uğrayanlar; imanda ilk olan ve bu nedenle başkalarını öğrenci olarak yetiştirebilenler; hanelerini kilise

571. Bu iki kadın kiliselerinde o kadar öne çıkan bir konuma sahipti ki, birbirleriyle çatıştıklarında Pavlus'un birliğin önemi hakkında koca bir mektup – Filipililere mektup – yazması gerekti.
572. www.bit.ly/3URMrTN
573. Cynthia Westfall, Paul and Gender, bölüm 8.

için bir üsse dönüştürenler; bir kilise kuranlar; ve/veya Romalılar 16'da hizmet başarısında en yüksek onurlarla anılanlar.

Bunların hiçbiri çürütülemez bir kanıt değildir, ama her ipucu, böyle bir kişinin kendi kilisesinin önderlik ekibinde yer aldığını oldukça ikna edici kılar. Şimdi, umarım hâlâ oturuyorsunuzdur, çünkü *bu beş kategorinin beşinde de adı öne çıkan bir kadın var*.

Priskila

Priskila zulmün başlıca hedeflerinden biri miydi? Evet. Pavlus bize, onun Müjde'de kendisiyle ortaklık ederek "canını tehlikeye attığını"[574] söyler; bu, kilise hizmetinde öne çıkan konumunun düşmanca yetkililerin dikkatini çekecek kadar yüksek olduğuna bir göndermedir.

Daha yeni imanlıları öğrenci olarak yetiştirebilecek bir "ilk ürün" müydü? Evet. Kocasıyla birlikte hem Korint hem de Efes kiliselerinin ilk üyesiydi ve her ikisinde de ruhsal açıdan en olgun kişilerden biriydi. Ayrıca Efes'te, Pavlus'un yokluğunda, Pavlus'un yerel havraya yaptığı kısa ziyaret sırasında imana gelmiş ve daha sonra (diğer) Efes pastörleri olmuş gibi görünen ilk birkaç iman edenle ilgilenmek ve onları öğrenci olarak yetiştirmek için eşsiz niteliklere sahipti.[575]

Bir ev kilisesi önderi miydi? Evet. Hatta hanesini en az üç farklı kilisede kilise faaliyetleri için bir üsse dönüştürdüğüne dair Kutsal Kitap'ta kanıtımız var: Korint, Efes ve Roma kiliselerinde.

Bir kilise kurdu mu? Evet. Özellikle Efes'te o ve kocası, günümüzün kilise kurucularının yapabileceği her şeyi yaptılar: Bir çalışma başlatmaya yardım etmek için yeni bir bölgeye taşındılar; müjdelediler; iman edenleri topladılar; onlara teolojik olarak öğrettiler; onları hizmet için yetiştirdiler ve onları göreve gönderdiler.

574. Romalılar 16:3

575. Bkz. www.rb.gy/ttr2do adresindeki "Was Priscilla a pastor?" başlıklı makalem; orada Elçilerin İşleri 18:17-19, 27 ve 20:18'e dayanarak, Pavlus'un Efes havrasından kazandığı ilk iman edenleri, Priskila ve Akvila ile birlikte Efes kilisesinin pastörleri olana dek onların bakımına bıraktığını savunuyorum.

Romalılar 16 listesinde "emektaş" olarak mı adlandırılıyor? Yine evet. Hatta Roma kilisesinde selamlanan bütün kişiler arasında *onun adı ilk sıradadır!* Hizmeti o kadar iyi biliniyordu ki Pavlus yalnızca bunun için ona şükranlarını sunmakla kalmaz, "uluslardan olan bütün kiliselerin" şükranlarını da ona iletir![576]

Bir sonuç olarak şunu öne sürüyorum: *Priskila'nın beş kategorinin beşinde de bulunması, onun bir ya da daha fazla kilisenin üst önderlik ekibinde hizmet ettiğine dair belki de en güçlü metinsel kanıttır.* Bunun neredeyse kesin olduğunu söyleyecek kadar ileri giderim.

Sözü yerine oturtmuşken, bunun ne anlama geldiğini açıkça ortaya koyayım: Eğer İsa'nın birinci yüzyıldaki kadın öğrencileri arasından, yaşadığı ve çalıştığı ağır ataerkil bağlama rağmen neredeyse kesin olarak pastör olan tek bir kadın bile bulabiliyorsak, o zaman yirmi birinci yüzyılda içinde bulunduğumuz kesinlikle eşitlikçi bağlamlarda, armağanlı ve çağrılmış kadınların pastörlük önderlik ekiplerine girmesinin önünü sevinçle açmaya hazır olmamız gerektiği, düşünmeye bile gerek olmayan bir gerçektir.

Priskila'nın Pastör Olduğuna Yönelik İtirazlar

Eğer çok hızlı gittiysem, bir an geri döneyim. Priskila'nın gerçekten de kocası gibi üst düzey bir kilise önderi olduğu sonucuma ilişkin bazı çekinceleriniz olabilir. Aslında Priskila'nın varsayılan üst düzey önderlik ve öğretme rolüne karşı dört yaygın itiraz vardır. Birincisi, 1 Timoteos 3'ün bir gözetmenden "karısına sadık" biri olarak söz etmesidir. Bunu bir sonraki bölümde kapsamlı bir şekilde ele alacağız, ama diğer üç itirazı şimdi ele alayım.

Birinci itiraz, Priskila'nın yalnızca Akvila'yı desteklediğini öne sürmektir. Bugün tamamlayıcı çevrelerde "hizmet çiftlerinden" söz etmek yaygındır. Bu terim ne kadar güzel olsa da, onu özüne indirdiğinizde aslında kastettikleri şey, kocanın haklı olarak önder, karısının ise onun becerikli yardımcısı olduğudur (John Piper'ın Havva'nın Adem'in "sadık asistanı" olduğu iddiasıyla uyumlu olarak). Kocanın önderlik armağanları çiftin önündeki kapıyı açmadıkça, karının kendi

576. Romalılar 16:3

önderlik armağanlarını kullanma şansı pek yoktur. O hâlde bu durumda Akvila pastördü, Priskila ise yalnızca onun harika derecede becerikli asistanıydı.

Oysa önder–yardımcı modeli Priskila ile Akvila örneğinde son derece olasılık dışıdır. *Çiftin Kutsal Kitap'ta adının geçtiği altı yerin dördünde önce onun adı geçer.* Bu, modern kulaklara pek bir şey ifade etmeyebilir, ama antik ataerkil literatürde kişinin karısının adının anılması bile nadirdir (örneğin Yeni Antlaşma'da ne kadar az karının adının geçtiğini düşünün). Bir kadının adının *önce* anılması ise daha da nadirdir.

Bazıları bunun yalnızca bir rastlantı olduğunu söyler. Ama *hem* Pavlus'un hem de Luka'nın kendi yazılarında onun adını önce vermesi ve bunu altı kezden dördünde (yalnızca bir ya da iki kez değil) yapmaları, bunun rastlantı olmadığını gösterir. Buna karşılık, Romalılar 16'da Priskila ile Akvila'nın anılmasından birkaç ayet sonra Pavlus başka bir çiftten söz eder ve erkeğin adını önce koyma şeklindeki olağan uygulamaya geri döner.

Bazı akademisyenler bunun yalnızca onun toplumsal saygınlığa sahip olduğunu gösterdiğini söyler. Belki o soylu bir aileden, Akvila ise sıradan bir aileden geliyordu ya da o bir Roma vatandaşıydı da Akvila değildi? Ama bu, daha açık olan anlamı atlar. Yeni Antlaşma yazarları birinin adını tutarlı bir şekilde önce verdiğinde, bu genellikle o kişinin hizmetteki öne çıkışının bir göstergesidir (bu da onun özel armağanıyla ilgilidir). Luka'nın ve diğer İncil yazarlarının elçilerin adlarını sıralarken her zaman Petrus'u önce anmalarının nedeni budur. Luka'nın, Antakya kilisesindeki hizmet ortaklıklarından söz ederken Barnaba'yı Pavlus'tan önce anması, ama sonunda misyonerlik yoluna çıktıklarında ve Pavlus'un vaazı ve mucizevi hizmeti başka bir düzeye ulaştığında, o andan itibaren Pavlus'u önce anmasının nedeni de budur.[577]

Kutsal Kitap'ta adı geçen evli çiftleri incelediğimde, karının adının kocanınkinden önce geçtiği yalnızca üç başka çift buldum: Hakim Debora,

577. Elçilerin İşleri 11:26, 30; 12:25; 13:1-2'de her zaman "Barnaba ve Saul/Pavlus" denir. Ancak onun ve Barnaba'nın misyon yolculuğunun ilk adımı olan Baf adasındaki çarpıcı hizmetinden sonra Pavlus'un adı önce anılmaya başlar – örneğin bkz. Elçilerin İşleri 13:13, 42, 43, 46, 49; 14:1, 3. O hâlde Luka'nın, Akvila ile Priskila'nın Efes'teki kilise kurma çalışmasını anlatırken onun adını üç kez önce koyduğuna dikkat etmeliyiz – bkz. Elçilerin İşleri 18:18, 19, 26.

Lappidot'tan önce anılır;[578] kadın peygamber Hulda, Şallum'dan önce anılır;[579] ve Meryem, Yusuf'tan önce anılır.[580] Bütün bu yerlerde önce anılmaları, açıkça onların daha öne çıkan hizmetini vurgular. O hâlde bu neden bizi Priskila hakkında da aynı sonuca götürmesin? Priskila'yı Akvila'dan daha öne çıkaran armağanların neler olduğu konusunda ancak tahmin yürütebilsek de, kesin olarak söyleyebileceğimiz tek şey, onun kocasının hizmetinde basit bir yamak olmadığıdır. Bütün bunlarla şunu söylemek istiyorum: En azından Akvila'nın eşitiydi ve kamusal armağanını onun kadar (hatta ondan daha fazla) özgürce kullanabiliyordu.

İkinci itiraz, "ihtiyar" ve "pastör" için kullanılan sözcüklerin eril sözcükler olmasına odaklanmaktır; dolayısıyla Priskila ne kadar armağanlı ve saygın olursa olsun, olamayacağı tek şey bir erkek ve dolayısıyla bir ihtiyardı.

Bu itiraz, bütün antik diller gibi antik Grekçenin de *erkek merkezli* (androsantrik) olduğunu ve bu nedenle erkeği merkeze aldığını gözden kaçırır. Erkek merkezliliğini artık hızla terk etmekte olan İngilizce bile her iki cinsiyet için hâlâ eril adlar kullanır: Genel bir "he" (eril "o"), "he or she" ("o – erkek ya da kadın") anlamına gelebilir; "mankind" (insanlık) ve "manmade" (insan yapımı) kadınları da kapsar; "chairman" (başkan) ve "fireman" (itfaiyeci) gibi terimler de öyle.

Antik Grekçede bu erkek merkezlilik çok daha belirgindir, *çünkü insanları belirten adlar ya eril ya da dişildir; yansız bir seçenek yoktur*. Dişil biçim ancak yalnızca bir kadına ya da bir kadınlar grubuna atıfta bulunulduğunda kullanılır. Yalnızca bir erkeğe ya da erkeklere *veya karma bir kadın-erkek grubuna* atıfta bulunulduğunda eril ad biçimi kullanılır.[581]

Petrus Pentikost Günü kalabalıktaki binlerce erkeğe *ve kadına* seslendiğinde, onlara eril adlarla, "kardeşler" (*adelphoi*) ve "adamlar" (*andres*) diye hitap eder. Benzer şekilde Elçilerin İşleri kitabında "öğrencilerden" söz edilirken, kadınların açıkça bulunduğu yerlerde bile eril biçim kullanılır. Ya da 1 Korintliler 14'te

578. Hakimler 4:4
579. 2 Krallar 22:14
580. Matta 1:18
581. Bazen bağlam, yazarın yalnızca erkeklerden söz ettiğini, bazen erkeklerden ve kadınlardan söz ettiğini açıkça gösterir; bazen de okur kadınların dahil olup olmadığından emin olamaz.

anlatılan kilise toplantılarına katılan birçok peygambere atıfta bulunulduğunda, kadınların da peygamberlik ettiğini bildiğimiz hâlde eril bir biçim kullanılır.[582] Ya da şunu düşünün: "Pavlus'la Silas … Lidya'nın evine gittiler; orada *adelphoi* (sözcüğü sözcüğüne "erkek kardeşler") ile görüşüp onları yüreklendirdiler"[583] – oysa Lidya ve diğer birçok kadın, yine de toplu bir eril adla anlatılan bu karma cinsiyetli grubun bir parçasıdır. Dilin bu erkek merkezli kullanımı o kadar aşırıydı ki, bazen bir önderlik makamındaki tek bir kadın bile eril adla anlatılabiliyordu – örneğin daha önce de değindiğim gibi, Fibi kadın olmasına rağmen Romalılar 16:1'de deaconess ("diyakoz"un dişil biçimi) olarak *değil*, diyakoz olarak anılır.

Bu, Pavlus'un "her kilisede … ihtiyarlar atadığını"[584] okuduğumuzda, atananlar arasında kadınlar da olabileceği ya da en azından "ihtiyar" sözcüğünü kullanmasının kendi başına kadın ihtiyarlar atamadığının bir işareti olmadığı anlamına gelir. Elbette o dönemin son derece ataerkil kültüründe birçok kilisenin tamamen erkeklerden oluşan bir ekibe sahip olması oldukça olasıydı. Yine de durum her zaman böyle olmak zorunda değildi, özellikle de o sırada Priskila o kilisedeyse.

Demek istediğimi anlatmak için hayalî bir sahne: Efes kilisesine döndükten sonra Pavlus oradan yeniden ayrıldı; bir süre sonra Efes'in yakınından geçerken kente girmemeye, bunun yerine yalnızca kilisenin ihtiyarlarını yakındaki bir kasabaya, Milet'e çağırmaya karar verdi; böylece bir gününü iki yıllık hizmetini anlatarak ve onlara pastörlük hizmeti için yeniden esin vererek geçirebilecekti. Bu buluşmayı, onların "yüzünü son kez görecekleri" an olarak tanımladı.[585] Buluşma, onlar ağlayarak etrafında toplanıp dua ederek onu uğurlarken sona erdi. Ama dikkat edin: Kilisedeki herkes değil, yalnızca ihtiyarlar çağrılmıştı.[586] Şimdi, Milet yolculuğunda kendisine katılmaya çalışan Priskila'ya Akvila'nın, "Hayatım, Pavlus yalnızca ihtiyarlar dedi. Senin burada kalman gerekecek"

582. Bkz. 1 Korintliler 11:2; 14:29.
583. Elçilerin İşleri 16:40
584. Elçilerin İşleri 14:23
585. Elçilerin İşleri 20:38
586. Elçilerin İşleri 20:17

dediğini hayal edebiliyor musunuz? Ben edemiyorum. Nedenini de söyleyeyim: Priskila o kilisede tıpkı kocası kadar pastör olarak hizmet etmişti.

Son itiraz, ilk Yeruşalim kilisesine yalnızca erkeklerin önderlik ettiğini vurgulamaktır. Erkek elçilerin Yeruşalim kilisesine önderlik ettiği (Elçilerin İşleri 1-5'te) ve sonra önderlik etmelerine yardım etmek için yedi erkek atadıkları (Elçilerin İşleri 6-8'de) doğrudur; ama bu olguların hiçbiri bütün kiliseler için evrensel bir şablon işlevi görmez. Onikiler'in erkek olmasının simgesel önemini bir yana bırakırsak (bunu önceki bölümde ele aldım), her kilise gibi Yeruşalim kilisesinin de *kendi yerel durumuna göre şekillendiğini* hatırlamalıyız. Örneğin Elçilerin İşleri 6'da, Grekçe konuşan Yahudilerden olan korunmasız dul kadınlarla İbranice konuşan Yahudilerden olanlar arasındaki büyük çatışmalarla ilgilenmek üzere yedi erkeği elçiler değil, kilise seçer. O Yahudiye kültüründe, kendilerini koruyacak ve haklarını savunacak birine ihtiyaç duyan dışlanmış kadınların bunun için özgür erkekleri (başka kadınları ya da köleleri değil) seçmeleri beklenirdi.

Yeruşalim kilisesinin görünürdeki erkek merkezliliği hakkında söylenebilecek daha çok şey var. İsa'nın dirilişi ve Ruh'un armağanıyla serbest kalan yeni teolojik gerçekliklerin filizlenmekte olan birinci yüzyıl kilisesine işlemesi yine de birkaç yıl almış görünüyor. Elçilerin İşleri kitabını baştan sona okurken uygulamalarda belli bir ilerleme fark ederiz, çünkü ilk kilise kısa süre önce aldığı Müjde'yi uygulamak için zamana ihtiyaç duyar. Aşırı basitleştirme riskini göze alarak söylersem, Yeni Antlaşma'da anlatılan "ilk kilise" dönemi iki evreye ayrılır. İlk on yılda kilise öncelikle Yeruşalim'de bir Yahudi mezhebidir. Sonra Yahudi tabanının ötesine, Küçük Asya'ya ve Avrupa'ya hızla yayılır ve orada ağırlıklı olarak Yahudi olmayanlardan oluşan bir topluluk hâline gelir. İlk kilise içindeki bu gelişimin ardından, *yalnızca* Yahudi önderlikten Yahudi *ve* Yahudi olmayan önderliğe doğru açık bir hareket görülür; bu süreç, teolojik açıdan en başından beri "ne Yahudi ne Grek" ayrımı olmamasına rağmen zaman alır. *Benzer bir şey, teolojik açıdan en başından beri "ne erkek ne kadın" ayrımı olmamasına rağmen, kilisenin kadınları daha tam olarak görevlendirme konusunda kaydettiği yavaş ilerleme hakkında da tahmin edilebilir.* Yeni Antlaşma kilisesinin bu iki evresinden hangisi günümüz kiliseleriyle daha çok örtüşür? MS 35'teki Yeruşalim kilisesinden esin alabilsek de, büyük olasılıkla MS 57'deki Roma kilisesi bize daha iyi yol gösterir – o artık

bir Yahudi mezhebi değildir (Romalılar 1-15'in ana fikri) ve artık erkek egemen değildir (Romalılar 16'nın ana fikri).

Sonuç olarak: Priskila'nın bir pastör olduğuna inanmamız için pek çok iyi neden var, olmadığına inanmamız için ise sağlam hiçbir neden yok. Ama belki de Priskila'ya fazla takıldık. Romalılar 16'da adı geçen, hizmet nitelikleri tarihsel ve günümüz kilisesinde kadınların hizmetinin küçümsenmesini güçlü bir şekilde azarlayan bir kadın daha var.

Elçi Yunya

Priskila ile Akvila'yı selamladıktan sonra Pavlus, Roma kilisesindeki başka bir çifti övgüyle anar: "Benimle birlikte hapis yatmış olan Yahudi soydaşlarım Andronikus'la Yunya'ya selam söyleyin. Onlar elçiler arasında seçkin kişilerdir ve benden önce Mesih'teydiler."[587]

Bazen dünya çapındaki kilisenin ilk on yıllarında gerçekleşen bütün önemli hizmetlerin Elçilerin İşleri kitabında anlatıldığını varsayarız. Ama bu ayet o algıyı paramparça eder. İşte Elçilerin İşleri kitabının hiç söz etmediği bir çift; yine de görünüşe göre son derece önemli ve çığır açıcı bir hizmet yaptılar, hem de büyük bir bedel ödeyerek: Bu yüzden hapse atıldılar.

Pavlus Roma kilisesine yazdığında, o kente ya da kiliseye henüz gitmemiştir. Bu, Avrupa'da onun kurmadığı az sayıdaki kiliseden biridir. Onu kimin kurduğunu tahmin etmek bize kalıyor ve birçok akademisyene göre bu çift en olası adaylardır. Pavlus gibi Yahudi olan Yunya ile Andronikus, Pavlus'tan önce iman etmişlerdi; bu da İsa'yı Yeruşalim kilisesinde izlemeye başladıkları anlamına gelir. Belki de dirilmiş İsa'yı görmüş olan ve İstefanos öldürüldüğünde dış dünyaya savrulan Yeruşalim'deki iman edenlerin iç çevresinin bir parçasıydılar.

Priskila ile Akvila'da olduğu gibi Pavlus, onların evliliğine tamamlayıcı bir "önder–yardımcı kalıbı" yükleme şansı bize vermez; aksine, her ikisine de aynı anda aynı övgüyü yakıştırarak onlara gerçek bir hizmet çifti gibi davranır – *ikisi de* elçidir; *ikisi de* öncü hizmetlerinde seçkin olmuştur; ve *ikisi de* hapsedilmiştir.

587. Romalılar 16:7

Ne yazık ki hiyerarşi yanlısı yorumcular uzun zamandır onun hizmetini üç yoldan biriyle küçültmeye çalışıyorlar.

Birincisi, bazıları Yunya'nın kadın olmadığını savunur. Geç Orta Çağ'a kadar bir kadın olarak tanınmasına rağmen,[588] on dördüncü yüzyılda Romalı Giles, bir elçi olarak adlandırıldığı için onu bir erkek olarak tanımladı. Ama bu "cinsiyet değişikliği", bir akademisyenin dediği gibi, "erkek şovenisti bir hayal gücünün ürünüydü."[589] *Junia* adı, Latinceden türemiş olarak Roma İmparatorluğu'nda yaygın bir kadın adıydı. Buna karşılık, antik isimler veritabanında yapılan kapsamlı bir arama, iddia edilen erkek adı *Junias*'ın tek bir örneğinin bile bulunmadığını göstermektedir.[590] Yirminci yüzyılda onu yeniden erkek olarak adlandırma eğiliminin canlanmasından sonra, artık yaklaşık kırk yıldır akademik uzlaşı, onun bir kadın olduğunu bir kez daha doğrulamaktadır[591] (bazı tamamlayıcı akademisyenler aksini savunmayı sürdürse de[592]).

İkincisi, bazıları onun elçi olmadığını söyler. 2001'de iki tamamlayıcı akademisyen[593], ESV çevirisinin "Yunya elçiler tarafından çok saygı görüyordu" şeklindeki – dolayısıyla onu elçilerden biri saymayan – tercihini haklı çıkarmak için kullanılan bir makale yazdı. Ama bu akademisyenlerin iddiası (ve dolayısıyla ayetin ESV çevirisi) hakem değerlendirmesi ilkesine dayanamadı. Veritabanını inceleyip sözcük dağarcığını ve dilbilgisini çözümledikten sonra Linda Belleville, Eldon Epp ve Richard Bauckham gibi metin eleştirisi alanındaki akademisyenler bu iddiayı hızla çürüttü ve ayeti, ilk kilisenin anlayışıyla uyumlu olarak, Yunya'nın hem bir kadın hem de bir elçi olduğu anlamında almanın çok daha ikna edici olduğunu gösterdi.[594]

588. Bkz. Paul Jewett, Romans, s. 961–62. İstisna, erkek bir Junias'tan söz eden, ama aynı zamanda Romalılar 16:3'teki Priskila'nın bir erkek olduğunu düşünen Epifanios'tur (315-403); bunun doğru olmadığını biliyoruz. Bu nedenle onu güvenilir bir tanık olarak saf dışı bırakmak güvenli görünüyor. Bkz. Eldon Epp, *Junia*, s. 34.

589. Paul Jewett, Romans, s. 962.

590. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, s. 276

591. Örneğin M.J. Lagrange, Leon Morris, John Ziesler, J. A. Fitzmyer, C. E. B. Cranfield ve James Dunn gibi Romalılar kitabının yakın dönem yorumcuları bu görüştedir.

592. Bununla birlikte, kıdemli tamamlayıcı akademisyenlerin çoğu ve Andreas Köstenberger ile Douglas Moo gibi günümüz yorumcularının neredeyse tamamı onun kadın olduğunu kabul eder.

593. Michael Burer ve Daniel Wallace, "Was Junia Really an Apostle? A Re-examination of Romans 16:7" NTS 47 (2001), s. 76–91.

594. Bkz. Linda Belleville, "A Re-examination of Romans 16:7 in Light of Primary Source Materials," NTS 51 (2005): s. 231–49; Eldon Epp, Junia: The First Woman Apostle; Richard Bauckham, Gospel Women, s. 165–85.

Argümanları o kadar ikna edicidir ki Tom Schreiner bile sonunda onun bir kadın ve bir elçi olduğunu kabul etti;[595] gerçi aynı zamanda bir itiraz daha ileri sürdü.

Gerçek bir elçi değildi. Schreiner, "buradaki 'elçiler' sözcüğünün büyük olasılıkla 'kilise kurucuları' ya da 'misyonerler' anlamına geldiğini ve bu nedenle Yunya ile Andronikus'u Onikiler ya da Pavlus ile aynı düzeye koymadığını" söyler.[596]

Ama Schreiner'ın elçilik hakkında yetersiz bir anlayışı var gibi görünüyor. "Elçi" sözcüğü *gönderilmiş kişi* anlamına gelse de, Yeni Antlaşma'da üç tür "elçi" vardır. Birinci tür elçi, İsa'nın henüz yeryüzündeyken seçtiği Onikiler'dir. Sonra ikinci tür elçi vardır. Bu, İsa'nın artık gökte olduğuna göre yetiştirip gönderebileceği, Pavlus, Barnaba ve Yakup da dahil olmak üzere daha geniş elçiler çevresini belirtir.[597] Yeni Antlaşma'da elçilere yapılan göndermelerin neredeyse tamamı bu iki kullanıma uyar; gerçi Romalılar yazıldığında, kilisenin öyküsünün başlangıcından birkaç on yıl sonra, "elçiler" artık Onikiler'i değil, daha geniş grubu belirtiyordu. Pavlus terimi genellikle bu şekilde kullanırdı.

Son olarak üçüncü tür elçi vardır: Belirli bir kilise tarafından önemli bir görev için, özellikle de bir para yardımının taşıyıcısı olmak üzere seçilip gönderilen kişiler. Yeni Antlaşma'da yalnızca iki yerde bu sözcük, yerel bir kilisenin, kiliseyi birinin yanında ya da başka bir kilisede temsil etmek gibi özel bir görevle gönderebileceği bir kişiyi anlatmak için kullanılır: Filipi kilisesi Epafroditus'u Pavlus'u teselli etmesi ve ihtiyaçlarını karşılaması için bir "gönderilmiş kişi" olarak gönderir;[598] birkaç kilise de Yeruşalim kilisesine büyük bir para yardımının taşınmasına yardım etmesi için her biri birini seçip gönderir[599] – NIV buradaki sözcüğü "temsilciler" olarak çevirir.

595. 1995 tarihli "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" adlı eserde (s. 221) Yunya'nın bir elçi olduğuna dair herhangi bir kesinliğe itiraz ederken, 2005 tarihli "Two Views of Women in Ministry" adlı eserde (bölüm 1) akademik çoğunluğun görüşüne katılır. Benzer şekilde Philip Payne'in "One in Christ" adlı kitabı hakkındaki değerlendirmesinde Payne'e katılır: "Yunya neredeyse kesin olarak bir kadındı ve Pavlus onu bir elçi olarak tanımlar." (Kaynak: www.bit.ly/3qaJctI) Bu görüşte yalnız da değildir – aynı görüşü paylaşan diğer önde gelen tamamlayıcı akademisyenler, Romans adlı yorumunda Douglas Moo (s. 923) ve "God's Design for Man and Woman" adlı eserinde Köstenberger'dir (s. 153).
596. Schreiner böyle diyor: "Two Views of Ministry", s. 105. Douglas Moo da Romalılar yorumunda benzer bir argüman ileri sürer, s. 922.
597. Bkz. Elçilerin İşleri 14:14, 1 Korintliler 9:5-6 ve Galatyalılar 1:19.
598. Filipililer 2:25
599. 2 Korintliler 8:23

Peki, Pavlus Yunya'nın "elçiler"den biri olduğunu söylerken hangisini kastediyor? Pavlus'un başka bir yerde "Onikiler" olarak adlandırdığı birinci tür elçiler olamayacağı açıktır.[600] Ayrıca özel bir görevle gönderilen, kiliselerin salt üçüncü tür temsilcileri olmadıkları da neredeyse kesindir. Bunu biliyoruz, çünkü Pavlus'un terimi gönderilmiş bir temsilci anlamında kullandığı iki yerde, onu iyelik bildiren sözcüklerle niteler: Epafroditus "*sizin* elçiniz"dir, para taşıyıcıları ise "*kiliselerin* elçileri"dir. Buna karşılık ikinci tür bir elçi, herhangi bir yerel kilisenin salt temsilcisi değildir – bu elçiler bizzat Mesih tarafından gönderilir. Pavlus'un çifti yalnızca "elçiler" olarak adlandırması, onların bir kilise tarafından bir görevle gönderilmiş kişilerden ibaret olmadığını gösterir. Ne Epafroditus ne de para taşıyıcıları bu görevleri yaparken hapse düşme riskini göze alır; oysa Yunya ve kocası hapsedilmişti – büyük olasılıkla ikinci tür bir elçinin işini yaptıkları için. Pavlus gibi onlar da doğrudan İsa Mesih tarafından yüksek bedelli, çığır açıcı bir hizmet için görevlendirilmişlerdir; buna Müjde'yi duyurmak, kiliseler kurup sağlamlaştırmak, bu kiliselerin öğretisini belirlemek ve pastörler yetiştirip atamak da dahildir.

Pavlus'un elçiliği daha geniş elçiler çevresi içinde eşsiz olsa da – çünkü Onikiler'den bazıları gibi o da Kutsal Yazı yazar – yine de bu elçi çifti kendisiyle özdeşleştiren bir dil kullanır. Onlar "Yahudi soydaşlarıdır". Onunla "birlikte" hapis yatmışlardır.

Schreiner'ın Yunya'yı yalnızca bir "kilise kurucusu" ya da "misyoner" olarak adlandırmasının, onu tam da böyle biri olan Pavlus'tan nasıl daha aşağı bir konuma yerleştirdiğini merak ediyoruz. Aslında Pavlus, kendi görüşüne göre Yunya'nın kendi dengi olduğunu ifade eden bir dil kullanır. Onun, kendisini de içeren bir grup olan "elçiler arasında seçkin [yani sınıfın birincisi]" olmasıyla başka ne kastedebilir? Pavlus'u Yunya hakkında bu kadar etkileyen şeyin en azından bir kısmı, Yunya'nın elçisel işi kendisinden daha uzun süredir yapıyor gibi görünmesiydi. Kendisinin dediği gibi, Yunya "ondan önce Mesih'teydi".

Schreiner'ın hatası işte burada yatar: Onun Yunya'yı Pavlus'tan daha aşağı bir şey yapma girişimi, Pavlus'un onu kendisine daha benzer, *hatta kendisinden daha fazlası* yapma girişimiyle çelişir. Belki de Schreiner, Kilise Babası Yuhanna

600. 1 Korintliler 15:5

Hrisostomos'un Romalılar 16 üzerine yazdığı eski yorumdaki sözlerine kulak verse iyi eder: "Bir elçi olmak büyük bir şeydir. Ama elçiler arasında seçkin olmak – bunun ne harika bir övgü ilahisi olduğunu bir düşünün! Onlar işleri ve erdemli eylemleri bakımından seçkindiler. Gerçekten de, bu kadının bilgeliği ne kadar büyük olmalı ki elçi unvanına bile layık görüldü."[601]

Şu sonuca varıyoruz: Yunya bir kadındı ve bir elçiydi – hem de ikinci tür bir elçi. Ama bütün bunların ne anlama geldiğini görüyor musunuz?

Modern kilise mezheplerinin çoğu elçilik hizmetini tanımasa da, Yeni Antlaşma iki yerde bunun var olan en önemli hizmet olduğunu söyler. Hatta Pavlus, Kutsal Ruh'un dünyada daha fazla kiliseyi nasıl kurduğunu anlatırken "ilk" sözcüğünü bile kullanır. Şöyle der: "Tanrı kilisede *ilk olarak* elçileri, ikinci olarak peygamberleri, üçüncü olarak öğretmenleri, sonra mucizeleri, sonra hastaları iyileştirme, yardım etme, yönetme armağanlarını ve farklı dilleri atadı."[602]

Bu, basit bir soruyu gündeme getirir: Romalılar 16:7, dünyadaki en kıdemli, en önemli, temel ve yetkili hizmetin parçası olan bir kadın elçinin adını veriyorsa, bir kadının yerel kilise önderliği de dahil olmak üzere herhangi bir daha alt düzey hizmette önderlik etmesi sorun olur mu? Cevap, kadınların kilisede yüksek yetki kullanamayacağı yönündeki tamamlayıcı inançla o kadar çelişir ki, bu görüşün akademisyenlerinin Yunya'nın cinsiyetini ve elçiliğini sorgulamak için neden bu kadar ileri gittiklerini artık anlıyoruz.[603]

Kadın Peygamberler

Yeni Antlaşma'da bir kadın elçimiz (Yunya), bir müjdecimiz (Samiriyeli kadın) ve bir pastör-öğretmenimiz (Priskila) var. Bu bize Efesliler 4:11'de sözü edilen beşli önderlik makamlarını hatırlatır ("Mesih'in kendisi, halkını donatmak için elçileri,

601. Yuhanna Hrisostomos, Romalılar üzerine 31. Vaaz
602. 1 Korintliler 12:28-29. Ayrıca bkz. Efesliler 4:11.
603. Bütün bunların diğer sonucu, Priskila'yı bir pastör olarak kabul etmemiz için bir nedenimizin daha olmasıdır; çünkü Yunya elçilik makamını kocasıyla paylaştıysa, Priskila'nın da pastörlük önderliği makamını kocası Akvila ile paylaşmasının olağan olduğunu varsayabiliriz.

peygamberleri, müjdecileri, çobanları ve öğretmenleri verdi."[604]); bu da bizi, bu bölümde şimdiye kadar ele almadığımız önemli bir hizmete daha yönlendirir: peygamberler.

İbrani Kutsal Kitabı'ndaki kadın peygamberler geleneğinin (Miryam, Debora ve Hulda dahil) ardından ve Yoel'in, kadınların ve kızların peygamberlik edeceğine ilişkin peygamberliğini yerine getirerek, Yeni Antlaşma'da adı geçen birkaç kadın peygamber vardır: Anna, İsa'nın annesi Meryem ve Filipus'un dört kızı.[605] Pavlus ayrıca Korint kilisesinde peygamberlik eden adı verilmemiş kadınları da över.[606] Vahiy'de İsa, Tiyatira kilisesinde bir kadın peygamber-öğretmenle, belki de bir önderle yüzleşir; hatta ona tövbe etmesi için zaman verir – ama *bir kadın olarak* öğretmeye ve peygamberlik etmeye çalıştığı için değil, ahlaksızlığı teşvik eden ahlaksız bir kişi olduğu için.[607]

Yeni Antlaşma'da daha az yaygın olan peygamberlik *önderlik makamı* (Efesliler 4:11'de sözü edilen) ile daha yaygın olan peygamberlik etme *armağanı* arasında bir fark var gibi görünse de, metinde kadınların yalnızca armağana sahip olabileceğini, makama ise sahip olamayacağını düşündürecek hiçbir şey yoktur; özellikle de Eski Antlaşma'da açıkça peygamberlik makamını taşıyan kadınlar göz önüne alındığında. Şimdi bu kavrayışın ne kadar önemli olduğunu düşünün.

Peygamberler aynı zamanda öğretmendi – yoksa Pavlus 1 Korintliler 14'te neden "bir öğreti sözü" getirebileceklerini söylesin?[608] 1 Korintliler 14'ü çözümleyen Derek Morphew şu sonuca varır: "Pavlus için peygamberlik, belirli türde esinli öğretişleri kapsayan bir terimdir. Peygamberin öğretişi öğretmeninkiyle örtüşür ve ancak veriliş biçimiyle ya da öğreten kişinin peygamber olarak tanınmış statüsüyle ondan ayırt edilebilir."[609]

Öğretmenlerle peygamberler arasında net bir ayrım yapma ve ayrıca öğretmenleri peygamberlerden üstün tutma eğiliminde olan modern mezhepler,

604. 1 Korintliler 12 ve Romalılar 12 armağanlardan çeşitli kişilere (kadınlar dahil) verilen işlevler olarak söz ederken, Efesliler 4:11 kendileri İsa'nın kiliseye armağanları olan belirli önderlerden söz eder.
605. Luka 2:36; Elçilerin İşleri 1:14 ve 2:17; Elçilerin İşleri 21:9
606. 1 Korintliler 11:4
607. Vahiy 2:20-24
608. 1 Korintliler 14:26
609. Derek Morphew, "Equal but Different" adlı eserinde E.E. Ellis'in "Prophecy and Hermeneutics in Early Christianty" adlı eserinden alıntı yapar (s. 141).

öğretişin güvenilir ve bu nedenle yetkili olduğunu, peygamberliğin ise daha kendiliğinden olabileceğini ve bu nedenle yetkili olmadığını söyleyerek inançlarını sonradan Yeni Antlaşma'ya uydurmaya çalışırlar. Gerçekte hem öğretmenlerin öğretişlerinin hem de peygamberlerin öğretişlerinin doğru olması ve Ruh'un yönlendirmesiyle verilmesi beklenir; ama her ikisi de doğru olmama tehlikesi taşır ve bu nedenle kiliseler tarafından değerlendirilmelidir.[610] Petrus hatta sahte öğretişi sahte peygamberlikle, dolayısıyla öğretişi peygamberlikle bir tutar: "[H]alk arasında sahte peygamberler de vardı; tıpkı aranızda da sahte öğretmenler olacağı gibi."[611] Öğretiş ile peygamberlik arasındaki bu kavramsal örtüşme nedeniyle, "tamamlayıcılar sahneye çıkmadan önceki Protestan ilahiyatçılar ve yorumcular, peygamberliğin bir [Kutsal Kitap'a dayalı] vaaz biçimi olduğunu, [bunun da] ilk kilisedeki en önemli hizmetlerden biri olduğunu savundular. Jean Calvin bile peygamberliği 'Kutsal Yazılar'ın mevcut ihtiyaca uygulanan yorumu' olarak görüyordu."[612]

Yeni Antlaşma, tamamlayıcı akademisyenlerin öğretişin "resmî", peygamberliğin ise "gayriresmî" bir hizmet olduğunu söylemesini hiç desteklemez.[613] Pavlus'un Efesliler 4:11'de söz ettiği beşli önderlik makamlarının dışında, Pavlus'un "resmî" hizmet denebilecek bir şeyi dile getirmeye en çok yaklaştığı yer Efesliler 2:20'dir; orada Pavlus kiliselerin "elçilerin ve peygamberlerin" hizmetleri üzerine kurulacağını söyler (pastörlerden ya da öğretmenlerden hiç söz etmeden); bir de Pavlus'un makamları en öne çıkan ve stratejik olandan en az olana doğru sıraladığı 1 Korintliler 12:28 vardır: "Tanrı kilisede ilk olarak elçileri, ikinci olarak peygamberleri, üçüncü olarak öğretmenleri atadı." Öğretişe peygamberlik etmekten daha yüksek bir rütbe vermek için Kutsal Kitap'a dayalı hiçbir gerekçemiz yoktur – tersine, peygamberlerin öğretmenlerden daha yüksek rütbede olduğunu bile savunabiliriz. Öğretiş de peygamberlik de, getirdikleri mesaj doğru olduğu ve Tanrı'dan geldiği ölçüde yetkilidir. Bütün bunlarla şunu söylemek istiyorum: Kadınların peygamber olabileceği, ama "resmî"

610. 1 Korintliler 14:29; Vahiy 2:20, 24

611. 2 Petrus 2:1

612. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 6.

613. Kevin Giles, tamamlayıcı bir akademisyenin şöyle dediğini aktarır: "Peygamberliğin yetkili işlevi kurumsallaşmış bir makama değil, bizzat Tanrı'nın sözü olarak dile getirilen sözün kendisine dayanır." (bölüm 6) Ama bu argüman iki yönlü işler. Şunu da söyleyebilirsiniz: "Öğretmenin ve öğretişin kendinde bir yetkisi yoktur; yetkili olan, peygamberlikte olduğu gibi, 'bizzat Tanrı'nın sözü olarak dile getirilen sözün kendisidir.'"

hizmetlerinde daha yüksek yetkiye sahip olan pastörler ya da öğretmenler olamayacağı yönündeki tamamlayıcı argüman, birçok modern kilise ortamında anlamlı görünebilir, ama Pavlus'un teolojisiyle çelişir.

Kilise Tarihinden Argüman

Tamamlayıcı akademisyenlerin hem Priskila'nın pastör hem de Yunya'nın elçi olduğunu çürütmeye çalıştıkları bir başka yol da, bildiğimiz kadarıyla Kilise Babalarının ikinci yüzyıldan itibaren kadınları önder ya da öğretmen olarak atamadıklarını belirtmektir. Hatta zaman ilerledikçe buna gittikçe daha sıkı bir şekilde engel oldular.[614] Buna ne demeli?

Bölüm 2'de, Kilise Babalarının pek çoğunda açıkça görülen kadın düşmanı tutumları yeniden gözden geçirdik. Gördüğümüz gibi, ne yazık ki İsa'nın kadınları nasıl gördüğünü gözden kaçırdılar ve kültürlerini Kutsal Yazılar'ın merceğinden okumak yerine Kutsal Yazılar'ı ataerkil kültürlerinin merceğinden okudular. Böylece kadınları yücelten Yeni Antlaşma'nın mürekkebi daha kurumadan, kadın düşmanlığı kiliseye sızdı. Kadın pastör atamayı bir kenara bırakın, kilise kadınların aşağı ve tabi konumda olduğundan o kadar emin oldu ki geçmiş yüzyıllarda neredeyse hiçbir kilise kadın diyakoz bile atamadı.

Kilise tarihinden öğreneceğimiz çok şey olsa da, onu Kutsal Yazılar'ı ve her türlü konudaki Kutsal Kitap öğretişini daha iyi anlamamızın ışığında eleştirmeliyiz de. Örneğin, kilise ilk birkaç yüzyılında Üçlü Birlik'le ve İsa Mesih'le ilgili öğretileri tanımlamakta büyük ilerleme kaydetmiş olsa da, Yeni Antlaşma'nın kilise önderliğine ilişkin öğretişinden çabucak uzaklaşmış görünüyor. Birinci yüzyılın sonunda, Yeni Antlaşma'da vurgulanan çoğul önderlik terk edilmişti. Kilise Babası İgnatios, her kilisenin monarşik bir episkoposluk tarafından – tek bir pastör tarafından – yönetilmesini öğütledi; bu fikir bugün hâlâ yaygın olarak uygulanmaktadır.

Çoğul önderlik fikri ancak Reformasyon'dan sonra Presbiteryenler gibi gruplar tarafından yeniden sahiplenildi. Bugün koca mezhepler bunu yeniden benimsese

614. Patristik dönemde en azından bazı kadınların kiliselerin presbiterleri olarak atandığı, bu uygulamanın MS 370'teki Laodikya Konsili gibi konsillerde yasaklanmasından anlaşılmaktadır.

de, bunun bin yılı aşkın bir "kilise tarihinden" sapma olduğunu – Yeni Antlaşma'nın baştan beri öğrettiği şeyin yeniden keşfedilmesine dayanan bir sapma olduğunu – belirtelim. *Benzer şekilde, kilise tarihinde bu kadar yaygın olan, kadınların aşağı ve tabi konumda olduğu düşüncesini reddetmek de, Yeni Antlaşma'nın baştan beri öğrettiği şeyin yeniden keşfedilmesiyle haklı çıkar.*

İnsanlık tarihi son yüzyılda büyük ölçüde gittikçe daha fazla kadının toplumun dümeninde erkeklere katılmasına izin vermişken, ironik olan şu ki çoğul önderlikle yönetilen birçok kilise ters yöne gitti. Monarşik episkoposluğun hüküm sürdüğü yüzyıllarda bir kiliseye yalnızca bir erkek önderlik ediyordu; bu da en azından birçok kadının ilke olarak ikinci kademe hizmetlerde onun yanında yer alabileceği anlamına geliyordu. *Ama çoğul önderliği yeniden sahiplenenler, önderlik ekibindeki herkesin erkek olması gerektiğini de varsaydığında, bu kiliseler her zamankinden daha erkek egemen hâle geldi!*

Gittikçe daha fazla akademisyenin Kutsal Yazılar'ın genel öğretişini yeniden keşfettiği bir dönemde yaşadığım için çok minnettarım – eğer Priskila bir pastör, Yunya bir elçiyse ve kadın peygamberler vardıysa, o zaman kadınları Tanrı'nın Egemenliği'ndeki hiçbir faaliyetin dışında tutmak için iyi bir neden yoktur. Geleneğe küçümseyerek yaklaşmamamız gerekse de, İsa bize geleneklerimizi Kutsal Yazılar'a ilişkin yenilenmiş anlayışımıza dayanarak yenilemeyi öğretir ve Müjde'nin sonuçlarına uygun davranmaktan kaçınmak için gelenekleri kullanmaya karşı bizi uyarır.[615]

Kutsal Kitap'a Uygun mu, Lafızcı mı?

Bütün söylediklerimden sonra bile bazıları, Priskila'nın ya da başka bir kadının pastör olduğundan yüzde yüz emin olmadıkça, temkinli davranmamız ve bugün kadın pastör atamamamız gerektiğini söyleyerek direnmeyi sürdürüyor.

Bununla ilgili ilk sorun, Yeni Antlaşma'da herhangi bir Yahudi olmayanın ya da kölenin ihtiyar olarak atandığından da mutlak olarak emin olmamamızdır. Pastör olmuş olabilecek yalnızca bir erkek biliyoruz – özgür bir Yahudi erkek olan

615. Matta 15:2-6

Petrus. Şimdi kesinlik adına, Yahudi olmayanları ve düşük statülü insanları kiliselerdeki üst önderlikten men mi edeceğiz?[616] Tutarlı olmalıyız. Açık bir örnek gösterilemediği için kadın ihtiyarlar konusunda tedirginsek, Yahudi olmayan ihtiyarlar konusunda da aynı ölçüde tedirgin olmalıyız.

Ama asıl büyük sorun, Kutsal Yazılar'ı uygulamamız gereken yolun hiç de bu olmamasıdır! Bu, Kutsal Kitap'a uygun bir yaklaşım değil, lafızcı (biblisist) bir yaklaşımdır. Lafızcı yaklaşım, bir şey için bir ayet bulunamadıkça hiçbir şeye izin vermez; Kutsal Kitap'a uygun yaklaşım ise, o uygulamayı tam olarak buyuran destekleyici bir ayet bulunamasa bile Kutsal Yazılar'ın ilkelerine uygun davranmaya çalışır. Önerim şudur: Kilisenin Ruh'un yönlendirdiği, bağlama duyarlı görevi söz konusu olduğunda, bir kanıt ayeti bulunmadıkça bir şeyi yapmama yönündeki korku dolu lafızcı tutumu benimsemek yerine, Kutsal Yazılar'ın ilkelerine uygun davranmakta özgür olduğumuz tutumu benimsemeliyiz.

Aslında misyon bilincine sahip modern kiliselerin bugün yaptığı sayısız şeyde zaten böyle davranıyoruz: Müzik aletleri ve ses sistemleri kullanabiliriz, uzman

616. Bugünkü kilisede Yahudi olmayanları atamaktan neden bu kadar rahatız? Yahudi olmayan ihtiyarlara dair kanıt bulunmadığı yönündeki bu argümana fazla ağırlık vermek istemiyorum, ama kadın ihtiyarların lehinde ya da aleyhinde tartışırken düştüğümüz kesinlik yokluğuyla aynı noktaya vardığımızı göstermek için onu ele alacağım. İlk kilisedeki Grek önderler kimlerdir? Grek Titus bir ihtiyar değil, elçisel bir temsilciydi. Kendisine Kutsal Yazılar'ı Yahudi bir anne ve büyükanne öğretmiş olan Timoteos, Yahudi olmayandan çok Yahudiydi. Ama Yahudi olmasa bile, yine de bir ihtiyar değil, elçisel bir temsilciydi. Luka'nın Yahudi olmayan biri olduğu şüphelidir, ama öyle olsa bile, bir ihtiyar değil, bir yol arkadaşı ve yazardı. Pavlus'un stratejisi her kasabada önce Yahudilere, ancak ondan sonra Yahudi olmayanlara gitmek olduğundan, ihtiyarları Kutsal Yazılar'ı iyi bilen Yahudi kesimden seçmiş olması en azından akla yatkındır. Yine de bütün bunları duyan hangimiz bu yüzden Yahudi olmayanların ihtiyar olmasını yasaklardı? Ben yasaklamazdım, siz de muhtemelen yasaklamazdınız. Öyleyse neden pek çok kişi, kesin olarak gösterilebilecek bir Kutsal Yazı örneği bulunmadığı gerekçesiyle kadınların ihtiyarlık yapmasını engellemeye bu kadar istekli? Biri Yahudi olmayanların neden ihtiyar olabileceğini savunmaya çalışsa, bunu nasıl yapardı? Sanırım dört argümandan birini öne sürerek: 1) Galatyalılar 3:28, Mesih'te 'ne Yahudi ne Grek' ayrımı olmadığını söyler. Ama o zaman bu ayetin cinsiyet hakkında da aynı şeyi söylediğini hatırlamalıyız: 'ne erkek ne kadın'. 2) Petrus'un damda gördüğü görüm ve ardından Ruh'un Kornelius'un üzerine dökülmesi, ona Yahudi olmayanların Yahudilerin sandığı gibi murdar olmadığını, kilisenin tam üyeliğine layık olduklarını gösterdi. Ama o zaman, Pentikost'ta Ruh'un onların üzerine de dökülmesinin kanıtladığı gibi, kadınların da tam üyeliğe sahip olduğunu hatırlamalıyız. 3) Titus gibi Grek bir elçisel temsilciyi göstererek ihtiyarlar gibi daha düşük yetkiye sahip kişilerin de Grek olabileceğini göstermek. Ama o zaman yetki yelpazesinde Titus'tan bir basamak yukarıda olan elçi Yunya'nın elimizde olduğunu hatırlamalıyız. 4) Roma İmparatorluğu'nun ve birinci yüzyılın ötesinde, her zaman Yahudilerin bulunabildiği Yeni Antlaşma'daki kasaba ve kentlerin aksine (Filistin dışında 6 milyon Yahudi yaşıyordu), muhtemelen yalnızca Yahudi olmayanlardan oluşan kültürlerin olacağı gerçeğini vurgulamak. Ama o zaman bunun, birinci yüzyılın ataerkil kültürlerinin aksine artık eşitlikçi bir kültürde bulunduğumuz yönündeki eşitlikçi argümanı yankıladığını hatırlamalıyız.

dua ekipleri kurabiliriz, müjdeleme broşürleri dağıtabiliriz, önder yetiştirme süreçleri oluşturabiliriz, birkaç çalışan istihdam edebiliriz, Kutsal Kitap basıp dağıtabiliriz, internet siteleri kurabiliriz, binalar satın alabiliriz ya da çocukları ve gençleri birbirinden ve yetişkinlerden ayırabiliriz. Oysa bunların hiçbiri Yeni Antlaşma'da buyrulmaz, hatta anlatılmaz bile.

Kadın pastörler atama özgürlüğü, Kutsal Kitap'ta paralel bir vurguya sahip olan bir yöndür: Kilisede kesinlikle kadın müjdeciler, hanelerini yöneten kadınlar, kadın öğretmenler, kadın peygamberler, kadın diyakozlar ve kadın elçiler bulunduğuna göre ve buna karşı açık bir Kutsal Kitap yasağı olmadığı sürece, Tanrı'nın kadınları bu göreve yükselttiği ve bunun misyon açısından yararlı olduğu durumlarda – ki bugün çoğu eşitlikçi kültürde durum budur – kadın ihtiyarları onaylamak mantıksız değil, mantıklıdır. Jamin Hübner'in dediği gibi, "ihtiyarlığı ya da pastörlük görevini bu diğer işlevlerden ayrı, özel bir kategoriye koymanın – öyle ki bir cinsiyet bir rolden otomatik olarak, evrensel olarak ve kalıcı olarak dışlanabilsin, ama yine de diğer işlevlerin *tümünü* yerine getirebilsin – hiçbir anlamı yoktur."[617] Bu, özellikle Yeni Antlaşma döneminde yalnızca erkeklerin ihtiyar olduğundan emin *olunamadığında*, kadınların ihtiyarlığına dair açık bir yasak *bulunmadığında* ve Priskila'nın da kocası gibi bir pastör olduğundan *neredeyse emin* olabildiğimizde geçerlidir.

Ayrıca Roma kilisesinin kadın önderlerin ve öğretmenlerin kendi aralarında görev almasının önünü açmaya hazır olmasının nedeni, ruhsal armağanları tanıma yönündeki yol gösterici ilkeyi iyi anlamış olmalarıydı.

617. Jamin Hübner'in doktora tezinden: "A New Case for Female Elders." (Kaynak: www.bit.ly/3BNaSY8 s.171)

13

Armağanlar (Romalılar 12) mı, Cinsiyet (1 Timoteos 3) mı?

"Cinsiyet ilk eleme ölçütü olarak kullanıldığında, Tanrı'nın … kadınlara verdiği armağanlar ve yetenekler ne olursa olsun bir dolap rafında kalabilir. Bu armağanların reddedilmesinin doğurabileceği hayal kırıklığı bunun sonuçlarından biridir; ama daha da ağırı, kişiliğimizin özünde yer alan bir parçanın hiçe sayıldığında yaşanan öfke ya da kederdir." Alice Mathews[618]

Toplumdaki ataerkilliğin bir bedeli, yalnızca nüfusun yarısının katkısını bastırması değil, aynı zamanda diğer yarıda – başkaları o iş için daha nitelikli olsa bile çoğu zaman terfiyi hak ettiklerini düşünenlerde – vasat bir katkıyı daha olası kılmasıdır**.** Melinda Gates, 2019'da önderlikteki kadınlar hakkında yazdığı kitabında, cinsiyet eşitliğinin terazisini dengeleme konusundaki görüşünü şöyle açıklar:

Kadınların erkeklerden daha iyi olduğu ya da dünyayı iyileştirmenin en iyi yolunun kadınların erkeklerden daha fazla güç kazanması olduğu görüşünü hiçbir zaman savunmadım. Erkek egemenliğinin topluma zararlı olduğunu düşünüyorum, çünkü her türlü egemenlik zararlıdır: Bu, toplumun, gücün ve fırsatların beceriye, emeğe, yeteneğe ya da başarılara göre değil, cinsiyete, yaşa, servete ve ayrıcalığa göre dağıtıldığı sahte bir hiyerarşi tarafından yönetildiği anlamına gelir.[619]

Kilise önderlerini ve öğretmenlerini cinsiyete göre seçtiğinde, kilise için de benzer bir şey söylenebilir. Elbette çok ataerkil bir bağlamda (örneğin katı

618. Alice Mathews, Gender Roles and the People of God, bölüm 13
619. Melinda Gates, The Moment of Lift: How Empowering Women Changes the World

biçimde İslami bir ülkede), bunun dışarıdakilerin Müjde'yi kabul etmesinin önünde ciddi bir tökezleme taşı olarak görülebileceği durumlarda, kilisede önder olarak yalnızca erkekleri seçmek misyon açısından yararlı olabilir. Ama böyle bir tökezleme taşı kalmadığında, bana açıkça görünen şu ki armağan sahibi olmak ağır basmalıdır.

Pavlus'un Roma, Efes ve Korint kiliselerine yazdığı mektuplardaki (tesadüfen Priskila'nın belli dönemlerde önderliğine yardım ettiği kiliseler) pek çok ruhsal armağan listesine[620] bir göz atın; *Ruh'un bu armağanları kişinin cinsiyetini ya da toplumdaki konumunu hiç gözetmeden dağıttığını* göreceksiniz. Görünüşe göre armağanları veren Ruh cinsiyete bakmıyor.

Romalılar 16'da açıkça görüldüğü gibi, Roma kilisesinin kadınların önemli katkı sağlayacakları rollerde görev almasının önünü açmakta bu kadar rahat olmasının nedeni, Romalılar 12'de görüldüğü üzere, rol dağılımının temeli olarak armağanları sağlam biçimde kavramış olmasıydı:

Bize verilen lütfa göre farklı armağanlarımız var. Armağanınız peygamberlikse, imanınıza uygun olarak peygamberlik edin; hizmetse, hizmet edin; öğretmekse, öğretin; cesaret vermekse, cesaret verin; vermekse, cömertçe verin; önderlik etmekse, bunu gayretle yapın; merhamet göstermekse, bunu sevinçle yapın.[621]

Eğer Pavlus bazı rollerin kişinin cinsiyetiyle sınırlı olduğuna inansaydı, bunu söylemesi için en uygun yer burası olurdu. Ama söylemez. Bu metinde Pavlus'un kadınları bu armağanların herhangi birinden dışlıyor olabileceğini düşündüren hiçbir şey yoktur.[622] Mektubunun sonuna kadar okuduğumuzda ve örneğin kanıtlara göre erkeklere hem önderlik etmiş hem de öğretmiş olan Priskila'dan söz ettiğini gördüğümüzde, bir açıklamaya ulaşırız: Priskila öğretme ve önderlik ruhsal armağanlarına sahip olmalıydı.

620. Bkz. Efesliler 4:11; 1 Korintliler 12 ve 14; Romalılar 12:6-8.

621. Romalılar 12:6-8

622. Burada tek bir eril zamir bile yoktur; örneğin İngilizcede "if it is teaching, then let him teach" ("öğretmekse, o [erkek] öğretsin") gibi bir ifade geçmez.

Eşitleyici Olarak Ruhsal Armağanlar

İnsanları statüye, etnik kökene ya da cinsiyete göre görevlere ve işlevlere atamak farkında olmadan insanları böler; ruhsal armağanlar temelinde atamak ise birleştirir. İlki insan tercihlerine, ikincisi ise Tanrı'nın seçimine dayanır. Pavlus'un Efeslilere ve Romalılara yazdığı başyapıt niteliğindeki mektuplarında, Yahudilerle Yahudi olmayanların pratik birliğine ne kadar bağlı olduğunu düşünün. Efesliler 1-3 ve Romalılar 1-11'de birliğin teolojik temeliyle başlar, ardından Efesliler 4-6 ve Romalılar 12-15'te bu birliği pratikte yaşamak için gereken Tanrı yolunda yürüyüşü ayrıntılarıyla açıklar. Ama dikkat edin: Romalılar 12:3-8 ve Efesliler 4:11-16'daki *eşitliği görünür kılan ruhsal armağanlar hakkındaki öğreti*, baştaki ve sondaki bölümleri bir arada tutan yapıştırıcıdır. Pavlus sanki şunu söylüyor: Ruh, önderlik ve öğretme armağanları da dahil olmak üzere armağanları *kişinin etnik kökeninden bağımsız olarak* dağıttığına göre, bu da farklı etnik kökenlerden insanları bir araya getirmesinin bir başka yoludur. Benzer şekilde 1 Korintliler'de, aynı bölümlere düzgünce ayrılmamış olsa da, Pavlus'un kadın ile erkek, zengin ile yoksul arasındaki eşitsizlikleri teolojik olarak ele alışının, Ruh'un armağanları egemenlikle (ve dolayısıyla kişinin toplumsal statüsünü ya da cinsiyetini gözetmeksizin) dağıttığına dair öğretişiyle güçlendiğini görürüz.

Bütün bunlarda Pavlus, Yahudilerle Yahudi olmayanlar arasında (ve buna zenginlerle yoksullar, kölelerle özgürler *ve kadınlarla erkekler* arasında diye ekleyebiliriz) görmeyi beklediği birlik için harekete geçirici üç neden verir: toplumun engellerini yıkan, birleştirici Müjde'yi anlamak; kendinden farklı insanları sevmeye ve onlara hizmet etmeye yönelik, birlik kuran bir bağlılık; *ve Tanrı'nın dilediği kişiye verdiği armağanları tanımak*. "Cinsiyetler savaşı"nın aksine, Tanrı'nın cinsiyetleri birleştiren çözümü, kilise olarak bizim de onunla birlikte "insanlar arasında ayrım yapmayan" olmamız ve Tanrı'nın egemenliğiyle armağan verip çağırdığı kişilerin önderlik etmesinin ve öğretmesinin önünü açmamızdır.

Armağanları Bastırmanın Tehlikesi

1 Timoteos 2:12'yi herhangi bir kadının herhangi bir erkeğe öğretmesine ya da önderlik etmesine yönelik evrensel bir yasak olarak yanlış yorumlamanın trajedisi, bu yorumun Ruh'un bu armağanlarla güçlendirdiği kadınlar için bir deli gömleğine dönüşmesidir. Bu kadınlara armağanlarını yalnızca çocuklar ve diğer kadınlar için kullanmalarını söylemek onları aşağılamakla kalmaz, aynı zamanda – ve asıl kaygım budur – Tanrı'nın ona verdiği bütün lütuf yollarına öylesine muhtaç olan kiliseyi de bunlardan yoksun bırakır.

Yine de tamamlayıcılığın kurucularından bir kadın, odada bir erkek bulunduğunda kadınlara armağanlarının üzerine bir peçe çekmelerini fiilen öğütler: "Bilge bir kadın, armağanını kullanarak Tanrı'nın sözüne ve dolayısıyla Tanrı'ya leke sürme riskine girecekse, armağanını gösterme ve kullanma fırsatından vazgeçmeyi tercih eder."[623] Benzer şekilde Kevin De Young da "Kadınların, öğretme ve önderlik armağanları da dahil olmak üzere hayati ruhsal armağanları vardır" diye kabul ettikten sonra, yine de bu armağanları erkeklerden uzağa yönlendirir: "Çocuklara ve diğer kadınlara öğretmek, bir kadının armağanlarını boşa harcamak sayılmaz, değil mi?"[624] Ama Pavlus'un diğer imanlıların katkılarını alçakgönüllülükle kabul etmeye ilişkin öğretişi, bu zarar verici düşüncelere karşı uyarır: "Göz ele, 'Sana ihtiyacım yok!' diyemez. Baş da ayaklara, 'Size ihtiyacım yok!' diyemez."[625]

Az önce, ücretli kilise hizmetinden ayrılmış, olağanüstü armağanlı bir kadın önderle kahve içtim. Bana kilisedeki katkısının kilisedeki erkekler tarafından kenara itilmesinin, güvensizlikle karşılanmasının ve bazı durumlarda susturulmasının acısını anlatıyor. Benzer şekilde, ilahiyatçı ve eski bir akademik dekan olan, seksenlerindeki Alice Mathews de hayatının büyük bölümünde armağanlarının rafa kaldırılmasının ıstırabını anlatır:

623. Dorothy Patterson'ın sözleri: "Women in the Church" (2nd Edition), bölüm 6
624. Kaynak: www.bit.ly/3k2AA4x
625. 1 Korintliler 12:21

Yıllar önce, eşimle birlikte Avrupa'da misyoner olarak hizmet ederken, bir sabah yatağımızda oturmuş Matta 25'i okuyordum. Talantlar benzetmesinin sonuna geldiğimde kendimi ağlarken buldum. Ve şöyle dua ettim: "Rab, yetki sahipleri izin vermediği için bana verdiklerini kullanmıyorum diye bana biraz hoşgörü gösterir misin?" Cinsiyet armağana üstün gelmişti ve bu konuda bir şey yapamayacak kadar çaresiz hissediyordum. Bu, birçok Hristiyan kadın için alışılmadık bir deneyim değildir.[626]

Tamamlayıcı bir kilise yalnızca bireyleri incitme riskini almakla kalmaz, aynı zamanda o kilisenin bütün misyon etkinliğini de engeller. Şehrimde, yakındaki bir kilisenin insanları cinsiyeti gözetmeden armağanlarına göre görevlendirdikçe hızla binlerce kişiye ulaştığına tanık olma ayrıcalığına sahip oldum. Hem erkekler hem kadınlar önderlik ediyor. Hem kadınlar hem erkekler vaaz ediyor.

John Piper ve Tom Schreiner yalnızca erkeklerin önderlik etmesini ve kadınların bu erkekleri desteklemesini "güzel" bulabilirler, ama ben erkeklerin ve kadınların yan yana önderlik edip öğrettiğini görmeyi çok daha güzel buluyorum.

Son zamanlarda birkaç kez, Tanrı'nın Ruhu'nun kadınların katkısının bastırılmasına duyduğu kederin bir kısmını benimle paylaştığına inanıyorum. Bir keresinde, tamamlayıcı bir hareketin önderlik konferansında bir kadın, arkadaşlarını İsa'ya kazanmak konusunda öğrendiği her şeyi 15 dakika boyunca paylaştı. Hararetle not aldım ve ondan çok ilham aldım. Ama sonrasında, teolojik açıdan ileri düzeyde bir erkek arkadaşım – hem de kadın hiçbir teoloji öğretmeme talimatına sadık kaldığı halde – bana şöyle dedi: "Bir kadın kürsünün arkasında durduğunda tüylerim diken diken oluyor." Onun bu sözü beni üzdü; kadını Tanrı'nın gördüğü gibi göremediği için, onun aracılığıyla gelen Tanrı'nın sözlerini bile duyamıyordu.

Tek bir metnin yanlış yorumunu bir kiliseye dayatmak, aksi takdirde müjdeleme, öğrenci yetiştirme, pastörlük, önderlik ve kilise kurma gibi her iki cinsiyetin birlikte yürüttüğü hizmetlerden yararlanacak olan insanlar açısından hesaplanamaz bir ruhsal risk taşımaz mı? Yerel bir kilisede, her armağanın potansiyel olarak diğer herkese yarar sağlayacak biçimde işlemesine ihtiyacımız

626. Alice Mathews, Gender Roles and the People of God, bölüm 13

var; öyle ki kilise "her parça kendi işini gördükçe, sevgi içinde büyüsün ve kendini geliştirsin."[627] Kutsal Ruh'un kadınlara dağıttığı armağanların tam olarak kullanılmasını sınırlamayı haklı çıkarmak için, kişinin 1 Timoteos 2:12 yorumundan kesinlikle emin olması gerekir. Ama Bölüm 7'de önerdiğim gibi, açık fikirli ve gerçekten dürüst hiç kimse bu kadar emin olmamalıdır.

Armağanları sınırlamak yalnızca kadınlara değil, Tanrı'nın kendisine de deli gömleği giydirir. Tanrı'nın Ruhu bir kadını size hizmet etmek için kullanırken tüylerinizin diken diken olmasına çarpık bir teolojik gerekçe bulmak, "dilediği yerde esen"[628] ve uygun gördüğü herhangi bir sözcüyü atamayı âdet edinmiş olan Kutsal Ruh'u kederlendirir.[629] Gordon Fee şöyle der:

Yeni Antlaşma'daki kanıtlar, Kutsal Ruh'un cinsiyet açısından kapsayıcı olduğunu, hem erkeklere hem kadınlara armağanlar verdiğini ve böylece bütün bedeni, tüm üyelerin hizmet etmesi ve çeşitli yollarla diğerlerine önderlik etmesi için potansiyel olarak özgür kıldığını gösterir. Dolayısıyla benim derdim sonuçta "hizmette kadınlar" gündemi değildir. Daha çok bir Ruh gündemidir; kilisenin kendisine ve dünyaya daha etkili biçimde hizmet edebilmesi için Ruh'un bizim kısıtlamalarımızdan ve yapılarımızdan kurtarılmasına yönelik bir yakarıştır.[630]

Tanrı'nın kadınlara verdiği, Tanrı'nın Egemenliği'ni ilerleten armağanları tipik olarak iki şekilde bastırırız: Onlara bir tavan koyabiliriz ya da toplumsal koşullar onların daha baştan keşfedilmesini bile engelleyebilir.

Eski Tulumlar Yeni Şarabı Heba Ettiğinde

Kilise tarihinde kadınların önemli hizmetlerinin anlık patlamaları olmuş olsa da, kilisenin 1900 öncesi tarihinde kadınların *uzun bir süre boyunca* kiliselerde önderlik ettiği çok az örnek vardır. Bu neden böyledir? İsa, eski tulumların yeni şarabı mahvetme tehlikesine karşı uyarmıştı. Bunun gerçekleşme yollarından biri şudur: Ruh güçlü bir şekilde hareket eder ve her türden armağanlı insanı öne çıkarır,

627. Efesliler 4:16
628. Yuhanna 3:8
629. Çıkış 15:20; Hakimler 2:16; 4:4; Ester 4:14
630. Kaynak: Discovering Biblical Equality, 2005, s. 254.

ama daha sonra kurumsallaşmanın güçleri, Tanrı'dan doğmuş olanın yerine geçmek üzere aşırı tanımlanmış politikalar ve prosedürler yerleştirir. Bir zamanlar armağanların yönlendirdiği şeyin yerini görev tanımlarına uyum alır.

Örneğin yüzyıllar boyunca yaşanan uyanışlara göz atıldığında, ilk aşamalarda görülen şey yeni şarabın dökülmesidir: Kadınlar da dahil olmak üzere her türden "yetki belgesi olmayan" insan Ruh'un gücüyle sahneye fırlar; önderlik eder, vaaz eder, müjdeler, kiliseler kurar ya da kiliselerde pastörlük yapar. Geçen yüzyılın başlarındaki Pentekostal hareketi düşünün; orada sayısız kadın Ruh tarafından müjdeleme, vaaz ve öncü önderlik alanlarında güçlü bir şekilde armağanlarla donatılıyordu. Ama sonra, yeterince zaman geçince, kurumsallaşma sinsice içeri sızar ve kilise eski tulumlarına geri döner: "profesyonel" hizmetkârlara (Tanrı'nın işinin çoğunu yapan seçkin bir azınlık) ve kadınların (bazen daha az armağanlı erkeklere) tabi kılınmasına. Maria Boccia, *Hidden History of Women Leaders of the Church* adlı eserinde kilise tarihindeki bu üzücü, tekrarlanan örüntüyü şöyle özetler: "Önderlik, Tanrı'nın önderleri Kutsal Ruh'un armağanları aracılığıyla karizmatik olarak seçmesini içerdiğinde, kadınlar da dahil ediliyordu. Zaman geçtikçe önderlik kurumsallaştı, dünyevi ataerkil kültür Kilise'ye sızdı ve kadınlar dışlandı."[631]

Bu, ikinci yüzyıla kadar uzanır. Bildiğimiz kadarıyla, Romalılar 16'da anlatılandan sonra kilisede bir daha hiç kadın ve erkeklerden oluşan karma bir önderlik ekibi olmadı. Pavlus'un Roma kilisesine mektubunu yazmasından sonraki birkaç on yıl içinde, güçlü bir ataerkillik ve kurumsallaşma kilisenin etrafına sıkıca sarıldı. Örneğin Tertullianus, kiliseyi rütbeli görevlilerden oluşan kademeleriyle Roma toplumunun küçük bir modeli olarak yeniden tasarladı; böylece pastörler yöneticilere dönüştü. Armağanların dinamik kullanımı ortadan kalktı ve onun yerine, din adamlarına özel haklar tanıyan din adamı–halk ayrımı ve yalnızca erkeklerin din adamı olabileceği varsayımı doğdu.

Bir kilise hiçbir kadının önderlik etmeyeceğine ya da vaaz etmeyeceğine karar verdiğinde, kurtarıcı potansiyelinin bir kısmını kanayarak kaybeder. Neyse ki Tanrı onda çalışmaya devam eder (çünkü hiçbir zaman kusursuz bir kilisesi olmadı). Ama bir kilise (ya da bir kiliseler hareketi) Ruh'un desteğinin bir

631. Kaynak: Journal of Biblical Equality, Eylül 1990, s. 58.

kısmından yoksun kalmak istemiyorsa, bir yönetim hiyerarşisine odaklanan ya da önderliği ve öğretmeyi cinsiyete dayandıran eski tulumlardan *mutlaka* kurtulmalıdır. İlk kilise ve ardından gelen sayısız uyanış bir ölçüt sayılacaksa, daha iyi tulum, Ruh'un *bütün* insanlara verdiği armağanları keşfeder ve devreye sokar: gençlere ve yaşlılara, zenginlere ve yoksullara, siyahlara ve beyazlara, erkeklere ve kadınlara. Bununla birlikte, kadınların armağanlarına tavan koymaktan daha vahim bir şey vardır. O da bu armağanı daha baştan fark edememektir.

Toplumsal Koşullar Armağanların Gelişmesini Engelleyebilir

Kadın Özgürlük Hareketi'nin başarısını, özellikle eşit eğitim ve meslek fırsatları için verdiği mücadeleyi kutluyorum. Büyük resme, tarihsel bir bakış açısıyla bakıldığında, dünya kadınların toplumun her alanında önleri açıldıkça ne kadar yetenekli olduklarını keşfetmeye daha yeni başlıyor. Gerçekten de 1960'lara kadar kadınların bugün milyonlarca kişi olarak yaptıklarını yapamayacakları neredeyse oybirliğiyle kabul ediliyordu! Erkeklere *ve kadınlara* verdiği yetenekler, armağanlar ve fırsatlar için Tanrı'ya yücelik olsun!

Bu bizi durup düşünmeye sevk etmeli: Toplumsal koşullar kadınlara potansiyellerini gerçekleştirmeleri için neredeyse hiç eğitim ya da fırsat verilmeyecek nitelikte olduğundan, dünya tarihinde ne çok yetenek ve armağan heba oldu. Bu, kilise tarihi için de geçerlidir: Kaç elçi, peygamber ve öğretmen hiç gün ışığına çıkamadı? Tanrı'nın kilisesine verdiği iyi armağanlardan kaçı hiç açılmadı bile? Ne yazık ki bu kadar çok şeyi yitirenler yalnızca geçmişin kiliseleri değil. Bugün de cinsiyete sınır koyan bir teolojiye sahip kiliseler var; bu teoloji onları ya aralarındaki armağanlı kadınlara karşı kör eder ya da bu armağanlar fark edilip geliştirilse bile onları erkeklerin bulunmadığı odalarla sınırlar.

Kızımın, Tanrı'nın ona verdiği armağanlarla toplumda hangi mesleki katkıyı yapacaksa onu yapmasının daha olası olduğu toplumsal koşullara sahip eşitlikçi bir kültürde yaşadığım için Tanrı'ya şükrediyorum. Aynı şeyin onun kilisedeki hizmeti için de geçerli olmasını yürekten umuyorum.

Ancak hiyerarşiyi savunan akademisyenlerin sıkça dile getirdiği bir itiraza henüz değinmediğimi itiraf etmeliyim: Kilise önderliği cinsiyete dayanmayacaksa, 1 Timoteos 3:2 neden bir pastörün "karısına sadık" olması gerektiğini söylüyor? Bu, kişiyi yalnızca ayetin kendisine değil, kendi yorumlama yöntemine de dikkatle bakmaya yönlendiren bir sorudur.

Romalılar ile 1 Timoteos – Norm Koyucu ile Düzeltici

Bu ifadenin geçtiği metin şudur:

Gözetmen olmayı arzulayan kişi soylu bir görevi istiyor demektir. Gözetmen kusursuz, **karısına sadık**, ölçülü, kendini denetleyen, saygın, konuksever, öğretme yeteneği olan biri olmalı; ayyaş olmamalı, saldırgan değil yumuşak huylu olmalı, kavgacı ve para düşkünü olmamalı. Kendi ev halkını iyi yönetmeli ve çocuklarının kendisine itaat etmesini sağlamalı; bunu da tam saygıyı hak eden bir biçimde yapmalı. (Kendi ailesini [kelimenin tam anlamıyla "ev halkını"] yönetmeyi bilmeyen biri, Tanrı'nın kilisesine nasıl bakabilir?) İmana yeni gelmiş biri olmamalı; yoksa böbürlenip İblis'le aynı yargıya uğrayabilir. Kilise dışındakiler arasında da iyi bir üne sahip olmalı ki, rezil olmasın ve İblis'in tuzağına düşmesin.[632]

Bu metin, Girit adasındaki elçilik hizmeti sırasında Titus'a verilen ihtiyarlara ilişkin gereklilikler listesine oldukça benzer.[633] İkisi arasındaki fark, Timoteos'taki metnin ardından diyakozlar için benzer ama daha kısa bir gereklilikler listesi eklemesidir.[634] Üç bölümün üçü de – Titus'taki ihtiyarlarla ilgili bölüm ve Timoteos'taki ihtiyarlarla ve diyakozlarla ilgili iki bölüm – bir gereklilik olarak "karısına sadık" ifadesini içerir.

İlk bakışta bu, erkek olmanın ya da medeni durumun değil, armağanın ve çağrının tek ölçüt olduğu Romalılar 12 ve 16 ile çelişiyor gibi görünür. *Öyleyse şunu soruyoruz: "Romalılar 12 ve 16'yı 1 Timoteos 3'ün ışığında mı yorumlamalıyız, yoksa tam tersini mi?"*

632. 2 Timoteos 3:1-7
633. Titus 1:6-9
634. 1 Timoteos 3:8-12

Eğer çocuğuma ona olan sevgimi dile getirdiğim ve hayatı için en iyi bilgeliğimi paylaştığım bir mektup yazsaydım, ardından da belirli bir durumu kötü idare etme biçimiyle ilgili kaygımı dile getirip bunu nasıl düzeltmesi gerektiği konusunda öğüt verdiğim başka bir mektup yazsaydım, yıllar geçtikçe çocuğumun ilk olumlu mektubun sonraki düzeltici mektuba çerçeve oluşturmasına izin vermesini umardım. Benzer şekilde, Romalılar 12 ve 16'nın 1 Timoteos 3'e çerçeve oluşturmasına izin vermeliyiz. Bölüm 7'de gösterdiğim gibi, 1 Timoteos mektubunun tamamı ağırlıklı olarak düzeltici bir tondadır; sahte öğretmenlerin zarar verdiği bir kiliseyi onarmaya çalışır. Metinlerinde zamansız bir bilgelik bulunsa da, bu gerçeklerin, bugün tamamen farklı durumlarla karşı karşıya olabilecek kiliseler tarafından dikkatle gün yüzüne çıkarılması gerekir.

Benzetmeme dönersek: Eğer kızım tamamen farklı bir durumdayken, erkek kardeşine hayatındaki karmaşayı nasıl düzelteceğine dair yazdığım mektubu okusaydı, mektupta söylediğim her şeyi düşünmeden uygulamamasını umardım. Bu benzetmeyi uygularsak, Romalılar daha çok, durumları ne olursa olsun beş çocuğumun hepsine yazdığım bir genelge mektubuna benzer. Yahudilerle Yahudi olmayanların bütünleşmesine ilişkin benzersiz bir durumu ele alsa da, özü itibarıyla öncelikle düzeltici değildir; tersine Pavlus, söylediği hemen her şeyin her yerdeki herhangi bir kiliseye doğrudan uygulanabileceği biçimde öğretir. Bunun nedeni, o kiliseye hiç gitmemiş olması ve bu yüzden büyük ölçüde herhangi bir genel kiliseye yazacağı gibi yazmasıdır.

Buna karşılık 1 Timoteos, Titus'a yazılan mektup gibi, esas olarak tek bir kişiye hitap eder. Belirli bir topluluk içeriğinden haberdar olabilse de, mektubun çok özel zorluklarla baş etmeye çalışan belirli bir önder için yazılmış olması, içeriğinin bütün kiliselere uygulanmasında ekstra özen gösterilmesi gerektiği anlamına gelir.

Son olarak, açık metinlerin daha bulanık metinleri yorumlamak için kullanılması gerektiğini aklımızda tutmalıyız. 1 Timoteos 3 ilk okumada yeterince açık görünse de, biraz düşününce Kutsal Kitap'taki pek çok başka metnin açıkça öğrettiği şeylerle nasıl çelişir göründüğü fark edilir. Kısa süre sonra örnekler

vereceğim. Kutsal Yazılar'ı Kutsal Yazılar yorumladığına ve açık metinler daha bulanık metinlere ışık tutmak için var olduğuna göre, *1 Timoteos 3'ten evrensel olarak uygulanabilir bir gerçek çıkarma girişimimize Romalılar 12 ve 16 yol göstermelidir.*[635]

1 Timoteos 3 ve Titus 1'i Okumanın İki Yolu

Cinsiyet ve kilise önderliği konusunda 1 Timoteos 3'ü (ve Titus 1'i) yorumlamanın iki yolu vardır. Birinci yol, bunu Pavlus'un Efes'teki (ve Girit'teki) kiliselerde, dolayısıyla her yerdeki bütün kiliselerde ihtiyarların erkek olmasını *buyurduğu* şeklinde okumaktır. *İkinci yol ise bunu, Pavlus'un o Greko-Romen kiliselerde en olası ve belki de en uygun ihtiyarın bir paterfamilias, yani hanesinin reisi olan bir erkek olacağını varsaydığı, ama istisnaların mümkün olabileceği şeklinde okumaktır.*[636]

Bence ikinci okuma biçimi daha iyidir. N.T. Wright'ın dediği gibi: "Pavlus [gözetmenden] bir erkek olarak söz etse [de] … bunun nedeni Grekçe dilbilgisinin normalde her iki cinsiyete birlikte atıfta bulunması ve kilisenin ilk günlerinde çoğu topluluğun önderlerinin muhtemelen erkek olmasıdır. Ben bunu kadınları bu özel hizmetten ve çağrıdan men eden bir şey olarak görmüyorum."[637]

Wright, "Grekçe dilbilgisi normalde her iki cinsiyete atıfta bulunur" derken haklıdır. İngilizce çevirilerimizin aksine, Pavlus'un kullandığı ifadeler öncelikle cinsiyet açısından kapsayıcıdır. Özgün Grekçede Pavlus'un "gözetmen olmayı arzulayan kişi"[638] ifadesinde "kim, kişi" anlamında kullandığı sözcük (*tis*) cinsiyet

635. Lütfen söylemediğim bir şeyi duymayın. Herhangi bir bölümü yorumlamak için Kutsal Yazılar'ın tamamına ihtiyacımız var; ama yine de düzeltici bir mektup olan 1 Timoteos'u norm koyucu bir mektup olan Romalılar'ın merceğinden okumak, bunun tersini yapmaktan daha iyi olabilir.

636. Kitabımı tamamladıktan sonra Andrew Bartlett'in "Men and Women in Christ" adlı kitabını okudum ve 315-327. sayfalarda üçüncü bir yol keşfettim: Pavlus bilerek genel, dolayısıyla cinsiyet açısından kapsayıcı bir dil kullanır ve bu nedenle gözetmenlerin erkek olacağını varsaymaz bile. Ek 5'te anlamlandırmaya çalıştığım 11. ayetteki gizemli "kadınlar"dan söz edilmeseydi, onun görüşüne geçerdim. Şu haliyle ikinci ve üçüncü yol arasında kararsızım. Hangi şekilde alınırsa alınsın, bu metin kadınları pastörlük rolünden dışlayan bir metin olarak okunmamalıdır.

637. Tom Wright, Paul for Everyone: The Pastoral Letters, s. 29

638. Aynı "kim" ya da "herhangi biri" (*tis*) sözcüğü 5. ayette ve Titus 1:6'da yeniden geçer. "Herhangi bir erkek" değil, "herhangi bir kişi" anlamına gelir; örneğin İsa şöyle der: "Eğer biri (*tis*) ardımdan gelmek isterse, çarmıhını yüklensin." (Matta 16:24)

açısından kapsayıcıdır. Ama daha da önemlisi, *ne 1 Timoteos 3'teki ne de Titus'taki listelerde hiç eril zamir yoktur*. Bunu 1 Timoteos'taki gözetmenlerle ilgili listenin İngilizce çevirileriyle karşılaştırın – "his … He … his … his … him …he … his … he … He … he … He … he …" (hep eril zamirler: "onun … o … onun …") – bu çeviriler, özgün okurların yapmayacağı bir biçimde neredeyse her satırda bir erkek canlandırmamıza yol açarak bizi yanıltır.

Bu cinsiyet kapsayıcılığı olasılığı, "karısına sadık" (kelimenin tam anlamıyla "tek karılı adam") ifadesinin listede yüzeysel bir okumayla erkekliği ima eden tek kısım olduğunu anladığımızda güçlenir. Oysa bu ifade aslında bu bağlamda erkek ya da kadın, herhangi bir *genel* kişi için kullanılan bir ifadedir. Doğrudur, eğer *yalnızca* kadınlara hitap ediliyor olsaydı, Pavlus "tek kocalı kadın" ifadesini kullanırdı (1 Timoteos 5:9'da yaptığı gibi). Ama Pavlus, erkek merkezli her antik Yunan yazar gibi, bir gruba her iki cinsiyet de dahil olduğunda bir ifadenin eril biçimini kullandığından, burada da durumun böyle olabileceğini anlayabiliriz. İsa da erkek merkezli bir dille ifade edilmiş olan, "komşunun karısına"[639] göz dikmeme yasasını aktardığında benzer bir şey yapar – bu yasa, komşularının kocasına göz dikmemesi gereken kadınlar için de geçerlidir.

Eğer "karısına sadık" ifadesinin amacı erkeklik değilse, nedir? İfade *evlilikte ve cinsel açıdan tek eşli* anlamına gelir. Birden fazla eşi olan kişileri ve eşine cinsel açıdan sadakatsiz olan kişileri dışlar.[640] Schreiner (ve başkaları) gibi tamamlayıcı akademisyenler bile bu olasılığı kabul eder: "1 Timoteos 3:1-7 ve Titus 1:6-9'daki ihtiyarlara ilişkin gereklilikler, tek kadınlı adamlar olmaları gerektiği ifadesi de dahil olmak üzere, kendi başına kadınların ihtiyar olarak hizmet etmesini zorunlu olarak engellemez."[641]

639. Markos 10:12

640. "Tek karılı adam", parçalarının toplamı olarak anlaşılması gereken bir deyimdir. Benzer şekilde İngilizcede, içinde "man" ("adam, erkek") geçen "mailman" ("postacı") ve "chairman" ("başkan") gibi unvanlarımız oldu; bunlar söz konusu kişinin erkek olduğunu değil, erkeğin varsayılan cinsiyet olduğunu gösteriyordu. Bkz. Philip Payne, Man and Woman, One in Christ, bölüm 24'teki tartışma.

641. Kaynak: www. bit.ly/31ls4qR s. 36. Aynı şekilde, yalnızca erkek önderliğini savunan Douglas Moo da şöyle der: "Bu ifadenin [tek kadınlı adam] kadınları açıkça dışladığını savunmak fazla ileri gitmek olur." (The Interpretation of 1 Timothy 2: 11-15: A Rejoinder.) Craig Blomberg da öyle: "1 Timoteos 3:1-7 ve Titus 1:5-9 pek de ilgili değildir." (Two Views on Women in Ministry, bölüm 1).

Ama şunu varsayalım (bunun için esaslı bir neden olmayabilir de): Pavlus bu listede özellikle yalnızca erkeklerden söz *ediyordu*. Yine de Pavlus'un en fazla o bağlamda ihtiyarların muhtemelen erkek olacağını *varsaydığı*, ama bunu zorunlu olarak her zaman bütün kiliseler için kesin ve değişmez bir kural yapmadığı sonucuna varmak için iyi bir nedenimiz vardır.

Bu pek de yenilikçi bir düşünce değildir. On yıllarca, pastör seçerken 1 Timoteos 3'ü uyguladığını iddia eden "ihtiyarların yönettiği" kiliselerde hizmet ettim. Yine de biz kilise önderlerinden hiçbiri, Pavlus'un koşullara daha bağlı niteliklerini kimin önderlik edebileceğine dair katı bir yasa olarak almadı. Karakterle ("yumuşak huylu, kavgacı değil, para düşkünü değil"), ilişkisel önderlik yetkinliğiyle ("yönetebilen") ve öğreti bilgisiyle ("öğretme yeteneği olan") ilgili niteliklerin evrensel olduğu konusunda hepimiz hemfikirdik. Ancak *4. ve 5. ayetlerde sözü edilen, koşullara daha bağlı etkenler evrensel değildir*. Gerçekten de bunları bağlayıcı bir buyruk olarak almak, kiliseleri yalnızca yaşlı olan ("ihtiyar" sözcüğü yaşça büyüklüğü ima eder), evli olan ve her biri Mesih'e coşkuyla hizmet eden ve anne babasının her buyruğuna itaat eden iki ya da daha fazla yetişkin çocuğu olan kişileri atamakla sınırlardı. Pavlus'un, yaşlı *olmayan*, evli *olmayan*, birden fazla çocuğu *olmayan*, terbiyeli ya da imanlı çocukları *olmayan*, kendi hanesi (genellikle köleler, akrabalar ve kiracılarla birlikte) *olmayan*, *ve bu argümanın uzantısı olarak erkek olmayan* pastörlerin atanma olasılığını evrensel olarak yasakladığı kuşkusuz söylenemez, değil mi?

Pavlus'un, İsa'nın, Timoteos'un ve kendisinin – üçü de evli değildi – bir kilisenin üst önderlik ekibinde yer almasına izin verilmemesi gerektiğini düşündüğüne gerçekten inanmamız mı gerekiyor? Biraz sağduyu kullanınca, bu listede bulduğumuz şeyin, Pavlus'un o dönemde Efes kilisesi için en olası ve/veya en uygun ihtiyarlara ilişkin varsayımı olduğunu – zamanın sonuna dek kiliselere önderlik edebilecek insan türlerine ilişkin evrensel bir reçete olmadığını – fark ederiz.

Söylediğim gibi, 1 Timoteos 3 ve Titus 1'deki karakter özellikleri ihtiyar seçmemize yardımcı olacak çok önemli Kutsal Kitap malzemeleridir, *ama bu karakter özellikleri listesi bile duruma göre biçimlenmiştir*: Şunu sorabiliriz: Liste neden

içsel niteliklerle değil de dışsal niteliklerle – doğruluğun nasıl algılandığıyla – bu kadar ilgileniyor? Neden kişinin Tanrı'ya ve insanlara olan sevgisiyle ilgili tek bir özellikten bile söz edilmiyor? Bu listenin neden o dönemin Yunan edebiyatında bu kadar çarpıcı paralellikleri var; öyle ki "imana yeni gelmiş biri olmamalı" (6. ayet) dışında listelenen niteliklerin her biri Greko-Romen dünyasında Hristiyan olmayan bir kamu görevlisinden de beklenirdi? Bu özellikleri gösterememek neden "rezillik" (7. ayet) getirsin?[642] Pavlus ihtiyar atarken neden kendi talimatlarının hepsini uygulamıyor – örneğin burada yeni Hristiyanların ihtiyar olarak atanmaması gerektiğini söylese de (6. ayet), o ve Barnaba bazen yeni imana gelmiş bir grubun içinden ihtiyarlar atamışlardı?[643]

Her sorunun yanıtı şu gibi görünüyor: Efes'teki kilise, kilisenin itibarını paramparça eden sahte öğretmenler ve düşmüş önderler yüzünden zaten rezil olmuştu. *Bu listenin arkasında, Pavlus'un, kilisenin önderlerinin güvenilirliği aracılığıyla kendi güvenilirliğini ve bulunduğu bağlamdaki tanıklığını yeniden kazanması yönündeki itici kaygısı yatar.*[644] O kültürde yaşlıların yönettiği bir kilise, gençlerin yönettiği bir kiliseden daha iyi bir mesaj verirdi; ayrıca erkek olmak, evli olmak ve hane halkında boyun eğen üyeler bulunması, o dönemde ortaya çıkan herhangi bir kuruluşun önderlerinde tercih edilen, gözlemlenebilir özelliklerdi. Ama bütün bu koşula bağlı etkenlerin başka kültürlerde ve bağlamlarda her zaman geçerli olacağını varsaymamalıyız. Gerçekten de bizim kültürümüzde çocuksuz, bekâr, daha genç ya da kadın önderler kilisenin güvenilirliğini zedelemez. Ben yeni evli, pek az "ihtiyarlığı" olan (henüz yirmili yaşlarımdaydım) ve çocuksuz bir adam olarak pastör oldum; beni atayanlar Kutsal Kitap'ın öğretişini çiğnediklerini düşünmediler, benim ruhsal önderliğimi kabul eden kilise üyeleri de öyle düşünmedi.

642. Pavlus'un kültürel güvenilirliğe ilişkin kaygısı, Timoteos'a yazdığı mektubun tamamının başlıca itici güçlerinden biridir. Pavlus, kilisedeki önderlerin "rezil olmamaları için kilise dışındakiler arasında da iyi bir üne sahip olmalarını" ister. Benzer şekilde 1 Timoteos 2:10, 15; 3:4, 8, 11; 5:10 ve 6:1, kilisenin dışarıdaki itibarına yönelik yaygın bir kaygıyı ortaya koyar.

643. Elçilerin İşleri 14:8-23

644. William Mounce, 1-2 Timoteos ve Titus üzerine yazdığı yorumda şunu gösterir: 1 Timoteos 3 ve Titus 1'deki listeler bir araya getirilip, bu iki mektuptan Pavlus'un muhaliflerine, sahte öğretmenlere ve bunların kilise üzerindeki etkilerine dair bildiklerimizin bir listesi çıkarıldığında, Pavlus'un listelerindeki hemen her tanımlamanın muhaliflerde eşit bir karşıtı vardır. Başka bir deyişle Pavlus, Timoteos'u ve Titus'u, kiliseyi (ya da kiliseleri) harap eden muhaliflere hiç benzemeyen önderler aramaya zorluyor.

1 Timoteos'u doğru okumak konusunda bir şey öğreneceksek, o da talimatlarının çoğunun ne kadar duruma bağlı olduğudur. Hepsi evrensel yasa değildir. Örneğin ben hiçbir zaman bir "dullar listesi" tutan bir kilisenin parçası olmadım; oysa 1 Timoteos 5:3-9, kiliseden maddi destek yalnızca 60 yaşın üzerindeki (59 ya da daha genç olmayan) dul kadınların (dul erkeklerin değil) alması gerektiğini söyler. Yine de pek çok kilise 60 yaşından genç dul erkekleri de desteklemeye isteklidir! Onlara 1 Timoteos 5'teki "açık öğretişi" neden göz ardı ettiklerini sorduğumuzda, haklı olarak, kendi durumlarında – Efes'tekinden farklı olan durumlarında – bunu yapmanın doğru olduğunu söylerler. Benzer şekilde, bugün bir kilisenin, 1 Timoteos 3'ün "açık öğretişine" rağmen üst önderlik ekibine armağanlı, Tanrı yolunda yürüyen bekâr bir erkeği ya da evli bir kadını neden ekleyebileceğini sorduğumuzda, haklı olarak, kendi durumlarında – yaralı Efes kilisesininkinden bu kadar farklı olan durumlarında – bunu yapmanın doğru olduğunu söylerler.

"Yapamayacağı Bir Şey Var mı?"

Eşimin çok yönlü bir insan ve deneyimli bir profesyonel olarak dikkat çekici becerisine sık sık hayran kalıyor ve kendime bu soruyu soruyorum. Ama pastörlük söz konusu olduğunda, bu soru Tanrı yolunda yürüyen ve uygun armağanlara sahip kadınlar hakkında da sorulmayı hak ediyor.

Yeni Antlaşma, ihtiyarlar ya da pastörler için gereken nitelikleri ve işlevleri ayrıntılı olarak anlatır. Bu ayrıntılara göz atarken beni çarpan şey, bunların her birinin kadınların da erişebileceği şeyler olmasıdır.

1 Timoteos 3'teki (ve Titus 1'de yankılanan) karakter nitelikleri listesiyle başlayalım. "Tek karılı adam" ifadesi dışında (ki daha önce bunun genel olarak "evlilikte ve cinsel açıdan tek eşli" şeklinde okunması gerektiğini savundum), listede modern bir okurun yalnızca erkeklerin erişebileceği bir şey olarak tanımlayabileceği hiçbir şey yoktur. Ama yine de sorabiliriz: Pavlus böyle mi düşünüyordu? Bunu yanıtlarken tahmin yürütmemize gerek yok: Timoteos'a ve Titus'a yazdığı

mektupların başka yerlerinde, Tanrı yolunda yürüyen kadınların bu aynı nitelikleri taşıdığını özellikle öngörür:

İhtiyarlık iyi bir iştir (3:1); kadınlar iyi işler yapmalıdır (5:10). İhtiyarlar ve başka yerlerde sözü edildiği gibi kadınlar şöyle olmalıdır: kusursuz (3:2; 5:7); ölçülü (3:2; 3:11); kendini denetleyen (3:2; 2:9, 15); saygın (3:2; 2:9); konuksever (3:2; 5:10); ayık (3:3; Titus 2:3); hanelerini iyi yöneten (3:4; 5:14); ve dışarıdakiler arasında iyi tanınan (3:7; 5:7, 10). İhtiyarlar öğretme yeteneğine sahip olmalıdır (3:2), kadınlar iyi olanı öğretmelidir (Titus 2:3). İhtiyarlar para düşkünü olmamalıdır (3:3); kadınlar altın, inci ve pahalı giysiler takıp giymemelidir (2:9). İhtiyarlar çocuklarını denetim altında tutma biçimlerinde ağırbaşlılık göstermelidir (3:4); kadınlar da ağırbaşlılık göstermelidir (3:11). İhtiyarlar, gururlanıp mahkûmiyete düşen yeni imanlılar olmamalıdır (3:6); kadınlar alçakgönüllü olmalı ve mahkûmiyet altında olmamalıdır (5:10, 12).[645]

Karakter özellikleri bir yana, bir pastörün ya da ihtiyarın sahip olması gereken yetkinlik ne olacak? Kısacası onlar "sürüyü gütmeli, yönlendirmeli, öğretmeli, uyarmalı ve gözetmelidir. Buna sahte öğretmenlere karşı nöbet tutmak da dahildir. Ayrıca iyi bir örnek olmalı ve hastaların iyileşmesi için dua etmelidirler. Peygamberlikte ve ruhsal armağanlar aktarmak için yapılan el koymada da yer alabilirler."[646] Bu işlevlerden herhangi biri, bunları yapabilecek kadar armağanlı, eğitimli ve deneyimli kadınların yetenek alanının dışında mıdır?

Kadınların pastör olmasını açıkça yasaklayan bir Kutsal Kitap metninin yokluğunda (bu kitapta şimdiye kadar böyle bir metin olmadığını gösterdim), hem nitelik hem de işlev listelerinde, Pavlus'un "Gözetmen olmayı arzulayan kişi soylu bir görevi istiyor demektir" (3:1) diye yazarken "her kim" olursa olsun herkesi peşinden gitmeye davet ettiği çağrıyı izlemekten bir kadını alıkoyacak hiçbir şey olmadığını varsaymak mantıklı olurdu. Bütün bunlarla şunu söylemek

645. Andrew Bartlett, "Men and Women in Christ" (s. 318-319) adlı eserinde dikkatimi bu noktalara çekti. Şunu da ekler: "Pavlus üç nitelik daha ekler: yumuşak huylu, saldırgan olmayan (karş. 1:13) ve kavgacı olmayan (3:3). Bunların kadınlarda bulunabileceği tartışmasızdır."

646. Elçilerin İşleri 20:28; 1 Timoteos 3:5; 5:17; 1 Petrus 5:2-3; Elçilerin İşleri 20:28-31; Yakup 5:14-15; 1 Timoteos 4:14. Neredeyse kelimesi kelimesine aktardığım bu işlevler listesi için Andrew Bartlett'e, "Men and Women in Christ" (s. 294), teşekkür ederim.

istiyorum: Kesinlikle içinde bulunduğum eşitlikçi kültürde, karakter sahibi, çağrılmış ve yetkin kadınları da kilise önderliğine atamak doğru ve bilgecedir.

(Pavlus'un "karısına sadık" sözleri dışında, tamamlayıcıların yalnızca erkek ihtiyarları savunmak için kullandıkları 1 Timoteos 3'ten iki ek argüman daha vardır. Bunları "Ek 5: 1 Timoteos 3'ten İki Argüman Daha" başlıklı ekte ele alıyorum.)

Öğretmenin ve Önderliğin Temeli Olarak Armağanlar

Tekrar edecek olursam: Pavlus, norm koyucu bir mektup olan Romalılar'da kilisede önderlik etmenin ve öğretmenin temeli olarak armağanları vurgularken, düzeltici bir mektup olan 1 Timoteos'ta daha çok Efes kilisesindeki bir durumu düzeltmekle ilgilenir.

Ancak bu, 1 Timoteos'un önderleri ve öğretmenleri seçerken armağanları tanımanın önemini tamamen bir kenara bıraktığı anlamına gelmez. Mektubun sonuna yakın önemli bir ayet bunu ortaya koyar: "Kilisenin işlerini iyi yöneten ihtiyarlar, özellikle işleri vaaz etmek ve öğretmek olanlar, iki kat saygıya layıktır."[647] Bu ayette armağanlara yapılan iki örtük göndermeye dikkat edin. Birincisi önderlik armağanıdır. Pavlus'a göre bazı ihtiyarlar "kiliseyi yönetmekte" özellikle iyidir. Yönetmek için kullanılan Grekçe sözcük (*proestōtes*), bir kiliseye önderlik etmek için en yaygın kullanılan sözcüktür.[648] Yine de – ve bu bizi sarsmalı – Pavlus aynı sözcüğü Romalılar 12'de cinsiyete bağlı olmayan "önderlik armağanı" için kullanır. Demek istediğim şu: Tanrı'nın bir kişinin gözetmen olmasını isteyebileceğinin en kesin işareti, o kişinin Tanrı vergisi bir önderlik armağanı sergilemesidir.

İkincisi öğretme armağanıdır. Mektubun daha önceki bir yerinde Pavlus bütün ihtiyarların "öğretme yeteneği olan" kişiler olması gerektiğini söyler, ama "özellikle işleri vaaz etmek ve öğretmek olanlar" diye yazarak, bazı ihtiyarların muhtemelen bunu diğerlerinden çok daha fazla yapması gerektiğini açıklığa

647. 1 Timoteos 5:17

648. Bu sözcük, kilise önderliğini tanımlamak için fiilin aynı kökten bir biçimini kullanan 1 Timoteos 5:12'de geçer.

kavuşturur. Kilise yaşamındaki deneyimim beni de buna katılmaya yöneltiyor: Bazı vaizler bu konuda diğerlerinden düpedüz daha armağanlıdır. 1 Timoteos'a göre, pastoral önderlik ekiplerinin Tanrı vergisi armağanların (kendi aralarında ve başkalarında) derinden farkında olması gerektiğini biliyoruz; çünkü Pavlus Timoteos'a şunu hatırlatır: "İhtiyarlar kurulu ellerini senin üzerine koyduğunda peygamberlik aracılığıyla sana verilen armağanı ihmal etme."[649]

Bu bölümü başladığımız yerde bitirelim: Uygulamaya çalışmamız gereken "Ruh'un tulumu", armağanları tanımaktır; kesinlikle cinsiyete dayalı dışlayıcılık değildir. Kiliseler, öğretme ve önderlik gibi büyük etki yaratan hizmetler için eğitip görevlendirecekleri, Tanrı yolunda yürüyen, armağanlı insanları aramalıdır. Ne de olsa Pavlus bunu doğrudan buyurur: "Armağanınız … öğretmekse, öğretin; … önderlik etmekse, gayretle önderlik edin."[650] Armağanlı kadınlar karşısında tehdit altında hissetmek yerine, onlar için Tanrı'yı övmeliyiz. Erken dönem kilisede kadınların hizmeti üzerine doktora tezini yazmış bir Yeni Antlaşma akademisyeni olan Ben Witherington'ın şu sonucunda, hoşumuza gidecek olandan daha fazla gerçek payı olabilir: "Kilisedeki sorun güçlü kadınlar değil, daha çok … güçlü kadınlar karşısında tehdit altında hisseden ve onların kilisede armağanlarını ve lütuflarını kullanmalarını yasaklamak için, şüpheli yorumlar da dahil olmak üzere çeşitli yollar deneyen erkeklerdir."[651]

YWAM (Youth With A Mission) hareketinden Loren Cunningham, merhum David Yonggi Cho'nun bir keresinde kendisine söylediği bir şeyi anlatır: "[Kore'deki] bütün kiliseler küçük, [çünkü] kadınlarını geri tutuyorlar, Tanrı'nın onları çağırdığı şeyi yapmalarına izin vermiyorlar. Onlara kadınlarınızın önünü açın dedim, ama sorunun bu olmadığında ısrar ediyorlar. Bana, 'Kilisenizin anahtarı ne?' diye soruyorlar. Onlara yine, 'Kadınlarınızın önünü açın' diyorum, ama beni bir türlü duymuyorlar!"[652]

Daha geçenlerde, eşiyle birlikte elli yetişkinle bir kiliseyi yeniden kuran ve onun binlerce kişiye ulaştığını gören bir arkadaşımla konuşuyordum. Afrika'nın güneyinde büyük bir kiliseler ailesine ve daha önce Zambiya'da kurdukları,

649. 1 Timoteos 4:14

650. Romalılar 12:6-8

651. Kaynak: www.bit.ly/3BJj5wh

652. Loren Cunningham, Why Not Women? A Biblical Study of Women in Missions, Ministry, and Leadership

çoğalmaya devam eden bir kiliseler ailesine de önderlik ettikleri için, ona bu yükle nasıl baş ettiğini sordum. Verdiği yanıt, hem evliliğinde hem de hizmetinde, Tanrı'nın bereketini dünyaya dökmenin tulumu olarak, cinsiyetten bağımsız biçimde armağanları tanımayı benimsediğini gösteriyor:

Eşimle birlikte önderlik ediyoruz. Bu, yaptığımız işler üzerinde bizim için çoğaltıcı bir etki yaratıyor. İkimiz de bir ekip olarak önderlik ediyor ve işlev görüyoruz; güçlü yanlarımıza göre çeşitli alanlarda hem önderlik ediyor hem de birbirimize boyun eğiyoruz. Birbirimizin en iyi yanlarını ortaya çıkarmaya ve birbirimizi desteklemeye çalışıyoruz. Zambiya'da kilise kurduğumuzda, elimizdeki erkek kilise önderlerinden daha fazla fırsatımız oluyor. Çoğu zaman en armağanlı ve en iyi karaktere sahip olanlar kadınlardır. Kiliseleri onların bakımına verdiğimizde, onların ve önderlik ettikleri kiliselerin defalarca geliştiğini görüyoruz.

Armağanlı kadınları kenara ittiğimizde ya da önemsizleştirdiğimizde, Tanrı'nın lütfunun çok büyük bir kısmını yitiririz. Yalnızca armağanlı kadınların kendilerini değil, önderlik ettiğimiz kiliseleri, hizmet ettiğimiz dünyayı ve erkekleri de, o kadar çok ihtiyaç duydukları ortaklıktan yoksun bırakırız.

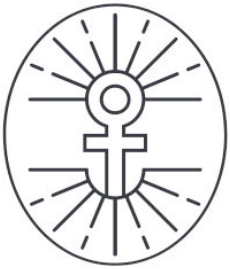

DÖRDÜNCÜ KISIM

KADINLARIN ÖNÜNÜN AÇILMASI

14

KUTSAL KİTAP'A GÖRE KADINLIK VE ERKEKLİK

"Kadını besleyip büyüten biri, erkeği önder olarak gören eski geleneksel düşünceyi bir kenara bırakın. Kadını süper kadın, erkeği zalim olarak gören yeni düşünceleri de bir kenara bırakın. Her şeyin en ürkütücüsüyle, tertemiz bir sayfayla başlayın." **Anna Quindlen**[653]

John Piper şöyle der: "Kilisenin, sekiz yaşındaki bir erkek ya da kız çocuğu 'Anneciğim, büyüyüp kadın değil de erkek olmak ne demek?' diye sorduğunda ona ne söyleneceğine dair bir yanıtı olmalı. … Bana genel insani erdemlerden söz etmeyin. Bana kadın değil de erkek olmanın ne demek olduğunu söyleyin."[654] Ama ben de ona aynı şeyi sorabilirim. Aşağı yukarı bu yaştaki çocuklarıma ne söylerdi? Şimdi aşağıdakilerle ağzına söz koyduğum için beni bağışlayın, ama bunlar onun kendi sözleridir.

Kaleme aldığı Danvers Bildirisi, Tanrı'nın bütün erkekleri kadınlara önderlik etmeye, onların geçimini sağlamaya ve onları korumaya çağırdığını söyler. Kadınlar da buna karşılık bu önderliğe, geçimin sağlanmasına ve korumaya boyun eğmeli, bunları kabul etmeli ve özellikle eve ve çocuklara odaklanmalıdır. Çocuklarım gerçek anlamda *erkeksi* bir erkek ve gerçek anlamda *kadınsı* bir kadın olmanın ne anlama geldiğini sorsalar, Piper bir yanıt vermeye girişir:

Olgun erkekliğin özünde, kadınlara bir erkeğin farklı ilişkilerine uygun biçimlerde önderlik etmeye, onların geçimini sağlamaya ve onları korumaya yönelik iyiliksever bir sorumluluk duygusu vardır … ve … olgun kadınlığın özünde, değerli erkeklerden gelen gücü ve önderliği bir kadının farklı ilişkilerine

653. 1999 Mount Holyoke Koleji mezuniyet konuşması
654. Bkz. www.vimeo.com/44525286.

uygun biçimlerde onaylamaya, kabul etmeye ve beslemeye yönelik özgürleştirici bir eğilim vardır.[655]

Ama bakın, Piper burada evlilikteki rollere ilişkin anlayışını kadınlarla erkekler arasındaki *bütün* ilişkilere yansıtıyor. Eğer haklıysa, sekiz yaşındaki kızımı dört erkek kardeşinin "önderliğini kabul etmeye" başlaması için yönlendirmeliyim. Tanrı oğullarımdan ve kızımdan gerçekten bunu mu bekliyor? Kutsal Kitap'ın erkeklik ve kadınlık hakkında ne öğrettiği sorusunu olabildiğince kapsamlı biçimde ele alalım.

Bir Öğreti Olarak Birbirini Tamamlama

Kutsal Kitap'ın ilk bölümünde insanlıkla ilgili ilk ayet bize şunu söyler: "*Onları erkek ve dişi olarak yarattı.*" Biyolojik olarak Tanrı insan soyunu cinsel açıdan iki biçimli (dimorfik) yarattı. Yaratılış 1'in daha önceki kısmında gece ile gündüz, güneş ile ay dili, erkek ile kadının birbirini tamamlaması için bir şablon sunuyor olabilir. Biz birbirimizin karşılığıyız. Bir yapbozun iki parçası gibi birbirimizin boşluklarını doldururuz. İsa, Yaratılış 1'e gönderme yaparak cinsiyet ayrımının altını çizdi: "Yaradan'ın başlangıçta onları 'erkek ve dişi olarak yarattığını' okumadınız mı?"[656]

Kutsal Kitap'ın ikinci bölümü de *cinsiyetlerin birbirini tamamladığını* gösterir. Adem'le Havva'yı genel olarak erkeklerin ve kadınların ilk örnekleri olarak alırsak, "hem benzer hem karşıt" (*kenegdo*) olduğumuzu görürüz: Karşılıklar olarak birbirimizi tamamlarız *ve* birbirimizin en iyi yanlarını ortaya çıkarmak için ortaklık kurarız. (Bu düşünceleri bir araya getirirsek, biz "karşılık-ortaklarız".)

Demek ki birbirini tamamlama Tanrı'nın fikridir! Buraya kadar her şey yolunda. *Ama Kutsal Kitap'ın bu açılış bölümlerine, bariz biyolojik farkların dışında erkeklerle kadınlar arasındaki farkın tam olarak ne olduğunu sorduğumuzda, yanıt bulmakta zorlanırız.* Elbette erkek çocuk taşıyamaz, doğuramaz ve emziremez; ama başka neyi yapamaz ya da yapmamalıdır? Ve bir kadını hamile bırakmak dışında, bir

655. Kaynak: Recovering Biblical Manhood and Womanhood, bölüm 1.

656. Matta 19:4. İlginçtir ki farkı yalnızca sahte, Gnostik İsa ortadan kaldırır: "İkiyi bir yaptığınızda … öyle ki erkek erkek olmasın ve kadın kadın olmasın … o zaman [Egemenliğe] gireceksiniz" (Tomas İncili 22).

kadının yapamayacağı ne vardır? Bence Kutsal Yazılar'ın açılış bölümlerinde pek az net yanıt verilir.

Herhangi bir "rol belirlemesine" en çok yaklaşabileceğimiz yer, Tanrı'nın Yaratılış 3'te cezaları dağıtma biçimidir. Kadın doğumda acı çekecektir – bu, Tanrı'nın kadının hayatının yöneliminin çocuk yetiştirmek olacağını kabul etme biçimi midir? Erkek de tarla yüzünden zorluk çekecektir – bu, Tanrı'nın erkeğin maddi geçimi sağlayan kişi olacağını onaylama biçimi midir?

Bu cezalardan rollerimize dair bu kadar çok sonuç çıkarmaya kalkışmalı mıyız ki? Ne de olsa bu metin betimliyor mu, yoksa buyuruyor mu? Yaratılış'ın ilk okurlarını düşündüğümüzde, burada muhtemelen bir şeyin buyrulmadığını, betimlendiğini fark ederiz. Metin, erkeklerin tarım işinin fiziksel olarak zorlu tarafını yaptığı, kadınların ise altıncı çocuklarını emzirdiği tarımsal bir kültüre yazılmıştır.

Gerçekten de bu cezalarda, bekâr ya da evli, bütün kültürlerdeki bütün erkeklere ve kadınlara cinsiyete özgü alanlar buyuran hiçbir şey yoktur. Yaratılış 1 daha çok, erkeğin ve kadının *ikisinin de* çocuk yetiştirmede yer aldığını vurgular ("verimli olun"). Çocukları Havva doğurabilir, ama Adem de çocuklarına bakar ve onları yetiştirir. (Yaratılış 2'de anlatıcı, bir çocuğun *hem* bir baba hem bir anne tarafından yetiştirilmesinin Tanrı'nın planı olduğunu ima eder.[657])

Ve tarlaları işlemede de *ikisi de* yer alır ("yeryüzünü denetiminize alın"). Havva gelmeden önce Adem'in bahçeyi işlemek için oraya konduğu doğru olabilir, ama bize Havva'nın ona uygun bir yardımcı ve ortak olarak verildiği söylenir; bu da onun iş yükünü paylaştığını ima eder.[658] Bu geçimi sağlayan–besleyip büyüten rollerinde yanlış bir şey olduğundan değil; ama tamamlayıcılar bunları *bütün*

657. Bkz. Yaratılış 2:24

658. Alastair Roberts yakın zamanda metinden cinsiyet farklılıkları hakkında daha fazla anlam çıkarmamızı önerdi: Yaratılış 2'yi Yaratılış 1'in ışığında okursak, Yaratılış 2'de anlatılan erkeğin çağrısı esas olarak yaratılışın ilk üç gününün görevlerine karşılık gelir: adlandırma, evcilleştirme, ayırma ve yönetme. Kadının çağrısı ise başlıca doldurmayı, yüceltmeyi, üretmeyi, birliktelik kurmayı ve yeni yaşam ortaya çıkarmayı içerir – bunlar yaratılışın ikinci üç günüyle ilişkili görevlerdir. Bu okuma biçimi ne kadar heyecan verici olsa da yeni bir yaklaşımdır ve hayal gücüne dayalı bir içe-okumanın (eisegesis) örneği olabilir. Eğer kabul edilecekse (ki kabul etmemiz gerektiğinden kuşkuluyum), Roberts'ın önerisini "yönetme"yi kadınların çağrısına da ekleyerek geliştirirdim: Ne de olsa 6. gün vurgulu biçimde yönetmek ve denetim altına almakla ilgilidir.

erkeklere ve kadınlara dayattıklarında, bu metnin açık öğretişinin ötesine geçerler.

Kısacası, cinsel iki biçimlilik ve birbirini tamamlama düşüncesi Yaratılış 1-3'te açıkça görülebilir; ama erkek ve kadın rollerine ve alanlarına ilişkin buyruklar ya da erkeklik ve kadınlık tanımları görülmez.

Erkeklik ve Kadınlık: Toplumsal Bir İnşa mı?

"Gerçek bir erkek" ya da "gerçek bir kadın" olmanın ne anlama geldiğine dair sorular, modern kültürümüzde, cinsiyetin "toplumsal bir inşa" olduğu yönündeki postmodern düşüncenin üstün gelmiş olmasıyla daha da karmaşık hale gelir. Biyolojik cinsiyet bir yana, bugün erkeklik ve kadınlık gibi kavramların kişinin genetiğinden çok yetiştirilme biçiminin ve kültürünün sonucu olduğu yaygın olarak ileri sürülüyor.

Kültürümüzün argümanının gücünün bir kısmı, erkekler ve kadınlar üzerine yapılan çalışmaların birçok meta-analizinin aynı sonuçları göstermesidir: Biyolojik farklar dışında, ortalama bir erkek ile ortalama bir kadın dikkat çekici ölçüde birbirine benzer. Pek çok akademisyen, kültürel etkiler hesaba katıldığında farkların bir genelleme olarak uygulanmaya değmeyecek kadar küçük olduğu sonucuna varır.

Bu sonucu sosyal bilimlerin bulgularını çarpıtan feminist bir gündem olarak bir kenara atmaya kalkışmadan önce, bunun Yaratılış 1 ve 2'nin öğretişiyle bir ölçüde örtüştüğünü hatırlayalım: Erkekler ve kadınlar aynı gezegende yaratılmıştır (biri Mars'tan, diğeri Venüs'ten değil); aynı maddeden yapılmıştır ("kemik" ve "et"); ve aynı benzerlikte ve aynı suret üzere (Tanrı'nın suretinde) yaratılmıştır. Yaratılış 1'de erkekle kadının Tanrı'yla paylaştığı "benzerlik", Yaratılış 2'de adamla karısı arasındaki "benzerlik"te bir karşılık bulur. Ayrıca *kenegdo* sözcüğü farklılığı, aynılığı vurguladığı kadar vurgulamıyor olabilir; "uygun" çevirisi de buradan gelir. Erkek ile kadın arasında bir denklik, insani bir "aynılık" vardır; Adem ne kadar uğraştıysa da bunu bahçedeki hayvanların

hiçbirinde bulamamıştı. Bütün bunlar, erkeklerle kadınlar arasındaki farkları abartmamamıza yardımcı olur.

Tikva Frymer-Kensky Eski Antlaşma'daki kadınları inceledi ve vurgulananın onların kadınlıkları değil, insanlıkları olduğunu kaydetti:

Kadınların amaçlarına ve stratejilerine ilişkin Kutsal Kitap kayıtlarına göz attığımızda, şaşırtıcı bir gerçek ortaya çıkar. Kadınların Kutsal Kitap'ta tasvir ediliş biçiminde belirgin biçimde "kadınsı" hiçbir şey yoktur; ne amaçlarında ne de stratejilerinde özellikle dişil bir şey vardır. Kadınların amaçları, Kutsal Kitap'taki erkek karakterlerin ve öykülerin yazarlarının taşıdığı amaçların aynısıdır.[659]

Bununla birlikte bence, erkeklerin ve kadınların ortalamada, ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, bilişsel, psikolojik ve duygusal farklılıkları olduğu düşüncesini destekleyecek kadar çalışma vardır. Doğu'daki sokak satıcılarının kullandığını duyduğum bir deyimi kullanacak olursam: Erkekler ve kadınlar "same, same, but different" ("aynı, aynı, ama farklı").

Farklar

Beyin farklılıklarımızı düşünün. Beynimiz, sezgisel ve yaratıcı sağ beyin ile olgusal ve analitik sol beyin arasında gidip gelerek çalışacak şekilde tasarlanmıştır. Erkek beyninde sinirsel bağlantılar ortalamada her bir yarıda önden arkaya doğru ilerler; bu da erkeklere algı ve eşgüdümlü eylemlerde avantaj sağlar. Kadın beyninde ise iki yarı arasında çok daha fazla bağlantı yolu vardır; bu da kadınları iletişim kurmaya ve algılamaya daha doğal biçimde donatır. Görünüşe göre erkeklerin yön bulmada ve tek bir görevi tamamlamada çoğu zaman daha iyi olmasının, kadınların ise aynı anda birden fazla iş yapmada ve grup içinde sorun çözmede öne çıkmasının nedeni budur. Erkeklerin ortalamada daha doğrusal, kadınların ise daha kapsayıcı, iki yönlü ve bağlamsal düşünmesinin nedeni de budur.[660] Belki de bu, erkeklerin ortalamada kendilerini

659. Tikva Frymer-Kensky, In the Wake of the Goddesses: Women, Culture and the Biblical Transformation of Pagan Myth, bölüm 11

660. Bu konudaki iki makaleye bakın: www.bit.ly/2ZR6n12 ve www.cbsn.ws/2YaJ7L6

ayırarak, kadınların ise başkalarına bağlanarak olgunlaşmaya çalıştığı şeklindeki yaygın tanımlamayı açıklar.[661]

Ayrıca beyin taramaları gri madde (bilginin işlendiği yer) ve beyaz madde (bilginin elektriksel olarak vücudun diğer kısımlarına aktarıldığı yer) miktarında farklılıklar ortaya koyar. Daha fazla beyaz maddeye sahip olan erkekler fiziksel eşgüdümde kolayca öne çıkarken, kadınlar bilgiyi daha hızlı işler ve toplumsal ipuçlarını daha hızlı fark eder.[662]

Bence en ilginç olanı, sosyal bilimcilerin kişilik tiplerinde on yelpaze belirlemiş olmasıdır – her biri bir kişinin merhamet, nezaket, hayal gücü, çalışkanlık, coşku, ruh hali dengesi, düzenlilik, girişkenlik, analitik düşünme ve sakin kalabilme bakımından ne kadar düşük ya da yüksek olduğunu ölçer – ve ortalamada erkeklerin ve kadınların bu yelpazelerin birçoğunda farklı yerlere düştüğünü bulmuşlardır; bu, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.[663]

	Kadın yüzdelik dilimi	Erkek yüzdelik dilimi
Merhametli	61	39
Nazik	59	41
Hayal gücü geniş	56,5	44,5
Coşkulu	55	45
Düzenli	54,5	45,5
Çalışkan	50	50
Girişken	48	52
Analitik düşünen	45	55
Ruh hali dengeli	42,5	57,5
Sakin kalabilen	40	60

Tabloyu anlamlandırmak için, rastgele seçilmiş yüz erkek ve yüz kadından yüz erkek-kadın çifti oluşturulduğunu düşünün. Çalışkanlık açısından istatistiksel olasılık şudur: Çiftlerin yarısında kadın erkekten daha çalışkan olacak, diğer yarısında ise daha çalışkan olan erkek olacaktır – bu, ikisinin de çalışkan olmaya

661. Carol Gilligan, In a Different Voice. Aktaran: Tim ve Kathy Keller: "The Meaning of Marriage", bölüm 6.
662. Alice Mathews, Gender Roles and the People of God, bölüm 13
663. Kaynak: www.bit.ly/3pZn7OU

eşit derecede eğilimli olduğunu gösterir. Ancak merhamet açısından, çiftlerin 61'inde kadın erkekten daha merhametli olacak, ama diğer 39 çiftte durum tam tersi olacaktır.

Çalışkanlık konusunda berabere kalsalar da, ortalamada kadınların merhamet, nezaket, hayal gücü, coşku ve düzenlilikte biraz daha yüksek puan aldığına, erkeklerin ise girişkenlik, analitik düşünme, ruh hali dengesi ve sakin kalabilmede daha yüksek puan aldığına dikkat edin.[664]

Çok ilginç! Ama yine de bu ortalamalarla ne yapacağımızı sormalıyız. Kuşkusuz bunları her birey ya da çift için bir beklenti olarak yansıtmamalıyız. Bir anne ya da baba olarak, kızınızın, ondan daha merhametli olan erkek kardeşinden daha analitik düşünen biri olduğunu görebilirsiniz. Benzer şekilde, işleri dağıtırken adayları otomatik olarak cinsiyete göre sınırlamamalıyız. Dorothy Sayers şöyle demiştir:

Pek az kadın doğuştan makine ustasıdır; ama eğer böyle biri varsa, onu başka bir şey olmaya ikna etmeye çalışmak boşunadır. … Eğer [kadın] birinci sınıf bir avukat, doktor, mimar ya da mühendis olabilecekse, o zaman bu işte şansını denemesine izin verilmelidir. Kural, önce işin gelmesi, sonra da erkek ya da kadın, şişman ya da zayıf, uzun ya da kısa, çirkin ya da güzel, o işi dünyanın geri kalanından daha iyi yapabilecek her bireye [açılması] [olmalıdır].[665]

Tamamlayıcıların cinsiyet rollerini buyurmaya yönelik argümanındaki büyük sorunlardan biri budur. Tanrı'nın erkekleri ve kadınları birbirinden farklı yarattığını savunmak doğrudur. Ortalamada erkekler girişkenlikleri nedeniyle komutayı ele almaya doğal olarak daha yatkın olabilir; kadınlar ise ortalamada düzenlilikleri ve merhametleri nedeniyle bir evi düzenlemeye ve küçük çocuklara bakmaya daha donanımlı olabilir. Ama armağanları kendilerini ortalamanın dışında kılan erkekler ve kadınlar için bu rolleri onlara dayatmak son derece zararlı olur.

664. Bkz. www.bit.ly/3q6HGJh. Hakkını vermek gerekirse, sosyal bilimler bu ortalamaların ne ölçüde doğanın ya da yetiştirilmenin sonucu olduğunu henüz kesin olarak ortaya koymuş değildir.
665. Dorothy Sayers, Are Women Human? Essays on the Role of Women in Society, s. 19, 29. Aktaran: William Witt, Icons of Christ, bölüm 17

Aslında Kutsal Kitap'ı cinsiyet kalıp yargılarını desteklemek için kullanmanın mümkün olduğundan bile kuşkuluyum.

Cinsiyet Kalıp Yargılarına Meydan Okuyan Kutsal Kitap Erkekleri

Kutsal Kitap'taki karakterleri inceleyin; erkeklik ve kadınlık hakkındaki mevcut kültürel varsayımlarımızın çoğunun hiçbir yerde bulunmadığını görebilirsiniz.

Besalel ve Oholiav adlı erkekler Tanrı tarafından "taş yontmak" ve "ağaç oymak" için meshedildiğinde, bunun ağır işleri erkeklerin yaptığı, cinsiyete özgü bir iş bölümünü onayladığını düşünebiliriz. Ama onların "sanatsal tasarımlar" yapmak ve "dokuma giysiler" dikmek için de armağanlarla donatıldıkları gerçeğini ne yapacağız?[666] Ya da Kral Davut savaşa atıldığında ya da sapan taşını bir devin kafasına fırlattığında, Tanrı'nın bu iş için bir erkeği seçmesini alkışlayabiliriz; ama onun lir çalmasını ve duygusal şiirler yazmasını ne yapacağız? Ya da İsa tapınakta masaları devirdiğinde, onun erkeksi cesareti hakkında yorum yapmayı severiz; ama onun, civcivlerini kanatları altında toplayan bir tavuk gibi halkını kanatları altında toplamak istemesini nasıl anlayacağız?[667] Gerçek erkekler ağlamaz mı? Oysa İsa ağladı. Gerçek erkekler silah mı kullanır? İsa Petrus'a kılıcını yerine koymasını söyledi. Gerçek erkekler sevgi göstermez mi? İsa Yuhanna'nın başını göğsüne yaslamasına izin verdi. Gerçek erkekler ev işi yapmaz mı? İsa öğrencileri için yemek pişirip hazırladı ve onların ayaklarını yıkadı.[668]

Pavlus'un durdurulamaz bir azim, tükenmez bir hırs ve her türlü tehlikeyi göze almak gibi "erkeksi" özellikleri örneklediğini düşünmeyi severiz. Oysa hizmetini yönlendiren ve biçimlendiren mecazlara uzandığında, çoğu zaman kadınsı olanlara sarılır. Bir kiliseye şöyle der: "Ey çocuklarım! Mesih sizde biçimlenene dek sizin için yeniden doğum sancıları çekiyorum."[669] Bir diğerine de şöyle der: "Çocuklarını emziren bir anne nasıl onlara bakarsa, 8 biz de size öyle baktık."[670]

666. Çıkış 31:1-10
667. Matta 21:12-17; 23:27
668. Bu görüşler için arkadaşım Margo Davies'e teşekkür ederim; bkz. blogu: www.bit.ly/3mLLnlK
669. Galatyalılar 4:19
670. 1 Selanikliler 2:7-8

Ya da Pavlus'un Efesliler 5'te evlilik hakkında söylediklerini birkaç kez daha okuyun ve ideal koca olan İsa'nın gelini için ne yaptığına dikkat edin: Onu yıkar, giydirir, besler, bakımını üstlenir ve çamaşırını yıkar – o kültürde bunlar ev işleriydi.[671]

27. ayet, onun karısının gelinliğini edinmesine ve bakımını üstlenmesine bile atıfta bulunuyor olabilir. Pavlus'un Mesih/koca ve kilise/eş benzetmelerinde her erkek okurun İsa'nın gelinine benzetildiğini unutmayalım. "Erkeklikleri" gereği çoğu zaman bağımsızlığın ve yalnızlığın peşinde koşan erkekler, Mesih'in bakımını savunmasızca kabul ederken, kocaları olan Mesih'le yakınlığın peşinden gitmeyi öğrenmelidir. İşte erkek kalıp yargılarına meydan okumak buna denir.

Cinsiyet Kalıp Yargısına Meydan Okuyan Kutsal Kitap Kadınları

"Geleneksel" kadınlığı "Kutsal Kitap'a uygun" kadınlıkla da karıştırırız. Halkını korumak için öldürenler yalnızca erkekler değildir. Davut ile Golyat öyküsüne yer veren pek çok çocuk Kutsal Kitabı gördüm; ama hiçbiri Yael ile Sisera'nın öyküsünü anlatmıyor. Bu öyküde Yael adlı kadın, kaçan bir düşman komutanının kafasına korkusuzca bir çadır kazığı çakar ve Tanrı'nın halkına daha kesin bir zafer sağlar.[672] Ya da bir adamın kafasının kesilip surun üzerinden atılmasını sağlayarak kuşatılmış kentini kurtaran ve böylece ordugâh kurmuş düşmanları yatıştıran kadına ne demeli?[673]

Bu kadınlar, bir Jane Austen romanındaki klasik "kadınsı" kadınlardan ne kadar da farklıdır; o kadınlar ki "sürekli duygularını günlüğe döker, evlilikteki en iyi olanaklarını hesaplayıp planlar kurar, neredeyse her duygusal sıkıntıda bayılır, sıkı bir korse de dahil olmak üzere kat kat giysiler giyer ve çalışmaları beklenmez."[674] Bu kadınlar, Elisabeth Elliot'ın Kutsal Kitap'a uygun kadınlığı yanlış bir biçimde idealleştirirken aklındaki kadınlar hiç değildir: "Kocalar

671.

672. Hakimler 4. Benzer şekilde, Apokrif kitaplardaki Yudit – adı basitçe "Yahudi kadın" anlamına gelir – kurnazlığını kullanarak düşman komutanı Holofernes'in başını keser.

673. 2 Samuel 2:22

674. Bu alıntıyı ilk nerede bulduğumu bulamıyorum, ama benim değil.

geçimi sağlar, korur ve girişimde bulunurken kadınlar teslim olur, yardım eder ve karşılık verir. Kutsal Kitap'a uygun kadın, boyun eğen kadındır."[675]

Elbette antik ataerkil dünyada (ve bugünkü geleneksel kültürlerde) kadınların çocuklara bakması, boyun eğerek erkeklerin önderlik etmesine izin vermesi ve hayatı kamusal alanda geçen erkeklere yemek ve cinsellik rahatlığı sağlaması beklenirdi. Ama Kutsal Kitap böyle bir dünyaya kendini uyarlasa da, onu Tanrı'nın en yüksek ideali olarak onaylamaz – bu klasik rollere meydan okuyan bütün Kutsal Kitap kadınları bu gerçeği daha da kesinleştirir. Bazen bunu kabul edemeyiz. Örneğin kadınlarla ilgili üç metinde[676] bir çeviri önyargısı ortaya çıkar: Kutsal Kitaplarımız bize Rut'un "soylu karakterli" bir kadın olduğunu, "soylu karakterli" bir kadının "kocasının tacı" olduğunu ve Süleyman'ın Özdeyişleri 31'deki kadının diğer kadınların yaptığı "soylu işleri" aştığını söyler. Ancak İbranice *nayil* sözcüğü bu metinlerin her birinde "soylu" diye çevrilir; *oysa Kutsal Kitap'ta geçtiği diğer 95 yerde, erkekler için kullanıldığında "yiğit", "savaşçı" ya da "güç" diye çevrilir.*

Kutsal Kitap'taki kadınlar da yiğittir! Pavlus Efesliler 5'te yalnızca kadınları değil erkekleri de Mesih'in gelini ile özdeşleşmeye (ve kilisenin iyi kocası olan İsa gibi ev işleri yapmaya) çağırıyorsa, Efesliler 6'da yalnızca erkekleri değil kadınları da Mesih'in ordusunda savaşçı olmaya, kalkanlarını ve kılıçlarını alıp karanlığı geri püskürtmeye çağırması bizi şaşırtmamalıdır.

Mesih'te güçlü olan erkeklerden yanayım, ama neden Mesih'te güçlü olan kadınlardan – biz erkeklerle yan yana duran kadınlardan – başka bir şey isteyelim, anlamıyorum. Dünyamızda karanlığın egemen olduğu onca şey varken, ordunun diğer yarısının önünü açmalıyız ki biz erkeklere katılsınlar: adaletsizliğe ve aldatmacaya karşı hesap soranlar olarak, ezilenleri ve travma yaşamışları kurtarmaya çalışan özgürlük savaşçıları olarak, Mesih'in davasında meşale taşıyıcıları ve savunucular olarak. Burada yalnızca umut edilen bir gelecekten söz etmiyorum. Mesih'in kadın savaşçıları defalarca İsa için şimdiden muazzam bir etki yarattılar. Kurtuluş Ordusu'nun kurucusu William Booth, "en iyi adamlarının kadınlar olduğunu" söylerdi. Benzer

675. Elisabeth Elliot, Let Me Be A Woman, s. 50. Aktaran: Barr, Giriş
676. Rut 3:11; Süleyman'ın Özdeyişleri 31:29; Süleyman'ın Özdeyişleri 12:4

şekilde *Life and Work on the Mission Field* adlı kitap, "iş ne kadar zor ve tehlikeliyse, kadınların erkeklere oranının o kadar yüksek" olduğunu kaydeder.[677]

Kalıp Yargıları Bir Kenara Bırakmak

Kutsal Kitap'ın kadınlık ve erkeklik tanımları vermemesi, bana belki de bu düşüncelere gereğinden fazla takıldığımızı söylüyor. Evet, insanlar erkek ve dişidir ve bedenlenmiş cinsiyet kimliğimizle uyum içinde yaşamalıyız; ama Kutsal Kitap'ın kadınlığın ya da erkekliğin doğası hakkında söyleyecek neredeyse hiçbir şeyi yoktur. Tikva Frymer-Kensky'nin Kutsal Kitap karakterleri üzerine yaptığı çalışma şunu ortaya koyar:

> [Kutsal Yazılar] insan davranışının hiçbir özelliğini "dişil" ya da "eril" olarak sunmaz; özellikleri 'kadınsı' ve 'erkeksi' kutupları arasında bölmez; erkek saldırganlığı–kadın alıcılığı, erkek yenilikçiliği–kadın korumacılığı, erkeğin dışa atılımı–kadının içte tutması … gibi kutuplaşmalara ya da cinsiyet ayrımını düşünmeye alıştığımız diğer kutuplaşmaların hiçbirine dair en ufak bir ima içermez.[678]

Bunu yazarken Twitter'ı açıyor ve bir Baptist ilahiyat okulu profesörünün yazdıklarını okuyorum. Geçen gün, bazı kiliselerin bir kadın konuşmacıyı davet etmesinin yaygın olduğu Anneler Günü'ne hazırlık olarak şöyle yazıyor: "Beni iyi dinleyin. Kilisenizde ara sıra da olsa bir kadın vaaz ediyorsa, o kiliseden ayrılmalısınız."[679] Ardından, öyleyse kadınların hangi etkinlikleri yapması gerektiğine dair sorumuzu öngörüyor gibi görünüyor; çünkü bir sonraki tweet'inde çamaşır yıkayan, dikiş diken, örgü ören ve çocuklara bakan kadınları övüyor – ona göre bunlar, kadınlar tarafından iyi yapıldığında Mesih'in ödüllendireceği etkinliklerdir.[680] Akışına baktığımda karşıma başka bir tweet çıkıyor: "Yönetimler ve hükümranlıklar yaratılış düzeninden nefret

677. Herbert Kane, Life and Work on the Mission Field, s. 143. Aktaran: Bessey, Jesus Feminist, bölüm 8.
678. Frymer-Kensky, In the Wake of the Goddesses: Women, Culture and the Biblical Transformation of Pagan Myth, s. 141.
679. www.bit.ly/2ZNt9ai
680. www.bit.ly/3nQAwpC

eder, Kutsal Kitap'a uygun erkeklikten ve kadınlıktan nefret eder, Tanrı'dan nefret eder."[681] Onun inançları yanlış yöndedir: Ya Şeytan'ın stratejisi ordunun yarısının diğer yarısını evcilleştirmesini sağlamak olduysa? Şeytan'ın *gerçekte* nefret ettiği şey, güç içinde birleşmiş, ruhsal savaşta ve Müjde'nin duyurulmasında yan yana duran erkekler ve kadınlardır.

Danvers Bildirisi, "eril ve dişil roller arasındaki ayrımların Tanrı tarafından belirlendiğini ve her insan yüreğinde yankı bulması gerektiğini" söyler. Ama bu ifadenin ne kadar yararsız olduğunu düşünün. Yazarı başka bir yerde "erkeksi"yi "güç ve önderlik", "kadınsı"yı ise "erkek gücünü ve önderliğini onaylamak" olarak tanımladığına göre, eğer bir erkekseniz ve yine de bir kadının gücünü ve önderliğini onaylayabiliyorsanız ya da önderlik etmeyi arzulayan güçlü bir kadınsanız, bu ne anlama gelir? Bu, içinizde Tanrı'dan olmayan bir şeyin iş başında olduğunu ima eder.

Tanrı'nın hem erkeklerde hem kadınlarda yaptığı işin gerçek işareti, her ikisinin de Mesih'e benzemenin peşinden gitmesidir. İsa'nın nasıl biri olduğu bir sır değildir. İsa'nın kalıp yargılara meydan okuyan doğasını belki de en iyi Vahiy 5 özetler. Orada Yuhanna'ya, zafer kazanmış olan "Yahuda'nın Aslanı"na bakması söylenir; ama onu görmek için başını kaldırdığında şaşırarak "kesilmiş gibi duran bir Kuzu" görür. İsa hem yılmayan aslan hem de kesilmiş kuzudur. Elinde yetki asası taşır, ama çarmıha çivilenmenin yara izlerini de taşır. Hem görkemli hem yumuşak huyludur. Hem kral hem hizmetkârdır. Göklere yüceltilmiş olarak dimdik durur, ama bizi bağrına basmak için diz de çöker. Güçlüdür ama incinebilir; yetkilidir ama yaklaşılabilir; kararlıdır ama boyun eğmeyi bilir; kükrer ama ağlar da; kırılmaz ama kırılmıştır.

Doğal olarak İsa'nın aslana benzeyen niteliklerine yönelebilecek olan, kendinden emin ama bazen saldırgan erkeklere (ve kadınlara) İsa'nın şu daveti gelir: "[B]enden öğrenin, çünkü ben yumuşak huylu ve alçakgönüllüyüm."[682] Doğal olarak İsa'nın kuzuya benzeyen niteliklerine yönelebilecek olan, yumuşak huylu ama kolayca yılgınlığa düşen kadınlara (ve

681. www.bit.ly/2ZS465M
682. Matta 11:29

erkeklere) ise İsa'nın şu daveti gelir: "[G]öklerin Egemenliği güçlü bir şekilde ilerliyor ve güçlü olanlar onu ele geçiriyor."[683] Açıkçası, Kutsal Kitap bize hiçbir zaman daha fazla erkeklik ya da kadınlık için çabalamamızı buyurmaz. Bunun yerine daha fazla Mesih'e benzemeye çağrılırız. "'Kutsal Kitap'a uygun' bir kadın ya da erkek olma görevimi yerine getiriyor muyum?" diye sormayız. Bunun yerine şunu sorarız: "Mesih'i örnek alıyor muyum?"

Bu yüzden Pavlus "Adam olunca çocukça şeyleri bıraktım" diye yazar; "kadınca şeyleri bıraktım" diye yazmaz. Kadınlığı, sık sık yaptığımız gibi erkeklikle karşılaştırmak yerine, belki de her ikisini çocuklukla karşılaştırmamız gerekir. Çocuklar talimat beklemeye, ben-merkezci, korkak ve başkalarına son derece bağımlı olmaya eğilimlidir. Buna karşılık, başkalarına hizmet etmeyi, karşılıklı bağımlı olmayı, daha fazla girişimde bulunmayı ve sorumluluk almayı öğrendiğimizde kadınlıkta ve erkeklikte olgunlaştığımızı biliriz.

Peki, cinsiyete özgü *herhangi* bir buyruk var mı? Bence kadınlar için bir tane, erkekler için de bir tane var.

Güzelliği ve Gücü Emanet Olarak Kullanmak

Kadınların güzelliğiyle ilgili bir talimatla başlayalım: "Kadınların edepli ve ölçülü davranarak uygun kılıkla süslenmelerini isterim. Örgülü saçlarla, altınla, inciyle ya da pahalı giysilerle değil, Tanrı'ya tapındığını söyleyen kadınlara yakışır biçimde iyi işlerle süslenmelidirler."[684]

Dikkat edin, Pavlus kadının güzel olma arzusunu eleştirmiyor, tersine onaylıyor. Hatta başka bir yerde kadının güzelliğinin yaratılışın doruk noktası olduğunu ima eder.[685] Ancak Pavlus'un kaygısı, pek çok kadının fazlasıyla kolay biçimde yüzeysel güzellikle yetinmesidir. Süleyman'ın Özdeyişleri 31'deki kadın, geçici olan yüzeysel güzelliği için değil, Tanrı'ya duyduğu ışıl ışıl sevgi için övülür. Efes kilisesinde, gösterişli takılarıyla dikkatleri üzerlerine çekmeye çalışan varlıklı kadınlar olduğu anlaşılıyor. Pavlus, bunun yerine

683. Matta 11:12
684. 1 Timoteos 2:9-10
685. 1 Korintliler 11:15

onları dış görünüşlerine göre değil, sevgiden doğan davranışlarına göre yargılayan Tanrı'ya odaklanmaları gerektiğini söyler. Pavlus belki de güzelliklerini sömürücü bir biçimde kullanmak için baştan çıkarıcı giyinen Hristiyan kadınlara da meydan okuyordur. Bir kadının giyiniş biçiminin erkeklerin ona nasıl davranacağını belirlemesi gerektiğini ya da kadınların erkeklerin cinsel temizliğinden kendilerini sorumlu hissetmesi gerektiğini kesinlikle söylemiyorum. Her kadın istediği gibi giyinmekte özgürdür, ama Tanrı yolundaki kadınlar önce sevgiyi kuşanmalıdır. Ve bu sevgi *önce* kendilerine yönelmelidir. Kültürümüz sözde kendini ifade etmeyi kutlasa da, kadınlar ve genç kızlar fiziksel idealin tiranlığından hiç bu kadar acı çekmemişti. Bunda sosyal medyanın etkisinin hiç de küçük olmayan bir payı var: Gençlerde depresyon, kaygı ve yeme bozukluğu oranları hızla tırmanıyor.[686] Bitmek bilmeyen mükemmellik ve daha çok "beğeni" arayışında, doğal güzellik arzumuz biçimsizleşti. Dış görünüşümüzün ne üzerimizde ne de başkaları üzerinde böyle bir güç kullanması hiçbir zaman amaçlanmamıştı.

Şimdi bu konuda erkek bakış açısından bir şey söylememe izin verin. İsa Dağdaki Vaaz'da *erkeklere* kadınlara şehvetle bakmamalarını buyurur – kadınlara şehvet nesnesi olmaktan kaçınmalarını buyurmaz. Bir erkek olarak, edepli giyinmiş bir kadına bile şehvetle bakabileceğimi biliyorum. Ve Hristiyan bir erkek olarak, şehvetin çözümünün kadınlara bakmaktan kaçınmak olmadığını anladım. Ne de olsa İsa her zaman kadınlara bakıyordu. Bunun yerine, temizliğimi korumak için verdiğim savaştaki en iyi strateji, kadınları Tanrı'nın onları gördüğü gibi *gerçekten görmektir* – cinsel tatmin nesneleri olarak değil, benimle birlikte Tanrı'nın suretini taşıyanlar olarak.

Şimdi de erkeklere verilen ve fiziksel güçleriyle ilgili olabilecek bir buyruğu ele alalım. Petrus, erkeğin kadınların yanında fiziksel gücünü doğru kullanmasını ister: "Ey kocalar … karılarınızla birlikte yaşarken anlayışlı olun; onlara daha zayıf varlıklar olarak ve yaşam lütfunu sizinle birlikte miras alanlar olarak saygı gösterin. Öyle ki, dualarınıza hiçbir şey engel olmasın."[687] Kadınlar Petrus'un

686. www.bit.ly/3bIo4mc
687. 1 Petrus 3:7

buradaki sözlerine ne kadar itiraz etse de, bu sözler bir küçümseme amacı taşımaz. Petrus yalnızca evrensel bir gerçeği belirtir: Yetişkin erkekler neredeyse her zaman kadınlardan fiziksel olarak daha güçlüdür. Erkekler güçlerini özellikle korumak için kullanmalı, asla incitmek için değil.

Korkunçtur ki, aile içi şiddet ancak geçen yüzyılın ortasında kabul edilemez ve suç sayıldı. Daha önce Bölüm 2'de vurguladığım gibi, kadınlar ancak 1960'larda eşit görülmeye başlandı ve bunun sonucunda kadınların ikincil konuma itilmesi sorgulanır oldu. Hatta 1960'lardan, *New York Daily Mirror*'da yayımlanmış, "Bir Kadının Buna İhtiyacı Varsa, Ona Şaplak Atılmalı mı?" başlıklı bir gazete makalesi buldum.[688] Okur mektubu yazan dört erkeğe bakılırsa oy birliğiyle verilen cevap şu: Evet! Teddy Gallel adında biri şöyle yazıyor: "Bu onlara patronun kim olduğunu öğretir. Birçok kadın bunun bir erkek dünyası olduğunu unutmaya meyillidir ve ailenin patronluğundan vazgeçen birçok erkek keşke vazgeçmeseydim diyor." Kadınların akıl almaz bir oranının, %50'sinin, hayatları boyunca tecavüze ya da cinsel istismara uğrayacağı bir ülkede yaşıyorum. Her trajik hikâye, gücünü kadınları korumak yerine onları avlamak için kullanan bir erkeğin örneğidir. Erkeğin fiziksel gücünün ne büyük bir kötüye kullanımı!

Eski Antlaşma'daki savaşlarda ve çarpışmalarda, kaba fiziksel güç gerektiğinde cepheye gönderilenler erkeklerdi.[689] Hayatları tehlikedeyken Meryem ve bebek İsa, fiziksel kalkanları olması için Yusuf'a güvenebiliyordu.[690] Hatta Pavlus bütün kocaların karıları için canlarını vermeye hazır olmasını bekler.[691] Yine de bir genelleme yapmak istemiyorum. Batmakta olan bir teknedeki yaşlı bir kadının son can yeleğini genç bir adama vermeyi daha doğru bulduğu zamanlar olabilir; ya da fiziksel olarak daha güçlü bir kadın engelli kocasını tehlikeden bedeniyle koruyabilir; ya da Rahav gibi bir kadın, masum erkek kaçakları evinde saklayarak Tanrı'ya olan imanını ifade edebilir.[692]

688. www.bit.ly/3EI1Tcr
689. Yasa'nın Tekrarı 20:7-8, Yeşu 1:14
690. Matta 2:13-14
691. Efesliler 5:25 vd.
692. Yeşu 2

Çok önemlisi şu: Petrus, pek çok tamamlayıcı akademisyenin yaptığı gibi, kadının fiziksel zayıflığından duygusal ya da ruhsal bir zayıflık sonucu çıkarmaz – kilise tarihi boyunca kadınlar yanlış olarak erkeklerden duygusal, zihinsel, ahlaki ve ruhsal açıdan daha zayıf görülmüştür. Ama Petrus'un söylediği bu değildir ve bu söz kesinlikle kadınları hizmet görevlerinden dışlamak için kullanılmamalıdır. Yakın zamanda, binlerce kiliseden oluşan tamamlayıcı bir hareketin önde gelen teoloğunun ortaya koyduğu bir argüman okudum. Erkeklerin fiziksel koruyucular olacak şekilde yaratıldığını doğru bir şekilde belirtiyor, sonra da pastörlerin başlıca görev tanımının sürüyü ruhsal olarak korumak olduğunu yine doğru bir şekilde söylüyordu. Ama ardından yanlış bir sonuç çıkararak erkeklerin bu nedenle kiliselere önderlik etme işine daha uygun olduğunu ileri sürüyordu.[693] Gerçekte, yaşamın fiziksel olmayan yönleri söz konusu olduğunda bir kadın da, erkekler dahil başkalarını bir erkek kadar koruyabilir.

Hiyerarşisiz Birbirini Tamamlamayı Geri Kazanmak

Tamamlayıcılar, erkeklerin ve kadınların farklı yaratıldığını ve birbirlerine ihtiyaç duyduklarını onaylayarak doğru yerden başlarlar. Ama sonra metnin ötesine geçer ve "Tanrı'nın belirlediği" farkların özünde yetki ve boyun eğmeye indirgendiğini iddia ederler. Onlara göre birbirini tamamlama hiyerarşiktir ve bu yüzden birbirini tamamlamanın kaybına yol açar; çünkü kilisede, kilise yönetimi ve kürsüden vaaz gibi, yalnızca erkek sesinin duyulduğu, yalnızca erkeklere ayrılmış alanlar yaratır. Böylece Tanrı'nın suretini daha bütünlüklü biçimde yansıtacak olan iki cinsin birbirini tamamlamasının altını oyarlar.

Bu bölümde birbirini tamamlama ilkesini tamamlayıcılığın elinden geri almaya ve onu hiyerarşiyle değil, karşılıklılıkla evlendirmeye çalıştım. Tanrı'nın planı, genel olarak erkeklerin kadınlara önderlik etmesi değil, genel

693. Benzer şekilde Owen Strachan da "The Grand Design" adlı kitabında, ruhsal karanlığa karşı durmak için gereken cesaret ve saldırganlığın asıl olarak erkeğe özgü nitelikler olduğunu savunur. Dolayısıyla erkekler önderlik etmelidir. Ancak bunu savunmak için kullandığı metinler – 1 Korintliler 16:13-14, Yeşaya 19:16, 1 Krallar 2:2 ve Hezekiel 22:30 – iddiasını desteklemez. Elbette fiziksel savaşlar için fiziksel güç gerekir, ama ruhsal savaşlar fiziksel güç gerektirmez; bu yüzden kadınlar da Tanrı'nın işinin ön saflarında cesaretle hizmet edebilir.

olarak erkeklerin kadınlarla yan yana önderlik etmesidir. Kutsal Yazılar'da zihinsel yetenekleri ya da önderlik yeteneklerini herhangi bir cinsiyete bağlayan hiçbir şey yoktur. En fazla şunu söyleyebiliriz: *Ortalamada* kadınlar bir şekilde, erkekler başka bir şekilde düşünecek ya da önderlik edecektir.

Erkeklerin ve kadınların farklı beyin yapılarını ya da bu bölümün başlarındaki tablodaki on maddeyi ele alırsak – kadınlar ortalamada daha merhametli ve yaratıcı, erkekler ise ortalamada daha girişken ve analitiktir – güçlerimizi bir araya getirsek evliliklerimiz, hizmetlerimiz ve işyerlerimiz çok daha zengin olmaz mıydı? Olmamız gereken her şey olabilmek için hepimize ihtiyacımız var. Eğer kadınlar ve erkekler ortalamada farklı yaratılmışsa, kadınlardan ve erkeklerden oluşan bir önderlik ekibi de ortalamada, önderlik ettiği kurum ya da topluluk ne olursa olsun, ona çok daha dengeli ve çok yönlü bir önderlik getirecektir.

Toplumun bu konuda kiliseden ileride olması gerçekten üzücü; ama kadınları önderliğin en üst düzeylerine katmanın yararı, birçok ülkede yavaş benimsense de, dikkat çekici sonuçlar doğuruyor. Kapsamlı bir çalışmada,[694] şirketlerdeki üst yönetim ekipleri yalnızca erkeklerden oluştuğunda %58 oranında iyi kararlar verdikleri gösterilmiştir. Ancak bu ekiplere kadınlar eklenirse, iyi karar verme olasılığı %73'e fırlıyor![695]

Bir bacağımız alçıdayken koşmaya çalışırsak, aksayarak sekeriz. İki sağlam bacakla ise çok daha büyük adımlar atabilir, çok daha uzak mesafelere ulaşabiliriz. Erkeklerin ve kadınların kendine özgü, birbirini tamamlayan katkıları için de durum aynıdır. Yaratılış 1'in anlatıcısı, Tanrı'nın suretini taşıyan erkeği ve kadını yaratmasını anlattıktan sonra Tanrı'nın "yarattıklarına baktı, her şeyin çok iyi olduğunu gördü" der. Yakın zamana kadar Batı'da yalnızca bir bacak kullanmak mantıklı görünmüş olabilir (ne de olsa öteki bacak aşağı görülüyordu: akıldışılığa, dengesizliğe ve korkuya yatkın). Artık kültürümüz bunun aksini keşfettiğine ve Kutsal Yazılar'ın asıl anlamı ve

694. www.bit.ly/3BKuImw

695. Ekip cinsiyet, yaş, yetişilen yer ve yükseköğrenim görülen yer bakımından çeşitlilik gösteriyorsa bu oran %87'ye çıkıyor.

amacı yeniden gün yüzüne çıktığına göre, iki bacağımızla koşabiliriz ve koşmalıyız.

Birlikte daha çok ortaklık kurdukça dört gözle bekleyeceğimiz çok şey var; ama farklı olduğumuz gerçeği, her şeyin hep yolunda gitmeyeceği anlamına geliyor. Çeşitlilik daha fazla büyüme ve verimlilik getirir, ama daha fazla karmaşıklık ve yanlış anlama da getirir. Eski önyargılarımız özellikle inatçıdır. Evliliğin bu kadar zor olabilmesinin en azından bir nedeni de budur. Yine de zor olan yanlış değildir – çoğu zaman tam da Mesih'e benzerlikte büyümek için ihtiyaç duyduğumuz fırsattır.

Ne de olsa, Kutsal Kitap'ın tanımladığı yaşam amacı daha erkeksi ya da daha kadınsı olmak değil, hem Aslan hem Kuzu olan İsa'ya daha çok benzemektir.

15

Eve Kapatılmayan Havva

"Kadınların geleneksel uğraşlarını elinden alıp sonra da yenilerini aradığı için yakınmak tamamen akılsızcadır. Her kadın bir insandır – bu ne kadar tekrarlansa azdır – ve bir insanın, ister kadın ister erkek olsun, dünyaya bir baş belası olmayacaksa bir uğraşı olmalıdır." Dorothy Sayers[696]

Yakın zamanda önde gelen bir Kutsal Kitap öğretmenine, en popüler kadın Güney Baptist vaizine hangi iki kelimeyi söyleyeceği sorulduğunda, "Evine dön" diye cevap verdi. Bu yalnızca onun Beth Moore'u kişisel olarak küçümsemesi değildi; aynı zamanda tamamlayıcı teolojisine sadık bir öğüttü.

1998'de Güney Baptistleri, yıllarca süren tartışmaların ardından, kadınların eve kapatılmasını onların Tanrı tarafından belirlenmiş yazgısı olarak onayladılar: "Bir kadın … kocasına saygı göstermek ve ev işlerini yönetmede ve gelecek kuşağı yetiştirmede onun yardımcısı olarak hizmet etmekle Tanrı tarafından verilmiş bir sorumluluğa sahiptir."[697] Tamamlayıcılara göre Adem toplumda, kilisede *ve* evde bir önder olarak yükselebilir. Havva ise kanatlarını tam olarak ancak evin içinde açmalıdır – ama orada bile, evi çekip çevirerek ve onun çocuklarına bakarak yalnızca "evin başı" olan Adem'e yardım eder. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu tür bir şovenizm yeni değildir. Beşinci yüzyılda bir Kilise Babası bu düşünceyi diğer kocalara şöyle açıkladı:

Bir kadının tek bir görevi vardır: topladıklarımızı korumak, gelirimizi muhafaza etmek, evimize bakmak. … [Y]aşamımız iki etkinlik alanından

696. Dorothy Sayers, Are Women Human? s. 32.
697. Barry Hankins, Uneasy in Babylon, s. 214–215. Aktaran: Barr, bölüm 1.

oluşur: kamusal alan ve özel alan. Tanrı bu ikisini ayırdığında evin yönetimini kadına verdi … [K]adın halk meclisinde görüş bildiremez, ama evde görüşünü bildirebilir.[698]

Bu tür bir öğreti, kadının toplumda, kilisede ve – daha az ölçüde – evde sunabileceği her şeyi küçültür. Elbette anneler (ve babalar) çocuklarını bütün yürekleriyle sevmeli, onları güvenli bir evde büyütmelidir; ama ya bekâr kadınlar? Ya çocuğu olmayanlar? Bir annenin onlarca yıllık yaşamında bile, çocuk yetiştirmenin yoğun yılları (kendini buna tam zamanlı adamayı seçerse) sonsuza dek sürmez. Tamamlayıcılık, ev içi rolü yücelterek, bir kadının yaşamının her evresinde üstlenebileceği diğer her rolün ağırlığını küçümser.

Sarah Bessey, İsa'ya nasıl hizmet edebileceğine dair geniş ufuklu bir teolojinin öğretildiği bir kilisede büyüdüğünü ve bu yüzden "kurtarıcı barış yapma ve adalet arama dolu bir yaşam" özlediğini anlatır. Ancak kadın hizmetinin esas olarak evde kalan annelik üzerinde yoğunlaştığı Amerika'nın güneyine taşındığında, "İsa'yı izlemeye dair günden güne küçülen bir anlayış" yaşadı.[699] Gerçekten de, Tanrı'nın bir kadında gördüğü her şeyi göremeyen bu kadını eve kapatma öğretisi, birçok kadının zamanla daha büyük ve geniş değil, daha küçük, kısıtlı ve potansiyelini gerçekleştiremeyen yaşamlar sürmesine yol açar.

Annelere Övgü

Lütfen *söylemediğim* bir şeyi söylüyormuşum gibi anlamayın. Kadınların asıl katkısının annelikte bulunduğunu söyleyen bir öğretinin kadınları küçülttüğünü ileri sürerken annelerin rolünü de kesinlikle küçültmek istemiyorum. Onlar ailenin ve sağlıklı toplumların temel taşıdır. Bu rolü onurlandırmalı ve ona en yüksek saygıyı göstermeliyiz. Julie'nin beş çocuğumuz için yaşamını nasıl adadığını gördükçe hep alçakgönüllü ve minnettar oluyorum. Yaşamındaki bütün rollerin arasında en çok değer verdiği budur; çocuklarımız da dünya da bu sayede daha zengindir.

698. St John Chrysostom, On Marriage and Family Life
699. Sarah Bessey, Jesus Feminist, bölüm 3.

Yine de, annelere öncelikle eve ve çocuklara odaklanma çağrısı yapan Danvers Bildirisi, Kutsal Kitap'a dayanan bir şeyden çok kültürel bir üründür. Kilise çok sık ve çok kolay biçimde geleneksel olanı – evin geçimini sağlayan bir baba ve ev hanımı bir anne – Kutsal Kitap'a uygun olanla karıştırmıştır. Geleneksel aile yakın zamanda ortaya çıkmış kültürel bir icattır. Babaların akın akın evden çıkıp işe gitmesi ancak Sanayi Devrimi'nden beri vardır. Bu özellikle, bir babanın montaj hattında ailesinin bütün masraflarını karşılayacak kadar kazanabildiği İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki patlama döneminde yaygındı. En varlıklı bölgeler dışında böyle bir aile küresel ekonomik manzaradan silinmiştir. Gerçekten de, çocukların %60'ının bekâr anneler tarafından, daha da yüksek bir oranının ise ev dışında iş bulmak zorunda olan anneler tarafından yetiştirildiği kendi ülkemde, Tanrı yolundaki annelerin ideal olarak kendilerini tümüyle ev içi role adamaları gerektiği yönündeki aşırı vurgu ve beklenti modası geçmiş, hatta acımasızdır. Zorlanan annelerin fazladan suçluluk duygusuna hiç ihtiyacı yok. Üstelik Süleyman'ın Özdeyişleri 31'deki anne bile "bir tarlayı gözüne kestirip satın alır" ve bu parayla "ev halkına yiyecek sağlar".[700]

Evde Kalmaları mı Emredildi?

Köstenberger, tamamlayıcıların kadınları eve kapatmasının sözde "Kutsal Kitap'a dayalı temelini" şöyle sunar:

Pavlus'un Titus'a mektubunda kadınlar "evde çalışanlar" olmaya ve "kocalarını ve çocuklarını sevmeye" çağrılır. Kadınların yaşamının sevinci ve işi, en iyi, kadın kendini öncelikle ailesine ve evine odakladığında yaşanacaktır. Aynı zamanda tamamlayıcılık, kadınların ev dışında hiç çalışmamasını şart koşmaz. [Yine de] kocanın hastalığı gibi hafifletici durumlar dışında, Tanrı'nın kadınlar için aile ve ev merkezli tasarımından geri adım atmaya gerek yoktur.[701]

700. Süleyman'ın Özdeyişleri 31:15-16
701. www.bit.ly/3SHnecQ

Başka bir deyişle, kadınlar ev dışında çalışabilir, ama mümkünse çalışmamalıdır. Titus 1 bunu gerçekten öğretiyor mu? Köstenberger, bu mektubun yazıldığı kilisenin Greko-Romen bağlamını dikkate almıyor. Metni bağlamından koparınca bize metin değil, bir bahane sunmuş oluyor.

Platon, erkeğin "devleti yönetmesi" (bu kamusal alandır), kadının ise "evini düzene koyması, ev içindekileri koruması ve kocasına itaat etmesi" gerektiğini söyledi.[702] Filon daha da kısıtlayıcıydı:

Bir kadın işgüzar olmamalı, ev işlerinin dışındaki konulara burnunu sokmamalı, inzivaya çekilmiş bir yaşam aramalıdır. Tapınağa gitmesi gerektiği zamanlar dışında kendini sokaklarda bir serseri gibi başka erkeklerin gözleri önünde göstermemelidir; o zaman bile, pazar yeri kalabalıkken değil, insanların çoğu evine döndüğünde gitmeye özen göstermelidir.[703]

Pavlus, kilisedeki kadınları işte böyle bir dünyada "evde çalışan" olmaya teşvik etti.[704] Bu arada, bu Kutsal Kitap'ta türünün tek talimatıdır. Pavlus, "saygın" kadınların evde kalmasının beklendiği Girit halkı nezdinde kilisenin güvenilirliğini korumayı önemsiyordu. Pavlus'un hemen açıkladığı gibi, buna uyulmaması, bu yeni filizlenen Hristiyan topluluk hakkında karar vermeye çalışan dışarıdakilerin gözünde "Tanrı'nın sözünün kötülenmesine"[705] yol açacaktı. Başka bir yerde Pavlus, evde kalmanın Hristiyan kadınların "tembellik ederek evden eve dolaştıkları" ve "uygunsuz şeyler konuşan işgüzarlar" oldukları izlenimini önleyeceğini söyler.[706] Bu "evde meşgul olma" talimatı evrensel bir ideal ya da ferman değildir. Müjde'nin iyiliği için duruma özgü bir bilgeliktir.[707]

702. Platon, Menon, bölüm 71e–f

703. Filon. Kaynak: www.bit.ly/3kquueP

704. Titus 2:5. NIV'nin "busy at home" (evde meşgul) çevirisi, kadınların yalnızca ev işi ve çocuk bakımından fazlasını yapabildiği anlamını kaçırır. Greko-Romen evi, ekonomik açıdan üretken işlerin çoğunun yapılabildiği yerdi.

705. Titus 2:5

706. 1 Timoteos 5:13

707. Üst sınıftan çok az sayıda kadının hami, işletme sahibi ve kamu görevlisi olarak kamusal rollerde yer aldığı doğrudur. Ama bu tür davranışlar yalnızca seçkin kadınlarda kabul görürdü – kadınların büyük çoğunluğu ev dışında erkekler gibi davrandıkları için eleştirilirdi. Örneğin bu varlıklı kadınlar ilk kiliselerde o kadar nadirdi ki, biri imana geldiğinde Luka bunu anmaya değer buldu (Elçilerin İşleri 13:50, 17:12, 34).

Tamamlayıcıların kadınları (erkekleri değil) evin ve çocuk yetiştirmenin merkezine koymak için öne sürdüğü diğer kanıt metni 1 Timoteos 5'tir. Burada da durumsal bağlam göz ardı edilir. Elbette o bölümde hitap edilen, kilisenin yardımına muhtaç beş parasız dul kadınlar, zamanlarını ve enerjilerini çocuklarına ve torunlarına bakmak için kullanmalıdır.[708] Yeniden evlenen ve dolayısıyla geçimleri *paterfamilias*'ları tarafından sağlanan genç dullar da buna karşılık köleler ve çocuklar dahil evlerini yönetmelidir.[709] Ayrıca tamamlayıcılar, bazı kadınların gelir kazanabileceği olasılığını görmezden gelir: Pavlus çalışabilen "herkese" (buna kadınlar da dahildir) çalışmasını söyler; böylece "yakınlarına bakabilsinler".[710]

Özetle, Titus 1 ve 1 Timoteos 5, böylesine kesin ifade edilmiş, herkese aynı kalıbı uygulayan bir öğreti için kesinlikle yeterli bir Kutsal Kitap temeli değildir. Her yerdeki bütün kadınlara, yaşamlarını öncelikle evin çevresinde düzenleme yükümlülüğü verilmemiştir.

Çalışan Kadınlar

Dünyadaki annelerin çoğu yalnızca çalışmak *zorunda* değil, birçoğu çalışmak da *istiyor*. Sanayi öncesi kültürlerde, bugün Afrika'nın kırsal kesimlerinin çoğunda olduğu gibi, kadınlar işgücü olacak çok sayıda çocuk doğuracakları için yapabilecekleri işler bakımından sınırlıydı. Bu kadınlar yaşamlarının büyük bir bölümünde genellikle hamile ya da emzikliydi; bu da ağır iş yapamayacakları, evden uzağa gidemeyecekleri anlamına geliyordu. Yapabildikleri, eve yakın işler arasında giysi yapmak ve küçüklerin, hastaların ve yaşlıların beslenmesi ve bakımı vardı. Daha güçlü olan ve evden çıkmakta serbest olan erkekler, toplumda kamusal roller üstlenmek dahil diğer her türlü işi yapabiliyordu.[711]

708. 1 Timoteos 5:3-4
709. 1 Timoteos 5:14
710. 1 Timoteos 5:8
711. Carrie Miles, The Redemption of Love: Rescuing Marriage and Sexuality from the Economics of a Fallen World, s. 43-46. Aktaran: Witt, Icons of Christ, bölüm 7.

Dorothy Sayers, 1971 tarihli ünlü denemesi *Are Women Human?* içinde, sanayi öncesi kadınların yapabildiği eğirme, boyama, dokuma, yemek hazırlama, bira yapma, konserve yapma, turşu kurma ve mülk yönetimi gibi para kazandıran işlerden söz eder. Sonra Sanayi Devrimi gelir ve …

Kadının yerinin ev olduğunu söylemek pekâlâ kolaydır – ama modern uygarlık, kadınların ilgilendiği bu hoş ve kârlı etkinliklerin hepsini evden alıp, büyük fabrikaların başındaki erkekler tarafından yönetilip örgütlensin diye büyük sanayiye devretmiştir. Kadınların geleneksel uğraşlarını elinden alıp sonra da yenilerini aradığı için yakınmak tamamen akılsızcadır. Her kadın bir insandır – bu ne kadar tekrarlansa azdır – ve bir insanın bir uğraşı olmalıdır. … İş, öncelikle insanın yaşamak için yaptığı bir şey değil, uğruna yaşadığı şeydir. … [H]er üreten ve çalışan kişi Tanrı'ya mesleğinde ya da zanaatında hizmet etmeye çağrılmıştır – onun dışında değil.[712]

Sayers bu sözleriyle, "evde kalmanın" antik Girit'te ya da Efes'te Tanrı yolundaki bir kadının geçimini kazanmadığı anlamına geldiğini öne süren tamamlayıcı yanlış yorumu açığa çıkarır: Birinci yüzyılda "ev", kadınların gelir için çalıştığı *yerdi* – "eğirme, boyama, dokuma, yemek hazırlama, bira yapma, konserve yapma, turşu kurma ve mülk yönetimi." Bununla birlikte, Kutsal Kitap zamanlarında bile bazı kadınlar evden uzakta işlerde çalışıyordu: Debora bir hakim ve askeri stratejistti; Ester ise bir kraliçe ve yasa koyucu.

Yeni Antlaşma'da, mor boya üretimi ve satışıyla tanınan, Türkiye'de bir kent olan Tiyatira'dan girişimci Lidya ile karşılaşırız. Lidya boyayı orada satın alıp Yunanistan'daki diğer evine taşıyordu; bu ev büyük olasılıkla aynı zamanda işyeri olarak da kullanılıyordu. Pavlus bir rüyada "Makedonyalı bir adamın" kendisini çağırdığını duydu. Bu "adamın" aslında bir kadın, üstelik bekâr bir kadın olan Lidya olduğunu görmek ne büyük bir sürpriz! Hem de sıradan bir kadın değil, Avrupa'da Pavlus aracılığıyla imana gelen ilk kişiydi. Yüreğini Müjde'ye açtıktan sonra evini ve işyerini de açtı; burası artık üçüncü bir işlev üstlenerek kentteki yeni kilisenin toplantı yeri oldu.[713] Her kadın, özellikle de

712. Dorothy Sayers, Are Women Human? s. 32; ve Dorothy Sayers, Why Work? (Kaynak: www.bit.ly/31wL85K)
713. Elçilerin İşleri 16:11-16, 40

bekâr kadınlar, Lidya'nın atılgan tutumundan, mesleki başarısından ve hizmetteki verimliliğinden ilham alabilir (ve evliliğin kadınlar için gerçekten soylu tek amaç olduğu yönündeki herhangi bir tamamlayıcı inancın kendilerini boğmasına izin vermeyebilir).

Sonra Elçilerin İşleri kitabında, Yafa kentindeki dul kadınlara giysi yapabilmek için kaynak toplamada uzmanlaşmış Tabita, yani Dorkas ile karşılaşırız. Petrus onu ölümden diriltince mucizeyi kutlamaya ilk gelenler, onun giydirdiği bu dul kadınlar oldu.[714] Onun örneği, İyi Samiriyeli'den sonra ikinci sırada olmak üzere, kiliselere en savunmasız insanların ihtiyaçlarını karşılamaları için ilham verdiği gibi, yardım kuruluşları, yardım çalışmaları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar kurulmasına da ilham vermiştir.

Kutsal Kitap'taki bütün bu kadınlar evlerinin dışında yaşamlarıyla bir fark yarattılar. Yine de Amerika'daki evanjelik Hristiyanlar, istatistiklere göre kadınların ev dışında çalışması konusunda "en çekingen" gruptur[715] ve kadın bir genel müdür ya da cumhurbaşkanı konusunda da en az rahat olan gruptur. Bu yaygın tedirginliğin, erkek yetkisinin nedeninin Adem'in Havva'dan önce, ilk olarak yaratılması olduğuna inanan birçok tamamlayıcı arasındaki yaygın düşünceden kaynaklandığına şüphe yok. Eğer erkek-kadın hiyerarşisi gerçekten bir yaratılış ilkesiyse, o zaman yalnızca kilisede uygulanıp toplumda uygulanmaması mümkün değildir – evanjeliklerin yaşamın herhangi bir alanında bir kadın tarafından yönetilmeye karşı yaygın çekingenliği buradan gelir.

Ama ne güzel ki, Pavlus bu genelgeyi kaçırmış gibi görünüyor! Bu "yaratılış düzeninin" sözde dile getiricisi olmasına rağmen, yarısı erkek olan kölelere, birçoğu kadın *materfamilias* olan efendilerine boyun eğmelerini söylerken[716] bu düzenden habersiz görünüyor. Dul kadınlar kendi köleleri üzerinde tek yetkili olurken, evli kadınlar köleleri üzerinde devredilmiş bir yetkiye sahip

714. Elçilerin İşleri 9:32-43

715. 2017'de yapılan bir Barna araştırması, evanjeliklerin kadınların ev dışında çalışmasını desteklemek konusunda "en çekingen" grup olduğunu ortaya koydu: Yalnızca %52'si "gelecekte işgücünde erkeklerden çok kadın olması olasılığı konusunda rahat" (genel Amerikan nüfusundan %20 daha düşük). Kaynak: www.bit.ly/3CNBtoX

716. Efesliler 6:9, Koloseliler 4:1

olurdu. Aynı şekilde Pavlus, Piper'ın "bir kadının bir erkek üzerindeki etkisi kişisel ve yönlendirici olduğunda, … Tanrı'nın yaratılış düzenine aykırı düşeceği" kaygısından da hiç haberi yokmuş gibi görünüyor. Pavlus'un bir *materfamilias*'ın erkek köleler üzerinde, erkek efendilerinkiyle aynı yetkiyi kullanmasını beklemesi, Barak'ın bir zamanlar Debora'ya yaptığı gibi erkeklerin kadın amirlerine boyun eğmesiyle hiçbir sorunu olmayacağının kanıtıdır.

Bu üstü kapalı ama inkâr edilemez engellerin yanı sıra, çalışan kadınlar Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı'nın onur kırıcılığı ve adaletsizliğiyle de yüzleşmek zorunda kalmıştır. Sanayi Devrimi pek çok kadını ev dışında gelir kazanabilecekleri iş dünyasına getirdiyse de, aynı kadınlara erkek meslektaşlarından daha az ödeyerek onların değersizleştirilmesini de pekiştirdi. 1833'te İngiliz fabrika müfettişi James Mitchell buna şöyle bir gerekçe sundu: "Düşük ücreti onu kendi çocuklarının bakımını bırakmaya özendirmez. Böylece doğa, kadının amaçlarının boşa çıkmamasını sağlar."[717]

Tamamlayıcılığın birçok kilisede bu adaletsizliği sürdürmesinin bir yolu, önde gelen hizmet personelinin işe alınmasıdır. Erkekler işlerinin "yönetimsel" niteliği nedeniyle maddi olarak ödüllendirilme eğilimindeyken, aynı derecede ağır önderlik sorumlulukları olabilen kadınlara, teolojik bir kanaat gereği işleri yetkiye dayalı olmaktan çok destekleyici sayıldığı için çoğu zaman daha az ödenir.

İsa ve Pavlus Ev İçi Rolü Hiç Övmez

İlginçtir ki, İsa ve Pavlus, tamamlayıcıların bugün kadını eve kapatmaya odaklanmasına en çok meydan okuyan iki Kutsal Kitap figürüdür. *Örneğin İsa'nın bir kadının annelik kimliğini nasıl alt üst ettiğine dikkat edin.* O kültürde bir kadının asıl amacı çocuk, tercihen erkek çocuk doğurmaktı. Kısır bir rahim, Tanrı'nın hoşnutsuzluğunun bir işareti sayılırdı. Ama İsa buna katılmıyordu. Bize anlatıldığına göre bir keresinde İsa öğretirken "kalabalığın içinden bir kadın sesini yükselterek, 'Seni taşıyan rahme, emdiğin memelere ne mutlu!' dedi." İsa, iltifatı Meryem adına kabul etmek yerine, "Asıl Tanrı'nın sözünü

717. Beth Allison Barr, The Making of Biblical Womanhood, s. 164

işitip ona uyanlara ne mutlu!" diye karşılık verdi.[718] İsa neden kaba gibi görünen bir tavır takındı? *Çünkü bir kadının asıl değerinin odağını ev içi ve çocuk yetiştirme rolünden Tanrı'yla ilişkisine kaydırmak istiyordu.* İsa'ya göre insanın kişiliğinin en merkezinde ne bir eşle ne de bir çocukla olan ilişki vardır. İsa'nın öğrencisi olmak vardır. En önemli olan üremek değil, Tanrı'nın sözüyle yeni yaratılıştır. Bir oğla ya da kıza sahip olmak değil, Tanrı'nın oğlu ya da kızı olmak – yaşamın gerçek ödülü budur.

Kendim de bir aile babası olarak, ailem için yaşamımı nasıl adayacağım konusunda alabildiğim her ilhamı değerli buluyorum – ama İsa'nın, yaşamımızın çok büyük bir kısmını biyolojik ailelerimize odaklama putuna sürekli meydan okuduğunu kabul etmeliyiz. Kendisi sevgili oğul olduğu halde şunu da söyler: "Annesini ya da babasını benden çok seven, bana layık değildir. Oğlunu ya da kızını benden çok seven, bana layık değildir."[719]

Aynı doğrultuda Pavlus, evli olmanın Tanrı'ya hizmet etmek gibi daha da yüksek bir önceliği engelleyebileceğini söyler:

Evlenmemiş kadın ya da bakire Rab'bin işlerini düşünür: Amacı bedence de ruhça da Rab'be adanmış olmaktır. Evli kadınsa dünya işlerini, kocasını nasıl hoşnut edeceğini düşünür. Bunu sizi kısıtlamak için değil, kendi iyiliğiniz için söylüyorum; amacım, uygun biçimde yaşamanız ve kendinizi bölünmeden Rab'be adamanızdır.[720]

Pavlus'un sözü mutlak değildir, çünkü "şimdiki sıkıntılı durum"[721] dediği şeyden söz eder; ama görüşlerini göz önünde bulundurduğumda, İsa nasıl onaylamazsa onun da Danvers Bildirisi'ni onaylamasını son derece olasılık dışı buluyorum – ki bu bildiri ne ise öyle görülmelidir: Kutsal Yazılar'ın öğretisini yakın zamanda icat edilmiş geleneksel aile putuyla evlendirmeye yönelik senkretik bir girişim.

Pavlus'un kapsamlı yazılarını taradığımda bir anneye yönelik yalnızca bir övgü buluyorum. Romalılar 16'da Rufus'un "[bana] da annelik etmiş olan"

718. Luka 11:27-28
719. Matta 10:37-38
720. 1 Korintliler 7:34-35
721. 1 Korintliler 7:26

annesini selamlar. Ben de zaman zaman beni kanatları altına almış olan kilisedeki annelerden ötürü Tanrı'yı övüyorum! Ama burada bile Pavlus onu biyolojik bir anne olarak değil, Tanrı'nın halkına annece bir şekilde hizmet eden biri olarak över.

Ruh'un Hiç Yazmadığı Senaryolar

Herhangi bir kültürün evrimsel gelişimi Hristiyanlık için yeni zorluklar doğurabilse de, çağdaş Batı toplumunda iş yaşamında daha çok kadın görme ve babaların çocuk yetiştirmeye daha doğrudan katılması yönündeki son eğilimler, bence kötü bir şey olarak reddedilmemelidir.

Ne antik Greko-Romen hane ne de 1950'lerin geleneksel ailesi, Ruh'un bütün kadınlar ve bütün erkekler için yazdığı senaryolardır. Ruh, bütün kadınları ev hanımı ve çocuk yetiştiren olmaya yönlendirmediği gibi, bütün erkekleri de evin geçimini sağlayan ve karar veren olmaya yönlendirmez. Erkekler ve kadınlar bu rollerin bazılarını ya da hepsini üstlenebilir; ama tamamlayıcıların yaptığı gibi geleneksel aileyi ruhsal çağrıyla evlendirmeyelim. Bu yalnızca kadınların sunabileceklerinin tamamını boğmaya ve erkeğin kilisede ve toplumda kadınların katkısına ve sesine yer açma isteğini ve yeteneğini zayıflatmaya yarar.

Pek çok kadın geleneksel rollerde gelişip çağrısını bunlarda bulabilse de, bütün kadınların böyle olacağını ya da olması gerektiğini varsaymak yalnızca hatalı değil, aynı zamanda Kutsal Kitap'a da aykırıdır. Bazı kadınlar için bu geleneksel roller, Tanrı'nın "bir kadının en yüksek çağrısının kocasının ve çocuklarının yaşamını zenginleştirmek [olduğunu], … kadınların özveri ve itaat göstermesi; [ve] aileleri uğruna kişisel arzularını ve hayallerini bastırması gerektiğini" öğreten senaryoyu yazdığını varsaydıklarında "kölelik boyunduruğu" haline gelir.[722]

Eşimi ana-babalıkta ve hizmette, aynı zamanda iş yaşamında ve kazanç sağlamada yalnızca destekçim olarak değil, ortağım olarak görmenin heyecan verici yanlarından biri, birlikte yolculuğumuzda pek çok çeşitliliğe olanak tanımasıdır. Anne baba olarak geçirdiğimiz yılların çoğunda her ay gelirin

722. Beth Allison Barr, The Making of Biblical Womanhood, bölüm 7.

aslan payını ben kazandım. Şimdi ise eşimin daha çok kazandığı bir noktadayız; bu da kitap yazmamı ve bir diploma daha almak için okumamı mümkün kılarken, ev ve çocuklarla ilgili işlerin daha fazlasını üstlenme ayrıcalığını da yaşadım. Bu gerçekten bir ayrıcalık oldu (gerçi çocuklarım tam olarak katılmayabilir – annelerinin yemekleri her zaman benimkilerden daha popüler). Yine de onlarca yıl boyunca durağan rollerle sınırlı kalmaktansa kesinlikle bu daha dinamik ortaklığı seçerdim.

Aynı zamanda daha geleneksel yaklaşımı seçen çiftlerde yanlış bir şey yoktur. Birçok insan yalnızca daha muhafazakâr bir senaryoyu seçerek belli bir mutluluk bulur. Ama bu düzeni her çift için Tanrı'nın evrensel isteği olarak idealleştirmemeliyiz. Kutsal Kitap'ın bütününe dayanan bir teoloji bu sonuca izin vermez. Hangi genellemeler olursa olsun, bütün annelerin ekmek yapmaya, bütün babaların ise ekmek parası kazanmaya daha uygun olduğu fikrini reddetmeye yetecek kadar istisna vardır. Ancak Kutsal Kitap'ın *gerçekten* öğrettiği şey, bir çiftin karşılıklı iyiliği ve başkalarına en yüksek düzeyde hizmet için birlikte bir ekip olmasının önemidir.

Tanıdığım evli çiftleri düşündüğümde, bazı kadınlar evde kalmayı özlerken, diğerleri bunu düşünmekten bile dehşete düşüyor. Bazıları çocuklarıyla daha çok zaman geçirmeye can atıyor, diğerleri ev dışında daha çok zaman için dua ediyor. Bazıları kariyer hedeflerinden seve seve vazgeçiyor; diğerleri kendi iş alanlarında ilerlemeye kararlı. İdeal bir model yoktur. Bununla birlikte, hangi model benimsenirse benimsensin, Pavlus, kişi yalnız bir ebeveyn değilse, *hem* karıların hem de kocaların ev yaşamına ve çocuklarının yetiştirilmesine katılması gerektiğini ima ediyor gibi görünüyor[723] – gelecek kuşağı yetiştirmek, birleşik güçlerimizi ve fedakârlıklarımızı hak edecek kadar önemli bir görevdir.

723. 1 Timoteos 5:14 çocuk yetiştiren ve evlerini yöneten kadınlardan söz ederken, 1 Timoteos 3:4, 12 evlerini yöneten ve çocuklarını yetiştiren kocalardan söz eder.

16

Kiliseler İçin Pratik Sonuçlar

"Teolojik soru önemli olsa da, kadınların önderlik armağanlarını ve diğer armağanlarını hizmette tam olarak kullanıp kullanmadıklarının asıl belirleyicisi aslında o değildir. Asıl mesele, yarattığımız kültürdür. Cinsiyetten önce armağanı gören bir kültür müyüz? Herkesi fırsatlara davet etmeye istekli miyiz, yoksa bunu hiç düşünmedik mi?" Kadi Cole[724]

Kendi kilisemde cinsiyet hiyerarşisinin öğretisel hatasını fark etmemi sağlayan şeylerden biri, giderek büyüyen bilişsel çelişkimdi. Tanıdığım pek çok kadında açıkça görülen kayda değer, bazen de üstün ruhsal armağanlara rağmen, yalnızca erkekler üst düzey önderliğe atanıyor ve bu yüzden yalnızca onların gerçek ruhsal yetkiyle katkıda bulunmasına izin veriliyordu.

Bu toptan yasağın sözde Kutsal Kitap'a dayalı temelini daha derinlemesine inceledikçe, kadınların dışlanmasını savunmak için kullanılan argümanlardaki fay hatlarını görmeye başladım. Her metni dikkatle elerken, tamamlayıcı çevremin işine geldiği için görmezden gelmiş gibi göründüğü birçok ek metin ve argüman da keşfettim. Erkek-kadın arasındaki yetki ve boyun eğmeyi Kutsal Yazılar'ın bütünleştirici yorumu olarak okumak yerine, çok daha iyi bir şey keşfettim: kilise hizmetinde, evliliklerde, evde ve toplumda da erkek-kadın karşılıklılığını gören, uyum sağlayan ve özgürleştiren bir yorumbilim.

Deneyimime göre birçok kilise, kadınları dışlayan teolojilerinde aynı fay hatlarını görmeye başladı, ama yine de pratik sonuçları yüzünden tutumlarını

724. www.bit.ly/2ZRzaCO

değiştirmekte kendilerini felç olmuş hissediyorlar. Çoğu zaman pragmatizmin saf metin yorumundan daha güçlü bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu yüzden bu bölümde, kilise önderliğine dair cinsiyet bakımından daha kapsayıcı bir teolojiyi yaşamaya ilişkin, daha az teolojik ama çok gerçek pratik kaygıları ele alarak olabildiğince pratik olalım.

Varsayımlarınızı Bırakın

Deneyimime göre çoğu kilise, kadın önderliği konusundaki tutumu ne olursa olsun, erkeklere ulaşmakta ve onları önderliğe yetiştirmekte zorlanabilir. Bu yüzden bazılarının, (daha çok) kadın önderlik etmek ve vaaz vermek üzere görevlendirilirse kilisenin erkekleri çekme ve elde tutma yeteneğini daha da kaybedeceğinden korkması anlaşılır bir şeydir.

Ancak, yaşlanan önderlik ekiplerine sahip kiliselerin yaşlı önderlerin hepsini çıkarmadan daha genç önderler eklemeye çalışması gerektiği gibi, yalnızca erkeklerden oluşan ekipler de benzer şekilde armağanlı erkekleri çıkarmadan armağanlı kadınlar eklemeye çalışmalıdır.

Ayrıca kadın önderlerin her zaman "yumuşak ve duyarlı" bir kişilik tipine sahip olması gerekmez – pek çok kadın (İsa gibi) yumuşak huylu olsa da, pek çoğu da (İsa gibi) güçlü ve yönlendiricidir. Eklenen her kadın önderin kilisenin mesajlarına ve kararlarına yalnızca daha duygusal, işbirlikçi bir boyut katacağını varsaymamalıyız (gerçi pekâlâ katabilirler).

Aynı zamanda erkeklere, daha fazla kadın onların yanında önderlik etmek üzere öne çıktıkça, bunun kesinlikle onların geri çekilmesi için bir çağrı olmadığını öğretmemiz gerekir. İhtiyar olarak birlikte hizmet ettiğim Jen Pedersen'in dediği gibi, "Erkekler edilgen olduğunda, biz kadınların öne çıkması çok kolaydır – ama Tanrı'nın ideali, güçlü erkeklerin ve güçlü kadınların birlikte durmasıdır."

Bir kilise kadınları daha üst düzey hizmetlere dahil edecek şekilde teolojisini değiştirdikten sonra bile, kadınların bu yeni fırsatlara yükselmesi biraz zaman

alabilir. Bunu yalnızca kadınlara bırakmak yerine, kilisenin kadın önderliği konusundaki kültürünü değiştirmeye yönelik adımlar atabiliriz.

Bu bakımdan cinsiyetçi çifte standartları kabul edip bırakmamız gerekebilir. Bu yalnızca kilisede değil, toplumun bütün kesimlerinde geçerlidir. Taylor Swift'in kendi alanında aynı şeye meydan okuma girişimini düşünüyorum: "Müzik endüstrisinde erkekler ve kadınlar için farklı bir sözcük dağarcığı var. Bir erkek bir şey yaparsa bu stratejiktir. Bir kadın aynı şeyi yaparsa bu hesapçılıktır. Bir erkeğin tepki vermesine izin verilir. Bir kadın ise ancak aşırı tepki verebilir."[725]

Kadi Cole, *Developing Female Leaders* adlı kitabında, kilisede önderlik görevlerinde bulunan kadınlarla görüştüğünde, bu kadınların kendi kiliselerinde şunu gözlemlediklerini söyler: "Bir erkekteki tutku, özellikle duygusal yükü ağır önderlik konularında, güçlü, yararlı ve olumlu olarak algılanır. Ama aynı tutku bir kadından geldiğinde öfkeli, zorlayıcı, dik kafalı ve olumsuz görünebilir. Benzer şekilde, açık talimatlar veren ve beklentilerini açıkça söyleyen erkekler iyi önderler olarak görülürken, aynısını yapan kadınlar çoğu zaman otoriter olarak görülür."[726]

Kilisemizin kültürünü iyileştirmenin belki de ilk yolu, mevcut kültürün gerçekte ne olduğunu öğrenmektir – armağanlı ve çağrılmış kadınlara şu gibi derinlemesine sorular sorarak: *Bu kilisede kadın önder olmak nasıl bir duygu? Daha tam olarak görev almanızı engelleyen bir şey varsa, nedir? Bütün bunları nasıl iyileştirebiliriz?* Önderlik eden erkekler bu soruların cevaplarını zaten bildiklerini yanlış biçimde varsayabilir, ama bu kendiliğinden yapılan varsayım tam da sorunun bir parçasıdır. Daha iyi bir ekip olmak ve daha sağlıklı kilise kültürleri kurmak istiyorsak, ilk adım hiçbir şeyi varsaymamak, daha zor sorular sormaktır.[727]

Kendi deneyimimde, stratejik yetenekleri olan kadınları önderlik toplantılarında çoğu zaman şaşırtıcı derecede sessiz buldum. George Surrat

725. www.cbsn.ws/3wNUpSk

726. Kadi Cole, Developing Female Leaders, bölüm 3.

727. Bu esprili parodi, erkeklerin kadınların kendi adlarına konuşmasına izin vermek yerine onlar adına konuştuklarında yaptıkları hatayı gözler önüne seriyor: www.bit.ly/3bKamzu

da benzer bir deneyim anlatır. Onun deneyimi sizin kültürünüzde geçerli olmayabilir, ama paylaşıyorum çünkü kesinlikle benimkiyle örtüşüyor. Yeni ekip üyesine neden bu kadar sessiz olduğunu sorduğunda, kadın şöyle demiş: "Erkekler sürekli birbirinin sözünü kesip birbirinin üstüne konuşurken araya bir söz sokmak çoğu zaman zordu. 'Hem', dedi, 'görüşümün gerçekten gerekli olduğundan emin değilim.'" Surrat buna karşılık bu aşırı nazik önderle iki gözlemini paylaştı: "Birincisi, erkeklerle dolu odalarda size sorulmasını beklerseniz, büyük olasılıkla size hiç sorulmayacak. İyi ya da kötü, sesinizi yükseltmeniz gerekiyor. İkincisi, görüşünüz gerekli olmasaydı masada olmazdınız. Kilisenin sizin katkınıza ihtiyacı var."[728] Bütün bunlar şunu söylemek için: Kadınlar ilk kez ağırlıklı olarak erkeklerden oluşan önderlik ekiplerine davet edildiğinde, gerçekten seslerini yükseltmeye başlamak için kişisel bir cesaretlendirmeye ihtiyaç duyabilirler.

Erkek Önderleri Kadınlarla Yan Yana Önderlik Etmeye Hazırlayın

Surrat'ın bilgeliğinden biraz daha yararlanalım. Hem eşi hem de kızı mükemmel önderler olan, ama aynı zamanda önderlik toplantılarında varlıklarına tahammül edemeyen erkeklerin yol açtığı acıyı da tanıyan Surrat, kadınlarla çalışmaya yeni başlayan erkeklere dört öğüt verir:[729]

Dinleyin: Kadınlar çoğu zaman birçok erkekten daha ince ayrımlı bir iletişim tarzına sahiptir. Tartışmaya bağlamı, duyguyu ve ilişkiyi katma olasılıkları daha yüksektir. Bu daha karmaşık dokuyu bir kenara itmek bir hatadır.

Sözünü kesmeyin: Erkekler, özellikle konuşma duygusal olarak gerginleştiğinde, sık sık birbirlerinin sözünü keser. Bu her zaman kabalık olsa da, birçok kadın önderin tartışmaya katılmasını özellikle zorlaştırır.

Açıklayıcı sorular sorun: Anlamak için soru sormak her zaman yararlıdır, ama erkekler ve kadınlar birlikte önderlik ederken özellikle yararlıdır. Dünyayı farklı algılar ve sonuçlara farklı yollarla varırız. Anlamadığınız bir görüşü bir kenara itmek yerine bağlamını sorun.

728. George Surrat, Why Women Don't Lead in your Church, www.bit.ly/2YgL4FR
729. www.bit.ly/2YgL4FR

Güvenin: Kilisenizde önderlik masasına yeni katılan kadınlar, önderlik edebilecekleri konusunda onlara güvendiğinizi bilmelidir. Onlara korunması gereken küçük ortaklar ya da çocuklar gibi davranmayın. Kadınlara akıllı yetişkinler olarak önderlik etmeleri için güvenin ve bu güveni sözlerinizle ve davranışlarınızla pekiştirin.

Surrat'ın uyardığı gibi, erkeklerin (ve belki kadınların) şovenizm ya da kadın düşmanlığıyla suçlu olacağı zamanlar olabilir. Buna göz yumulmamalı, tersine karşı çıkılmalıdır. Kişi bundan tövbe etmezse önderlik etmemelidir. Surrat şöyle der: "Bu aşırı gelebilir, ama ırkçı birini önderlikte tutar mıydınız? [Başka ırktan insanlara] diğer herkesten farklı davranan, onların önderliğini baltalayan bir önderi hoş görür müydünüz? Bir ırka karşı ayrımcılık yapmak kabul edilemezse, bir cinsiyete karşı ayrımcılık yapmak da kabul edilemez."

Başka zamanlarda sorun, erkek önderlerin alıştıkları şeyi bırakmakta zorlanması olabilir. Konuştuğum, yalnızca erkeklerden oluşan önderlik ekiplerinden sık duyduğum bir itiraz, kadınlar orada olduğunda "odadaki dinamiğin değiştiği"dir. Bu söz, Surrat'ın yazdığı gibi, konuşmanın "yalnızca erkekler varken daha samimi ve verimli" olduğunu ima eder. Oysa gerçek şu ki, bir önderlik ekibinde çeşitli insanlar bulunduğunda konuşmalar biraz daha karmaşık olabilir, ama her zaman çok daha zengin olur; daha geniş bir bakış açısı ve dolayısıyla daha iyi kararlar üretme olasılıkları da çok daha yüksektir.

Kiliseyi Kadınların Hizmetini Kabul Etmeye Yönlendirin

Bir kilisede herhangi bir değişiklik yapmak her zaman biraz önderlik becerisi gerektirir. Bence bir kiliseyi değişimden geçirmenin en önemli yolu, ona Kutsal Yazılar'dan öğretmektir. Kadınların önderlik etmesinin ve vaaz vermesinin önünü açmaya başlamalarına yol açan Kutsal Yazılar'a dayalı ve teolojik bir yolculuğa yalnızca önderlik ekibinin çıkması, bütün kiliseyi de benzer bir yolculuktan geçirmemesi bir hata olur. Umudum, bu kitabın içeriğinin bu tür vaaz dizileri ve küçük grup yolculukları için malzeme sağlamasıdır.

Kutsal Yazılar'ın, İsa'nın ve Ruh'un birlikte kadınların önderlik etmesine ve öğretmesine verdiği değer hakkındaki öğretinin ardından, kiliseyi – belki yavaş yavaş ve azar azar – önderlik eden ve vaaz veren kadınlarla tanıştırmaya başlayın. Kadınların yapabileceği büyük katkılar hakkında insanlara yalnızca öğretmek, bunu onlara göstermeden, yeterli değildir. Birçok insan için görmek inanmaktır. Ancak bir kadının vaaz verdiğini duyduklarında ya da önderlik ettiğini gördüklerinde bunu Kutsal Kitap'a uygun bir norm olarak kabul etmeye başlarlar. Örneğin 1800'lerin Kurtuluş Ordusu kendisini kadın önderliğinde öncü olarak görüyordu. 1929'da kurucu çiftin oğlu Bramwell Booth bunu açıkça dile getirdi:

> Ordu'nun kadınlarının, Batı uluslarında gerçekleştiğini gördüğümüz kadınların genel özgürleşmesinde bir rol oynadıklarına pek şüphe yoktur. Geçmiş yıllarda hor görülen küçük Kurtuluş Ordusu gruplarının başında yürüyen kadınlar, kamuoyunu komuta eden bir kadın, kamu görevine etkin ve yılmadan katılan ve Tanrı'nın lütfuyla sözde aşağı konumunun üstesinden gelen bir kadın görüntüsüne alıştırıyordu. Böylece gerçekten, kadınların Sevgi ve Yaşam Mesajı'nı, onu bir kadının dudaklarından [başka bir yerden] asla almayacak olan kalabalıklara taşıyabilecekleri bir kapı açtığımızı söyleyebiliriz. O kapı bir daha asla kapanmayacak.[730]

Kurtuluş Ordusu'nun yaptığı şeylerden biri, kadınları erkeklerle aynı önderlik makamlarına herkesin önünde atamaktı. Aynısını kilisede de yapmanın değerli bir yanı var. Bazı sıra dışı tamamlayıcı kiliseler, kadınlara erkeklerinkine benzer işlevler vermeye hazırdır – pastörlük önderlik ekiplerinde onların bakış açısını sormak ya da vaaz vermelerine izin vermek gibi – ama yine de aynı işlevlere sahip erkeklerin sahip olduğu Kutsal Kitap'a dayalı makamı ya da çağrıyı tanımazlar. Oysa birinin kilisede önderlik etmesine ya da öğretmesine izin verip Tanrı'nın ona verdiği makamı tanımamak, istemeden de olsa onun katkısını küçültür. Ne de olsa İsa'nın, bize hizmet edenlerden en çok lütfu almamız için öğrettiği yollardan biri, Tanrı'nın onlara verdiği hem lütfu *hem de makamı* onaylamaktır: "Peygamberi

730. Bramwell Booth, Echoes and Memories, s. 172

peygamber olduğu için kabul eden, peygamber ödülü alacak."[731] Önceki kilisemde, tamamlayıcı olmamıza rağmen, kadınların pastörlük rolleri üstlenmesine izin veriyor, ama pastörlük makamlarını resmen tanımıyorduk. Bu, kadınları tümüyle bastırmaktan çok daha iyi olsa da, bunun yine de birçok kadının yaşamındaki lütfu küçültme etkisi yarattığına inanır oldum.

Kurduğumuz kilisede eşimin hizmetinden kişisel bir örnek vereyim. On yılı aşkın vaazlarını ve önderlik katkısını düşündüğümde, şimdi şunu fark ediyorum: Kendisini (yalnızca bir pastörle evli biri olarak değil) kendi başına Tanrı tarafından atanmış bir pastör olarak görseydi, kilisedeki katkısı bakımından büyük olasılıkla daha fazlasına yükselirdi. Onu izleyen ve dinleyen insanlar da aynı şekilde düşünseydi, onun sunduklarından büyük olasılıkla daha da fazlasını alırlardı. Oysa olan şu oldu: Hem o hem de onun hizmetini alanlar, Tanrı'nın onun üzerindeki lütfunun büyük *ama eksik* bir kısmından yararlandı.[732]

Kadın Önderlere ve Vaizlere Yatırım Yapın, Onlara Rehberlik Edin

Gelecekte daha yüksek nitelikli kadın önderler ve vaizler görmek istiyorsak, onları bugünden yetiştirmeye başlamalıyız. Onlarca yıldır kendim de büyük önderler ve vaizler yetiştirmiş biri olarak, onların doğuştan öyle olmadığını, yetiştirildiklerini biliyorum. Benim gibi mevcut önderler potansiyel önderleri fark ettiklerinde, onları adım adım eğitip görevlendirdiğimiz bir gelişim sürecinden geçirirdik.

Ancak tamamlayıcı olduğum yılları düşündüğümde, yetenek avcısı gözlerimde at gözlüğü olduğunu görüyorum: Yetenekli erkekler arıyordum ve şüphesiz birçok yetenekli kadını kaçırdım. *Bunun net sonucu, yıllar sonra kilisemizin denenmiş ve kanıtlanmış erkek önderler ve vaizlerle dolu olması, ama onlarla kıyaslanabilecek çok az kadının bulunmasıydı.* Bu, tamamlayıcı bir kilisede doğrulama yanlılığının kısır döngüsünü sürdürür. Kendimize şunu sorarız:

731. Matta 10:41

732. Bu hikâyeyi onun izniyle paylaşıyorum ve şunu vurgulamalıyım: Bence alçakgönüllülüğünün bir işareti olarak daha fazlasına uzanmadı. Ama dürüst olmalı ve şunu söylemeliyim: Geriye dönüp düşündüğümde, verebileceği daha fazlası vardı.

"Tanrı yetenekli kadınları daha yüksek katkı düzeylerine serbest bırakmamızı isteseydi, neden bu kadar az kadın var?" Oysa Kutsal Ruh aramızdaki bir kadına benzer (ya da üstün) önderlik ve iletişim armağanları vermiş olabilir; ama yalnızca onun erkek kardeşi fark edilmiş, eğitilmiş, ona fırsatlar verilmiş, koçluk yapılmış ve görevlendirilmiştir. Çok geçmeden erkek kardeş ondan çok daha yetenekli görünür. Gerçekte bu, Tanrı'nın değil bizim ayrımcılığımızın ve Tanrı'nın onda gördüğünü görememizin sonucudur.

Kadın hizmetinde çalışan bir arkadaşım var. Bana yıllardır kadınların sırayla diğer kadınlara önderlik ettiklerini ya da vaaz verdiklerini, ama – görebildiği kadarıyla – kilisenin pastörlerinden hiçbir eğitim almadıklarını gördüğünü anlatıyor. Bana şöyle diyor: "Kaçınılmaz olarak bu kadınlar yarım yamalak gelişmiş armağanlarla hizmet ediyor ve kayda değer bir yere varamıyorlardı, tam da eğitilmedikleri için. Eğitimli erkek önderler, eğitimsiz kadın önderlerin topallayarak ilerlemesine göz yumuyordu."

İş dünyasında olağanüstü bir iletişimci olan başka bir arkadaşımı düşünüyorum. Onlarca yıldır vaaz verme arzusu taşımasına rağmen, pastörler "vaiz eğitimine" yalnızca erkekleri, kocası dahil, davet ediyordu. Davet edilmediği için yıkılan arkadaşım, kendini gizlice eğitebilmek için kocasından eğitimi ses kaydına almasını istedi.

Önderlerin bir sonraki düzeye geçmek için rehberliğe ihtiyacı vardır. Kadi Cole'un görüştüğü bir kadın önder şöyle dedi: "Kilisenin beni bir önder olarak geliştirmek için yaptığı en önemli şey, beni zorlayan görevlere yerleştirmesi ve aynı zamanda bütün bu süreçte bana rehberlik etmesiydi. Büyük büyüme dönemlerinde hiçbir zaman kendi başıma bırakılmadım." Bir rehber, rehberlik ettiği kişi için ilişki bakımından ulaşılabilir olmalıdır.

Çoğu zaman işler tam burada bozulur – erkek rehberler, rehberlik ettikleri kadınlarla yüz yüze zaman geçirmekten çekinir. *Billy Graham Kuralı* (ilk savunucularından birinin adıyla) olarak bilinen düşünceye göre, dürüst Hristiyan erkek önderler hiçbir zaman bir kadınla yalnız kalmamalıdır. Billy bu kurala uymuş olabilir, ama İsa'nın böyle bir kural gözetmediğini

belirtmekte yarar var.[733] Elbette hâlâ pratik bilgeliğe ihtiyaç vardır: Rehberlik amaçlı bir öğle yemeği, rehberlik amaçlı bir akşam yemeğinden muhtemelen daha akıllıcadır; bir hizmet yolculuğuna iki kişiyi götürmek, yalnızca bir kişiyi götürmekten daha iyidir; aynı anda iki kişiye rehberlik etmek, yalnızca birine yatırım yapmaktan daha güvenli olabilir. Ama şunu da kabul edelim: Kurallara uymak günahlı arzuyu bastırmaz – yasak bir ilişki yaşamak isteyen biri bunun bir yolunu bulur! Sonuçta, ayartmayı azaltmalarına ve/veya yenmelerine yardım edecek karaktere, bilgeliğe, ruhsal derinliğe ve uygun ilişkisel sınırlara sahip önderler yetiştirmeliyiz. Bir noktada insan, ayartmalardan tümüyle kaçınmadan onlarla bilgece başa çıkabilecek olgunluğu geliştirmelidir.[734]

Çiftlerin Hizmetini Yeniden Düşünün

Tamamlayıcılığın zayıflıklarından biri, Tanrı'ya hizmet eden evli çiftlere herkese aynı kalıbı uygulayan yaklaşımıdır. Temel şablon, bazı durumlarda tek şablon, benim *"Petrus ve karısı" modeli* dediğim şeydir.[735] Bu modelde koca önderdir, karısı ise yardımcıdır. Erkek, elçi Petrus gibi, önde duran bir önder ve/veya vaizdir; karısı ise (bu durumda adı anılmaz) perde arkasında onun hizmetini desteklemekten mutluluk duyar. Bunda yanlış bir şey yok! Pek çok çift için, belki de çoğu için, bu harika işler. Sorun şu ki, hizmetteki bütün çiftler için kesinlikle işlemez. Bence üç olası model daha var.

Bir de "Debora ve Lappidot" modeli var.[736] Bu durumda kadın önde duran önderdir, kocası ise onun baş destekçisidir. Tamamlayıcı çevrelerde bile geniş

733. Örneğin Yuhanna 4:8, İsa ile Samiriyeli kadının yalnız olduğunu açıkça gösterir. İsa bu durumdan kaçınmak yerine (pek çok tamamlayıcı erkeğin yapacağı gibi) bu anı bilerek aramış gibi görünür ve fırsatı onunla yalnızca yüzeysel bir şekilde ilgilenmek için değil, en derin düzeyde bağ kurmak için kullanır.

734. Bu konuya daha kapsamlı bir yanıt için Kadi Cole'un "Developing Female Leaders" kitabındaki "Create a safe environment" bölümünü şiddetle tavsiye ederim. Cole ayrıca iş yerinde ve kilisede cinsel taciz ve uygunsuz ilişkiler konusunu da ele alır.

735. Petrus'un karısı Petrus'a yalnızca destek vermiş, kendine ait önde duran bir hizmeti olmamış gibi görünüyor. İsa hizmetinin başlarında Petrus'un evinde Petrus'un kayınvalidesini iyileştirdi. (Luka 4:38-40) Diğer elçilerin de hepsinin olmasa bile çoğunun evli olduğunu varsayıyoruz. Ama Petrus'un karısından, onlarca yıl sonra Petrus'la birlikte onun hizmet yolculuklarında Avrupa'ya gittiği zamana kadar söz edilmez (1 Korintliler 9:5) – belki çocukları artık büyümüştü ve daha çok yolculuk yapmakta serbestti.

736. Bkz. Hakimler 4:4.

etki alanı olan kamusal hizmetlere çağrılmış pek çok kadın vardır; kocaları ise, belki perde arkasındaki işlerde daha yetenekli oldukları için, eşlerini Tanrı için yaptıkları işte desteklemekten gurur duyarlar.

Bir de "Priskila ile Akvila" modeli var. Bu durumda kadın ve koca birlikte çalışarak önderlik armağanlarını birleştirirler – Kutsal Kitap'taki bu çiftin ticarette, ev yönetiminde ve kilise önderliğinde ortaklık kurmasına çok benzer şekilde. Kendi evliliğimde olanı en iyi anlatan model budur. Ayrı bir çağrının peşinden gitmektense hizmette benimle ekip olmayı tercih eden biriyle evliyim. O, önderlik armağanlarını seve seve benimkilerle birleştiriyor. Ben de aynı sevinçle karşılık veriyorum.

"Ester ile Ahaşveroş"[737] *modelini de unutmayalım.* Kraliçe Ester kocasının bazı önderlik girişimlerini desteklemiş olsa da, önderlik yeteneğini farklı fırsatlara ve alanlara odakladı ve bunu yaparken onun desteğini istedi ve aldı. Priskila ile Akvila'da olduğu gibi, bu tür bir hizmetteki evlilik de iki kamusal önderlik armağanını içerir; yalnız bu durumda iki farklı yapıya önderlik ederler.

Gördüğümüz gibi, evli çiftlerin hizmette yer alması için pek çok olası biçim vardır. Ne yazık ki evliliğe hiyerarşik bakış yalnızca ilk evlilik modelini ("Petrus ve karısı modeli") destekler ve farklı yaratılmış binlerce çiftin üzerine bir şüphe ve kaygı gölgesi düşürür. Buna karşılık karşılıklılığı savunan bir vizyon her modele yer açar ve her modeli kutlar.

Hizmetteki evliliklere dair bu model çeşitliliği, cinsiyet bakımından kapsayıcı kilise önderlik ekiplerinin de temeli olabilir.

737. Ahaşveroş Tanrı yolunda bir adam örneği olmasa ve evlilikleri eşit olmasa da, bugün Tanrı yolundaki evliliklerde örnek alınabilecek bir şey yaptığı anlaşılıyor: Kendisi kendi girişimlerinin peşinden giderken, karılarının (önce Vaşti'nin, sonra Ester'in) kendi girişimlerinin peşinden gitmelerine izin verdi – Vaşti kadınlar için bir şölen düzenledi, Ester ise yasalar yazdı. Yalnızca en seçkin kesime tanınan bu evlilik düzeni antik dünyada o kadar nadirdi ki, Kutsal Yazılar'daki tek örneği budur. Kadınların giderek erkeklerle zihinsel ve toplumsal açıdan eşit olduğu pek çok modern kültürde, evlilik ortaklarının dinamik bir ortaklık içinde kalırken farklı hedeflerin, kariyerlerin ya da hizmetlerin peşinden gitmeleri daha mümkündür.

Kadın ve Erkeklerden Oluşan Ekipler

Erkek-kadın karşılıklılığını onaylayan bir kilisede hiçbir iki önderlik ekibi tam olarak aynı olmayacaktır, çünkü her ekip o kilisede mevcut olan önderlik armağanlarının farklı bir bileşiminden oluşacaktır. Yine de bir ekipte hizmet edebilecek farklı türden insanları belirleyebiliriz:

- *Bir ya da iki Lidya veya Timoteos olabilir.* Bunlar önderlik armağanları olan bekâr kadınlar ve bekâr erkeklerdir. Yeni Antlaşma bekârlara ve evlilere eşit çağrı verdiği için, kişinin medeni durumu kimseyi önderlikten men etmemelidir. Hatta Pavlus, bekâr insanların kiliseye kendine özgü bir odaklanmayla yatırım yapabileceğini ima eder.[738]
- *Bir ya da iki Priskila ile Akvila çifti olabilir.* Bunlar ikisinin de aynı önderlik çağrısına sahip olduğu ve ikisinin de ekipte bulunduğu çiftlerdir.
- *Bir ya da iki Petrus veya Ahaşveroş olabilir.* Bunlar önderlik armağanları olan evli erkeklerdir; karıları ya daha destekleyici rolleri tercih eder ya da önderlik armağanlarını tümüyle başka bir yerde kullanmaktadır ve bu yüzden önderlik ekibi için uygun değildir. Bence bu kadınların sınırlı gönüllü kapasitesini, onları saatlerce süren toplantılarda oturtarak ve belki istekleri, kapasiteleri ya da mizaçları olmayan taleplerde bulunarak tüketmek haksızlık olur; oysa kilisede ya da kilisenin ötesinde, istekleri, kapasiteleri ve mizaçları *gerçekten* olan biçimlerde hizmet ederek büyük olasılıkla daha çok sevinç bulurlar.
- Benzer şekilde, *bir ya da iki Debora veya Ester olabilir.* Bunlar önderlik armağanları olan evli kadınlardır; kocaları ya daha destekleyici rolleri tercih eder ya da önderlik armağanlarını tümüyle başka bir yerde kullanmaktadır ve bu yüzden önderlik ekibinde değildir.

Kadın ve erkeklerden oluşan önderlik ekipleri kuran, karşılıklılığı benimseyen kiliseler, bu tür insanları bir araya getirmenin pek çok yolunu deneyebilir. Bu cinsiyet bakımından kapsayıcı önderlik modelinde gördüğüm başlıca zorluk, Petrus'un karısıyla ve Debora'nın kocasıyla ilgilenmek ve onları bağlantıda

738. 1 Korintliler 7:32-34

tutmaktır. Kendilerinden önderlik istenmese de bu eşleri dahil tutmanın bir yolu, pastörlük ekibinin ilişkisel bağ kurma yönleridir. Onları bir eğlence gününe, özel bir akşam yemeğine ya da kilise için yoğun bir dua zamanına getirmek, onları çemberin dışında değil içinde tutmakta çok yol aldıracaktır.

Elbette her önderlik ekibi yapılanmasının hem güçlü yanları hem de bazı olası zayıflıkları vardır. Yalnızca "Petrus"lardan oluşan tamamlayıcı bir model gibi basit ama potansiyel olarak kısır bir yapıyı seçmek yerine, çeşitliliğin karmaşıklıklarını kucaklamak ve her önderlik ekibini kendine özgü döneminde kendine özgü bir uygulama bulmaya yönlendirecek olan bilgelik Ruhu'na güvenmek çok daha iyidir.

Başka Kiliselerden Öğrenin

Birçok kilise önderlik ekibi öğretisini tamamlayıcılıktan karşılıklılığa değiştirdi ya da değiştirmeyi düşünüyor. Ama bu nasıl yapılmalı? Kilise önderliğindeki yıllarım boyunca iki kez bir kilisenin teolojisinde resmi bir değişiklik yapılmasında yer aldım. Zor yoldan öğrendiğim şey, teolojiyi doğru oturtmanın bir şey, bütün bir kiliseyi buna katmanın ise başka bir şey olduğudur. İşte bu noktada, geçişi zaten yapmış olan başka kiliselerden öğrenmek çok önemli hale gelir. Dr. Rob Dixon ve April Fiet'e, bu iyileştirmeyi zaten yapmış kiliselerle yaptıkları odaklı görüşmelere dayanarak erkek-kadın karşılıklılığına geçiş yapan kiliseler için bir yol haritası oluşturdukları için minnettarım.[739]

Örneğin Teksas'ın Dallas kentindeki tanınmış bir kilise olan Bent Tree Bible Fellowship'ten öğrenebiliriz. Başta erkek-kadın karşılıklılığına direnmiş olsalar da, Tanrı'nın kendilerine değişim için iki katalizör göndermiş olabileceğini ayırt ettiler – aralarında daha iyi bir teoloji öneren güvenilir bir önder-teolog ve kadınları üst önderlik ekibinden dışlamalarıyla giderek daha çok çelişir görünen, uzun süredir benimsenen paylaşılan önderlik değeri. Bent Tree'nin yalnızca erkeklerden oluşan ihtiyarlar kurulu, bütün bir yıl boyunca ilgili metinleri inceledi ve notlarını karşılaştırmak için dönem dönem

739. www.bit.ly/3nECNFR

bir araya geldi. Okudukları kitaplara başvurdular. Sonunda bulgularını paylaşmak için toplandıklarında, grup Kutsal Yazılar'ı incelemeleri ve Ruh'un kilise için yönlendirmesine dair sezgileri konusunda oy birliği içindeydi: Artık kilisenin hiçbir makamı kadınlara kapalı olmamalıydı.

Ardından bu öğretisel değişikliği şeffaf bir şekilde ve aceleye getirmeden cemaatle paylaştılar. Bunu birçok yoldan yaptılar: ihtiyarlar kurulunun açıklamaları; bir vaaz;[740] hazırladıkları teolojik bir makale; ve en önemlisi, kilisedeki kişilerin sorularını yanıtlamak ya da dile getirdikleri kaygıları ele almak için birçok fırsatta kendilerini ulaşılabilir kılmak. Bu konuşmayı karşı çıkan ya da kendini güvensiz hisseden kilise üyeleriyle ulaşılabilir, sevgi dolu, sabırlı ve pastörlüğe yakışır bir şekilde yürütmenin ne kadar önemli olduğunu öğrendiler.

Geçiş yapan kiliseler aynı hikâyeyi anlatıyor: Cemaatin büyük çoğunluğu değişime uyum sağlasa da, birkaç kişi bu öğretisel düzeltmeyi kabul edemiyor. Bu kaçınılmazdır; yine de biz kilise önderleri, bizimle olan herkesin bizimle kalması için dua etmeli ve onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Bu geçiş bir yolculuğun sonu değildir. Bir yolculuğun başlangıcıdır. Öğretisel değişikliği yaptıktan sonra Tanrı'ya şükretme ve derin bir nefes alma zamanıdır; sonra da bir topluluk olarak ve önderler olarak, kadınlar ve erkekler olarak gerçekten ortaklık kurmanın yeni yollarını ayırt ederken yapısal ve kültürel değişimleri uygulamaya başlama zamanıdır – bütün bunlar, Müjde'nin kilisemizde ve kilisemiz aracılığıyla daha büyük ölçüde ilerleyebilmesi için.

740. Aşağı kaydırın ve bu vaazı buradan dinleyin: www.bit.ly/3xbsb4h

17

Halk Ataerkilliğe Karşı

"Erkeklerin Tanrı'nın yetkisini taşıdığına dair bu anlatı korkutucu ve Hristiyanca değil." Beth Allison Barr[741]

"Kırk yıllık pastörlük deneyimime göre, kilise yaşamında kadınların önderliği onaylandığında her şey daha iyi olur." Kevin Giles[742]

Geçenlerde bir sabah eşim, erkeklerin kadınları nasıl gördüğünün (ve kadınların kendilerini nasıl gördüğünün) bu kitabın en büyük fikri olduğunu görmeme yardım etti. Sohbeti ben başlattım: "Tamamlayıcı kiliseler neyi kaçırdıklarının farkına varmadan yürüyüşlerini sürdürüyor, çünkü tamamlayıcılığın kendilerine tıpatıp uyduğu, kendilerini son derece destekleyen eşleri olan yeterince armağanlı erkek var. Sorun şu ki bu durum, kendi başına önder olan ve kadın, çocuk, idari işler ve danışmanlık hizmetlerinin çok ötesinde sunacak daha pek çok şeyle dolup taşan o eşleri ve bekâr kadınları çoğu zaman kısıtlıyor ya da dışarıda bırakıyor."

Eşim başını iki yana salladı. "Hayır, sorun bu değil. Yani, asıl sorun bu değil" diye açıkladı:

Asıl sorun, tamamlayıcı teolojinin ve uygulamanın erkekleri kadınları nasıl görmeye alıştırdığı ve – belki daha da üzücüsü – kadınları kendilerini nasıl görmeye alıştırdığıdır. Ne kadar ince olursa olsun, verilen mesaj, kadının bir şekilde erkekten daha aşağı olduğu ve dolayısıyla sunacak daha az şeyi olduğudur. Bu bilinçaltı zihniyet yerleştiği sürece, erkekler kadınlara karşı ne

741. The New Yorker'daki söyleşi, 25 Temmuz 2021. Kaynak: www.bit.ly/2YjaG4Z
742. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, bölüm 8

kadar iyi niyetli ve "onurlandırıcı" olursa olsun, erkeklerin kadınlarla ilişki kurma biçiminde ve kadınların erkeklerin kendileriyle ilişki kurmasına izin verme biçiminde en iyi ihtimalle bir babacanlık (paternalizm), en kötü ihtimalle bir üstünlük alt tonu kaçınılmaz olacaktır.

Eşim bunu bilecek kişidir – Mesih'i izlediği tüm yaşamı boyunca kendini tamamlayıcı kiliselere adamıştır. Dikkat çekici olan şu ki, kendini ciddi biçimde haksızlığa uğramış hissetmeyecek bir mizaca, fırsatlara ve özgüvene sahipti. Yine de konunun özünü tam olarak yakalıyor: *sorun teolojidir*. Bir kilisenin teolojisi, sandığımız gibi, Google Drive'da bir yerlerde saklanan, hiç açılmamış bir Kutsal Kitap argümanları belgesi değildir. Ondan çok daha yakın bir şeydir: Teoloji bizim algımız, bakışımız ve gerçekliği görme biçimimizdir. Dolayısıyla kadınlara ilişkin bir teoloji, kadınları görmemizin temel biçimidir.

Gerçekten de tamamlayıcı teolojiyi bırakmamın ana etkisi, kadınlara ilişkin algımdaki ince ama inkâr edilemez değişim oldu. Basitçe söylemek gerekirse: *Kadınlarda eskisinden daha fazlasını görüyorum*. Yavaş ama emin adımlarla Tanrı merhametiyle gözlerimdeki mertekleri çıkarıyor. Artık, kesinlikle eskisinden çok daha fazla, kadınların evde, kilisede ve toplumda sunacak ne kadar çok şeyi olduğunu fark ediyorum – fikirler, bakış açıları, ayırt etme yeteneği, ifade gücü, yön gösterme. Onlarda ne kadar çok şey görürsem, Tanrı'nın Adem'e (ve oğullarına) söylediği sözlerin ağırlığını ve inandırıcılığını o kadar çok hissediyorum: "[Erkeklerin] yalnız kalması iyi değil."

Cam Tavanlar ve Yaldızlı Kafesler

Tanrı'nın, yürek parçalayan hikâyelerini bana anlatan ne kadar çok insanı yoluma çıkarmaya devam ettiğine hayret ediyorum. Bunların hiçbirini ben aramadım – sanki onlar beni arayıp buluyor!

Olgun ve armağanlı bir imanlı kadın, Tanrı'nın kendisini bir kilisede önderlik etmeye ve vaaz vermeye hazırlanmak üzere çağırdığını hissettiği ruhsal deneyimlerini kilise önderleriyle nasıl saf bir içtenlikle paylaştığını anlatıyor;

ama duyduğu yanıt şu olmuş: Eğer erkek olsaydı, çağrı duygusu meşru bir şey olarak takdir edilirdi, ama erkek olmadığı için bu çağrının başka bir yöne çevrilmesi gerekir. O zamandan beri o kiliseden ayrılmış ve başarıyla yeni bir kilise kurmuş.

Hâlâ kararlı bir tamamlayıcı olan başka bir kadın, onlarca yıl kocasına boyun eğmek için kendini zorladıktan sonra kendi sesine erişimini neredeyse yitirmiş durumda; bunun sonucunda evliliği de tehlikeli bir noktada. Bu evlilikte kendi benliğini nasıl yeniden kazanabileceğini merak ediyor.

Pastör bir arkadaşım, eşinin onlarca yıl kiliselerinin önderliğine yardım ettikten sonra şimdi büyük bir şevkle kendini iş dünyasına verdiğini ve kiliseye hizmet etmek için çok az isteği kaldığını anlatıyor – eşi, orada armağanlarına saygı duyulduğunu ve erkeklerin ona eşitleri gibi davrandığını söylüyor.

Armağanlı bir önder olan bir başka kadın arkadaşım, tüm hayatı boyunca kiliselerde çalıştıktan sonra nihayet kadınları eşit gören bir kiliseye katıldı. Bana, hayatında ilk kez, başkalarının stratejik fikirlerini cinsiyeti yüzünden göz ardı edip etmediklerini merak etmediğini, inançlarının ve vizyonunun gücü yüzünden bir tür İzebel olarak algılanmaktan da korkmadığını söylüyor.

Birkaç yıl önce, kilise önderleri için düzenlenen üç günlük bir konferansın ardından başarılı bir kadın önder bana içini açıyor: Konferansın her gününde kendini giderek daha küçük hissetmiş ve Tanrı'nın Egemenliği için daha az hevesli olmuş. İlk başta savunmaya geçiyorum, ama sonra o, Hristiyan önderliğinin bir erkek işi olduğunun kendisine ince ve pek de ince olmayan yollarla nasıl iletildiğini tek tek gösteriyor. Sadece dinlemeye çalışıyorum ve sonunda onu duyuyorum – yalnızca sözlerini değil, o sözlerin altında yatan derin hayal kırıklığını ve yarayı da.

Daha yakın zamanda, katıldığım bir pastörler konferansında hizmette kadınlar konulu bir atölyeye katılmayı seçtim. Kadınların birbiri ardına, armağanlarını erkek egemen ortamlarda Tanrı'ya hizmet etmek için kullanmaya çalışmanın ıstırabını dile getirmelerini dinledim. "Tanrı

tarafından çağrıldım – ama bu çağrıyı tekrar tekrar sorgulamak zorunda bırakılıyorum. Oysa erkek kardeşlerim çağrılarından şüphe etmeye asla yöneltilmiyor." Bir başkası çifte standarttan yakınıyor: "Önderlikteki pek çok erkek aslında saldırgan olmakla suçlu, ama erkek oldukları için herkes buna katlanıyor. Oysa bir kadın yalnızca kendinden emin olsa bile, günah işlediği varsayılıyor."

Bunlara, kilisedeki erkek önderlere başvurduklarını, ama bu önderlerin tüm karizmalarına ve hizmetteki başarılarına rağmen kaygılarını gerçekten duyamıyor göründüklerini anlatan kadınların hikâyelerini de ekleyin. Dikkat çekici bir şekilde, bazıları hayatlarındaki erkeklerden – kocalarından, babalarından, oğullarından – kendileri adına konuşmalarını istemeyi daha etkili bulmuş. Nitekim bir arkadaşım bugün bana, eşini ve kızını kilisesinde etkin tutmakta yaşadığı zorluk hakkında e-posta gönderiyor. Armağanlı kadınlar olarak ona, kendi kiliselerinde görülmediklerini hissettiklerini söylüyorlar ve o da onları aksine ikna edemiyor gibi görünüyor.

Şunu unutmayın: Bunları benimle paylaşacak kadar cesur kadınlardan rastlantıyla duyduğum bu hikâyelerin hepsi *ılımlı* tamamlayıcı ortamlarda yaşandı.

Yaşadığım şehirde güneydoğu rüzgârı uğuldar, bazen haftalarca sürer. Bunun sonucunda pek çok ağaç kalıcı olarak kuzeybatı yönüne eğilmiştir. Onlarca yıllık kilise yaşamımda, bir kilisenin "teolojisinin" – kilit bir konudaki inanç sisteminin ve Kutsal Yazılar'ı yorumlama biçiminin – kilisenin tutumlarını, varsayımlarını ve uygulamalarını her şeyden daha çok biçimlendirdiğini fark ettim. Tamamlayıcılık da böyle bir rüzgârdır – bu hâkim rüzgârın içinde yaşamış bir kadın, ona yeterince uzun süre maruz kaldığında büyük olasılıkla eğilir: hizmet potansiyeli kısıtlanır, kişisel esenliği tehlikeye girer. (Hayır, abartmıyorum – bunu gösteren somut veriler var.[743])

743. Son on beş yılın anketlerine dayanan ve yaş ortalaması 47 olan 2.234 kadını kapsayan bir araştırma, tamamlayıcı kiliselere giden kadınların kapsayıcı kiliselere gidenlere kıyasla daha fazla sağlık sorunu yaşadığını doğrulamaktadır. (Patricia Holman ve Amy Burdette, "When Religion Hurts: Structural Sexism and Health in Religious Congregations," *American Sociological Review*, 2021, Vol. 86 (2): 234–55.)

Geriye dönüp baktığımda, kadınları Mesih'e hizmet etmelerinde sınırlayacak bir şey yaptığımı ya da söylediğimi hiç düşünmemiştim – ta ki kendimi çocuklarımın hizmetteki geleceğini düşünürken yakalayana dek. Onları dilediği gibi yönlendirmesi için Tanrı'ya güvenirken, oğullarımın bir gün pastör olmalarını ve kiliselerde öğretmek ve önderlik etmek için başkalarıyla birlikte çalışmanın heyecanını tatmalarını umduğumu fark ettim. Sonra erkek kardeşleriyle birlikte oynayan biricik kızım Ivy'ye baktım ve *onun böyle bir erkekle evlenmesini* umdum.

O anda, pek çok kadının karşılaştığı cam tavanların, kadınları yerlerinde tutmaya kararlı, entrika peşindeki ataerkillik mimarları tarafından nadiren inşa edildiği aklıma dank etti. Hayır, bu tavanlar cinsiyete ilişkin teolojimizden son derece incelikle inşa ediliyor. İşte oradaydım: armağanlı bir kızın üzerine titreyen babası olarak, onun potansiyeline ve Tanrı'nın halkına katkısına görünmez ama aşılmaz sınırlar koyuyordum. Hepsi de ancak doğru erkekle evlenerek erkek kardeşleriyle aynı düzeyde katkıda bulunabileceğine inandığım için.

"Durdur Bunu!"

Bu kitabın son bölümlerini yazarken, şehrimdeki bir kilisenin kadınlı erkekli önderlik ekibine katıldım. Burada o ekipteki kadınları "görme" ve (aynı derecede önemli olarak) "duyma" ruhsal disiplinini uygulamaya çalışıyorum. Yakın zamanda yapılan bir önderlik toplantısında, bu kitabın son kısımlarını yazmanın bir kamyonu yokuş yukarı çekmek gibi geldiğini anlatıyordum: "Devam ediyorum" dedim, "çünkü bunun durmasını istiyorum!" "Bu" derken, kitap yazmanın yorucu, zaman alıcı ve duygusal açıdan zorlayıcı emeğini kastediyordum.

Bunun üzerine ekipteki kadınlardan biri "Durdur bunu!" dedi ve bu kısa emri peygamberlik ağırlığıyla iki kez daha tekrarladı. Biraz şaşırdım, sonra ne demek istediğini kavradım: "Hristiyanların ve kiliselerin kadınları bu şekilde görmesini ve onlara bu şekilde davranmasını durdur!" Yalvarışında neredeyse gökten gönderilmiş gibi gelen bir içtenlik vardı. Bu kitabı tamamlayabilmek için dayanma gücü dileyerek dua ettikçe, Kutsal Ruh onun sözlerini aklıma

getirip duruyor: "Durdur bunu! Durdur bunu!" Bu kitap, bu yöndeki küçük katkımdır.

Peki tam olarak durması gereken nedir?

Tamamlayıcılık, konuyu bütün Kutsal Kitap'ı göz önünde tutan düzgün bir yorum açısından hedefi ıskalasa bile, gerçekten bu kadar zararlı mı diye merak edebiliriz. Hepimiz pek çok insana yardım eden tamamlayıcı kiliseler tanımıyor muyuz? Belki biz de böyle bir kilisedeyiz. Uzun yıllar tamamlayıcı bir önder olmuş biri olarak, tamamlayıcılığın bir maya olarak her somuna (her kiliseye) aynı ölçüde işlemediğini ilk elden biliyorum. Önderliğine yardım ettiğim kilise gibi ılımlı tamamlayıcı kiliseler, kadınları dışlayan öğretiyi kadınları özgür bırakan öğretiyle, kadınların çoğu kendini gerçekten onurlandırılmış hissedecek şekilde birleştirmek için ellerinden geleni yapar. Hiçbir kilise kusursuz değildir ve Tanrı kusurlu kiliseleri bile harika işler yapmak için kullanmaya tamamen muktedirdir. Yine de, en ılımlı tamamlayıcı kiliselerde bile olumsuz yanların ortaya çıktığını görecek kadar uzun zamandır bu işin içindeyim.

Tamamlayıcılık cinsiyetçi tutumları çok kolay gizler. Cinsiyetçilik, ister düşmanca (ve kadın düşmanı) ister "iyi niyetli" (ve dolayısıyla babacan) olsun, bir erkeğin bir kadını gerçekten dinleme yeteneğini zayıflatır. ABD Jimnastik Federasyonu doktoru olan istismarcısı Larry Nassar'a yönelik suçlamalarını kamuoyu önünde dile getiren pek çok mağdurun ilki olan Rachael Denhollander, bağlı olduğu Güney Baptist mezhebine şunları söyledi: "Kadının sahip olması gereken sessiz ve boyun eğen alan üzerine yüzlerce, kelimenin tam anlamıyla yüzlerce vaaz duymuş olmamın çok şey anlattığını düşünüyorum. Bir kadının sesine nasıl değer verileceğine dair tek bir vaaz bile duymadım."[744]

Güney Afrika'daki beyaz kiliseler, ancak Apartheid'ın sahte öğretisinden tövbe ettikten sonra ırkçı tutumlardan tövbe etmeye başlayabildiler. Kendi kültürümde Hristiyan olmayan pek çok erkek günahlı, şoven tutumlarını

744. Kaynak: www.bit.ly/3COpaJc

itiraf ederken, pek çok Hristiyan erkeğin yalnızca tamamlayıcı teolojilerinin arkasına saklanmasını üzücü buluyorum.

Tamamlayıcılık tek beyinli bir kilise yaratır. Kilise, kadınları üst düzey önderlik ekiplerinden ve vaaz ekiplerinden dışlayarak kendi kör noktalarını garanti altına alır – karar almasında, pastoral yaklaşımında, Kutsal Yazılar'ı yorumlamasında ve hem erkeklere hem kadınlara yönelik hizmetinde beynin iki yarısını birden kullanamaz. Alan Hirsch şöyle diyor: "Kilise hizmetinde ve önderliğinde erkek egemenliğini dengelemenin tam zamanı. Bunu yapmazsak, şu anda elde ettiğimiz (bir ölçüde tek beyinli) sonuçların aynısını almaya devam etmeyi bekleyebiliriz."[745]

İşte tamamlayıcı kiliselerin büyük ironisi budur: Erkeklerle kadınların birbirini tamamlamasını savunduğunu iddia etse de, aslında kiliseyi yönlendiren ve eğiten iki ana rolü – vaaz ve pastoral önderlik rollerini – yalnızca erkeklere ayırır ve böylece bizi kadınların sesinden ve onların çok ihtiyaç duyulan bakış açılarından koparır. Ilımlı tamamlayıcı kiliseler hiç değilse kadınları önderlik toplantılarına ve kürsüye davet ederek bunu hafifletmeye çalışır – ama aynı zamanda, benim anladığım kadarıyla, onlara gerçekten söz alabilecekleri kadar yetki tanımazlar.

Tamamlayıcılık, kenara itilmiş bazı armağanlı ve çağrılmış kadınlara büyük acı verir. Hep aynı hikâyeyi duyuyorum: çağrılmış ya da armağanlı kadınların göz ardı edildiği ya da erkekler lehine hiç çekinmeden kenara itildiği hikâyesini. İşleri daha da kötüleştiren şey, tamamlayıcılığın içinde yerleşik bir gaslighting (kişiyi kendi algısından şüphe ettirme) mekanizması bulunmasıdır: Önderlik etmek ya da vaaz vermek isteyen kadını, en başta bu yersiz, hatta günahlı arzuyu taşıdığı için azarlar. Kadın bu suçlamayı kabul ederse, bu kez kendini suçlamaya başlar. *Tanrı'nın görünüşe göre yasakladığı bir şeyi istediğime göre bende bir sorun olmalı.* Armağanlı bir kadın arkadaşım bana şöyle diyor: "Genç bir kadınken, Tanrı'nın beni halkına önderlik etmeye çağırdığını duydum – ama Tanrı'yı yanlış duyduğum söylenince, Tanrı'nın sesini ayırt etme yeteneğime tamamen güvenmez oldum."

745. Alan Hirsch ve Dave Ferguson, On the Verge, bölüm 3.

Peki bu hükmü reddeden ve artık meşru bir haksızlık duygusu taşıyan kadınlar nasıl karşılık vermeli? Acıyı içlerine gömüp hizmet etmeyi mi sürdürmeliler? Seslerini yükseltip olası alaylarla ya da daha fazla gaslighting ile mi yüzleşmeliler? Yoksa kiliseden ayrılıp başka bir kilise mi aramalılar? Üç seçeneğin üçü de inanılmaz derecede acı verici.

Göz ardı edilen kadının acısı – korku, öfke, hayal kırıklığı – keskin biçimde hissedilebilir, ama çoğu zaman kilise, Tanrı'nın armağanı olan armağanlı bir insan yalnızca cinsiyeti yüzünden kenara itildiğinde ödediği bedelden tamamen habersizdir. Yalnızca iş dünyasında değil, kilisede de daha az yetkin insanlar cinsiyetleri yüzünden başkalarının önüne geçirildiğinde, bunun bedeli vasatlıktır.

Tamamlayıcılık, bir kadının önderlik potansiyelinin bastırılmasına katkıda bulunur. Bu konuda önderlik danışmanı Kadi Cole'dan alıntı yapıyorum:

Sadık, olgun kadınlarınız varsa ve bu kadınlar önderliğin bazı unsurlarını – her ne olursa olsun, ister bir gönüllü ekibini yönetmek, ister bir Pazar okulu sınıfına ders vermek, ister bir tür resmî önderlik rolü olsun – üstlenmeye hazırsa ve üstlenmeleri gerekiyorsa, bu Hristiyan, Tanrı yolunda yürüyen kadınların yetkiyi gasp edip etmediklerini düşünmeye ne kadar çok enerji ve çaba harcadıklarını öğrenince [erkekler] şaşırabilirler. Tanrı yolunda yürüyen kadınlar, büyük olasılıkla bir yerlerde altında kalmaları gereken bir çizgi olduğu konusunda çok hassastır. Sorun şu ki, bu çizgi diyelim yedideyse [erkekler için ise ondaysa], Tanrı yolunda yürüyen kadınların çoğu, yanlışlıkla [çizgiyi aşmamak] için dört civarında yaşayacaktır.[746]

Cole'un buradaki görüşünü çok açıklayıcı buldum. Önderlik ettiğim ılımlı tamamlayıcı kiliselerde, neden bu kadar çok erkeğin önder olarak anlaşılır biçimde yükseldiğini, belirli bir alanda önderlik etmeye teşvik edilen kadınların ise çoğu zaman yalnızca vasat bir düzeye çıkabildiğini merak ederdim. Bir cam tavan, yani cinsiyete özgü bir sınırlama çizgisi olduğunda, ona yakın bir yere bile çok az kadın varır – sorun yalnızca bir cam tavanın var olması değildir; sorun, cam tavanın yapışkan bir zemin yaratmasıdır.

746. www.bit.ly/3wvNjlD

Tamamlayıcılık, kadınların seslerinin susturulmasına katkıda bulunur. Adam Galinski, *How to Speak Up for Yourself* [747] başlıklı TED konuşmasında, sesini yükseltme cesaretinin birkaç ön koşul gerektirdiğini söyler: sesini yükseltmenin doğru olduğuna dair ahlaki kanaat, topluluk desteği, bunu yapacak güç ya da platform ve cezalandırılma korkusundan özgür olmak.

Kilisedeki pek çok kadının tamamlayıcı kiliselerde kendini bu kadar susturulmuş ya da duyulmamış hissetmesinin nedeni budur: Kadının boyun eğmesi ve sessizliği öğretisi, sesini yükseltmenin doğru olup olmadığından bile şüphe etmelerine yol açar; bu nedenle topluluk da onları bunu yapmaya desteklemez; seslerini yükseltmeleri için onlara hiçbir platform ya da güç verilmez; ve seslerini yükselttiklerinde de, boyun eğmeyen tutumları ya da cinsiyetlerine uygun çizgiyi aştıkları için eleştirilmenin sonuçlarıyla yüzleşirler.

Kadınların Pazar günü vaaz vermesine izin veren az sayıdaki tamamlayıcı kilisede, bu kadınlara öğretmeleri, ama "yetkiyle öğretmemeleri" söylenir (1 Timoteos 2:12'yi yanlış yorumlamalarına dayanarak). Ama bu, vaaz verirken herhangi bir anda fazla kanaatle konuşabileceğini ya da belki öğretiye ilişkin herhangi bir ifadeye sürçebileceğini ve böylece günah işleyebileceğini düşünen pek çok kadın vaizin yüreğine dehşet salar.

Tamamlayıcılığın kurucu üyelerinden Mary Kassian, John Piper'ın web sitesinde *Women Teaching Men—How Far Is Too Far?*[748] başlıklı bir makale yazdı. Kadınların ona sık sık Pazar sabahı ya da Pazar veya Çarşamba akşamı vaaz verip veremeyeceklerini sorduklarını söylüyor. Ve tanıklıklarını paylaşıp paylaşamayacaklarını. Ya da karma bir Kutsal Kitap çalışmasında veya dinsel bir konferansta karma bir dinleyici kitlesine konuşup konuşamayacaklarını. Ya da erkeklerin bulunduğu bir seminerde veya bir ilahiyat okulunda ders verip veremeyeceklerini. Ya da bir dua toplantısına önderlik edip edemeyeceklerini. Ya da erkeklere özel olarak rehberlik edip edemeyeceklerini. Ya da televizyonda veya radyoda vaaz verip veremeyeceklerini. Ya da makaleler ve kitaplar aracılığıyla erkeklere öğretip öğretemeyeceklerini. Şöyle yanıt veriyor: "[B]enim – öğretme ruhsal

747. www.bit.ly/3k7dsSF. Beni bu konuşmaya yönlendirdiği için William Witt'e teşekkür ederim.
748. www.bit.ly/3fxTcKC

armağanına sahip bir kadın olarak – kilisede erkeğin başlığını (önderliğini) nasıl onurlandırmam gerektiği sorusu, genç bir kadının [erkek arkadaşıyla ilişkisinde] [cinsel] saflık ilkesini nasıl onurlandırması gerektiği sorusuyla pek çok benzerlik taşır."

Her iki durumda da çizginin Kutsal Yazılar'da açıkça belirgin olmadığını kabul etse de, bir kadının bir erkeğe öğretmesini onunla cinsel günah işlemeye benzeterek ve böylece kadının çizgiden olabildiğince uzak durması gerektiğini ima ederek, geniş çapta okunan makalesi şüphesiz şimdiden pek çok kadını sessizliğin zeminine yapıştırmıştır. Bu kadınlar ya Kassian'ın sözünü ettiği konuşma fırsatlarından düpedüz kaçınacaklar ya da konuşurlarsa, yanlış bir şey söylemekten – ya da doğru bir şeyi herhangi bir doğrudanlık ve kanaatle söylemekten – kaçınmak için çok dikkatli olacaklar.

Tamamlayıcılık, Tanrı'nın verdiği hasatçıların pek çoğunu kısıtlar. İsa, ürünün bol, ama işçinin az olduğunu söyledi. Daha fazla işçi için dua etmeli ve sonra o işçileri gerçekten işe koştuğumuzdan emin olmalıyız. Kilisenin müjdeleme ve öğrenci yetiştirme görevi çok önemlidir, yerel kilise ve Pazar kürsüsü de bu görevin yerine getirilmesinde çok belirleyicidir; önderlik ve vaaz armağanlarının yarısını hesaba katmamayı göze alamayız. Carolyn Custis James şöyle diyor: "Kilisenin yarısı geri durduğunda – ister kendi seçimimizle, ister başka seçeneğimiz olmadığı için – herkes kaybeder ve görevimiz sekteye uğrar."[749]

Tamamlayıcılık, aramızda filizlenen kadın önderleri görmemizi engeller. Yirmi yıl boyunca önderliğine yardım ettiğim kiliseden ayrılmayı ilk düşündüğümde, kilisenin daha fazla katalizör önderlik armağanına olan ihtiyacının farkındaydım – yıllarca Tanrı'nın lütfuyla bunlardan biri olmuştum ve yerime geçecek, benimkine benzer daha fazla armağan için dua ediyordum. Bir keresinde en genç cemaatin – yüzlerce yirmili yaşlardaki gencin – arkasında durdum ve bu kalabalıktaki erkeklerden hangisinin dualarıma yanıt olabileceğini merak ettim. Birdenbire Kutsal Ruh'un bana, "Ya bir sonraki katalizör armağanlar kadınsa?" dediğini hissettim. Gözlerim aniden kalabalığın öbür yarısına açıldı. O anda, kısıtlayıcı teolojinin bizi tam

749. Carolyn Custis James, Half the Church, s. 162. Aktaran: Bessey, bölüm 10.

önümüzdeki armağanların pek çoğunu görmemeye nasıl şartlandırdığını fark ettim.

Tamamlayıcılık, kadınların Egemenlik düşlerine sınır koyar. Her hırs kötü değildir. Bazılarımızın içinde yanan, Tanrı'yı yüceltmek ve O'nun için büyük işler başarmak üzere Ruh'tan doğan bir hırs vardır. Yirmili yaşlarımda hızla büyüyen bir kilise kurucuları hareketinin parçasıydım. Genç bir adam olarak, bu harekete öncülük eden yaşça büyük erkeklere hayranlıkla bakardım. Onların Tanrı için yaptıklarını yapabilmek için sonsuza dek beklemem gerekecek, diye düşünürdüm. Ta ki hareketin önderi, yaşın önderlik için bir ölçüt olmadığını, ölçütün yalnızca kişinin Tanrı yolunda yürümesi ve armağanları olduğunu açıklayana dek. Koşullara bağlı etkenleri denklemden çıkararak beni elimden gelenin en iyisini yapmaya yüreklendirdi ve ben de öyle yaptım.

Eh, genç kadınlara, ne yaşlarının ne de cinsiyetlerinin, yalnızca Tanrı yolunda yürümelerinin ve armağanlarının, kilisede ve dünyada Tanrı için ne kadar yararlı olabileceklerini belirleyen başlıca etkenler olduğunu söylediğimizde de benzer bir şey olur. Sonunda vaiz ve pastör olmasalar bile, Tanrı'nın onları çağırdığı başka Egemenlik görevlerinde büyük olasılıkla daha çok başarılı olurlar.

Tamamlayıcılık, daha yumuşak huylu erkeklere karşı özellikle sert, doğası gereği kendinden emin ya da saldırgan erkeklere karşı ise aşırı övgücü olabilir. Tamamlayıcı çevrelerde, "güçlü kadınlara" önderlik edemeyen "zayıf erkekler" sorunu hakkında pek çok sohbete tanık oldum. Ama asıl sorun gerçekten bu mu? Yoksa kendi gözümüzde çok daha büyük bir mertek mi var:

Bazı erkekler doğuştan önderdir. Tamamlayıcı teolojiye göre, iyi önderlik eden bir erkek Tanrı'nın isteğini yerine getirmektedir. Ama bir erkek iyi önderlik etmiyorsa, günahlı, düşmüş doğasına yenik düşüyordur. Dolayısıyla erkekseniz ve evde önder olmayı doğal ve rahat buluyorsanız, kendinizi, önder olmaktan hoşlanmayan ve bunda pek iyi olmayan şuradaki adamdan daha iyi bir Hristiyan sanmanız kolaydır. Ama bu gerçekten ruhsallık mı –

yoksa sadece kişilik mi?[750]

Öte yandan, tamamlayıcılık kendinden emin kadınlara karşı özellikle acımasız, doğası gereği boyun eğen kadınlara karşı ise aşırı övgücü olabilir. Kocaları çalışırken evde kalma ayrıcalığına sahip kadınların ya da doğası gereği uysal olan kadınların çoğu zaman mevcut durumla hiçbir sorunlarının olmadığını fark ettim. Eski ataerkil varsayımlar kendi kendini doğruluyordu: Kendini çocuklara vermiş ve maddi olarak tamamen kocasına bağımlı olan kadınlar, doğal olarak kocalarına boyun eğiyordu; kocaların ise toplumla ilişki kurma konusundaki özgüveni bu süre boyunca giderek artıyordu. Bugün kilisede de evde kalan pek çok anne aynı varsayımı kolayca benimser. Onlara göre, eşin boyun eğmesi doğru gelir. Ayrıca Tanrı yolunda yürüyen kadınlığın örnekleri olarak övülürler.

Daha yaygın olarak, durumun adaletsizliğine karşı diklenmeye başlayanlar çalışan kadınlardır – özellikle de iş yerlerinde yetki verilen ve önderlik armağanlarına sahip olan kadınlar. Eğer itiraz etmek için seslerini yükseltirlerse, hem görüşlerinin kararlılığı hem de seslerini yükseltmeye hazır olmaları hızla boyun eğmeyen bir ruhun işaretleri olarak algılanır.

Bu cinsiyet ayrımcılığının ne kadar adaletsiz olduğunu bir düşünün: Tamamlayıcı zihniyet yerleştiğinde, olaylara bakışını dile getirmeye hazır, kendinden emin bir erkek potansiyel bir önder olarak görülür; sesini yükselten kendinden emin bir kadın ise potansiyel bir tehdit olarak görülür.

Tamamlayıcılık, kilisenin toplumdaki yıkıcı cinsiyet hiyerarşilerine meydan okuma yeteneğinin bir kısmını yitirmesine neden olur. Fikirlerin sonuçları vardır. Kadınlara yönelik şiddet denen küresel belanın ardında cinsiyet eşitsizliği günahı yatar. Kilise, günahın harap ettiği bir toplumda tuz ve ışık olmak, acıya neden olan adaletsiz ve günahlı tutumlara ve sistemlere meydan okumak için vardır. Oysa Kadın Özgürlük Hareketi içindeki sosyologlar ikna edici biçimde şunu göstermiştir:

[e]rkeklerin öncelik taşıdığı ve kadınların onlara tabi kılındığı toplumlarda şunları buluruz: on milyonlarca kız fetüsün kürtajına yol açan erkek çocuk

750. Kristen Rosser, "The Consequences of Complementarianism for Men." www.bit.ly/3BNNCsL

tercihi; kadınlar için eğitimde, sağlıkta, gelirde, mülkiyette ve işte eşitsizlik; kadınlara yönelik yaygın ve kabul görmüş şiddet; [ve] başta fuhuş amacıyla olmak üzere kadın ticareti.[751]

Hiçbir tamamlayıcı bu adaletsizliklerin herhangi birini açıkça desteklemese de, kadınları erkeklerle gerçek bir eşitlik konumuna yükselten cinsiyetler arası karşılıklılık öğretisi topluma çok daha iyi bir armağandır: Adaletsizliği potansiyel olarak sürdürebilecek önyargı tohumları sağlamak yerine toplumun kurtuluşuna katkıda bulunur.

Örneğin Afrika'da ve Asya'da ortalama bir genç kızın yaşam kalitesi, ataerkil zihniyetler nedeniyle tamamen babasının, amcalarının ve erkek kardeşlerinin iyi ya da kötü niyetine bağlıdır. Kadınların çok az söz hakkı olduğu, cinsiyet açısından eşitsiz kültürler onları erkeklerin insafına bırakır. Bu kültürler genellikle dindar olduğundan ve kadınlara davranış biçimlerini inanç topluluklarından aldıklarından, bu kızlar dolaylı olarak öğretilen şeyin de insafına kalmıştır. Ne yazık ki 50 ülke üzerinde yapılan bir analiz, cinsiyet eşitliği düzeyinin dindarlıkla negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.[752] Birinci dünyada uygulanan tamamlayıcı öğretiler kadınlara ancak bazen zarar verir, çünkü daha geniş toplum bunların etkilerini dengeler; ama bu öğretiler dünyanın üçte ikisine ulaştığında – ki ulaşıyorlar – olumsuz etkileri katlanarak artar. Araştırmalar dinin "toplulukların kadınlar ve kızlar için normlarını ve beklentilerini biçimlendiren önemli bir etken" olduğunu gösteriyor: "Kadınların yaşamlarını iyileştirmek için harekete geçiren bir katalizör olabilir ya da bir çatışma kaynağı ve değişimin önünde bir fren olabilir."[753] Öyleyse İsa'nın izleyicilerinin, kadının tabi kılınmasına ilişkin yanlış yönlendirilmiş bir öğreti yüzünden, acı çeken milyonlarca kadın uğruna cinsiyet eşitliği konusunda net bir çağrıda bulunmaması ne kadar trajik.

Tamamlayıcılık, kilisenin teolojik ve yorumsal yeteneklerini zayıflatır. Bu kitap boyunca göstermeye çalıştığım gibi, kötü yorum bilimini (hermenötik) olağanlaştırır. Büyük öğretileri bulanık metinler üzerine kurar ve bulanık

751. Giles, 549

752. Kaynak: www.bit.ly/3xSsK5k

753. Berkeley Center for Religion, Peace and World Affairs; Georgetown University (2008). *Challenges of Change: Faith, Gender and Development,* s. 5

metinlerin, daha açık metinlerin öğretisiyle çelişen yorumlarına izin verir. İkincil konuları alıp temel öğreti hâline getirir – yoksa Güney Baptist ilahiyat okullarındaki profesörler neden her yıl Danvers Bildirisi'ni imzalamak zorunda kalsın, imzalamazlarsa da işlerini kaybetsin? Olaylara farklı bakan, düşünen Kutsal Kitap imanlılarını şeytanlaştırır, onları Kutsal Kitap'ı ciddiye almamakla ve kültüre teslim olmakla suçlar. Toplumla ilişkisinde eleştirel bir ortodoksiyi değil, tepkiselliği teşvik eder. Yakın zamana kadar Üçlübirliği bile tartışmaya sürükledi ve tümüyle cinsiyet hiyerarşisine önceden bağlanmış olmasını desteklemek için Tanrılıktaki sonsuz ilişkileri yeniden tasarlamaya istekli olduğunu gösterdi.

Tamamlayıcılık gelecek kuşağa iyi hizmet etmez. Tamamlayıcılığa karşı çıkmanın gerçekten çabama değip değmeyeceğine karar verirken, beni cesaretlendiren şey geleceğin kilisesine dair kaygımdı. Çoğu tamamlayıcı kilisedeki ya da mezhepteki mevcut güç yapıları ve ittifaklar, anlaşılır biçimde, onları bu alandaki teolojilerini düzeltmeye karşı önyargılı kılabilir – ama kendimizi resmin dışına çıkarıp çocuklarımızın yirmi yıl sonra aynı kiliseye önderlik ettiğini hayal ettiğimizde, işler daha netleşir. Kendi çocuklarımın bir gün kiliselerin önderlik ekiplerinde oturduğunu ve *onların* bu giderek savunulamaz hâle gelen öğretiyi savunmak zorunda kalmalarının üzücü olasılığını hayal ediyorum. Kendi yaptığımız karmaşayı çözmeyi onlara bırakmamız ne kadar dar görüşlü olur. Bunu yaparsak, sanırım bizim zamanımıza dönüp baktıklarında, oldukça çürük argümanlara ve belirsiz pragmatik kaygılara dayanan hiyerarşik bir teolojiyi savunmaya bu kadar istekli olmamızı affedilemez bulabilirler.

Devam edebilirim. Tamamlayıcılık genç bir kızın İsa için dünyayı değiştirme düşlerini küçültebilir. Hristiyan olmayanlara ve şüphe içindeki Hristiyanlara Hristiyanlığı bir kenara atmak için bir neden daha verir. Bekâr kadınlara, eşlerinin olmamasının hem kilisede hem toplumda seslerini, yararlılıklarını ve katkılarını azalttığını hissettirebilir. Tamamlayıcı kiliselerde erkek önderlerle evli kadınlara, belki daha armağanlı ve kendini daha çok adamış olan, bekâr ya da bir önderle evli olmayan kadınlardan daha yüksek düzeyde katkı fırsatı tanınması gibi adaletsiz bir uygulamaya yol açar. Önderlik etmeye ve

öğretmeye gerçekten Tanrı tarafından çağrılmış (ve belki kendi kiliselerinde buna izin de verilmiş) kadınların, İsa'nın diğer izleyicilerinden cesaret görmek yerine yargılanmanın gereksiz acısını yaşamasına neden olur. İstismarcı erkekler için güvenli sığınaklar yaratabilir. Bir kocanın ailesi adına sınırlı, tek beyinli kararlar alma olasılığını artırır. Gelişim için sonsuz olanaklar sunan "yetişkin–yetişkin" evlilikleri yerine kişisel gelişimi bastıran "ebeveyn–çocuk tipi" evlilikleri besleyebilir. Çalışan Hristiyan bir annede suçluluk duygusunu ve baskıyı katlayabilir: suçluluk, çünkü çalışırken olması gereken yerin ev olduğunu hisseder; baskı, çünkü tam bir iş gününün ardından evi çekip çevirmek ve çocukları organize etmek kocasından çok onun sorumluluğundadır. Bir kadının kendi inisiyatifinin bir kısmını yitirmesine neden olabilir; ne de olsa onun gelişip serpilmesi öncelikle kocasının ona ne kadar iyi önderlik ettiğine bağlı görünmektedir.[754]

İsa, "Ağaç meyvesinden tanınır" dedi.[755] Bu ilke esas olarak insanlara ve onların eylemlerine odaklansa da, öğretilere ve onların etkilerine de uygulanabilir. Sağlıklı ve doğru bir öğreti, kiliselerde ve Hristiyanlarda olumlu deneyimlere yol açmalıdır. Oysa tamamlayıcılığın acı meyvelerine baktığımda, geçerliliğinden iki kat şüphe ediyorum. Ve düşünün ki bu "Hristiyan" ataerkilliğin Kutsal Kitap'a dayalı, uygulanabilir bir alternatifi baştan beri var – dünyanın önde gelen Kutsal Kitap akademisyenlerinin pek çoğunun benimsediği bir alternatif.

Aşırı Sol İdeoloji mi, Kaygan Zemin mi?

Pek çok kişi, karşılıklılığın, kimlik siyasetiyle birlikte aşırı sol ideolojinin yaygın etkisine yaranmaya çalıştığından korkabilir; bu ideoloji ironik biçimde, ataerkilliğin istismarcı biçimlerinin önceki kurbanlarını alıp onları yeni

754. Eşim Julie'nin açıklaması: "Tamamlayıcılıkta kocamın kararına bırakmak ve daha az inisiyatif almak benim için çok kolaydı. Hayatım, hizmetim ve her ikisinin gidişatı için gerçekten sorumluluk hissetmekten oldukça sık 'el çektim' – elbette hiçbir zaman açıkça değil, ama küçük ama son derece önemli sonuçlar doğuran her türlü kararda, sırf çok ince ama güçlü bir anlamda bunu yapabildiğim için!"
755. Matta 12:33

zalimler olarak konumlandırıyor gibi görünmektedir. *"'Erkekler çöptür', o hâlde bırakın da kadınlar önderlik etsin!"*

Ama güç dinamiklerini daha önce güçten yoksun bırakılanların lehine ele geçirmeye çalışanlar, ilk bakışta göründüklerinden çok daha fazla, kadın düşmanı güç bekçilerine yakındır. Dünün egemenlerine egemen olmak, kötülüğe kötülükle karşılık vermektir – ve gerçekten de kadın-erkek ilişkilerindeki çöküşü ağırlaştırmaktır.

Buna karşılık, kadın-erkek karşılıklılığını benimsemek, ne erkeklerin ne kadınların, ne siyahların ne beyazların, ne kurbanın ne failin, ne ayrıcalıklıların ne ayrıcalıksızların birbirine hükmetmek için doğuştan bir hakkı olmadığı yolundaki, Kutsal Kitap'a dayalı kanaate dayanır. Birini bir şekilde üstün görmek yerine, ötekinin gerçek değerinin alçakgönüllülükle tanınmasında ve kendi zayıflıklarımızın, kör noktalarımızın ve günahlarımızın farkında olmakta kök salmış bir karşılıklı bağımlılık arar.

Bu kitaptaki karşılıklılık lehine argümanlar sık sık, kültürümüz tarafından temel Hristiyan ortodoksisine daha gevşek bir bağlılığa sürüklenen "kaygan zemin" argümanları olmakla suçlanır. Ama hayır. Eşitlikçi kültürümüz bu tartışmayı masaya getirmiş olabilir, ama tartışmanın *nasıl* yapılacağına ve nereye varacağına karar veren kültür değil, Kutsal Yazılar'dır. Bu kitapta kanıtladığım gibi, Kutsal Yazılar aslında kadınların onurunu ve katkısını yeniden tesis etmek için katalizör enerjiyi sağlar – kadın düşmanlığının ve ataerkilliğin binlerce yıldır insan kültürlerine nasıl egemen olduğunu düşündüğümüzde bu hiç de küçük bir başarı değildir. Soru şudur: Tek tek imanlılar kilisenin genelindeki bu dönüşüme nasıl katılır?

Değişim Öncüleri Olmak

Eğer kendinizi karşılıklılığı öğreti düzeyinde onaylayan bir kilisede buluyorsanız, bu kitap konuyla ilgili kanaatlerinizi derinleştirmenize yardımcı olabilir.

Ama tamamlayıcı bir kilisedeyseniz ve bu kitaptaki argümanların çoğunu ikna edici ve doğru buluyorsanız, kilisenizde erkek-kadın hiyerarşisinden kadın-erkek karşılıklılığına doğru bir değişimi teşvik etmeye nasıl girişebilirsiniz? Bu sorunun yanıtı biraz daha karmaşıktır.

Sesinizi yükseltin. İsa, "Ne mutlu barışı sağlayanlara!" diye vaaz etti. Bazen gerçek bir barış sağlayıcı olmanın tek yolu, görünüşte barışı bozan biri olmaktır. Sesinizi yükseltmek cesaret gerektirecek. Ve bedeli ağır olabilir. Ama belki Çölde Sayım kitabının bir köşesinde saklı duran bir öyküden esin alabilirsiniz. Cinsiyet eşitsizliğini sürdüren yasalara ve normlara meydan okumanın ruhsal önemi konusunda herhangi bir şüphe varsa, Tanrı'nın desteğinden emin olmamız için Selofhat'ın kızları var. Eski Yakın Doğu'da kişinin başlıca serveti toprağıydı. İsrail'in miras yasalarına göre mülk babadan oğula geçer, asla kızlara geçmezdi. Ama beş kadın bu adaletsiz sisteme karşı koymak için cesurca bir araya geldi ve sistemin ataerkil niteliğini ortadan kaldırmasalar da bir istisna maddesi getirmeyi başardılar.

Babaları öldüğünde, beş kızı Musa'ya yalvarır: "Oğlu olmadı diye babamızın adı neden boyu arasından silinsin? Babamızın akrabaları arasında bize de mülk verin." Musa nezaketle konuyu Tanrı'ya iletir ve Tanrı (ne güzel ki) kadınlara hak verir. Daha adil bir yasa çıkarılır: "Bir adam oğlu olmadan ölürse, mirasını kızına vereceksiniz. … RAB'bin Musa'ya buyurduğu gibi, bu İsrailliler için bir hukuk kuralı olacak."[756]

Bugün de kiliselerdeki normlar ya da politikalar, hükümetlerdeki yasalar ve işletmelerdeki süreçler kadınlara eşit davranılmasını baltaladığında, kadınların önderlere başvurarak bu adaletsizliği protesto etmesi meşrudur; Musa gibi bu önderler de onların kaygılarını ciddiye almalıdır.

Bugünkü kiliseler bağlamında kadınlar, kilisenin en önemli hizmet işlevlerine – önderlik ve öğretme gibi – erkeklerin egemen olma eğiliminde olmasına itiraz edebilirler. Ne de olsa Eski Antlaşma'daki toprak mirası düşüncesi, Kutsal Kitap'ın ilerleyen bölümlerinde ruhsallaştırılır ve kişinin ruhsal

756. Çölde Sayım 27:4, 8, 11

mirasını ya da Tanrı'nın halkı arasındaki kendine özgü hizmetini anlatır.[757] Bizi mirasımıza sonunda kavuşturan Tanrı olsa da, kişinin Tanrı vergisi potansiyeline erişmesini baltalayan bir toplumsal ya da dinsel sistemin içinde bulunmak oldukça olasıdır; bu da kişinin kendi kilisesini yoksullaştırır ve onun Tanrı'dan uzak daha çok insana ulaşma yeteneğini sınırlar.[758] Bu doğru değil ve gönül kazanan bir tavırla ve saygıyla sesini yükseltecek bazı cesur insanlara ihtiyacımız var.

Gerçekçi olun. Kanadalı ilahiyatçı John Stackhouse bu konuda çok yardımcıdır:

İsa bize Tanrı'yı sevmemizi ve komşularımızı sevmemizi söyledi. Ama belirli bir durumda Tanrı'yı ve komşularımızı sevmenin ne anlama geldiğini olabildiğince açık görmemiz gerekir. Belirli koşullar söz konusuyken Tanrı ne olmasını ister? Görünen sınırlamalar karşısında Tanrı'nın öncelikleri nelerdir? Komşuların kim olduğu göz önüne alındığında, onları hangi yollarla sevebilirim ve onlar bunu hangi yollarla yapmama izin verecekler? Böyle bir gerçekçilik, genellikle giriştiğimiz her şeyde başarılı olamadığımız, sık sık yarım somuna razı olmak zorunda kaldığımız, çoğu zaman değerler çatışmasıyla karşılaştığımız ve daha aşağı olanın pahasına daha yüksek olan için çalışmak zorunda kaldığımız bir dünyada gerekli zor kararları almamıza yardım edecektir.

Bir bireyin ya da belirli bir grubun veya insan sınıfının belirli bir durumda tam olarak neyi başarabileceğini göz önünde bulundurmalıyız. Örneğin belirli bir kilisedeki ihtiyarlar, ne kadar haklı olurlarsa olsunlar, pek çok gencin sözünü dinlemeyecektir. Pek çok erkek kadınların sözünü dinlemeyecektir. Bu adil değil, iyi de değil, ama durum bu. Bu tür Hristiyanların, gerçek seçenekleri arasında Tanrı'yı en iyi nasıl onurlandırabileceklerine ve O'nun Egemenliği'ni nasıl ilerletebileceklerine karar vermeleri gerekir. Durumun

757. Mezmur 2:8'de, Tanrı'nın bütün halkı da içinde olmak üzere bütün yeryüzü, İsa'nın kendine özgü mirasıdır. Mezmur 16:6'da Davut, vaat edilen toprağı bölüştürme ve kura çekerek her boya ve aileye kendi toprak payını ayırma uygulamasına değinir: "Payıma düşen yerler güzel, ne güzel bir mirasım var!" Pavlus bir grup ihtiyara, Tanrı'nın onlara "kutsal kılınmış olanların hepsi arasında miras" vermek istediğini söyler. (Elçilerin İşleri 20:3) Her birimiz "iman ve sabır sayesinde vaat edilenleri miras alanların örneğini" izlemeliyiz. (İbraniler 6:12)

758. Bu, bölücü bir şekilde yapılmamalıdır. Bir konuda haklı olup bunu yanlış bir yolla yürütmek mümkündür. Bu beş kız, hoşnutsuzluklarını ya da haksızlık duygularını dinlemeye hazır herkesle bölücü bir biçimde paylaşmak yerine, doğrudan önderlere başvurmanın önemini örnekleriyle gösterir.

toplumsal gerçeklerinden bağımsız olarak, yalnızca argümanlarının değeri sayesinde dinleneceklerine dair her türlü yanılsamayı olabildiğince çabuk bir kenara atmalıdırlar.

Bu konuda yanlış anlaşılmamak için, Kutsal Ruh'un yürekleri dönüştürebileceğine ve bazen bunu şaşırtıcı yollarla yaptığına olan inancımı teyit edeyim. Ama şimdi sözünü ettiğimiz şeyin olağan insan ilişkilerinin askıya alınması, benim "sosyolojik mucize" dediğim şey olduğunu gerçekçi biçimde görmemiz gerekir.[759]

Binlerce insanla dolu on cemaatten oluşan önceki kilisemde, karar alıcı arkadaşlarımın – on kadar kişiden oluşan üst düzey önderlik ekibinin – teolojisini esaslı biçimde eleştirmeyi umuyordum. Anlaşılır biçimde, kilisenin birliği için bir tehdit olarak görüldüm. Bu insanların yalnızca yarısı fikrini değiştirseydi ne olurdu? Bu, bütün kiliseyi ikiye bölerdi. Peki ya yalnızca iki ya da üçü fikrini değiştirseydi? Bu belki işlerini ve masadaki yerlerini kaybetmelerine yol açardı. Saflıkla "sosyolojik bir mucize" ummuştum. Bu insanların hepsinin ya da çoğunun yalnızca fikirlerini değiştirmesi değil, aynı zamanda fikirlerini aynı anda değiştirmesi olasılığı neydi? Anlaşılan o ki çok düşüktü.[760]

Yine de, bu konunun pek çok kardeşime yaşattığı kaygıya rağmen, konuyu gündeme getirmenin doğru olduğuna inanıyorum. Ve bir sonraki nokta sayesinde hâlâ umut doluyum.

Uzun vadeli bakın. Stackhouse şöyle devam ediyor:

759. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 99–100.

760. Bazıları, bazı kiliselerin neden basitçe hem tamamlayıcılığı hem de karşılıklılığı kabul etmediğini merak edebilir. Ama bu konu, "tanımlayıcı inanç" denen belirli bir öğreti türüne girer. Açıklayayım. Üç tür öğreti vardır. Temel öğretiler vardır – bunlar Hristiyan ortodoksisinin gerçekten pazarlık konusu olmayan unsurlarıdır. Elçilerin İman Açıklaması'nı, İsa'nın Tanrılığını ve çarmıhın kurtarıcı işini düşünün. Sonra tartışmalı konular vardır – alkol kullanımını ve son zamanlarla ilgili peygamberliklere dair inançları düşünün. Bir de tanımlayıcı inançlar vardır – bunlar Hristiyan dünyasında tartışılan, ama yine de bir kilisenin nasıl işlemesi gerektiğini belirleyen öğretilerdir. Örneğin bir kilise, Ruh'un doğaüstü armağanlarına inanıp inanmadığına, ihtiyarlar tarafından yönetilip yönetilmeyeceğine ve elbette bu ihtiyarların hangi cinsiyetten olması gerektiğine karar vermelidir. Kilisenin önderleri bu sorulara verdikleri yanıtlarda birlik içinde olmalıdır, çünkü bu yanıtlar kilisenin uygulamalarını belirler.

[Karşılıklılığı] fazla hızlı ve fazla ileri götürmenin bir evliliğin ya da bir cemaatin parçalanmasına, hatta yıkımına neden olacağı bazı durumlar olabilir. Bu, en azından genel olarak, Tanrı'nın isteği gibi görünmüyor. İdeolog kendi saflığından ve gayretinden kişisel bir tatmin çıkarabilir, ama Tanrı soyut ilkelerden çok gerçek insanları önemser.[761]

Ne kadar doğru! Tanrı'nın her birimize karşı ne kadar sabırlı olduğunu düşünün: Bizi gidebileceğimiz kadar hızlı, ama nadiren gücümüzün yettiğinden daha hızlı olmak üzere kendi isteğine ve yollarına doğru ilerletiyor. İşte bu nedenle, kiliseyi konuyu yeniden düşünmeye yönelik yavaş ve istikrarlı bir dürtme, Ruh'un orada yaptığı tüm gerçek işlere takdirle verilen destekle harmanlanmalıdır.

Seçeneklerinizi değerlendirin. "Belirli bir durumda bir mucize beklemek için güçlü gerekçelerimiz yoksa, başka seçimler yapmalıyız – yalnızca inatçılıkları yüzünden kilisedeki kardeşlerimize değil, aradığımız mucizeyi gerçekleştirmediği için Tanrı'ya da küsmeden önce."[762] Kilisenizdeki tamamlayıcı teolojiye katılmamaya başlarsanız, sesinizi yükseltmeye hazır olmayı Stackhouse'un "peygamberce duraksama" dediği şeyle birleştirin.

Eylemden önce duraksadığımızda beklemenin önceliğini kabul ederiz. Sonluluğumuzu ve günahlılığımızı hatırlar ve girişimin insanlara ait olmadığını kendimize hatırlatırız. … Eylemin ortasında durur ve tekrarlarız … bir saygı ifadesi olarak – Tanrı'ya ve yeryüzünü paylaştığımız yaratıklara karşı. Ve bu, alçakgönüllülüğü dile getirir: Anlayışımızın ve denetimimizin ötesinde değerler ve gerçeklikler vardır.[763]

Ayrıca bütün çabalarımızı duayla yoğurmalıyız. Ve bunu yaparken, emeğimizin, hamile bir kadının sabrı gibi, sonunda daha iyi bir kilise meyvesi vereceğine güvenmeliyiz.

Buna rağmen kilisede kalmaya mı yoksa bu konu yüzünden ayrılmaya mı karar vermeniz gerekiyorsa, hangisi en iyisidir?

761. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 100.
762. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 100.
763. Glenn Tinder, The Political Meaning of Christianity, s. 164. Aktaran: Stackhouse, s. 97.

Kalmak daha iyi olabilir. İsa'nın kararlı izleyicileri, kiliselerinin işlere yaklaşımının bir yönüne katılmadıkları her seferinde kiliseden ayrılma özgürlüğüne sahip değildir. Modern bireyci kültürlerimizde pek çoğumuz, topluluğumuzun birlikteliğinin kökündeki antlaşma düşüncesini yitirdik. Arkadaşlarımızı seçebiliriz, ama ailemizi seçmeyiz. Çoğu durumda, Tanrı'nın bu kilise ailesini – tüm kusurlarıyla birlikte – bizim için seçtiğini varsaymalıyız.

Üstelik, kilisesinin öğretisi için daha iyi bir gün uman herkes basitçe ayrılsaydı, o kilisenin bir gün öğretisini düşünerek değiştirmesi için ne umut kalırdı? Bu arada, dua ederek değişimi beklerken, İsa'nın alçakgönüllülüğünü ve uzun sabrını elimizden geldiğince örnek alabilir ve kilisemizde kutlanabilecek her şeyi kutlama disiplinini öğrenebiliriz.

Pek çok evlilikte kutsallaşma süreci çoğu zaman eşlerden birini, partnerinde gerçekten sevmediği bir şeyin olduğu bir noktaya getirir; yine de o, bu evlilikte kalmak için lütuf ve merhamet bulur, onda gerçek anlam ve mutluluk bulur. Aynı ilke kilisemiz için de geçerli olabilir.

Yine de bazı insanlar için kadın-erkek karşılıklılığını desteklemeyen bir kilisede kalmak dayanılmaz ya da akıllıca olmayabilir. Karşılıklılık savunucuları bana kiliselerinde kalmaları mı yoksa ayrılmaları mı gerektiğini sorduklarında, onlara iki soru soruyorum. Birincisi şu: "Yaşadığınız bölgede, gitmeyi düşünebileceğiniz, karşılıklılığı savunan kiliseler var mı?" Daha küçük kasabalardaki insanlar için böyle bir kilise hiç olmayabilir.

Sorduğum diğer soru şu: "Bir kilisede sizin için çok önemli olan on şeyin en yüksekten en düşüğe doğru bir listesini yapsaydınız, kadın-erkek karşılıklılığını nereye koyardınız: ilk beşe mi, yoksa son beşe mi?" Benim pratik kuralım – ki bu asla Ruh'un yönlendirmesi olarak alınmamalıdır – şudur: Bu değer ilk beşinizdeyse, o kilisede kalmanız sürdürülemez olabilir. Ama son beşteyse, büyük olasılıkla hangi kiliseye gideceğiniz konusunda belirleyici bir etken olacak kadar önemli değildir.

Kalamıyorsak ve bölgemizde katılabileceğimiz uygun kiliseler yoksa, bir başka seçenek yeni bir kilise kurmak olabilir – elbette yalnızca Tanrı böyle yönlendirirse. Bazen yeni şarabı, baştan sona tamamlayıcı bir iplikle dikilmiş eski bir tuluma baskı yapmak yerine yeni bir tuluma koymak daha iyi olabilir.

Son Söz: İsa Kadınları Nasıl Görüyor

İsa kusursuz teolojidir. O, Tanrı'nın kendini açıklamasıdır. Tanrı'nın kadınları nasıl gördüğünü bilmek istiyorsak, İsa'nın kadınları nasıl gördüğünü öğrenmek için İncilleri okumaktan öteye gitmemize gerek yok.

Luka 13'te İsa Şabat Günü bir havrada öğretirken, on sekiz yıldır Şeytan tarafından sakat bırakılmış bir kadınla karşılaşır. Bize şöyle anlatılır: "İki büklüm olmuştu, belini hiç doğrultamıyordu. İsa onu görünce …"

Şimdi yavaşça …

İsa …

gördü …

onu.

Luka'nın Müjdesi'nde daha önce, İsa'nın bir adama, kendisinin bir kadında gördüğünü görmesi için yardım etmeye çalıştığını okuruz: "[İsa] kadına dönerek [adama], 'Bu kadını görüyor musun?' dedi."[764] O'nun sorusu bugün hâlâ her birimize yankılanıyor.

İsa'nın iki büklüm kadını görüşü, Yaratılış'ta Tanrı'nın Hacer'i görüşünü akla getirir. Tanrı Hacer için ne yaptıysa, İsa da burada onu yapar. Onu yalnızca görmekle kalmaz. Onu özgür kılar. Onun büyüklüğünü ortaya çıkarır. Ardından "onu yanına çağırdı ve, 'Kadın, hastalığından kurtuldun' dedi."[765] Ona dokunur; kadın hemen doğrulur, hiç olmadığı kadar dik durur ve Tanrı'yı över!

764. Luka 7:44
765. Luka 13:11-13

Orada bulunanların onunla birlikte sevindiğini görebiliyor musunuz?

O kadar hızlı değil: Havra yöneticisi, İsa'nın onu Şabat Günü iyileştirmesine öfkelenir. Bu İsa'yı çok kızdırır ve adamı hayvanlarını bu kadından daha çok önemsemekle suçlar.

Burada durun.

İşte, yaklaşık yirmi yıl boyunca, biçimi bozulmuş ve acı içinde iki büklüm hâlde bu inanç topluluğuna gelmiş bir kadın. Görevi topluluğundaki insanları Tanrı'nın onları gördüğü gibi görmek olan ruhsal önder, onun içler acısı durumundan rahatsız görünmüyor.

Ancak kadın dimdik doğrulduğunda gücenir.

Sonra İsa, bu kadına daha önce hiç verilmemiş bir unvan vererek toplulukta yeni sarsıntılar yaratır: "[B]u kadın İbrahim'in kızı[dır]." Sarah Bessey bu an hakkında şöyle yorum yapar: "İnsanlar bugüne dek yalnızca 'İbrahim'in oğulları'nı duymuştu – kızlarını asla. Ama İsa'nın 'İbrahim'in kızı' sözleri duyulduğunda, İsa ona oğulların yanında, özellikle de her şey üzerinde sahiplik ve ayrıcalık duygusuyla hırlayanların yanında duracak bir yer verdi."[766]

Onun Tanrı'nın dünyasındaki yerini yeniden tesis eden yalnızca yeni adı değildir. Yenilenen boyudur. İsa simgesel eylemin ustasıdır. Kadının aşağılanmasını, zihinsel ıstırabını ve bedensel acısını düşünün. Ataerkil bir dünyada bütün kadınlar bir şekilde iki büklümdür; bazen erkeklerden daha aşağı ya da erkeklerin altında oldukları yanılgısı altında sıkıntı çekerler. Ve kendilerini erkeklerle gerçekten eşit görseler bile, çoğu zaman armağanlarının ve katkılarının tam genişliğine uzanma özgürlüğünü hissetmezler.

Üçüncü kuşak Norveçli bir pastör yakın zamanda bana seksen yaşındaki büyükbabasıyla yaptığı konuşmayı anlattı. Gözyaşları içindeki, ölmekte olan adam şöyle demiş: "Tek bir pişmanlığım var; geri dönüp onu değiştirebilmek için neler vermezdim. Karım armağanlarında hiçbir zaman tam olarak özgür

766. Sarah Bessey, Jesus Feminist, bölüm 1.

bırakılmadı. Bunu değiştirebilirdim. Onu gölgede tutan kilise kültürüne karşı durabilirdim."

Hem yaratılış hem kurtuluş, yalnızca erkeklere egemenlik veren ve kadınları evcilleştiren ataerkillerin oyunlarına karşı ayağa kalkmamız için bizi harekete geçirmelidir. Yaratılış 1'e göre Peter'lar, Susan'lar, Edmund'lar ve Lucy'ler yan yana hükmedeceklerdir. Ve kurtarılmış kadınlar, Yahuda'nın Dirilmiş Aslanı ile aynı doğayı taşır. Pek çoğumuz İsa'yı ehlileştirip bir ev hayvanına dönüştürmenin tehlikesine dikkat etsek de, damarlarında bir Aslan'ın kanı akan krallara yakışır kız kardeşlerini yine de bastırırız.

Yüzyıllar önce İbrahim'in bu kızı için yaptığını İsa bugün de yapıyor: Kadınların iki büklüm kalmasını yeğleyenlere karşı duruyor; ezilmiş kamışlara şifa merhemi sürüyor; ve iki büklüm fidanları uzun boylu doğruluk meşelerine dönüştürüyor. Bu kutsal işte O'na katılmak – her kadını erkeklerle yan yana, Tanrı'nın onlar için amaçladığı her şeye doğru uzanmaya ve yükselmeye davet etmek – bizim ayrıcalığımız ve sorumluluğumuzdur.

EK 1: TANRI ERKEK Mİ?

Tanrı Kutsal Yazılar'da kendini ağırlıklı olarak eril biçimlerde açıklar. İsa Tanrı'nın en yüce kendini açıklamasıysa, O'nun erkekliği bu algımızı daha da belirginleştirir. Pek çok feminist, Kutsal Yazılar'ı sırf bu nedenle reddeder – onlara göre erkek bir Tanrı, açıkça erkeklerin ataerkil bir yaratımıdır ve erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüğünü ve gücünü kayıran bir üründür. Doğrudur, Hristiyan erkekler tarih boyunca bunu iktidarda kalma haklarının bir argümanı olarak kullanmışlardır. Ne de olsa Kutsal Yazılar bu sonucu destekleyecek şekilde kullanılmaya açıktır (hemen her başka baskı biçimi için olduğu gibi). Kutsal Kitap'ı, Tanrı'nın "erkekliğini" tasvir edişi de dahil olmak üzere Tanrı'nın sözü olarak kabul edip yine de ataerkilliği bir ideal olarak vurgulamamanın bir yolu var mı?

Kesinlikle! Ama yalnızca Kutsal Yazılar *dikkatli* bir şekilde okunursa.

Her çağın ciddi ilahiyatçılarının çoğu, Tanrı'nın cinsel organlara ya da insan erkekliğinin başka belirtilerine sahip olduğu düşüncesini reddetmiştir. Bir anlamda Tanrı ne erkektir ne de kadın; yine de *kendini bize açıklamayı seçtiği biçimde* hem erkektir hem kadın. Bunun en iyi kanıtı Kutsal Kitap'ın ilk bölümüdür: "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı."[767] Dikkat edin: Tanrı'nın özünden bir şeyi en iyi biçimde *birlikte* erkek *ve* dişi somutlaştırır ve ifade eder. Erkek suret taşıyıcısı Tanrı'yla aynıymış, kadın suret taşıyıcısı ise Tanrı'ya yabancıymış gibi değildir. Hem kadınlar *hem de* erkekler özlerini Tanrı'dan alır ve bir şekilde O'nun benzerliğiyle bağlantılıdır.

TANRI'NIN KADINSI TASVİRLERİ

Kilise önderlerinin ve Kutsal Kitap vaizlerinin çoğu, Kutsal Yazılar'da çoğunlukla eril biçimlerde açıklansa da Tanrı'nın hem erkek hem kadın

767. Yaratılış 1:27

olduğunu kabul eder. Ama içinde bulunduğum kilise geleneklerinde, O'nu çok sık *her zaman* erkek ve *asla* kadın değilmiş gibi sunduğumuzu fark ettim.

Oysa Kutsal Kitap, Tanrı'ya ilişkin çok sayıda kadınsı imge sunar. Margo Houts, *The IVP Women's Bible Commentary*[768] adlı eserde Tanrı'nın betimlemelerinden örnekler verir: Tanrı, İsrailliler'i doğuran; çocuklarını emziren; emzirdiği çocuğu unutmayan; çocuklarını teselli eden; ve yavrularını çağıran, onlara öğreten, onları kucaklayan, iyileştiren ve besleyen bir anne olarak sunulur.[769] Kutsal Kitap öyküsünün çeşitli yerlerinde Tanrı, İsrail'in giymesi için giysi diken bir terzi; doğuma yardım eden bir ebe; "hizmetçisinin merhamet için gözünü diktiği" yetki sahibi bir kadın; ekmeğe maya katan bir kadın; ve güçlü soluklarının ilahi gücün imgesi olduğu doğum sancısı çeken bir kadındır.[770] İsa kısa süre sonra kendisini çarmıha gerecek kalabalıklara baktığında şöyle haykırır: "Ey Yeruşalim, Yeruşalim! Peygamberleri öldüren, kendisine gönderilenleri taşlayan kent! Tavuğun civcivlerini kanatları altına topladığı gibi, kaç kez senin çocuklarını toplamak istedim, ama siz istemediniz."[771] Böylece Tanrı'nın, yavrularını kanatları altında koruyup teselli eden dişi bir kuş olarak yinelenen imgesini kendisi için kullanır;[772] bu kuş çoğu zaman bir kartal olarak belirtilir[773]. Başka bir yerde Tanrı'nın yaman sevgisi, çılgına dönmüş bir dişi ayıya benzetilir: "Yavruları çalınmış bir ayı gibi saldıracağım onlara, göğüslerini parçalayacağım."[774]

Şu sıralar çocuklarımla birlikte Kutsal Kitap'tan seçilmiş metinleri okuyorum. Bilgelik'i, yaratılışın kendisi aracılığıyla doğduğu bir kadın olarak kişileştiren Süleyman'ın Özdeyişleri 8'i ilk okuduğumda, her birine bölümün en çok hangi kısmını sevdiklerini sordum – kızım, Tanrı'nın bir kadın olmasını sevdiğini söylemekten mutluluk duydu. Onu nazikçe düzelttim ve metnin

768. Margo G. Houts, "Images of God as Female," The IVP Women's Bible Commentary içinde, s. 356-58. Aktaran: Peppiatt, bölüm 1.
769. Çölde Sayım 11:12; Yasa'nın Tekrarı 32:18; Yeşaya 49:14-15, 66:12-13; Hoşea 11:1-4
770. Nehemya 9:21; Mezmur 22:9-10; 71:6; Yeşaya 66:9; Mezmur 123:4; Luka 13:20-21; Yeşaya 42:14
771. Matta 23:37
772. Mezmur 17:8; 36:7; 57:1; 91:1,4; Yeşaya 31:5
773. Yasa'nın Tekrarı 32:11-12; Çıkış 19:4; Eyüp 39:27-30
774. Hoşea 13:8

aslında Bilgelik'ten ne Tanrı ne de yaratılış olan bir tür aracı figür olarak söz ettiğini açıkladım.

Ne var ki üzerinde daha çok düşününce, Pavlus'un kendisi ve onun ardından pek çok erken dönem Kilise Babası ile eski ilahiyatçı, bu metinde kabul etme eğiliminde olduğumuzdan daha fazlasının olup bittiğini belirtmişlerdir. Pavlus açıkça İsa'nın "Tanrı'nın bilgeliği" olduğunu, "bilgeliğin bütün hazinelerinin" kendisinde gizli olduğu kişi olduğunu öğretir.[775] Bilgeliğin ta kendisinin beden alması olan Mesih, hem Tanrı'nın kendisidir hem de yaratılışın kendisi aracılığıyla var edildiği kişidir. Aynı şekilde Kilise Babası İrenaeus da bu gizemli kadını Tanrı'nın varlığının bir yönü olarak yorumladı; ona göre bu kadın ya Kutsal Ruh'a ya da Söz olarak İsa'ya (Yuhanna 1:1-3 ve İbraniler 1:1-2'de İsa'ya yapılan bir gönderme) işaret ediyordu. Emin olamayız, ama Yeni Antlaşma yazarlarının ve İrenaeus'un "onu" Oğul ve Ruh ile özdeşleştirmesi, burada kadınsı bir biçimde tasvir edilen Tanrı'nın gizemlerini silme girişimlerimize meydan okur.

Tanrı Çocuk Diliyle Konuşur

Reform dönemi ilahiyatçısı John Calvin, Kutsal Yazılar'ın Tanrı'ya "ağız, kulaklar, gözler, eller ve ayaklar" atfetme biçimi üzerinde uzun uzun düşündü. Bunların harfiyen alınmaması gerektiğini açıkladı: "Dadıların bebeklere yaptığı gibi, Tanrı da bizimle konuşurken 'çocuk diliyle konuşur'. Bu tür konuşma biçimleri, Tanrı'nın nasıl olduğunu açıkça ifade etmekten çok, O'na ilişkin bilgiyi bizim kıt kapasitemize *uyarlar*. Bunu yapmak için O'nun, yüceliğinin çok altına inmesi gerekir."[776]

Tanrı'nın kendini zihinlerimize insani biçimlerde sunmaya hazır oluşunun teolojik adı *antropomorfizm*dir; bu, *insan biçimine bürünmek* anlamına gelir. Calvin "uyarlamak" sözcüğüyle, Tanrı'nın kavranamaz yüceliğinden eğilip "çocuk diliyle konuştuğunu", böylece biz sonlu yaratıkların O'nu daha fazla kavramaya başlayabildiğimizi kasteder. Tanrı'nın bize göstereceği çok şey

775. 1 Korintliler 1:30 ve Koloseliler 2:3

776. John Calvin, Institutes of the Christian Religion, 1.13.1. Aktaran: Peppiatt, bölüm 1.

vardır, ama dilimizle, düşünce kalıplarımızla ve insan deneyimlerimizin sınırlı yelpazesiyle yetinmek zorundadır. Bu uyarlamalar çok şey açığa vursa da, tanımı gereği yaratık zihinlerinin sınırları içine sığdırılamayacak kadar büyük olan sonsuz ve kutsal bir Tanrı hakkında bilinebilecek her şeyi kapsamaz. Tanrı'nın bir bağ sahibi, sığınak olan bir kaya, yaman bir savaşçı, bir koca, bir anne, bir baba, bir çömlekçi, bir çoban, bir yapıcı ve bir kral olduğu doğrudur – bunların her biri bize Tanrı hakkında *gerçek* bir şey söyler, ama O'nun hakkında *her şeyi* söylemez. Ve bu mecazları fazla zorlamamalıyız – en iyi benzetmeler bile Tanrı hakkındaki her şeyi kusursuzca aktaramaz.

Benzer şekilde, Tanrı kendini bir erkek olarak açıkladığında "çocuk diliyle konuşmaktadır". Gerçek anlamda cinsiyete sahip olan ve başka tanrılarla cinsel ilişkiye girebilen Hindu tanrılarının aksine, Yahve gerçek anlamda erkek değildir. O'nun erkekliği bir benzetmedir. Tanrı'nın kullandığı her benzetmenin bir sınırı vardır. Örneğin Tanrı'nın kollarından ve gözlerinden söz edilir, ama erkeklik benzetmesi bizi O'nu belden aşağısıyla da hayal etmeye yöneltmez. İsa, Tanrı'nın Ruh olduğunu öğretti.[777] Bu nedenle O'nun, ona eşlik eden uzuvlarıyla birlikte erkek bir bedeni yoktur. İnsani mecazlar en iyi ihtimalle, gerçekte tarif edilemez olan bir Tanrı'nın bir yönünü betimleme girişimi olacaktır. Kutsal Yazılar'da bu kadar yaygın olan, Tanrı'ya ilişkin erkek imgeleri, Tanrı'nın cinsiyetli, bedenli ya da cinsel olduğunu ima etmez; tıpkı kilisenin gerçekten kocasını bekleyen bakire bir gelin olmadığı gibi. Yine de bu bizi bir soruya götürür.

Tanrı'nın Erkekliği Neden Bu Kadar Baskın?

Tanrı gerçekte erkek değilse, neden Kutsal Yazılar'da kendini çoğunlukla bir erkek olarak açıklamayı seçti? Tanrı neden kendini bize "himself" (eril "kendisi") olarak açıklıyor da "herself" (dişil "kendisi") olarak açıklamıyor?

Kutsal Kitap'ı oluşturan kitapların her biri bizim için yazıldı, ama mutlaka bize yazılmadı. Her yazar – Musa, Amos, Davut, Petrus – belirli bir zamanda, belirli bir durumda belirli insanlara yazdı. Tanrı'nın *bizim için* olan sözünü

777. Yuhanna 4:24

ancak Tanrı'nın *onlara* olan sözünü doğru anladığımızda anlayabiliriz. Bu nedenle Tanrı'nın sözünü anlamak için kendi kültürümüzün duyarlılıklarını ve varsayımlarını bir kenara bırakmamız ve onların kültürünün çerçevesine girmek için elimizden geleni yapmamız gerekir. Bu bizi yanıtımızın bir kısmına götürür: *Kutsal Yazılar'ın çoğu yerinde Tanrı, kendini eski ataerkil bir kültüre bir erkek olarak uyarlamayı en iyisi saydı.* Kanadalı ilahiyatçı John Stackhouse, bunun neden böyle olabileceğini düşünmeye bizi davet ediyor. İşte onun önerisi:

Kutsal Yazılar'da Tanrı, kendisi hakkında insanlara iki ana noktayı iletmeye çalışır. Birincisi, O'nun aşkın, her şeye gücü yeten, kendiliğinden var olan biri olduğudur; her şeyin yaratıcısı[778] ve sürdürücüsü, tarihin yazarı, doğruluğun koruyucusu, yeryüzünün yargıcı, çağları tamamlayandır. Tanrı bu noktayı Eski ve Yeni Antlaşma kültürlerindeki insanlara en iyi nasıl iletebilirdi? Efendi, yönetici, hükümdar, yargıç, sahip imgesini kullanarak – bu kültürlerde genellikle erkeklerin üstlendiği konumların imgeleri.

Tanrı'nın bize iletmeye çalıştığı, bunu tamamlayan ikinci nokta ise, insanları ve yaratılışın geri kalanını derinden önemsediğidir. Tanrı bizi yarattı, bize bakar, bizi terbiye eder ve bizi kendisiyle yenilenmiş bir paydaşlığa çeker. Özellikle Tanrı bir halk seçer ve onu değerli tutar, onlarla bir özen antlaşması kurar ve onlarla sadık, karşılıklı bağlılıktan oluşan sonsuz bir bağ oluşturmaya çalışır. Bu, Eski ve Yeni Antlaşma kültürlerindeki insanlara nasıl iletilir? Seven imgesini kullanarak – evet, ebeveyn imgesini, ama daha da çok talip ve eş imgesini. Efendi ve seven düşüncelerini birleştirmek, kuşkusuz büyük ölçüde eril imgeler gerektirirdi. Kur yapmada inisiyatifi erkeklerin aldığı, gelinin gönlünü kazanmak ve onu elde etmek zorunda oldukları (genellikle anne babasının onayıyla) kültürlerde, erkek talip imgesi en doğal biçimde işe yaradı. Kocaların ve babaların hanelerini yönettiği, onları maddi olarak geçindirdiği ve savunduğu kültürlerde eril imge en doğal biçimde işe yaradı.

778. Tanrı'nın erkek bir yaratıcı olduğu düşüncesini biraz açmama izin verin. Eski Antlaşma, Tanrı'nın sahte ilahlardan farklı olduğunu ve yaratılışının içinde etkin olmakla birlikte ondan ayrı olduğunu vurguladığından, Tanrı'nın erkek bir Yaratıcı olarak uyarlanmış açıklaması, Tanrı dişi bir Yaratıcı olsaydı olacağından daha iyi iletişim kurar. Örneğin üremede anneler yaşamı kendi içlerinden yaratırlar; dolayısıyla bu mecaz, Yaratıcı ile yaratılış arasındaki kategorik ayrımın yitirilmesine yol açardı.

"Çocuk diliyle konuşurken" insan yanlış anlaşılabilir. Uyarlama, Tanrı'nın göze aldığı risktir. Kendini açıklamasını düşünce kalıplarımıza ve kültürel anlayışlarımıza uyarlaması, bunları tamamen onayladığı anlamına gelmez. Örneğin Tanrı'nın kendini bir kral olarak açıklaması, monarşik bir yönetimin demokratik bir yönetimden üstün olduğu anlamına gelmez. Bu yalnızca Tanrı'nın bizi bulunduğumuz yerde karşılamak için ne kadar ileri gideceğini gösterir.

Aynı şey, Tanrı'nın kendini – yine eril imgeler kullanarak – Baba ve Oğul olarak açıklaması için de söylenebilir. Bu Baba–Oğul ilişkisi, İsa'nın Yahve'yi açıklamada ne kadar etkili olduğunu; Eski Antlaşma'nın hem İsrail'i hem de vaat edilen Davut soyundan kralı "Tanrı'nın Oğlu" olarak tasvir etme biçimini; ve Oğul ile Baba'nın paylaştığı yakın ilişkiyi (ve bizim, İsa'nın evlat edinilmiş erkek ve kız kardeşleri olarak Baba'nın bakımına nasıl kabul edildiğimizi) anlatan güçlü ve zengin bir mecazdır. Ama bu yine de bir benzetmedir. Mecazın her boyutu doğru değildir – Baba, cinsel yolla dünyaya getirilmiş bir oğlun gerçek anlamda babası değildir.

"Bir Oğul Doğuracaksın"[779]

Bunlar Cebrail'in bakire Meryem'e söylediği sözlerdir. Binlerce yıl sonra, bu sözlerin gerçekleşmesi – İsa'nın kız değil oğul olması – Tanrı'nın ataerkilliği onayladığı sonucuna götürebilir. Sahip olduğumuz tek Kurtarıcı ve Rab sonsuza dek erkektir.

Elçi Yuhanna, Tanrı'nın en büyük açıklama eylemini betimlemeye çalışırken, "Söz insan oldu" der.[780] Tanrı'nın insan soyuna başlıca armağanı bir Kişi'dir. Yeryüzündeki o 33 yıl boyunca İsa'nın Nasıralı bir Yahudi olarak aramızdaki bedenli varlığı, Tanrı'nın kendini açıkladığı diğer bütün yolları aştı, çünkü İsa, Tanrı'nın doğrudan, aracısız iletişimidir. Bu, gerçek anlamda bir *antropomorfizm*dir – Tanrı gerçekten gözlere, ellere, ağza ve erkek bir bedene büründü.

779. Cebrail'in Luka 1:31'de bakire Meryem'e söylediği sözler
780. Yuhanna 1:14

Öyleyse İsa neden erkekti?[781]

Belki de ataerkil bir dünyada bu, O'nun kilisenin Rab'bi ve kocası olarak kimliğini ve geçindirme ve koruma yeteneğini daha iyi yansıttığı için. İsa'nın erkekliği ayrıca Mesih'i yeni bir insanlığın (yeni Adem), yeni bir Mısır'dan Çıkış'ın (yeni Musa) ve yeni bir krallığın (yeni Davut) başı olarak açıklayan Eski Antlaşma temalarını doruğa ulaştırır. Erkekliği, hizmetkârımız olmayı seçmesinin etkisini pekiştirir. Tanrı'nın Oğlu'nun içine girdiği onur–utanç kültüründe kadınlar zaten erkeklere tabi kılınmıştı. Erkek bir Kurtarıcı, bu kültürün içkin güç yapılarını daha iyi yenebilirdi: O, yetkisini bir kenara bırakarak ve *gönüllü olarak* bir hizmetkâr rolünü üstlenerek kurtarır; hepimizi kurtarmak ve hepimize hizmet etmek için güçlerinden vazgeçen bir hizmetkâr.

Kutsal Yazılar'daki bu motiflerin ve bağlamsal gerçeklerin ötesinde, İsa'nın erkekliğinin anlamını abartmamalıyız. Öte yandan O'na çift cinsiyetli bir varlık gibi de davranmamalıyız. Yine de Tanrı'nın Oğlu bizden biri olduğunda, erkeklikten çok insan doğasını üstleniyordu. Teolojik olarak kilise her zaman, İsa'nın erkek cinselliğini üstlenmekten çok, ister erkek ister kadın olsun, insan doğasını bütünüyle üstlendiğini vurgulamıştır. Bu yüzden O, çarmıha gerilmiş ve dirilmiş yeryüzü bedeninde hem erkekleri hem de kadınları kurtarabilir. Ve bu yüzden hem erkekler hem kadınlar O'nun ruhsal bedeni olan kilisenin parçası olabilir.

Tanrı'nın Oğlu'nun anlamını O'nun fiziksel varlığına ve yeryüzündeki yaşamına indirgemek bir hatadır. İncilleri kuşbakışı okuyabiliriz, ama yine de O'nun hakkında pek çok şeyi kaçırabiliriz. İsa, Tanrı hakkında bildiğimiz en önemli şey olabilir, ama Tanrı'nın Oğlu'nu gerçekten ne kadar tanıyoruz? O'nunla birlikte yürüyüp konuşan öğrenciler bile, karşılarındaki kişinin yalnızca yüzeyini sıyırdıklarını fark etmeye başladılar. Dağdaki görünüm değişimini ele alın: İsa'nın gözlerinin önünde değişmesinden önce O'nu mucizeler yapan, Yahudiyeli bir Yahudi olarak tanıyor olabilirlerdi. Ama sonrasında, "O'nun büyüklüğünü gözlerimizle gördük" ve "Tanrı'yı hiçbir

781. Aşağıda gelen bu sorunun yanıtında bana yardım ettiği için Lucy Peppiatt'ın "Rediscovering Scripture's Vision of Women" kitabındaki ilk bölüme teşekkür ederim.

zaman hiç kimse görmedi. O'nu, Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik Oğul tanıttı" diyeceklerdi.[782] Lucy Peppiatt, öğrencilerin deneyimi ve bunun bizim için anlamı üzerine şöyle düşünür: "İsa'da göründüğünden fazlası olduğunu söyleyebiliriz. … Bu nedenle İsa'yı, bedende gelen Söz'ün bedene indirgenmeyeceği şekilde tasvir etmeye özen göstermeliyiz. … Kısacası, şimdilik ancak kısmen bildiğimizi ve aynada bulanık bir görüntü gördüğümüzü biliyoruz."[783] Yeryüzündeki İsa'nın Tanrı'nın *birincil* kendini açıklaması olduğu doğrudur, ama İsa'nın yeryüzü bedeninin Tanrı'nın *tek* kendini açıklaması olduğu kesinlikle doğru değildir. Tanrı'nın Oğlu'nda İsa'nın erkekliğinden çok daha fazlası vardır; bu gerçek, kilisede kadın önderliğine yönelik yaygın bir itirazı dikkatle düşünmemize yardım eder.

Erkek Bir Önder, Erkek Olan Mesih'i Daha mı İyi Temsil Eder?

Bazı Protestan kiliseleri ve Katolik kiliselerinin çoğu, kadınları kilisenin üst düzey önderliğinden ya da rahiplikten dışlamak için şu argümanı öne sürer: "Bir erkek, erkek olması sayesinde, İsa'yı kiliseye daha iyi temsil eder."

Katoliklerin bu görüşü benimsemesinin nedeni, onların geleneğinde rahibin Tanrı ile cemaat arasında aracı bir rol oynamasıdır. Özellikle Efkaristiya'ya başkanlık ederken rahip Mesih'i temsil eder.[784]

Pastörün/rahibin İsa'yı özel olarak temsil ettiği düşüncesini benimsesem bile (ki benimsemiyorum, çünkü Kutsal Yazılar'da hiçbir dayanağı yoktur), bu argüman yine de geçerli olmazdı. Neden İsa'nın *erkekliğinin* kilise önderinde yansıtılması gereksin de, Yahudiliği (böylece Yahudi olmayanları dışlayarak), bedensel sağlamlığı (böylece engelli insanları dışlayarak) ya da bekârlığı (böylece evli insanları dışlayarak) yansıtılmasın? (Bu arada, listedeki son madde Katoliklikte rahiplerin *bekâr kalması* lehine önemli bir argümandır.[785]) Katoliklik öğretilerini yalnızca Kutsal Yazılar'dan değil, Kilise Babaları'ndan da türetse de, bu düşünce Kilise Babaları'nın yazılarında bile hiçbir yerde

782. 2 Petrus 1:16 ve Yuhanna 1:18

783. Lucy Peppiatt, Rediscovering Scripture's Vision for Women, bölüm 1.

784. Bu öğreti "in persona Christi" olarak adlandırılır.

785. Bu argüman için John Stackhouse'un "Finally Feminist" kitabına teşekkür borçluyum.

yoktur.[786]

En önemlisi, erkek bir önderin erkek bir Mesih'i daha iyi temsil ettiği iddiası, rahibin/kilise önderinin Mesih'in bir *temsilcisi* olmasıyla Mesih'in bir *tasviri*, yani fiziksel bir benzeri olması arasında ayrım yapmaz. Önderin ya da vaizin İsa'ya fiziksel olarak benzemesi gerektiğini söylemek için Kutsal Kitap'ta hiçbir dayanak yoktur – oysa herhangi bir kişinin İsa'nın sözcüsü olarak O'nun temsilcisi olabileceğini söylemek için Kutsal Kitap'ta pek çok kanıt vardır.[787]

786. "(Kiprianus'ta) atanmış hizmete ilişkin bir in persona Christi teolojisinin erken bir örneği olarak başvurulan bir metin vardır, ama bu neredeyse kesinlikle yanlış bir okumadır." Kardinal Ratzinger'in "Responsum Ad Propositum Dubiu" içinde öğretinin "Tanrı'nın yazılı Sözü'ne dayandığı ve başlangıçtan beri Kilise Geleneği'nde sürekli korunup uygulandığı" yolundaki iddiası doğrulanabilir bir dayanaktan yoksundur. Bu öğreti ilk kez Orta Çağ'da Thomas Aquinas tarafından ortaya atılmıştır. (William Witt, Icons of Christ, bölüm 10.)

787. Örneğin cinsiyet ayrımı yapmayan bir terim olan "anyone" (herhangi biri) sözcüğünü kullanan 1 Petrus 4:11'e bakın.

Ek 2: Düşüşten Önce Adem ile Havva (devamı)

Bir okuyucu, Kutsal Yazılar'ın anlatı bölümlerinden birinin bir şey öğrettiğine – öğretmese bile – önceden karar verirse, metnin açık öğretisinin ötesine geçen her türlü çıkarım üzerine spekülasyon yaparak bu önceden varılmış sonucu desteklemesi mümkündür. Bölüm 4'te, tamamlayıcı akademisyenlerin Yaratılış 2–3'e yüklediği beş yaygın çıkarımı ortaya koydum ve eleştirdim. Bu ekte birkaç yaygın argümana daha yanıt vereceğim.

"Tanrı 'Adamı' ('Man') Kendi Suretinde Yarattı"

Bazı tamamlayıcılar, *insan soyu (Yaratılış 1:27'de) "man" (adam) diye adlandırıldığına göre, Tanrı'nın önderlik için kadınları değil erkekleri tercih ettiğini* ileri sürer. Ray Ortlund da böyle savunur: "Tanrı'nın insan soyuna 'man' (adam) adını vermesi, erkeğin başlığını fısıldar." Ne var ki bu argüman, dayandığı kanıt metnini bağlamı içinde okumaz. Birincisi, edebî bağlamı gözden kaçırır. Yaratılış 1:27'nin (İngilizce çevirilerde) "God created man (or mankind) in his image" (Tanrı "adamı" [ya da "mankind", yani insanlığı] kendi suretinde yarattı) dediği doğrudur. Ama aynı ayet, "adam"ın hem erkeği hem dişiyi kapsadığını açıkça belirtir.[788]

İkincisi, erkek merkezli (androsentrik) bağlamı gözden kaçırır. Tanrı'nın sözü bize tipik bir eski Yakın Doğu kültürünün dil kalıbı içinde gelir; bu kültürde eril adlar çoğu zaman her iki cinsiyeti temsil etmek için kullanılır. Son birkaç on yılda İngilizcede "mankind" (insanlık; kelime anlamıyla "erkek soyu") sözcüğünün yerini daha kapsayıcı olan "humankind" (insan soyu) sözcüğü aldı. Bunun nedeni, dilin kendisinin de erkek merkezli eğilimlerinden arındırıldığı yeni bir çağda yaşıyor olmamızdır. Buna karşılık ilk okuyucular, erkek merkezli dilin sorgulanmadığı ve olağan sayıldığı bir kültürde yaşıyordu.

788. Ayrıca bkz. Yaratılış 5:2; orada "man" (adam) ya da "mankind" (insanlık) adı her iki cinsiyet için kullanılır.

Üçüncüsü, bu argüman mantık hatası içerir. Yaratılış 1'deki İbranice *ha'adam* sözcüğü (*Adem* adıyla ya da erkek anlamına gelen sözcükle karıştırılmamalıdır) erkek soyu değil, *insan soyu* anlamına gelir. Eğer Tanrı *ha'adam* ile "erkek soyunu" kastetseydi (ki kastetmez), bu, kadınları sonradan akla gelmiş bir ek ya da insandan daha aşağı bir şey yapardı. Oysa bugün hiçbir tamamlayıcı buna inanmaz – 1960'lardan önce kadınların aşağı olduğuna inanılıyordu, ama artık inanılmıyor. Bu da onların, Ortlund'un yaptığı gibi, bunun kadının aşağı olduğunu değil, yalnızca ikincil konumunu ima ettiğini ileri sürmelerini tuhaf, keyfî ve tutarsız kılar.

Adem İnsan Soyunu Temsil Eder

Düşüş öncesi bahçede Adem'in tek insan olarak var olduğu bir dönem vardır; dolayısıyla o dönemde, ardından gelecek bütün insanlığı – "Adem'de" olan herkesi – temsil eder. Hatta Yaratılış 2'den, Havva'nın bile "Adem'de" olduğu anlayışı çıkarılabilir. Örneğin Havva'nın bedeni Adem'in bedeninden türemiştir (bizimki de öyle). Ayrıca Tanrı buyruğu Havva var olmadan önce adama vermiş olsa da Havva, buyruğu yerine getirmemesinden ötürü Tanrı'ya hesap vermek durumundaydı. Ve Yaratılış 3'te yalnızca Adem'e ölüm ve ardından sürgün cezası verilmiş olsa da Havva da utanç içinde bahçeden çıktı ve toprağa döndü – açıkça görülüyor ki "Adem'de" o da öldü.

Belki de Adem'in temsilci rolünün Pavlus'un yazılarında özel bir simgesel önem kazanmasının nedeni budur. Pavlus orada, Adem'in seçimleriyle bütün insanlığı temsil etme rolünü iki kez vurgular: "bir adamın söz dinlemezliği yüzünden birçok kişi günahlı kılındı" ve "Herkes Adem'de nasıl ölüyorsa …"[789]

Bu, Pavlus'un Adem'i, başarısızlığında insan soyunun tek temsilcisi olarak gördüğü anlamına mı gelir? Belki de hayır – Havva'nın da sonraki insanlığı

789. Romalılar 5:9; 1 Korintliler 15:22

Adem'le birlikte temsil ettiği düşüncesini dışlamıyor olabilir.[790] Ama Pavlus'un Adem'i *tek* temsilci olarak ima ettiğini varsaysak bile, bundan ne sonuç çıkarmalıyız? Bazı tamamlayıcıların iddia ettiği gibi Adem, bu yüzden insan soyunun ve Havva'nın önderi mi olur?

Hayır. Adem'in temsilci rolü, Havva üzerinde sözde işlevsel bir yetkisi olduğuna dair hiçbir şey söylemez. Yaratılış'ta Adem'in benzersiz rolüne dair ipuçları varsa, bunlar onun ilk insan, hepimizin – hem erkeklerin hem kadınların, ilk kadın Havva da dahil – ilk örneği (prototipi) olduğunu gösterir.

Öncü olmak, onun ardından gelen bütün insanların, hatta Havva'nın kralı olduğu anlamına gelmez. Adem'in temsilciliğinden onun insan soyunun (ya da Havva'nın) önderi olduğu sonucunu çıkarmak, teolojik kategorileri yanlışlıkla birbirine karıştırmaktır. Temsil etmek, önderlik etmekle hiç de aynı şey değildir.

Adem Havva'yı temsil edebilir, ama Havva'nın ya da bizim hükümdarımız değildir. Bir örnek vereyim: Genç Davut, İsrail'in temsilcisi olarak Golyat'la savaştığında henüz onların önderi değildi. Önder Saul'du. (Davut ancak on yıllar sonra kral olacaktı.) Aynı şekilde Adem de Havva'nın (ya da bir başkasının) hüküm süren hükümdarı değildi; Havva'nın (ve herkesin) düşmüş temsilcisi ya da ilk örneği olsa bile.

En önemlisi, Adem artık bizim temsilcimiz değildir. Pavlus her iki metinde de düşmüş temsilcimiz Adem'i, dirilmiş öncümüz Mesih'le karşılaştırır. Ölüm ve ataerkillik Adem'in düşüşünden kaynaklanmış olabilir, ama kadın-erkek ilişkilerinin kurtuluşu, başlangıcını İsa'nın ölümden dirilişinde bulur.

790. Belki Pavlus Havva'yı değil de Adem'i, onun bütün insanlığın temsilcisi olduğu için değil, onunla İsa arasında bir karşılaştırma yaptığı için seçer; bu durumda, aynı zamanda erkek olan ve türünün ilki olanı seçmek daha anlamlı olur. Ayrıca Pavlus, Adem'in Adem ve Havva olarak "çoğalmasından" önceki Adem'e gönderme yapıyor olabilir – Adem de Havva da günah işler, ama "Adem", insan soyunun birleşik anne-babası olan "Adem-ve-Havva"nın kısaltmasıdır.

Adem'in Havva Üzerindeki Yetkisi İçin Öne Sürülen Diğer Argümanlar

Adem'in düşüşten önce bir şekilde Havva'nın başında olduğuna inanma yönündeki teolojik ön kabul, hepsi spekülasyona dayanan dört argüman daha üretir:

Bahçede yalnızca Adem konuşur. Adem, Havva'nın kendi kemiğinden kemik, kendi etinden et olduğunu ilan eder; Havva ise karşılık olarak hiçbir şey söylemez. Bazı tamamlayıcılar bunun, Adem'in Havva üzerindeki önderliğini ima ettiğini söyler: İlişkiyi Adem başlatır, Havva ise onun girişimini kabul eder. Ne var ki bu yorum, anlatının akışını gölgeler: Havva yaratılmadan önce Adem kendisine uygun eşi aramaktadır. Sonunda onu bulduğunda söyleyecek bir şeyi olmasına şaşmamalı! Söylediklerinde önderlik ya da yetki ima eden hiçbir şey yoktur; yalnızca tanıma ve sevinç vardır. Bundan fazlasını okumak tam olarak şudur: metne, metnin verdiğinden fazlasını yüklemek. Ayrıca Yaratılış 2'de (düşüşten önce) yalnızca Adem'in konuşması, onun kadın üzerindeki önderliğini, Yaratılış 4'te (düşüşten sonra) yalnızca Havva'nın konuşmasının onun erkek üzerindeki önderliğini gösterdiğinden daha fazla göstermez.

Tanrı buyruğu Havva'ya değil Adem'e verir. Tamamlayıcılar, açıkça belirtilmese de, Havva ortaya çıktığında Tanrı'dan aldığı buyruğu karısına öğretme sorumluluğunun Adem'e ait olduğunun anlaşıldığını, dolayısıyla Adem'in onun önderi olduğunu ileri sürer. Bu doğru olsa bile, bir bilgiyi, hatta işittiğiniz bir buyruğu aktaracak konumda olmak, sizi bilgilendirdiğiniz kişinin üzerinde kendiliğinden yetkili kılmaz. Bu argümana göre, Müjde'yi kocasından önce işiten bir kadın kocasının önderi olur. Bu argümanın en büyük sorunu, doğru olmamasıdır. İbranice ifadeleri dikkatle okursak, Yaratılış 3:3 Tanrı'nın daha önce Adem'e verdiği buyruğu bu kez Havva'nın da bulunduğu bir sırada yinelediğini ima eder; çünkü Havva yılana şöyle der: "Tanrı, 'Meyvesini yemeyeceksiniz [çoğul] … ona dokunmayacaksınız [çoğul]; yoksa ölürsünüz [çoğul]' dedi."

Yaratılış 2:24, evlenmek için "adam annesini babasını bırak[ır]" der. Bazı tamamlayıcılar bunun, adamın yeni aile reisi olmak üzere yetki altından çıktığını ima ettiğini söyler. Ama *adamın* annesini babasını bırakması ne kadar tuhaftır – eski ataerkil kültürlerde kocanın yetkisini tanımanın bir işareti olarak evden ayrılan kadınlardı. Bu metin bu düzeni *tersine çevirir*. Açık olan şudur: Adam önceki ailesinde babasının *ve* annesinin yetkisi altındaydı.

Düşüşün özü, cinsiyet rollerinin tersine dönmesiydi. İlk olarak tamamlayıcılığın kurucusu George Knight tarafından 1977'de ortaya atılan bu argümanı Bölüm 7'de, "Havva Aldatıldı, Adem Değil" başlığı altında ele alıyorum. Burada şunu söyleyeceğim: Bahçedeki trajedi, Havva'nın Adem'in altında, ona tabi biri olarak durması gerekirken onun yerini almış olması *değildi*. Doğru okunduğunda felaket şuydu: Havva *Adem'in yanında, onun ortak-yardımcısı olarak* durmalıydı, ama bunun yerine ona zehir yedirdi.

Açık Olan, Çıkarılabilecek Olanı Sınırlamalıdır

Biraz geri çekilip bu ekin ve Bölüm 4'ün ("Cennette Kurulan Bir Ortaklık") en önemli kavrayışlarına bakayım.

Kutsal Kitap'taki anlatılar yanlış yorumlanmaya özellikle açıktır. Hatta Yaratılış 2 ve 3'te Adem'in Havva üzerindeki sözde önderliği için öne sürülen tamamlayıcı argümanların *tümü*, oldukça kısa bir anlatının *içine okunmuştur*.

Neyse ki Kutsal Kitap anlatılarının yazarları çoğu zaman metne bazı yorum denetimleri yerleştirir. Yaratılış 1–3 örneğinde, öyküye örülmüş öyle ifadeler vardır ki, bunlar öyküden erkekler ve kadınlar hakkında neyin çıkarılabileceği ve neyin çıkarılmaması gerektiği konusunda bir ölçüt işlevi görür.

Yaratılış 1–3'ün kadın-erkek ilişkileri hakkında *açıkça* öğrettiklerine bakın:

- *Erkek, yeryüzünü kadınla birlikte yönetmek üzere yaratılmıştır (1:26-28).*
- *Kadın, Aden'in/yeryüzünün yönetiminde erkeğe ortak ve denk olarak verilmiştir (2:18, 23-25).*
- *Düşüşün ardından erkek artık kadına egemen olacaktır (3:16).*

Dolayısıyla, Yaratılış anlatısındaki sözde ipuçlarına dayanarak kadınları bir tür Yaratıcı ideali olarak erkeklere tabi kılan bütün argümanlardan vazgeçilmelidir.

Bunun ne anlama geldiğini görüyor musunuz? Grudem, karşılıklılık savunucularının "erkeklerin … salt erkek oldukları için bir önderlik rolüne sahip olmalarının adil olmadığından" yakınabileceğini söyler. "Ama bu, Tanrı'nın rolleri başlangıçtan beri belirlemesine dayanıyorsa, o zaman adildir."[791]

Ama Tanrı böyle bir yetki–boyun eğme ilişkisine dayalı "rolleri başlangıçtan beri" *hiç* belirlememişse, bu *gerçekten* adaletsizdir. Kilise, bunu yapmak için özel, koşullara bağlı hiçbir nedeni olmadığı halde, kadınları *kadın oldukları için* önderlikten dışladığında, izleyen dünyaya, hizmet ettiğimizi söylediğimiz Tanrı'yı – "insanlar arasında ayrım yapmayan" Tanrı'yı – kötü yansıtmış olur.[792]

791. Wayne Grudem, Evangelical Feminism and Biblical Truth, bölüm 1.
792. Romalılar 2:11

EK 3: KEPHALĒ NE ANLAMA GELİR

Pavlus Grekçe *kephalē* sözcüğünü kullandığında ne demek ister? Modern İngilizcede mecazi anlamda kullanılan "head" (baş) sözcüğü çoğu zaman yetki anlamına gelir; tıpkı CEO'nun şirketin başı, komutan subayın da müfrezenin başı olması gibi. Ayrıca biz modern insanlar, gerçek bir bedenin gerçek başını gözümüzde canlandırdığımızda, beyni barındıran başın bu nedenle bedenin kontrol merkezi olduğunu varsayarız. Baş, sinir sistemi aracılığıyla bedene emirler gönderir. Sormamız gereken soru, Pavlus'un *kephalē* sözcüğünü seçtiğinde ne demek istediği ve ilk okuyucularının bundan ne anlayacağıdır.

Her görüşten akademisyenler arasında yıllardır süren karşılıklı tartışmayı izlediğimde, Grudem'in sözcüğün neredeyse *her zaman üzerinde yetki* anlamına geldiğini savunduğunu, başka akademisyenlerin ise bu anlama *nadiren, belki de hiçbir zaman* gelmediğini savunduğunu görüyorum. Benim vardığım yer şudur: Pavlus'un zamanında, kesinlikle de Pavlus'un kullanımında, sözcük

yalnızca *nadir durumlarda* yetki ima ediyordu.[793] Bütün mecazlar gibi farklı bağlamlarda farklı anlamlar taşıyabilir ve belki bazılarında yetki fikri de buna dahildir. Yine de bunun neden çok nadir bir anlam olacağına dair argümanları sunmama izin verin.

Pavlus'un zamanında, insanın fiziksel başı için kullanılan Grekçe sözcüğün mecazi anlamı, İngilizcedeki karşılığının anlamından farklıydı. Pavlus'un doğumundan önceki yüzyıllarda baş, zaman zaman bedenin yaşam kaynağı olarak anlaşılıyordu. Aristoteles, başın bütün beden için bir pınar ya da besin kaynağı gibi olduğunu öğretiyordu;[794] birçok tıp yazarı da bu görüşü paylaşıyordu. Örneğin Pisagor, fiziksel başın erkek menisinin kaynağı olduğunu ve meninin omurilikten cinsel organlara indiğini öğretiyordu. Grekçe konuşan Yahudi bir öğretmen olan Filon ise başın gökten güç

793. Grekçe *kephale* sözcüğü birinci yüzyıldan önce ve birinci yüzyıl boyunca Grek-Roma dünyasında nasıl kullanılıyordu? Neredeyse her zaman gerçek, fiziksel bir başı ifade ediyordu; ama zaman zaman mecazi olarak da kullanılıyordu. En iyi akademisyenler sözcüğün mecazi kullanımları konusunda ayrışır; bunun başlıca nedeni, mecazi sözcüğün pek çok farklı şekilde kullanılmış gibi görünmesidir: 1) Birinci yüzyılda en yaygın olarak, en göze çarpan ve temsilci rolü oynayan kişiyi ifade ediyordu (tıpkı bir insanın başının bütün bedenin kamusal temsilcisi olması gibi). Bu anlamda "en göze çarpan" anlamına gelir. 2) Daha seyrek olarak, "yetki" sahibi kişiyi ifade ediyordu (tıpkı beynin bedeni yönetmesi gibi). 3) Yine seyrek olarak, besin ya da varlık sağlayan kişiyi ifade ediyordu (tıpkı ağzın bedeni beslemesi ya da bedensiz bir başın ölmesi gibi). Bu anlamda "kaynak" anlamına gelir. Peki Pavlus sözcüğü nasıl kullandı? 1970'lere kadar Kutsal Kitap akademisyenlerinin çoğu Pavlus'un "yetki"yi kastettiğini varsayıyordu – ama bu, şunlara bağlanabilir: 1) Latincede, Almancada ve İngilizcede (tarihsel teolojinin başlıca yapıldığı dillerde) baş anlamına gelen sözcüğün yetkili kişiyi ifade etmesi ve 2) kilisenin, toplum gibi, 1960'lara kadar kadınların aşağı olduğuna inanması ve bu yüzden kadınların tabi kılınmasının sorgusuz varsayılması. Gordon Fee'nin 1 Korintliler üzerine önde gelen yorumunda somutlaştığı gibi, geçen yüzyılın son çeyreğinde akademik görüşte "kaynak" anlamına doğru büyük bir kayma oldu. Ama akademik görüş bir kez daha "göze çarpan kişi" anlamına doğru kaydı – bunun kanıtı, Anthony Thiselton'ın 1 Korintliler üzerine aynı ölçüde yetkin yorumudur. Ancak Thiselton, Pavlus'un "yetki"yi kastetmediğine Fee kadar ikna olmuş olsa da "kaynak" yerine "göze çarpan kişi" anlamını seçer; ama kendisinin ve araştırma ekibinin bu seçimi "kıl payı" bir farkla yaptığını kabul eder. Bütün argümanları incelediğim kadarıyla, sözcüğün "yetki" anlamına gelmediği konusunda Fee ve Thiselton'a katılıyorum ve Thiselton'ın, Pavlus'un yazıları dışında, birinci yüzyılda sözcüğün nadiren "kaynak" anlamında kullanıldığı gözlemini anlayışla karşılıyorum. Ancak Cynthia Westfall'un "Paul and Gender" adlı yeni çalışmasının yardımıyla, Pavlus'un "kaynak", yani "bir başkasının varlığını ya da geçimini kendisinden aldığı kişi" anlamını kastettiği konusunda Fee'ye katıldığımı görüyorum. Pavlus'un sözcüğü mecazi kullanımı açıkça yeniydi; özellikle de diğer bütün eski Grek yazarlardan farklı olarak onu erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkiye ve bir koca ile karısı arasındaki ilişkiye uygulayan tek kişi olduğu için. Ayrıca hem 1 Korintliler 11:3'te hem Efesliler 5:23'te "kaynak" anlamı, ardından gelen metinleri en iyi şekilde anlamlandırır. 1 Korintliler 11:3 "göze çarpan kişi" nüansını da içerebilir, çünkü Pavlus izleyen ayetlerde kişinin gerçek ve mecazi başlarına gösterilmesi gereken saygıyı vurgular. Efesliler 5:25'te Pavlus eski Grek-Roma kocasından *kephale* olarak söz eder ve gerçekten de bu eski kocalar karılarının üzerinde söz sahibiydi; ama sözcüğün kendisini, gönderme yaptığı kişiyle karıştırmamalıyız – daha fazlası için Bölüm 8'deki "Görüş 4: Kurtarılmış Paterfamilias Olarak Koca" başlığına bakın.

794. Aristoteles, Problems 10 867a

aldığını ve yaşam gücünü bütün bedene dağıttığını ileri sürüyordu.[795] Dolayısıyla eski Grekler bir kişiden bir başkasının ya da bir topluluğun "başı" olarak söz ettiklerinde, bu mutlaka onun yetkili olduğuna değil, daha büyük olasılıkla onun bir yaşam kaynağı ya da ata olduğuna gönderme yapıyordu.

İnsan başı için kullanılan İbranice sözcük *rosh*'tur ve İngilizcede olduğu gibi İbranicede de mecazi olarak kullanıldığında yetki anlamına geliyordu. İşin ilginç yanı, Pavlus'un zamanından önce İbranice Kutsal Yazılar'ın Grekçeye çevrilmiş olmasıdır (buna *Septuaginta* ya da *LXX* denir). Cynthia Westfall, *LXX*'te *rosh*'un güvenilir biçimde yetki anlamına geldiği doğrulanan 171 yeri inceler ve Grek çevirmenlerin *kephalē* sözcüğünü yalnızca dört kez kullandığını, neredeyse her zaman yetkiyi daha açık ifade eden başka Grekçe sözcükleri tercih ettiklerini belirtir.[796]

Bir düşünün. Grek çevirmenler İbranice *rosh* sözcüğünü okuyor ve sözcük fiziksel başı kastediyorsa *kephalē*'yi seçiyorlar. Ama *rosh*'un mecazi olarak yetkili birini kastettiği durumların %97,7'sinde başka Grekçe sözcükleri seçiyorlar.[797] Bunun anlamı şudur: Pavlus'un zamanından hemen önce Greklerin zihninde *yetki, kephalē sözcüğünün yaygın bir mecazi anlamı değildi*; yoksa kullanılacak en doğal sözcük o olurdu. Bu yaygın olarak bilinir. Elimizdeki en kapsamlı eski Grekçe sözlük olan *LSJ Greek–English Lexicon,* sözcüğün 48 olası mecazi anlamını sıralar – *ve bunların tek biri bile yetki değildir*. Yakın zamanda yayımlanan *Cambridge Greek Lexicon* da aynı yolu izler.[798]

795. "Erdemli kişi insan soyunun *kephalē*'si olacak, diğerlerinin hepsi ise yaşamlarını başın güçlerinden alan uzuvlar gibi olacaktır." (Philo Det. Pol. Ins. 85)

796. Grudem'in en son sayımı 14 yerdir. Ancak Westfall benimle yazışmasında şunları söyledi: "Grudem, Pavlus'un, rosh'un yetki anlamına geldiği yerlerde kephalē ile çevrildiği LXX metinlerinden etkilendiğini ileri sürer. İbranice Kutsal Kitap'ta rosh'un "yetki"yi ifade ediyor göründüğü 171 yerden, varyantı olmayan ve *kephalē* olarak çevrilen yalnızca dört metin vardı (2 Samuel 22:44; Mezmur 18:43 [LXX 17:44]; Yeremya 31:7 [LXX 38:7]; Ağıtlar 1:5). Bu kullanımlar Septuaginta çevirmenlerinin kötü çeviri tercihleri (İbranicecilikler) olabilir ya da bazıları eski bir kral ile halkı veya toprağı arasındaki ortak yaşama dayalı bir ilişkiyi yansıtabilir. Bu dört metnin Pavlus'un *kephalē* kullanımıyla metinlerarası ya da anlamsal hiçbir bağı yoktur; bu yüzden Grudem'in, Pavlus'un kephalē kullanımını LXX metinlerinin açıkladığı yönündeki argümanı ikna edici değildir." R.S. Cervin'in makalesi Westfall'un vardığı sonucu destekler: "LXX, *kephalē*'nin önder ya da yetki anlamını taşıdığına dair kanıt olarak abartılmıştır." Bkz. www.bit.ly/3GOWjqB

797. Bu, Septuaginta çevirmenlerinin İbranice metne yakın kalmak için harfiyen çevirileri tercih etme ve Grekçe sözcükleri olağan anlamlarının ötesine taşıma yönünde güçlü bir eğilim göstermelerine rağmen böyledir.

798. Philip Payne, Man and Woman, One in Christ, s. 121. Ayrıca on ikinci yüzyıldan bu yana klasik dünyevi Grekçe sözlükleri genellikle kephalē ("baş") sözcüğünün "kaynak" anlamını listeler, ama "yetki" anlamına gelen Yeni Antlaşma öncesi hiçbir örnek göstermez.

Pavlus'un bu sözcüğü mecazi olarak kullandığı birkaç yeri incelediğimizde, onun bunu bildiği açıkça görülür. Küçük Asya'da bir Diaspora Yahudisi olarak büyüdüğü için Grek deyişlerine ve düşüncesine iyice hâkim olmalıydı. Ayrıca mektuplarını Grekçe konuşan insanlara yazar. Sözcüğü mecazi olarak kullanan tek Kutsal Kitap yazarı olarak, onu çoğunlukla bir baş–beden benzetmesinin parçası olarak kullanır; bu benzetmede İsa, kilisenin kurtuluş ve Ruh aracılığıyla organik olarak bağlı olduğu yaşam kaynağı olarak anılır. Bunu Efesliler 4:15-16'da nasıl ifade ettiğine kulak verin: "[H]er yönden, baş olan Mesih'in olgun bedeni olmak üzere büyüyeceğiz. Bütün beden O'ndan … büyür ve sevgi içinde kendini geliştirir." Ardından Koloseliler 2:19'da Pavlus, bizim "baş ile bağlantı" içinde olduğumuzu söyler: "bütün beden O'ndan, eklem ve bağlarla desteklenip birbirine bağlanarak Tanrı'nın sağladığı büyümeyle büyür." Başka bir deyişle, Pavlus baş–beden mecazını açtığında, baş olan İsa özellikle bedenine, yani kiliseye büyüme ve bağlantı, sevgi ve yaşam, besin ve güç sağlar. Biz modern insanlar, beynin yönetici işlevine dair *kendi* anlayışımızla, Pavlus'un İsa'nın önderlik ve yön sağlamasına da bir gönderme yapacağını varsayarız. Oysa başa ilişkin *kendi* anlayışıyla Pavlus bunu yapmaz.

Grudem, baş–beden mecazının "kaynak" fikrini ima edebileceğini kabul etmekle birlikte,[799] *kephalē*'nin nadiren yetki anlamına geldiği düşüncesine karşı çıkar ve edebiyattan, askerî komutanların ve kralların ordunun ya da halkın *kephalē*'si olduğu etkileyici bir örnekler listesi derler. Ama bunun için öncelikle daha sonraki dönemlerin edebiyatına başvurur. Üstelik eski Grekler büyük olasılıkla önderlerini aynı zamanda yaşam kaynakları olarak da görüyordu. Bir hayvanın ya da insanın başını kesin, ölür. Bir ordu ya da ulus için de aynısı geçerlidir: Komutanı ya da kralı öldürün, halk yok olur. Krallar ve komutanlar, krallıkları onların altında bir arada durduğu için baştırlar. Pavlus da *kephalē* ile akraba bir sözcüğü Efesliler 1:10'da İsa için bu şekilde kullanıyor gibidir; orada Tanrı'nın tasarısının her şeyi (yani Yahudileri ve uluslardan olanları) bir araya getirmek, *onları tek bir başta, İsa Mesih'te toplamak*

799. "Besinimizi ağzımızdan, dolayısıyla bir anlamda başımızdan aldığımız, yaşamın temel bir gerçeğidir ve bu fikir eski dünya için de açıktı; bu nedenle "baş"ın "kaynak" anlamına geldiği bir mecazın ortaya çıkması imkânsız değildir," diye yazar Grudem, Evangelical Feminism and Biblical Truth adlı kitabında (s. 567).

olduğunu söyler. Elbette İsa yetki sahibi Rab'dir, ama Pavlus burada baş mecazını O'nun yetkisini değil, halkının *birleştirici yaşam kaynağı* olma rolünü vurgulamak için kullanıyor gibidir.[800] Pavlus'un Koloseliler 1:16-17'de İsa'nın "her şeyden önce var olan; her şeyi bir arada tutan; bedenin, yani kilisenin başı ve başlangıç" olduğunu söylemesi de buna benzer. Bu tanımlamalar O'nun egemenliğine odaklanmaz; İsa'nın hizmetinin, O'nun saltanatından farklı yönlerini betimler – ama her biri O'nun yönetme yeteneğini ve buna layık oluşunu destekler; Pavlus'un "*öyle ki* her şeyde üstünlük O'nun olsun" derken vurguladığı nokta da budur. Pavlus burada İsa'nın sürdüren, yaşam kaynağı ve başlatan olduğu fikirlerini O'nun üstünlüğüne ilişkin ifadeyle *yan yana koysa* da anlamları düpedüz *birbirine karıştırmamalıyız*. İsa'nın kilisenin ve O'nda başlayıp O'nda bir arada duran şeylerin *başı* olması, İsa'nın halkının ve O'nun aracılığıyla yaratılıp O'nun tarafından sürdürülen şeylerin *Rab'bi* olmasıyla tam olarak aynı şey değildir.

Peki Pavlus'un anlamları gerçekten birleştiriyor gibi göründüğü iki yer – Efesliler 1:22 ve Koloseliler 2:10 – ne olacak? Bu metinlerde bile Pavlus, İsa'nın yetkili oluşu ile İsa'nın *kephalē* oluşu fikirlerini yakından yan yana tutabilir, ama bunları mutlaka kaynaştırmaz.[801]

Efesliler 1:22'de "her şeyin üstünde *kephalē*" ifadesi geçer. "Üstünde" anlamına gelen Grekçe sözcük (*hyper*) genellikle *-in yararına* anlamına gelir; örneğin "Mesih kendini bizim *için (hyper)* bir sunu olarak verdi" (Efesliler 5:2) ifadesinde olduğu gibi. Ancak Efesliler 1:22'de sözcük *üstünde ya da yukarısında* anlamına gelir, *(bir şeyin) başı* anlamına değil – İsa'yı her şeyin *üstünde* bir tahtta oturan biri olarak gösteren mekânsal bir imge sunar. Bu ayeti 1:18-2:6 bağlamında okuduğumuzda şaşırtıcı olan, tahtta oturanın yalnızca baş-olarak-İsa değil, İsa-*ve-kilise*, yani baş-*ve-beden* olmasıdır. Pavlus, her şeyin üstünde *kephalē* olan İsa'nın "*O'nun bedeni olan* kilise için" olduğunu

800. Teologların Pavlus'un "federal başlık" (federal headship) öğretisi dediği şeyde insanlığın iki olası "başı" vardır: Adem ya da İsa. İlk günahkâr olarak Adem bizim önderimiz değildir, ama ne yazık ki kaynağımızdır: Onun günaha köle olmuş konumunu ve bozulmuş doğasını miras alırız. Şükürler olsun ki İsa, kurtarılmış insan soyunun yeni başı olur: O'ndan O'nun yüceltilmiş konumunu ve benzerliğini miras alırız.

801. Burada, Efesliler 1:22 ve Koloseliler 2:10'daki *kephalē*'nin anlamına ilişkin soruma benimle yazışmasında, "The IVP Dictionary of Paul and his Letters"ın ikinci baskısı için yazdığı bir makaleden alıntılar yaparak yanıt veren Cynthia Westfall'dan yardım alıyorum.

söyler. Her şey "O'nun ayakları altındadır" – *ama O'nun ayakları biziz*. Bütün bunlarla söylemek istediğim şu: İsa'nın burada *kephalē* olması, özellikle bizim, hatta her şeyin üzerinde yetkisi olduğu (elbette vardır) anlamına gelmez; daha çok, her şeyin meşru Rab'bi olan İsa'nın bu yetkiyi bizimle nasıl paylaştığını açıklar. Ne de olsa bir kralda yönetimde olan yalnızca başı değil, bütün bedenidir.

Koloseliler 2:10, İsa'nın her gücün ve yetkinin "-in" *kephalē*'si olduğundan söz eder (bazı çevirilerin dediği gibi, onların "üzerindeki" baş olduğundan değil). Bu, İsa'nın kiliseden başka bir şeyin *kephalē*'si olduğundan söz eden iki metinden biridir. 1 Korintliler 11:3'te İsa'nın "her erkeğin" *kephalē*'si olduğu söylenir – bu da Tanrı'nın Mesih aracılığıyla Adem'i (ve ondan türeyerek onun oğullarını) yarattığı anlamına gelir. Benzer şekilde, Koloseliler 2:10'da İsa'nın bütün güçlerin ve yetkilerin başı olması, 1:16'nın ardından gelir; orada bu güçlerin ve yetkilerin Mesih aracılığıyla yaratıldığı ve bu yüzden O'nda bir arada durduğu söylenir. Onların başı olarak İsa, böylece her ruhsal gücün *Yaratıcı-kaynağıdır* – Pavlus'un Koloselilere tamamlanmak için meleklere değil İsa'ya bakmaları gerektiğini söylemesinin nedeni de budur; çünkü Yaratıcı olan Mesih, melek yaratıkların bile yapamadığını bizim için yapabilir.

Her metin kendine özgüdür ve *kephalē* sözcüğünün kendi bağlamına özgü ince bir anlamını öne çıkarma eğilimindedir. Örneğin Alan Johnson, *kephalē* sözcüğü üzerine her görüşten 17 büyük çalışmanın bir meta-incelemesini yapar ve şu sonuca varır: "*Kephalē*'nin bir mecaz olarak farklı bir bağlamda farklı bir anlam taşıyabileceği konusunda giderek artan bir uzlaşma var gibi görünüyor."[802] Bu da bizi Grudem'in, başkalarının *kephalē*'si olan komutan ve kral örneklerindeki soruna getirir: Pavlus *kephalē*'yi insan ilişkilerine uyguladığında, bunu yalnızca bir erkekle bir kadın arasındaki ilişkiye uygular; bir kral ile tebaası, bir komutan ile ordusu, bir anne-baba ile çocukları ya da bir efendi ile köleleri arasındaki ilişkiye değil. Bunlar tamamen farklı alanlardır ve her alan farklı bir anlam tonunu ortaya çıkarır. Hatta Pavlus'un zamanına kadarki bütün eski yazarlar arasında, bu mecazı bir erkek ile bir kadına uyguladığını bildiğimiz tek kişi Pavlus'tur – 1 Korintliler 11:3'te

802. Bkz. www.bit.ly/3GJ9Vnc

Adem'in Havva'nın *kephalē*'si olduğu, Efesliler 5:25'te ise kocanın karısının *kephalē*'si olduğu söylenir.

Ama bu iki durumda bile Pavlus sözcüğü tamamen aynı şekilde kullanmaz. 1 Korintliler 11:3'te Havva'nın Adem'in bedeninden yaratılışına gönderme yapar; dolayısıyla Adem (ve oğulları) Havva'daki kendi suretine saygı göstermeli, Havva (ve kızları) da kendisinin kökeni olan Adem'e saygı göstermelidir. Demek ki burada sözcük *yetki* değil, *saygıyı hak eden yaşam kaynağı* anlamına geliyor gibidir. (Daha fazlası için Bölüm 6'ya bakın.)

Efesliler 5:25'te ise Pavlus, bedeninin başı ya da yaşam kaynağı olan İsa ile karısının yaşam kaynağı olan koca arasında bir paralellik kurar; bu yüzden kocalar, "tek beden" oldukları karılarını, bir başın kendi bedenini haklı olarak besleyip kolladığı ölçüde sevmeli ve kollamalıdır. John Piper bile (farkında olmadan) *kephalē*'nin burada bu anlamı da taşıyabileceğini kabul eder.[803] Demek ki burada sözcük *yetki* değil, *hayati ve içten bir bağla bağlı bir ilgi ve hizmet kaynağı* anlamına geliyor gibidir. (Daha fazlası için Bölüm 8'e bakın.)

803. "Recovering Biblical Manhood and Womanhood" kitabının birinci bölümünün 15. dipnotunda, bir tutarsızlık anında John Piper, erkeklerin karılarını esas olarak maddi açıdan geçindirmesi gerektiği yönündeki Kutsal Kitap dışı iddiasına Kutsal Kitap'tan bir temel bulmaya çalışır. Tanrı'nın Efesliler 5:25'te adamı "baş" olarak adlandırmasını aktarır; buna göre adam, İsa'nın kiliseyi geçindirdiği gibi karısını geçindirmelidir. Şöyle yazar: "Baş imgesi, Mesih'in geçindiren olduğunu ima eder … " İşin ironik yanı şudur: Piper, hiç kuşkusuz farkında olmadan, *kephalē*'nin başka anlamların yanı sıra kaynak ya da sağlayıcı anlamına da gelebileceğini sonunda kabul etmiş olur – onun adına konuştuğu tamamlayıcılık bunu kesinlikle reddettiği halde.

EK 4: KADINLAR ÖĞRETEBİLİR Mİ?

1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı okumasının katı uygulaması, kadınların kilisede erkeklere öğretmesine izin vermez. Ne yazık ki The Gospel Coalition bu görüşü benimser.[804] Pek çok kilise, kadınların küçük gruplarda ya da dua toplantılarında öğretmesine izin vermez; haftalık tapınma toplantılarında ise hiç izin vermez. Bazıları kadınların ibadette Kutsal Kitap okumasına bile izin vermez.[805] John Piper, kadınların hizmet ve teoloji eğitiminde erkeklere ders vermesini desteklemez (ama kadın teologların yazmasını onaylar, çünkü bu "yazar olarak kadını okurun gözünden uzaklaştırır ve bir anlamda onun kadın kişiliği boyutunu ortadan kaldırır."[806]).[807]

Yine de bazı *ılımlı* tamamlayıcı akademisyenler, kadınların kilisede öğretmesine izin vermenin bir yolunu bulmaya çalışır. Bunu yaptıkları üç yol şunlardır: Birincisi, bazıları kadınların tapınma toplantıları dışında erkeklere öğretmesine izin verir. Özel sınıflarda ve kurslarda kadınlar erkeklere öğretebilir, ama ana pazar toplantısında öğretemez. Bunu, Pavlus'un 1 Timoteos 2'de özellikle kilise toplantısından söz ettiğini, dolayısıyla yasağının o ortamla sınırlı olduğunu ileri sürerek gerekçelendirirler.

İkincisi, bazıları kadınların ihtiyarların ya da pastörlerin yetkisi altında ve onların belirlediği öğreti sınırları içinde öğretmesine izin verir. Bir benzetme yapacak olursak, bir orkestra şefi de bir kemancı da Beethoven'ı "yorumlar". Kemancı yorumu yalnızca icra eder, ama bir başkasının gözetimi ve yönetimi

804. Kıdemli yazarlarından Kevin De Young, evanjelik dünyada kadınların vaaz etmesi yönünde ortaya çıkan her girişimi tek tek hedef almayı ve düzeltmeye çalışmayı sürdürüyor. Bkz. www.bit.ly/3BHFz0N.

805. Bkz. www.bit.ly/3ENSkc4.

806. Bkz. www.bit.ly/3wqsGXW.

807. Piper'ın geniş kitlelere ulaşan bu kanaatinin ne kadar incitici olduğunu, dünya çapında bir kadın öğretmenin bunun kendisi üzerindeki etkisini anlatışını dinleyerek düşünün: "Tarif edilemeyecek kadar üzgün ve hayal kırıklığına uğramış hissettim. Böyle görüşleri basılı olarak gördüğümde her seferinde bir an dilim tutulur. Ben bir teoloji eğitimcisiyim ve bir teoloji kolejinin müdürüyüm (yaşam, önderlik ve hizmet için ruhsal biçimlenme konusunda uzmanlaşmış bir kolej). Yirmi yılı aşkın süredir kilisede öğretme ve vaaz hizmetim var." www.bit.ly/31xWCWF

altında. Aynı şekilde kıdemli pastoral önderler öğretiyi belirler, kadınlar da dahil başkaları ise öğretiyi aktarabilir.

Üçüncüsü, bazıları kadınların bir vaazda "peygamberlik etmesine" ve "öğüt vermesine" izin verir, ama "öğretmesine" izin vermez. "Öğretmeyi", "elçilerin temel öğretilerini ortaya koymak" olarak tanımlarlar. Onlara göre günümüz vaazlarının hepsi bu anlamda "öğretme" değildir. Pavlus'un kendisi de "öğüt verme", "peygamberlik etme" ve "öğretme" arasında ayrım yapar. Pavlus kadınların toplulukta "peygamberlik etmesini" bekler ve kadınların topluluğa "öğüt vermesini" hiçbir zaman yasaklamamıştır.

Kadınların erkeklere öğretmesini gerekçelendirmeye yönelik bu iyi niyetli üç girişimi takdir etsem de, bunlar, 1 Timoteos 2:12'ye ilişkin kendi yanlış yorumlarının etrafından dolaşmaya yönelik zorlama girişimlerdir.[808] *Tamamlayıcı akademisyenlerin bunları çürütmeye devam etmesinin nedeni de budur.*[809] Ama Bölüm 7'de açıkladığım gibi, 1 Timoteos 2:12'nin tamamlayıcı okumasını bir kez bıraktığımızda, konuyu çok daha iyi bir şekilde ele alabiliriz. O zaman şunu sorabiliriz: *Pastoral Mektuplar'a göre kimler öğretmemelidir?* ve *Kadınların öğretmesine ilişkin hangi açık Kutsal Yazılar, 1 Timoteos 2:12'nin bulanık metnini daha iyi yorumlamamızı sağlayabilir?*

Öğretmemesi Gereken Kişiler

İlk soruya gelince, *öğretmemesi* gereken üç tür insan vardır. Birincisi, sahte öğretmenler öğretmemelidir. Pavlus Titus'a şöyle der: "Onlar susturulmalıdır, çünkü … öğretmemeleri gereken şeyleri öğretiyorlar."[810] İkincisi, öğrenmeye

808. Birinci görüş yanlıştır, çünkü 1 Timoteos 2 yalnızca toplu tapınmadan söz etmez ve Yeni Antlaşma, bir kilisenin herhangi bir haftada yapabileceği farklı toplantı türleri arasında keskin bir ayrım yapmaz. İkincisi hatalıdır, çünkü (onların inandığı gibi) Tanrı kiliselere kadınların öğretmemesi gerektiğini söylüyorsa, ihtiyarlar bunun tersine izin veremez. John Dickson'ın, onun dışında harika olan "Hearing Her Voice" adlı kitabında öncülüğünü yaptığı üçüncüsünün kusuru şudur: "Öğretmek" sözcüğü Pastoral Mektuplar'da bile, Dickson'ın dediği gibi [öğretiyi] yetkiyle "ortaya koymayı" değil, elçilerin öğretisini aktarmayı ifade eder; ve pratik açıdan, ne kadar peygamberlik niteliğinde ya da öğüt verici olursa olsun, elçilerin öğretisini aktarmadan otuz dakikalık bir vaazın nasıl verilebileceğini hayal edemiyorum.

809. De Young, John Dickson'ın görüşünü ele alır: www.bit.ly/3wqsXtW Benzer şekilde Schreiner de Andrew Wilson'ı çürütmeye çalışır: www.bit.ly/2ZTCIoH

810. Titus 1:11

kapalı ve Mesih'e benzemeyen kişiler öğretmemelidir. Bölüm 7'de savunduğum gibi, 1 Timoteos 2:12'yi, çarpık öğretiden etkilenmiş insan gruplarının başkalarına karşı gururlu, bağımsız, kendini dayatan ya da baskıcı tutumlar takınmasını yasaklayan bir ayet olarak yorumlamalıyız. Bu tür insanların ihtiyacı, alçakgönüllülükle yeniden Tanrı sözünün altına oturup öğretilmektir.

Üçüncüsü, öğretilmemiş kişiler öğretmemelidir. Pavlus Timoteos'a şöyle der: "Birçok tanığın önünde benden işittiklerini, başkalarına da öğretmeye yetenekli olan güvenilir kişilere emanet et."[811] Timoteos'a elçilerin öğretilerini öğretmiş olan Pavlus, ondan bunları başkalarına öğretmesini ister; öyle ki onlar da bunları daha başka insanlara öğretebilsin. Bu öğretmen adaylarının erkekler değil "kişiler" olduğuna dikkat edin – Pavlus genel bir sözcük olan *anthrōpois*'u kullanarak erkekleri ve kadınları kapsar.[812] Pavlus öğretmenin büyük kısmını ihtiyarların yapacağını öngörse de öğretme hizmetini hiçbir zaman yalnızca onlarla sınırlamaz.[813] Aynı şekilde İbraniler'in yazarı, bütün topluluğun – erkeklerin *ve* kadınların – sağlam öğretileri ve ruhsal olgunlukları temelinde öğretme hizmetine uygun olmasını diler: "Aslında bu zamana dek öğretmen olmanız gerekirdi. Oysa temel gerçekleri size … yeniden öğretecek birine ihtiyacınız var."[814] (Bu arada, bu bize Efesli

811. 2 Timoteos 2:2. NIV bu kişileri doğru olarak 'men' (adamlar; ESV) değil 'people' (kişiler) diye çevirir; çünkü Grekçe 'anthropos' terimi biçim olarak eril olsa da kadınları da kapsayacak şekilde kullanılır. Örneğin İsa bize karşı günah işleyen başkalarını bağışlamamızı söylediğinde, "başkaları" için 'anthropos' sözcüğünü kullanır (Matta 6:14).

812. Örneğin sözcük 1 Petrus 3:4'te açıkça kadınlar için kullanılır.

813. Mektupların yalnızca ihtiyarların öğretmesi gerektiğini söylediğini ileri süren birkaç tamamlayıcı akademisyeni okudum. Bu, bazı mezheplerde bir kural olabilir, ama Kutsal Yazılar'da bir kural değildir. Bu akademisyenler, iddialarını desteklemek için genellikle şu ayetleri art arda sıralar: 1 Timoteos 2:12; 3:2; 4:11-13; 5:17; 2:24-26; 4:1-5; Titus 1:5-6;15 ve Yakup 3:1. Ama bu ayetler, ihtiyar olmayanların öğretmekten dışlanmasını desteklemez. 2 Timoteos 2:2'nin, öğretilmiş herhangi bir kişinin potansiyel olarak öğretebileceğini ima etmesi bir yana, uzun "kanıt" ayetleri listesini dikkatle incelediğimizde, bunlardan yalnızca üçünün özellikle ihtiyarların öğretmesinden söz ettiği görülür (1 Timoteos 3:2, 5:17 ve Titus 1:5-6). Dördü ihtiyarlardan değil, Timoteos ve Titus gibi elçisel temsilcilerin öğretmesinden söz eder (2 Timoteos 4:11-13, 2 Timoteos 2:2, 4:1-5, Titus 2:1-6, 15). Ve bir kadının elçisel temsilci olması mümkün değil midir? Örneğin Pavlus adına Romalılar mektubunu bizzat taşıyan Fibi'yi düşünün (Romalılar 16:1-2). Daha da çarpıcı olarak, (kocasıyla birlikte) bir elçi olan (elçisel temsilciden bir düzey yukarıda) Yunya'yı düşünün. Son olarak Yakup 3:1 (orada 'kardeşler' 'erkek ve kız kardeşler' anlamına gelir), yalnızca erkeklerin ya da ihtiyarların değil, potansiyel olarak herkesin öğretmen olabilmesine kapıyı açık tutar.

814. İbraniler 5:14

kadınların bile gelecekte öğretebilecek duruma yeniden getirilebileceği umudunu verir.)

Öğreten Kadın Örnekleri

Kadınların öğretmesine ilişkin hangi açık Kutsal Yazılar, 1 Timoteos 2:12'nin bulanık metnini daha iyi yorumlamamızı sağlayabilir? Pek çok yazı vardır: Pavlus hem erkeklere *hem kadınlara*, öğretme armağanlarını kullanmalarını;[815] tapınmak için toplandıklarında birbirlerine öğretmelerini ve öğüt vermelerini;[816] ve kilise toplantılarında bir öğreti sözü getirmelerini buyurur.[817] Bu metinlerin hepsi, 1 Timoteos 2:12'de de kullanılan Grekçe *didaskein* sözcüğünü kullanır. Örneğin bütün bunlar, erkeklere Müjde'yi duyuran Samiriyeli kadınla,[818] Kutsal Yazılar'ın kadınlar tarafından kaleme alınmış, öğretice zengin birçok metniyle[819] ve Apollos'u evlerine davet ettikten sonra "Tanrı yolunu ona daha doğru biçimde açıklayan" Priskila ile Akvila'nın öyküsüyle uyumludur.[820]

Priskila'nın öğretme hizmetine gelince, "açıkladılar" sözcüğü (Grekçe: *exethento*) "öğretmek" sözcüğüyle eş anlamlıdır[821] ve Pavlus'un Roma'daki hizmetini betimlemek için de kullanılır; orada Pavlus "sabahtan akşama kadar" Tanrı'nın Egemenliği'ni "*açıklıyordu*".[822] Yine de tamamlayıcı akademisyenler, Priskila'nın Apollos'a öğretmesinin açık anlamını, 1 Timoteos 2:12'ye ilişkin yanlış yorumlarının *Prokrustes yatağına* uydurmak için bulandırır; onlara göre bu ayet, bir kadının kilisede bir erkeğe yetkiyle öğretmesine izin vermez. Onun öğretmesinin kamusal ve resmî değil, özel ve gayriresmî olduğunu iddia ederler. Bu iddia, Efes kilisesinin toplantılarının büyük olasılıkla aynı evde yapıldığını ve (çok daha sonraki kilise

815. Romalılar 12:7, 1 Korintliler 12:28-30
816. Koloseliler 3:16
817. 1 Korintliler 14:26
818. Yuhanna 4:39
819. Örneğin bkz. Hakimler 5:2-31; 1 Samuel 2:1-10; 25:24-31; Luka 1:25, 42-45, 46-55.
820. Elçilerin İşleri 18:26
821. www.bit.ly/3q7sZpi
822. Elçilerin İşleri 28:23

uygulamalarını birinci yüzyılın ortasına geri taşımaya çalışmadıkça) samimi ve gayriresmî olduğunu göz ardı eder.[823]

Onun öğretme biçiminin, Pavlus'un Timoteos'a ve Titus'a yazdığı pastoral mektuplarda söz ettiği "resmî" ya da "yetkili" öğretmeyle hiçbir ilgisi olmadığı argümanına gelince, gerçekte Priskila, Pavlus'un Timoteos'a "başkalarına da *öğretmeye* yetenekli olan güvenilir kişilerde" çoğaltmasını söylediği öğretme hizmetinin mükemmel bir örneğidir.[824] Priskila yalnızca ruhsal düşüncelerini paylaşmıyordu – Pavlus'tan öğrenmiş biri olarak güçlü bir öğretme biçimiyle meşguldü: Apollos'a öğreti konusunda eğitim veriyor, hatalı ve yetersiz fikirlerini düzeltiyordu. Öğretmesinin meyvesine de dikkat edin: Apollos, onun öğretme hizmetinden yararlandıktan sonra, ileride ilk kilise döneminin büyük öğretmenlerinden biri olmak üzere, tam donanımlı olarak gönderildi.[825]

Özetlersek, Kutsal Kitap'ın bütününe dayanan bir yoruma göre, bugün kadınların kiliselerde öğretmesine ve vaaz etmesine izin verilmeli midir? *Evet, kesinlikle.* Ama erkekler için de geçerli olan üç koşulla: Öğretilmiş ve artık başkalarına öğretmeye yetenekli güvenilir kişiler olmalıdırlar; öğretme armağanına sahip olmalıdırlar; ve (dikkatle gün ışığına çıkarılmış bu kavrayış için 1 Timoteos 2:12'ye teşekkür ederiz) kilisedeki belirli kişilere karşı gurur ya da günahlı bir düşmanlık göstermeyen bir şekilde öğretmelidirler. Kadınların erkeklere vaaz edebileceği sonucunu güçlendiren bir başka gerçek de Yeni Antlaşma'nın kilisedeki kadın peygamberleri övmesidir; peygamberlik, öğretme işleviyle örtüşen ve öğretmeden bile daha yüksek stratejik önem verilen bir bildirme hizmetiydi.[826] Bu yüzden bugün kadınları kürsüden dışlamanın hiçbir anlamı yoktur.

823. Kevin Giles, "What the Bible Actually Teaches about Women" (bölüm 6) adlı kitabında, tamamlayıcı akademisyenlerin şu gerçeği gözden kaçırma eğiliminde olduğunu belirtir: "ilk Hristiyanlar evlerde küçük sayılarda toplanıyordu. Bu gerçekleri kabul etmedikleri için Yeni Antlaşma'ya kendi modern kültürel kilise ve kilise önderliği anlayışlarını yüklüyor, sonra da bugün kilise yaşamı için neyin buyruk niteliğinde olması gerektiğine ilişkin vardıkları sonuçları desteklemek için bu anlayışa başvuruyorlar."

824. 2 Timoteos 2:2

825. Priskila'nın Efes'teki hizmetine ve Apollos'a yönelik öğretme hizmetine ilişkin ayrıntılı bir inceleme için bkz. www.rb.gy/ttr2do.

826. Bu konuda daha fazlası için bkz. Bölüm 12, "Kadın Peygamberler".

Ek 5: 1 Timoteos 3'ten İki Argüman Daha

Pavlus'un 1 Timoteos 3'te gözetmeni "karısına sadık" biri olarak tanımlamasına dayanan tamamlayıcı argümanı Bölüm 12'de ele alıyorum. Bu ekte, tamamlayıcıların kadınları kilise önderliğinden dışlamak için öne sürdüğü, yine 1 Timoteos 3'e dayanan iki argümanı daha ele alıyorum.

1 Timoteos 3:11'deki "Kadınlar"ın Gizemi

İhtiyarların niteliklerini sıraladıktan sonra Pavlus, diyakozlar için de benzer bir şey yapar. "Kadınlar"dan söz edilen yere dikkat edin:

Aynı şekilde diyakozlar da saygıya layık, içten olmalı; çok şaraba düşkün olmamalı, haksız kazanç peşinde koşmamalı. İmanın derin gerçeklerine temiz bir vicdanla sarılmalıdırlar. Önce denenmelidirler; sonra kendilerine karşı bir şey yoksa diyakoz olarak hizmet etsinler.

Aynı şekilde **kadınlar** da saygıya layık olmalı; iftiracı değil, ölçülü ve her konuda güvenilir olmalıdır.

Bir diyakoz karısına sadık olmalı, çocuklarını ve ev halkını iyi yönetmelidir. İyi hizmet edenler iyi bir yer edinir ve Mesih İsa'ya olan imanlarında büyük bir güvene kavuşurlar.[827]

1 Timoteos 2:12-15'ten sonra bu, mektubun en çok tartışılan ikinci metnidir. Akademisyenler arasındaki görüş ayrılığı, bu "kadınların" kim olduğuyla ilgilidir. Diyakozların eşlerinden mi, yoksa kadın diyakozlardan (deaconesses) mı söz ediliyor? Her ne sebeple olursa olsun Pavlus bunu açıkça belirtmez. Bu belirsizlik çevirmenlerin çalışmasına da yansır – 28 İngilizce çeviriden 18'i "diyakozların eşleri"ni, 2'si "kadın diyakozlar"ı (deaconesses) tercih eder; kalan 8'i ise (okuyucu karar verebilsin diye) "kadınlar" olarak bırakır. Kişisel olarak, çevirmenlerin çoğunluğunun "eşler" sözcüğünü kullanmakta haklı

827. 1 Timoteos 3:8-13

olduğunu düşünüyorum; çünkü Pavlus, birkaç ayet önce (2. ayet) geçen "karısına sadık" ifadesinde ve hemen ardından gelen ayette (12. ayet) "karı" anlamında tam olarak aynı sözcüğü, *gunaikas*'ı kullanır. Bu diğer kullanımların arasına bu kadar sıkışmışken, sözcüğün burada başka bir anlam taşıması pek olası değildir.

Tamamlayıcı akademisyenler, ister diyakozların eşleri ister kadın diyakozlar olarak anlaşılsın, bunun Pavlus'un kadın ihtiyarlara izin vermediğini gösterdiğini ileri sürer. Diyakozların eşlerine gönderme yapıyorsa, Pavlus'un iki grup öngördüğünü ima ettiğini söylerler: erkek ihtiyarlar ve erkek diyakozlar-ve-eşleri. Öte yandan bazı tamamlayıcı akademisyenlere göre, kadın diyakozlara gönderme yapıyorsa, bu Pavlus'un üç grup öngördüğü anlamına gelir: erkek ihtiyarlar, erkek diyakozlar ve kadın diyakozlar (ama kadın ihtiyarlar yok). Her iki okuma da kadın ihtiyarlar olasılığını dışlar.

Önce şunu söyleyelim: İkinci olasılığı kabul etsek bile soru yerinde durur: Pavlus her yerel kilisede üç görev – erkek ihtiyarlar, erkek diyakozlar ve kadın diyakozlar – olması gerektiğini mi *buyuruyor*? Yoksa mektubunu yazdığı sırada Efes kilisesinde bulunan görevlerin bunlar olduğunu *varsayıyor ya da biliyor* ve 1 Timoteos 3'te yalnızca bu görevlere en uygun *insan türlerini* mi belirliyor? Bence bu bir buyruk değil, bir varsayımdır. Üstelik Pavlus kadın diyakozlardan söz ediyorsa, bu şu anlama gelir: Pavlus hemen sonraki ayette diyakozların (kadın olanlar da dahil) "karısına sadık" olması gerektiğini söylediğinde (12. ayet), bu yalnızca bu deyimsel ifadenin cinsiyet kapsayıcı kullanımını doğrular; bu kullanımı örneğin Titus 1'deki ihtiyar niteliklerinde de buluruz; orada Pavlus Girit kiliselerinde atanmış görev olarak diyakozları değil, yalnızca ihtiyarları öngörür.[828] Bu da, cinsiyet dışlayıcı her türlü zamirden ya da deyimden arınmış olan Titus 1'deki ihtiyar ölçütlerinin kadın ihtiyarların atanmasına izin vereceği anlamına gelir.

Ancak çoğunluğun görüşü, Pavlus'un bu kadınlarla kadın diyakozları değil, diyakozların eşlerini kastettiğidir. Bu durumda Pavlus yalnızca erkek ihtiyarları ve erkek diyakozları öngörüyor gibidir. Ama bu görüşün zayıf yanı

828. Yuhanna Hrisostomos bunu görmüştü. 1 Timoteos 3 üzerine 11. Vaazında şöyle yazar: "Tek kadının erkekleri . . . sözünü kadın diyakozlar için de söylemek uygundur."

şudur: O zaman 1 Timoteos 3'teki bu listeleri bütün kiliseler için yasal bir norm olarak almamamız gerektiğine dair ek bir kanıtımız olur; çünkü bu mektupla aşağı yukarı aynı zamanda yazılmış olan Romalılar 16:2, Pavlus'un Kenhrea kilisesinden bir diyakoz olarak övdüğü Fibi adında bir kadından söz eder.[829]

Başka bir deyişle, *bu kadınlar hakkındaki iki görüş de, Pavlus'un 1 Timoteos 3'teki metninin bütün kiliselerde kadın pastörlerin olasılığını dışladığı yönündeki tamamlayıcı inancın altını oyar.*

"Kadınlar"ı 11. ayette anlamlandırmanın başka bir yolu var mı? Bana daha ikna edici gelen görüş, bu kadınların yalnızca diyakozların eşlerini ya da kadın diyakozları (hangi şekilde anlaşılırsa anlaşılsın) değil, ihtiyarların eşlerini ya da kadın ihtiyarları da kapsadığıdır. Açıklayayım. Michael Eaton'ın 1 Timoteos yorumunda açıkladığı gibi ve eski yazında yaygın olduğu üzere, Pavlus iki benzer liste oluşturur (biri ihtiyarlar, biri diyakozlar için), ama *aşırı tekrardan kaçınmak için*, *her ikisine de uygulanması amaçlanan* bazı içeriği iki bölüm arasında paylaştırır.[830] Bu nokta, özellikle bu metinde sağlamdır. Örneğin ihtiyarlar bölümünde 1. ayetin kişinin bu işi yapma arzusundan, 7. ayetin de dışarıdakiler arasında iyi bir üne sahip olma gereğinden söz ettiğine dikkat edin. Ardından diyakozlar bölümünde 9. ayet imanın derin gerçeklerine sarılma gereğinden, 10. ayet göreve getirilmeden önce denenme gereğinden, 13. ayet ise iyi hizmet edenlere Tanrı'nın vereceği ödülden söz eder. *Oysa bu beş noktanın beşi de hem ihtiyarlar hem diyakozlar için geçerlidir.* Eski okuyucular bunu biz modern insanlardan daha çabuk fark ederdi. On yıllardır ihtiyarları ve diyakozları yetiştirmek için bu metni kullanmış biri olarak, onu açıklarken içgüdüsel olarak bu şekilde düzenledim. Yalnızca ihtiyarlar değil diyakozlar da Tanrı'ya bu şekilde hizmet etmeyi arzulamalı ve dışarıdakiler arasında iyi bir üne sahip olmalı, değil mi? Ve yalnızca diyakozlar değil ihtiyarlar da Kutsal Yazılar üzerinde derinlemesine düşünmeli, atanmadan önce

829. Fibi'nin bir diyakoz olduğunun kanıtı için Bölüm 12'de "Romalılar 16'daki Emektaşlar" başlığı altında Fibi ile ilgili dipnota bakın.

830. "İhtiyarlar için geçerli olan bazı şeyler diyakozlar için de geçerlidir, tersi de doğrudur. İbrani yazı üslubunda tipiktir: İki konu hakkında benzer şeyler söylemek istendiğinde, konu iki paragrafa bölünür; bir kısım hakkında bir şey, diğer kısım hakkında başka bir şey söylenir. Ama İbrani üslubu, bunu her iki kısma da uygulamamızı ister." (Michael Eaton, Preaching Through the Bible: Timothy)

denenmeli ve iyi önderlik ettikleri için Tanrı'dan ödül beklemeli, değil mi?[831]

Ama bakın, bazı niteliklerin her iki gruba uygulandığını gören bu okuma biçimi, Pavlus'un neden "*diyakozların* eşleri" ya da "kadın *diyakozlar*" değil de yalnızca "eşler/kadınlar" yazdığının tek açıklaması olabilir – uygulamayı yalnızca diyakozlarla sınırlamak istemez.

Dolayısıyla, Pavlus 11. ayette eşleri kastediyorsa, hem diyakozların hem ihtiyarların eşlerinden beklenen karakter niteliklerinden söz ediyordur. Kadın diyakoz Fibi'nin varlığını aklımızda tutarsak, bu metinden çıkarılacak zamansız gerçek, ihtiyarların ve diyakozların eşlerinin (yalnızca karılarının değil) Tanrı yolunda yaşamasının önemli olduğudur.

Ve Pavlus 11. ayette görevin kadınlara ait biçimini kastediyorsa, hem kadın diyakozlardan hem kadın ihtiyarlardan beklenen karakter niteliklerinden söz ediyordur. Priskila ile kocasının bir zamanlar tam da bu kiliseyi kurmuş ve yönetmiş olması, bu yorumu daha da akla yatkın kılar.

Hangi şekilde anlaşılırsa anlaşılsın, bu metin üzerinde ne kadar çok düşünürsek, bu gizemli kadınların kim olduğundan o kadar az emin oluruz; 11. ayetin ya o kadar kapalı ya da o kadar bağlama özgü olduğundan da o kadar emin oluruz ki, akla yatkın hiçbir yorum yaklaşımına göre, kadınların atanmasını her zaman ve her yerde yasaklamak için yeterli bir temel olamaz.

İhtiyarlar Baba mıdır?

Eski bir hareket önderi olan P. J. Smyth, kısa süre önce yalnızca erkeklerden oluşan ihtiyarlık için *yeni* bir argüman yayımladı; bence bu argüman eleştiriyi hak ediyor. Onu üç bölüm halinde aktarıyor ve her birini sırayla değerlendiriyorum.

Modern, teknolojinin biçimlendirdiği dünyamızda insanları mekanik biçimde düşünmeye yatkınız. Bu, "ihtiyar" terimini, iş dünyasında, siyasette ya da sanayide "önder" teriminin anlamına geldiği şeyle aynı anlamda okumaya

831. Pavlus'un iki grup için pek çok içeriği neden yinelemeye istekli olduğunu yine de sorabiliriz. Yanıt şudur: Bunu özellikle ek vurguyu hak eden karakter özellikleri konusunda yapar.

eğilimli olduğumuz anlamına gelir. Bu alanlarda, cinsiyeti ne olursa olsun en yetkin kişiye CEO'luk, başkanlık ya da yöneticilik görevinin verilmesi mantıklıdır. Ama Kutsal Kitap ihtiyarların rolünü betimlerken, aklında gerçekten günümüzün kurumsal önderlik modelleri yoktur. Tersine, burada çizilen resim çok daha çok, babaların gözetip koruduğu bir aile olarak kilisedir.

Smyth, bir ailede her zaman babanın önderlik ettiğini ileri sürer. Kilise bir aile olduğuna göre, cinsiyet bir kez daha armağanın önüne geçmelidir; öyle ki, aynı ölçüde armağana sahip kadınlar olsa bile, önderliği bir erkekler ekibi yapmalıdır. Ama Smyth'in argümanı iki hatalı varsayıma dayanır.

Birincisi, çocuklara hem babalar *hem de* anneler önderlik etmelidir. Yeni Antlaşma'da babaların ailelerine önderlik etmesine yapılan her gönderme, ölmediği sürece her hane halkına bir paterfamilias'ın önderlik ettiği Grek-Roma dünyasını *betimler. Ancak çocuklara kimin önderlik ettiğine ilişkin olarak Kutsal Kitap'ın neyi buyurduğuna (yalnızca neyi betimlediğine değil) baktığımızda, annelerin ve babaların ailelerinin önderleri olarak birlikte çalıştığı açıktır.* Günümüzdeki pek çok kilise kesiminde "babanın evin başı olması gerektiğini" o kadar çok işittik ve bunu o kadar yaygın biçimde uyguladık ki, bunun aslında Kutsal Yazılar'da dayanağı olmadığını fark edemedik.

Koca, karının başı olabilir (gerçi Bölüm 8'de bunun büyük olasılıkla zaten yetkiye gönderme yapmadığını gördük), ama eve ancak *karısıyla birlikte* önderlik etmelidir: "Çocuklar, Rab'be ait olanlar olarak anne babanızın sözünü dinleyin. Çünkü doğru olan budur. *Annene* babana saygı göster."[832] Benzer şekilde Kutsal Yazılar en az dört yerde annenin ve babanın ikili önderliğini şu formülle onaylar: "Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak."[833] Bu formül, her iki ebeveynin önderlik ettiği bir aileden ayrılan bir oğlu, yine (büyük olasılıkla) her iki ebeveynin önderlik

832. Efesliler 6:1
833. Bkz. Yaratılış 2, Markos 10, Matta 19, Efesliler 5

edeceği yeni bir aile kurmak üzere gösterir.[834] Kutsal Kitap anneyi, yetki yapısının babayla çocuklar arasında yarı yolunda duran ikinci kademe bir önder olarak tasvir etmek yerine, anne ile babanın evi yönetirken "tek beden" olarak birlikte çalışmasını buyurur. Kişisel deneyimim de bu kavrayışı pekiştiriyor: Çocuklarına önderlik eden bir babadan daha iyi bir şey vardır – o da çocuklarına önderlik etmek için birlikte çalışan bir baba *ve annedir*.[835]

Pek çok kişi, kocanın karının başı olduğu fikrinden kocanın ailenin başı olduğu fikrine yanlış bir sıçrama yapsa da, Yeni Antlaşma yazarlarından hiçbiri bunu yapmadı. Bu hatanın yapıldığına dair elimizdeki ilk kayıt, ikinci yüzyılda Hermas'ın üçüncü kitabındadır.[836]

İkincisi, Smyth kilise için kullanılan bir mecazı (aile olarak kilise) bir başkasını (beden olarak kilise) geçersiz kılacak şekilde kullanır. Oysa Yeni Antlaşma bize, kiliseleri nasıl yapılandırmamız gerektiğinin temelini oluşturan iki büyük mecaz sunar. Smyth, armağan fikrinin kendisini bir şirketle ya da bir ulusla ilişkilendirerek, kilisenin çok işlevli bir beden olduğunu önemsizleştirir. Kilisenin, onun dediği gibi, aidiyete dayalı bir aile olduğu doğrudur, ama kilisenin armağanlara dayalı organik bir beden (yalnızca bir örgüt değil) olduğu da doğrudur. Bu armağan odaklılık, dünyevi bir işletmede ya da kuruluşta bulunabilecek her şeyden çok daha organik ve Ruh'un yönlendirdiği bir şey olsa da, kilise en azından bir yönden modern bir şirkete benzer: Her ikisinde de armağanın tanınmasının kişinin cinsiyetiyle hiçbir ilgisi yoktur.

Timoteos'a yazılan mektupta resim, Smyth'in daha sonra söyleyeceği gibi, "çok daha çok aile olarak kiliseyle ilgili" değildir – hatta mektupta kiliseyi

834. Aynı şekilde Süleyman'ın Özdeyişleri'nde de hem anneler hem babalar çocuklarına öğüt verir ve yol gösterir: "Oğlum, babanın öğüdünü dinle, annenin öğrettiklerini bırakma" (Süleyman'ın Özdeyişleri 1:8). "Sana yaşam veren babanı ve anneni dinle, anneni hor görme." (Süleyman'ın Özdeyişleri 23:22). Daha pek çok ayette de anneler ve babalar, çocuklarının bakımında, eğitiminde, terbiyesinde ve öğretiminde önderlik etmek için birlikte çalışır (Çıkış 20:12; Levililer 19:3; Yasa'nın Tekrarı 6:6-9, 21:18-21, 27:16; Efesliler 6:1-4; Koloseliler 3:20; 2 Timoteos 1:5; ayrıca bkz. Luka 2:51).

835. Ayrıca, babanın "evin başı" olması Tanrı'nın isteği olsa bile, Pavlus'un birden çok önder öngördüğü gerçeğine dayanarak, birlikte çalışan birkaç babanın kilisenin "başı" olması gerektiğini söylemek tuhaf bir sıçramadır.

836. Hermas, Similitudes 7.3'te adama "ailesinin, sen, evin başı, sıkıntıya uğramadıkça başka hiçbir şekilde cezalandırılamayacağı" söylenir.

doğrudan bir aileyle eşitleyen yalnızca bir ayet vardır.[837] Tersine, Pavlus'un mektubu esas olarak Efes kilisesine *Grek-Roma hane halklarından oluşan bir topluluk* olarak odaklanır. Timoteos'a, bu eski hane halklarındaki çeşitli konumlardaki insanlara – yaşlılara ve gençlere, kölelere ve özgürlere, zenginlere ve yoksullara, erkeklere ve kadınlara, dullara ve evlilere – bilgece hizmet etmesi öğütlenir.

Smyth argümanına bir katman daha ekler:

[K]ilise, babaların gözettiği ve koruduğu bir aile[dir]; [bu babaların] birincil niteliği, babalar olarak Tanrı yolundaki karakterleridir. Bu, özellikle Pavlus'un Timoteos'a yazdığı birinci mektupta açıkça görülür: Bir adam ancak biyolojik ailesinin iyi bir babasıysa ihtiyar olarak tanınmalıdır. Bu, ne kadar vurgulansa yeridir: İhtiyarlar baba olmalıdır.[838]

Argümanının bu yönü de yine iki hatalı öncüle dayanır. Birincisi, Pavlus ihtiyarlara yalnızca baba olarak değil, hane reisleri olarak odaklanır. Bu mektubun ilk okuyucularının eski bağlamını yanlış anlayan Smyth, bu önderlerin evini yalnızca bir "biyolojik aile"den – belki iki üç çocuktan – oluşan bir yer olarak düşünür. Ama Pavlus 1 Timoteos 3'te bir pastörün "kendi ev halkını iyi yönetmesi" gerektiğini söyler. Bu metinde Grekçe sözcük (*oikos*) "aile" olarak değil, "ev halkı" olarak çevrilse daha iyi olur – bu da potansiyel olarak köleleri, kiracıları ve diğer akrabaları kapsar. Ama Smyth'le birlikte, pastörler çocuklarına babalık ettiklerine göre kiliseye de babalık etmeleri gerektiğini kabul edersek, tutarlı olmalı ve pastörlerin kiliseye kocalık, efendilik ve ev sahipliği de etmesi gerektiğini söylemeliyiz – çünkü bu roller de bir ev halkını yönetmenin parçasıdır.[839]

837. 1 Timoteos 3:1

838. Alan Frow da aynı döngüsel argümanı kullanır: "Bir ihtiyar bir baba gibidir, ihtiyarın karısı da bir anne gibidir. Kiliseye birlikte anne-babalık etseler de, babaların – annelerin değil – önderlik ettiği Kutsal Kitap'a uygun bir ailede olduğu gibi, kiliseye de ihtiyarlar önderlik eder. İhtiyarların kadın olmasını, annelerin baba olmasını beklemediğim kadar beklemem." www.bit.ly/2ZPRZGH

839. Bu, eski ev ortamının bizim modern çekirdek ailelerimizden ne kadar farklı olduğunu anlamamıza yardım eder. Elbette o kültürde "ev halkını yönetmenin" önemli bir yönü, "çocuklarının ona itaat etmesini" sağlamaktı; ama aynı zamanda karısına ve ev halkında yaşayabilecek köleler, akrabalar ve kiracılar gibi diğer kişilere de iyi önderlik etmeyi içeriyordu. Bu yüzden Pavlus 12. ayette iki kategoriyi açıkça ayırır: Diyakozlar bir yandan çocuklarını iyi yönetmeli, öte yandan ev halklarını da iyi yönetmelidir. Üstelik Pavlus aynı şeyi diyakozlar için de söyler – o halde diyakozlar da mı "kiliseye babalık etmeli"?

İkincisi, daha önce Bölüm 12'de belirtilen bir nokta: *materfamilias* da bu niteliği taşırdı! Bir ev halkını yönetmek için gereken önderlik yetkinliği, eski dünyada bile yalnızca erkeklere özgü bir şey değildi. Pavlus bu mektubun ilerleyen kısmında evini yöneten evli bir kadından söz eder;[840] ayrıca Pavlus'un Avrupa'da kurduğu ilk imanlılar topluluğunun Lidya'nın yönettiği evde olduğunu da biliyoruz.[841]

Smyth ardından argümanını şöyle bağlar: "Bu, onların kiliseye babalık edebilmeleri anlamına gelmelidir. Kadınlar ihtiyar olmamalıdır, çünkü kadınlar baba olamaz."[842]

Ev halkını yönetmeyi babalığa indirgeyen Smyth, ardından bu indirgemeyi pastörlük için bütünüyle yeni bir mecaz yaratmakta kullanır: babalık. Oysa tam da bu mektupta, Pavlus'un genç bir adamı, Timoteos'u yaşlı adamların başına getirerek eski hane hiyerarşisindeki kültürel normdan koptuğunu görürüz – İsa'nın kendisi de genç adamları elçi olarak seçtiğinde bunu yapmıştı. Smyth'in varsayımının aksine, Timoteos'a ruhsal önderliği bir baba olarak değil, kendisinden yaşlı olanlara bir oğul, akranlarına da bir kardeş olarak yapması açıkça söylenir.[843] Ne de olsa pastör olmak için Kutsal Kitap'taki birincil mecaz anne-babalık değil, çobanlıktır. İsa Baş Çoban'dır, pastörler de "alt çobanlar"dır.[844] Ama Kutsal Yazılar hiçbir yerde, Tanrı kilisenin babası olduğuna göre pastörlerin "alt babalar" olması gerektiğini ileri sürmez.[845] Hatta İsa tam tersini varsayılan tutum olarak buyurduğuna göre, erkek ihtiyarları kilisenin babaları olarak vurgulama konusunda özellikle dikkatli olmalıyız: "Yeryüzünde kimseye 'baba' demeyin. Çünkü tek Babanız var, O da göktedir."[846] Teolojik açıdan, kilisenin aile olduğuna ilişkin Kutsal Kitap mecazı doğru uygulandığında, tek gerçek babamız olarak yeryüzündeki

840. 1 Timoteos 5:14
841. Elçilerin İşleri 16:14-15;40
842. P.J. Smyth, Elders, bölüm 12.
843. 1 Timoteos 5:1-2
844. 1 Petrus 5:1-4
845. Kutsal Kitap ancak nadir durumlarda ruhsal bir önderi başkalarının "babası" olarak adlandırır: 1) elçisel ardıllarla (2 Timoteos 1:2), 2) sıfırdan kurdukları bir kiliseyle (1 Korintliler 4:14-15) ya da 3) elçisel bakımları altındaki bir kiliseyle – özellikle de elçi artık yaşlı bir adamsa (1 Yuhanna 2:1) – ilişkileri söz konusu olduğunda.
846. Matta 23:9

herhangi bir pastörü değil Tanrı'yı, önderlerimizi ise Mesih'te (çoğu zaman bizden yaşlı) kardeşler olarak konumlandırır.

Ayrıca Smyth'in, kiliseyi esas olarak babaların önderlik ettiği bir aile olarak gören görüşünü kabul edersek (ve saygıyla belirteyim, kabul etmemiz gerektiğinden kuşkuluyum), o zaman her sağlıklı aile biriminde olduğu gibi, önderlik etmek için birlikte çalışan bir "anne-babalar" ekibimizin – *hem erkek hem kadın pastörlerin* – olması daha mantıklı olur.

EK 6: GERÇEKLER NEDEN FİKRİMİZİ DEĞİŞTİRMEYEBİLİR

"İnsanların çoğu doğru bilgi istemez, kendilerini onaylayan bilgi ister. Büyümek, daha önce işinize yaramış fikirleri unutmaya açık olmanızı gerektirir." James Clear

Hristiyan olup Müjde'yi – nasıl desem – Müjde kadar kesin bir gerçek olarak kabul ettiğimde, şöyle düşündüğümü hatırlıyorum: "Hristiyan olmayan arkadaşlarıma ne keşfettiğimi bir anlatayım! Hepsi iman edecek." Ne güzel ki bazıları iman etti. Ama beni şaşırtarak çoğu etmedi.

Kabul etmeliyim ki, cinsiyet hiyerarşisi konusunda fikrimi değiştirme (ve ardından başkalarının fikrini değiştirmeye çalışma) yolundaki ilk yaklaşımımda da benzer bir saflık vardı.

Benim durumumda bu uyanış acı vericiydi. Görebildiğim kadarıyla, on yıllardır inandığım şey, İmparator'un var olmayan giysilerinden başka bir şey değildi. Öyleyse, diye merak ettim, harika insanlar o görünmez giysileri, orada hiç olmadıkları halde neden hâlâ görüyorlar? Bu beni çok şaşırttı, ama sonunda olası bir açıklamaya rastladım: *bilişsel önyargı.*

Anlaşılan o ki pek çok kilisenin içine girdiği türden teolojik tartışmalar, her türlü önyargının iş başında olması için mükemmel koşulları sağlıyor. Hiçbirimiz – ben de dahil – sandığımız kadar nesnel değiliz.

"AKILCILIĞIMIZI" BİLE DUYGULAR YÖNLENDİRİR

Kendimize, kararımızı yalnızca gerçeklere dayanarak verdiğimizi söyleyebiliriz, ama en nesnel seçimlerimiz bile aslında duygularla desteklenir. Bu öznelliği dile getirmeyebilir, hatta farkında bile olmayabiliriz, ama yine de oradadır.

Jonathan Haidt *The Righteous Mind* adlı kitabında duygusal düşünmeye "sezgi" der. Şöyle yazar: "İnsanlarda sezgi ile akılcılığın göreli rolleri en iyi, bir fil ile sürücüsü arasındaki ilişkiye benzer olarak düşünülebilir. Sezgi ahlaki fildir;

akılcılık ise onun sürücüsü. Sürücü yanlış bir şekilde fili kendisinin yönettiğini düşünür; oysa aslında ona hizmet eder, genellikle kişinin sezgisel yargıları için sonradan gerekçeler sunarak."[847]

Başka bir deyişle, bütün akıl yürütmeler duygusal olarak güdülenir. Bazı fikirler ve bilgi türleri bize çekici gelir. Başkaları bizi dehşete düşürür. Bu yüzden doğru olana mutlaka inanmayız. Çoğunlukla inanmayı tercih ettiğimiz şeye inanırız. Genellikle farkına varmadan bir inanca önceden bağlanırız, sonra "akıllıca gerekçeler" üretir ya da onlara sarılırız. Stackhouse bu ilkeyi özellikle cinsiyet teolojimize uygular:

Kendimize karşı açık olalım: Hiç kimse böylesine önemli bir dizi konuda kararını yalnızca teolojik argümanlar temelinde vermez. Entelektüel bir zirvede oturup ince ayarlı aklımızın ve tümüyle kutsal kılınmış ruhumuzun terazisinde her bir unsuru sakin sakin tarttığımızı sanarak kendimizi pohpohlamaya cesaret edemeyiz. Hepimiz, hangisi olursa olsun, cinsiyetle ilgili belirli bir varsayımlar dizisine çaresizce ve derinden bağlıyız. Hepimiz, görüşlerimiz nedeniyle bizi ödüllendiren ya da cezalandıran toplumsal yapıların içine dolanmış durumdayız. Bu devasa ve son derece önemli konular dizisi hakkında karar verirken tarafsız olmamız düpedüz imkânsızdır. O halde … kendimize soralım: Cinsiyet konusunda gerçekte neye inanmak istiyorum?

Doğrulama Yanlılığı

Doğrulama yanlılığı, inançlarımıza meydan okuyan bilgileri aramak yerine mevcut inançlarımızı doğrulayan kanıtları bilinçsizce, seçici biçimde aramaktır. Bilinçaltı düzeyde, doğrulayıcı kanıtları şişirir, karşıt bilgilerden ise kaçınır, onları bir kenara atar ya da önemsizleştiririz. Kendi görüşümüzü destekleyen argümanları, zayıf olsalar bile bütün yüreğimizle benimseriz – hatta zayıf olabilecekleri olasılığını göremeyiz. Güçlü olmasalar bile güçlü olmalarını "isteriz".

847. Jonathan Haidt, The Righteous Mind, s. 32.

İktisatçı J.K. Galbraith'in dediği gibi: "Fikrini değiştirmekle bunu yapmaya gerek olmadığını kanıtlamak arasında bir seçimle karşılaşan hemen herkes, kanıtla uğraşmaya koyulur."[848]

Bu doğrulama yanlılığı, eksik bilgilerle aşırı basit anlatılar kurma eğiliminde olmamızın nedenidir. Sonra bu anlatıya, kendi zihnimizde tutarlı olduğu sürece inanırız. Sorun, az sayıda ve belki de birbiriyle ilgisiz veri noktalarını birleştirerek, aslında o birkaç noktanın taşıyamayacağı daha büyük bir resim oluşturduğumuzda ortaya çıkar. Elbette elimizdeki bilgilerle çalışmak gereklidir, ama biz o bilgileri bilinmesi gereken her şeymiş gibi ele alma hatasına düşeriz.

Tamamlayıcılık bir anlatı olarak bir zamanlar bana tam da bu yüzden mantıklı geliyordu. Yeniden düzenlenmiş cinsiyet hiyerarşisinin kurucusu George Knight'ın 1977 tarihli kitabının izinden giderek, Kutsal Yazılar'dan bir avuç ayeti ya da daha doğrusu, o ayetler hakkındaki spekülatif çıkarımları bir araya getirip bir anlatı oluşturmuştum. Ama bu veri noktalarını daha yoğun biçimde incelediğimde beni çarpan şey, ne kadar az olduklarını ve birbirleriyle ne kadar ilgisiz olduklarıydı. Tamamlayıcılık gökyüzündeki bir takımyıldız gibi işler: Kişi parıldayan gece göğüne bakar, bir grup yıldızı birleştirir, aralarında bir bağlantı hayal eder (ve bu arada bazı eksik noktaları doldurur), sonra buna Başak ya da Yay der. Takımyıldızlar da tamamlayıcılık gibi, bakanın gözünde vardır.

Noktaları bir kez belli bir şekilde birleştirdikten sonra, takımyıldızı "görmemek" neredeyse imkânsızdır. Lev Tolstoy bir keresinde şöyle yazmıştı: "En zor konular, eğer onlar hakkında önceden bir fikir edinmemişse, en ağır kavrayışlı adama bile açıklanabilir; ama en basit şey bile, önüne konan şeyi zaten – hiç kuşku duymadan – bildiğine kesinlikle inanmış en zeki adama açık hale getirilemez." Gerçekten de orada olmayanı görmek tuhaf bir körlüktür. Örneğin Yaratılış 2'deki düşmemiş Adem ile Havva'da bir kez önderlik–boyun eğme "gördüğümüzde", onların eşitliğinin ve karşılıklılığının gerçek güzelliğine kör oluruz.

848. John Galbraith, Economics, Peace and Laughter

Doğrulama yanlılığının gelişmesinin nedenlerinden biri, onu yalnızca zaten inandığımız şeyi desteklemek için kullanmamız değil, aynı zamanda kendimizden kuşku duymaktan hoşlanmamamızdır. Kişilik tipimize bağlı olarak pek çoğumuzun daha büyük bir kesinlik ihtiyacı (need for closure), yani bir konuda kesin bir karara varma ihtiyacı vardır. Bu şekilde yaratılmış olduğumuz için belirsizlikten de önceki sonuçlarımızı sorgulamaktan da hoşlanmayız. Bir konu hakkındaki uzun konuşma süreçlerine karşı sabırsızızdır. Siyah-beyaz düşünme eğilimindeyizdir ve konunun yalnızca bir tarafını dinlemekten memnun oluruz. O taraf bize ikna edici gelirse, (kesinlik ihtiyacımız gereği) seve seve o tarafa bağlanırız.

HİÇBİR ŞEY DÜŞÜNCEMİZİ KAYBETME KORKUSU KADAR ÇARPITMAZ

Haidt'in sözünü ettiği, duygularla hareket eden fil, esasen tehditlerden kaçar ve fırsatların peşinden gider. Ancak bu iki duygusal dürtüden, tehdit korkusu ödül olasılığından daha büyüktür. Değişimden, kayıptan korktuğumuz kadar korkmayız. *Olumsuzluk önyargısı* (ya da *statüko önyargısı*) denen bir olguda beynimiz, kaybedebileceğimiz şeye kazanabileceğimiz şeyden daha fazla ağırlık verecek şekilde çalışır.

Örneğin bir kilisede ya da bir evlilikte, kadın-erkek hiyerarşisinin yerini kadın-erkek karşılıklılığı aldığında kazanılacak çok şey vardır. Ama sıradan insan kazanılabilecek şeye odaklanmaz. Bunun yerine kaybedilebilecek şeye takılır. Yeni bir teolojik görüşü araştırırken öncelikle "Bu doğru mu?" diye değil, bilinçaltında "Buna inanırsam neyi kaybedebilirim?" diye sorarlar. Fikirlerini değiştirmenin uzun vadede son derece olumlu getirileri olabilse de bu kazanımlar, kısa vadeli kayıp olasılığının gölgesinde kalır; çoğu insanın köklü değişimden kaçınma yönündeki doğal eğilimi bu olasılığı daha da çarpıcı kılar.[849]

849. Kendi yapımı ve başkalarının yapısını anlamamın bir yolu da "Rogers'ın Çan Eğrisi" oldu – akıl yürütme bana sağlam göründüğünde yenilikçi ve erken benimseyen olma eğiliminde olan %16'lık kesimdenim, ama çoğu insanın çok daha uzun süre duraksaması ve düşünüp taşınması gerekir.

Belki de bir kabiledeki yerini kaybetme korkusundan daha büyük bir kayıp korkusu yoktur. Stackhouse'un gözlemlediği gibi: "Hepimiz … cinsiyet konusundaki görüşlerimiz nedeniyle bizi ödüllendiren ya da cezalandıran toplumsal yapıların içine dolanmış durumdayız."[850] Çoğunlukla, kabilemizin, yani birincil ilişkiler çevremizin doğru ve gerçek olduğuna inandığı şeye inanırız. Onayına değer verdiğimiz bir önderi hayal kırıklığına uğratma korkusu ya da müttefiklerimizin çevresiyle uyumsuz düşme dehşeti, bütün düşüncemize sinen yönlendirici bir korkudur. Bunu kabul edene dek doğru düşünmeye hiç yaklaşamayacağız ve gerçekler fikrimizi asla değiştirmeyecek.

Harvard'lı bir psikolog bunu şöyle ifade etti: "İnsanlar inançlarına göre bağra basılır ya da kınanır; bu yüzden zihnin işlevlerinden biri, doğru olma olasılığı en yüksek inançları değil, inanan kişiye en fazla sayıda müttefik, koruyucu ya da mürit kazandıran inançları taşımak olabilir."[851] İnsanların kimlik belirleyici inançlar konusunda bu kadar hassas olmasının nedeni budur – bunlar bir ilişkiler çevresine dahil olmamız için gerekli olan inançlardır. Birinin fikrini değiştirmeye çalışmanın aslında onu kabilesini değiştirmeye ikna etmeye çalışma süreci olmasının nedeni de budur. İnsanlar mevcut inançlarını yeniden düşünmenin ilk anında, inançlarını değiştirmenin sosyal bağlarını kaybetmelerine yol açıp açmayacağını değerlendirirler. Stackhouse pek çok tamamlayıcı grupta iş başında olan benzer ilginç bir dinamiğe işaret eder:

Bazı Hristiyan gruplar için cinsiyet soruları, dinsel yetki, teolojik yöntem ve dünyasallığa direnç gibi daha da temel konulara bağlı "sınır" ve "kimlik" belirteçleri haline gelmiştir. Böyle olunca cinsiyet soruları, ciddi bir yeniden incelemeye tabi tutulmalarını neredeyse imkânsız kılacak kadar büyür – ve dolayısıyla tutulmaz.[852]

Gruplarının inançlarının doğru olduğuna önceden karar vermiş oldukları için tek yapmaları gereken, inançları için topluluğun savunma belgelerine dönmek ya da hareketteki veya mezhepteki "önde gelen akademisyenlerden" bu yeni tehdide yanıt vermelerini istemektir – ki onlar da kaçınılmaz olarak yanıt

850. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 102.
851. Steven Pinker, Language, Cognition and Human Nature
852. John Stackhouse, Finally Feminist, s. 103, dipnot 35.

verir. Sorun şu ki, bir grubun inançlarını profesyonel olarak tanımlayan ve savunan "uzmanlardan" daha derinden gruba kök salmış kimse yoktur; dolayısıyla düşüncelerindeki kusurları kabul ederlerse onlardan daha çok kaybedecek olan da yoktur. Bir mucize olmadıkça, bu akademisyenlerden ancak pek azının fikrini değiştirebileceğini düşünüyorum. Bedeli – çevrelerinin saygısını yitirmek ve büyük olasılıkla işlerini kaybetmek – çok ağırdır.

Doktrini savunmaya kalkışanlar yalnızca tamamlayıcı hareketlerdeki akademisyenler ya da tamamlayıcı kiliselerdeki öğretiyi dile getirenler değildir; pek çok kadın da – özellikle erkek önderlerin eşleri – onu savunmaya kalkışacaktır. Bu kadınların bazıları yalnızca gerçeklerle (kendi gördükleri haliyle) ikna olmuş olsa da, birçok durumda biraz daha bilinçaltı bir şeyin döndüğünden kuşkulanıyorum. Kevin Giles'ın dediği gibi:

> Egemen her ideolojide, gücü elinden alınmışların bir kısmı her zaman statükoyu destekler. Örneğin Hindu kast sisteminde ve klasik aristokrasilerde, egemen hiyerarşik toplumsal düzenin en güçlü savunucularından bazıları en alttakilerdir. Olan şudur: Bu düzeni içselleştirirler; üstlerindekilerin kendilerini haklı olarak yönettiğine ve kendi alt konumlarının Tanrı vergisi olduğuna inanırlar.[853]

Düşünecek olursak, hiyerarşiyi savunmalarının çok anlaşılır bir nedeni olabilir: Tamamlayıcı eşler olarak, uzun zaman önce kocalarının hizmetini (ve görüşlerini) desteklemeye söz vermişlerdir. Buna karşı çıkmak muazzam bir cesaret gerektirecek, hatta belki birincil topluluklarının, yani kendi evliliklerinin uyumunu tehdit edecektir.

Bir Asker Gibi Düşünmek

Kimliğimizi belirleyen inançlar sorgulandığında kolayca asker moduna geri döneriz. Rahatsız edici bir dizi gerçekle karşılaştığımızda, hepimiz yanılıyor olabileceğimizi kabul etmek yerine mevcut görüşümüze daha sıkı sarılma

853. Kevin Giles, What the Bible Actually Teaches on Women, s. 225.

eğilimindeyizdir. Cinsiyet teolojisi hakkındaki bu tartışma pek çok kişi için çok tehdit edici olduğundan (fikirlerini değiştirirlerse işlerini kaybedebilirler), bu tartışmanın bu kadar çabuk vurulup düşürülmesi anlaşılırdır (ama yine de trajiktir).

Gerçekten de bu konuşmayı kendi kiliselerine taşımaya çalışan pek çok kişinin bunun sonucunda aldığı yaralar vardır. Bunun nedeni, tehdit edici fikri getiren kişiyi fikrin kendisinden ayırmanın son derece zor olmasıdır. En kötü anlarımızda haberciyi yalnızca vurmakla kalmayıp onu kendi algısından şüphe etmeye de itebiliriz (gaslighting): Kendimize, onların acısının bizim yanılmış olmamızdan kaynaklanamayacağını söyleriz. Daha büyük olasılıkla, onlar bize haksızlık ettikleri içindir. Ya da biz öyle düşünürüz.

Yine de tamamlayıcı doktrin bu kadar tartışmalıyken, deneyimli tamamlayıcı önderlerin çoğunun artık kiliselerinde, bu konuda fikrini değiştirmiş ve bunun sonucunda onlardan ayrılmış insanlardan oluşan uzun bir listesi vardır. Bu kadar çok kayıp varken insan, bu önderlerin teolojilerini dikkatle gözden geçirmek için neden daha sık durmadığını merak ediyor. Yanıt bir kez daha, en çok savaşta görülen bir bilişsel önyargı biçiminde gelir: *Bir hattı savunmak için şimdiye dek ne kadar büyük bir bedel ödediysek, aynı bedeli ödemeye devam etme olasılığımız o kadar yüksektir*. Bir yıl süren 1916 Verdun Muharebesi'nde Fransızlar ve Almanlar, bir milyona yakın askerin öldüğü ya da ağır yaralandığı bir hat seçtiler. Taraflardan birinin ya da her ikisinin siperlerini düpedüz terk etmesi daha iyi olacak olsa da, ne kadar çok can kaybedildiyse, o kadar çok can kaybetmeye devam etmeye istekliydiler.

Buna ek olarak, bir grup olarak, farklı bir görüşü benimseyebilecek grup dışındakiler tarafından tehdit edildiğimizde, kör noktalarımızın dokunulmazlığını garanti eden kolektif bir önyargı olan *grup düşüncesine* daha kolay teslim oluruz. Ortak görüşümüzü koruduğumuzda ve alternatif görüşleri erkenden göz ardı ettiğimizde kötü kararlar veririz. Bunun uyarı niteliğinde yeterince kamusal örneği vardır: Bush yönetiminin, Irak'ın kitle imha silahlarına ilişkin sorgulanmamış yanlış inanca dayanarak Irak'ı işgal etme kararı ya da ipotek türevleri çöküşüne zemin hazırlayan finans aktörleri

çevreleri. Felakete yol açan bu iki *grup düşüncesi* örneğinde de, "kendini doğrulayan, aşağı doğru bir sarmal içinde çürütücü verileri" göz ardı eden, dışarıya kapalı karar verici grupları vardı.[854]

Neyse ki varsayılan olarak asker moduna dönmekten çok daha iyi bir yol var:

Kapı Bekçileri ve İzciler

Elbette kiliselere önderlik eden, kapılarda duran bizler kilisemizin öğretisini korumalıyız. Ama kent surlarına yaklaşan herkesi vuran askerler olmaya çağrılmadık. Kent kapısındaki iyi ihtiyarlar olarak hiçbir şeyi içeri almamaya önceden bağlanmayız: Tersine, her ziyaretçiyi ve yükünü değerlendirir, ihtiyaç duyabileceğimiz bir şey olup olmadığına bakarız. Zaten inandığımızı içeride tutan ve inanmadığımızı dışarıda bırakan Eriha surları değiliz. Tersine, hem bazı konularda yanılıyor olabileceğimiz olasılığına karşı açık fikirlilik hem de konuyu eleştirel biçimde değerlendirme tutumu göstermeliyiz.

Hristiyan teolojisinin tarihi, sürekli evrilen kültürle etkileşiminin tarihidir. Bir uçta, kültürün her zaman yanlış olduğuna inanan kiliseler vardır. Öteki uçta, bazıları kültürün her zaman haklı olduğunu varsayıyor gibidir. Çoğumuz ortada bir yerde dururuz; bu da en azından teoride yeni fikirlere açık olduğumuz anlamına gelir. Bu yüzden, asker olmanın zamanı olabilse de her zaman savunma modunda yaşamamalıyız. Julia Galef bir TED konuşmasında, izci modunda yaşamayı ve düşünmeyi de öğrenmemiz gerektiğini savunur: "İzcinin işi saldırmak ya da savunmak değildir. İzcinin işi anlamaktır. İzci, orada gerçekte ne olduğunu olabildiğince doğru biçimde bilmek ister. Ve gerçek, sahici bir orduda hem asker hem izci vazgeçilmezdir."[855]

Galef, zihnimiz asker modundayken bir savunmacılık ve kabilecilik duygusuyla sürüklendiğimizi söyler; oysa

854. Daniel Goleman, Focus: The Hidden Driver of Excellence, bölüm 7.
855. www.bit.ly/3BKjApP

İzciler meraklıdır. Yeni bilgiler öğrendiklerinde ya da bir bulmacayı çözmek için içlerinde bir kaşıntı duyduklarında zevk aldıklarını söyleme olasılıkları daha yüksektir. Beklentileriyle çelişen bir şeyle karşılaştıklarında ilgilerinin uyanması olasılığı daha yüksektir [ve] kişinin kendi inançlarını sınamasının erdemli olduğunu düşündüklerini söyleme olasılıkları daha yüksektir; fikrini değiştiren birinin zayıf göründüğünü söyleme olasılıkları ise daha düşüktür.

Başka bir deyişle, izcilik önyargıya karşı bir stratejidir. Özünde, önceki sonuçlarımızın yanlış olabileceğine ve bir şeyi gözden kaçırıyor olabileceğimize dair alçakgönüllü bir inançtır – Petrus'un "alçakgönüllü bir zihin" sahibi olmak dediği şey bu olabilir.[856]

Paradigma Değişimi

Bilim, felsefe ve teoloji tarihinde önemli atılımlar ve paradigma değişimleri bu tür bir açık fikirlilik sayesinde gerçekleşmiştir. Bir alan yüzyıllar boyunca, herkesin varsayımlarına egemen olan, iyice yerleşmiş bir paradigma tarafından yönetilebilir. Sonra bazı insanlar bazı ciddi anomalileri fark etmeye başlar. Misyolog Alan Hirsch bunu iyi açıklar:

Paradigmanın içinden giderek artan bir anomali duygusu, bir şeylerin yanlış olduğu hissi gelişir. Ya da en azından egemen düşünce biçimi, paradigmanın kendisinin karşılaştığı bütün sorunları çözemez. Paradoksal olarak, uzlaşıdan ilk kopanlar çoğu zaman egemen paradigmada ustalaşmış olanlardır – örneğin bilimde Einstein ve Heisenberg ya da teolojide Calvin ve Barth. Bir şeylerin yanlış olduğunu fark etmeye en yetenekli ve en yatkın olanlar gerçek uzmanlardır! Böylece Kuhn'un "zihnin gezinmesi" dediği şey başlar: anomalilerle, önceden kabul edilmiş varsayımlara ve hazır çözüm setlerine başvurmadan uğraşmaya yönelik yeni bir özgürlük duygusu.[857]

Karşılıklılığın hiyerarşicilik paradigmasından doğuşu tam olarak böyledir. Bu aynı zamanda, cinsiyetlerin daha dolu bir ortaklığına doğru kendi yolculuğumu da bir ölçüde anlatıyor – tamamlayıcılığı kanıtlamak için onu

856. 1 Petrus 3:8

857. Alan Hirsch, On the Verge, bölüm 2.

destekleyen sayısız argümanın derinlerine indikçe, kendimi biraz, kendi seçimim olmadan matristeki giderek daha fazla aksaklıkla karşılaşan Neo gibi hissettim. Bir tamamlayıcı olarak neden inandığım şeye inandığımı ne kadar kapsamlı açıklayabildiysem, ona o kadar az inanabildim.

Bu sürecin bir parçası, Kutsal Yazılar'ı bir asker olarak değil bir izci olarak okumayı öğrenmemdi. John Goldingay *Models for Interpretation of Scripture* adlı kitabında Kutsal Kitap'ı mevcut inançlarımızı desteklemek için bir savunma belgesi olarak ele almaya karşı uyarır: *"Durumun böyle olup olmadığını sınamanın bir yolu, insanın Kutsal Yazılar'da okuduğu bir şey yüzünden en son ne zaman fikrini (ya da daha iyisi, davranışını) değiştirdiğini sormaktır. Genel olarak hepimiz Kutsal Yazılar'ı [inançlarımızla] yüzleşmek için değil onları doğrulamak için, yalnızca 'kendimizi çoğaltmak' için kullanırız."*

Emin olma ve kesinlik duygularını, bir konuda yanılmış olduğumuzu fark etmenin sinir bozucu ve insanı alçakgönüllü kılan duygusuna tercih etmek doğaldır. Hatta inançlarımıza duyduğumuz güven duygusunun yanlış olabileceğine dair güçlü kanıtlarla karşılaştığımızda bile, inancımızın hâlâ doğru olduğu duygusundan kurtulmakta zorlanırız. Bilişsel önyargıyı inceleyenler bu tür önyargıya *geçerlilik yanılsaması* der.

Hirsch, bir zamanlar herkes tarafından bu kadar kararlılıkla savunulan eski paradigmanın nasıl çözülmeye başladığını açıklar: "Yavaş yavaş, giderek daha fazla insan şeylere ilişkin egemen anlayışta bir şeylerin yanlış olduğunu fark eder; sonunda bir dönüm noktasına ulaşılır."[858]

Ancak genellikle yeni paradigma doğarken eski paradigma güçlü bir muhalefetle kendini yeniden ortaya koyar. Haklı olmak, görüşlerde hızlı bir değişimi garanti etmeye yetmez. (Örneğin Galileo, güneş merkezli bir gerçeklik "sapkınlığından" dönerek ancak canını kurtarabildi.) Hirsch bunun "bazılarının benlik duygularını paradigmaya yatırmış olmaları ve meşruiyetlerini ondan almaları" nedeniyle olduğunu açıklar.[859]

858. Alan Hirsch, On the Verge, bölüm 2.
859. Alan Hirsch, On the Verge, bölüm 2.

Yine de yeterli zaman tanındığında, yeni paradigma sonunda eskisinin yerini alır. On dokuzuncu yüzyıl Alman filozofu Arthur Schopenhauer'ın öne sürdüğü gibi: "Her gerçek üç aşamadan geçer: Önce alay konusu olur. İkinci olarak, ona direnilir. Üçüncü olarak, apaçık bir şey olarak kabul edilir." On yıllar önce karşılıklılık savunucularının Kutsal Yazılar yorumuyla ilk kez karşılaştığımda, o zamanki izlenimim bu yorumun alay edilmekle direnilmek arasındaki çizgide durduğuydu. Şimdi etrafıma baktığımda, direnilmekle apaçık sayılmak arasında gidip geliyor. ABD'deki evanjelik kilisenin, onu her konuda en muhafazakâr yoruma yönelten liberalizm korkusuna rağmen, ABD'deki en büyük kiliselerin dörtte biri şimdiden kadın pastörlere ve vaizlere izin veriyor.[860] Dönüm noktası çoktan geçildi, damla çoktan sele dönüştü ve artık geri dönüş olmadığını düşünüyorum.

Önyargıyla ilgili, özellikle hiyerarşicilikten karşılıklılığa geçmiş olan bizler için geçerli bir şey daha: *Sonradan görme önyargısına* dikkat edin. Bu, fikrimizi değiştirdiğimizde, eskiden bizim gibi inananlara karşı anlayışımızı ne kadar çabuk yitirdiğimizdir. İnsanlar yeni bilgiler ışığında inançlarını değiştirdiklerinde (nadir bir başarı!), eski inançlarının içeriğini hatırlamakta zorlanırlar; bu da onları başından beri doğru görüşe bir eğilimleri olduğunu düşünmeye götürür. Bu önyargı iş başındayken, inançlarımızın geçmişine ilişkin belleğimiz çarpılır. Hatta son birkaç yıldaki pek çok toplumsal harekette çok sık görülen yargılayıcılığın açıklaması *sonradan görme önyargısı* değil midir? Bir kişi bir yıldan kısa bir süre önce başka bir şeye inanıyor olabilir; şimdi fikrini değiştirmiştir ve geçen yıl kendisinin inandığı şeye hâlâ inanan "bağnazları" şiddetle kınamaya hazırdır! Bu yüzden alçakgönüllü zihniyetiniz fikrinizi değiştirmenize yol açtıktan sonra bile alçakgönüllü kalmak çok önemlidir.

Bu notla kitabımı bitiriyor ve hizmet yaşamımın büyük bölümünde sahip olmadığım, ama şimdi, Kutsal Yazılar'ı elimden geldiğince derinlemesine inceledikten sonra sahip olduğum bir inancı özetliyorum; bu görüşü değerlendirmeniz için size öneriyorum:

860. www.bit.ly/3COXZxW

Kadın-erkek karşılıklılığı, Kutsal Yazılar'dan beslenen şu teolojik görüşü benimser: Erkekler ve kadınlar birbirinden farklı ama eşittir; yaşamın her alanında birbirlerinin yanında hizmet etmek ve ortaklık etmek üzere yaratılmışlardır. Her kişinin Tanrı vergisi yetkisi, armağanları ve uzmanlığı, cinsiyeti ne olursa olsun tanınabilir ve tanınmalı, kutlanabilir ve kutlanmalıdır.

ÇOK TEŞEKKÜRLER

En büyük teşekkürüm en yakın aileme ve ekibime – Julie, Eli, Fynn, Ivy, Charlie ve Sam'e: Beynini, yüreğini ve zamanını bu kitaba fazlasıyla adayan bir kocaya ve babaya katlandınız. Bu kitap ne kadar iyi bir etki yaratırsa yaratsın, onu birlikte yarattık.

Kayınvalidem Joy'a ve kayınpederim Keith'e ve Nest Deli'deki ikinci aileme teşekkürler. Elimde en iyi kahve, göz alıcı dağ manzaraları ve etrafımda iyi insanlarla, Nest Deli bu kitabı yazmak için ihtiyaç duyduğum güvenli, geniş alanı sağladı.

Benim için dua edenlere – özellikle Shae Walton ve Edwina Hanslo'ya – teşekkür ederim, çok teşekkür ederim. Kendimi tamamen yalnız hissederek klavyede yazıp durduğum o günü ve ardından gelen sesli mesajınızı asla unutmayacağım: "Rab seni yüreğimize koydu, Terran. Şu anda ne üzerinde çalışıyorsan, devam et! Sen bunu yaparken O seninle, seni yüreklendiriyor."

Kutsal Yazılar'ı benim için daha iyi okumanın yolunu açan sayısız Kutsal Kitap akademisyenine – örneğin Dr. Lucy Peppiatt, Dr. Jamin Hübner, Dr. William Witt, Dr. Alice Mathews, Dr. Derek Morphew, Dr. Katia Adams'a – sonsuza dek minnettarım. Naçizane görüşüme göre, bu kadar uzun süre yalnız peygamberce sesler oldukları için yaşam boyu başarı ödüllerini hak eden özellikle dört Kutsal Kitap akademisyeni var: Dr. Cynthia Westfall, Dr. Craig Keener, Dr. Philip Payne ve Dr. Kevin Giles. Gerçeğin yanında durduğunuz için zaman zaman sapkın muamelesi gördünüz; siz gerçekten kilisenin kahramanlarısınız. Bir gün çok daha fazla insan kiliseye duyduğunuz sevgi, akıl ve ayırt etme armağanlarınız, cesaretinizin derinliği ve büyük olasılıkla ektiğiniz bütün gözyaşları için Tanrı'ya şükredecek. Emekleriniz boşa gitmedi.

Ryan Botha, Tanrı vergisi olağanüstü tasarım yeteneğini bu kitabın kapağına ve simgesine kattığın için teşekkür ederim. Eşim Julie'ye, Christine Van

Wyk'e ve Craig McKellar'a editörlük ve düzelti becerileri için – çok minnettarım. Ve son olarak beni yüreklendiren ve benim için dua eden dostlarıma – Paul Van Coller, Sarah ve Steve Binos, David Child, Jen Pedersen, Gareth ve Angela Marillier, Julian ve Katia Adams, Kelly ve Guy Chennells, Sue ve Ant Ryan, Mike Day, Tom ve Jess Basson ile kardeşlerim Mandy ve Richard'a – siz olmasaydınız bu projeden çoktan vazgeçmiştim.

Seçme Kaynakça

Barr, Beth Allison, 2021, "The Making of Biblical Womanhood: How the Subjugation of Women Became Gospel Truth." Brazos Press

Bartlett, Andrew, 2020: "Men and Women in Christ: Fresh Light from the Biblical Texts." Intervarsity Press.

Beck, James R. (ed), 2005: "Two Views on Women in Ministry (Counterpoints: Bible and Theology)." Zondervan

Bessey, Sarah, 2013: "Jesus Manifesto: An Invitation to Revisit the Bible's View of Women." Howard Books

Davidson, Richard, 2012, "Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament." Baker Academic

Frymer-Kensky, Tikva, 1992, "In the Wake of the Goddesses: Women, Culture and the Biblical Transformation of Pagan Myth." Ballantine Books

Giles, Kevin, 2019: "What the Bible Actually Teaches on Women." Cascade Books

Gregoire, Sheila; Lindenbach, Rebecca; Sawatsky, Joanna, 2021: "The Great Sex Rescue." Baker Books

Grudem, Wayne, 2012: "Evangelical Feminism and Biblical Truth: An Analysis of More Than 100 Disputed Questions." Crossway

Hübner, Jamin, 2013: "A New Case For Female Elders: An Analytical Reformed-Evangelical Approach." PhD Thesis *www.bit.ly/3BNaSY8*

Hübner, Jamin, 2015: "Translating Authentein in 1 Timothy 2:12a." *www.bit.ly/3EKqWM8*

Keller, Kathy, 2012: "Jesus, Justice and Gender Roles: A Case for Gender Roles in Ministry." Zondervan

Keller, Timothy and Kathy, 2016: "The Meaning of Marriage." Penguin Group

Knight III, George, 1977: "The New Testament Teaching on the Role Relationship of Men and Women." Baker Books

Köstenberger, Andreas: Köstenberger, Margaret, 2014: "God's Design for Man and Woman: A Biblical-Theological Survey." Crossway

Köstenberger, Andreas; Schreiner, Thomas, 2016: "Women in the Church: An Analysis and Application of 1 Timothy 2:9-15." Baker Academic

Mathews, Alice, 2017: "Gender Roles and the People of God." Zondervan

Payne, Philip, 2015: "Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters." Zondervan Academic

Peppiatt, Lucy, 2019: "Rediscovering Scripture's Vision for Women." IVP Academic

Pierce, Ronald; Groothuis, Rebecca; Fee, Gordon (eds), 2005: "Discovering Biblical Equality: Complementarity without Hierarchy." IVP Academic

Piper, John; Grudem, Wayne (eds), 2021: "Recovering Biblical Manhood and Womanhood: A Response to Evangelical Feminism." Crossway

Stackhouse, John, 2005 "Finally Feminist: A Pragmatic Christian Understanding of Gender." Baker Academic

Storkey, Elaine, 2018: "Scars Against Humanity: Understanding and Overcoming Violence against Women." IVP Academic

Westfall, Cynthia, 2016: "Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ." Baker Publishing Group

Westfall, Cynthia, 2014: "The Meaning of Authentein in 1 Timothy 2:12." *www.bit.ly/3EL7OgM*

Witt, William, 2020: "Icons of Christ: A Biblical and Systematic Theology for Women's Ordination." Baylor University Press

Wojtyła, Karol, 2002: "Mulieris Dignitatem: On the Dignity and Vocation of Women." Catholic Truth Society

Kiliseler İçin Sonraki Adımlar: Önerilen Kaynaklar

Cole, Kadi, 2019: "Developing Female Leaders: Navigate the Minefields and Release the Potential of Women in Your Church." Thomas Nelson

Dixon, Rob, 2021: "Together in Ministry: Women and Men in Flourishing Partnerships." IVP Academic

Williams, Terran, 2022: "How God Sees Women: End of Patriarchy, 10 Session Group Study Guide." Bu kitapta başkalarıyla birlikte 10 oturumluk bir yolculuğa çıkın; bu ücretsiz *Study Guide*'ı (çalışma kılavuzu) *www.bit.ly/37FBBfQ* adresinden indirin

Terran Williams'ın Diğer Kitapları

What's So Amazing About Scripture? How To Read It Right And Tap Into Its Power

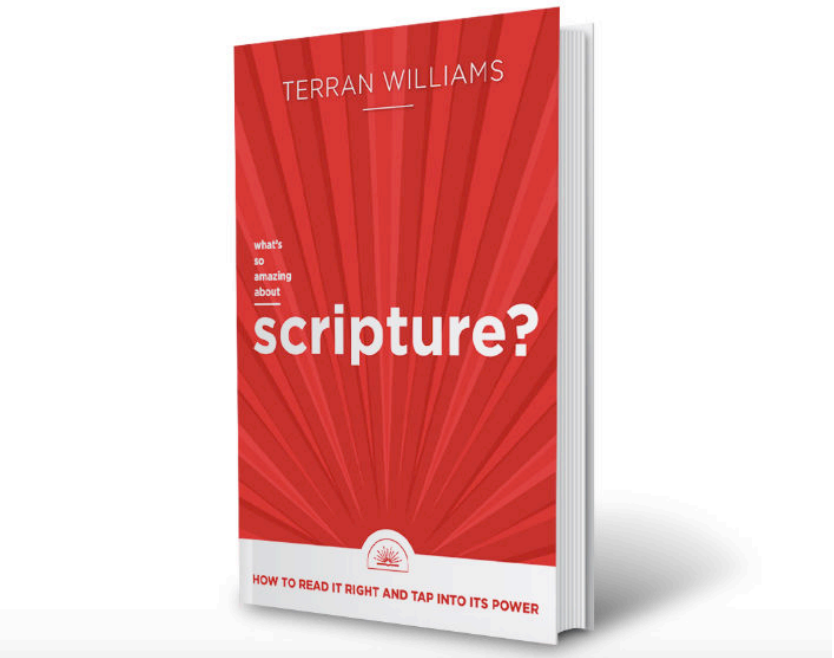

Terran Williams sadeliğin altında derinlikle yazıyor. Kitap kolay ve erişilebilir, ama arkasında en önemli teolojik literatürün güncel bir okuması yatıyor. Ayrıca tutkuyla yazıyor. Her bölümde konusunu ne kadar çok sevdiği hissediliyor. Kutsal Kitap'ı seviyor, büyük öyküyü seviyor ve merkezdeki kahramanı seviyor. Okurken onun Kutsal Yazılar'a olan tutkusunu "kapmanız" için dua ediyorum.

—Dr. Derek Morphew, Breakthrough ve The Kingdom Reformation kitaplarının yazarı ve uluslararası Vineyard Bible Institute'un kurucusu

İnsanların Kutsal Yazılar'la ilgilenmesine yardım etmeye çalışan bir pastör olarak, Kutsal Kitap'ın ne olduğunu ve neyle ilgili olduğunu, bize neden ve nasıl hâlâ konuştuğunu, nasıl ortaya çıktığını, nasıl okunup uygulanacağını ve onun aracılığıyla Tanrı'ya nasıl daha çok yaklaşılacağını netleştiren kitabı aradım durdum. Benim gibi deneyimli Kutsal Kitap okurları ve pastörler için, ama aynı zamanda yeni başlayanlar ve kuşku duyanlar için de yazılmış bir kitap. Zor bir istek, ama sonunda buldum!

—*Grant Clark, One Harbour pastörü*

Terran Williams, Kutsal Kitap akademisyenlerinin karmaşık çalışmalarını canlı ve erişilebilir biçimde bir araya getirirken dâhiyane bir iş çıkarıyor. Kutsal Yazılar'ı derinlemesine incelemek için ilham bulurken ve Kutsal Kitap'ı kendiniz keşfetmek için donanırken hayatınızın yolculuğuna hazır olun.

—*Minah Koela, pastör ve Beautiful Gates'in CEO'su*

Kutsal Kitap hakkındaki kitapların çoğu ya basit ve ilgi çekicidir ama Kutsal Kitap'ın daha karmaşık dinamiklerini ele almaz; ya da karmaşık ve akademiktir ama sıradan okura yardım etmez. Bu ender ve dikkat çekici kitap ikisini birden yapıyor.

—*Stephen Pohlman, The Reason For Everything kitabının yazarı.*

Terran'da çok önemli bir düşünür, konuşmacı ve yazarın ortaya çıkışına tanıklık ettiğimize inanıyorum. Tanrı'nın gerçeğini, 'hakikat sonrası' kültürümüzde çok ihtiyaç duyulan, son derece ilgi çekici ve peygamberce bir üslupla doğru biçimde iletme konusunda şaşırtıcı bir yeteneği var.

—*Craig Botha, pastör yetiştiricisi*

"What's So Amazing About Scripture? How to Read it Right and Tap Into Its Power" Amazon'da ciltsiz kitap ve Kindle e-kitap olarak mevcuttur.

www.terranwilliams.com